ಅಥ ಋಗ್ವೇದೀಯಃ

ಪೂರ್ವಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಯೋಗಃ

(ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮ, ಋತುಶಾಂತಿ, ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಾ, ಅರ್ಕವಿವಾಹ, ಕುಂಭವಿವಾಹ, ಅಶ್ವತ್ಥವಿವಾಹ, ಕದಳೀವಿವಾಹ, ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತ, ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯಚರುಹೋಮ, ವಿಶೇಷಕಲಶಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ, ಪ್ರಮಾಣಶ್ಲೋಕಾಷ್ಟ)

ಸಂಪಾದಕಃ

ವೇದಮೂರ್ತಿ ಚಿತ್ರಾಪುರ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಆಚಾರ್ಯಃ

ಗ್ರಂಥಪರಿಶೋಧಕಃ

ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯಃ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಶರ್ಮಾ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಉಡುಪಿ.

Ṛgvedīyaḥ Pūrvaṣoḍaśa Saṃskāra Prayogaḥ

The Sixteen Sanctifying Rites : Edited by Vedamurthi Chithrapura Gopalakrishna Acharya, scrutinized by Prof. P. Lakshminarayana Sharma, Ex-Principal, SMSP Sanskrit College, Udupi. Published by Srimanmadhwa Siddhantha Granthalaya, Car Street, Udupi-576 101. [Ph. 2526755]

Year of Publication : 2010 (Third Edition)

Pages : xxvii + 383

Price Rs. **225 - 00**

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ: ಶಕವರ್ಷ ೧೯೨೨ *[ಕ್ರಿ.ಶ. 2000]*
ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ: ಶಕವರ್ಷ ೧೯೨೫ *[ಕ್ರಿ.ಶ. 2003]*
ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ: ಶಕವರ್ಷ ೧೯೩೨ *[ಕ್ರಿ.ಶ. 2010]*
ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯ
ರಥಬೀದಿ, ಉಡುಪಿ *-576 101.* [Phone: 2526755]

ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆ:
'ಶ್ರೀನವದುರ್ಗಾ ಲೇಸರ್‌ಟೆಕ್' *C/o.* ಡಾ। ಕೆ. ಪದ್ಮನಾಭ ಕೇಕುಣ್ಣಾಯ, ಉಡುಪಿ*-576102.* [Phone: 2531159; 9342438727]
ಮುದ್ರಕರು:
ಮಣಿಪಾಲ್ ಪ್ರೆಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಮಣಿಪಾಲ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಈ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ಸ್ವಜಾತಿವಿಹಿತಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನಿಗೆ ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವಿಹಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಆತನ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಪರಿಷ್ಕಾರ ಹೊಂದಿ ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮಾನವನೆಂದೆನಿಸಿ ಇಹದಲ್ಲೂ ಪರದಲ್ಲೂ ಸುಖಿಯಾಗಬಲ್ಲನು. ಇಂದಿನ ಲೌಕಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಜೀವನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಪನಯನದ ಬಳಿಕ ಸಮಾವರ್ತನಪರ್ಯಂತ ಗುರುಕುಲವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈಗಿನ ಜನಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ಲೌಕಿಕಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಈ ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಹಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಧ್ವಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇಲ್ಲದಿರಲು ನಾವು ಪೌರೋಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ವೇ॥ ಚಿತ್ರಾಪುರ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ನಮ್ಮ ಆಶಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ತಾಳೆಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಳುಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮೀಯರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿವಾಹ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮರ್ಶನ, ಸೂತ್ರವೇಷ್ಟನ(ಕಂಕಣಬಂಧನ), ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣ, ಮಂಗಲಸೂತ್ರಬಂಧನ, ನಾಗಬಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮಾ, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಬೋಧಿನೀ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪಾಠಶಾಲೆ, ಉಡುಪಿ ಇವರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಶೋಧಕರಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜಕರಾಗಿ ಡಾ। ಕೆ. ಪದ್ಮನಾಭ ಕೇಕುಣ್ಣಾಯರು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಮಣಿಪಾಲ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಮಣಿಪಾಲ ಇವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ವಿಪ್ರಸಂದೋಹ ಈ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೊಂದಿತೆಂದಾದರೆ ನಮ್ಮೀ ಪರಿಶ್ರಮವು ಸಫಲವಾಗಿ ಸಜ್ಜನಸೇವೆಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇತಿ ಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ,

ಪ್ರಕಾಶಕ.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

೧. ಮೊದಲ ನುಡಿ 7
೨. ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು 9
೩. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ 11

೧. ಗಣಪತಿಸ್ತೋತ್ರಮ್ 1
೨. ನವಗ್ರಹಸ್ತೋತ್ರಮ್ 1
೩. ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಾಃ 1
೪. ಶೌನಕೀಯಪುಣ್ಯಾಹಲಘುಕಾರಿಕಾಃ 2
೫. ಪುನಃಸಂಧಾನಮ್ 3
೬. ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಯೋಗಃ 24
೭. ಕಲಶಗ್ರಹಣವಿಧಿಃ 30
೮. ಪುಂಸವನಾನವಲೋಭನಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಾನಿ (ವಿಷ್ಣುಬಲಿಶ್ಚ) 40
೯. ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣಪ್ರಯೋಗೌ 64
೧೦. ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣಪ್ರಯೋಗಃ 72
೧೧. ಅನ್ನಪ್ರಾಶನಸಂಸ್ಕಾರಃ 75
೧೨. ಚೂಡಾಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ 78
೧೩. ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವಿಧಿಃ 86
೧೪. ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಯೋಗಃ 87
೧೫. ಅವಕ್ಷಾರಣಮ್ 91
೧೬. ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಮ್ 94
೧೭. ಗಾಯತ್ರ್ಯುಪದೇಶಃ 96
೧೮. ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮಃ 98
೧೯. ಮೇಧಾಜನನಮ್ 99
೨೦. ಮಹಾನಾಮ್ನೀ-ಮಹಾವ್ರತಮ್-ಉಪನಿಷದ್ವ್ರತಮ್-ಗೋದಾನಮ್ 109
೨೧. ಸಮಾವರ್ತನಪ್ರಯೋಗಃ 110
೨೨. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತಲೋಪಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮ್ 111
೨೩. ವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ 124
೨೪. ವಾಗ್ದಾನಮ್ 127
೨೫. ಕನ್ಯಾವರಣಮ್ 131
೨೬. ಮಧುಪರ್ಕವಿಧಿಃ 132
೨೭. ನಿರೀಕ್ಷಣಮ್ 135
೨೮. ವಿವಾಹಹೋಮಃ 144

೨೯. ಗೃಹಪ್ರವೇಶವಿಧಿಃ 150
೩೦. ಅಭಿಮರ್ಶನಮ್ 152
೩೧. ಸೂತ್ರವೇಷ್ಟನಮ್ 154
೩೨. ಮಂಗಲಸೂತ್ರಬಂಧನಮ್ 157
೩೩. ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣಮ್ 155
೩೪ ನಾಗಬಲಿಃ 158
೩೫. ಔಪಾಸನವಿಧಿಃ 168
೩೬. ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮಣೀ 171
೩೭. ದತ್ತಪುತ್ರವಿಧಾನಮ್ 200
೩೮. ಋತುಶಾಂತಿಃ 206
೩೯. ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಪ್ರಯೋಗಃ 221
೪೦. ಸರ್ವತೋಭದ್ರಮಂಡಲಮ್ 228
೪೧. ಅರ್ಕವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ 263
೪೨. ಕುಂಭವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ 268
೪೩. ಅಶ್ವತ್ಥವಿವಾಹವಿಧಿಃ 275
೪೪. ಕದಳೀ(ರಂಭಾ)ವಿವಾಹಃ 275
೪೫. ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತವಿಧಿಃ 278
೪೬. ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯಚರುಹೋಮಪ್ರಯೋಗಃ 281
೪೭. ವಿಶೇಷಕಲಶಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನವಿಧಿಃ 290
೪೮. ಪ್ರಮಾಣಶ್ಲೋಕಾಃ 298
೪೯. ಶುದ್ಧಿವಿಚಾರಃ 298
೫೦. ಪ್ರೋಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣಮ್ 298
೫೧. ಪುಣ್ಯಾಹಮಂಡಲಲಕ್ಷಣಮ್ 298
೫೨. ಪಂಚಗವ್ಯವಿಚಾರಃ 298
೫೩. ನಾಂದೀವಿಚಾರಃ 299
೫೪. ದೇವನಾಂದೀವಿಚಾರಃ 300
೫೫. ನಾಂದೀವ್ಯಾಪ್ತಿಕಾಲಃ 300
೫೬. ನಾಂದೀಕರ್ತೃನಿಯಮಾಃ 301
೫೭. ಸ್ಥಂಡಿಲರಚನಾವಿಚಾರಃ 301
೫೮. ಗೃಹ್ಯಕರ್ಮಸು ಅಗ್ನಿವಿಚಾರಃ 302
೫೯. ಅಗ್ನಿಪ್ರಜ್ವಲನಮ್ 302
೬೦. ಸಮಿದ್ಧೋಮಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ 303
೬೧. ಪರಿಷೇಚನಾದಿಕ್ರಮಃ 303
೬೨. ಪವಿತ್ರವಿಚಾರಃ 303
೬೩. ಕೂರ್ಚವಿಚಾರಃ 304
೬೪. ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯದರ್ಭಾಃ 304
೬೫. ಇಧ್ಮವೃಕ್ಷವಿಚಾರಃ 305
೬೬. ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ವಿಚಾರಃ 306
೬೭. ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರವಿಚಾರಃ 306
೬೮. ಹವನಪ್ರಕಾರಃ 307

೭೯. ಅಗ್ನಿನಾಮಾನಿ 308
೮೦. ಅಗ್ನೇಃ ಜಿಹ್ವಾವಿಚಾರಃ 309
೮೧. ನಿರ್ವಾಪಾದಿವಿಚಾರಃ 310
೮೨. ಅವದಾನಧರ್ಮವಿಚಾರಃ 311
೮೩. ದ್ರವ್ಯಪ್ರಮಾಣವಿಚಾರಃ 311
೮೪. ಆಹುತಿಮುದ್ರಾವಿಚಾರಃ 312
೮೫. ಆಜ್ಯಭಾಗವಿಚಾರಃ 312
೮೬. ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೋಮವಿಚಾರಃ 313
೮೭. ಗ್ರಂಥಿಹೋಮನಿಷೇಧವಿಚಾರಃ 313
೮೮. ಪೂರ್ಣಾಹುತಿವಿಚಾರಃ 313
೮೯. ಆಶೀರ್ವಾದಗದ್ಯಾನಿ 314
೯೦. ವಿಶೇಷಸಂಕಲ್ಪಃ 317
೯೧. ಗೋತ್ರಪ್ರವರಾಣಾಂ ವಿವರಣಮ್ 318
೯೨. ಸ್ಮೃತಿಬಿಂದವಃ 330
೯೩. ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತಮಂತ್ರಾಃ 367

ಮೊದಲ ನುಡಿ

ಬದುಕು ಬಂಗಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸಹಜ. ನಶ್ವರವಾಗುವ ಈ ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಚಂಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಿದ್ದಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಪಡುವುದೇ ಬಂಗಾರಬದುಕು. ಲೌಕಿಕ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಪತ್ತು, ಸ್ತ್ರೀ, ಗೃಹಾದಿ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅವು ಕೇವಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖಮಯವೆನಿಸಲೂಬಹುದು. ನೈಜ ಸುಖಾನುಭವವಾಗಲು ಧಾರ್ಮಿಕಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳ ಮಾರ್ಗವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅಪೌರುಷೇಯ ವೇದ, ಋಷಿಪ್ರಣೀತ ಸ್ಮೃತಿ, ಸದಾಚಾರ ನಿಷ್ಠೆ, ಆತ್ಮಪ್ರಸನ್ನತೆ -ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಗಳು. ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗವು ಕಾಲಮಾನಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೈಯುವಂತೆ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮಥನ-ಮನನ-ಚಿಂತನಮಾಡಿ ಮತ-ಸಂಪ್ರದಾಯ, ದೇಶ-ಕಾಲ ಮೊದಲಾದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ ಸಮಗ್ರ ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಆಧಾರದಂತೆ ಸುಲಭಾನುಷ್ಠಾನಗೈಯಲು ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು – ಆಶ್ವಲಾಯನ, ಬೋಧಾಯನ, ಸಾಂಖ್ಯಾಯನ, ಗೋಭಿಲ, ಖಾದಿರ, ಪಾರಸ್ಕರಾದಿ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಈ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಮೂಲತಃ ದೇಶಕಾಲಮಾನಪ್ರಕಾರ ಆಯಾಯಾ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವರೆ ಗುರುಕುಲವಾಸ, ಅಧ್ಯಯನ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಉದರಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಇಂದಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಉದ್ಯೋಗವು ಸಹಜವಾದರೂ, ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದಿದ ಅನಂತರ ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಜ್ಞಾನದ ಚಿಂತನೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಯೋಧರ್ಮದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಿಶ್ಶಕ್ತಿಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಚಿಂತನ, ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಲು ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಶಿಕ್ಷಣ-ಉದ್ಯೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಎಳೆಪ್ರಾಯದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಧಾರ್ಮಿಕದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮೀರದೆ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ-ಆಹಾರ-ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವುದು ಖಂಡಿತ. ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕತೆಗೆ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಲು ಮಗುವಿನ ಜನನದಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ = ಪರಿಶುದ್ಧತೆ, ಆತ್ಮ ಹಾಗೂ ಶರೀರಗಳಿಗೆ ಆಯಾಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಕರ್ಮಗಳು. ಆತ್ಮ, ಅಂತಃಕರಣ, ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಶರೀರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನತೆ, ಮಾನಸಿಕ ಸಮಾಧಾನಗಳ ಶಕ್ತಿಗಳುಂಟಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮಾನವನೆಂದಾಗುವನು. ಲೌಕಿಕವಿದ್ಯಾ-ಉದ್ಯೋಗವಂತನಾದರೂ ಇಹ-ಪರಗಳಲ್ಲೂ ಸುಖಿಯಾಗುವನು.

ಇಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖವಾಡದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾಂಶವೇ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ವಾದ್ಯ-ಫೋಟೋ-ಧ್ವನಿವರ್ಧಕ ಗದ್ದಲಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಉದ್ಯೋಗದಂತೆ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿದೆ. ಅಬ್ಬರದ ಆಡಂಬರಗಳು ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಕಬಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರಲು ಪುರೋಹಿತರೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೂ ಪುರೋಹಿತರ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಪುರೋಹಿತರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸೆ-ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ-ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಬಹುದು. ಕೇವಲ ಶಾಂತಿ-ಹೋಮ-ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳಿಂದೂ; ವ್ರತ, ಪೂಜೆ, ಜಪಗಳಿಂದೂ ಕರ್ಮಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದವರನ್ನು, ಪರಿವಾರದವರನ್ನು ಆಯಾಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿಸುವುದೂ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ.

ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನರಿಸಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಕಾಲ, ಫಲ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದೇಶಾಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಹೃದಯರ ಆತ್ಮೀಯ ಸಲಹೆಗಳಿಗೆ ಸದಾ ಸ್ವಾಗತವಿದೆ. ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದ ಬಂಧುಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಚಿರಋಣಿ.

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

೧. ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರಿತಚಿತ್ತದಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದ, ಜನ್ಮದಾತರಾದ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು.

೨. ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀವಿಶ್ವೇಶತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ಪೇಜಾವರ ಮಠ, ನನ್ನನ್ನು ಆತ್ಮೀಯ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಪಾಜಕಕ್ಷೇತ್ರದ ವಾಸುದೇವ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪಲಿಮಾರು ಮಠದ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಧೀಶತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು, 'ಯೋಗದೀಪಿಕಾ' ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪೌರೋಹಿತ್ಯಪಾಠ ಹೇಳುವರೆ ಅವಕಾಶನೀಡಿ, ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ, ಸಂಗ್ರಹಸಾಧನೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ಸ್ಮರಣಾರ್ಹ.

೩. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಬರೆದಿಟ್ಟ ತುಳುಲಿಪಿಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಲಿಪ್ಯಂತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಹಲವಾರು ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಸಮಯೋಚಿತ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದವರು ಉಡುಪಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮನಾಥಾಚಾರ್ಯರು.

೪. ವೇದೋಕ್ತಮಂತ್ರಗಳೂ, ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳಾದರೂ, ಕ್ರಿಯಾಭಾಗವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವರೆ ಪೂರ್ಣ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದವರು ಪಲಿಮಾರು ಶ್ರೀ ಪಿ. ವೆಂಕಟ್ರಮಣ ಐತಾಳರು.

೫. ಪ್ರಯೋಗಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ, ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಬರೆದವರು ಕಾರ್ಕಳ ಶ್ರೀ. ಪಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು.

೬. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮಾ, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಬೋಧಿನೀ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪಾಠಶಾಲಾ, ಉಡುಪಿ.

೭. ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರು, ಉಡುಪಿ ರಥಬೀದಿಯ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಮಾಲಿಕರಾದ ಶ್ರೀ ರಮೇಶ ಭಟ್ಟರು.

೫. ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜಿಸಿ ಜನಾದರಣೀಯವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ 'ನವದುರ್ಗಾ ಲೇಸರ್‌ಟೆಕ್'ನ ಡಾ॥ ಕೆ. ಪದ್ಮನಾಭ ಕೇಕುಣ್ಣಾಯರು ಹಾಗೂ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಮಣಿಪಾಲ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್‌ನವರು.

೬. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ-ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಶುಭಹಾರೈಸುವ ಆಸ್ತಿಕಬಂಧುಗಳು.

ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಾರ್ದಿಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

೭-೧-೨೦೦೦ **ಚಿತ್ರಾಪುರ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಆಚಾರ್ಯ**

ಕುಳ್ಯಾ-574 196, ದ.ಕ

(ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣದಿಂದ)

ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಪುನಃಸಂಧಾನ

ದ್ವಿಜನೆನಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ನಿತ್ಯ ಪ್ರಾತಃ-ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ಭವನಾಮಕ ಅಗ್ನಿಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನೂ ಸ್ನಾತಕವ್ರತಸ್ಥನಾಗಲು ಸೂರ್ಯನಾಮ ಅಗ್ನಿಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನೂ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಲು ಯೋಜಕನಾಮ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನೂ ಸಾಯಂ-ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಮಾಡುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಶರೀರಾಂತಪರ್ಯಂತವೂ ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ "ಆಜ್ಯೇನ ಪಯೇನ ವಾ" ಎಂದು ಸ್ಮೃತಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆಯಾದರೂ ನಡೆಸಲೇಬೇಕು. ಔಪಾಸನ ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದರೆ ತನಗಾಗಲೀ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಲೀ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೆ ಅರ್ಹತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿವಿಚ್ಛೇದನವಾಗಿರಲು ಪುನಃಸಂಧಾನ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು.

ಗರ್ಭಾಧಾನ

ದಂಪತಿಗಳು ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಮಾಡಿ ನೂತನವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕುಲದೇವತೆಯನ್ನೂ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಗುರುಹಿರಿಯರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲೂ ಕುಲಪುರೋಹಿತರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ, ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಗರ್ಭಾಧಾನಸಂಸ್ಕಾರ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದು. ಹೋಮವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮ. ವಿವಾಹವಾದ ಅನಂತರ ನಿತ್ಯ ಔಪಾಸನ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಾರದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಪುನಃಸಂಧಾನಪೂರ್ವಕ ಗರ್ಭಾಧಾನಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಶಕ್ತನಾದಲ್ಲಿ ಕುಲಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ "ಮರುತ್"ನಾಮ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಅನ್ವಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು. ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಚರುವಿನ ಒಂದು ಆಹುತಿ, ಅನಂತರ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಆರು, ಪುನಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಒಂದು – ಹೀಗೆ ಏಳು ಆಜ್ಯಾಹುತಿಗಳೂ, ಮಧ್ಯೆ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಾನಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದಂತೆ ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ ಮುಂದುವರಿಸಿ – ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಚರುವನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ, ಅವದಾನಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ನಾಮಮಂತ್ರದಿಂದ ಹೋಮಿಸಿ, ಅನಂತರ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೂ ಆಜ್ಯಾಹುತಿಗಳನ್ನು ತತ್ತನ್ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕವಾದ ಎಂಟು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪತ್ನಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬೆರಳತುದಿಗಳಿರುವಂತೆ

ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಕು. ಕೈತೊಳೆದು ಒಂದು ಮಂತ್ರದಿಂದ ಓಷಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಜಪಿಸುವುದು. ಬಳಿಕ ಎಂಟು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಐದು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಉಪಸ್ಥಾನ (ಸೇವನೆ) ಮಾಡುವುದು. ಅನಂತರ ಅಶ್ವಗಂಧದ ಬದಲಿಗೆ ದೂರ್ವಾಂಕುರದ ರಸವನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡುತ್ತಾ ಪತ್ನಿಯ ಬಲಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಸುರಿಯಬೇಕು. ಆಕೆಯು ಶ್ವಾಸ ಎಳೆಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉದರಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಅನಂತರ ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಆಚಮನ ಮಾಡಿಸಿ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು. ತದಂಗವಾಗಿ ಕಲಶಗ್ರಹಣ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದು. ಕಲಶಗ್ರಹಣವನ್ನು ಆಧಾನಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಪತ್ನಿಯು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ಔಪಾಸನ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತ. ವಿಹಿತವೂ ಆಗಿದೆ.

ಕಲಶಗ್ರಹಣ

ಎರಡು ಕಲಶಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವರುಣ-ಸವಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದು. ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ದಂಪತಿಗಳು ಎಡದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ೫ ತಾಂಬೂಲ ಒಂದು ಅಡಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಲದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಕಲಶಕ್ಕೆ ೫ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದು. ಪತಿಯು ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಕಲಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದು. ಪುನಃ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಯಥಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಸಾರಿ ಆಗಬೇಕು. ಮೂರನೇ ಸಲ ಕಲಶವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆಕೆಯು ನಿಂತು ಕೊಂಡು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಸುತ್ತುವರಿದು ಕಲಶೋದಕವನ್ನು ಪತಿಗೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ ತಾನೂ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಬ್ಬರೂ ಕಲಶವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪತ್ನಿಯು ಗೆರಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಹಾಕಿ ಪೂರ್ವಾದಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಗೇರುವುದು. ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಂಬೂಲ-ಫಲವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಉತ್ತರಪೂಜಾಪೂರ್ವಕ ಕಲಶದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ವಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ತಾಂಬೂಲ-ಫಲ-ಭೋಜನ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ರಾತ್ರಿ ಆಹಾರ ಜೀರ್ಣವಾಗಲು ಎರಡನೇ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆರಾಧಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಗಮ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಯೋಗವು ಮುಗಿಯುವುದು.

ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ-ಸೀಮಂತ-ವಿಷ್ಣುಬಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು

ಪತ್ನಿಯು ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ ಮೂರನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಬೇಕು. ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೀಮಂತ ದಿನವೇ ನಡೆಸುವುದು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ, ಸೀಮಂತ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುಬಲಿಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ತಂತ್ರೇಣ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ಮಾಡಿ-ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧ ಸಂದರ್ಭ "ಕ್ರತುದಕ್ಷ"ರೆಂಬ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆ ಪುರಸ್ಸರ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿ, ಮಂಗಲನಾಮಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಅನ್ವಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು. ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಒಂದು ಚರು ಆಹುತಿ, ಹಾಗೂ ಧಾತೃದೇವತೆಗೆ ಎರಡು ಆಹುತಿ, ರಾಕಾದೇವತೆಗೆ ಎರಡು, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮೂರು, ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಒಂದು ಆಜ್ಯಾಹುತಿಗಳೆಂದೂ, ಮಧ್ಯೇ ದಧಿಪ್ರಾಶನ, ರಸಸೇಚನ, ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಾದಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. ನಿರ್ವಾಪ ಮಾಡಿ ಚರು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು. ಪತಿಯು ಪತ್ನಿಯ ಬಲದ ಕೈಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ತುಂಬ ಮೊಸರು ಹಾಕಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಖಂಡವಾಗದ ಯವೆ (ಜವೆಗೋಧಿ) ಅಥವಾ ಅಕ್ಕಿ ಒಂದನ್ನೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಉದ್ದಿನ ಕಾಳುಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಸಾರಿ ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಆಚಮನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಿಕೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ವಧುವಿನಿಂದಲೇ ಗರಿಕೆಯನ್ನು ರಸಬರುವಂತೆ ಜಜ್ಜಿಸಿ, ಶುದ್ಧವಸ್ತ್ರದಂಚಿನಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಪ್ರಜಾವದಾಖ್ಯ- ಜೀವಪುತ್ರಾಖ್ಯ ಸೂಕ್ತಗಳೆರಡನ್ನು ಜಪಿಸಿ, ಪತಿಯು ಪತ್ನಿಯ ಹಿಂಬದಿ ನಿಂತು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮುಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಲಮೂಗಿನ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ದೂರ್ವಾರಸವನ್ನು ಸಿಂಚನಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪತ್ನಿಯು ಆಚಮನ ಮಾಡುವುದು. ಅವದಾನಧರ್ಮದಿಂದ ಚರುಹೋಮ ಮಾಡಿ ಪತ್ನಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಸೀಮಂತದ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಾಹುತಿ ಕೊಡುವುದು. ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನ ಲಗ್ನ ಸುಲಗ್ನತಾಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲಫಲ ಕೊಡಬೇಕು. ಗರ್ಭಿಣಿಯೂ ಕೂಡ ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಗೆ ಫಲದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ವಿಪ್ರರು ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿರಲು ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪತಿಯು ಕಾಯಿಗಳೆರಡರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅತ್ತಿಗುಚ್ಛ, ಮೂರು ಬಿಳಿಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಶಲಲೀ (ಹಂದಿಕಣೆ), ಮೂರು ಎಸಳು ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರದ ಅಗ್ರದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಪತ್ನಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಯಾ ಉತ್ತರ ಮುಖವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ವ್ಯಾಹೃತಿಮಂತ್ರದಿಂದ ಆಕೆಯ ತಲೆಕೂದಲು-ಲಲಾಟ ಇವುಗಳ ಸಂಧಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗ ಬೈತಲೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಲ ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ದೇಶಾಚಾರದಂತೆ ಉನ್ನಯನ ಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ: ಇಡಿ ಅಡಕೆ ಎರಡನ್ನು ಹಂದಿಕಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜನಮಾಡಿ, ಚಿಕ್ಕ ಅತ್ತಿಗೊಂಚಲು ಶೃಂಗಾರ ಹೂ, ಇತರ ಐದು-ಏಳು ಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಹೂಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಜೋಡಿಸಿ ಕಿರೀಟದಂತೆ ನೂಲಿನಿಂದ ಪೋಣಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು

ಆವಾಹಿಸಿ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಸುಮುಹೂರ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸನ್ನಿಧಾನದ ಆ ಹೂವಿನ ಮಕುಟವನ್ನು ಪತಿಯು ದರ್ಭಾಂಕುರ ತ್ರಯಗಳಿಂದ ಉನ್ನಯನ ಮಾಡಿ ಸುವಾಸಿನಿಯರ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಪತ್ನಿಯ ನಡುನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಮಡಿಲಿಗೆ ಐದು ವಿಧದ ಸಾತ್ವಿಕ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕಿ ಸಹಿತ ಹಾಕಿ ಉಡಿ ತುಂಬಬೇಕು. ಇವಿಷ್ಟು ಆಚಾರವಿಶೇಷ.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವೀಣಾವಾದ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ವಿಪ್ರರಿಂದ ಸಾಮಗಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು ಅಥವಾ ತತ್ಸಂಬಂಧ ಮಂತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಮೂರು ಸಲ ಹೇಳಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ಹೋಮಶೇಷವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಪತಿಪುತ್ರವತೀ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ನೀರಾಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಚಾರವಿಶೇಷದಂತೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಹೂಕಿರೀಟವನ್ನು ಪತಿಯು ತೆಗೆದು, ಅಡಕೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಹಂದಿಕಣೆಯನ್ನು ದೂರ ಬಿಸಾಡಿ, ಹೂಗಳನ್ನು ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಆಕೆಯು ಅಡಕೆಗಳೆರಡನ್ನು ಶುದ್ಧ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೆಡಬೇಕು.

ಪುನಃ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲಶ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ ಕಜ್ಜಾಯ-ಚಕ್ಕುಲೀ ಅಪೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಲಶದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲ ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ ೯ x ೯ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಂದ ಬರೆದು ಅರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಕೋಣೆಗಳ ಮಂಡಲ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು. ನೈಋತ್ಯ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಅಂತೆಯೇ ಒಳಗಿನ ವೃತ್ತದಲ್ಲೂ ಅರಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುಮಂತ್ರದಿಂದ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು, ಅನಂತರ ಉತ್ತರಪೂಜಾಪೂರ್ವಕ ಕರ್ಮ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಕಲಶೋದಕದಿಂದ ಮಾರ್ಜನಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ-ಸೀಮಂತ-ವಿಷ್ಣುಬಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮುಗಿಯುವುದು.

ಜಾತಕರ್ಮ ಪ್ರಯೋಗ

ಜಾತಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಶಿಶು ಹುಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ಲೋಕಾಚಾರ ಪ್ರಕಾರ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಯಾ ಹನ್ನೆರಡನೇ ದಿನ ನಾಮಕರಣ ಜೊತೆಗೆ ಆಚರಿಸುವುದು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಜನನಾತ್ ಹದಿನೆಂಟನೇ ದಿನ ಹಾಗೂ ಮೂರು ತಿಂಗಳೊಳಗೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತಕಾಲವೆಂದಾಗಿದ್ದರೂ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವಿಷ್ಟ್ಯಾದಿ(ನಿಷಿದ್ಧ)ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡ ಬಾರದೆಂದೂ ವಚನವಿದೆ. ಆ ದಿನ ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನ, ಉಪವೀತಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ-ಆಭ್ಯುದಯಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿ ಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಪತ್ನಿಯ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮೈಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಲಶಗ್ರಹಣವಿಧಿ ನಡೆಸುವುದು. ಬಾಣಂತಿಗೆ ಗಂಡುಮಗುವಾಗಿದ್ದರೆ ೨೦ ದಿನಗಳ

ತನಕವೂ ಹೆಣ್ಣುಶಿಶುವಾಗಿದ್ದರೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ತನಕವೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಶೌಚವಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಮೃತಿ ಇದೆ. ಜಾತಕರ್ಮ ನಾಮಕರಣ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಶಿಶುವಿಗೆ ಆದುದರಿಂದ ದೋಷವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಶಿಲಾತಲದಲ್ಲಿ ಸಮಪ್ರಮಾಣವಾಗದಂತೆ ಜೇನು-ತುಪ್ಪ (ಬೆಣ್ಣೆ) ಬೆರಸಿ ಬಜೆಬೇರನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ತೇದು, ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ತಿಕ್ಕಿ, ಸುವರ್ಣದಿಂದಲೇ ಶಿಶುವಿಗೆ ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಆ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ತೊಳೆದು ಶಿಶುವಿನ ಬಲ-ಎಡ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವುದು. ಶಿಶುವಿನ ಎರಡು ಭುಜಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದು. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಎಕ್ಕೆಗಿಡದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಕ್ಷೆಗಾಗಿ ನೂಲಿನಂತೆ ಕಟ್ಟುವುದು. ಶಿಶುವಿನ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವುದು. ತಾಯಿಯಿಂದ ಶಿಶುವಿಗೆ ಸ್ತನ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮ ಮುಗಿಯುವುದು. ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶುವಿಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಋಷಿವಚನ.

ಪುನಃ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕ ನಾಮಕರಣ – ಒಂದು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹರಡಿ ಸುವರ್ಣಕಡ್ಡಿ(ಹಳದಿಬೇರು)ಯಿಂದ ಮೊದಲು ಕುಲದೇವತಾ ಹೆಸರು ಅನಂತರ ಮಾಸನಾಮ-ನಕ್ಷತ್ರನಾಮ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರು ನಾಲ್ಕನೆಯದ್ದಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಮಂತ್ರ ಜಪಿಸಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು. ನಾಮಕರಣಲಗ್ನ ಶುಭವಾಗಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಬರೆದ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತನಾಗಿರುವೆ ಎಂದು ಶಿಶುವಿನ ಬಲದ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರುಸಾರಿ ಹೇಳಬೇಕು. ವಿಪ್ರರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಚನ ಪಡೆಯುವುದು.

ಶಿಶುವಿನ ಜನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಗ್ನಾದಿದೋಷಗಳಿದ್ದರೆ ತಕ್ಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಳಿಕ ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣ ಮುಗಿಯುವುದು.

ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣ ಪ್ರಯೋಗ

ಶಿಶುವಿಗೆ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರವಿದು. ಶುಭದಿನದಂದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ ಶಿಶುವನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುವುದು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ನೈವೇದ್ಯಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಮಗು ಸಹಿತ ಮೂರುಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು ಅನಂತರ ಸಮೀಪದ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಪೂಜೆಸಲ್ಲಿಸಿ, ದೇವತಾನುಗ್ರಹ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು,

ಸ್ವಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆವಾಹಿಸಿದ ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ವಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು. ನಾಲ್ಕನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ಶುಭತಿಥಿಯಂದು ರಾತ್ರಿ ಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ ಓಷಧೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮುಗಿಯುವುದು.

ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ಪ್ರಯೋಗ

ಶಿಶುವಿಗೆ ಆರನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಶುಭದಿನದಂದು ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಆಭ್ಯುದಯಿಕ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿ, ಅನ್ನ-ಹಾಲು-ಮೊಸರು-ಜೇನು ಇವುಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಆರತಿ ಮಾಡುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮೊಸರು-ಜೇನು-ತುಪ್ಪ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಶುದ್ಧಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿರುವ ಶಿಶುವಿಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಸವನ್ನು ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಸಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಉಣಿಸಿ ಮುಖಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿಗೆ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಶುಭಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣವೇಧ' ಮಾಡುವುದು ಉಪಸಂಸ್ಕಾರವೆನಿಸಿದೆ.

ಚೌಲಕರ್ಮ ಪ್ರಯೋಗ

ಪ್ರಥಮ-ತೃತೀಯ-ಪಂಚಮ ವಯಸ್ಸಲ್ಲಿ ಚೌಲಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದಿನ ಯಜಮಾನನು ಕುಮಾರನನ್ನು ಅಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ, ತನ್ನ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಸ್ವಸ್ತಿ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ-ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು. ಸ್ಥಂಡಿಲ ಉಲ್ಲೇಖನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ "ಸಭ್ಯ"ನಾಮ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾನಂತರ ಅನ್ವಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು. ಕುಮಾರನಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸೂಕ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಾಹೃತಿಯಿಂದ ಆಜ್ಯಾಹುತಿ ಕೊಟ್ಟು ಅನಂತರ ಚೌಲ ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮವು ಕೃತಾಕೃತವೆಂದೂ ಚೌಲದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಅವಶ್ಯವೆಂದೂ ಆಶ್ವಲಾಯನರ ವಚನ. ಸ್ಥಾಲೀಪಾಕ ವಿಧಿಯಂತೆ ನಡೆಸುವ ಚೌಲಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಚಕ್ಷುಷೀಹೋಮ ವರ್ಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಪವಮಾನ ಅಗ್ನಿಯೂ-ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ ಪ್ರಧಾನದೇವತೆಗಳು. ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಯ ಅನಂತರ ಆಯಾಯಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಚೌಲಸಂಸ್ಕಾರ ಹೋಮದ ಪಾತ್ರಾಸಾದನ ಸಂದರ್ಭ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭತ್ತ-ಯವ-ತಿಲ-ಮಾಷಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಕುಮಾರನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಎತ್ತಿನ ಸೆಗಣಿ, ಶಮೀಪರ್ಣಗಳು, ಕ್ಷೌರಸಾಧನೆಯ ಕತ್ತಿ, ಬಿಸಿನೀರು-ತಣ್ಣೀರು, ಬೆಣ್ಣೆ ಇವಿಷ್ಟನ್ನು ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರ ಉದ್ದದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಎಸಳು ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿ ಮುಗಿಸಿ ತಂದೆಯು ಕುಮಾರನ ಪಶ್ಚಿಮ(ಉತ್ತರಮುಖಿವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ)ದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಿಸಿನೀರು, ತಣ್ಣೀರು ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಬಿಸಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಬೆಣ್ಣೆ ಹಾಗೂ ಸಮ ಬಿಸಿಯಿರುವ ನೀರಿನಿಂದ ತೆಗೆದು ಕುಮಾರನ ಎಡ ಕರ್ಣಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನು ಮೂರು ಬಾರಿ ಒದ್ದೆಮಾಡುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೈಯಿಂದ ಮೂರು ಎಸಳು ದರ್ಭೆ ಪಡೆದು ಪಶ್ಚಿಮಾಗ್ರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಲಕಿವಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೂದಲುಸಹಿತ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅಗ್ರವಾಗುವಂತೆ ಶಮೀಪರ್ಣದೊಂದಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಕೆಯು ಹಾಗೆಯೇ ಎತ್ತಿನ ಸೆಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವುದು. ಕ್ರಮದಂತೆ ಅದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಸಾರಿಯೂ ಜಲಕ್ಲೇದನ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ದರ್ಭೆಸಹಿತ ಕೂದಲನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಬಾರಿ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಹೇಳಿ ಒಮ್ಮೆ ಕತ್ತರಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ಎಡಕಿವಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕತ್ತರಿಸಲು ಒಟ್ಟು ಏಳು ಸಾರಿಯ ಛೇದನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಎಸಳು ದರ್ಭೆಸಹಿತ ಕೂದಲು ಛೇದನವಾಗುವುದು. ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜಿ, ನಾಪಿತನನ್ನು ಕರೆದು ಕುಲಾಚಾರದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುವಂತೆ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು. ಆಚಾರವಿಶೇಷದಂತೆ ಸೋದರಮಾವನು ಕುಮಾರನನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ನಾಪಿತನಿಂದ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಕ್ಷೌರ ಮುಗಿಯಲು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ತುಳಸೀ ಸಮೀಪ ಸುಮಂಗಲೆ ಯರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಲ(ಅರಶಿನ ಮಿಶ್ರಿತ)ಜಲ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಕುಮಾರನನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಕುಳಿತು ಹೋಮಶೇಷವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದು. ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಮರ್ಯಾದೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾಪಿತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶುಭದಿನದಂದು 'ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ' ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಚೌಲಕರ್ಮ ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಉಪನಯನ ಪ್ರಯೋಗ

ಕುಮಾರನಿಗೆ ಜನ್ಮತಃ ಏಳು (ಗರ್ಭವಾಸ ಸೇರಿ ಎಂಟು) ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸಿದೆ.

ಯಜಮಾನನು ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ-ನಾಂದಿಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ವಿಪ್ರರು ಕೃಚ್ಛ್ರ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಲು ಕೃಚ್ಛ್ರರೂಪವಾಗಿ ವಸ್ತ್ರದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ನಾಂದಿಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಆರು ದಿನ ಮೊದಲೂ ಆಚರಿಸಬಹುದು. ಕುಮಾರನನ್ನು ತಾಯಿ ಜೊತೆ, ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಿ ಅನಂತರ ನಾಪಿತನಿಂದ ಕುಲಾಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸುವುದು. ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ತಂದೆಯು ಚೌಲದಂತೆ ಅಮಂತ್ರಕ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ನಾಪಿತನಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದು ರೂಢಿ. ಬಳಿಕ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ ಗೋಪಿಚಂದನಾದಿ ಪುಂಡ್ರತಿಲಕಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಕೌಪೀನ ಹಾಗೂ ಕಾಷಾಯ (ಹಳದಿಯ)ವರ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಡಿಸಿ ತಂದೆಯು ಸಪತ್ನೀಕನಾಗಿ ಕುಮಾರನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದು. ನವಗ್ರಹಜಪ ಮತ್ತು ಗಾಯತ್ರೀಜಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ವರಣಮಾಡುವುದು. "ಸಮುದ್ಭವ" ನಾಮಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಉಪನಯನ ಹೋಮದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದಿದ್ದರೆ ಉಭಯಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಾಧಾನ ನಡೆಸುವುದು. ಆಜ್ಯ ಉತ್ಪವನ ಪರಿಯಂತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

ಈಶಾನ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲ ಮಾಡಿ ಮಧ್ಯೇ ಪದ್ಮವನ್ನು ಬರೆದು ಕುಮಾರನ ವರ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಸೇರು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹರಡಿ ಸುತ್ತಲೂ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ತಾಂಬೂಲ-ಅಡಕೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನನ್ನು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಎಡದ ಕೈಯನ್ನು ನಾಭಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಬಲದ ಕೈಯನ್ನು ಕೂರ್ಚ-ಸುವರ್ಣಸಹಿತ ಶಿರದ ಮೇಲಿರಿಸುವುದು. ಒಮ್ಮೆ ಒಗೆದ ಬಿಳಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಚ್ಛಾದನ ಮಾಡಿ ದರ್ಭೆಯ ರಜ್ಜುವನ್ನು ಪಾದ-ತೊಡೆ-ಸೊಂಟ-ಹೃದಯಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಶಿರದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ಏಳು ಎಸಳಿನ ಕೂರ್ಚವನ್ನು ಇಡುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಫಲ, ಗೋಪೀಚಂದನ, ಉಪವೀತಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಂತ್ರಿತ ಉತ್ತರೀಯ, ಅಜಿನ, ಉಪವೀತಗಳನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಕುಮಾರನ ಪಾದಾದಿ ಕೇಶಪರ್ಯಂತ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರದಿಂದ ವ್ಯಾಪಕಮಾಡಿ, ಮೊದಲು ಉತ್ತರೀಯ, ಅನಂತರ ಅಜಿನ-ಉಪವೀತಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಲದ ಕೈಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಗೊಳಿಸಿ ಎಡಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಧರಿಸಬೇಕು. ಧಾರಣೆಯ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುಮಾರನಿಂದಲೂ ಹೇಳಿಸಬೇಕು. ಕುಮಾರನ ಶಿರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಲದ ಕೈಯಿರಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಮಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನು

ಜಪಿಸುವುದು. ಬಳಿಕ ನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ, ಸುತ್ತಿದ ರಜ್ಜುವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಪ್ರಾವರಣವನ್ನು ಸರಿಸಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಅಗ್ನಿ, ಬಂಧುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು. ಕುಮಾರನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ದ್ವಿರಾಚಮನ-ಪವಿತ್ರಧಾರಣ ಮಾಡಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದೆ ಬಂದು ತಂದೆಯ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಆಚಾರ್ಯನು ಆಜ್ಯಸ್ಥಾಲಿಸ್ಥಾಪನಾದಿ ಪ್ರಧಾನಹೋಮ ಪರ್ಯಂತ ಮಾಡುವುದು. ಪುನಃ ಕುಮಾರನು ಅಗ್ನಿ ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಯಜಮಾನನು ಕುಮಾರನ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು, ವಟುವಿನ ಅಂಜಲಿಗೆ ಶುದ್ಧ ನೀರು ಸುರಿದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ (ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಪತ್ನಿಯಿಂದ) ತನ್ನ ಅಂಜಲಿಗೂ ನೀರು ಸುರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಮಾರನ ಅಂಜಲಿಸ್ಥಜಲಕ್ಕೆ ಸುರಿಯಲು ಆ ನೀರು ಕೆಳಗಡೆ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸುರಿಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಕುಮಾರನ ಅಂಗುಷ್ಠಸಹಿತ ಬಲದ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಸಾರಿ ಅವಕ್ಷಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಮಂಟಪಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಬಂದು ಅದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು, ವಟುವಿನ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆತನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆಚಾರ್ಯನು ವಟುವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯ ಸಮೀಪ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನ, ವಿಭೂತಿಗ್ರಹಣ, ಉಪಸ್ಥಾನಪೂರ್ವಕ ಅಭಿವಾದನ ಮಾಡಿಸುವುದು. ವಟುವು ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ, (ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ) ತಂದೆ ತನ್ನ ಎಡ-ಬಲ ಕೈಗಳಿಂದ ಎಡ-ಬಲ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋತ್ರ, ನಾಮ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಆಚಾರ್ಯನ ಬಲ-ಎಡ ಜಾನುವಿನಿಂದ ಪಾದಗಳತನಕ (ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಪಾಣಿಯಾಗಿ) ಮುಟ್ಟಿ ಅಭಿವಾದನಮಾಡಿ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರ ಉಪದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಆಚಾರ್ಯನು ಗೋದಾನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಫಲದಾನ ಕೊಟ್ಟು ವಟುವನ್ನು ತನ್ನ ಬಲದ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವುದು. ವಟುವು ತನ್ನ ಎಡದ ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿಯೂ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಿ ಅಂಗುಷ್ಠ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ದೃಢೀಕರಿಸಲು ಆಚಾರ್ಯನು ಸಂಪುಟದಂತೆ ಶಿಷ್ಯನ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತರಾಗಿ, ಪ್ರಣವ-ವ್ಯಾಹೃತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನು ಮೂರುಸಾರಿ ವಟುವಿನಿಂದ ಹೇಳಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ವಟುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಲದ ಕೈಬೆರಳುಗಳು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಇರಿಸಿ ಮಂತ್ರವನ್ನೂ-ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವುದು. ಬಳಿಕ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಆತನ ಕಟಿಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದರ್ಭೆಯ ರಜ್ಜುವಿನಿಂದ ಮೂರು ಸುತ್ತು ಸುತ್ತಿ ನಾಭಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಿ ಹಾಕುವುದು. ಪಲಾಶದಂಡವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ದೇಶಕಾಲಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸುವುದು. ರಾತ್ರಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ ಹೋಮವನ್ನು ಸದ್ಯವೇ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿಗಳನ್ನು ಬಾಕಿ ಮಾಡಿ ಭಿಕ್ಷಾಯಾಚನೆ ಮಾಡಿಸುವುದು.

ವಟುವು ಮೊದಲು ತಾಯಿಯಿಂದಲೂ ಅನಂತರ ತಂದೆಯಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಬಂಧುಗಳಿಂದಲೂ ಯಾಚನೆ ಮೂಲಕ ಭಿಕ್ಷೆ

ಪಡೆಯುವುದು. ಅವಕಾಶವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಂದ ನೀರಾಜನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಕ್ಕಿ ಭಾರದ (ಅಕ್ಕಿಯ ಮುಡಿಯ) ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಂದಿನ ಕಾಲಮಾನ ಪ್ರಕಾರ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮೇಧಾಜನನ ವಿಧಿಯನ್ನೂ ಸದ್ಯವೇ ಮುಗಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನ-ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಸಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಹೋಮಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲೇ ಅನುಪ್ರವಚನ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅಂದಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕನೇ ದಿನ ಅಥವಾ ಮರುದಿನ ಮೇಧಾಜನನ-ಅವಭೃಥ ನಡೆಸುವುದು ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೇಧಾಜನನಸಂಸ್ಕಾರ ಮರುದಿನ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆಚಾರ್ಯ(ಪಿತ)ನ ಜೊತೆ ಅಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ವಟುವು ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಹಾಗೂ ಉಪನಯನಸಮಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲನೆಗೊಳಿಸಿ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಿಕ್ಷಾಯಾಚನೆಯಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಬೇಯಿಸಿ ದೇವತಾತ್ರಯರಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತು ಆಹುತಿ ನೀಡಿ ಹೋಮ ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಭೋಜನವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅನಿವಾರ್ಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ- ಭಿಕ್ಷೆ ಮುಗಿದ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಲಭ್ಯವಾದ ಭಿಕ್ಷೆಯ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ದೇವತಾತ್ರಯರಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ನಿರ್ವಾಪ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೇಯಿಸಿ, ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದು, ಅನಂತರ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವುದು.

ಬಳಿಕ ಈಶಾನ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಿಕೆಯಿಂದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಪಲಾಶಶಾಖಾ ಅಥವಾ ಬೇರುಸಹಿತ ದರ್ಭೆಯ ಸಸಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟು, ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನೂ ಮೇಧಾದೇವತೆಯನ್ನೂ ಆವಾಹಿಸಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವುದು. ವಟುವು ಶುದ್ಧವಾದ ನೀರನ್ನು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಖಾಸ್ತಂಭಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇಚನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೂರು ಸಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರುವುದು. ಅಭಿವಾದನ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ಸ್ನಾನಾಂಗಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ನೂತನ ಉಪವೀತ-ಅಜಿನ-ದಂಡಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ತಾನೇ ಧರಿಸಿ ಹಳೆಯ ಉಪವೀತಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ವೇದಿಕಾಮೂಲದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಚಮನಮಾಡಿ ಆವಾಹಿತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ವಾಸನೆಗೈದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಗೋತ್ರಾಭಿವಾದನ ಮಾಡಿ ಮೇಧಾಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉಪನಯನ ಪ್ರಯೋಗವು ಮುಗಿಯುವುದು.

ಸಮಾವರ್ತನ ಪ್ರಯೋಗ

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಸ್ನಾತಕವ್ರತಸ್ಥನೆನಿಸುವುದೇ ಸಮಾವರ್ತನ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಮೊದಲು ಉಪನಯನದ ಅನಂತರ ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಗುರುಕುಲವಾಸದೊಂದಿಗೆ ಮಹಾನಾಮ್ನಿ-ಮಹಾವ್ರತ-ಉಪನಿಷದ್‌ವ್ರತ-ಗೋದಾನ ವ್ರತಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇದೀಗ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ರೂಢಿಯಂತೆ ಆಶ್ರಮವಾಸ-ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬದಲು ಲೌಕಿಕವಾಗಿ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಸಮಾವರ್ತನ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಮಾವರ್ತನ ದಿನ ಪುಣ್ಯಾಹ-ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧ ಹಿರಿಯರಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಲೌಕಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಲೋಪಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಅನುಜ್ಞೆ ಪಡೆದು ಕೃಚ್ಛ್ರ ಆಚರಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನಾಮ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಮೂರು ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅನ್ವಾಧಾನ ನಡೆಸುವುದು. ಅನಂತರ ಒಂದು ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಎರಡು ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದು. ಚೌಲದ ವಿಧಿಯಂತೆ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಚತುಷ್ಟಯಗಳನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಡುಹ ಗೋಮಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಮಹಾನಾಮ್ನ್ಯಾದಿ ವ್ರತಚತುಷ್ಟಯ ಲೋಪಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದ ಆಜ್ಯಾಹುತಿ ಕೊಟ್ಟು, ಸಮಾವರ್ತನ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಹೋಮ ನಡೆಸುವುದು. ಚೌಲದಂತೆ ತಾನೇ ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ನಾಪಿತನಿಂದ ಅಂದವಾಗಿ ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ನೂತನವಸ್ತ್ರ ಉಟ್ಟು, ಗೋಪೀಚಂದನತಿಲಕವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಎರಡು ಉಪವೀತ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಉತ್ತರೀಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಚಮನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಂಜನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಎಡ-ಬಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕುಂಡಲವನ್ನು ಬಲ-ಎಡ ಕಿವಿಗೂ ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಸರ್ವಾಂಗ ಅನುಲೇಪನಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಲೆಗೆ ಒಂದು ಮಾಲೆಸುತ್ತಿ, ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ವೈಣವದಂಡ, ಕೊರಳಿಗೆ ಮಣಿಮಾಲೆ ಧರಿಸಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಲೆಗೆ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಿ, ಕಾಶೀಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು, ಮಾವ ಬಂದು ತಡೆಯಲು ಯಾತ್ರಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾದ ಪಾದುಕೆ-ಛತ್ರ-ದಂಡಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಸಮೀಪ ಬಂದು ಮೊದಲು ಮೇಲಿಟ್ಟ ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದು. ಅನಂತರ ಕುಳಿತು ಹತ್ತು ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನು ಹೋಮಿಸಿ, ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷ ಸಮಾಪನ ಗೊಳಿಸುವುದು. ಸ್ನಾತಕವ್ರತದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧನಾಗುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾವರ್ತನ ಮುಗಿಯುವುದು

ವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗ

ಕನ್ಯಾ-ವರಪಿತೃಗಳು ಮಂಗಳಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯನ್ನೂ ಇಷ್ಟದೇವರನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಪುಣ್ಯಾಹ-ನಾಂದೀ ಸಮಾರಾಧನೆ ಆಚರಿಸುವುದು. ವಿವಾಹದಿನಕ್ಕಿಂತ ಗರಿಷ್ಠ ಹತ್ತು ದಿನ ಮೊದಲು ಶುಭದಿನದಂದು ನಾಂದೀಸಮಾರಾಧನೆ ನಡೆಸಬಹುದು. ವಿವಾಹದಿನ ವರನು ನಿತ್ಯಾಹ್ನಿಕಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ, ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರ ಸೇವಿಸಿ, ಒಮ್ಮೆ ಒಗೆದ ನೂತನವಸ್ತ್ರ ಉಟ್ಟು ಉತ್ತರೀಯ ಧರಿಸಿ, ಮುಂಡಾಸು ಹಾಗೂ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗುವುದು. ವಿಶೇಷ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಅಲಂಕೃತನಾದ ವರನು ತುಳಸೀಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಲಶ-ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವ ಭಗಿನಿಯೂ ಜೊತೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಾಲ್ಕು ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕಿ ನಾಲ್ಕು ಕುಂಭೋದಕವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆಮಾಡುವುದು. ಅನಂತರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಬಾಸಿಂಗ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾಯಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದು ದಂಡವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲೂ-ಬಂಧುವರ್ಗದವರಿಂದಲೂ ಪತಿಪುತ್ರವತೀ ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕ-ಶಕುಂತಸೂಕ್ತಪಠನ, ವಾದ್ಯಘೋಷದೊಂದಿಗೆ ಅನುಕೂಲದಂತೆ ವಾಹನವೇರಿ, ಕಲಶಕನ್ನಡಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಲಶುಭದ್ರವ್ಯ ಪುರಸ್ಸರ ವಧೂಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳುವುದು. ವಧೂಗೃಹದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ಕದಿರಾರ್ತಿ, ಪೂರ್ಣಕುಂಭ-ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯ-ಶಿರಕ್ಕೆ ಅರಳುಚೆಲ್ಲುವಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಇದಿರುಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾಪಿತನಿಂದ ಹಸ್ತಲಾಘವಪೂರ್ವಕ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕನ್ಯಾಪಿತನು ಸಪತ್ನೀಕನಾಗಿ ವರನ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಆಯಾಯಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಉಪಚರಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ವರನಿಗೆ ಬೀಸಣಿಗೆಯಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕಲು ವರನು ಕನ್ಯೆಯ ತಾಯಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಲನ್ನು ಸಶೇಷ ಪಾನ ಮಾಡಿ, ಕನ್ಯಾಪಿತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಕನ್ಯಾರ್ಥೀ" ಎನಲು ಆತನು "ಸ್ವಾಗತಮ್" ಎಂದು ಹೇಳಿ ವರನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ದಂಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಂಟಪದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

ವಾಗ್ದಾನ: ವಿವಾಹಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಮಂತ್ರೋಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದಾನವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಈಗ ಮೊದಲು ಲೌಕಿಕರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಸಿ ವಿವಾಹದಿನವೇ ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ನಡೆಸುವುದು ರೂಢಿ. ಕನ್ಯಾಪಿತನು ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತನ್ನ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು, ವರನ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ, ಬಂಧುಗಳೂ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಿಗಳಾಗಿ ಕುಳಿತು ಈರ್ವರೂ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕ ಗುರುಗಣೇಶಪೂಜೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದು. ಮೊದಲು ವರನ ಪಕ್ಷದವರು, ಗೋತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಪಿತಾಮಹ-ಪಿತಾಮಹ-ಪಿತೃಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ವರನಿಗೋಸ್ಕರ, ಕನ್ಯೆಯ ಗೋತ್ರ-ಪ್ರಪಿತಾಮಹ-ಪಿತಾಮಹ-ಪಿತೃವಿನ ಹೆಸರು

ಹೇಳಿ ಮಗಳನ್ನು ವರಿಸುವೆವು ಎನಲು ದಾತೃವು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ವರನ ಪಿತನನ್ನು ಗಂಧ-ಅಕ್ಷತೆ-ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಲು, ಕನ್ಯೆಯ ತಂದೆಯನ್ನು ಗಂಧಾದಿಗಳಿಂದ ವರನ ಪಿತನು ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ತಾಂಬೂಲ ಅಡಕೆಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸ್ವಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು. ಕನ್ಯೆಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ವರನ ಪಿತನು ಕನ್ಯೆಗೆ ಫಲಕೊಡಬೇಕು. ವಿಪ್ರರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಕನ್ಯೆಗೆ ಆಶೀರ್ವಚನ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ಉಭಯಪಕ್ಷದವರೂ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ಮಾಡುವುದು. ವರಪಕ್ಷೀಯ ಉತ್ತರೀಯ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದಾನಕ್ರಮದಂತೆ ಉಭಯಪಕ್ಷದ ಗೋತ್ರ-ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣ ಸಹಿತ, ಅರಸಿನದ ಬೇರು, ಇಡಿ ಅಡಕೆ ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಿಪ್ರರು ಪರಸ್ಪರ ಹಸ್ತಾಂತರಮಾಡಿ ಹಾಕಿ ಗ್ರಂಥಿ ಮಾಡುವುದು. ವರನನ್ನು ಕನ್ಯೆಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ಮಧುಪರ್ಕಪೂಜೆಯಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುವುದು. ನೂತನ ವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿದ ಕನ್ಯಾ-ವರರನ್ನು ತುಳಸೀಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕುಂಭೋದಕ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು. ಇಂದ್ರಾಣಿದೇವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಮಂಗಲಸೂತ್ರವನ್ನು ಕನ್ಯೆಗೆ ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಹಾಕಿ ಕಾಲುಂಗರ ಹಾಕಿ ಗೋತ್ರೋಚ್ಚಾರಣ ಗ್ರಂಥಿ ಮಾಡಿದ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ ಬಾಸಿಂಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದು.

ಮಂಟಪದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಎರಡು ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸ್ಥ ಪರಿಮಿತ ಅಕ್ಕಿ ಹಾಕಿ-ಮಧ್ಯೇ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಅಂಚು ಇರುವಂತೆ ಬಿಳಿವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಪೂರ್ವರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವರನು ದಂಡಪಾಣಿಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ಪಶ್ಚಿಮರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ವಧೂವರರು ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಮನಸಾ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ವಿಪ್ರರು ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕ ಪಠಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮಂಗಳವಾದ್ಯಘೋಷ ಮೊಳಗುತ್ತಿರಲು ಅಂತಃಪಟವನ್ನು ಶಿಥಿಲಮಾಡಲು ವಧುವು ವರನಿಗೆ ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕಿ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕುವುದು. ವರನೂ ಬಲದ ಕೈಯಿಂದ ವಧುವಿಗೆ ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕಿ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕುವುದು. ಸಭಾಸದರು ವಧೂವರರಿಗೆ ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕುವುದು. ವರನು ವಧುವಿನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಎರಡೆಸಳು ದರ್ಭಾಗ್ರದಿಂದ ಆಕೆಯ ಭ್ರೂಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ ಬಿಸಾಡಿ ಕೈತೊಳೆದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ವಧೂವರರನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕನ್ಯೆಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ಕುಳಿತು ಕನ್ಯಾದಾನಾಂಗ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಕಲಶಾರಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು. ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ಕನ್ಯೆಯ ಅಂಜಲಿಯ ಮೇಲೆ ವರಾಂಜಲಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕನ್ಯಾಪಿತನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕುಶಾಕ್ಷತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಪತ್ನಿಯಿಂದ ಕಲಶೋದಕ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿಸಿಕೊಂಡು ಗೋತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಪೂರ್ವಕ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ವರನು ಕನ್ಯೆಯ ಬಲ ಹೆಗಲು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಪ್ರಕಾರ: ಹಾರಹಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಪರಸ್ಪರ ಗುಡ-ಜೀರಿಗೆ-ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು

ಹಾಕುವುದು. ಅನಂತರ ಕನ್ಯಾದಾನ, ಬಳಿಕ ವಧೂವರರು ತೋಯಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತಲೆಗೆ ಅಂಜಲಿಯಿಂದ ಹಾಕುವುದು. ಹಾಗೂ ಕೌತುಕಸೂತ್ರವನ್ನು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮಣಿಗಂಟಿಗೆ ಕಟ್ಟುವುದು. ಹಾಗೂ ವಧೂವರರು ಮಾಲೆ ಹಾಕುವುದು. ವರನು ವಧುವಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಂಗಲಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು. ಇವು ಶೌನಕೀಯ ಪ್ರಕಾರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ವಧೂವರರು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹಸೆಮಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಿವಾಹಹೋಮಾಂಗ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದು. ಕನ್ಯೆಯ ತಾಯಿಯು ತಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಯೋಜಕನಾಮಾಗ್ನಿಯೆಂದು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಅನ್ವಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು. ಪಾತ್ರಾಸಾದನ ಸಂದರ್ಭ ಅರಳು ತುಂಬಿದ ಶೂರ್ಪ, ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಒಂದು ಕಲ್ಲು ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಡುಕಲ್ಲು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನಹೋಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ವರನು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ವಧುವಿನ ಅಂಗುಷ್ಠಸಹಿತ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಲು ವಧು ಎದ್ದು ವರನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ವರನು ಆಕೆಯ ಅಂಜಲಿ ಜೋಡಿಸಿ ಅಭಿಘಾರಮಾಡಿ ಎರಡುಸಲ ಅರಳುಹಾಕಿಸಿ ಪುನಃ ಅಭಿಘಾರಮಾಡಿ, ಪಾತ್ರೆಯ ಅರಳನ್ನು ಅಭಿಘಾರಮಾಡಿ ಆಕೆಯ ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಅಂಗುಲಿಯ ತುದಿಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದು, ಬಳಿಕ ವರನು ಮುಂದೆಹೋಗುತ್ತಾ ವಧುವನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿಸಿ, ವಧುವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಬಲ-ಎಡ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಆರೋಹಣ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ಲಾಜಹೋಮ-ಶಿಲಾರೋಹಣ ನಡೆಸಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಅರಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಏಳು ಅಕ್ಕಿರಾಶಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತು ವಧುವನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮಾದಿ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅಕ್ಕಿರಾಶಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸುತ್ತಾ ಸಪ್ತಪದಿಯಿಂದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಇಬ್ಬರೂ ಶಿರವನ್ನು ಜೋಡಿಸಬೇಕು. ಕನ್ಯಾಪಿತನು ಕನ್ನಡಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಕಲಶೋದಕವನ್ನು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯಬೇಕು. ದಂಪತಿಗಳು ಅರುಂಧತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ವರನು ಕನ್ಯೆಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಂಗಲಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು. ಉಭಯಪಕ್ಷದ ನಾಲ್ಕು ಸುವಾಸಿನಿಯರು ವಧೂವರರಿಗೆ ನೀರಾಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ವಧೂವರರು ಎದ್ದು ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಉಭಯಪಕ್ಷದ ಸುವಾಸಿನಿಯರು ದಕ್ಷಿಣ-ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತು ನೂತನ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ವರನು ಅಕ್ಷತೆಸಹಿತ ಉಂಗುರವನ್ನು ಚಾಪೆಗೆ ಹಾಕುವುದು. ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಆ ಉಂಗುರವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮೂರುಸಾರಿ ಆಟವಾದ ಮೇಲೆ ವಧೂ ವರರು ಚಾಪೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಆ ಉಂಗುರವನ್ನು ವರನು ವಧುವಿನ ಕೈಬೆರಳಿಗೆ ಹಾಕುವುದು. ಅನಂತರ ಗೃಹಪ್ರವೇಶ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಈ ಹೋಮವನ್ನು ವರನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಧೂಗೃಹಪ್ರವೇಶವಾದ ಅನಂತರ ನಡೆಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಂದು ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲೇ ಆಚರಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿವಾಹಹೋಮ ಅನ್ವಾಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಜ್ಯದಿಂದ ನಾಲ್ಕು

ಆಹುತಿ ನೀಡಿ ಆಜ್ಯಶೇಷವನ್ನು ವರನು ತನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ, ಪತ್ನಿಯ ಹೃದಯ(ಕಂಠ)ಕ್ಕೂ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿ ಹೋಮಶೇಷ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ ಬಿಡುವುದು.

ದೇಶಾಚಾರಪ್ರಕಾರ ಕನ್ಯಾದಾನವಾದ ಮೇಲೆ ವರನು "ಯತ್ತಕ್ಷೀವಾಂಸಂ......" ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಧುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬಲಪಾರ್ಶ್ವವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಬೇಕು. ಪುರೋಹಿತನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿತ ಕಲಶೋದಕವನ್ನು ಪಲ್ಲವಗಳಿಂದ ವಧೂವರರಿಗೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ವಧೂವರರು ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿದ ಬಿಳಿನೂಲನ್ನು ದಂಪತಿಗಳ ಕಂಠದೇಶ ಹಾಗೂ ಕಟಿಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಈಶಾನ್ಯದಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು "ಪರಿತ್ವಾಗಿರ್ವಣೋ........." ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದು ಕಂಠದೇಶದ ನೂಲನ್ನು ಕೆಳಗಿನಿಂದಲೂ ಕಟಿದೇಶದ ನೂಲನ್ನು ಮೇಲಿನಿಂದಲೂ ತೆಗೆದು ಎರಡಕ್ಕೂ ಹಳದಿ ಬೇರು ಕಟ್ಟಿ ಕುಂಕುಮ ಲೇಪಿಸಿ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ತೆಗೆದ ನೂಲನ್ನು ವರನು "ನೀಲಲೋಹಿತಂ........." ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಧುವಿನ ಎಡದ ಮಣಿಗಂಟಿಗೂ, ವಧುವು ಮೇಲಿಂದ ತೆಗೆದ ನೂಲನ್ನು ವರನ ಬಲದ ಮಣಿಗಂಟಿಗೂ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಕಂಕಣಬಂಧನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣ: ವಧೂವರರು ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡು ತುಪ್ಪ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದ ಹಾಲನ್ನು ವರನು ವಧುವಿನ ಅಂಜಲಿಗೆ ಎರಡು ಸಾರಿ ಸವರುವುದು. ತೋಯಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಅಂಜಲಿಗೆ ಎರಡು ಸಾರಿ ಹಾಕುವುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ವರನ ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ತುಪ್ಪ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದ ಹಾಲು ಸವರಿ ತೋಯಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಎರಡು ಸಾರಿ ಹಾಕುವುದು. ಕನ್ಯಾದಾತೃವು ದಂಪತಿಗಳ ಅಂಜಲಿಸ್ಥ ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಇಡುವುದು. ವಧುವು ಎದ್ದು ನಿಂತು "ಭಗೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃದ್ಧ್ಯತಾಮ್" ಎಂದು ವರನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯಬೇಕು. ವರನೂ "ಯಜ್ಞೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃದ್ಧ್ಯತಾಮ್" ಎಂದು ವಧುವಿನ ಶಿರದ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯುವುದು. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ಸಲ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಅನಂತರ ದಂಪತಿಗಳು ಹೂವನ್ನು ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಪರಸ್ಪರ ತಿಲಕಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾಲಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲೇ ವರನು ವಧುವಿನ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಮಂಗಲಸೂತ್ರ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಅರಸಿನ ತುಂಡು, ಐದು ಅಡಕೆ ಮತ್ತು ಹಣ ಇವುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಗಣಪತಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ದಂಪತಿಗಳ ಸೆರಗಿನ ತುದಿಗೆ ಗಂಟುಕಟ್ಟಬೇಕು. ಬಳಿಕ ವಿವಾಹಹೋಮ, ಸಪ್ತಪದಿ. ಇವಿಷ್ಟು ವಿಶೇಷ.

ಅವಭೃಥ ಸ್ನಾನ ಸಂದರ್ಭ: ಪಂಚವರ್ಣಗಳಿಂದ ಸರೋವರ, ಮಧ್ಯೆ ಕಮಲಾದಿ ಹೂಗಳು, ಹಂಸಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಸರಸ್ಸಿನ ನೈಋತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಉಪ್ಪುಗಳನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಅಭಿಮುಖಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಎರಡು ಆನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಬೇಕು.

ಸರೋವರದ ಸುತ್ತಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತಮಾತೃದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನೂ ಭೈರವಾದಿ ರಕ್ಷಣದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರಾದಿ ಲೋಕಪಾಲರನ್ನೂ ಆವಾಹಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ವಧುವಿನ ತಾಯಿಯು ಅನ್ನ-ಅಪೂಪ-ಭಕ್ಷ್ಯ-ಫಲವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ದೀಪಸಹಿತ ತಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಧೂವರರೊಂದಿಗೆ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರಬೇಕು. ಬಳಿಕ ದಂಪತಿಗಳು ಮಾತ್ರ "ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಕ್ಷುಮಂತಂ........" ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಎರಡು ಆನೆಗಳ ಸಮೀಪ ಅಭಿಮುಖಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತು ಜಲಕ್ರೀಡಾಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿಂತಿಸಿ ಪರಸ್ಪರ ಆನೆಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು ವರನು ನೀಲಮಣಿಹಾರವನ್ನು "ನೀಲಲೋಹಿತಂ........" ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಧುವಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

ಇಂತಹ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶೇಷತೆಗಳು ಗೃಹ್ಯಪರಿಶಿಷ್ಟ, ಸಮುಚ್ಚಯ, ಪಾರಿಜಾತಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ವಿಹಿತವೆನಿಸಿದರೂ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನವರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ಆಚಾರವಿಶೇಷ- ವಧು ಎದ್ದು ಪತಿಗೆ ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪತಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಆ ಜಲವನ್ನು ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸಿನ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಕಲಸಿ, ವರನ ಕಪೋಲಗಳಿಗೆ, ಕೈಅಂಜಲಿಯ ಪೃಷ್ಠ(ಅಂಗೈಯ ಹಿಂಬದಿ)ಗಳಿಗೆ, ಪಾದಗಳಿಗೆ ಲೇಪಿಸಿ ಕೈತೊಳೆದು ಪನ್ನೀರು-ಗಂಧ-ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಯಥೋಚಿತ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ ತಾಂಬೂಲ ತನಗೆ ಅಗ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ವರನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ವರನ ಭಗಿನಿಯು ವಧುವಿನ ಪಾದ ತೊಳೆಯುವುದು. ವರನು ಬಲದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜಲಮಿಶ್ರಿತ ಅರಶಿನ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಪತ್ನಿಯ ಕಪೋಲಗಳಿಗೂ ಕೈಗಳಿಗೂ ಲೇಪಿಸಿ, ಪನ್ನೀರು-ಗಂಧ-ಹೂಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಡುವುದು. ಉಭಯಪಕ್ಷದ ನಾಲ್ಕು ಸುವಾಸಿನಿಯರು ವಧೂವರರಿಗೆ ನೀರಾಜನ ಮಾಡುವುದು. ದಂಪತಿಗಳು ಎದ್ದುನಿಲ್ಲಲು ಹಿಡಿಸಿದ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಮಡಚಿಡುವುದು.

ದಂಪತಿಗಳು ಪ್ರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಮಧ್ಯೇ ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಸಿ ಓಕುಳಿ ತಯಾರಿಸುವುದು. ವಧೂವರರು ಅಕ್ಷತೆಕಾಳು ಹಾಕಿ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು ಆ ನೀರನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಗುರ ಹಾಕಿ ವಧೂವರರೇ ಹುಡುಕುವ ವಿಧಾನ ಕೆಲವೆಡೆ ಇದೆ. ಅವಭೃಥಸ್ನಾನಾಂಗ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವರನು ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಡವನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಶಿರದ ಬಾಸಿಂಗವನ್ನು, ವಧುವು ತನ್ನ ಉತ್ತರೀಯ ಮತ್ತು ಬಾಸಿಂಗವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವುದು. ವಧೂವರರ ಬಾಸಿಂಗಗಳನ್ನು ಕನ್ಯೆಯ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಅನಂತರ ಕಲಶಗ್ರಹಣ ಆಚರಿಸುವುದು.

ಔಪಾಸನವಿಧಿ - ಕಲಶಗ್ರಹಣಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯು ಶೂರ್ಪದಿಂದ ಶೋಧಿಸಿದ ತಂಡುಲದಿಂದ ಔಪಾಸನಮಾಡುವುದು. ಉಪನಯನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಗೃಹಸ್ಥನು ಪ್ರಥಮ ಔಪಾಸನವನ್ನು ಸಾಯಂಕಾಲ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ವಿವಾಹಾಗ್ನಿ(ಯೋಜಕಾಗ್ನಿ)ಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು. ಪತ್ನಿಯು ಎರಡು ಆಹುತಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಪಾತ್ರೆಗೆ ಹಾಕಿ ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದು ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿಡುವುದು. ವರನು ಒಂದು ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ತೊಳೆದ ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಜ್ವಲಿಸುವ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಮೂರು ಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಸಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹಾಕಿ ಕೈತೊಳೆಯುವುದು. ಆ ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಪತ್ನಿಯ ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಅಭಿಘಾರ ಮಾಡುವುದು. ತಂಡುಲವನ್ನು ಪತ್ನಿಯ ಕೈಗೆ ಹಾಕಿ ಅಭಿಘಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಪತ್ನಿಯು ಎರಡು ಪಾಲು ಮಾಡಿ ಬಲದ ಕೈಯ ತಂಡುಲವನ್ನು ಪತಿಗೆ ಕೊಡಲು ಪತಿಯು ಎಡದ ಕೈಯನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು "ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಎಂದು ಆಹುತಿ ಕೊಟ್ಟು, ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಲನ್ನು ಪತ್ನಿಯ ಬಲಕೈಯಿಂದ ಪಡೆದು "ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಎಂದು ಆಹುತಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ ಮಾಡುವುದು.

(ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಔಪಾಸನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಆಹುತಿ ನೀಡಬೇಕು.)

ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಭೋಜನವಾದ ಮೇಲೆ ವಧೂವರರೂ ಕನ್ಯಾಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ವರನ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೂ ಸಾಲಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಲು, ಸುವಾಸಿನಿಯರು ನೀರಾಜನ ಮಾಡುವುದು. ವಿಪ್ರರು ವೇದೋಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಪೂರ್ವಕ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ವಧುವನ್ನು ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ವರನ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಯಥೋಚಿತ ವಚನಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು.

ಬಳಿಕ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಶುಭಸಮಯದಲ್ಲಿ ವರನು ವಧುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂಧುಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ತೋರಣ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕದಿರಾರ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲಕಾಲು ಮುಂದುಮಾಡಿ ಒಳಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೇವರಿಗೂ-ಮಾತಾಪಿತೃ ಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು. ತಾಯಿ ನೀಡಿದ ಹಾಲು ಕುಡಿದು, ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿ, ಬಂಧುಗಳನ್ನು ವಧುವಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದು.

ಗಣಪತಿಸ್ತೋತ್ರಮ್

ಹೇರಂಬ ಕುಂಭಲಸಿತಾಮರಕುಂಕುಮಾಂಕ ಮಾರಾರಿಪುತ್ರ ಕರಿವಕ್ತ್ರ ಪವಿತ್ರಗಾತ್ರ ।
ಕಾರುಣ್ಯರೂಪ ಸುಕಲಾಪ ಮಹಾಪ್ರತಾಪ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕಾರ್ಯಮುರುಧೈರ್ಯ ಭವೇದವಿಘ್ನಮ್ ॥

ನವಗ್ರಹಸ್ತೋತ್ರಮ್

ಭಾಸ್ವಾನ್ಮೇ ಭಾಸಯೇತ್ತತ್ತ್ವಂ ಚಂದ್ರಶ್ಚಾಹ್ಲಾದಕೃದ್ಭವೇತ್ । ಮಂಗಲೋ ಮಂಗಲಂ ದದ್ಯಾತ್ ಬುಧಶ್ಚ ಬುಧತಾಂ ದಿಶೇತ್ ॥
ಗುರುರ್ಮೇ ಗುರುತಾಂ ದದ್ಯಾತ್ ಕವಿಶ್ಚ ಕವಿತಾಂ ದಿಶೇತ್ । ಶನಿಶ್ಚ ಶಂ ಪ್ರಾಪಯತು ಕೇತುಃ ಕೇತುಂ ಜಯೇಽರ್ಪಯೇತ್ ॥
ರಾಹುರ್ಮೇ ರಹಯೇದ್ರೋಗಂ ಗ್ರಹಾಸ್ಸಂತು ಕರಗ್ರಹಾಃ । ನವಂ ನವಂ ಮಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ದಿಶಂತ್ವೇತೇ ನವಗ್ರಹಾಃ ॥
ಶನೇ ದಿನಮಣೇಃ ಸೂನೋ ಹ್ಯನೇಕಗುಣಸನ್ಮಣೇ । ಅರಿಷ್ಟಂ ಹರ ಮೇಽಭೀಷ್ಟಂ ಕುರು ಮಾ ಕುರು ಸಂಕಟಮ್ ॥
ಹರೇರನುಗ್ರಹಾರ್ಥಾಯ ಶತ್ರೂಣಾಂ ನಿಗ್ರಹಾಯ ಚ । ವಾದಿರಾಜಯತಿಪ್ರೋಕ್ತಂ ಗ್ರಹಸ್ತೋತ್ರಂ ಸದಾ ಪಠೇತ್ ॥

ಷೋಡಶಸಂಸ್ಕಾರಾಃ

ಶ್ಲೋಕಃ ಗರ್ಭಾಧಾನಂ ಪುಂಸವನಂ ಸೀಮಂತೋ ವೈಷ್ಣವೋ ಬಲಿಃ ।
ಜಾತಕಂ ನಾಮ ನಿಷ್ಕ್ರಾಮೋಽನ್ನಾಶನಂ ಚೌಲಕರ್ಮ ಚ ॥
ಉಪನೀತಿಃ ಮಹಾನಾಮ್ನೀ ಮಹಾವ್ರತಮತಃ ಪರಮ್ ।
ಉಪನಿಷಚ್ಚ ಗೋದಾನಂ ಸಮಾವರ್ತನಮೇವ ಚ ॥

ವಿವಾಹಶ್ಚೈವಮಿತ್ಯೇತಾಃ ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ಷೋಡಶ ಕ್ರಿಯಾಃ ।
ಆಧಾನಾತ್ ಚೌಲಪರ್ಯಂತಾಃ ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ದೋಷಮಾರ್ಜನಾಃ ॥

ಬಂಧನಾತ್ ಸ್ನಾನಪರ್ಯಂತಾಃ ಅತಿಶಯಾಧಾನಮುಚ್ಯತೇ ।
ವೈವಾಹಿಕೇತಿ ಸಂಸ್ಕಾರಃ ಸ್ಮೃತ ಊನಾಂಗಪೂರಣಃ ॥
ಸಂಸ್ಕಾರರಹಿತಾ ಯೇ ತು ತೇಷಾಂ ಜನ್ಮ ನಿರರ್ಥಕಮ್ ॥

ಅರ್ಥ: ಗರ್ಭಾಧಾನ, ಪುಂಸವನ, ಸೀಮಂತ, ವಿಷ್ಣುಬಲಿ, ಜಾತಕರ್ಮ, ನಾಮಕರಣ, ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣ, ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ, ಚೌಲ, ಉಪನಯನ, ಮಹಾನಾಮ್ನೀ, ಮಹಾವ್ರತ, ಉಪನಿಷದ್ವ್ರತ, ಗೋದಾನವ್ರತ, ಸಮಾವರ್ತನ, ವಿವಾಹ -ಹೀಗೆ ಹದಿನಾರು ಮುಖ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅನವಲೋಭನ, ಕರ್ಣವೇಧಾದಿ ಕೆಲವು ಉಪಸಂಸ್ಕಾರಗಳು. ಗರ್ಭಾಧಾನದಿಂದ ಚೌಲದ ತನಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬೀಜ-ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ದೋಷಮಾರ್ಜನಗಳೆಂದೂ ಉಪನಯನ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಮಾವರ್ತನದ ತನಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತಿಶಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದೂ ಕೊನೆಯ ವಿವಾಹವಿಧಿಯು ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುವುದೆಂದೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮತ. ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕಾರರಹಿತನಾದವನ ಬಾಳುವಿಕೆ ನಿರರ್ಥಕವೆಂದೂ ಸ್ಮೃತಿವಚನ.

ಶೌನಕೀಯಪುಣ್ಯಾಹಲಘುಕಾರಿಕಾಃ

ಶ್ಲೋ: ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಮತ್ರೇಷ್ಟಂ ಸರ್ವೇಷಾಮೃದ್ಧಿಕಾರಣಮ್ । ಆದಾವಂತೇ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಯಜ್ಞವಿದೋ ವಿದುಃ ॥ ೧
ವಾಮೇ ಗುರುಪದಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ಗಣನಾಯಕಃ। ಮಧ್ಯೇ ತು ಮಂಡಲಂ ಕಾರ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಾಹೇ ಸಮುದೀರಿತಮ್ ॥ ೨
ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿರೇಖಾಭಿಃ ಸಂಯುಕ್ತಂ ಪುಣ್ಯಮಂಡಲಮ್ । ದಸ್ರಾದಿತಾರಕಾರೂಪಂ ಹಸ್ತಮಾತ್ರಂ ವಿದೋ ವಿದುಃ ॥ ೩

ಏವಂ ತು ಮಂಡಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಕುಂಭದ್ವಯಮಥಾರ್ಚಯೇತ್ । ಉತ್ತರೇ ವರುಣಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಸವಿತಾರಂ ಚ ದಕ್ಷಿಣೇ ॥ ೪
ಧೂಪದೀಪೌ ಪ್ರಕುರ್ವೀತ ಪುಣ್ಯಾಹಂ ವಾಚಯೇತ್ಸುಧೀಃ । ಬಹ್ವೃಚೋತ್ತರಯಾ ತದ್ವದಾಪೋಹಿಷ್ಠಾದಿಭಿಸ್ತಥಾ ॥ ೫
ವೈಶ್ವದೇವೇನಾಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಆನೋ ಭದ್ರೇತಿ ದ್ವಿರ್ಋಚಾ । ಅಪ್ಪಭಿಷ್ಟಾಪನ ಇತಿ ಕಯಾನಶ್ಚಿತ್ರ ಮಂತ್ರಕೈಃ ॥ ೬
ಏತೋನ್ವಿಂದ್ರೇತಿ ತಿಸೃಭಿಃ ನವಭಿಃ ಪಾವಮಾನಿಕೈಃ । ತರತ್ಸಮಂದೀಸೂಕ್ತೇನ ಶುಚೀವ ಇತಿ ವಿಕಯಾ ॥ ೭
ಯದಂತಿಭಿಃ ದ್ವಾದಶಭಿಃ ಖಿಲಸ್ಯೈಕಯುಚಾ ತಥಾ । ಅಗ್ನಿಃಶುಚೀತಿ ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಮಾರ್ಜನಂ ಸಮುದೀರಿತಮ್ ॥ ೮
ಕುಶಾಂಬುಭಿಸ್ತು ಕರ್ತಾರಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇಯುರಿಮೇ ದ್ವಿಜಾಃ । ಕಾರ್ಯಮಾಭ್ಯುದಯಿಕಂ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಶ್ರೌತೇ ಸ್ಮಾರ್ತೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ॥ ೯
ಇದಂ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ ದ್ವಿಜಾ ವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಕಮ್ । ಶುಭಾರ್ಥೀ ಪ್ರಥಮಾಂತೇನ ವೃದ್ಧೌ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ॥ ೧೦

॥ ಇತಿ ಲಘುಕಾರಿಕಾಃ ॥

ಪುನಃಸಂಧಾನಮ್

ಅಮರಾರಿಕುಲಾಧೀಶಹವಿರಗ್ನಿಮುಖಾಯಿತಮ್ ।
ಅವ್ಯಾಜಮಿತ್ರಮಾರ್ತಾನಾಮಾಶ್ರಯೇ ಶ್ರೀಸಖಂ ಮಹಃ ॥

ಅಗ್ನಿರಹಿತಾಃ ದ್ವಿಜಾಃ ವೈದಿಕಲೌಕಿಕಕಾರ್ಯೇಷು ಅನರ್ಹಾ ಭವಂತಿ । ಅತಃ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಃ ಪ್ರಾತಃ ಸಾಯಂ ಸಮುದ್ಭವನಾಮ್ನಃ ಅಗ್ನೇಃ, ಸ್ನಾತಕಃ ಸೂರ್ಯನಾಮ್ನಃ ಅಗ್ನೇಃ, ಗೃಹಸ್ಥಃ ವಿವಾಹದಿನಾತ್ ಸಾಯಂ-ಪ್ರಾತಃ ಯೋಜಕನಾಮ್ನಃ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಉಪಾಸನಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಏವಂ ಯಾವಜ್ಜೀವಮಗ್ನೇಃ ಆರಾಧನಂ ದ್ವಿಜೈಃ ಅವಶ್ಯಂ ಕರಣೀಯಮ್ ।

ಯದಿ ಪ್ರಯಾಣಾದಿಷು ವಿಸ್ತರತಃ ಅಗ್ನೇಃ ಆರಾಧನಂ ಕರ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ ತದಾ 'ಆಜ್ಯೇನ ಜಲೇನ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತಿವಚನರೀತ್ಯಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕರಣೀಯಮ್ । ಔಪಾಸನಾದ್ಯಕರಣೇ ಸ್ವಪುತ್ರಾಣಾಂ ಶಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಆಧಾನಾದಿವಿವಾಹಾಂತಸಂಸ್ಕಾರಾನ್, ತಥಾ ಶಾಂತಿಪ್ರಯೋಗಾಂಶ್ಚ ಕರ್ತುಂ ದ್ವಿಜಃ ಅನರ್ಹಃ ಭವತಿ । ರೋಗಾದಿನಾ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನೇಃ ವಿಚ್ಛೇದೇ ಪುನಸ್ಸಂಧಾನವಿಧಿನಾ ಅಗ್ನಿಃ ಅವಶ್ಯಂ ಸಂಪಾದನೀಯಃ ॥ ಅತ್ರೋಕ್ತಮಂತ್ರಾಃ ಅಗ್ನಿಮುಖಪ್ರಯೋಗೇ ಜ್ಞೇಯಾಃ ॥

ಕಾರಿಕಾ

ಉಪಲೇಪಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಆಘಾರಾಂತಂ ವಿವಾಹವತ್ । ವಿವಾಹಾಜ್ಯಾಹುತೀರ್ಹುತ್ವಾ ಲಾಜಹೋಮೋ ಭವೇದಿಹ ।
ಗೃಹಪ್ರವೇಶನೀಯಾಂಶ್ಚ ಹುತ್ವಾ ಸ್ಯಾದ್ಧೃದಯಾಂಜನಮ್ । ಪರಿಣೇತ್ರಾದಿನಾ ತತ್ರ ಲಾಜಾನಾವಪತಿ ಸ್ವಯಮ್ ॥

ಕೃತಸತ್ಕ್ರಿಯಃ ಯಜಮಾನಃ ಸಪತ್ನೀಕಃ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಮದಾದಿಗುರೂಣಾಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಹೃತ್ಕಮಲಮಧ್ಯನಿವಾಸಿವಾಸುದೇವಸಂಕರ್ಷಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾನಿರುದ್ಧಚತುರ್ಮೂರ್ತ್ಯಾದ್ಯನಂತಾವತಾರಾತ್ಮಕಾಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಪರಿಣೇಪತಿಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೇರಣಯಾ, ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಔಪಾಸನಕಾಲಾತ್ ಏತತ್ಕಾಲಪರ್ಯಂತಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಯ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಪುನಃಸಂಧಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದ್ಯಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಉಲ್ಲಿಖೇದುದಗಾಯಾಮಾಂ ತಸ್ಯಾ ಉಭಯತೋಽಪರೇ । ಪೂರ್ವಾಯಾಮೇ ಉದಕ್ಸಂಸ್ಥೇ ಅಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟೇ ಚ ಪೂರ್ವಯಾ ॥ ಮಧ್ಯೇ ತಿಸ್ರ ಉದಕ್ಸಂಸ್ಥಾಃ ಪೂರ್ವಾಯಾಮಾ ಅಸಂಹತಾಃ । ಲಿಖಿತಾ ಯೇನ ಶಕಲಂ ಯಾಜ್ಞೀಯಂ ತನ್ನಿಧಾಯ ಚ । ಅದ್ಭಿರಭ್ಯುಕ್ಷ್ಯ ಶಕಲಂ ನಿರಸ್ಯಾಪ ಉಪಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಉಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸರಸ್ವತೀ । ಷಡ್ರೇಖಾದೇವತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಕ್ರಮಾತ್ ॥

ಸ್ಥಂಡಿಲಾದಾಗ್ನೇಯ್ಯಾಂ ದರ್ಭಾನ್ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಅಗ್ನೇರಾಹ್ವಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್

ಏಹ್ಯಗ್ನೇ ರಾಹೂಗಣೋ ಗೌತಮೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನೇರಾಹ್ವಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಏಹ್ಯಗ್ನ ಇಹ ಹೋತಾ ನಿ ಷೀದಾದಬ್ಧಃ ಸು ಪುರಏತಾ ಭವಾ ನಃ । ಅವತಾಂ ತ್ವಾ ರೋದಸೀ ವಿಶ್ವಮಿನ್ವೇ ಯಜಾ ಮಹೇ ಸೌಮನಸಾಯ ದೇವಾನ್ ॥

ತೈಜಸಪಾತ್ರದ್ವಯೇನ ಸಂಪುಟೀಕೃತ್ಯ ಪತ್ನ್ಯಾಹೃತಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರಸಾರಿತದರ್ಭಾಣಾಮುಪರಿ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ । ಸಂಪುಟಂ ದೂರೀಕೃತ್ಯ

ಜುಷ್ಟೋ ದಮೂನಾ ಆತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನೇರಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಜುಷ್ಟೋ ದಮೂನಾ ಅತಿಥಿರ್ದುರೋಣ ಇಮಂ ನೋ ಯಜ್ಞಮುಪ ಯಾಹಿ ವಿದ್ವಾನ್ । ವಿಶ್ವಾ ಅಗ್ನೇ ಅಭಿಯುಜೋ ವಿಹತ್ಯಾ ಶತ್ರೂಯತಾಮಾ ಭರಾ ಭೋಜನಾನಿ ॥ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ರಂ ಸಹಸ್ರಾರ ಹುಂ ಫಟ್

ಇತಿ ಕ್ರವ್ಯಾದಾಗ್ನಿಂ ದರ್ಭದ್ವಯೇನ ಪ್ರಜ್ವಾಲ್ಯ ಆಗ್ನೇಯ್ಯಾಂ ನಿರಸ್ಯ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತೀನಾಂ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಬೃಹತೀ ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವರೋಮ್ ॥ ಇತಿ ಷಡ್ರೇಖಾಸು "ದ್ವಿಜ" ನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಅಗ್ನ್ಯಾಹರಣಪಾತ್ರಯೋಃ ಅಕ್ಷತೈಸ್ಸಹೋದಕಮಾಸಿಚ್ಯ ಪ್ರೋಕ್ಷಿತೇಂಧನಾನಿ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ।

ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಕಾಣ್ವೋ ಮೇಧಾತಿಥಿರಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಅಗ್ನಿಸಮಿಂಧನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧ್ಯತೇ ಕವಿರ್ಗೃಹಪತಿರ್ಯುವಾ । ಹವ್ಯವಾಡ್ ಜುಹ್ವಾಸ್ಯಃ ॥

ವಿಜ್ಯೋತಿಷೇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವೃಷೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಪ್ರಜ್ವಾಲನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

6 ಸಂಧಾನಮ್

ಓಂ ವಿ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಬೃಹತಾ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರಾವಿರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಕೃಣುತೇ ಮಹಿತ್ವಾ । ಪ್ರಾದೇವೀರ್ಮಾಯಾಃ ಸಹತೇ ದುರೇವಾಃ ಶಿಶೀತೇ ಶೃಂಗೇ ರಕ್ಷಸೇ ವಿನಿಕ್ಷೇ ॥ ಜ್ವಲಿತೇ ಸತಿ

ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಂ ವಂದೇ ಜಾತವೇದಂ ಹುತಾಶನಮ್ । ಸುವರ್ಣವರ್ಣಮನಲಂ ಸಮಿದ್ಧಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ॥ ಶ್ರೀಯಜ್ಞಪುರುಷಾಯ ನಮಃ ॥

ಇತಿ ಪತ್ನೀಸಹಿತಃ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ, ನಮಸ್ಕೃತವತ್ಯಾಃ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಅಕ್ಷತಪುಷ್ಪಾಣಿ ದದ್ಯಾತ್ ।

ಅಗ್ನೇ ಅಚ್ಛಾ ತಾಪಸೋಽಗ್ನಿರಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖೀಕರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಅಚ್ಛಾ ವದೇಹ ನಃ ಪ್ರತ್ಯಙ್ ನಃ ಸುಮನಾ ಭವ । ಪ್ರ ನೋ ಯಚ್ಛ ವಿಶಸ್ಪತೇ ಧನದಾ ಅಸಿ ನಸ್ತ್ವಮ್ ॥ ಏಷ ಹಿ ದೇವಃ ಪ್ರದಿಶೋ ನು ಸರ್ವಾಃ ಪೂರ್ವೋ ಹಿ ಜಾತಃ ಸ ಉ ಗರ್ಭೇ ಅಂತಃ । ಸವಿಜಾಯಮಾನಃ ಸಜನಿಷ್ಯಮಾಣಃ ಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖಾಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ ॥

ಓಂ ಮೇಷಾರೂಢಾಯ ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ಶಾಂಡಿಲ್ಯಗೋತ್ರಾಯ ವರಪ್ರದಾಯ ಶ್ರೀಯಜ್ಞಪುರುಷಾಯ ನಮಃ । (ಇತಿ ಅಕ್ಷತೋದಕಂ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸಮ್ಮುಖೀಮುದ್ರಯಾ) ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋ ದೇವ ಮಮ ಸಮ್ಮುಖೋ ಭವ ।

ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವೋ ಜಾತವೇದಾಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

7 ಸಂಧಾನಮ್

ಓಂ ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ ತ್ರಯೋ ಅಸ್ಯ ಪಾದಾ ದ್ವೇ ಶೀರ್ಷೇ ಸಪ್ತ ಹಸ್ತಾಸೋ ಅಸ್ಯ । ತ್ರಿಧಾ ಬದ್ಧೋ ವೃಷಭೋ ರೋರವೀತಿ ಮಹೋ ದೇವೋ ಮರ್ತ್ಯಾಂ ಆ ವಿವೇಶ ॥

ಸಪ್ತಹಸ್ತಶ್ಚತುಃಶೃಂಗಃ ಸಪ್ತಜಿಹ್ವೋ ದ್ವಿಶೀರ್ಷಕಃ । ತ್ರಿಪಾತ್ಪ್ರಸನ್ನವದನಃ ಸುಖಾಸೀನಃ ಶುಚಿಸ್ಮಿತಃ ॥ ೧ ॥ ಸ್ವಾಹಾಂ ತು ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ದೇವೀಂ ವಾಮೇ ಸ್ವಧಾಂ ತಥಾ । ಬಿಭ್ರದ್ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೈಸ್ತು ಶಕ್ತಿಮನ್ನಂ ಸ್ರುಚಂ ಸ್ರುವಮ್ ॥ ೨ ॥ ತೋಮರಂ ವ್ಯಜನಂ ವಾಮೇ ಘೃತಪಾತ್ರಂ ಚ ಧಾರಯನ್ । ಮೇಷಾರೂಢೋ ಜಟಾಬದ್ಧೋ ಗೌರವರ್ಣೋ ಮಹೌಜಸಃ ॥ ೩ ॥ ಧೂಮ್ರಧ್ವಜೋ ಲೋಹಿತಾಕ್ಷಃ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃ ಸರ್ವಕಾಮದಃ । ಆತ್ಮಾಭಿಮುಖಮಾಸೀನ ಏವಂರೂಪೋ ಹುತಾಶನಃ ॥ ೪ ॥

ತ್ರಿನಯನಮರುಣಾಬ್ಜಾಬದ್ಧಮೌಲಿಂ ಸುಶುಕ್ಲಾಂಶುಕಮರುಣಮನೇಕಾಕಲ್ಪಮಂಭೋಜಸಂಸ್ಥಮ್ । ಅಭಿಮತವರಶಕ್ತಿಸ್ವಸ್ತಿಕಾಭೀತಿಹಸ್ತಂ ನಮತ ಕನಕಮಾಲಾಲಂಕೃತಾಂಗಂ ಕೃಶಾನುಮ್ ॥ ಶ್ರೀಯಜ್ಞಪುರುಷಾಯ ನಮಃ ॥ ಅಂಗಾರವರ್ಣಮಭಿತೋಽಂಡಬಹಿಃಪ್ರಭಾಭಿರ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪರಶ್ವಧಧನುರ್ಧರಮೇಕವೀರಮ್ । ಧ್ಯಾಯೇದಶೇಷಪುರುಹೂತಮುಖೈಃ ಸ್ತುವದ್ಭಿರಾವೀತಮಾತ್ಮಪದವೀಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಮ್ ॥ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಾಯ ನಮಃ ॥

ಪ್ರತ್ಯವರೋಹೇತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹ ಜಾತವೇದಃ ಪುನಸ್ತ್ವಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವ್ಯಂ ವಹತು ಪ್ರಜಾನನ್ । ಪ್ರಜಾಂ ಪುಷ್ಟಿಂ ರಯಿಮಸ್ಮಾಸು ಧೇಹ್ಯಥಾ ಭವ ಯಜಮಾನಾಯ ಶಂ ಯೋಃ ॥ ಇತಿ ಮಂತ್ರಪಠನಮ್ । ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ ।

......ಶುಭತಿಥೌ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೇರಣಯಾ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಪುನಃಸಂಧಾನಹೋಮೇ ದೇವತಾಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಸಮಿದ್ದ್ವಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇ ಅಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಮಿಧ್ಮೇನ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಘಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ [ಅಗ್ನೀಷೋಮೌ ಚಕ್ಷುಷೀ ಅಸ್ಮಿನ್ ಹೋಮೇ ನ ಸ್ತಃ] ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಧಾನ–

ದೇವತಾಂ ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ ಸಕೃದಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ, ಅರ್ಯಮಾಗ್ನಿಂ, ವರುಣಾಗ್ನಿಂ ಪೂಷಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚ ಲಾಜದ್ರವ್ಯೇಣ, ಪುನಃ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀಂ ಚತುರ್ವಾರಮಾಜ್ಯೇನ, ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ ದೇವಾನ್ ಅನುಯಾಜೇನ, ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ, ವಸುರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾನ್ ಪರಿಧಿಭಿಃ, ಇಧ್ಮಸನ್ನಹನೇನ ರುದ್ರಂ, ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ಸಂಸ್ರಾವೇಣ, ಅಯಸಮಗ್ನಿಂ ದೇವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಮ್ ಅಗ್ನಿಂ ವಾಯುಂ ಸೂರ್ಯಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ, ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ, ಅನಾಜ್ಞಾತದ್ವಯೇನಾಗ್ನಿಂ, ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಮ್ ಅಗ್ನಿಂ, ಮಂತ್ರತಂತ್ರವಿಪರ್ಯಾಸಾದಿದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಂ ಮರುತಶ್ಚಾಜ್ಯೇನ. ಏತಾಃ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ಅಂಗದೇವತಾಃ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದೇವತಾಃ ತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸನ್ನಿಹಿತಾಃ ಸಂತು । ಏವಂ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗೇನ ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ । ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತೀನಾಂ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಬೃಹತೀ । ಅನ್ವಾಧಾನಸಮಿದ್ಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ । 8 ಸಂಧಾನಮ್

ಇತಿ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಂ ಹುತ್ವಾ ತ್ಯಜೇತ್ । ಅಥ ದರ್ಭರಜ್ಜುದ್ವಯಂ ನಿರ್ಮಾಯ ಏಕಯಾ ಪಂಚದಶಸಮಿಧಃ, ಅನ್ಯಯಾ ಅಷ್ಟಾಶೀತಿಕುಶಾನ್ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ ಇಧ್ಮಂ ಚ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಸೋದಕೇನ ಪಾಣಿನಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಗ್ನಿಂ ತ್ರಿಃ ಪರಿಸಮೂಹ್ಯ ಉದಗಗ್ರೈಃ ಪ್ರಾಗಗ್ರೈಶ್ಚ ದರ್ಭೈಃ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪರಿತನೈಃ ಉತ್ತರತೋಽಧರೈಃ ಅಗ್ನಿಂ ಪರಿಸ್ತೃಣೀಯಾತ್ । ಅಗ್ನೇಃ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಸನಾರ್ಥಂ, ಉತ್ತರತಃ ಪಾತ್ರಾಸಾದನಾರ್ಥಂ ಚ ಕಾಂಶ್ಚಿತ್ ದರ್ಭಾನ್ ಪ್ರಾಗಗ್ರಾನ್ ಆಸ್ತೀರ್ಯ ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪರ್ಯುಕ್ಷ್ಯ, ಉತ್ತರತಃ ದರ್ಭೇಷು ಪಾತ್ರಾಣಿ ದ್ವಂದ್ವಂ ನ್ಯಂಚಿ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಉದಗಪವರ್ಗಂ ಪ್ರಾಕ್ಸಂಸ್ಥಂ. ಪ್ರೋಕ್ಷಣಪಾತ್ರಂ ಸ್ರುವಂ ಪ್ರಣೀತಾಪಾತ್ರಂ, ಆಜ್ಯಪಾತ್ರಂ, ಇಧ್ಮಂ, ಬರ್ಹಿಶ್ಚೈತಾನಿ ಆಸಾದಯೇತ್ । ಪ್ರೋಕ್ಷಣಪಾತ್ರಂ ಉತ್ತಾನೀಕೃತ್ಯ ತತ್ರ ಅನಂತರ್ಗರ್ಭಿತಂ ಸಾಗ್ರಂ ಸಮಸ್ಥೂಲಂ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಂ ಕುಶದ್ವಯಪವಿತ್ರಂ ನಿಧಾಯ ಶುದ್ಧಾಭಿಃ ಅದ್ಭಿಃ ತತ್ಪಾತ್ರಂ ಪೂರಯಿತ್ವಾ, ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದೀನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ, ಹಸ್ತಯೋಃ ಅಂಗುಷ್ಠೋಪಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಉತ್ತಾನಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಉದಗಗ್ರೇ ಅಂತರಾಹೇ ಅಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟೇ ಪವಿತ್ರೇ ಧೃತ್ವಾ ಅಪಃ ತ್ರಿರುತ್ಪೂಯ ಪಾತ್ರಾಣಿ ಉತ್ತಾನೀಕೃತ್ಯ ಇಧ್ಮಂ ವಿಸ್ರಸ್ಯ ಸರ್ವಾಣಿ ತ್ರಿಃ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ತಾಃ ಅಪಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಮಂಡಲೌ ಕ್ಷಿಪೇತ್ । ಪ್ರಣೀತಾಪಾತ್ರಂ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಆಸೀಯ ತೇ ಪವಿತ್ರೇ ನಿಧಾಯ, ಉತ್ಪೂತಾಭಿಃ ಅದ್ಭಿಃ ಪಾತ್ರಂ ಪೂರಯಿತ್ವಾ ಗಂಧಾಕ್ಷತಾದೀನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ, ಸರಸ್ವತೀಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

ಪ್ರ ಣೋ ದೇವೀತಿ ಭರದ್ವಾಜಃ ಸರಸ್ವತೀ ಗಾಯತ್ರೀ । ಸರಸ್ವತ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ಣೋ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ ವಾಜೇಭಿರ್ವಾಜಿನೀವತೀ । ಧೀನಾಮವಿತ್ರ್ಯವತು ॥ ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ ಸರಸ್ವತೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಇತಿ ಆವಾಹ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ವೃಣುಯಾತ್ 9 ಸಂಧಾನಮ್

ಅಸ್ಮಿನ್ ಕರ್ಮಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತ್ವಾ ವೃಣೇ । ಸಃ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವೃತೋಽಸ್ಮಿ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಈಶಾನ್ಯಾಂ ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ, ಅಗ್ರೇಣಾಗ್ನಿಂ ಪರೀತ್ಯ ನಿರಸ್ತಃ ಪರಾವಸುಃ ಇತ್ಯಂಗುಷ್ಠೋಪಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಆಸನಸ್ಥದರ್ಭೇಷು ದಕ್ಷಿಣಭಾಗಸ್ಥಮೇಕಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ನೈಋತ್ಯಾಂ ವಿಸೃಜ್ಯ, ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಇದಮಹಂ ಅರ್ವಾವಸೋಃ ಸದನೇ ಸೀದಾಮಿ ಇತಿ ಸಮಸ್ತಪಾಣ್ಯಂಗುಷ್ಠೋ ಭೂತ್ವಾ, ಉದಙ್ಮುಖಃ ಏವ ವಾಮೋರೋರುಪರಿ ದಕ್ಷಿಣಪಾದಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಉಪವಿಶ್ಯ, ಗಂಧಾಕ್ಷತೈಃ ಅರ್ಚಿತಸ್ಸನ್ ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಃ ಜಪೇತ್ ।

ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಸದನ ಆಶಿಷ್ಯತೇ । ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಯಜ್ಞಂ ಗೋಪಾಯ, ಸ ಯಜ್ಞಂ ಪಾಹಿ, ಸ ಯಜ್ಞಪತಿಂ ಪಾಹಿ ಇತಿ ಜಪೇತ್ । ಕರ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಸಿ ನಮಸ್ತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಇತ್ಯಕ್ಷತೈಃ ಆವಾಹ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಅಪಃ ಪ್ರಣೇಷ್ಯಾಮಿ । ಇತಿ ಸಪವಿತ್ರಕರಾಭ್ಯಾಂ ಚಮಸಂ [ಪ್ರಣೀತಾಪಾತ್ರಂ] ನಾಸಿಕಾಗ್ರಾಂತಂ ಉದ್ಧರೇತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಾ ಉಪಾಂಶು ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪ್ರಸೂತಃ । ಉಚ್ಚೈಃ ಓಂ ಪ್ರಣಯ । ಇತ್ಯುಚ್ಚರಿತೇ ಚಮಸಮ್ ಅಗ್ನೇರುತ್ತರತಃ ದರ್ಭೇಷು ನಿಧಾಯ, ತೇ ಪವಿತ್ರೇ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಅನ್ಯೈಃ ದರ್ಭೈಃ ಆಚ್ಛಾದಯೇತ್ । [ಅತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ಥಾನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಭಾವೇ ಬ್ರಹ್ಮಜಪಂ ಕರ್ತಾ ಜಪಿತ್ವಾ ತತ್ಸ್ಥಾನೇ ಕೂರ್ಚಂ ನ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ।] ತೇ ಪವಿತ್ರೇ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಸ್ಥಿತಲಾಜಪಾತ್ರೇ ನಿಧಾಯ

ಅರ್ಯಮಾಗ್ನಯೇ ತ್ವಾ ಜುಷ್ಟಂ ನಿರ್ವಪಾಮಿ । ವರುಣಾಗ್ನಯೇ..... । ಪೂಷ್ಣೇಽಗ್ನಯೇ...... । ಪ್ರಜಾಪತಯೇ....... । ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ತೇ ಪವಿತ್ರೇ ಆಜ್ಯಪಾತ್ರೇ ನಿಧಾಯ, ತತ್ಪಾತ್ರಂ ಸ್ವಪುರತಃ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಆಜ್ಯಮಾಸಿಚ್ಯ ಅಗ್ನೇರುತ್ತರತಃ ಸ್ಥಿತಾನ್ ಅಂಗಾರಾನ್ ಭಸ್ಮನಾ ಸಹ ಉತ್ತರತಃ ಪರಿಸ್ತರಣಾತ್ ಬಹಿರ್ನಿರುಹ್ಯ, ತೇಷು ಆಜ್ಯಪಾತ್ರಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಅಧಿಶ್ರಿತ್ಯ, ಜ್ವಲತಾ ದರ್ಭೋಲ್ಮುಕೇನ ಅವಜ್ವಾಲ್ಯ ಆಜ್ಯಪಾತ್ರೋಪರಿ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಅಂಗುಷ್ಠಪರ್ವಪರಿಮಿತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಂ ದರ್ಭಾಗ್ರದ್ವಯಂ ಆಜ್ಯೇ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ, ಪುನಃ ತೇನೈವ ಜ್ವಲತಾ ಉಲ್ಮುಕೇನ ಆಜ್ಯೇನ ಸಹ ತ್ರಿಃ ಪರ್ಯಗ್ನಿಕರಣಂ ಕೃತ್ವಾ, ಉಲ್ಮುಕಂ ನಿರಸ್ಯ, ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಆಜ್ಯಪಾತ್ರಂ ಕರ್ಷನ್ನಿವ ಉದಗುದ್ವಾಸ್ಯ ಅಂಗಾರಾನ್ ಅಗ್ನೌ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ, ತತ್ರಸ್ಥಮೇವ ಆಜ್ಯಂ ಉದಗಗ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಪವಿತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಅಂಗುಷ್ಠೋಪಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ಉತ್ತಾನಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ .

ಸವಿತುಷ್ಟ್ವಾ ಹಿರಣ್ಯಸ್ತೂಪಃ ಸವಿತಾ ಪುರ ಉಷ್ಣಿಕ್ । ಆಜ್ಯಸ್ಯ ಉತ್ಪವನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸವಿತುಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಸವ ಉತ್ಪುನಾಮ್ಯಚ್ಛಿದ್ರೇಣ ಪವಿತ್ರೇಣ ವಸೋಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ॥ 10

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಏಕವಾರಂ ದ್ವಿಸ್ತೂಷ್ಣೀಂ ಉತ್ಪೂಯ, ಪವಿತ್ರೇ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ, ಅಗ್ನೌ ಅನುಪ್ರಹರೇತ್ ॥ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಪರಿಸ್ತರಣಾತ್ ಬಹಿಃ ಆತ್ಮನಃ ಅಗ್ರತಃ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ತತ್ರ ಬರ್ಹಿಃಸನ್ನಹನೀಂ ರಜ್ಜುಮ್ ಉದಗಗ್ರಾಂ ಪ್ರಸಾರ್ಯ, ತಸ್ಯಾಂ ಬರ್ಹಿಃ ಪ್ರಾಗಗ್ರಂ ಉದಗಪವರ್ಗಮ್ ಅವಿರಲಮಾಸ್ತೀರ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಮ್ ಆಜ್ಯಪಾತ್ರಂ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ । ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೇನ ಸ್ರುವಂ, ಸ್ರುಚಂ ಚ ವಾಮೇನ ಕುಶದ್ವಯಂ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಮಾದಾಯ ಸಹೈವ ಅಗ್ನೌ ಪ್ರತಾಪ್ಯ ದರ್ಭಾಗ್ರಾಭ್ಯಾಂ ತಯೋಃ ಬಿಲಂ, ಮಧ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಪೃಷ್ಠಂ, ಮೂಲಾಭ್ಯಾಂ ದಂಡಂ ಚ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತ್ರಿಃ ಸಂಮೃಜ್ಯ, ಅದ್ಭಿಃ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಅಗ್ನೌ ಪ್ರತಾಪ್ಯ ಸ್ರುಕ್-ಸ್ರುವೌ ಉತ್ತರತೋ ನಿಧಾಯ ದರ್ಭಾನದ್ಭಿಃ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಅಗ್ನೌ ಪ್ರಹರೇತ್ । ತಿಸ್ರಃ ಸಮಿಧಃ ಆದಾಯ ಮಧ್ಯಮಪರಿಧಿಂ ಉದಗಗ್ರಂ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಪರಿಧೀ ಪ್ರಾಗಗ್ರೌ ಚ ಪರಿಧಾಯ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ

ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ ವಾಮದೇವೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಶೃಂಗಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ......... ಆ ವಿವೇಶ ।

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಅಗ್ನೌ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್। ಅನುಯಾಜಂ, ಇಧ್ಮಬಂಧನರಜ್ಜುಂ ಚ ಚಮಸಪಾತ್ರೇ ನಿಧಾಯ

ವಿಶ್ವಾನಿ ನ ಇತಿ ತೃಚಸ್ಯ ಆತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ದ್ವಯೋರಲಂಕರಣೇ, ಅಂತ್ಯಾಯಾಃ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ವಿಶ್ವಾನಿ ನೋ ದುರ್ಗಹಾ ಜಾತವೇದಃ । ಓಂ ಸಿಂಧುಂ ನ ನಾವಾ ದುರಿತಾತಿ ಪರ್ಷಿ । ಓಮ್ ಅಗ್ನೇ 11
ಅತ್ರಿವನ್ನಮಸಾ ಗೃಣಾನಃ । ಓಮ್ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ತನೂನಾಮ್ ॥ ಓಂ ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾ ಮನ್ಯಮಾನಃ । ಓಂ ಅಮರ್ತ್ಯಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ಜೋಹವೀಮಿ । ಓಂ ಜಾತವೇದೋ ಯಶೋ ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ । ಓಂ ಪ್ರಜಾಭಿರಗ್ನೇ ಅಮೃತತ್ವಮಶ್ಯಾಮ್ ॥

ಇತಿ ಅಷ್ಟಾಭಿಃ ಪಾದೈಃ ಅಗ್ನೇಃ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಷು ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೈಃ ಅಲಂಕೃತ್ಯ

ಓಂ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ ಸುಕೃತೇ ಜಾತವೇದ ಉ ಲೋಕಮಗ್ನೇ ಕೃಣವಃ ಸ್ಯೋನಮ್ । ಅಶ್ವಿನಂ ಸಪುತ್ರಿಣಂ ವೀರವಂತಂ ಗೋಮಂತಂ ರಯಿಂ ನಶತೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ॥

ಉಪಸ್ಥಾನಂ ಕಾರ್ಯಮ್ । ಅಗ್ನೇಃ ನವರತ್ನ್ಯಾದಿಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಹುತ್ವಾ ಇಧ್ಮಾಧಾನಾದಿ ಆಘಾರಾಂತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪ್ರಧಾನಹೋಮಃ –

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷೀತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ಶತಂ ವೈಖಾನಸಾ ಋಷಯಃ । ಅಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನೋ ದೇವತಾ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಪುನಃಸಂಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

೧. ಓಂ ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸ ಆ ಸುವೋರ್ಜಮಿಷಂ ಚ ನಃ । ಆರೇ ಬಾಧಸ್ವ ದುಚ್ಛುನಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥
ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

೨. ಓಂ ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಃ ಪವಮಾನಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯಃ ಪುರೋಹಿತಃ । ತಮೀಮಹೇ ಮಹಾಗಯಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ 12

ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

೩. ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ಸ್ವಪಾ ಅಸ್ಮೇ ವರ್ಚಸ್ಸುವೀರ್ಯಮ್ । ದಧದ್ರಯಿಂ ಮಯಿ ಪೋಷಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸಂಧಾನಮ್

ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಪುನಃಸಂಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

೪. ಓಂ ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ಭವಸಿ ಯತ್ಕನೀನಾಂ ನಾಮ ಸ್ವಧಾವನ್ ಗುಹ್ಯಂ ಬಿಭರ್ಷಿ । ಅಂಜಂತಿ ಮಿತ್ರಂ ಸುಧಿತಂ ನ ಗೋಭಿರ್ಯದ್ದಂಪತೀ ಸಮನಸಾ ಕೃಣೋಷಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಪುನಃಸಂಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

೫. ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನಿ ಪರಿ ತಾ ಬಭೂವ । ಯತ್ಕಾಮಾಸ್ತೇ ಜುಹುಮಸ್ತನ್ನೋ ಅಸ್ತು ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ ಪತಯೋ ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಥ ಪತ್ನ್ಯಾ । ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತೇ ಅಂಜಲೌ ಆಜ್ಯಮಭಿಘಾರ್ಯ, ದ್ವಿರ್ಲಾಜಾನೋಪ್ಯ ಪಾತ್ರಸ್ಥಾನ್-ಅಂಜಲಿಸ್ಥಾನ್ ಅಭಿಘಾರ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಉಪವಿಷ್ಟ ಏವ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಾ ಪತ್ನ್ಯಾ । ಅಂಜಲಿಂ ಸ್ವಕರಾಭ್ಯಾಂ ಧೃತ್ವಾ ಅರ್ಯಮಣಂ, ವರುಣಂ ಪೂಷಣಂ ಇತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ವಾಮದೇವೋ ಅರ್ಯಮಾಗ್ನಿಃ ವರುಣಾಗ್ನಿಃ ಪೂಷಾಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಪುನಃಸಂಧಾನಲಾಜಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅರ್ಯಮಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವೋ ಅರ್ಯಮಾ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ 13

ಇತಿ ಮಂತ್ರಾಂತೇ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಂಜಲ್ಯಗ್ರೇಣ ಪತ್ನೀ ಜುಹುಯಾತ್ । ಪತಿಃ- ಅರ್ಯಮ್ಣೇ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ತ್ಯಜೇತ್ । ಪುನಃ ಪತ್ನ್ಯಂಜಲ್ಯಭಿಘಾರಾದಿಹೋಮಃ ॥ ಸಂಧಾನಮ್

ಓಂ ವರುಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವೋ ವರುಣಃ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವರುಣಾಯಾಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಪೂಷಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವಃ ಪೂಷಾ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪೂಷ್ಣೇಽಗ್ನಯೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ತ್ರಿಭಿಃ ಮಂತ್ರೈಃ । ದೇವತಾಃ ಹುತ್ವಾ ಶಿಷ್ಟಾನ್ ಲಾಜಾನ್ ಪತಿಃ ಅಭ್ಯಾತ್ಮಂ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಸಪಾತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇತಿ ಮನಸಾ ಧ್ಯಾಯನ್ ಹುತ್ವಾ ತ್ಯಜೇತ್ । ಅಥ

ಆನಃ ಪ್ರಜಾಮಿತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಪ್ರಥಮಾ ಜಗತೀ । ದ್ವಿತೀಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಪುನಃಸಂಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಜರಸಾಯ ಸಮನಕ್ತ್ವರ್ಯಮಾ । ಅದುರ್ಮಂಗಲೀಃ ಪತಿಲೋಕಮಾ

ಏಧಿ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 14

ಪ್ರ ಸ ಓಂ ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಸಂ ಧಾ ನ ಮ್

ಓಂ ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾಂ ಸುಭಗಾಂ ಕೃಣು । ದಶಾಸ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶ್ರ್ವಾಂ ಭವ । ನನಾಂದರಿ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಅಧಿ ದೇವೃಷು ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ಗೃಹಪ್ರವೇಶಕಾಲೇ ಉಕ್ತಮಂತ್ರೈಃ ಆಜ್ಯಂ ಜುಹುಯಾತ್ ।

ಸಮಂಜಂತ್ವಿತ್ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಹೃದಯಾಂಜನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಮಂಜಂತು ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಮಾಪೋ ಹೃದಯಾನಿ ನೌ । ಸಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಸಂ ಧಾತಾ ಸಮು ದೇಷ್ಟ್ರೀ ದಧಾತು ನೌ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಹೃದಯಂ ಅಂಕ್ತ್ವಾ ಪತ್ನ್ಯಾ ಹೃದಯಂ ಚ ಅಂಕ್ತ್ವಾ, ಪತ್ನ್ಯೈ ಪ್ರಸೃತಿಮಿತಂ ದಧಿ ದದ್ಯಾತ್ । ಸಾ ತೂಷ್ಣೀಂ ಪ್ರಾಶ್ಯ ಆಚಾಮೇತ್ । 15

ಪ್ರ ಸ **ಅಥ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿಹೋಮಃ–** ಸಂ ಧಾ ನ ಮ್

ಯದಸ್ಯೇತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತ್ ಅತಿಧೃತಿಃ । ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯದಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋಽತ್ಯರೀರಿಚಂ ಯದ್ವಾ ನ್ಯೂನಮಿಹಾಕರಮ್ । ಅಗ್ನಿಷ್ಟತ್ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ವಿದ್ವಾನ್ ಸರ್ವಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಂ ಸುಹುತಂ ಕರೋತು ಮೇ ॥

ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೇ ಸುಹುತಹುತೇ ಸರ್ವಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಹುತೀನಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಸಮರ್ಧಯಿತ್ರೇ ಸರ್ವಾನ್ನಃ ಕಾಮಾನ್ ಸಮರ್ಧಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಥ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಸ್ಥಂ ಅನುಯಾಜಂ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಹುತ್ವಾ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಇದಂ ನ ಮಮ । ಸ್ರುಕ್‌ಸ್ರುವಾಭ್ಯಾಂ ಆಜ್ಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಹುತ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ, ಸ್ರುವೇಣ ಆಜ್ಯಮಾದಾಯ ವಸುಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ । ಇತಿ ಮಧ್ಯಮಪರಿಧಿಮ್ ರುದ್ರೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ । ಆದಿತ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ । ಇತಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಪರಿಧೀ ಅಭಿಘಾರ್ಯ ವಸುಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಮಧ್ಯಮಪರಿಧಿಂ ಹುತ್ವಾ ವಸುಭ್ಯಃ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಪರಿಧೀ ಗೃಹೀತ್ವಾ ರುದ್ರಾದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ರುದ್ರಾದಿತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ಯುಗಪತ್ ಹುತ್ವಾ ತ್ಯಜೇತ್ । ಇಧ್ಮಬಂಧನರಜ್ಜುಂ ವಿಸ್ರಸ್ಯ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ರುದ್ರಾಯ ಪಶುಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಪಶುಪತಯೇ ರುದ್ರಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸ್ರುಕ್‌ಸ್ರುವಾಭ್ಯಾಮ್ ಆಜ್ಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ

ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸಂಸ್ರಾವಭಾಗೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಸಂಸ್ರಾವಭಾಗೇಭ್ಯೋ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಯಾಶ್ಚೇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವಿಮದೋ ಅಯಾ ಅಗ್ನಿಃ ಪದಪಂಕ್ತಿಃ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಯಾಶ್ಚಾಗ್ನೇಽಸ್ಯನಭಿಶಸ್ತೀಶ್ಚ ಸತ್ಯಮಿತ್ತ್ವಮಯಾ ಅಸಿ । ಅಯಸಾ ವಯಸಾ ಕೃತೋಽಯಾಸನ್ ಹವ್ಯಮೂಹಿಷೇ

ಯಾನೋ ಧೇಹಿ ಭೇಷಜಗ್ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಅಯಸ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 16

ಪ್ರ ಸ

ಸಂಧಾನಮ್

ಅತೋ ದೇವಾ ಮೇಧಾತಿಥಿರ್ದೇವಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅತೋ ದೇವಾ ಅವಂತು ನೋ ಯತೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಚಕ್ರಮೇ । ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಪ್ತ ಧಾಮಭಿಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮೇಧಾತಿಥಿರ್ವಿಷ್ಣುರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ತ್ರೇಧಾ ನಿ ದಧೇ ಪದಮ್ । ಸಮೂಢಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ವ್ಯಸ್ತ-ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತೀನಾಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ-ಜಮದಗ್ನಿ-ಭರದ್ವಾಜ-ಪ್ರಜಾಪತಯ ಋಷಯಃ । ಅಗ್ನಿವಾಯುಸೂರ್ಯಪ್ರಜಾ-ಪತಯೋ ದೇವತಾಃ । ಗಾಯತ್ರ್ಯುಷ್ಣಿಗನುಷ್ಟುಬ್ಬೃಹತ್ಯಶ್ಛಂದಾಂಸಿ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಭೂಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಅನಿರುದ್ಧಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಓಂ ಭುವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ವಾಯವೇ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಓಂ ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಸೂರ್ಯಾಯ ಸಂಕರ್ಷಣಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಏವಂ ಸಪ್ತಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುತ್ವಾ ಪುನಃ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತೈರೇವ ಮಂತ್ರೈಃ ಸಪ್ತಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಜುಹುಯಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಾ ಕರ್ತಾರಂ ಪರೀತ್ಯ ಅಗ್ನೇಃ ವಾಯವ್ಯಭಾಗೇ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಸ್ವಾಹಾಪದವರ್ಜಂ, ತ್ಯಾಗೇ ಯಜಮಾನೇನ ಏವ ಉಚ್ಚರಿತೇ ಆಹುತೀಃ ದತ್ವಾ ತೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ ಗತ್ವಾ ಉಪವಿಶೇತ್ । 17

ಪ್ರ ಸ

ಸಂಧಾನಮ್

ಅನಾಜ್ಞಾತಮಿತಿ ಮಂತ್ರಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತದೋಷನಿಬರ್ಹಣಾರ್ಥಮಾಜ್ಯ-ಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅನಾಜ್ಞಾತಂ ಯದಾಜ್ಞಾತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕ್ರಿಯತೇ ಮಿಥು । ಅಗ್ನೇ ತದಸ್ಯ ಕಲ್ಪಯ ತ್ವಗ್ಂ ಹಿ ವೇತ್ಥ ಯಥಾ ತಥಗ್ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಪುರುಷಸಮ್ಮಿತೋ ಯಜ್ಞೋ ಯಜ್ಞಃ ಪುರುಷಸಮ್ಮಿತಃ । ಅಗ್ನೇ ತದಸ್ಯ ಕಲ್ಪಯ ತ್ವಗ್ಂ ಹಿ ವೇತ್ಥ ಯಥಾ ತಥಗ್ಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಯತ್ಪಾಕತ್ರೇತ್ಯಾಪ್ತ್ಯಸ್ತ್ರಿತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತಪರಿಪೂರ್ಣಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯತ್ಪಾಕತ್ರಾ ಮನಸಾ ದೀನದಕ್ಷಾ ನ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಮನ್ವತೇ ಮರ್ತ್ಯಾಸಃ । ಅಗ್ನಿಷ್ಟದ್ಧೋತಾ ಕ್ರತುವಿದ್ವಿಜಾನನ್ ಯಜಿಷ್ಠೋ ದೇವಾ ಋತುಶೋ ಯಜಾತಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ಮಂತ್ರತ್ರಯೇಣ. ಅಗ್ನಿಂ ಹುತ್ವಾ

ಯದ್ವೋ ದೇವಾ ಅಭಿತಪಾ ಮರುತಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಮಂತ್ರವಿಪರ್ಯಾಸಾದಿಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಪ್ರ ಸ

ಓಂ ಯದ್ವೋ ದೇವಾ ಅತಿಪಾತಯಾನಿ ವಾಚಾ ಚ ಪ್ರಯುತೀ ದೇವಹೇಳನಮ್ । ಅರಾಯೋ ಅಸ್ಮಾಁ ಅಭಿದುಚ್ಛುನಾಯತೇಽನ್ಯತ್ರಾಸ್ಮನ್ಮರುತಸ್ತನ್ನಿಧೇತನ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಮರುದ್ಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 18

ಸಾದ್ಗುಣ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಕೃತ್ವಾ ತತಃ ಪುರುಷಸೂಕ್ತಪಠನಪುರಸ್ಸರಂ ನೀರಾಜನಂ ವಿಧಾಯ

ಓಂ ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ ತ್ರಯೋ ಅಸ್ಯ ಪಾದಾ ದ್ವೇ ಶೀರ್ಷೇ ಸಪ್ತ ಹಸ್ತಾಸೋ ಅಸ್ಯ । ತ್ರಿಧಾ ಬದ್ಧೋ ವೃಷಭೋ ರೋರವೀತಿ ಮಹೋ ದೇವೋ ಮರ್ತ್ಯಾಁ ಆ ವಿವೇಶ ॥

ಸಂ ಧಾ ನ ಮ್

ಇತಿ ಅಗ್ನಿಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಂ ಚತುರ್ಗೃಹೀತೇನ ಆಜ್ಯೇನ ಸ್ರುಕ್ಸ್ರುವಾಭ್ಯಾಂ ಜುಹುಯಾತ್ ।

ಓಂ ಭೂರಗ್ನಯೇ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ ।

ಅಗ್ನಯೇ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ಮಹತೇ ಚ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಭುವೋ ವಾಯವೇ ಚಾಂತರಿಕ್ಷಾಯ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ ।

ವಾಯವೇ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಯ ಮಹತೇ ಚ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಸುವರಾದಿತ್ಯಾಯ ಚ ದಿವೇ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ ।

ಆದಿತ್ಯಾಯ ದಿವೇ ಮಹತೇ ಚ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ ಚಂದ್ರಮಸೇ ಚ ನಕ್ಷತ್ರೇಭ್ಯೋ ದಿಗ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ ॥ 19

ಚಂದ್ರಮಸೇ ನಕ್ಷತ್ರೇಭ್ಯಃ ದಿಗ್ಭ್ಯಃ ಮಹತೇ ಚ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರ ಸ

ಏವಂ ಮಹಾವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಹುತ್ವಾ ಪುನಃ ವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಹುತ್ವಾ ಸ್ರುವೇಣ ಆಜ್ಯಮಾದಾಯ ಪಂಚ-ದ್ವೇ ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಾದಶವಾರಂ ಸ್ರುಚಂ ಸಮಬಿಲಂ ಪೂರಯಿತ್ವಾ ತಸ್ಯಾಂ ಸ್ರುವಂ ಊರ್ಧ್ವಬಿಲಂ ನಿಧಾಯ ಪುನಃ ಅಧೋಬಿಲಂ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸ್ರುವಾಗ್ರೇ ಕುಸುಮಾಕ್ಷತಾನ್ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ತಿಷ್ಠನ್ ಸಮಪಾದಃ ಸ್ರುವಾಗ್ರನ್ಯಸ್ತದೃಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ-

ಸಂ ಧಾ ನ ಮ್

ಧಾಮಂತೇ ವಾಮದೇವ ಆಪ್ಯೋ ಜಗತೀ । ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಧಾಮಂತೇ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಮಧಿ ಶ್ರಿತಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಹೃದ್ಯಂತರಾಯುಷಿ । ಅಪಾಮನೀಕೇ ಸಮಿಥೇ ಯ ಆಭೃತಸ್ತಮಶ್ಯಾಮ ಮಧುಮಂತಂ ತ ಊರ್ಮಿಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅದ್ಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ವಿಜ್ಯೋತಿಷೇತ್ಯಸ್ಯ ವೃಷೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ವಿ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಬೃಹತಾ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರಾವಿರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಕೃಣುತೇ ಮಹಿತ್ವಾ । ಪ್ರಾದೇವೀರ್ಮಾಯಾಃ ಸಹತೇ ದುರೇವಾಃ ಶಿಶೀತೇ ಶೃಂಗೇ ರಕ್ಷಸೇ ವಿನಿಕ್ಷೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।

ಯಜ್ಞೇನೇತಿ ನಾರಾಯಣಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ । ತೇಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ

ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 20

ಸ್ವಾಹಾಗ್ನಯೇತಿ ಆತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತಃ ಸ್ವಾಹಾಕೃತಯೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಾಹಾಗ್ನಯೇ ವರುಣಾಯ ಸ್ವಾಹೇಂದ್ರಾಯ ಮರುದ್ಭ್ಯಃ । ಸ್ವಾಹಾ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವಿಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಉಪಪಾತ್ರಮುತ್ತರತೋ ನಿಧಾಯ ಬರ್ಹಿಷಿ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಂ ನಿನೀಯ ಪಾಣಿನಾ ಸ್ಪೃಶನ್

ಪೂರ್ಣಮಸಿ ಪೂರ್ಣಂ ಮೇ ಭೂಯಾಃ । ಸುಪೂರ್ಣಮಸಿ ಸುಪೂರ್ಣಂ ಮೇ ಭೂಯಾಃ । ಸದಸಿ ಸನ್ಮೇ ಭೂಯಾಃ । ಸರ್ವಮಸಿ ಸರ್ವಂ ಮೇ ಭೂಯಾಃ । ಅಕ್ಷಿತಮಸಿ ಮಾ ಮೇಕ್ಷೇಷ್ಠಾಃ । ಇತಿ ಜಪಿತ್ವಾ ಕುಶಾಗ್ರೈಃ

ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ದೇವಾಃ ಋತ್ವಿಜೋ ಮಾರ್ಜಯಂತಾಮ್ । ದಕ್ಷಿಣಾಯಾಂ ದಿಶಿ ಮಾಸಾಃ ಪಿತರೋ ಮಾರ್ಜಯಂತಾಮ್ । ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಗೃಹಾಃ ಪಶವೋ ಮಾರ್ಜಯಂತಾಮ್ । ಉದೀಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಆಪ ಓಷಧಯೋ ವನಸ್ಪತಯೋ ಮಾರ್ಜಯಂತಾಮ್ । ಊರ್ಧ್ವಾಯಾಂ ದಿಶಿ ಯಜ್ಞಃ ಸಂವತ್ಸರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಮಾರ್ಜಯಂತಾಮ್ ॥

ಇತಿ ಪ್ರಾಗಾದಿಪಂಚದಿಕ್ಷು ಮಾರ್ಜಯಿತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ವರಂ [ದಕ್ಷಿಣಾಂ] ದತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಸಿ ನಮಸ್ತೇ । ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮ್ ಉದ್ವಾಸಯಾಮಿ ॥ ಸಃ ಬ್ರಹ್ಮಾ

ಆಪೋ ಅಸ್ಮಾನಿತ್ಯಸ್ಯ ದೇವಶ್ರವಾ ಆಪಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಭಿಮಂತ್ರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಪೋ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ ಶುಂಧಯಂತು ಘೃತೇನ ನೋ ಘೃತಪ್ವಃ ಪುನಂತು । ವಿಶ್ವಂ ಹಿ ರಿಪ್ರಂ ಪ್ರವಹಂತಿ ದೇವೀರುದಿದಾಭ್ಯಃ ಶುಚಿರಾ ಪೂತ ಏಮಿ ॥

ಇದಮಾಪಃ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಆಪೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಮಾರ್ಜನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇದಮಾಪಃ ಪ್ರ ವಹತ ಯತ್ ಕಿಂ ಚ ದುರಿತಂ ಮಯಿ । ಯದ್ವಾಹಮಭಿದುದ್ರೋಹ ಯದ್ವಾ ಶೇಪ ಉತಾನೃತಮ್ ॥ 21

ಸುಮಿತ್ರ್ಯಾನ ಆಪ ಓಷಧಯಃ ಸಂತು ॥ ದುರ್ಮಿತ್ರ್ಯಾಸ್ತಸ್ಮೈ ಸಂತು । ಯೋಽಸ್ಮಾನ್ ದ್ವೇಷ್ಟಿ । ಯಂ ಚ ವಯಂ ದ್ವಿಷ್ಮಃ ತಂ ಹನ್ಮಿ ॥ ಇತಿ ನಿರ್ಋತಿದೇಶೇ ಸಿಂಚೇತ್ ॥ ತತಃ ಯಜಮಾನಃ ಸ್ವವಾಮಪಾರ್ಶ್ವಸ್ಥಪತ್ನ್ಯಂಜಲೌ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಜಲಂ

ಓಂ ಮಾಹಂ ಪ್ರಜಾಂ ಪರಾಸಿಚಂ ಯಾ ನಃ ಸಯಾವರೀಃ ಸ್ಥನ । ಸಮುದ್ರೇ ವೋ ನಿನಯಾನಿ ಸ್ವಂ ಪಾಥೋ ಅಪೀಥ ॥ ಇತಿ ವದನ್ ಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖಂ ಸಿಂಚೇತ್ ॥ ತಜ್ಜಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಕುಶಾಗ್ರೈಃ ಓಂ ಶಾಂತಿರಸ್ತು । ಪುಷ್ಟಿರಸ್ತು । ತುಷ್ಟಿರಸ್ತು । ವೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ಅವಿಘ್ನಮಸ್ತು । ಆಯುಷ್ಯಮಸ್ತು । ಆರೋಗ್ಯಮಸ್ತು । ಶಿವಂ ಕರ್ಮಾಸ್ತು । ಕರ್ಮಸಮೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ವೇದಸಮೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ಶಾಸ್ತ್ರಸಮೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ಪುತ್ರಸಮೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ಧನಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿರಸ್ತು । ಇಷ್ಟಸಂಪದಸ್ತು । ಉತ್ತರೋತ್ತರಮಹರಹರಭಿವೃದ್ಧಿರಸ್ತು ॥ ಪಂಚವರವಾಕ್ಯೈಃ ತೌ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇತ್ । ತತಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ತಿಷ್ಠಂತಃ ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನಂ ಕುರ್ಯುಃ

ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಇತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ಗೌಪಾಯನಾ ಲೌಪಾಯನಾ ವಾ ಬಂಧುಃ ಸುಬಂಧುಃ ಶ್ರುತಬಂಧುರ್ವಿಪ್ರಬಂಧುರ್ಋಷಯಃ । ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್ ಛಂದಃ । ಅಗ್ನಿರ್ದೇವತಾ । ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋ ಅಂತಮ ಉತ ತ್ರಾತಾ ಶಿವೋ ಭವಾ ವರೂಥ್ಯಃ । ವಸುರಗ್ನಿರ್ವಸುಶ್ರವಾ ಅಚ್ಛಾ ನಕ್ಷಿ ದ್ಯುಮತ್ತಮಂ ರಯಿಂ ದಾಃ ॥ ಸ ನೋ ಬೋಧಿ ಶ್ರುಧೀ ಹವಮುರುಷ್ಯಾ ಣೋ ಅಘಾಯತಃ ಸಮಸ್ಮಾತ್ । ತಂ ತ್ವಾ ಶೋಚಿಷ್ಠ ದೀದಿವಃ ಸುಮ್ನಾಯ ನೂನಮೀಮಹೇ ಸಖಿಭ್ಯಃ ॥

ಓಂ ಚ ಮೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಾರಸ್ವತೋಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ ॥

ಓಂ ಚ ಮೇ ಸ್ವರಶ್ಚ ಮೇ ಯಜ್ಞೋಪ ಚ ತೇ ನಮಶ್ಚ । ಯತ್ತೇ ನ್ಯೂನಂ ತಸ್ಮೈ ತ ಉಪ ಯತ್ತೇಽತಿರಿಕ್ತಂ ತಸ್ಮೈ ತೇ ನಮಃ ॥ 22

ಪ್ರ ಸ | ಸಂಧಾನಮ್

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ । ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಮೇಧಾಂ ಯಶಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಬಲಮ್ । ಆಯುಷ್ಯಂ ತೇಜ ಆರೋಗ್ಯಂ ದೇಹಿ ಮೇ ಹವ್ಯವಾಹನ ॥ ಇತಿ ಅಭಿವಾದನಪುರಸ್ಸರಂ ನಮಸ್ಕುರ್ಯುಃ । ತತಃ ಕರ್ತಾ ಉಪವಿಶ್ಯ ಪರಿಸ್ತರಣಾನಿ ಉತ್ತರೇ ವಿಸೃಜ್ಯ, ಅಗ್ನಿಂ ಪರಿಸಮೂಹ್ಯ, ಪರಿಷಿಚ್ಯ, ಉತ್ತರಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ ಅವಶಿಷ್ಟಸಂಸ್ಕೃತಾಜ್ಯಂ ಹುತ್ವಾ

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ನಯ ಸುಪಥಾ ರಾಯೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ವಿಶ್ವಾನಿ ದೇವ ವಯುನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ । ಯುಯೋಧ್ಯಸ್ಮಜ್ಜುಹುರಾಣಮೇನೋ ಭೂಯಿಷ್ಠಾಂ ತೇ ನಮ ಉಕ್ತಿಂ ವಿಧೇಮ ॥

ನಮಸ್ತೇ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ನಮಸ್ತೇ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಯೇ । ನಮ ಆಹವನೀಯಾಯ ಮಹಾವೇದ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ಇತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಾನ್ ಕೃತ್ವಾ, ಉತ್ತರಭಾಗಸ್ಥಿತವಿಭೂತಿಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ

ಮಾನಸ್ತೋಕೇತಿ ಕುತ್ಸೋ ರುದ್ರೋ ಜಗತೀ । ಹುತಭಸ್ಮಗ್ರಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಾ ನಸ್ತೋಕೇ ತನಯೇ ಮಾ ನ ಆಯೌ ಮಾ ನೋ ಗೋಷು ಮಾ ನೋ ಅಶ್ವೇಷು ರೀರಿಷಃ । ವೀರಾನ್ ಮಾ ನೋ ರುದ್ರ ಭಾಮಿತೋ ವಧೀರ್ಹವಿಷ್ಮಂತಃ ಸದಮಿತ್ ತ್ವಾ ಹವಾಮಹೇ ॥

ಇತಿ ಧೃತ್ವಾ, ಋತ್ವಿಗ್ಭ್ಯೋ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದದ್ಯಾತ್, ತತಃ

ಯಸ್ಯ ಸ್ಮೃತ್ಯಾ ಚ ನಾಮೋಕ್ತ್ಯಾ ಯಜ್ಞದಾನಕ್ರಿಯಾದಿಷು । ನ್ಯೂನಂ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಂ ಯಾತಿ ಸದ್ಯೋ ವಂದೇ ತಮಚ್ಯುತಮ್ ॥ ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ................. ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ । ಅನೇನ ಅಗ್ನಿಪುನಃಸಂಧಾನಹೋಮಕರಣೇನ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತ ಹರಿಃಪತಿಪರಶುರಾಮಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನಾಮತ್ರಯಜಪಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಓಂ ಅಚ್ಯುತಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಅನಂತಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ । 23

ಓಮ್ ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೇ ದೇವಯಂತಸ್ತ್ವೇಮಹೇ । ಉಪ ಪ್ರ ಯಂತು ಮರುತಃ ಸುದಾನವ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಾಶೂರ್ಭವಾ ಸಚಾ ॥

ಅಯಂತೇ ಯೋನಿರ್ಗಾಥಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಸಮಾರೋಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ಅಯಂ ತೇ ಯೋನಿರ್ಋತ್ವಿಯೋ ಯತೋ ಜಾತೋ ಅರೋಚಥಾಃ । ತಂ ಜಾನನ್ನಗ್ನ ಆ ಸೀದಾಥಾ ನೋ ವರ್ಧಯಾ ಗಿರಃ ॥ ಇತ್ಯಕ್ಷತಾನ್ ಅಗ್ನೌ ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಶೇಷಂ ಶಿರಸಿ ಧಾರಯಿತ್ವಾ ಅಗ್ನಿಂ ಸ್ವಹೃದಯೇ ಸಮಾರೋಪಯೇತ್ ।

ಏವಂ ಪುನಃಸಂಧಾನಹೋಮಂ ವಿಧಾಯ, ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಸಾಯಂ-ಪ್ರಾತಃ ಔಪಾಸನವಿಧಿನಾ ಅಗ್ನಿಂ ರಕ್ಷೇತ್ ।

ಅಥ ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಯೋಗಃ

ಗರ್ಭೀಕೃತಮುಹನಿಷದಾ ದುರ್ಭರಮುಹಯಾಮಿ ಶರಣಮಖಿಲೇಶಮ್ ।
ಗರ್ಭೀಕೃತಭುವನಂ ಯಂ ಗರ್ಭೇಽಧತ್ತೇಂದ್ರರಿಪುಗ್ರಹಸ್ತೂಣಾ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಗರ್ಭಾಧಾನಸ್ಯ ಸ್ಫುಟತಾಜ್ಞಾನೇ ನಿಷೇಕಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ । ನಿಶಾಷೋಡಶಕಂ ನಾರೀ ಸಂಜ್ಞಿತರ್ತುಮತೀ ತು ಸಾ ॥
ತಾವದ್ಯೋಗ್ಯಾ ಪ್ರಜಾಸ್ಥಾನೇ ವಿನಾದ್ಯಾಹಚತುಷ್ಟಯಮ್ । ನಿಷೇಕಾತ್ ಬೈಜಿಕಂ ಚೈನೋ ಗಾರ್ಭಿಕಂ ಚಾಪಮೃಜ್ಯತೇ ॥
ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಸ್ಕಾರಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಗರ್ಭಾಧಾನಫಲಂ ಸ್ಮೃತಮ್ । ಗರ್ಭಾಧಾನಸ್ಯಾಕರಣಾತ್ ತಸ್ಯಾಂ ಜಾತಸ್ತು ದುಷ್ಯತಿ ॥

ಅ: ನೂತನದಂಪತಿಗಳು ಪ್ರಥಮರಾತ್ರಿ ನಡೆಸುವ ಸಮಾಗಮನವೇ ನಿಷೇಕ. "ರಜಸಾ ಶುಧ್ಯತೇ ನಾರೀ" ಎಂದು ಶುದ್ಧಿಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ವಿವಾಹವಾದ ಅನಂತರ ಪತ್ನಿಯು ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿ ಶುದ್ಧಿಗೊಂಡಾಗ -ಹದಿನಾರು ದಿನಗಳು ಮಾತ್ರ ಋತುಕಾಲ ಎನಿಸುವುದು. ಮೊದಲ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ವದಿನ, ದುಷ್ಟನಕ್ಷತ್ರ-ತಿಥಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶುಭತಾರಾನುಕೂಲ-ಲಗ್ನಶುದ್ಧಿದಿನ ಋತುದಾನ ನಡೆಸಿದರೆ ಸತ್ಸಂತತಿಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಗರ್ಭಾಧಾನಸಂಸ್ಕಾರದ ಮಂತ್ರ-ಹೋಮ-ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಶುಚಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೂ ಬೀಜ-ಕ್ಷೇತ್ರಸಂಬಂಧಿ ದೋಷಪರಿಮಾರ್ಜನೆಯಾಗುವುದೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವು ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದು ಎಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.]

ಕಾರಿಕಾ

ಮಾರುತಾಗ್ನೌ ಚರುಂ ಹುತ್ವಾ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯೇತಿ ಮಂತ್ರತಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನೀತಿ ಷಣ್ಮಂತ್ರ್ಯೈಃ ಹುನೇದಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ ॥
ಮೂರ್ಧಾಭಿಮರ್ಶನಂ ಚೈವ ಫಲದಾನಂ ತತಃ ಪರಮ್ । ಅಗ್ನ್ಯಾದಿತ್ಯೌ ಉಪಸ್ಥಾನಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ರಸಸೇಚನಮ್ ।
ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯಾಥ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಮ್ ॥

ದಂಪತೀ ಮಂಗಳಸ್ನಾನಂ ಕೃತ್ವಾ ನೂತನವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸಂಧಾರ್ಯ ಕುಲದೇವತಾಂ, ಇಷ್ಟದೇವಾಂಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಸ್ಸಹ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇಯಾತಾಮ್ । ವಧೂಂ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಾಂತಂ ವಿಧಾಯ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತಯೇತ್ ।

.......ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಮದಾದಿಗುರೂಣಾಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಹೃತ್ಕಮಲಮಧ್ಯನಿವಾಸಿವಾಸುದೇವಸಂಕರ್ಷಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾನಿರುದ್ಧಚತುರ್ಮೂರ್ತ್ಯಾದ್ಯನಂತಾವತಾರಾತ್ಮಕಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ, ಮಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಥಮಋತೌ ಗರ್ಭಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದಸಮಸ್ತಲಕ್ಷಣೋಪೇತಾಯುಷ್ಮತ್ಸುರೂಪಸುಗುಣಾನೇಕಸುಪುತ್ರಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ, ಸರ್ವಗರ್ಭಾಣಾಂ ಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಗರ್ಭಾಧಾನಸಂಸ್ಕಾರಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕಾರಕರ್ಮಸು ಸ್ವಯಮೇವ ಹೋಮಾದಿಕಂ ಕಾರ್ಯಮ್, ಅಶಕ್ತಶ್ಚೇತ್ ಸ್ವಪುರೋಹಿತಮುಖೇನ ಕಾರಯಿತ್ವಾ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತ ವಿಶೇಷತಂತ್ರಾದಿಕಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಕಾರ್ಯಮ್ ॥ ಗರ್ಭಾಧಾನಹೋಮೇ-ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ ಮಾರುತನಾಮಾನಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಗರ್ಭಾಧಾನಹೋಮಕರ್ಮಣಿ ದೇವತಾಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಸಮಿದ್ದ್ವಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಮಿಧ್ಮೇನ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಘಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ ಅಗ್ನೀಷೋಮೌ ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚರುಣಾ ಏಕವಾರಂ, ವಿಷ್ಣುಂ ಷಡ್ವಾರಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಏಕವಾರಂ, ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ ಚರುಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ............ ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಂ ಹುತ್ವಾ ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ತ್ವಾ ಜುಷ್ಟಂ ನಿರ್ವಪಾಮಿ । ಇತಿ ನಿರ್ವಾಪಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ ಕೃತ್ವಾ ಹವಿಃಶ್ರಪಣಾದ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಾಂತೇ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ಚರುಂ ಆದಾಯ ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಹುತ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ, ತತಃ ಆಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುನೇತ್ ।

ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಮಿತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣುರನುಷ್ಟುಪ್ । ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಂ ಕಲ್ಪಯತು ತ್ವಷ್ಟಾ ರೂಪಾಣಿ ಪಿಂಶತು । ಆ ಸಿಂಚತು ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಧಾತಾ ಗರ್ಭಂ ದಧಾತು ತೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸಿನೀವಾಲಿ ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸರಸ್ವತಿ । ಗರ್ಭಂ ತೇ

ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವಾವಾ ಧತ್ತಾಂ ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜಾ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಹಿರಣ್ಯಯೀ ಅರಣೀ ಯಂ ನಿರ್ಮಂಥತೋ ಅಶ್ವಿನಾ । ತಂ ತೇ ಗರ್ಭಂ ಹವಾಮಹೇ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ನೇಜಮೇಷೇತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣುರನುಷ್ಟುಪ್ । ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ನೇಜಮೇಷ ಪರಾ ಪತ ಸುಪುತ್ರಃ ಪುನರಾ ಪತ । ಅಸ್ಯೈ ಮೇ ಪುತ್ರಕಾಮಾಯೈ ಗರ್ಭಮಾ ಧೇಹಿ ಯಃ ಪುಮಾನ್ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಮಹ್ಯುತ್ತಾನಾ ಗರ್ಭಮಾದಧೇ । ಏವಂ ತಂ ಗರ್ಭಮಾ ಧೇಹಿ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ರೂಪೇಣಾಸ್ಯಾಂ ನಾರ್ಯಾಂ ಗವೀನ್ಯಾಮ್ । ಪುಮಾಂಸಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನಿ ಪರಿ ತಾ ಬಭೂವ । ಯತ್ಕಾಮಾಸ್ತೇ ಜುಹುಮಸ್ತನ್ನೋ ಅಸ್ತು ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ ಪತಯೋ ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।

ಏವಂ ಸಪ್ತಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುತ್ವಾ ಅಪನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ।

ಇತ್ಯೃಗ್ಭಿಃ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಮೂರ್ಧಾನಂ ಪ್ರಾಗಂಗುಲಿನಾ ನ್ಯಬ್ಜೇನ ಹಸ್ತೇನ ಅಭಿಮೃಶೇತ್ ।

ಅಪನಃ ಶೋಶುಚದಘಮಿತ್ಯಷ್ಟರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಕುತ್ಸೋಽಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಮೂರ್ಧಾಭಿಮರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮಗ್ನೇ ಶುಶುಗ್ಧ್ಯಾ ರಯಿಮ್ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಸುಕ್ಷೇತ್ರಿಯಾ ಸುಗಾತುಯಾ ವಸೂಯಾ ಚ ಯಜಾಮಹೇ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಪ್ರ ಯದ್ಭಂದಿಷ್ಠ ಏಷಾಂ ಪ್ರಾಸ್ಮಾಕಾಸಶ್ಚ ಸೂರಯಃ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಪ್ರ ಯತ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸೂರಯೋ ಜಾಯೇಮಹಿ ಪ್ರ ತೇ ವಯಮ್ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಪ್ರ ಯದಗ್ನೇಃ ಸಹಸ್ವತೋ ವಿಶ್ವತೋ ಯಂತಿ ಭಾನವಃ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ತ್ವಂ ಹಿ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ ವಿಶ್ವತಃ ಪರಿಭೂರಸಿ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ದ್ವಿಷೋ ನೋ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಾತಿ ನಾವೇವ ಪಾರಯ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಸ ನಃ ಸಿಂಧುಮಿವ ನಾವಯಾತಿ ಪರ್ಷಾ ಸ್ವಸ್ತಯೇ । ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇನ ಅಭಿಮೃಶ್ಯ ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೇತ್ ।

ಯಾಃ ಫಲಿನೀರಿತ್ಯಸ್ಯಾಥರ್ವಣೋ ಭಿಷಗೋಷಧಯೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಾಃ ಫಲಿನೀರ್ಯಾ ಅಫಲಾ ಅಪುಷ್ಪಾ ಯಾಶ್ಚ ಪುಷ್ಪಿಣೀಃ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಪ್ರಸೂತಾಸ್ತಾ ನೋ ಮುಂಚಂತ್ವಂಹಸಃ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪತ್ನೀಹಸ್ತೇ ಫಲಂ ದದ್ಯಾತ್, ಸಾ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ವರ್ಧೇನ ದಸ್ಮಮಿತಿ ಪಞ್ಚಾಂ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ವರ್ಧೇನ ದಸ್ಯುಂ ಪ್ರ ಹಿ ಚಾತಯಸ್ವ ವಯಃ ಕೃಣ್ವಾನಸ್ತನ್ವೇ೩ ಸ್ವಾಯೈ । ಪಿಪರ್ಷಿ ಯತ್ಸಹಸಸ್ಪುತ್ರ ದೇವಾನ್ 28
ಗ ಭಾ ಸೋ ಅಗ್ನೇ ಪಾಹಿ ನೃತಮ ವಾಜೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ॥ ವಯಂ ತೇ ಅಗ್ನ ಉಕ್ಥೈರ್ವಿಧೇಮ ವಯಂ ಹವ್ಯೈಃ ಪಾವಕ ಧಾ ನ
ಭದ್ರಶೋಚೇ । ಅಸ್ಮೇ ರಯಿಂ ವಿಶ್ವವಾರಂ ಸಮಿನ್ವಾಸ್ಮೇ ವಿಶ್ವಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ॥ ಅಸ್ಮಾಕಮಗ್ನೇ ಅಧ್ವರಂ ಜುಷಸ್ವ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ ಹವ್ಯಮ್ । ವಯಂ ದೇವೇಷು ಸುಕೃತಃ ಸ್ಯಾಮ ಶರ್ಮಣಾ ನಸ್ತ್ರಿವರೂಥೇನ ಪಾಹಿ ॥ ವಿಶ್ವಾನಿ ನೋ ದುರ್ಗಹಾ ಜಾತವೇದಃ ಸಿಂಧುಂ ನ ನಾವಾ ದುರಿತಾತಿ ಪರ್ಷಿ । ಅಗ್ನೇ ಅತ್ರಿವನ್ನಮಸಾ ಗೃಣಾನೋ೩ಸ್ಮಾಕಂ ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ತನೂನಾಮ್ ॥ ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾ ಮನ್ಯಮಾನೋಽಮರ್ತ್ಯಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ಜೋಹವೀಮಿ । ಜಾತವೇದೋ ಯಶೋ ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ ಪ್ರಜಾಭಿರಗ್ನೇ ಅಮೃತತ್ವಮಶ್ಯಾಮ್ ॥ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ ಸುಕೃತೇ ಜಾತವೇದ ಉ ಲೋಕಮಗ್ನೇ ಕೃಣವಃ ಸ್ಯೋನಮ್ । ಅಶ್ವಿನಂ ಸ ಪುತ್ರಿಣಂ ವೀರವಂತಂ ಗೋಮಂತಂ ರಯಿಂ ನಶತೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ॥

ಅಗ್ನಿಸ್ತುವಿಶ್ರವಸ್ತಮಮಿತಿ ದ್ವಯೋರ್ವಸೂಯವೋಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಸ್ತುವಿಶ್ರವಸ್ತಮಂ ತುವಿಬ್ರಹ್ಮಾಣಮುತ್ತಮಮ್ । ಅತೂರ್ತಂ ಶ್ರಾವಯತ್ಪತಿಂ ಪುತ್ರಂ ದದಾತಿ ದಾಶುಷೇ ॥ ಅಗ್ನಿರ್ದದಾತಿ ಸತ್ಪತಿಂ ಸಾಸಾಹ ಯೋ ಯುಧಾ ನೃಭಿಃ । ಅಗ್ನಿರತ್ಯಂ ರಘುಷ್ಯದಂ ಜೇತಾರಮಪರಾಜಿತಮ್ ॥

ಇತ್ಯೃಗ್ಭಿಃ ಅಗ್ನಿಮುಪಸ್ಥಾಯ, ಅಥ ಸೂರ್ಯೋಪಸ್ಥಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಸೂರ್ಯೋನೋ ದಿವಸ್ಪಾತ್ವಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ ಸೂರ್ಯೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಸೂರ್ಯೋಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸೂರ್ಯೋ ನೋ ದಿವಸ್ಪಾತು ವಾತೋ ಅಂತರಿಕ್ಷಾತ್ । ಅಗ್ನಿರ್ನಃ ಪಾರ್ಥಿವೇಭ್ಯಃ ॥ ಜೋಷಾ ಸವಿತರ್ಯಸ್ಯ 29
ಗ ಭಾ ತೇ ಹರಃ ಶತಂ ಸವಾ ಅರ್ಹತಿ । ಪಾಹಿ ನೋ ದಿದ್ಯುತಃ ಪತಂತ್ಯಾಃ ॥ ಚಕ್ಷುರ್ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಚಕ್ಷುರ್ನ ಉತ ಧಾ ನ
ಪರ್ವತಃ । ಚಕ್ಷುರ್ಧಾತಾ ದಧಾತು ನಃ ॥ ಚಕ್ಷುರ್ನೋ ಧೇಹಿ ಚಕ್ಷುಷೇ ಚಕ್ಷುರ್ವಿಖ್ಯೈ ತನೂಭ್ಯಃ । ಸಂ ಚೇದಂ ವಿ ಚ ಪಶ್ಯೇಮ ॥ ಸುಸಂದೃಶಂ ತ್ವಾ ವಯಂ ಪ್ರತಿ ಪಶ್ಯೇಮ ಸೂರ್ಯ । ವಿ ಪಶ್ಯೇಮ ನೃಚಕ್ಷಸಃ ॥

ಇತಿ ಸೂರ್ಯಮುಪಸ್ಥಾಯ ಪತ್ನೀಂ ಸ್ವವಾಮಭಾಗೇ ಉಪವೇಶ್ಯ ಅಶ್ವಗಂಧಾಂ [ದೂರ್ವಾಂ ವಾ] ಪಿಷ್ಟ್ವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಣ ವಾಸಸಾ ಸಂಗೃಹ್ಯ ತದ್ರಸಂ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ದಕ್ಷಿಣನಾಸಾಬಿಲೇ ನಿಷಿಂಚೇತ್ ।

ಉದೀರ್ಷ್ವೇತಿ ದ್ವಯೋಃ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಆದ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಅಂತ್ಯಾನುಷ್ಟುಪ್ । ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ನಾಸಾಬಿಲೇ ಅಶ್ವಗಂಧಾಯಾಃ [ದೂರ್ವಾಯಾ ವಾ] ರಸಸೇಚನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಉದೀರ್ಷ್ವಾತಃ ಪತಿವತೀ ಹ್ಯೇ೩ಷಾ ವಿಶ್ವಾವಸುಂ ನಮಸಾ ಗೀರ್ಭಿರೀಳೇ । ಅನ್ಯಾಮಿಚ್ಛ ಪಿತೃಷದಂ ವ್ಯಕ್ತಾಂ ಸ ತೇ ಭಾಗೋ ಜನುಷಾ ತಸ್ಯ ವಿದ್ಧಿ ॥ ಉದೀರ್ಷ್ವಾತೋ ವಿಶ್ವಾವಸೋ ನಮಸೇಳಾಮಹೇ ತ್ವಾ । ಅನ್ಯಾಮಿಚ್ಛ ಪ್ರಫರ್ವ್ಯಂ೧ ಸಂ ಜಾಯಾಂ ಪತ್ಯಾ ಸೃಜ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ತದ್ರಸೇ ಉದರಂ ಗತೇ ತಾಂ ಆಚಾಮಯೇತ್ । ತತಃ ಪತ್ನ್ಯಾಂ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವಿಷ್ಟಾಯಾಂ, ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ, ಕಲಶಗ್ರಹಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಕಲಶಗ್ರಹಣವಿಧಿಃ

..........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ದೇಹಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಧರ್ಮಂ ಪುಷ್ಟೀಕರ್ತುಂ ಕಲಶಗ್ರಹಣ-ಪ್ರಯೋಗಮಹಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಕಲಶದ್ವಯಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ವರುಣಸವಿತಾರೌ ಆವಾಹ್ಯ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಅರ್ಚಯೇತ್ । ತತ್ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾತ್ ಅಭಿಮುಖೌ ದಂಪತೀ ಉಪವಿಶ್ಯ ಅಕ್ಷತೈಃ ಕಲಶೌ ಅರ್ಚಯೇತಾಮ್ ।

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಸ್ವಯಂಭುವೇ ನಮಃ । ಓಂ ಚತುರ್ಮುಖಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಪೂರ್ಣಕಲಶಾಯ ನಮಃ ॥ ಇತ್ಯಭ್ಯರ್ಚ್ಯ-

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯರೂಪಃ ಸ ಹಿರಣ್ಯಸಂದೃಗಪಾಂ ನಪಾತ್ಸೇದು ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಃ । ಹಿರಣ್ಯಯಾತ್ಪರಿ ಯೋನೇರ್ನಿಷದ್ಯಾ ಹಿರಣ್ಯದಾ ದದತ್ಯನ್ನಮಸ್ಮೈ ॥ ಮಂತ್ರೇಣ ಉತ್ತರಕಲಶಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಪತ್ನೀಹಸ್ತೇ ದದ್ಯಾತ್ ।

ಓಂ ಗೌರೀರ್ಮಿಮಾಯ ಸಲಿಲಾನಿ ತಕ್ಷತ್ಯೇಕಪದೀ ದ್ವಿಪದೀ ಸಾ ಚತುಷ್ಪದೀ । ಅಷ್ಟಾಪದೀ ನವಪದೀ ಬಭೂವುಷೀ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷರಾ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ॥

ಉಭೌ ಚ ತತ್ರೈವ ನಿದಧ್ಯಾತ್ । ಪುನಃ ಪಂಚನಾಮಮಂತ್ರೈಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಪೂಜಯೇತ್ । ಏವಂ ಪುನಃ ಕಲಶೋದ್ಧರಣ, ಸ್ಥಾಪನಾದಿ ದ್ವಿವಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ಅಂತ್ಯೇ ಪತ್ನೀ ಕಲಶಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಉತ್ಥಾಯ ತತ್ರೈವ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಕೃತ್ವಾ, ಕಲಶೋದಕೇನ ಪತಿಂ ಆತ್ಮಾನಂ ಚ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ

ಓಂ ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌರ್ಧ್ರುವಾ ಪೃಥಿವೀ ಧ್ರುವಾಸಃ ಪರ್ವತಾ ಇಮೇ । ಧ್ರುವಂ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ಜಗದ್ಧ್ರುವೋ ರಾಜಾ ವಿಶಾಮಯಮ್ ॥ ಧ್ರುವಂ ತೇ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಧ್ರುವಂ ದೇವೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ । ಧ್ರುವಂ ತ ಇಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಧಾರಯತಾಂ ಧ್ರುವಮ್ ॥

ಇತಿ ಕಲಶಂ ಉಭೌ ಚ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾನೇ ನಿಕ್ಷಿಪೇತಾಮ್ ॥ ತತಃ ಸಾ ತಂಡುಲಸಹಿತಶೂರ್ಪಂ ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಪೂರ್ವಾದಿಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ಉದ್ವಪೇತ್

ಓಂ ಅಕ್ಷೈರ್ಮಾ ದೀವ್ಯಃ ಕೃಷಿಮಿತ್ಕೃಷಸ್ವ ವಿತ್ತೇ ರಮಸ್ವ ಬಹು ಮನ್ಯಮಾನಃ । ತತ್ರ ಗಾವಃ ಕಿತವ ತತ್ರ ಜಾಯಾ ತನ್ಮೇ ವಿ ಚಷ್ಟೇ ಸವಿತಾಯಮರ್ಯಃ ॥

ಇತಿ ವಿಪ್ರೇಷು ವದತ್ಸು ತಂಡುಲಂ ಉದುಪ್ಯ ಶೂರ್ಪಂ ಭೂಮೌ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪತೇರ್ದಕ್ಷಿಣತ ಉಪವಿಶೇತ್ । ಉತ್ತರಪೂಜಾಪುರಸ್ಸರಂ ಕರ್ಮ ಸಮಾಪ್ಯ ವಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥ ರಾತ್ರೌ ಜೀರ್ಣೇ ಅನ್ನೇ ದ್ವಿತೀಯಯಾಮೇ ಪ್ರಸನ್ನಮನಸ್ಕೌ ಸಂಸ್ಕಾರದೇವತಾಃ ಮನಸಾ ಚಿಂತಯಂತೌ "ಗಂಧರ್ವಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾವಸೋಃ ಮುಖಮಸಿ" ಇತಿ ಉಪಗಚ್ಛೇತಾಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಕಲಶಗ್ರಹಣವಿಧಿಸಹಿತಃ ಗರ್ಭಾಧಾನಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಗರ್ಭ ಧಾನ 32

೧. ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಂ............ದಧಾತು ತೇ ॥

ವಿಷ್ಣು, ತ್ವಷ್ಟಾ, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಧಾತೃ ಈ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನು. ಅವನೇ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣನು. ಸರ್ವದೇಶ-ಕಾಲ-ಕರ್ಮಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಅವನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ- ಓ ವಿಷ್ಣುವೇ! ಈ ಗರ್ಭದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸಕಲಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು. ಎಲೈ ತ್ವಷ್ಟ್ರನಾಮಕ-ದೇವನೇ! ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುಂಸೂಚಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಇರುವ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು. ಓ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ! ಪಾವನವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಇಡು. ಸರ್ವಾಧಾರಕ ಧಾತೃನಾಮಕದೇವನು "ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಗರ್ಭವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ" ಹೊಂದಲಿ. ಈ ನನ್ನ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸವಪರ್ಯಂತ ಗರ್ಭವು ಸ್ರಾವ ಇಲ್ಲವೇ ಪಾತಗಳು ಆಗದಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸಿ ಪೋಷಿಸಲಿ.

೨. ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸಿನೀವಾಲಿ.......... ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜಾ ॥

ಸಿನೀವಾಲಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಎಲೈ ಸಿನೀವಾಲಿದೇವಿಯೇ! ಸರಸ್ವತಿಯೇ! ಸ್ವರ್ಣಕಮಲಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ! ಈ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿರಿ. ಓ ಪತ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಈ ಗರ್ಭವನ್ನು ಈ ದೇವತೆಗಳು ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

೩. ಹಿರಣ್ಮಯೀ ಅರಣೀ ಯಂ.......... ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ॥

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಪತ್ನಿಯೇ! ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಅರಣಿಗಳನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಗರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ಮಥನ ಮಾಡಿದರೋ ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ನೀನು 'ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡು ಪ್ರಸವಿಸುವುದ'ಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಗರ್ಭ ಧಾನ 33

೪. ನೇಜಮೇಷ ಪರಾ ಪತ.......... ಯಃ ಪುಮಾನ್ ॥

ಗಂಧರ್ವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಗರ್ಭವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದುಕೊಂಡು ಗರ್ಭನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುವ ದುಷ್ಟಗ್ರಹಗಳು ಸ್ಕಂದಾದಿಗಳು. ಅವರಲ್ಲಿ "ನೇಜಮೇಷ" ಎಂಬುವನು ಒಬ್ಬನು. ಎಲೈ ನೇಜಮೇಷನೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನೇ! ನೀನು ದುಷ್ಟನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರಹೋಗು. ನಿನಗೆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಾ. ಪುತ್ರಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ ಈ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗರ್ಭವನ್ನು ಪ್ರಸವಪರ್ಯಂತ ಧಾರಣೆಮಾಡು. ಪರಿಪೋಷಿಸು.

೫. ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ.......... ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ॥

ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ.

ಭೂಮಿದೇವಿಯು ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವಳು. ಅವಳು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ನಿಷೇಕಮಾಡಿದ "ಮಳೆ" ಎಂಬ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಸ್ಯರೂಪವಾದ "ಗರ್ಭವನ್ನು" ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಂತೆ ಪತ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ನಿಷೇಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗರ್ಭವನ್ನು ಹತ್ತೇ ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡು ಪ್ರಸವವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರಿಸು.

೬. ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ರೂಪೇಣಾಸ್ಯಾಂ.......... ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ॥

ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಗಂಡುಮಗುವನ್ನು ಈ ಹೆಂಗುಸಿನ ಶೋಣಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ಣವಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಸವ ಹೊಂದುವಂತೆ ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ! ರಕ್ಷಿಸು. ಎಲೈ ಪತ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಅದನ್ನು ಧರಿಸು.

೭. ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ.......... ಪತಯೋ ರಯೀಣಾಮ್ ॥

ಓ ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವನೇ! ಈ ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇದನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಏನೇನು ಬಯಸುವ ಬಯಕೆಗಳಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದ ನಾವು ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

ಸೂಚನೆ: ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸೂಕ್ತದ ಎಂಟು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ-ಅಪೋದೇವತೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತನ್ನಾಮಕ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮ ಪಾಪ ಕಳೆಯಲಿ. ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿವೆ.

೧. ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮಗ್ನೇ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿದೇವನೇ! ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳಲಿ.

೨. ಸುಕ್ಷೇತ್ರಿಯಾ ಸುಗಾತುಯಾ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ನಮಗೆ "ಶುಭದಾಯಕವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದುವ" ಬಯಕೆಯಿದೆ. "ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ" ಎಂಬ ಆಸೆಯೂ "ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ" ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಪಾಪ ನಾಶವಾಗಲಿ.

೩. ಪ್ರ ಯದ್ಭಂದಿಷ್ಠ ಏಷಾಂ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

"ಕುತ್ಸನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವವನು" ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕಾರರೂ ಉತ್ತಮರೇ ಆಗಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಒಲಿದು ನಮ್ಮ ಪಾಪ ಕಳೆಯುವ ದಯೆದೋರು.

೪. ಪ್ರ ಯತ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸೂರಯೋ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರು ಮಕ್ಕಳು-ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ವಂಶವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆವು. ನಾವೂ ಮಕ್ಕಳು-ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಮ್ಮ ವಂಶವಿಸ್ತಾರವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಪಾಪವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ.

೫. ಪ್ರ ಯದಗ್ನೇಃ ಸಹಸ್ವತೋ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿದೇವನು ಸಹನಾಶೀಲನು. ಅವನ ಪ್ರಕಾಶವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಕಾಶವು ನಮಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಹೊಳೆದು ಬರಲಿ. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಾಪವು ನಾಶವಾಗಲಿ.

೬. ತ್ವಂ ಹಿ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಸರ್ವತೋಮುಖನು. ನಿನ್ನ ಮುಖದ ಉಜ್ವಲಜ್ವಾಲೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಡೆತಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಬರುವ ಸಕಲರೀತಿಯ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಗಾಣಿಸು. ನಮ್ಮ ಪಾಪ ಕಳೆದುಹೋಗಲಿ.

೭. ದ್ವಿಷೋ ನೋ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಾತಿ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ ವಿಶ್ವಮುಖನು. ನದಿಯನ್ನು ನಾವೆಯಿಂದ ದಾಟುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಒಳ ಹೊರಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪಾರುಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಕಿಲ್ಬಿಷವು ಕಳೆದುಹೋಗಲಿ.

೮. ಸ ನಃ ಸಿಂಧುಮಿವ.......... ಶೋಶುಚದಘಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಾವೆಯು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ದಾಟಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ದಾಟಿಸು. ಪಾಪ ಕಳೆಯಲಿ.

ವನಸ್ಪತಿದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪಾಪ ಕಳೆಯಲಿ.

೧. ಯಾಃ ಫಲಿನೀರ್ಯಾ ಅಫಲಾ.......... ಮುಂಚಂತ್ವಂಹಸಃ ॥

ಗರ್ಭಾ ಧಾನ 36

ಮಹಾರಕ್ಷಕನು ಪರಮಾತ್ಮನು. ಅವನೇ ಬೃಹಸ್ಪತಿ. ಅವನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಹೂ-ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಓ ವನಸ್ಪತಿಗಳೇ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೂಬಿಡುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಹೂಬಿಡದವರೂ ಇರುವರು. ಹಾಗೆ ಹಣ್ಣುಬಿಡುವವರೂ ಹಣ್ಣು ಬಿಡದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ.

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಹಾಗೂ ತದಂತರ್ಗತ ಅಗ್ನಿನಾಮಕ ಭಗವಂತನನ್ನು "ರಕ್ಷಿಸು" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿವೆ.

೧. ವಧೇನ ದಸ್ಯುಂ ಪ್ರ ಹಿ.......... ವಾಜೇ ಅಸ್ಮಾನ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಬಲವಂತನು. ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು ಆಯುಧದಿಂದ ನಾಶಮಾಡು. ನೀನು ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನ್ನ ಕೊಡುವವನು. ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಯಕನೂ ಆಗಿರುವಿ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವವನು. ಜೀವನವೆಂಬ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸದಾ ರಕ್ಷಿಸು.

೨. ವಯಂ ತೇ ಅಗ್ನ.......... ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನದಣಿಯೆ ಸ್ತುತಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ಪವಿತ್ರವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೀಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಆಶಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡು. ಪವಿತ್ರ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ನೀನು ನಮಗೆ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತುಗಳು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡು.

೩. ಅಸ್ಮಾಕಮಗ್ನೇ ಅಧ್ವರಂ.......... ನಕ್ತ್ರಿವರೂಥೇನ ಪಾಹಿ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಾವು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನೀನು ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನು. ಹಿಂಸೆಯಿಲ್ಲದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕದಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು. ನಾವು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುವವರು. ನಮ್ಮೀ ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾದ ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರಂತರ ಕಾಪಾಡು.

೪. ವಿಶ್ವಾನಿ ನೋ ದುರ್ಗಹಾ.......... ಬೋಧ್ಯವಿತಾ ತನೂನಾಮ್ ॥

ಗರ್ಭಾ ಧಾನ 37

ಜಾತವೇದನೇ! ನಾವಿಕನು ನಾವೆಯಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವ ದುಃಖಸಾಗರದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಮಾಡು. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ದುರಿತಗಳು. ಅವನ್ನು ದೂರಮಾಡು. ಅತ್ರಿಮಹರ್ಷಿಗಳಂತೆ ನಾವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವೆವು. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ತನುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

೫. ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ.......... ಅಮೃತತ್ವಮಶ್ಯಾಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಾವು ಮರಣಧರ್ಮ ಉಳ್ಳವರು. ನೀನು ಅದಿಲ್ಲದೆ ಅಮರನು. ನಾವು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಸ್ತುತಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತೇವೆ. ನೀನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಜಾತವೇದನಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನಮಗೆ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ಅವರ ಪರಂಪರೆ ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗದಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

೬. ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ ಸುಕೃತೇ ಜಾತವೇದ.......... ರಯಿಂ ನಶತೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ಸತ್ಕರ್ಮಮಾಡುವವನಿಗೆ ಲೋಕಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು. ನೀನು ನಮಗೆ ಎಂದೆಂದೂ ನಾಶವಾಗದ ಅಸಂಖ್ಯ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ವೀರ್ಯವಂತರಾದ ಬಹಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಹೊಂದುವಂತೆ ಕೃಪೆಮಾಡು.

ಸಂಪತ್ತು-ಪ್ರಜಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ:

೧. ಅಗ್ನಿಸ್ತುವಿಶ್ರವಸ್ತಮಂ.......... ದದಾತಿ ದಾಶುಷೇ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೀಡುವವರಿಗೆ ನೀನು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಗುಣವಂತರಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನೀಡುವವನು. ನೀನು ನಮಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೀಡು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ಶತ್ರುಗಳ ಹಿಂಸೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗದಿರಲಿ. ತನ್ನ ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ತಾನು ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರ ಕೀರ್ತಿಘನತೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮಕ್ಕಳು ಆಗಿರಲಿ. ಇಂತಹವರನ್ನೇ ದಯಪಾಲಿಸು.

ಗ ರ್ಭಾ

೨. ಅಗ್ನಿರ್ದಾತಿ ಸತ್ಪತಿಂ.......... ಜೇತಾರಮಪರಾಜಿತಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ಸೇವಕಪರಿಜನರ ಜೊತೆಸೇರಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಡು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವವರಾಗಲಿ. ವೇಗದಿಂದ ಓಡುವ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುವ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೃಪೆಮಾಡು. 38

ಧಾ ನ

ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಮಂತ್ರ:

೧. ಸೂರ್ಯೋ ನೋ ದಿವಸ್ಪಾತು.......... ಪಾರ್ಥಿವೇಭ್ಯಃ ॥

ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನೇ! ನೀನು ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನು, ಶುಭದಾಯಕನು, ಶೂರನು. ದಿವ್ಯಲೋಕದಿಂದ ಬರುವ ತೊಂದರೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ವಾಯುದೇವನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಬರುವ ಸಕಲ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ. ಅಗ್ನಿಯು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ.

೨. ಜೋಷಾ ಸವಿತರ್ಯಸ್ಯ.......... ಪತಂತ್ಯಾ ॥

ಸವಿತೃದೇವನೇ! ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನೀನು ಆದರದಿಂದ ಆಲಿಸು. ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಶತಶತ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎಸೆಯುವ ವಜ್ರಾಯುಧಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

೩. ಚಕ್ಷುರ್ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ.......... ದಧಾತು ನಃ ॥

ಸವಿತೃದೇವನೂ ಇಂದ್ರನ ಸಹಚರನಾದ ಪರ್ವತನೂ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿ. ಧಾತೃದೇವನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಿ.

೪. ಚಕ್ಷುರ್ನೋ ಧೇಹಿ.......... ಚ ಪಶ್ಯೇಮ ॥

ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೇತ್ರಶಕ್ತಿ ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೋಡಲು ಬೇಕಾದ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಲಿ. ಇದರಿಂದ ನಾವು ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ನೋಡುವಂತಾಗಲಿ. 39

೫. ಸುಸಂದೃಶಂ ತ್ವಾ ವಯಂ.......... ನೃಚಕ್ಷಸಃ ॥

ಸೂರ್ಯನೇ! ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಗುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಾವು ನೋಡಬೇಕಾದ ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಅಶ್ವಗಂಧ(ದೂರ್ವಾ)ರಸಸೇಚನೆಯ ಮಂತ್ರ. [ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಂತೆ ಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.]

೧. ಉದೀರ್ಷ್ವಾತಃ ಪತಿವತೀ.......... ಜನುಷಾ ತಸ್ಯ ವಿದ್ಧಿ ॥

ಎಲೈ ವಿಶ್ವಾವಸುನಾಮಕ ಗಂಧರ್ವನೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ನೀನು ಈ ಕನ್ಯೆಯ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಳು. ಇವಳು ಈಗ ಪತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವಳು. ನಾ ಇವಳ ಪತಿಯು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. "ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಎಳೆ ಕನ್ಯೆಯರು ಗಂಧರ್ವರ ವಶ" ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವಳು ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆದವಳು. ವಿವಾಹವಾಗದೆ, ಶರೀರದ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪುಗೊಳ್ಳದ ಬೇರೆ ಕನ್ಯೆಯರು ಅವರವರ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಇವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨. ಉದೀರ್ಷ್ವಾತೋ ವಿಶ್ವಾವಸೋ.......... ಸಂ ಜಾಯಾಂ ಪತ್ಯಾ ಸೃಜ ॥

ಎಲೈ ವಿಶ್ವಾವಸುವೇ! ನೀನು ಈ ನಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದುಹೋಗು. ಬೇರೆ ಬಾಲ್ಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಕನ್ಯೆಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಈ ವಧುವು ಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆನು, ನಮಿಸುವೆನು.

ನಕ್ಷತ್ರಗಳು:	ರೋಹಿಣಿ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಶತಭಿಷಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ.
ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರವಾರಗಳು.
ಲಗ್ನ:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಾಟಕ, ಸಿಂಹ, ತುಲಾ, ಧನು, ಮೀನ ಲಗ್ನಶುದ್ಧಿಯಿರಬೇಕು.

ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ-ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಾನಿ

(ವಿಷ್ಣುಬಲಿಶ್ಚ)

ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಪರಮಸಿಂಹಂ ಪದ್ಮಾಪ್ರಣಯೈಕಭಾಜನಂ ವರದಮ್ ।
ಜನನಾಯ ಭವತಿ ಜಗತಾಂ ಯನ್ನಾಭೀಪದ್ಮ ಪುಂಸವನಮ್ ॥

ರಕ್ಷೋವಕ್ಷಸ್ಸಮುತ್ಪಾಟಪಟವಃ ಪಾಂತು ವೋ ಹರೇಃ ।
ರಮಾರುಚಿರಸೀಮಂತರಚನಾಚತುರಾ ನಖಾಃ ॥

ನಮಾಮಿ ಬಲಿತಸ್ತುಷ್ಟಂ ಹರಿಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದದೈವತಮ್ ।
ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿಪ್ರಾಣನಿರ್ಯಾಣಪ್ರಯೋಗಪರಮೌಷಧಮ್ ॥

[ಶ್ಲೋ: ತೃತೀಯೇ ಮಾಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಪುಂಸವ್ಯೋಽನವಲೋಭನಮ್ ।
ಪುಂಸವೇ ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ವೇತ್ತಿ ಪ್ರಾಗ್ಜನ್ಮಸಂತತೀಃ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಪುಂಸವಸಂಸ್ಕಾರಃ ಪ್ರತಿಗರ್ಭಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ।
ಅವಲೋಭನರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಕುರ್ಯಾದನವಲೋಭನಮ್ ॥

ಅ: ಸ್ತ್ರೀಯು ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ ಮೂರನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ 'ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ' ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಗರ್ಭಕೋಶದಲ್ಲಿ ದ್ರವರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಶುಕ್ಲ-ಶೋಣಿತಶಕ್ತಿಯು ಘನರೂಪ ತಾಳುವ ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಸಮಯವೆಂದೂ, ಪುಂಸವನಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರ, ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಗರ್ಭಸ್ಥಶಿಶು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುವುದೆಂದೂ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾವದಾಪ್ಯಿ-ಜೀವಪುತ್ರಾಪ್ಯಿ ಮಂತ್ರ ಮೂಲಕ ದೂರ್ವಾರಸಸೇಚನದಿಂದ ಎರಡು ಹೃದಯವುಳ್ಳ ಗರ್ಭಿಣಿಸ್ತ್ರೀಯಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಲೋಭನ = ಆಕಾಂಕ್ಷೆ = ಬಯಕೆಗಳು ಅತಿಯಾಗದೆ ಶಿಶುವಿನ ಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ದೈವಿಕಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲೂ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಥಮ ಗರ್ಭವತಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಸೀಮಂತದ ಜೊತೆಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲೂ ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ.]

[ಶ್ಲೋ: ಷಷ್ಠೇಽಷ್ಟಮೇ ವಾ ಕುರ್ವೀತ ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಕ್ರಿಯಾಮ್ । ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಮಜಂ ಗರ್ಭಂ ಅತ್ತುಕಾಮಾಃ ಸುದುರ್ಭಗಾಃ ॥

ಆಯಾಂತಿ ಕಾಶ್ಚಿದ್ರಾಕ್ಷಸ್ಯೋ ರುಧಿರಾಶನತತ್ಪರಾಃ । ತಾಸಾಂ ನಿರಸನಾರ್ಥಾಯ ಶ್ರಿಯಂ ಆವಾಹಯೇತ್ಪತಿಃ ॥
ಸೀಮಂತಕರಣಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ತಾಮಾವಹತಿ ಮಂತ್ರತಃ । ಶ್ರಿಯಾ ಶ್ರಿತಶರೀರತ್ವಾತ್ ತಾಂ ತ್ಯಜಂತೀಹ ಮೋಹಿತಾಃ ॥
ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಥಮಗರ್ಭಸ್ಯ ಸೀಮಂತಾಖ್ಯೋ ವಿಧೀಯತೇ । ಯಂ ಯಂ ಗರ್ಭಂ ಪ್ರಸೂಯಂತೇ ಸ ಸರ್ವಸ್ಸಂಸ್ಕೃತೋ ಭವೇತ್ ॥

ಸ್ತ್ರೀ ಯದ್ಯಕೃತಸೀಮಂತಾ ಪ್ರಸೂಯೇತ ಕದಾಚನ । ಪುತ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ವಿಧಿವತ್ ಪುನಃ ಸಂಸ್ಕಾರಮರ್ಹತಿ ॥

ಅ: ಆರು ಅಥವಾ ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಗರ್ಭಿಣಿಗೆ ಸೀಮಂತವಿಧಿ ಮಾಡಬೇಕು. "ಚತುರ್ಥೇ ಗರ್ಭಮಾಸೇ ಸ್ಯಾತ್" ನಾಲ್ಕನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ

ನಡೆಸಬಹುದು. ಸೀಮಂತಿನಿಯ ಮೊದಲ ಗರ್ಭವನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಕೆಲವು ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಗಳೂ ಮಾಯಾವಿಗಳೂ ರಕ್ತಪಿಪಾಸುಗಳೂ ಹಾತೊರೆಯುವರು. ಅವರ ನಿರಸನಕ್ಕಾಗಿ ಪತಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕರೆಯಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ವಿಶೇಷ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ಮಾಯಾವಿಗಳು ಗರ್ಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವರು. ಮೊದಲ ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ಸೀಮಂತಸಂಸ್ಕಾರ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಗರ್ಭಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀಮಂತಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದು ಪ್ರಸವಿಸಿದರೆ ಮಗುವನ್ನು ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.] 42

ಪುಂ ಸ | ವನಾನಿ

ವಿಷ್ಣುಬಲಿಃ

[ಶ್ಲೋ: ಮಾಸೇಽಷ್ಟಮೇ ತು ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರಕುರ್ಯಾತ್ ವೈಷ್ಣವಂ ಬಲಿಮ್ ।
ಗರ್ಭಬಾಧಾನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಸುಖಸೂತ್ಯರ್ಥಮೇವ ಚ ॥
ಮಹಾದೋಷಾಪನುತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಬಲಿಃ ಕಾರ್ಯೋ ಯಥಾವಿಧಿ ॥

ಅ: ಗರ್ಭನಿಂತು ಎಂಟನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಬಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರವು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಗರ್ಭದ ತೊಂದರೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ, ಮಹಾಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಸುಖಪ್ರಸವಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವಾಗುವುದು.]

ಕಾರಿಕಾ:

ಕೃತ್ವಾಜ್ಯಭಾಗಂ ದಧಿಮಾಷಭಕ್ಷಣಂ ದೂರ್ವಾರಸಂ ಜೀವಪುತ್ರಾಖ್ಯವಾಚನಮ್ ।
ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚೈಕಚರುಣಾತ್ರ ಹೋಮಃ ಯತ್ತೇ ಸುಸೀಮೇತಿ ಹೃದಿ ಪಾಣಿಲಂಭನಮ್ ॥
ಪ್ರಧಾನಾಷ್ಟಾಹುತೀಃ ಪೂರ್ವಂ ಫಲದಾನಂ ತತಃ ಪರಮ್ । ಶುಭೇ ಲಗ್ನೇ ಚೋನ್ನಯನಂ ಉತ್ಸಂಗೇ ಫಲಪೂರಣಮ್ ॥
ವೀಣಾಗಾನಂ ತಥಾ ಮಂತ್ರಂ ಸೋಮೋನ ಇತಿ ವಾಚನಮ್ । ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದೀಂಶ್ಚ ಬಲಿಂ ನೀರಾಜನಂ ಶುಭಮ್ ॥

ಯಜಮಾನಃ ಮಂಗಲಸ್ನಾತಾಂ ಗುರ್ವಿಣೀಂ ಪತ್ನೀಂ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಅತ್ರ ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧೇ "ಕ್ರತುದಕ್ಷಸಂಜ್ಞಕವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ" ಇತಿ ವಿಶೇಷಃ ॥ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ

ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಮದಾದಿಗುರೂಣಾಂ........ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ-ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಅಸ್ಯಾಂ ಮಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಂ ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯಮಾನಸರ್ವಗರ್ಭಾಣಾಂ ಬೈಜಿಕಗಾರ್ಭಿಕದೋಷಪರಿಹಾರಪುಂರೂಪತಾ-ಜ್ಞಾನೋದಯಪ್ರತಿರೋಧಿಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಪುಂಸವನಾನವಲೋಭನೇ ಚ ತಥಾ ಅಸ್ಯಾಂ ಮಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಂ ಗರ್ಭಾಭಿವೃದ್ಧಿ-ಪರಿಪಂಥಿಪಿಶಿತರುಧಿರಪ್ರಿಯಾಲಕ್ಷ್ಮೀಭೂತರಾಕ್ಷಸೀಗಣದೂರನಿರಸನಕ್ಷೇಮಸಕಲಸೌಭಾಗ್ಯನಿದಾನಭೂತಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮಾವೇಶದ್ವಾರಾ ಪ್ರತಿಗರ್ಭಂ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋನಿಬರ್ಹಣಜನಕಾತಿಶಯದ್ವಾರಾ ಚ ಸ್ತ್ರೀಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಂ ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಾಖ್ಯಂ ಗುರ್ವಿಣ್ಯಾಃ ನಿರ್ಬಾಧಾಪರಿಪೋಷಣಾಪೂರ್ವಕಂ ಸುಖಪ್ರಸೂತಿಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಗರ್ಭಾಧಿದೇವತಾವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ವಿಷ್ಣುಬಲಿದಾನಸಂಸ್ಕಾರಂ ಚ ತಂತ್ರೇಣ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ ಮಂಗಲನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್ ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾ-ಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಂ..... ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚರುಣಾ ಏಕವಾರಂ ಮಧ್ಯೇ ದೂರ್ವಾರಸಸೇಚನಾದಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ ಪುನಃ ದ್ವಿರ್ಧಾತಾರಂ ದ್ವಿಃರಾಕಾಂ ತ್ರಿರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಏಕವಾರಂ ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ ಮಧ್ಯೇ ಉನ್ನಯನಾದಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ ಚರುಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ............ ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರನಿಧಾನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ "ಪ್ರಜಾಪತಯೇ" ನಿರ್ವಾಪ- ಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ, ಚರುಶ್ರಪಣಾದ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಾಂತೇ, ಪತ್ನೀಂ ರಕ್ತವರ್ಣೋಪೇತವಸ್ತ್ರೋಪರಿ ಉಪವೇಶ್ಯ, ತಸ್ಯಾಃ ದಕ್ಷಿಣಪಾಣ್ಯಂಜಲಿಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ, ಅಂತರ್ಜಾನುಸ್ಥಿತೇ ಹಸ್ತೇ ಪ್ರಸೃತಿಮಿತಂ ದಧಿ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಗರಿಷ್ಠಮೇಕಂ ಯವಂ, ಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ ಅಂಡಾನುಕಾರಿ ಮಾಷದ್ವಯಂ ಚ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ "ಕಿಂ ಪಿಬಸೀತಿ" ತ್ರಿಃ ಪೃಚ್ಛೇತ್ । ಸಾ "ಪುಂಸವನಂ" ಇತಿ ತ್ರಿರುಕ್ತ್ವಾ ನಿಶ್ಶೇಷಂ ಪ್ರಾಶ್ಯ ಆಚಾಮೇತ್ । ಪುನಃ ಏವಂ ದ್ವಿವಾರಂ ಪ್ರಶ್ನಪ್ರತಿವಚನಪೂರ್ವಕಂ ಪ್ರಾಶ್ಯಾಚಾಮೇತ್ ॥ ಇತಿ ಪುಂಸವನಮ್ ॥ ತತಃ ದೂರ್ವಾಂಕುರಾಣಿ ಕನ್ಯಯಾ ಪೇಷಯಿತ್ವಾ ಪಿಂಡೀಕೃತ್ಯ ಶುಭವಸನಾಂಚಲೇ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಪ್ರಜಾವದಾಖ್ಯ-ಜೀವಪುತ್ರಾಖ್ಯಸೂಕ್ತದ್ವಯಂ ಜಪೇತ್ 43

ಪುಂ ಸ | ವನಾದಿನಿ

ಪ್ರಜಾವದಾಖ್ಯ ಸೂಕ್ತಮ್

ಓಂ ಆ ತೇ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೇತು ಪುಮಾನ್ಬಾಣ ಇವೇಷುಧಿಮ್ । ಆ ವೀರೋ ಜಾಯತಾಂ ಪುತ್ರಸ್ತೇ

ದಶಮಾಸ್ಯಃ ॥ ಕರೋಮಿ ತೇ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಮಾ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೈತು ತೇ । ಅನೂನಃ ಪೂರ್ಣೋ ಜಾಯತಾಮ-ಶ್ಲೋಣೋಽಪಿಶಾಚಧೀತಃ ॥ ಪುಮಾಂಸ್ತೇ ಪುತ್ರೋ ನಾರಿ ತಂ ಪುಮಾನನುಜಾಯತಾಮ್ । ತಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಬೀಜಾನ್ಯೃಷಭಾ ಜನಯಂತಿ ನೌ ॥ ಯಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಬೀಜಾನ್ಯೃಷಭಾ ಜನಯಂತಿ ನಃ । ತೈಸ್ತ್ವಂ ಪುತ್ರಾನ್ವಿಂದಸ್ವ ಸಾ ಪ್ರಸೂರ್ಧೇನುಕಾ ಭವ ॥ ಕಾಮಃ ಸಮೃದ್ಧ್ಯತಾಂ ಮಹ್ಯಮಪರಾಜಿತಮೇವ ಮೇ । ಯಂ ಕಾಮಂ ಕಾಮಯೇ ದೇವ ತಂ ಮೇ ವಾಯೋ ಸಮರ್ಧಯ ॥

ಜೀವಪುತ್ರಕಾಖ್ಯ ಸೂಕ್ತಮ್

ಓಂ ಅಗ್ನಿರೈತು ಪ್ರಥಮೋ ದೇವತಾನಾಂ ಸೋಽಸ್ಯೈ ಪ್ರಜಾಂ ಮುಂಚತು ಮೃತ್ಯುಪಾಶಾತ್ । ತದಯಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋಽನುಮನ್ಯತಾಂ ಯಥೇಯಂ ಸ್ತ್ರೀ ಪೌತ್ರಮಘಂ ನ ರೋದಾತ್ ॥ ಇಮಾಮಗ್ನಿಸ್ತ್ರಾಯತಾಂ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಮಸ್ಯೈ ನಯತು ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ । ಅಶೂನ್ಯೋಪಸ್ಥಾ ಜೀವತಾಮಸ್ತು ಮಾತಾ ಪೌತ್ರಮಾನಂದಮಭಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ್ಯ-ತಾಮಿಯಮ್ ॥ ಮಾ ತೇ ಗೃಹೇ ನಿಶಿ ಘೋಷ ಉತ್ಥಾದನ್ಯತ್ರ ತ್ವದ್ರುದತ್ಯಃ ಸಂ ವಿಶಂತು । ಮಾ ತ್ವಂ ವಿಕೇಶ್ಯುರ ಆವಧಿಷ್ಠಾ ಜೀವಪತ್ನೀ ಪತಿಲೋಕೇ ವಿರಾಜ ಪಶ್ಯಂತೀ ಪ್ರಜಾಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ॥ ಅಪ್ರಜಸ್ತಾಂ ಪೌತ್ರಮೃತ್ಯುಂ ಪಾಪ್ಮಾನಮುತ

ವಾಘಮ್ । ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಸ್ರಜಮಿವೋನ್ಮುಚ್ಯ ದ್ವಿಷದ್ಭ್ಯಃ ಪ್ರತಿಮುಂಚಾಮಿ ಪಾಶಮ್ ॥ ದೇವಕೃತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಕಲ್ಪಮಾನಂ ತೇನ ಹನ್ಮಿ ಯೋನಿಷದಃ ಪಿಶಾಚಾನ್ । ಕ್ರವ್ಯಾದೋ ಮೃತ್ಯೂನಧರಾನ್ಪಾತಯಾಮಿ ದೀರ್ಘಮಾಯುಸ್ತವ ಜೀವಂತು ಪುತ್ರಾಃ ॥

ಜಪಾಂತೇ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ತಿಷ್ಠನ್ ತದಾಸನಮುನ್ನಮಯ್ಯ ದಕ್ಷಿಣನಾಸಾಪುಟೇ ದೂರ್ವಾರಸಂ ಸ್ವಾಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರೇಣ ಆಸಿಂಚೇತ್ । ತತೋ ಉದಗಂ ಗತೇ ಅನ್ವಾರಬ್ಧಯಾ ಪತ್ನ್ಯಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟ ಉಪವಿಶ್ಯ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ಚರುಂ ಅವದಾಯ "ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಇತಿ ಹುತ್ವಾ "ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ" ಇತಿ ತ್ಯಜೇತ್

ಯತ್ತೇ ಸುಶೀಮ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಹೃದಯಾಲಂಭನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯತ್ತೇ ಸುಶೀಮೇ ಹೃದಯೇ ಹಿತಮಂತಃ ಪ್ರಜಾಪತೌ । ಮನ್ಯೇಽಹಂ ಮಾಂ ತದ್ವಿದ್ವಾಂಸಂ ಮಾಹಂ ಪೌತ್ರಮಘ-ನ್ನಿಯಾಮ್ ॥ ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಹೃದಯಂ ಪಾಣಿತಲೇನ ಸ್ಪೃಶೇತ್

ಏವಂ ಅನವಲೋಭನಮ್ ॥ ತತಃ ಪ್ರಧಾನಾಹುತೀಃ ಜುಹುಯಾತ್ ॥

ಧಾತಾದದಾತುದಾಶುಷ ಇತಿ ಮಂತ್ರದ್ವಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ಧಾತಾನುಷ್ಟುಪ್ । ದ್ವಿತೀಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸೀಮಂತೋ-ನ್ನಯನಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಧಾತಾ ದದಾತು ದಾಶುಷೇ ಪ್ರಾಚೀಂ ಜೀವಾತುಮಕ್ಷಿತಾಮ್ । ವಯಂ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ಸುಮತಿಂ

ಪುಂ ಸ

ವಾಜಿನೀವತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಧಾತ್ರ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಧಾತಾ ಪ್ರಜಾನಾಮುತ ರಾಯಈಶೇ ಧಾತೇದಂ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ಜಜಾನ । ಧಾತಾ ಕೃಷ್ಟೀರನಿಮಿಷಾಭಿಚಷ್ಟೇ ಧಾತ್ರ ಇದ್ಧವ್ಯಂ ಘೃತವಜ್ಜುಹೋತ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಧಾತ್ರ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 46

ವನಾದಿ ನ

ರಾಕಾಮಹಮಿತಿ ದ್ವಯೋಃ ಗೃತ್ಸಮದೋ ರಾಕಾ ಜಗತೀ । ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ರಾಕಾಮಹಂ ಸುಹವಾಂ ಸುಷ್ಟುತೀ ಹುವೇ ಶೃಣೋತು ನಃ ಸುಭಗಾ ಬೋಧತು ತ್ಮನಾ ॥ ಸೀವ್ಯತ್ವಪಃ ಸೂಚ್ಯಾಚ್ಛಿದ್ಯಮಾನಯಾ ದದಾತು ವೀರಂ ಶತದಾಯಮುಕ್ಥ್ಯಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ರಾಕಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಯಾಸ್ತೇ ರಾಕೇ ಸುಮತಯಃ ಸುಪೇಶಸೋ ಯಾಭಿರ್ದದಾಸಿ ದಾಶುಷೇ ವಸೂನಿ । ತಾಭಿರ್ನೋ ಅದ್ಯ ಸುಮನಾ ಉಪಾಗಹಿ ಸಹಸ್ರಪೋಷಂ ಸುಭಗೇ ರರಾಣಾ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ರಾಕಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ನೇಜಮೇಷ ಇತಿ ಮಂತ್ರತ್ರಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ವಿಷ್ಣುರನುಷ್ಟುಪ್ । ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ನೇಜಮೇಷ ಪರಾ ಪತ ಸುಪುತ್ರಃ ಪುನರಾ ಪತ । ಅಸ್ಯೈ ಮೇ ಪುತ್ರಕಾಮಾಯೈ ಗರ್ಭಮಾ ಧೇಹಿ ಯಃ ಪುಮಾನ್ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಮಹ್ಯುತ್ತಾನಾ ಗರ್ಭಮಾದಧೇ । ಏವಂ ತಂ ಗರ್ಭಮಾ ಧೇಹಿ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ 47

ಪುಂ ಸ

ವನಾದಿ ನ

ಓಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ರೂಪೇಣಾಸ್ಯಾಂ ನಾರ್ಯಾಂ ಗವೀನ್ಯಾಮ್ । ಪುಮಾಂಸಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನಿ ಪರಿ ತಾ ಬಭೂವ । ಯತ್ಕಾಮಾಸ್ತೇ ಜುಹುಮಸ್ತನ್ನೋ ಅಸ್ತು ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ ಪತಯೋ ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।

ತತಃ ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಲಗ್ನಸುಲಗ್ನತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಫಲದಾನಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಪತ್ನೀ ಚ ಸುವಾಸಿನೀಭ್ಯಃ ಫಲದಾನಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಂ ಪಠೇಯುಃ । ಶುಭೇ ಲಗ್ನೇ ಅಪಕ್ವಫಲಯುಗ್ಮಾನ್ವಿತಂ ಔದುಂಬರಸ್ತಬಕದ್ವಯಂ ತ್ರಿಶುಕ್ಲಾಂ ಶಲಲೀಂ ಕುಶಾಂಕುರತ್ರಯಂ ಚ ಏಕೀಕೃತ್ಯ ಪಾಣಿನಾ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಃ (ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉದಙ್ಮುಖೋ ವಾ) ಹಸ್ತಸ್ಥಿತೇನ ತನ್ಮೂಲೇನ ತಸ್ಯಾಃ ಕೇಶಲಲಾಟಯೋಃ ಸಂಧಿಮಾರಭ್ಯ ಆಮೂರ್ಧಪ್ರದೇಶಾತ್ ವ್ಯಾಪೃತ್ಯ ತ್ರಿಃ ಚತುರ್ವಾ ಮಂತ್ರಮಾವರ್ತಯನ್ ಉನ್ನಯೇತ್ । ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವರಿತಿ ಮಂತ್ರತ್ರಯಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಬೃಹತೀ । ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವರೋಮ್ ॥ ಇತಿ ಉನ್ನಯನಮ್ ॥

ದೇಶಾಚಾರೋ ಯಥಾ- ಪೂಗಫಲದ್ವಯಂ ಶಲಲ್ಯಾ ಸಂಯೋಜ್ಯ, ತಚ್ಚ ಔದುಂಬರಸ್ತಬಕದ್ವಯಂ, . ಪೂಗಪುಷ್ಪಂ, ಪಂಚವಿಧಾನಿ ಸಪ್ತವಿಧಾನಿ ವಾ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಪರಿಮಳಯುಕ್ತಪುಷ್ಪಾಣಿ ಚ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಮುಕುಟವತ್ ಸೂತ್ರೇಣ ಆಬಧ್ಯ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಆವಾಹ್ಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೈಃ

ಸಂಪೂಜ್ಯ ಮುಹೂರ್ತೇ ಪುಷ್ಪಕಿರೀಟಂ ಕುಶಾಂಕುರತ್ರಯಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಉನ್ನಯನಂ ಕೃತ್ವಾ ತಸ್ಯಾಃ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ ॥ ತತಃ ತಸ್ಯಾಃ ಉತ್ಸಂಗಂ ಚತಸ್ರಃ ಸುವಾಸಿನ್ಯಃ ತಂಡುಲೇನ ನಾರಿಕೇಲಾದಿಪಂಚವಿಧಸಾತ್ತ್ವಿಕಫಲೈಶ್ಚ ಆಪೂರ್ಯ ನೀರಾಜನಂ ಕುರ್ಯುಃ । ಇತಿ ಆಚಾರವಿಶೇಷಃ । ತದಾ ವೀಣಾಗಾಥಿನೌ ಸಂಶಾಸ್ತಿ ।

"ಸೋಮಂ ರಾಜಾನಂ ಸಂಗಾಯೇತಾಮ್" ಇತಿ । ತೌ "ಸೋಮೋ ನೋ ರಾಜಾವತು ಮಾನುಷೀಃ ಪ್ರಜಾನಿವಿಷ್ಟ ಚಕ್ರಾ ಗಂಗೇ" ಏವಂ ವೀಣಯಾ ವಾದಯೇತಾಮ್ । ಅಥವಾ ದ್ವೌ ವಿಪ್ರೌ ಮಂತ್ರಂ ತ್ರಿಃ ಪಠೇತಾಂ ॥ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ । ಶಿರಸಿ ಬದ್ಧಂ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ಶಲಲೀಂ ದೂರತಃ ನಿರಸ್ಯ, ಪೂಗಫಲದ್ವಯಂ ಸೀಮಂತಸಂಸ್ಕೃತನಾರೀ ಸಿಂದ್ರಮೃತ್ತಿಕಾಸ್ಥಳೇ ಅನೂಪ್ಯ ಜಲಂ ಸ್ರಾವಯೇತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷೇ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಾನಿ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ ।

॥ ಇತಿ ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಮ್ ॥

ಅಥ ವಿಷ್ಣುಬಲಿಃ

ಈಶಾನ್ಯಭಾಗೇ ಕಲಶಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ "ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ" ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಆವಾಹ್ಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ನೈವೇದ್ಯಾರ್ಥೇ ಲಾಜಕಜ್ಜಾಯಂ, ಶಷ್ಕುಲೀ, ಅಪೂಪಾದಿಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ಸಮರ್ಪಯೇತ್ । ಹೋಮೇ ಸತಿ ಅಗ್ನೌ ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತೈಃ ಪಾಯಸಂ ಹುತ್ವಾ ತತಃ ಬಲಿಂ ಪಾಯಸೇನ ದದ್ಯಾತ್ । ಸಂಕ್ಷೇಪಪಕ್ಷೇ ಲಾಜೈರ್ವಾ ಬಲಿಃ ಕಾರ್ಯಃ ॥ ಕಲಶಪಶ್ಚಿಮತಃ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಕಾಃ ಉದಗಗ್ರಕಾಃ ನವ ನವ ರೇಖಾಃ ವಿಲಿಖ್ಯ ಚತುಃಷಷ್ಟಿಪದಾನಿ ಕುರ್ಯಾತ್ । ನೈಋತ್ಯಪದಾದಿ ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಥಮಂ ಬಾಹ್ಯಾವೃತೌ ತತೋಽನಂತರಾಸ್ವಾವೃತಿಷು ಲಾಜೈಃ ಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ಬಲಿಂ ದದ್ಯಾತ್ ॥)

ಮಂತ್ರಾಃ : ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತಾನಿ

ಅತೋ ದೇವೇತಿ = 6
ವಿಷ್ಣೋರ್ನು ಕಂ = 17

ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ =	8	45 +
ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ =	14	19
	45	64
ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ =	16	
ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಂ =	3	
	19	

॥ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತಮ್ ॥

ಅತೋ ದೇವಾ ಇತಿ ಷಡೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಕಾಣ್ವೋ ಮೇಧಾತಿಥಿ ಋಷಿಃ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ಅತೋ ದೇವಾ ಅವಂತು ನೋ ಯತೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಚಕ್ರಮೇ । ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಪ್ತ ಧಾಮಭಿಃ ॥ ೧ ॥ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ತ್ರೇಧಾ ನಿ ದಧೇ ಪದಮ್ । ಸಮೂಳ್ಹಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೇ ॥ ೨ ॥ ತ್ರೀಣಿ ಪದಾ ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ವಿಷ್ಣುರ್ಗೋಪಾ ಅದಾಭ್ಯಃ । ಅತೋ ಧರ್ಮಾಣಿ ಧಾರಯನ್ ॥ ೩ ॥ ವಿಷ್ಣೋಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪಶ್ಯತ ಯತೋ ವ್ರತಾನಿ ಪಸ್ಪಶೇ । ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಯುಜ್ಯಃ ಸಖಾ ॥ ೪ ॥ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ ಸದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೂರಯಃ । ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುರಾತತಮ್ ॥ ೫ ॥ ತದ್ವಿಪ್ರಾಸೋ ವಿಪನ್ಯವೋ ಜಾಗೃವಾಂಸಃ ಸಮಿಂಧತೇ । ವಿಷ್ಣೋರ್ಯತ್ಪರಮಂ ಪದಮ್ ॥ ೬ ॥

ವಿಷ್ಣೋರ್ನುಕಮಿತಿ ಷಡೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಔಚಥ್ಯೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಋಷಿಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ನು ಕಂ ವೀರ್ಯಾಣಿ ಪ್ರ ವೋಚಂ ಯಃ ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ ವಿಮಮೇ ರಜಾಂಸಿ । ಯೋ 50
ಪ್ಲಂ ೯ ಅಸ್ಕಭಾಯದುತ್ತರಂ ಸಧಸ್ಥಂ ವಿಚಕ್ರಮಾಣಸ್ತ್ರೇಧೋರುಗಾಯಃ ॥ ೧ ॥ ಪ್ರ ತದ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ತವತೇ ವೀರ್ಯೇಣ ಮೃಗೋ ನ ವ
ಭೀಮಃ ಕುಚರೋ ಗಿರಿಷ್ಠಾಃ । ಯಸ್ಯೋರುಷು ತ್ರಿಷು ವಿಕ್ರಮಣೇಷ್ವಧಿಕ್ಷಿಯಂತಿ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ॥ ॥ ೨ ॥ ಪ್ರ ವಿಷ್ಣವೇ ನಾ ದಿ ೨
ಶೂಷಮೇತು ಮನ್ಮ ಗಿರಿಕ್ಷಿತ ಉರುಗಾಯಾಯ ವೃಷ್ಣೇ । ಯ ಇದಂ ದೀರ್ಘಂ ಪ್ರಯತಂ ಸಧಸ್ಥಮೇಕೋ ವಿಮಮೇ
ತ್ರಿಭಿರಿತ್ಪದೇಭಿಃ ॥ ೩ ॥ ಯಸ್ಯ ತ್ರೀ ಪೂರ್ಣಾ ಮಧುನಾ ಪದಾನ್ಯಕ್ಷೀಯಮಾಣಾ ಸ್ವಧಯಾ ಮದಂತಿ । ಯ ಉ ತ್ರಿಧಾತು
ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಮೇಕೋ ದಾಧಾರ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ॥ ೪ ॥ ತದಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮಭಿ ಪಾಥೋ ಅಶ್ಯಾಂ ನರೋ ಯತ್ರ
ದೇವಯವೋ ಮದಂತಿ । ಉರುಕ್ರಮಸ್ಯ ಸ ಹಿ ಬಂಧುರಿತ್ಥಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪದೇ ಪರಮೇ ಮಧ್ವ ಉತ್ಸಃ ॥ ೫ ॥ ತಾ ವಾಂ
ವಾಸ್ತೂನ್ಯುಶ್ಮಸಿ ಗಮಧ್ಯೈ ಯತ್ರ ಗಾವೋ ಭೂರಿಶೃಂಗಾ ಅಯಾಸಃ । ಅತ್ರಾಹ ತದುರುಗಾಯಸ್ಯ ವೃಷ್ಣಃ ಪರಮಂ ಪದಮವ
ಭಾತಿ ಭೂರಿ ॥ ೬ ॥

ಪ್ರ ವಃ ಪಾಂತಮಿತಿ ಷಡೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಔಚಥ್ಯೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಋಷಿಃ । ಜಗತೀ ಛಂದಃ । ಆದ್ಯಾನಾಂ ತಿಸೃಣಾಮಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೇವತೇ । ತತಸ್ತಿಸೃಣಾಂ ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ವಃ ಪಾಂತಮಂಧಸೋ ಧಿಯಾಯತೇ ಮಹೇ ಶೂರಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ ಚಾರ್ಚತ । ಯಾ ಸಾನುನಿ 51
ಪರ್ವತಾನಾಮದಾಭ್ಯಾ ಮಹಸ್ತಸ್ಥತುರರ್ವತೇವ ಸಾಧುನಾ ॥ ೧ ॥ ತ್ವೇಷಮಿತ್ಥಾ ಸಮರಣಂ ಶಿಮೀವತೋರಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ವ
ಪ್ಲಂ ೯ ಸುತಪಾ ವಾಮುರುಷ್ಯತಿ । ಯಾ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಧೀಯಮಾನಮಿತ್ಕೃಶಾನೋರಸ್ತುರಸನಾಮುರುಷ್ಯಥಃ ॥ ೨ ॥ ತಾ ಈಂ ನಾ ದಿ ೨
ವರ್ಧಂತಿ ಮಹ್ಯಸ್ಯ ಪೌಂಸ್ಯಂ ನಿ ಮಾತರಾ ನಯತಿ ರೇತಸೇ ಭುಜೇ । ದಧಾತಿ ಪುತ್ರೋಽವರಂ ಪರಂ ಪಿತುರ್ನಾಮ
ತೃತೀಯಮಧಿ ರೋಚನೇ ದಿವಃ ॥ ೩ ॥ ತತ್ತದಿದಸ್ಯ ಪೌಂಸ್ಯಂ ಗೃಣೀಮಸೀನಸ್ಯ ತ್ರಾತುರವೃಕಸ್ಯ ಮೀಳ್ಹುಷಃ । ಯಃ
ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ ತ್ರಿಭಿರಿದ್ವಿಗಾಮಭಿರುರು ಕ್ರಮಿಷ್ಟೋರುಗಾಯಾಯ ಜೀವಸೇ ॥ ೪ ॥ ದ್ವೇ ಇದಸ್ಯ ಕ್ರಮಣೇ
ಸ್ವರ್ದೃಶೋಽಭಿಖ್ಯಾಯ ಮರ್ತ್ಯೋ ಭುರಣ್ಯತಿ । ತೃತೀಯಮಸ್ಯ ನಕಿರಾ ದಧರ್ಷತಿ ವಯಶ್ಚನ ಪತಯಂತಃ ಪತತ್ರಿಣಃ ॥
॥ ೫ ॥ ಚತುರ್ಭಿಃ ಸಾಕಂ ನವತಿಂ ಚ ನಾಮಭಿಶ್ಚಕ್ರಂ ನ ವೃತ್ತಂ ವ್ಯತೀಁರವೀವಿಪತ್ । ಬೃಹಚ್ಛರೀರೋ ವಿಮಿಮಾನ
ಋಕ್ವಭಿರ್ಯುವಾಕುಮಾರಃ ಪ್ರತ್ಯೇತ್ಯಾಹವಮ್ ॥ ೬ ॥

ಭವಾ ಮಿತ್ರ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಔಚಥ್ಯೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಋಷಿಃ । ಜಗತೀ ಛಂದಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ಭವಾ ಮಿತ್ರೋ ನ ಶೇವ್ಯೋ ಘೃತಾಸುತಿರ್ವಿಭೂತದ್ಯುಮ್ನ ಏವಯಾ ಉ ಸಪ್ರಥಾಃ । ಅಧಾ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ
ವಿದುಷಾ ಚಿದರ್ಧ್ಯಃ ಸ್ತೋಮೋ ಯಜ್ಞಶ್ಚ ರಾಧ್ಯೋ ಹವಿಷ್ಮತಾ ॥ ೧ ॥ ಯಃ ಪೂರ್ವ್ಯಾಯ ವೇಧಸೇ ನವೀಯಸೇ

ಪುಂ ಸ

ಸುಮಜ್ಜಾನಯೇ ವಿಷ್ಣವೇ ದದಾಶತಿ । ಯೋ ಜಾತಮಸ್ಯ ಮಹತೋ ಮಹಿ ಬ್ರವತ್ಸೇದು ಶ್ರವೋಭಿರ್ಯುಜ್ಯಂ ಚಿದಭ್ಯಸತ್ ॥ ೨ ॥ ತಮು ಸ್ತೋತಾರಃ ಪೂರ್ವ್ಯಂ ಯಥಾ ವಿದ ಋತಸ್ಯ ಗರ್ಭಂ ಜನುಷಾ ಪಿಪರ್ತನ । ಆಸ್ಯ ಜಾನಂತೋ ನಾಮ ಚಿದ್ವಿವಕ್ತನ ಮಹಸ್ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಸುಮತಿಂ ಭಜಾಮಹೇ ॥ ೩ ॥ ತಮಸ್ಯ ರಾಜಾ ವರುಣಸ್ತಮಶ್ವಿನಾ ಕ್ರತುಂ ಸಚಂತ ಮಾರುತಸ್ಯ ವೇಧಸಃ । ದಾಧಾರ ದಕ್ಷಮುತ್ತಮಮಹರ್ವಿದಂ ವ್ರಜಂ ಚ ವಿಷ್ಣುಃ ಸಖಿವಾ ಅಪೋರ್ಣುತೇ ॥ ೪ ॥ ಆ ಯೋ ವಿವಾಯ ಸಚಥಾಯ ದೈವ್ಯ ಇಂದ್ರಾಯ ವಿಷ್ಣುಃ ಸುಕೃತೇ ಸುಕೃತ್ತರಃ । ವೇಧಾ ಅಜಿನ್ವತ್ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ ಆರ್ಯಮೃತಸ್ಯ ಭಾಗೇ ಯಜಮಾನಮಾಭಜತ್ ॥ ೫ ॥

ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾಮಿತಿ ಅಷ್ಟರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೇವತೇ ॥

ಓಂ ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ ಸಮಿಷಾ ಹಿನೋಮೀಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಅಪಸಸ್ಪಾರೇ ಅಸ್ಯ । ಜುಷೇಥಾಂ ಯಜ್ಞಂ ದ್ರವಿಣಂ ಚ ಧತ್ತಮರಿಷ್ಟೈರ್ನಃ ಪಥಿಭಿಃ ಪಾರಯಂತಾ ॥ ೧ ॥ ಯಾ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಜನಿತಾರಾ ಮತೀನಾಮಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಕಲಶಾ ಸೋಮಧಾನಾ । ಪ್ರ ವಾಂ ಗಿರಃ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ಅವಂತು ಪ್ರ ಸ್ತೋಮಾಸೋ ಗೀಯಮಾನಾಸೋ ಅರ್ಕೈಃ ॥ ೨ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಮದಪತೀ ಮದಾನಾಮಾ ಸೋಮಂ ಯಾತಂ ದ್ರವಿಣೋ ದಧಾನಾ । ಸಂ ವಾಮಂಜಂತ್ವಕ್ತುಭಿರ್ಮತೀನಾಂ

52 ವ ನಾ ದಿ ನಿ

ಪುಂ ಸ

ಸಂ ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಶಸ್ಯಮಾನಾಸ ಉಕ್ಥೈಃ ॥ ೩ ॥ ಆ ವಾಮಶ್ವಾಸೋ ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಸಧಮಾದೋ ವಹಂತು । ಜುಷೇಥಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಹವನಾ ಮತೀನಾಮುಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಶೃಣುತಂ ಗಿರೋ ಮೇ ॥ ೪ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ತತ್ಪನಯಾಯ್ಯಂ ವಾಂ ಸೋಮಸ್ಯ ಮದ ಉರು ಚಕ್ರಮಾಥೇ । ಅಕೃಣುತಮಂತರಿಕ್ಷಂ ವರೀಯೋಽಪ್ರಥತಂ ಜೀವಸೇ ನೋ ರಜಾಂಸಿ ॥ ೫ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಹವಿಷಾ ವಾವೃಧಾನಾಽಗ್ರಾದ್ವಾನಾ ನಮಸಾ ರಾತಹವ್ಯಾ । ಘೃತಾಸುತೀ ದ್ರವಿಣಂ ಧತ್ತಮಸ್ಮೇ ಸಮುದ್ರಃ ಸ್ಥಃ ಕಲಶಃ ಸೋಮಧಾನಃ ॥ ೬ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ಪಿಬತಂ ಮಧ್ವೋ ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ದಸ್ರಾ ಜಠರಂ ಪೃಣೇಥಾಮ್ । ಆ ವಾಮಂಧಾಂಸಿ ಮದಿರಾಣ್ಯಗ್ಮನ್ನುಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಶೃಣುತಂ ಹವಂ ಮೇ ॥ ೭ ॥ ಉಭಾ ಜಿಗ್ಯಥುರ್ನ ಪರಾ ಜಯೇಥೇ ನ ಪರಾ ಜಿಗ್ಯೇ ಕತರಶ್ಚನೈನೋಃ । ಇಂದ್ರಶ್ಚ ವಿಷ್ಣೋ ಯದಪಸ್ಪೃಧೇಥಾಂ ತ್ರೇಧಾ ಸಹಸ್ರಂ ವಿ ತದೈರಯೇಥಾಮ್ ॥ ೮ ॥

ಪರೋ ಮಾತ್ರಯೇತಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೇವತೇ ॥

ಓಂ ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ತನ್ವಾ ವೃಧಾನ ನ ತೇ ಮಹಿತ್ವಮನ್ವಶ್ನುವಂತಿ । ಉಭೇ ತೇ ವಿದ್ಮ ರಜಸೀ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಿಷ್ಣೋ ದೇವ ತ್ವಂ ಪರಮಸ್ಯ ವಿತ್ಸೇ ॥ ೧ ॥ ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತೋ ದೇವ ಮಹಿಮ್ನಃ ಪರಮಂತಮಾಪ । ಉದಸ್ತಭ್ನಾ ನಾಕಮೃಷ್ವಂ ಬೃಹಂತಂ ದಾಧರ್ಥ ಪ್ರಾಚೀಂ ಕಕುಭಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ॥ ೨ ॥ ಇರಾವತೀ

53 ವ ನಾ ದಿ ನಿ

ಪು೦ ೮

ಧೇನುಮತೀ ಅಭೂತಂ ಸೂಯವಸಿನೀ ಮನುಷೇ ದಶಸ್ಯಾ । ವ್ಯಸ್ತಭ್ನಾ ರೋದಸೀ ವಿಷ್ಣವೇತೇ ದಾಧರ್ಥ ಪೃಥಿವೀಮಭಿತೋ ಮಯೂಖೈಃ ॥ ೩ ॥ ಉರುಂ ಯಜ್ಞಾಯ ಚಕ್ರಥುರು ಲೋಕಂ ಜನಯಂತಾ ಸೂರ್ಯಮುಷಾಸಮಗ್ನಿಮ್ । ದಾಸಸ್ಯ ಚಿದ್ವೃಷಶಿಪ್ರಸ್ಯ ಮಾಯಾ ಜಘ್ನಥುರ್ನರಾ ಪೃತನಾಜ್ಯೇಷು ॥ ೪ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೃಂಹಿತಾಃ ಶಂಬರಸ್ಯ ನವ ಪುರೋ ನವತಿಂ ಚ ಶ್ನಥಿಷ್ಟಮ್ । ಶತಂ ವರ್ಚಿನಃ ಸಹಸ್ರಂ ಚ ಸಾಕಂ ಹಥೋ ಅಪ್ರತ್ಯಸುರಸ್ಯ ವೀರಾನ್ ॥ ೫ ॥ ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಬೃಹತೀ ಬೃಹಂತೋರುಕ್ರಮಾ ತವಸಾ ವರ್ಧಯಂತೀ । ರರೇ ವಾಂ ಸ್ತೋಮಂ ವಿದಥೇಷು ವಿಷ್ಣೋ ಪಿನ್ವತಮಿಷೋ ವೃಜನೇಷ್ವಿಂದ್ರ ॥ ೬ ॥ ವಷಟ್ತೇ ವಿಷ್ಣವಾಸ ಆ ಕೃಣೋಮಿ ತನ್ಮೇ ಜುಷಸ್ವ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ಹವ್ಯಮ್ । ವರ್ಧಂತು ತ್ವಾ ಸುಷ್ಟುತಯೋ ಗಿರೋ ಮೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥ ೭ ॥

54 ವ ನಾ ದಿ ನಿ

ನೂ ಮರ್ತೋ ದಯತೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ನೂ ಮರ್ತೋ ದಯತೇ ಸನಿಷ್ಯನ್ ಯೋ ವಿಷ್ಣವ ಉರುಗಾಯಾಯ ದಾಶತ್ । ಪ್ರ ಯಃ ಸತ್ರಾಚಾ ಮನಸಾ ಯಜಾತ ಏತಾವಂತಂ ನರ್ಯಮಾವಿವಾಸಾತ್ ॥ ೧ ॥ ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋ ಸುಮತಿಂ ವಿಶ್ವಜನ್ಯಾಮಪ್ರಯುತಾಮೇವಯಾವೋ ಮತಿಂ ದಾಃ । ಪರ್ಚೋ ಯಥಾ ನಃ ಸುವಿತಸ್ಯ ಭೂರೇರಶ್ವಾವತಃ ಪುರುಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಯ ರಾಯಃ ॥ ೨ ॥ ತ್ರಿರ್ದೇವಃ ಪೃಥಿವೀಮೇಷ ಏತಾಂ ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ಶತರ್ಚಸಂ ಮಹಿತ್ವಾ । ಪ್ರ ವಿಷ್ಣುರಸ್ತು ತವಸಸ್ತವೀಯಾನ್ ತ್ವೇಷಂ ಹ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ

ಪು೦ ೯

ನಾಮ ॥ ೩ ॥ ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ಪೃಥಿವೀಮೇಷ ಏತಾಂ ಕ್ಷೇತ್ರಾಯ ವಿಷ್ಣುರ್ಮನುಷೇ ದಶಸ್ಯನ್ । ಧ್ರುವಾಸೋ ಅಸ್ಯ ಕೀರಯೋ ಜನಾಸ ಉರುಕ್ಷಿತಿಂ ಸುಜನಿಮಾ ಚಕಾರ ॥ ೪ ॥ ಪ್ರ ತತ್ತೇ ಅದ್ಯ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ನಾಮಾರ್ಯಃ ಶಂಸಾಮಿ ವಯುನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ । ತಂ ತ್ವಾ ಗೃಣಾಮಿ ತವಸಮತವ್ಯಾನ್ ಕ್ಷಯಂತಮಸ್ಯ ರಜಸಃ ಪರಾಕೇ ॥ ೫ ॥ ಕಿಮಿತ್ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯಂ ಭೂತ್ಪ್ರ ಯದ್ವವಕ್ಷೇ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟೋ ಅಸ್ಮಿ । ಮಾ ವರ್ಪೋ ಅಸ್ಮದಪ ಗೂಹ ಏತದ್ಯದನ್ಯರೂಪಃ ಸಮಿಥೇ ಬಭೂಥ ॥ ೬ ॥ ವಷಟ್ತೇ ವಿಷ್ಣವಾಸ ಆ ಕೃಣೋಮಿ ತನ್ಮೇ ಜುಷಸ್ವ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ಹವ್ಯಮ್ । ವರ್ಧಂತು ತ್ವಾ ಸುಷ್ಟುತಯೋ ಗಿರೋ ಮೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥ ೭ ॥ ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ॥

55 ವ ನಾ ದಿ ನಿ

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ನಾರಾಯಣಃ ಪುರುಷೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ ॥

ಓಂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಪಾತ್ । ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ವಾತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ದಶಾಂಗುಲಮ್ ॥ ॥ ೧ ॥ ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್ । ಉತಾಮೃತತ್ವಸ್ಯೇಶಾನೋ ಯದನ್ನೇನಾತಿರೋಹತಿ ॥ ೨ ॥ ಏತಾವಾನಸ್ಯ ಮಹಿಮಾತೋ ಜ್ಯಾಯಾಂಶ್ಚ ಪೂರುಷಃ । ಪಾದೋಽಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ತ್ರಿಪಾದಸ್ಯಾಮೃತಂ ದಿವಿ ॥ ೩ ॥ ತ್ರಿಪಾದೂರ್ಧ್ವ ಉದೈತ್ಪುರುಷಃ ಪಾದೋಽಸ್ಯೇಹಾಭವತ್ಪುನಃ । ತತೋ ವಿಷ್ವಙ್ ವ್ಯಕ್ರಾಮತ್ಸಾಶನಾನಶನೇ ಅಭಿ ॥ ೪ ॥ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಾಳಜಾಯತ ವಿರಾಜೋ ಅಧಿ ಪೂರುಷಃ । ಸ ಜಾತೋ ಅತ್ಯರಿಚ್ಯತ

ಪಶ್ಚಾದ್ಭೂಮಿಮಥೋ ಪುರಃ ॥ ೫ ॥ ಯತ್ಪುರುಷೇಣ ಹವಿಷಾ ದೇವಾ ಯಜ್ಞಮತನ್ವತ । ವಸಂತೋ ಅಸ್ಯಾಸೀದಾಜ್ಯಂ 56
ಗ್ರೀಷ್ಮ ಇಧ್ಮಃ ಶರದ್ಧವಿಃ ॥ ೬ ॥ ತಂ ಯಜ್ಞಂ ಬರ್ಹಿಷಿ ಪ್ರೌಕ್ಷನ್ ಪುರುಷಂ ಜಾತಮಗ್ರತಃ । ತೇನ ದೇವಾ ಅಯಜಂತ
ಸಾಧ್ಯಾ ಋಷಯಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೭ ॥ ತಸ್ಮಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತಃ ಸಂಭೃತಂ ಪೃಷದಾಜ್ಯಮ್ । ಪಶೂನ್ ತಾಂಶ್ಚಕ್ರೇ
ವಾಯವ್ಯಾನಾರಣ್ಯಾನ್ ಗ್ರಾಮ್ಯಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೮ ॥ ತಸ್ಮಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತ ಋಚಃ ಸಾಮಾನಿ ಜಜ್ಞಿರೇ । ಛಂದಾಂಸಿ ಜಜ್ಞಿರೇ
ತಸ್ಮಾದ್ಯಜುಸ್ತಸ್ಮಾದಜಾಯತ ॥ ೯ ॥ ತಸ್ಮಾದಶ್ವಾ ಅಜಾಯಂತ ಯೇ ಕೇ ಚೋಭಯಾದತಃ । ಗಾವೋ ಹ ಜಜ್ಞಿರೇ
ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾತಾ ಅಜಾವಯಃ ॥ ೧೦ ॥ ಯತ್ಪುರುಷಂ ವ್ಯದಧುಃ ಕತಿಧಾ ವ್ಯಕಲ್ಪಯನ್ । ಮುಖಂ ಕಿಮಸ್ಯ ಕೌ ಬಾಹೂ
ಕಾ ಊರೂ ಪಾದಾ ಉಚ್ಯೇತೇ ॥ ೧೧ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಸ್ಯ ಮುಖಮಾಸೀದ್ಬಾಹೂ ರಾಜನ್ಯಃ ಕೃತಃ । ಊರೂ ತದಸ್ಯ
ಯದ್ವೈಶ್ಯಃ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಶೂದ್ರೋ ಅಜಾಯತ ॥ ೧೨ ॥ ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಶ್ಚಕ್ಷೋಃ ಸೂರ್ಯೋ ಅಜಾಯತ ।
ಮುಖಾದಿಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಜಾಯತ ॥ ೧೩ ॥ ನಾಭ್ಯಾ ಆಸೀದಂತರಿಕ್ಷಂ ಶೀರ್ಷ್ಣೋ ದ್ಯೌಃ ಸಮವರ್ತತ ।
ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಭೂಮಿರ್ದಿಶಃ ಶ್ರೋತ್ರಾತ್ತಥಾ ಲೋಕಾ ಅಕಲ್ಪಯನ್ ॥ ೧೪ ॥ ಸಪ್ತಾಸ್ಯಾಸನ್ಪರಿಧಯಸ್ತ್ರಿಃ ಸಪ್ತ ಸಮಿಧಃ
ಕೃತಾಃ । ದೇವಾ ಯದ್ಯಜ್ಞಂ ತನ್ವಾನಾ ಅಬಧ್ನನ್ಪುರುಷಂ ಪಶುಮ್ ॥ ೧೫ ॥ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ
ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ । ತೇ ಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಮಿತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ಋಷಿಃ । ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ವಿಷ್ಣುರ್ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಂ ಕಲ್ಪಯತು ತ್ವಷ್ಟಾ ರೂಪಾಣಿ ಪಿಂಶತು । ಆ ಸಿಂಚತು ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಧಾತಾ ಗರ್ಭಂ ದಧಾತು 57
ತೇ ॥ ಓಂ ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸಿನೀವಾಲಿ ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸರಸ್ವತಿ । ಗರ್ಭಂ ತೇ ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವಾವಾ ಧತ್ತಾಂ ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜಾ ॥
ಓಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀ ಅರಣೀ ಯಂ ನಿರ್ಮಂಥತೋ ಅಶ್ವಿನಾ । ತಂ ತೇ ಗರ್ಭಂ ಹವಾಮಹೇ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಸೂತವೇ ॥

ಬಲಿಕ್ರಮಃ-

"ಅತೋ ದೇವಾ.......... ದಾಮಭಿಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಷ್ಣವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥"

ಏವಂ ಚತುಃಷಷ್ಟಿಪದೇಷು ಬಲಿಂ ದತ್ತ್ವಾ ಮಂಡಲಮಧ್ಯೇ "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ಇದಂ ತೇ ಅರ್ಘ್ಯಮ್" ಇತಿ ಅಕ್ಷತೋದಕೇನ ಅರ್ಘ್ಯಂ ದತ್ತ್ವಾ ಉತ್ತರಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ತ್ವಾ ಕರ್ಮ ಸಮಾಪಯೇತ್ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕಲಶೋದಕಂ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಶಿರಸಿ ಮಾರ್ಜಯಿತ್ವಾಶಿಷಃ ಕುರ್ಯುಃ ।

ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಬಲಿಪ್ರಯೋಗಃ

॥ ಇತಿ ಪುಂಸವನ-ಅನವಲೋಭನ-ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಾನಿ (ವಿಷ್ಣುಬಲಿಶ್ಚ) ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಪ್ರಜಾವದಾಖ್ಯಸೂಕ್ತ:

ಪುಂ ೭   58 ವ ನಾ ದೀ ನ

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಸಂತಾನವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ.

೧. ಆ ತೇ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೈತು.......... ಪುತ್ರಸ್ತೇ ದಶಮಾಸ್ಯಃ ॥

ಎಲೈ ಪತ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಗರ್ಭಾಶಯಕ್ಕೆ ಈ ಪುಂಗರ್ಭವು –ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಂತೆ– ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ನಿನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು ಗರ್ಭವು ವೀರಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಬರಲಿ.

೨. ಕರೋಮಿ ತೇ ಪ್ರಜಾಪತ್ಯಮಾ.......... ಅಶ್ಲೋಣೋಽಪಿಶಾಚಧೀತಃ ॥

ಪತ್ನಿಯೇ! ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಸೇಚನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭಾಶಯವನ್ನು ಸೇರಲಿ. ಅಂಗನ್ಯೂನತೆಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಬೆಳೆಯಲಿ. ಪೂರ್ಣಸಮಯ ಅಲ್ಲಿರಲಿ. ಕುರುಡು ಕುಂಟು ಆಗದಿರಲಿ. ಪಿಶಾಚಗಳ ವಶವೂ ಆಗದಿರಲಿ. ಸುಖವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಬರಲಿ.

೩. ಪುಮಾಂಸ್ತೇ ಪುತ್ರೋ ನಾರಿ.......... ಋಷಭಾ ಜನಯಂತಿ ನೌ ॥

ಎಲೈ ನಾರೀಮಣಿಯೇ! ನಿನಗೆ ಮೊದಲು ಗಂಡುಮಗನೇ ಹುಟ್ಟಲಿ. ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಗರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೇ ಆಗಲಿ. ಗರ್ಭಜನಕರಾದ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಗೂಳಿ ಎತ್ತಿನಂತೆ ಮಂಗಲಮಯವಾದ ಬೀಜಗಳನ್ನೇ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಉಂಟುಮಾಡಲಿ.

೪. ಯಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಬೀಜಾನ್ಯೃಷಭಾ.......... ಸಾ ಪ್ರಸೂರ್ಧೇನುಕಾ ಭವ ॥

ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಮಯವಾದ ಯಾವ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವರೋ ಅವುಗಳಿಂದ ಪತ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆ. ಕರುವನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಹಸುವು ಕರುವಿನ ಜೊತೆಯೇ ಇದ್ದು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ; ನೀರನ್ನೂ ಕುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ನೀನೂ ಮಗನ ಜೊತೆಯೇ ತಿನ್ನುವವಳೂ ಉಣ್ಣುವವಳೂ ಆಗು.

ಪುಂ ೭   59 ವ ನಾ ದೀ ನ

೫. ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಂ.......... ವಾಯೋ ಸಮರ್ಧಯ ॥

ವಾಯುದೇವನೇ! ಗಂಡುಮಗುವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ನನಗಿದೆ. ಆ ಬಯಕೆಯನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸು. ಬಯಸಿದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ "ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ"ವೆಂದು ಇದನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಅದು ಅಮೋಘವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮದ್ದಗೊಳಿಸು.

ಜೀವಪುತ್ರಾಖ್ಯಸೂಕ್ತ

"ಮಗುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ತಾಯಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ನೀಡಿರಿ" ಎಂದು ಅಗ್ನಿ–ವರುಣರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ:

೧. ಅಗ್ನಿರೈತು ಪ್ರಥಮೋ.......... ಪೌತ್ರಮಘಂ ನ ರೋದಾತ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನು. ಅವನ ಆಗಮನವಾಗಲಿ; ಬಂದು ಇವಳ ಮಗುವನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪಾಶದಿಂದ ವಿಮೋಚನಗೊಳಿಸಲಿ. ಹಾಗೆ, ರಾಜನಾದ ವರುಣನು ಅಗ್ನಿಯು ಮಾಡುವ "ಪಾಶವಿಮೋಚನ" ಕೆಲಸವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. ಇದರಿಂದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಅಳದಂತೆ ಆಗಲಿ.

೨. ಇಮಾಮಗ್ನಿಸ್ತ್ರಾಯತಾಂ.......... ಪೌತ್ರಮಾನಂದಮಭಿ ಪ್ರಬುಧ್ಯತಾಮಿಯಮ್ ॥

ವಿವಾಹಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವಿವಾಹನಾಗ್ನಿಯು ಈಕೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ. ಇವಳ ಪ್ರಜೆಯು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ಮಕ್ಕಳು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲು ಬರಿದಾಗದೆ ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಲಿ. ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಹಲವು ಕಾಲ ಬಾಳಲಿ.

೩. ಮಾ ತೇ ಗೃಹೇ.......... ಪ್ರಜಾಂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ ॥

ಪುಂ ಸ | 60 ವ ನಾ ದೀ ನ

ಎಲೈ ಪತ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಮನೆಮನಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯೂ ಆರ್ತಾಲಾಪವೂ ಎಂದೂ ಉಂಟಾಗದಿರಲಿ. ಅಳುವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿನ್ನ ಮನೆಯ ಕಡ ಬಾರದೆ ಬೇರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಂತಾಗಲಿ. ನೀನು ತಲೆಕೂದಲು ಬಿಚ್ಚಿ ಹಾಕಿ, ಎದೆ ಬಡಿದು, ದುಃಖಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬಾರದಿರಲಿ. ನೀನು ಜೀವದಿಂದಿರುವ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವಳು. ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮುಖಕಮಲವು ಸದಾ ಅರಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇರು. ನಿನಗೆ ಪತಿಪುತ್ರರ ವಿಯೋಗ ಎಂದೆಂದೂ ಆಗದಿರಲಿ. ನೀನು ಬೆಳಗು. ಮನೆಮನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸು.

೪. ಅಪ್ರಜಸ್ತಾಂ ಪೌತ್ರಮೃತ್ಯುಂ.......... ಪ್ರತಿಮುಂಚಾಮಿ ಪಾಶಮ್ ॥

ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು. ಆದರಂತೆ ಭಗವಂತನು -ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಚಿಂತೆ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ, ಪುತ್ರವಿಯೋಗ-ಮರಣ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖವನ್ನೂ ದೂರಮಾಡಲಿ. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪಾಪವನ್ನೇ ಕಳೆಯಲಿ.

೫. ದೇವಕೃತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಕಲ್ಪಮಾನಂ.......... ಜೀವಂತು ಪುತ್ರಾಃ ॥

ದೇವತೆಗಳು ಸಕಲಬಾಧಕಗಳನ್ನೂ ದೂರ ಮಾಡಿದ ಗರ್ಭವಿದು. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗರ್ಭವಿದು. ಈ ಗರ್ಭವನ್ನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭಾಶಯದಲ್ಲಿರುವ ಗರ್ಭಘಾತಕರು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರೂ ಆದ ಪಿಶಾಚಗಳು ಪೀಡಿಸಬಹುದು. ಭಗವಂತನು ಅವುಗಳನ್ನು ಗರ್ಭದ ಹೊರಗೆಯೇ ನಾಶಮಾಡಲಿ. ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ದೀರ್ಘಾಯುಗಳಾಗಿ ಬದುಕಲಿ.

೬. ಯತ್ತೇ ಸುಶೀಮೇ ಹೃದಯೇ.......... ಪೌತ್ರಮಘನ್ನಿಯಾಮ್ ॥

ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶನಮಂತ್ರ: ಎಲೈ ಮಾನಶೀಲಳಾದ ಪತ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಹತ್ತಿರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದು "ಜ್ಞಾನವಂತನಾದ ನಾನೇ" ಎಂದು ತಿಳಿ. "ಮಗನು ಇಲ್ಲ" ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು.

ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಮ್ –

೧. ಧಾತಾ ದದಾತು ದಾಶುಷೇ.......... ವಾಜಿನೀವತಃ ॥

ಪುಂ ಸ | 61 ವ ನಾ ದೀ ನ

ವಿಧಾತನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೀಡುವವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬದುಕಲು ಆಗತ್ಯವಾದ ನಾಶವಿಲ್ಲದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ನಾವು ಹೋಮಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೀಡುತ್ತೇವೆ. ದೇವನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

೨. ಧಾತಾ ಪ್ರಜಾನಾಮುತ.......... ಘೃತವಜ್ಜುಹೋತ ॥

ಈ ಧಾತೃದೇವನೇ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು ಇವನೇ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂಪತ್ತನ್ನಿತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವವನು. ಇವನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸದಾ ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಋತ್ವಿಜರಾದ ನಾವು ಘೃತಸಹಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಧಾತೃದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ.

೩. ರಾಕಾಮಹಂ.......... ಶತದಾಯಮುಕ್ಥ್ಯಮ್ ॥

ಪೂರ್ಣಿಮಾ ತಿಥಿಗೆ "ರಾಕಾ" ದೇವಿಯು ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಯು. ನಾವು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದೂ "ರಾಕಾ" ದೇವತೆಯನ್ನು. ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮಂಗಲಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸೌಭಾಗ್ಯದಾಯಕಳಾದ ಅವಳು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೇಳಲಿ. ಮನಸ್ಸು ಸೂಜಿಯಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು. ತೊಂದರೆಗಳು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಅವನ್ನು ರಾಕಾದೇವಿ ತಡೆಯಲಿ. ಈ 'ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನ'ವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರಕರ್ಮವನ್ನು ಸರಿಗೊಳಿಸಲಿ. ಉದಾರಿಗಳೂ ದಾನಶೀಲರೂ ಆದ ವೀರ್ಯವಂತ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ದಯಪಾಲಿಸಲಿ.

೪. ಯಾಸ್ತೇ ರಾಕೇ.......... ಸುಭಗೇ ರರಾಣಾ ॥

ಎಲೈ ರಾಕಾದೇವಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವು ಪರಮಮಂಗಲಮಯವಾದುದು. ನೀನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವಳು. ನಮಗೆ

ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುವವಳು. ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೀಡುವವರಿಗೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡುವವಳು. ಓ ಪರಮಮಂಗಳೆಯೇ! ಇಂದು ನೀನು ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ದಯಮಾಡಿ ಬಾ.

ಪುಂ ಸ **೩. ನೇಜಮೇಷ ಹರಾ ಹತ.......... ಪುಮಾನ್ ॥** 62 ವ ನಾ ದಿ ನ

ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ "ನೇಜಮೇಷ" ಎಂಬವನೂ ಒಬ್ಬನು. ಎಲೈ ನೇಜಮೇಷನೇ! ನೀನು ಗರ್ಭವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ತೊರೆದು ದೂರಹೋಗು. ಇಲ್ಲಿ ಗರ್ಭದ ಜೊತೆಗೇ ಬರುವವನಾದರೆ ಸುಪುತ್ರನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾ. ಹೀಗೆ ಪುತ್ರೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಈ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುಂಗರ್ಭವನ್ನು ಕಾಪಾಡು.

೪. ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ.......... ಸೂತವೇ ॥

ಭೂಮಿದೇವಿಯು ಮಹಾಮಹಿಮಳು. ಈಕೆ ಮೇಲ್ಮುಖಳಾಗಿ ಇದ್ದು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಸುರಿದ ಮಳೆಯೆಂಬ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಸ್ಯಗಳೆಂಬ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸುವವಳು. ಅವಳಂತೆಯೇ ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯೇ! ಈ ಗರ್ಭವು ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡು ಪ್ರಸವಪರ್ಯಂತ ಧರಿಸು.

೫. ವಿಷ್ಣೋ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ ರೂಪೇಣಾಸ್ಯಾಂ.......... ಸೂತವೇ ॥

ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ! ನಿನ್ನ ರೂಪ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಅಂತಹ ರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಮಗುವನ್ನು ಈ ಹೆಂಗುಸಿನ ಗರ್ಭಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹತ್ತನೇ ತಿಂಗಳು ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

೬. ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ.......... ರಯೀಣಾಮ್ ॥

ಓ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಧಿಪತಿಯೇ! ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇದನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಬಯಸುವ ಬಯಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವೆವು. ಇದರಿಂದ ನಾವು ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. 63 ವ ನಾ ದಿ ನ

ಪುಂ ಸ **ಸಾಮಗಾಯನ ಮಂತ್ರ: ಸೋಮೋ ನೋ ರಾಜಾವತು ಮಾನುಷೀ.......... ॥**

ರಾಜನಾದ ಸೋಮನು ಮನುಷ್ಯಪ್ರಜಾಸಂಪಾದನಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಅಶ್ವಿನಿ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಮೂಲಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಶತಭಿಷಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ.
ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಶುಕ್ರ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ಮೇಷ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನ ಹಾಗೂ ಲಗ್ನಾತ್ ನವಮಸ್ಥಾನ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಪಾಪಗ್ರಹಗಳು ಕೇಂದ್ರ-ತ್ರಿಕೋಣಗಳಲ್ಲಿರ ಕೂಡದು.

ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣಪ್ರಯೋಗೌ

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ನೃಸಿಂಹಾಯ ಯಸ್ಯ ಜನ್ಮಮಹೋತ್ಸವಃ ।
ಸದ್ಯಃ ಸ್ವರ್ಗೇ ವಧೂವರ್ಗಕಾರಾಬಂಧವಿಮೋಚನಃ ॥

ದೂರೀಭವಂತಿ ದುರಿತಾನ್ಯಪಯಾಂತಿ ಪಾಪಾಃ
ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ ವಿಭವಾಃ ಪರಮಾಸ್ಸುಹೃದ್ಯಾಃ ।
ಸಂಪದ್ಯತೇ ಚ ಸುಖಸಂಪದಪ್ಯೈತಿ ಮೋಹಃ
ಶ್ರೀಮನ್ನೃಸಿಂಹ ತವ ನಾಮಜಪಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಪ್ರಾಙ್ನಾಭಿಕರ್ತನಾತ್ಕಾರ್ಯಾ ಜಾತಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾ ನ ಚೇತ್ ।
ಆಶೌಚೇ ನಿರ್ಗತೇ ಕುರ್ಯಾತ್ ಜಾತಕಂ ನಾಮಕಂ ತಥಾ ॥

ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ದಿವಸೇ ಚೇತ್ಸ್ಯಾತ್ ಶುಭಕಾಲಂ ವಿಚಾರಯೇತ್ ।
ಅಮಾಸಂಕ್ರಾಂತಿವಿಷ್ಟ್ಯಾದೌ ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇಽಪಿ ನಾಚರೇತ್ ।
ಗರ್ಭಾಂಬುಪಾನಜೋ ದೋಷೋ ಜಾತಾತ್ಸರ್ವೋಽಪಿ ನಶ್ಯತಿ ॥

ಆಯುರ್ವರ್ಚೋಽಭಿವೃದ್ಧಿಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಿರ್ವ್ಯವಹೃತೇಸ್ತಥಾ ।
ನಾಮಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ವೇತತ್ ಸಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥

ಅ: ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಹೊಕ್ಕುಳ ಬಳ್ಳಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಮುನ್ನ ಜಾತಕರ್ಮ ನಡೆಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಜಾತಾಶೌಚ ಮುಗಿದಕೂಡಲೇ ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಬೇಕು. ಅನಂತರದ ದಿನಗಳಾದರೆ ಶುಭಮುಹೂರ್ತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕು. ಮಗುವಿನ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಮಾತೃಗರ್ಭದ ನೀರಿನ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೋಷನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿ, ಆಯುಷ್ಯ, ತೇಜಸ್ಸು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ನಾಮಕರಣಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ – ವ್ಯವಹಾರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಲೌಕಿಕಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಮಗುವಿನ ಜನ್ಮಕಾಲದ ಲಗ್ನ, ನಕ್ಷತ್ರ, ತಿಥಿಗಳು ದೋಷಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಸೂಕ್ತ ಶಾಂತಿ ನಡೆಸಿ ಅನಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ವಿಹಿತ. ಜಾತಕರ್ಮ-ನಾಮಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಾಯನಾದಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರೂ ಕೃತಾಕೃತವೆಂದೂ ಕೆಲವರ ಮತವಿದೆ.]

ಕಾರಿಕಾಃ

ಜಾತಂ ಕುಮಾರಂ ಮಧುಸರ್ಪಿಃಪ್ರಾಶನಂ ಮೇಧಾಜಪಂ ಚಾಶ್ಮಾ ಭವೇತಿ ಮರ್ಶನಮ್ ।
ಆಬಧ್ಯ ಸೂತ್ರಂ ಮೂರ್ಧಾಭಿಘ್ರಾಣಂ ಇಮಾಂ ಕುಮಾರೇತಿ ಚ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಮ್ ॥
ಪುಂಸಾಂ ಯುಗ್ಮಾಕ್ಷರಂ ದೈವಂ ನೀರಾಜನಮಥಾಶಿಷಃ ॥

ಆಶೌಚೇ ಸಮಾಪ್ತೇ ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನಂ ಉಪವೀತಧಾರಣಪೂರ್ವಕಂ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ ಕಲಶಗ್ರಹಣಂ ಚ ವಿಧಾಯ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಶಿಶುಂ ಅವಸ್ಥಾಪ್ಯ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

..........ಶುಭತಿಥೌ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಜಾತಶಿಶೋಃ ಗರ್ಭಾಂಬುಪಾನಜನಿತಸಕಲದೋಷನಿಬರ್ಹಣಾಽಽಯು-ರ್ಮೇಧಾಭಿವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋನಿಬರ್ಹಣಾರ್ಥಂ ಜಾತಕರ್ಮನಾಮಕರಣಸಂಸ್ಕಾರಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ತತಃ ಮಧುಸರ್ಪಿಷೀ ವಿಷಮಪಾನತಃ ಶಿಲಾತಲೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ತತ್ರ ಸುವರ್ಣಂ ಲವಮಾತ್ರಂ ಅವಘೃಷ್ಯ ಸುವರ್ಣೇನೈವ ಶಿಶುಂ ಪ್ರಾಶಯೇತ್ । ತಥಾ:- ಮಧು-ನವನೀತಂ ಮಿಶ್ರೀಕೃತ್ಯ ವಚಾಂ ಚ ಸಾಕಂ ಅವಘೃಷ್ಯ ಪ್ರಾಶಯಂತಿ ।

ಪ್ರತಃ ದದಾಮೀತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸವಿತಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಶಿಶೋಃ ಮಧುಸರ್ಪಿಃಪ್ರಾಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರತೇ ದದಾಮಿ ಮಧುನೋ ಘೃತಸ್ಯ ವೇದಂ ಸವಿತ್ರಾ ಪ್ರಸೂತಂ ಮಘೋನಾಮ್ । ಆಯುಷ್ಮಾನ್ ಗುಪ್ತೋ ದೇವತಾಭಿಃ ಶತಂ ಜೀವ ಶರದೋ ಲೋಕೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ॥

ಇತಿ ಪ್ರಾಶ್ಯ ತದ್ಧಿರಣ್ಯಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ ಶಿಶೋಃ ದಕ್ಷಿಣ-ವಾಮಕರ್ಣಯೋಃ ಕ್ರಮೇಣ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಸ್ಪರ್ಶಯೇತ್ ।

ಮೇಧಾಂತಇತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವಃ ಮೇಧಾನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮೇಧಾಂತೇ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ಮೇಧಾಂ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ । ಮೇಧಾಂತೇ ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವಾವಾಧತ್ತಾಂ ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜಾ ॥

ಹಿರಣ್ಯಂ ಮಂತ್ರಾವೃತ್ತ್ಯಾ ಕರ್ಣಯೋಃ ಸ್ಪರ್ಶಯಿತ್ವಾ ತತಃ ಮಂತ್ರತ್ರಯಮುಕ್ತ್ವಾ ಶಿಶೋಃ ಅಂಸಾಭಿಮರ್ಶನಂ ಸಕೃತ್ ಕಾರ್ಯಮ್ । ಮಂತ್ರಾಸ್ತು-

ಅಶ್ಮಾಭವೇತ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವಾಮದೇವ ಇಂದ್ರೋನುಷ್ಟುಪ್ । ಶಿಶೋಃ ಅಂಸಾಭಿಮರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಶ್ಮಾ ಭವ ಪರಶುರ್ಭವ ಹಿರಣ್ಯಮಸ್ತೃತಂ ಭವ । ವೇದೋ ವೈ ಪುತ್ರನಾಮಾಸಿ ಸ ಜೀವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

॥ ೧ ॥

ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ಗೃತ್ಸಮದ ಇಂದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಶಿಶೋಃ ಅಂಸಾಭಿಮರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ಚಿತ್ತಿಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಸುಭಗತ್ವಮಸ್ಮೇ । ಪೋಷಂ ರಯೀಣಾಮರಿಷ್ಟಿಂ ತನೂನಾಂ ಸ್ವಾದ್ಮಾನಂ ವಾಚಃ ಸುದಿನತ್ವಮಹ್ನಾಮ್ ॥ ೨ ॥

ಅಸ್ಮೇ ಪ್ರಯಂಧಿ ಇತಿ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಇಂದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಶಿಶೋಃ ಅಂಸಾಭಿಮರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಸ್ಮೇ ಪ್ರ ಯಂಧಿ ಮಘವನ್ನೃಜೀಷಿನ್ನಿಂದ್ರ ರಾಯೋ ವಿಶ್ವವಾರಸ್ಯ ಭೂರೇಃ । ಅಸ್ಮೇ ಶತಂ ಶರದೋ ಜೀವಸೇ ಧಾ ಅಸ್ಮೇ ವೀರಾನ್ ಶಶ್ವತ ಇಂದ್ರ ಶಿಪ್ರಿನ್ ॥

ಇತಿ ಅಭಿಮೃಶ್ಯ ಶಿಶೋಃ ಕಟೌ ಅರ್ಕಸೂತ್ರಂ ಪಟ್ಟಸೂತ್ರಂ ವಾ ತ್ರ್ಯಂಬಕಮಂತ್ರೇಣ ಆಬಧ್ಯ, ಶಿಶೋಃ ಮೂರ್ಧಾನಂ ತ್ರಿಃ ಅವಘ್ರೇತ್ ।

ಅಂಗಾದಂಗಾತ್ಸಂಭವಸಿ ಹೃದಯಾದಧಿ ಜಾಯಸೇ । ಆತ್ಮಾ ವೈ ಪುತ್ರನಾಮಾಸಿ ಸ ಜೀವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಅಥ ಮಾತಾ ಶಿಶುಂ ಸ್ತನ್ಯಂ ಪಾಯಯೇತ್ ॥

ಇಮಾಂ ಕುಮಾರೋ ಜರಾಂ ಧಯತು ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ಪ್ರಜೀವಸೇ । ಅಸ್ಯೈ ಸ್ತನೌ ಪ್ರಯುಂಜಾನಾಮಾ-ಯುರ್ವರ್ಚೋ ಯಶೋ ಬಲಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಜಾತಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಅಥ ನಾಮಕರಣಮ್

ಅಥ ತೈಜಸವಿಸ್ತೃತಪಾತ್ರೇ ಪೀಠೇ ವಾ ಸಿತತಂಡುಲಾನ್ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ತತ್ರ ಸುವರ್ಣಶಲಾಕಯಾ ಹರಿದ್ರಾಖಂಡೇನ ವಾ ಪ್ರಥಮಪಂಕ್ತೌ ಕುಲದೇವತಾನಾಮ, ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ಮಾಸದೇವತಾ, ತೃತೀಯಾಯಾಂ ನಕ್ಷತ್ರದೇವತಾ, ಚತುರ್ಥ್ಯಾಂ ವ್ಯವಹಾರನಾಮಾನಿ ಚ ವಿಲಿಖ್ಯ ಹರಿದ್ರಾಪಿಂಡಂ ತತ್ರ ನಿಧಾಯ, ತತ್ತದ್ದೇವತಾಃ ಆವಾಹ್ಯ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸೂಕ್ತಂ ಪಠೇತ್ ॥

ಓಂ ತದಸ್ತು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ತದಗ್ನೇ ಶಂ ಯೋರಸ್ಮಭ್ಯಮಿದಮಸ್ತು ಶಸ್ತಮ್ । ಅಶೀಮಹಿ ಗಾಧಮುತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ನಮೋ ದಿವೇ ಬೃಹತೇ ಸಾದನಾಯ ॥

ಗೃಹಾವೈ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಸೂಕ್ತಂ ತತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತತಮಯಾ ವಾಚಾ ಶಂಸ್ತವ್ಯಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಯಪಿ ದೂರ ಇವ ಪಶೂನ್ ಲಭತೇ ಗೃಹಾನೇವೈ ನಾನಾ ಜಿಗಮಿಷತಿ ಗೃಹಾಹಿ ಪಶೂನಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ । ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮಸ್ತು ॥

ಇತಿ ಪಠಿತ್ವಾ, ಸಂಪೂಜ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ- ನಾಮಕರಣಲಗ್ನಸುಮುಹೂರ್ತೋಽಸ್ತು ಇತಿ ಪ್ರತಿವಚನಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಶಿಶೋಃ ದಕ್ಷಿಣಕರ್ಣೇ ಲಿಖಿತನಾಮಾನಿ, ಪಿತಾ ಮಾತಾ ಚ ತ್ರಿವಾರಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ । ಕುಮಾರಶ್ಚೇತ್ ತತ್ತದ್ದೇವತಾ- ಭಕ್ತೋಽಸಿ, ಕುಮಾರೀ ಚೇತ್ "ಭಕ್ತಾಸಿ" ಏವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್ ॥ ಜಾತಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗೇ ಕುಮಾರ್ಯಾಶ್ಚೇತ್ ಸರ್ವಂ ಅಮಂತ್ರಕಂ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಋಷಿವಚನಮ್ ॥ ತತಃ ನೀರಾಜನಂ ಕೃತ್ವಾ ದೇವತೋದ್ವಾಸನಪೂರ್ವಕಂ ವಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

ಆಶೀರ್ವಾದಮಂತ್ರಾಃ - ತಮರ್ವಂತಮಿತಿ ಪಂಚಾನಾಂ ವಾಮದೇವೋಽಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಆಶೀರ್ವಾದೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಮರ್ವಂತಂ ನ ಸಾನಸಿಮರುಷಂ ನ ದಿವಃ ಶಿಶುಮ್ । ಮರ್ಮೃಜ್ಯಂತೇ ದಿವೇದಿವೇ ॥ ಬೋಧದ್ಯನ್ಮಾ ಹರಿಭ್ಯಾಂ ಕುಮಾರಃ ಸಾಹದೇವ್ಯಃ । ಅಚ್ಛಾ ನ ಹೂತ ಉದರಮ್ ॥ ಉತ ತ್ಯಾ ಯಜತಾ ಹರೀ ಕುಮಾರಾತ್ಸಾಹದೇವ್ಯಾತ್ ।

ಪ್ರಯುತಾ ಸದ್ಯ ಆ ದದೇ ॥ ಏಷ ವಾಂ ದೇವಾವಶ್ವಿನಾ ಕುಮಾರಃ ಸಾಹದೇವ್ಯಃ । ದೀರ್ಘಾಯುರಸ್ತು ಸೋಮಕಃ । ತಂ ಯುವಂ ದೇವಾವಶ್ವಿನಾ ಕುಮಾರಂ ಸಾಹದೇವ್ಯಮ್ । ದೀರ್ಘಾಯುಷಂ ಕೃಣೋತನ ॥

ಮಾಸನಾಮಕ್ರಮಃ

		ಪುಂಸಃ	ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ
ಚೈತ್ರೇ	=	ಕೃಷ್ಣಃ .... –	ಭೂಮಿಃ
ವೈಶಾಖೇ	=	ಅನಂತಃ .... –	ಕಲ್ಯಾಣೀ
ಜ್ಯೇಷ್ಠೇ	=	ಅಚ್ಯುತಃ .... –	ಸತ್ಯಭಾಮಾ
ಆಷಾಢೇ	=	ಚಕ್ರೀ .... –	ಪುಣ್ಯವತೀ
ಶ್ರಾವಣೇ	=	ವೈಕುಂಠಃ .... –	ರೂಪಿಣೀ
ಭಾದ್ರಪದೇ	=	ಜನಾರ್ದನಃ .... –	ಇಂದುಮತೀ
ಆಶ್ವಯುಜೇ	=	ಉಪೇಂದ್ರಃ .... –	ಚಂದ್ರಾವತೀ
ಕಾರ್ತಿಕೇ	=	ಯಜ್ಞಪುರುಷಃ .... –	ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೇ	=	ವಾಸುದೇವಃ .... –	ವಾಗ್ದೇವೀ
ಪುಷ್ಯೇ	=	ಹರಿಃ .... –	ಪದ್ಮಾವತೀ
ಮಾಘೇ	=	ಗೋವಿಂದಃ .... –	ಶ್ರೀದೇವೀ
ಫಾಲ್ಗುಣೇ	=	ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ .... –	ಸಾವಿತ್ರೀ

॥ ಇತಿ ಜಾತಕರ್ಮನಾಮಕರಣಪ್ರಯೋಗೌ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ:

ಪ್ರತೇ ದದಾಮಿ ಮಧುನೋ.......... ಲೋಕೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ॥

ಎಲೈ ಮಗುವೇ! ಸವಿತೃದೇವನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಹವಿಸ್ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದ ತುಪ್ಪದ ಬಿಂದುವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಡುವವನು ನೀನು. ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೂರು ವರ್ಷ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕು.

ಮೇಧಾಂತೇ ದೇವಃ ಸವಿತಾ.......... ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜೌ ॥

ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ! ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಸವಿತೃ, ಸರಸ್ವತಿ, ಹಾಗೂ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ನಿನಗೆ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಕಾಪಾಡಲಿ.

ಅಶ್ಮಾ ಭವ ಪರಶುರ್ಭವ.......... ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ! ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ದೃಢನೂ ಕೊಡಲಿಯಂತೆ ಎದುರಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗು. ನೀನು ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ತುಂಡು. ಪುತ್ರನೆಂಬ ಸಂಪತ್ತು. ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳು.

ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ.......... ಸುದಿನತ್ವಮಹ್ನಾಮ್ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ನೀನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ದೈವೀಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೋಷಿಸು. ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕ ಸುಖಸಾಧನವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನೀಡು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು. ಭೌತಿಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡಿ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನೂ ನೀಡಿ ದಿನವೂ ಸುದಿನವೆನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

ಅಸ್ಮೇ ಪ್ರ ಯಂಧಿ.......... ಶಶ್ವತ ಇಂದ್ರ ಶಿಪ್ರಿನ್ ॥

ಐಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಇಂದ್ರನೇ! ನೀನು ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನು. ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡು. ನೂರು ವರ್ಷ ಬದುಕುವ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಡು. ವೀರರಾದ ಬಂಗಾರದಂತಹ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು.

ಅಂಗಾದಂಗಾತ್ಸಂಭವಸಿ.......... ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಎಲೈ ಮಗನೇ! ನೀನು ನಮ್ಮ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದವನು. ನಮ್ಮೀ ಹೃದಯದಿಂದಲೇ ಬಂದವನು. ನನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇರುವಿ. ನೂರು ವರ್ಷ ಬದುಕು.

ಇಮಾಂ ಕುಮಾರೋ.......... ಆಯುರ್ವರ್ಚೋ ಯಶೋ ಬಲಮ್ ॥

ಈ ಮಗುವು ಮುಪ್ಪನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಿ. ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಮಂತನಾಗಿ ಬಾಳಲಿ. ಈಕೆಯ ಎದೆಯ ಹಾಲನ್ನು ಉಂಡು ಆಯುಸ್ಸು, ವರ್ಚಸ್ಸು, ಯಶಸ್ಸು, ಬಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಬೆಳೆಯಲಿ.

ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ದಿನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ–

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಅಶ್ವಿನಿ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಮಘಾ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಶತಭಿಷಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ಲಗ್ನ:	ವೃಷಭ, ಸಿಂಹ, ವೃಶ್ಚಿಕ, ಕುಂಭ. ಲಗ್ನಾತ್ ಅಷ್ಟಮ ಸ್ಥಾನ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

* * *

ಅಥ ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣಪ್ರಯೋಗಃ

ನಿಜಭಕ್ತಪರಿತ್ರಾಣೇ ನಿರ್ಮಾಯ ವಪುರದ್ಭುತಮ್ ।
ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾಯ ಮಣಿಸ್ತಂಭಾನ್ನಿರ್ಭಿದ್ಯ ಮಹಸೇ ನಮಃ ॥

[ಶ್ಲೋ: ತೃತೀಯೇ ವಾ ಚತುರ್ಥೇ ವಾ ಮಾಸಿ ನಿಷ್ಕ್ರಮಣಂ ಶಿಶೋಃ ।
ಅತ್ರ ನಿಷ್ಕ್ರಮಣಂ ನಾಮ ಗೃಹಾತ್ ಪ್ರಥಮನಿರ್ಗಮಃ ।
ಕೃತೇ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಸ್ಸ್ಯಾದಾಯುರ್ವರ್ಧನಮೇವ ಚ ॥

ಅ: ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ (ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಶಸ್ತ) ಶುಭತಾರಾನುಕೂಲದಂದು ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮ ನಡೆಸಬೇಕು. ಮಗುವು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆಬಂದು ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ಗೋವು, ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ದರ್ಶನ ನಡೆಸಿದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ-ಶಾರೀರಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಆಯುಷ್ಯವೂ ವೃದ್ಧಿಸುವುದು. ರಾತ್ರಿ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ, ಓಷಧೀದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.]

ಕಾರಿಕಾಃ

ತತಃ ತೃತೀಯೇ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಮಾಸಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ದರ್ಶನಮ್ । ಚತುರ್ಥೇ ಮಾಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಶುಭದರ್ಶನಮ್ ॥
ಸ್ನಾತಂ ಶಿಶುಮಲಂಕೃತ್ಯ ನಾಂದೀಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಮ್ । ಆದಾಯ ಗೇಹಾತ್ ನಿಷ್ಕ್ರಮ್ಯ ಗಚ್ಛೇಯುಃ ದೇವತಾಲಯಮ್ ।
ಪ್ರಾಂಗಣೇ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ಸವಿತಾರಮಥಾರ್ಚಯೇತ್ ॥

ಶುಭೇ ದಿನೇ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

........ಶುಭತಿಥೌ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಶಿಶೋಃ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋನಿಬರ್ಹಣದ್ವಾರಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಶಿಶುಂ ವಸ್ತ್ರಕಂಕಣಾದ್ಯೈರಲಂಕೃತ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿಸೂತ್ರಂ ಪಠಿತ್ವಾ ಪ್ರಾಂಗಣೇ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ನಿಧಾಯ ಸವಿತಾರಂ ಆವಾಹ್ಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಶಿಶುಂ ಆದಾಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣತ್ರಯಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪ್ರಥಮೇ-

ಓಂ ಉದು ತ್ಯಂ ಜಾತವೇದಸಂ ದೇವಂ ವಹಂತಿ ಕೇತವಃ । ದೃಶೇ ವಿಶ್ವಾಯ ಸೂರ್ಯಮ್ ॥ ತೇಜೋಽಸಿ ತೇಜೋಽಸ್ಮೈ ಧೇಹಿ । ವರ್ಚೋಽಸಿ ವರ್ಚೋಽಸ್ಮೈ ಧೇಹಿ । ಪ್ರಿಯೋಽಸಿ ಪ್ರಿಯಮೇವೈನಂ ಭೂತಾನಾಂ ಕುರು । ಶರ್ಮಾಸಿ ಶರ್ಮಾಸ್ಮೈ ಯಚ್ಛ ॥

ದ್ವಿತೀಯೇ-

ಓಂ ತಚ್ಚಕ್ಷುರ್ದೇವಹಿತಂ ಶುಕ್ರಮುಚ್ಚರತ್ । ಪಶ್ಯೇಮ ಶರದಃ ಶತಂ ಜೀವೇಮ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥ ತೇಜೋಽಸಿ............... ಯಚ್ಛ ॥

ತೃತೀಯೇ-

ಓಂ ಚಿತ್ರಂ ದೇವಾನಾಮುದಗಾದನೀಕಂ ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ । ಆಪ್ರಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಅಂತರಿಕ್ಷಂ ಸೂರ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಶ್ಚ । ತೇಜೋಽಸಿ..............ಯಚ್ಛ ॥

ಕುಮಾರ್ಯಾಸ್ತು ಲಿಂಗವತ್ ಜ್ಞೇಯಮ್ । ತತಃ ಸಮೀಪಸ್ಥದೇವಾಲಯಂ ಗತ್ವಾ, ಪ್ರಸಾದಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ, ಗೃಹಮಾಗತ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿಕೋಪರಿ ಆವಾಹಿತದೇವತಾಃ ಉದ್ವಾಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ವಾಚಯೇತ್ ।

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮಶ್ವಿನಾ ಭಗಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದೇವ್ಯದಿತಿರನರ್ವಣಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಪೂಷಾ ಅಸುರೋ ದಧಾತು ನಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವೀ ಸುಚೇತುನಾ ॥

ಚತುರ್ಥೇ ಮಾಸಿ ಸಿತಪಕ್ಷೇ ಶುಭದಿನೇ ರಾತ್ರೌ ಶಿಶುಂ ಪ್ರಾಂಗಣಂ ಆನೀಯ ಸೋಮದರ್ಶನಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ-

ಚಂದ್ರಾರ್ಕಯೋರ್ದಿಗೀಶಾನಾಂ ದಿಶಾಂ ಚ ವರುಣಸ್ಯ ಚ ।
ನಿಕ್ಷೇಪಾರ್ಥಮಿಮಂ ದದ್ಮಿ ತೇ ತ್ವಾಂ ರಕ್ಷಂತು ಸರ್ವದಾ ॥

ಅಪ್ರಮತ್ತಂ ಪ್ರಮತ್ತಂ ವಾ ದಿವಾ ರಾತ್ರಾವಥಾಪಿ ವಾ ।
ರಕ್ಷಂತು ಸತತಂ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ ॥

ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮಶ್ವಿನಾ ಭಗಃ.......... ಸುಚೇತುನಾ ॥

ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರೂ ಭಗನಾಮಕದೇವತೆಯೂ ಅದಿತಿ, ಪೂಷಾ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ -ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ.

ಅಥ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನಸಂಸ್ಕಾರಃ

ಜಯಂತು ಜಗದುದ್ಧಾರಸುಮುಖಾ ನೃಹರೇರ್ನಖಾಃ ।
ಪ್ರಾಗಭೂತ್ಪ್ರಾಶನಂ ಯೇಷಾಂ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿಪ್ರಾಣವಾಯುಭಿಃ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಷಷ್ಠೇಽನ್ನಪ್ರಾಶನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸಮೇ ಮಾಸ್ಯುತ್ತರೇ ಶುಭೇ ।
ಸ್ವಮಲಪ್ರಾಶನಾತ್ ಶುದ್ಧ್ಯೈ ಪ್ರಾಶಯೇದಾಯುಷೇ ಪಿತಾ ॥

ಕರ್ಣವೇಧಂ ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ಷಷ್ಠೇ ಪ್ರಾಕ್ ವತ್ಸರಾದುತ ।
ತ್ವಗಾದಿವ್ರಣರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ ಜೈಮಿನಿಃ ॥

ಅ: ಆರು ಅಥವಾ ಎಂಟನೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಸಮಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾಸವು ಯುಕ್ತವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಶ್ಮಲವನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದ ಮಗುವಿನ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಆಯುರಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಹತ್ವವೆನಿಸಿದೆ. ಹಾಗೂ ೬-೮-೧೦ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಿವಿ ಚುಚ್ಚುವ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಚರ್ಮರೋಗ ಪರಿಹಾರವೆಂದೂ, ಹಲ್ಲು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೇ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ನಿಷ್ಕ್ರಮ-ಪ್ರಾಶನ ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಾಮಕರಣಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಕೆಲವೆಡೆ ನಡೆಸುವರು. ಆದರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸದು.]

ಕಾರಿಕಾಃ

ಷಷ್ಠೇಽನ್ನಪ್ರಾಶನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ದಧಿಮಧ್ವಾಜ್ಯಸಂಯುತಮ್ । ಅನ್ನಂ ತಂ ಪ್ರಾಶಯೇದನ್ನಪತ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರತಃ ॥

ಶುಭೇ ದಿನೇ ದಧಿಮಧುಘೃತಮಿಶ್ರಂ ಅನ್ನಂ ಭಗವತೇ ಸಮರ್ಪ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ ಸ್ವಸ್ತಿ-

ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಂ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

.............ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಶಿಶೋಃ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋನಿಬರ್ಹಣದ್ವಾರಾ ಮಾತೃಗರ್ಭಮಲಪ್ರಾಶನಶುದ್ಧಿ, ಅನ್ನಾದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸತೇಜಇಂದ್ರಿಯಾಯುರ್ಬಲಲಕ್ಷಣಫಲಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ಮಾಂಗಲ್ಯ....... ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ತೈಜಸಪಾತ್ರೇ ಭಗವತ್ಸಮರ್ಪಿತಂ ದಧಿಮಧುಘೃತಮಿಶ್ರಂ ಅನ್ನಂ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಮಾಸ್ಥಿತಂ ಶಿಶುಂ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಪ್ರಥಮಕವಲಂ ಪ್ರಾಶಯೇತ್ । ಕುಮಾರ್ಯಾಸ್ತು ಅಮಂತ್ರಕಮ್ ।

ಅನ್ನಪತೇ ನಲಕೂಬರ ಇಂದ್ರ, ಉಪರಿಷ್ಟಾತ್ ಬೃಹತೀ । ಅನ್ನಪ್ರಾಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ಅನ್ನಪತೇಽನ್ನಸ್ಯ ನೋ ದೇಹ್ಯನಮೀವಸ್ಯ ಶುಷ್ಮಿಣಃ । ಪ್ರಪ್ರದಾತಾರಂ ತಾರಿಷ ಊರ್ಜಂ ನೋ ಧೇಹಿ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಪುನಃ ತೂಷ್ಣೀಂ ದ್ವಿವಾರಂ ದತ್ವಾ ಯಥೇಚ್ಛಂ ಭೋಜಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನವಿಧಿಃ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಅನ್ನಪತೇಽನ್ನಸ್ಯ ನೋ.......... ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಎಲೈ ಅನ್ನಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸೋಮನೇ! ಆರೋಗ್ಯಬಲಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಅನ್ನವನ್ನೇ ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡು. ಅನ್ನವನ್ನು ನೀಡುವವನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸು. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಗೂ ನಾವು ಸಾಕುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮಾನವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ದನಕರುಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತೇಜೋಬಲವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನ ದೊರಕುವಂತೆ ದಯಪಾಲಿಸು.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಅಶ್ವಿನಿ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಶತಭಿಷಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಟಕ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನ. ಲಗ್ನಾತ್ ದಶಮಸ್ಥಾನ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕರ್ಣವೇಧ

ಮಗುವಿಗೆ ಆರು, ಏಳು, ಎಂಟನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣವೇಧವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಕಿವಿಚುಚ್ಚುವುದೆಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಚರ್ಮರೋಗಾದಿಗಳು ತಡೆಗಟ್ಟುವುವು ಹಾಗೂ ಕಾಂತಿಪುಷ್ಟಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಡೆಸಬೇಕು. ಗಂಡು ಶಿಶುವಿಗೆ ಮೊದಲು ಬಲದ ಕಿವಿ ಅನಂತರ ಎಡದ ಕಿವಿಯೆಂದೂ ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶುವಿಗೆ ಮೊದಲು ಎಡ ಅನಂತರ ಬಲಕಿವಿಯೆಂದೂ ಸ್ಮೃತಿ.

ಶುಭದಿನದಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದೊಳಗೆ ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ – ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರ್ಣವೇಧವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಶುಭವಾರಗಳು ಕರ್ಣವೇಧಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ. ಜನ್ಮಮಾಸ ಸರ್ವಥಾ ನಿಷಿದ್ಧ.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಮೃಗಶಿರಾ, ಆರ್ದ್ರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.

ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಟಕ, ಕನ್ಯಾ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನ. ಲಗ್ನಾತ್ ಅಷ್ಟಮ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅಥ ಚೂಡಾಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ

ತ್ರಯೀಯುವತಿಮಸ್ತಕಸ್ಫುರದುದಾರಮುಕ್ತಾಮಣಿಂ
ತ್ರಿಲೋಕಪರಿರಕ್ಷಣಕ್ಷಮಧುರೀಣರಕ್ಷಾಮಣಿಮ್ ।
ಪ್ರಸನ್ನಜನಮಾನಸಪ್ರಿಯವಿತೀರ್ಣಚಿಂತಾಮಣಿಂ
ನೃಸಿಂಹಮಹಮಾಶ್ರಯೇ ನಿಖಿಲದೇವಚೂಡಾಮಣಿಮ್ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಪ್ರಥಮೇಽಬ್ದೇ ತೃತೀಯೇ ವಾ ಪಂಚಮೇ ಚೌಲಮಿಷ್ಯತೇ ।
ಪಂಚಮಾಬ್ದಾತ್ ಪ್ರಾಗಥೋರ್ಧ್ವಂ ಚೇದುಪನೀತ್ಯಾ ಸಹೇಷ್ಯತೇ ॥

ಬಾಲಸ್ಯ ವರ್ಚೋವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ವಿಷ್ಯಲ್ಲೋಮ್ನಾಂ ಚ ವೃದ್ಧಯೇ ।
ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ಸ್ವಕಾಲೇ ನ ಭವಂತಿ ಚೇತ್ ॥

ವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಹುತ್ವಾ ಕುರ್ವೀತ ಮುಂಡನಮ್ ।
ಅಮಂತ್ರಿಕಾ ತು ಕಾರ್ಯೇಯಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಪ್ಯವಿಶೇಷತಃ ॥

ಹೋಮಕೃತ್ಯಂ ತು ಪುಂವತ್ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚೂಡಾಕೃತಾವಪಿ ।
ನ ವೈತಾಃ ಕರ್ಣವೇಧಾಂತಾಃ ವಿವಾಹೋ ಮಂತ್ರತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ 79

ಚೂಡಾ ಅ: ಮಗುವಿಗೆ ಒಂದನೇ ವರುಷದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೂರು, ಐದನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಚೌಲಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನದ ಜೊತೆಗೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ಮಗುವಿನ ತೇಜೋವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಮುಂಬರುವ ಕೂದಲುಗಳ ಸಮವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿಯೂ ಈ ಕರ್ಮ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಮೊದಲು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ವ್ಯಾಹೃತಿಯಿಂದ ಆಜ್ಯಾಹುತಿ ಕೊಟ್ಟು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಚೌಲದಿಂದ ವಿವಾಹದ ತನಕ ಹೋಮ ಆವಶ್ಯವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಮತ. ಎಲ್ಲ ಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಚಕ್ಷುಷೀ (ನೇತ್ರಸ್ಥಾನ) ಆಹುತಿ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಚೌಲಾದಿ ವಿವಾಹಪರ್ಯಂತ ಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದರಿಂದ ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಹುತಿ ವರ್ಜ್ಯವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಹೊಲವನ್ನು ಉತ್ತು, ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದೂ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾಳುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಗಳು ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದೂ ನಿರ್ಣಯವಿದೆ. ತಂದೆಯು ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕ ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಧಾನ್ಯಗಳಂತೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಧಾನ್ಯಚತುಷ್ಟಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದೂ ತಲೆಕೂದಲನ್ನು ತಾನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಪಾಪಹೇತುವಾದುದರಿಂದ "ಶಮೀ ಶಮಯತೇ ಪಾಪಂ" ಎಂದಂತೆ ದರ್ಭೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಶಮೀಪರ್ಣದ ಜೊತೆ ಎತ್ತಿನ ಸೆಗಣಿಗೆ ಮಾತೃಹಸ್ತ ಮೂಲಕ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಯೋಗ. ಆಧಾನದಿಂದ ಚೌಲಪರ್ಯಂತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ದೋಷಮಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಚೌಲ ನಡೆಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿಯೂ ಹೋಮವನ್ನು ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿಯೂ ನಡೆಸಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚೌಲಸಂಸ್ಕಾರದ ಬದಲು ಕರ್ಣವೇಧವೇ ಒಂಬತ್ತನೇ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂದೂ ಋಷಿಮತವಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ವಿವಾಹಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳೂ ಅತಿಶಯ ಆಧಾನಗಳೆಂದೂ ವಿವಾಹ ಪೂರ್ಣ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಚೂಡಾಕರ್ಮ ವಿಹಿತವೆಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿ ನಡೆಸದೆ ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಶೌನಕೀಯ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಕಾರ ರೂಢಿಯಾಗಿಲ್ಲ.] ಕರ್ಮ

ಕಾರಿಕಾ।

ಸಭ್ಯಾಗ್ನೌ ಚಕ್ಷುಷೀವರ್ಜಂ ಪಾವಮಾನಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ । 80
ಚತುರಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುತ್ವಾ ಕೇಶಕರ್ತನಕಂ ತಥಾ ॥

ಸ್ನಾನಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ ಚೈವ ನೀರಾಜನಮಥಾಚರೇತ್ ।
"ಇದಮಾದಿ ವಿವಾಹಾಂತಂ ನೈವೇಷ್ಟಾವಾಜ್ಯಭಾಗಕೌ" ॥

ಯಜಮಾನಃ ಕೃತಮಂಗಲಸ್ನಾನಂ ಕುಮಾರಂ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ, ಚೂಡಾಕರ್ಮಾಂಗಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ।

............ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಯ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋನಿಬರ್ಹಣೇನ ಬಲಾಯುರ್ವರ್ಚೋಭಿವೃದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಮಾಂಗಲ್ಯ ....ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಚೌಲಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ, "ಸಭ್ಯ" ನಾಮಾನಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ-ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ಅಕೃತಾಶ್ಚೇತ್ ಸಂಸ್ಕಾರಸಂಖ್ಯಾಕ್ರಮೇಣ ವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚತುಶ್ಚತುಸ್ಸಂಖ್ಯಾಭಿಃ ಆಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಅನ್ವಾಧಾನೇ ಉಕ್ತ್ವಾ, ತಥೈವ ಹುತ್ವಾ ಚೌಲಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಮಿಧ್ಮೇನ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಘಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ, ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಏಕವಾರಂ ಆಜ್ಯೇನ, ಮಧ್ಯೇ ಚೌಲಕರ್ಮಾದಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ....... ಯಕ್ಷ್ಯೇ ।

ಪರಿಸಮೂಹನ, ಪರಿಸ್ತರಣ, ಪರ್ಯುಕ್ಷಣಾದಿ ಪಾತ್ರಾಸಾದನಕಾಲೇ ಷಟ್‌ಪಾತ್ರಾಣಿ ಆಸಾದ್ಯ, ಅಗ್ನೇರುತ್ತರತಃ ವ್ರೀಹಿ, ಯವ, ಮಾಷ, ತಿಲೈಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಪೂರಿತಾನಿ ಶರಾವಾಣಿ ಚ ನಿಧಾಯ, ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಪಾರ್ಶ್ವೇ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಆಸೀನಸ್ಯ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಪುರತಃ ಶರಾವೇಷು ಆನಡುಹಗೋಮಯಂ, ಶಮೀಪರ್ಣಾನಿ, ತಾಮ್ರಮಯಂ ಕ್ಷುರಂ ಚ, ಶೀತಂ ಉದಕಂ ಉಷ್ಣಂ ಚ, ನವನೀತಂ [ದಧಿದ್ರಪ್ಸಂ ವಾ] ನಿದಧ್ಯಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಾ ಏಕವಿಂಶತಿಕುಶಪಿಂಜೂಲಾನ್ಯಾದಾಯ ಆಸೀತ । ತತಃ ಆಜ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಾದಿ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಶತಂ ವೈಖಾನಸಾ ಋಷಯಃ । ಅಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನೋ ದೇವತಾ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಚೌಲಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸ ಆ ಸುವೋರ್ಜಮಿಷಂ ಚ ನಃ । ಆರೇ ಬಾಧಸ್ವ ದುಚ್ಛುನಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಃ ಪವಮಾನಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯಃ ಪುರೋಹಿತಃ । ತಮೀಮಹೇ ಮಹಾಗಯಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ಸ್ವಪಾ ಅಸ್ಮೇ ವರ್ಚಸ್ಸುವೀರ್ಯಮ್ । ದಧದ್ರಯಿಂ ಮಯಿ ಪೋಷಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥ 81

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಚೌಲಕರ್ಮಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ.......... ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ತತಃ ಶೀತಂ ಉಷ್ಣಂ ಉದಕಂ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ **"ಉಷ್ಣೇನ ವಾಯ ಉದಕೇನೇಹಿ"** ಇತಿ ಯುಗಪತ್ ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಪಾತ್ರೇ ನಿನಯೇತ್ । ತದೇಕದೇಶಂ ನವನೀತಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಕುಮಾರಸ್ಯ ಪಶ್ಚಾತ್ ಉದಙ್ಮುಖೋ ವಾ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ತಸ್ಯ ವಾಮಕರ್ಣಾದಾರಭ್ಯ ಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ **"ಅದಿತಿಃ ಕೇಶಾನ್ ವಪತ್ವಾಪ ಉದಂತು ವರ್ಚಸೇ"** ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ತ್ರಿವಾರಂ ಕ್ಲೇದಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಹಸ್ತಸ್ಥಿತೇಷು ಏಕವಿಂಶತಿಕುಶಪಿಂಜೂಲೇಷು ತ್ರೀಣಿ ಆದಾಯ ಕುಮಾರಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಕೇಶಪಕ್ಷೇ-

"ಓಂ ಓಷಧೇ ತ್ರಾಯಸ್ವೈನಮ್" ಇತಿ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಾಣಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

"ಓಂ ಸ್ವಧಿತೇ ಮೈನಂ ಹಿಂಸೀಃ" ಕ್ಷುರಮ್ ಆದಾಯ-

ಓಂ ಯೇನಾವಪತ್ಸವಿತಾ ಕ್ಷುರೇಣ ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ವರುಣಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್ । ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ವಪತೇ- 82
ಚೂಡಾ ದಮಸ್ಯಾಯುಷ್ಮಾನ್ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸತ್ । ಕರ್ಮ

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಸಕೇಶಾನಿ ಕುಶಪಿಂಜೂಲಾನಿ ಛಿತ್ವಾ ಶಮೀಪರ್ಣೈಸ್ಸಹ ಮಾತುಃ ಕರೇ ದದ್ಯಾತ್ । ಸಾ ತಾನಿ ಆನಡುಹ-ಗೋಮಯೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಾಣ್ಯೇವ ನಿದಧ್ಯಾತ್ । ಏವಂ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಛೇದನೇಷು ಚ ಕುಶಪಿಂಜೂಲನಿಧಾನಾದಿ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಕಾರ್ಯಮ್ । ಛೇದನಮಂತ್ರೇಷು ವಿಶೇಷಃ ।

ಓಂ ಯೇನ ಧಾತಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಗ್ನೇರಿಂದ್ರಸ್ಯ ಚಾಯುಷೇ ವಪತ್ । ತೇನ ತ ಆಯುಷೇ ವಪಾಮಿ ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯೇ ।

ಓಂ ಯೇನ ಭೂಯಶ್ಚರಾತ್ರ್ಯಾಂ ಜ್ಯೋಕ್ಚ ಪಶ್ಯಾತಿ ಸೂರ್ಯಮ್ । ತೇನ ತ ಆಯುಷೇ ವಪಾಮಿ ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ ಇತಿ ತೃತೀಯೇ ।

ಚತುರ್ಥೇ ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಂತ್ರತ್ರಯಂ ಚ ಉಕ್ತ್ವಾ ಸಕೃತ್ ಛಿತ್ವಾ ಶಮೀಪರ್ಣೈಸ್ಸಹ ಮಾತುಃ ಕರೇ ದತ್ತೇ ಸಾ ಆನಡುಹಗೋಮಯೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ಏವಂ ಉತ್ತರಕೇಶಪಕ್ಷೇಽಪಿ ಕುಶಪಿಂಜೂಲನಿಧಾನಾದಿ ಛೇದನಾಂತಂ ತ್ರಿಭಿಃ ಮಂತ್ರೈಃ ಕಾರ್ಯಮ್ । ನ್ಯಾ ಸರ್ವಮಂತ್ರೈಸ್ಚತುರ್ಥಂ ಛೇದನಮ್ । ಅಥ-

ಓಂ ಯತ್ ಕ್ಷುರೇಣ ಮರ್ಚಯತಾ ಸುಪೇಶಸಾ ವಪ್ತಾ ವಪಸಿ ಕೇಶಾನ್ । ಶುಂಧಿ ಶಿರೋ ಮಾಸ್ಯಾಯುಃ ಪ್ರಮೋಷೀಃ ॥

ಇತಿ ಕ್ಷುರಧಾರಾಮ್ ಅಗ್ರತ ಆರಭ್ಯ ಆಮೂಲಂ ನಿಮೃಜ್ಯ ನಾಪಿತಮಾಹೂಯ "ಶೀತೋಷ್ಣಾಭಿಃ ಅದ್ಭಿಃ ಅಬರ್ಥಂ ಕುರ್ವಾ-ಣೋಽಕ್ಷಿಣ್ವನ್ ಕುಶಲೀಕುರು" ಇತಿ ಅನುಶಾಸ್ಯ ಕುಮಾರಂ ಪ್ರೇಷಯೇತ್ । ತೇನ ನಾಪಿತೇನ ಪೂರ್ವಾವಶೇಷಿತಾಭಿಃ ಅದ್ಭಿಃ ಆರ್ದ್ರೀಕೃತಂ 83
ಚೂಡಾ ಕುಮಾರಶಿರಃ ಯಥಾಕುಲಾಚಾರಂ ವಾಪಯೇತ್ । ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿಧಾನ್ಯಚತುಷ್ಟಯಂ ವಿಶೇಷಪುರಸ್ಕಾರಂ ಚ ನಾಪಿತಾಯ ದತ್ವಾ, ಕುಮಾರಂ ಸ್ನಾಪಯಿತ್ವಾ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿಭಿಃ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ಅಗ್ನಿಸಮೀಪೇ ಪೂರ್ವವದುಪವಿಶೇತ್ । ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ, ನೀರಾಜನಂ ವಿಧಾಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ, ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ತೇಭ್ಯಃ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥ ಕರ್ಮ

॥ ಇತಿ ಚೂಡಾಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ.......... ಆರೇ ಬಾಧಸ್ವ ದುಚ್ಛುನಾಮ್ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕಾಪಾಡು. ವರ್ಚಸ್ಸು, ಬಲ, ಅನ್ನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ದುರ್ಭಿಕ್ಷಾದಿ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರಮಾಡು.

ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಃ.......... ಮಹಾಗಯಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಪಾವನಗೊಳಿಸುವವನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರನಿಷಾದಾದಿ ಸರ್ವವರ್ಣದವರಿಗೂ ಹಿತನಾದವನೂ ಆಗಿರುತ್ತಿ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಹವನೀಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು. ನೀನು ಮಹಾಸಂಪನ್ನನು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ಸ್ವಪಾ.......... ಮಯಿ ಪೋಷಮ್ ॥

ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು. ನೀನು ನಮಗೆ ಮಂಗಲವನೂ ವೀರ್ಯವನೂ ಪುಷ್ಟಿಯನೂ

ದ್ವಿಪಿಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಪ್ರಜಾಪತೇ.......... ರಯೀಣಾಮ್ ॥

(ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಪುಟ 33 ರಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.)

೧. **ಉಷ್ಣೇನ ವಾಯ ಉದಕೇನೇಹಿ**
ಎಲೈ ವಾಯುವೇ! ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವವನಾಗು.

೨. **ಅದಿತಿಃ ಕೇಶಾನ್ ವಪತ್ವಾಪ ಉದಂತು ವರ್ಚಸೇ** ॥
ದೇವಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿಯೇ! ನೀನು ಈ ವಟುವಿನ ಕೂದಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸಂನಿಹಿತಳಾಗು. ಆಪೋದೇವತೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೀರಿನಿಂದ ಒದ್ದೆಮಾಡಲಿ. ವಟುವು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಲಿ.

ಓಷಧೇ ತ್ರಾಯಸ್ವೈನಮ್ ॥

ಎಲೈ ಓಷಧೀದೇವತೆಗಳೇ! ಈ ವಟುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ. ಹಿಂಸೆಗೊಳಿಸದಿರಿ.

ಯೇನಾವಪತ್ಸವಿತಾ.......... ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸತ್ ॥

ಕುಶಲನಾದ ಸವಿತೃದೇವತೆಯು ಯಾವ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಸೋಮನ, ರಾಜನಾದ ವರುಣನ ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನೋ ಆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ, ಈ ವಟುವಿನ ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿ ಪ್ರೇರಿಸಿರಿ. ಇದರಿಂದ ಕುಮಾರನು ಆಯುಷ್ಮಂತನೂ ಮುಪ್ಪು ದೂರವಾದವನೂ ಆಗಲಿ.

ಯೇನ ಧಾತಾ.......... ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥

ಧಾತೃದೇವತೆಯು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ, ಅಗ್ನಿಯ, ಇಂದ್ರನ ವಪನ ಮಾಡಿರುವ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಲು, ಶುಭವಾಗಲು ಕೂದಲನ್ನು ನಾನು ಕತ್ತರಿಸುವೆನು.

ಯೇನ ಭೂಯಶ್ಚರಾತ್ರ್ಯಾಂ.......... ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥

ಯಾವ ಕ್ಷೌರದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ವಪನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಟುವು ಹೆಚ್ಚು ವ್ರತಚರ್ಯೆ ಮಾಡಬಹುದೋ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಈ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಆಯುಸ್ಸು, ಕೀರ್ತಿ, ಮಾಂಗಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಲು ನಿನ್ನ ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಯತ್ ಕ್ಷುರೇಣ.......... ಪ್ರಮೋಷೀಃ ॥

ಎಲೈ ಕ್ಷೌರದ ಕತ್ತಿಯ ಅಧಿದೇವತೆಯೇ! ನೀನು ಹರಿತವಾಗಿದ್ದಿ. ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುತ್ತಾ ಹೆದರಿಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನೀನು ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ವಟುವಿನ ತಲೆಗೆ ಗಾಯ ಮಾಡಬೇಡ. ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಇವನನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸು. ಕಾಪಾಡು.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠ ಉತ್ತಮ; ರೋಹಿಣಿ, ಉತ್ತರಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ ಮಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಾಟಕ, ಕನ್ಯಾ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನ. ಆದರೆ ಮುಂಜಿಯ ದಿನವೇ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಉಪನಯನದ ತಾರಾನುಕೂಲದಂದು ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಥ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವಿಧಿಃ 86

..........ಶುಭತಿಥೌ.......... "ಮಮ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಆಯುಷ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿ, ಸಕಲವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಅಕ್ಷರಸ್ವೀಕಾರಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಪಾತ್ರಸ್ಥಶುಕ್ಲತಂಡುಲೇಷು "ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ" ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಂ, "ಸಕ್ತುಮಿವ ತಿತಉನಾ" ಇತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ "ಪ್ರಣೋದೇವೀ" ಇತಿ ಸರಸ್ವತೀಂ "ಗಣಾನಾಂತ್ವಾ" ಇತಿ ಗಣಪತಿಂ ಚ ಆವಾಹ್ಯ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಕುಮಾರಂ ನೂತನವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಧಾರಯಿತ್ವಾ ತೇನ ಹರಿದ್ರಾಖಂಡಸಂಯೋಜಿತೇನ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೇನ "ಅ-ಆ" ಇತಿ ಲೇಖಯಿತ್ವಾ ವಾಚಯೇತ್ । ವಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಆಶೀರ್ವಚನಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಅಶ್ವಿನಿ, ಆರ್ದ್ರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಶ್ರವಣ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಸಿಂಹ, ಕನ್ಯಾ, ವೃಶ್ಚಿಕ, ಧನುಸ್ಸು, ಕುಂಭ, ಮೀನ. ಅಷ್ಟಮಶುದ್ಧಿ ಬೇಕು. 5ನೇ ವರ್ಷ 5ನೇ ತಿಂಗಳು ಉತ್ತಮ.

॥ ಇತಿ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವಿಧಿಃ ॥

ಅಥ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಯೋಗಃ 87

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕಂಟಕನಿರಾಕರಣಪ್ರವೀಣಃ ಛತ್ರಾದಿಮಂಡಿತಕರಃ ಕುಹನಾಪಟುರ್ಯಃ ।
ಪಿತ್ರಾ ಕೃತೋಪನಯನೋ ಧೃತವಾಮನಾಖ್ಯಃ ಪಾಯಾದ್ಧಿರಣ್ಯರಿಪುಃ ನರಸಿಂಹದೇವಃ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಪ್ರಾಪ್ತೇ ತು ಪಂಚಮೇ ವರ್ಷೇ ವಿದ್ಯಾರಂಭಂ ತು ಕಾರಯೇತ್ ।
ಗರ್ಭಾಷ್ಟಮೇಽಬ್ದೇ ವಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯೋಪನಾಯನಮ್ ॥

ಉಪಾನಯಾಖ್ಯಂ ಯತ್ಕರ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಂ ತದುದೀರಿತಮ್ ।
ಉಪನೀತೇಃ ಫಲಂ ತ್ವೇತತ್ ದ್ವಿಜತಾ ಸಿದ್ಧಿಪೂರ್ವಿಕಾ ॥

ಕುಮಾರಸ್ಯೋಪನಯನಂ ಶ್ರುತಾಭಿಜನವೃತ್ತವಾನ್ ।
ತಪಸಾ ಧೂತನಿಶ್ಶೇಷಪಾಪ್ಮಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ ॥

ಅ: ಐದನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಓದು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಜನ್ಮತಃ ಏಳು, ಎಂಟನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಓದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಉಪನಯನ. ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮರುಹುಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ದ್ವಿಜತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಉಪನಯನಫಲ. ದ್ವಿಜನಾದ ವಟುವಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಗುರು ಅಗ್ನಿ. ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರ ಉಪದೇಶಕನೇ ತಂದೆ. ಗಾಯತ್ರೀದೇವಿಯೇ ತಾಯಿ. ಜನ್ಮದಾತೃ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಂದ ಮೊದಲನೇ ಜನ್ಮ ಕೇವಲ ಶರೀರಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಚೌಲಾಂತ ದೋಷಮಾರ್ಜನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು. ಉಪವೀತಾದಿ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಜನ್ಮದಾತನೇ ಮಾಡಬೇಕು. "ಆದಿಶೇತ್ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಚ ಸಾಂಪ್ರತಂ ವ್ರತನೈಷ್ಠಿಕಂ". ಆಚಾರ್ಯನು ಉಪದೇಶಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನೇ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಜನ್ಮದಾತೆ ತಾಯಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಥಮ ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಚೂಡಾಕರ್ಮವಿಧಿಯು ಮೊದಲು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಉಪನಯನ ದಿನವೇ ಮೊದಲು ಚೌಲಸಂಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ಣ ಮುಗಿಸಿ ಅನಂತರ ಮಾತೃಭೋಜನ, ಬಳಿಕ

ಪುನಃ ಕ್ಷೌರ ಅನಂತರ ಉಪನಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಚೌಲಕರ್ಮವು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಉಪನಯನದ ದಿವಸ ಮಾತೃಭೋಜನವಾದ ಅನಂತರ ನಾಪಿತನಿಂದ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಸಿ ಸುಮಂಗಲಿಯರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕುಂಭಗಳ ಜಲಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಸಿ ಉಪನಯನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಮಾತೃಭೋಜನವಾದ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯು ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಚೌಲವಿಧಿಯಂತೆ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಳಿಕ ನಾಪಿತನಿಂದ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಂದೆಯು ಅಮಂತ್ರಕವಾಗಿ ಚೌಲವಿಧಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.]

ಕಾರಿಕಾಃ

ಪುಣ್ಯಾಹಾಭ್ಯುದಯಿಕಂ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕೃಚ್ಛ್ರಂ ಚ ಮಾತೃಭೋಜನಮ್। ತಥಾ ಚ ವಪನಂ ಸ್ನಾನಂ ತಿಲಕಂ ಪುಂಡ್ರಧಾರಣಮ್ ॥
ಅಗ್ನಿಂ ಸಮುದ್ಭವಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಚ ಸಾದನಮ್ । ಆಜ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪವನಾದೂರ್ಧ್ವಂ ಇಧ್ಮಾಧಾನಮಥ ಕ್ರಮಾತ್ ॥
ವಸ್ತ್ರಾಜಿನೋಪವೀತಂ ಚ ದಕ್ಷಿಣೇ ಉಪವೇಶನಮ್ । ಚತುರಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುತ್ವಾ ಅದ್ಭಿಃ ಪೂರಿತಮಂಜಲಿಮ್ ॥
ಸವ್ಯಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಂ ಚ ಯಥಾವಿಧಿ । ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಉಪದೇಶಂ ಚ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ ಚ ॥
ನಿಧಾಯೋರ್ಧ್ವಾಂಗುಲಿಂ ಪಾಣಿಂ ಮೇಖಲಾದಂಡಧಾರಣಮ್ । ಶಿಕ್ಷಾಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ ಭಿಕ್ಷಾಂ ನೀರಾಜನಮಥಾಶಿಷಃ ॥

ಪೂರ್ವೇದ್ಯುಃ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ, ಗ್ರಹಮಖಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ಕುರ್ಯಾತ್. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಂ ಭೂಮೌ ನಿಧಾಯ ಹೇ ಪರಿಷತ್, ಮದೀಯಾಂ ವಿಜ್ಞಾಪನಾಮವಧಾರ್ಯ, ಸಮರ್ಪಿತಾಂ ಇಮಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಅಸ್ಯ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಜನ್ಮಪ್ರಭೃತಿ ಏತತ್ಕ್ಷಣಪರ್ಯಂತಂ ಬಾಲ್ಯೇ ವಯಸಿ ಅಜ್ಞಾನತಃ ಪಿತ್ರಾದ್ಯುಪೇಕ್ಷಯಾ ಚ ಸಂಭಾವಿತಾನಾಂ, ಸವರ್ಣಾಸವರ್ಣಾಧಾತ್ರೀಪರಿಪಾಲನ, ಜನನೀವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ತನ್ಯಪಾನ, ಸಜಾತೀಯವಿಜಾತೀಯಸಹಚರಕ್ರೀಡಾಸಲ್ಲಾಪ, ಸಂಸ್ಪರ್ಶನ, ಅನಿಯತಮೂತ್ರಪುರೀಷೋತ್ಸರ್ಜನ, ತತ್ತತ್ಕಾಲಶೌಚಾಭಾವಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪಾಪಾನಾಂ ಅಪಾಕರಣಾರ್ಥಂ, ಪೂರ್ವ-ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಕಾಲಾತಿಕ್ರಮಣದೋಷನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ, ಕುಮಾರಸ್ಯ ಉಪನಯನಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಚ ಉಪನೇತೃತ್ವಾಧಿಕಾರ-ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಮಾಂ ಅನುಗೃಹ್ಣಂತು ಭವಂತಃ ॥ ತದಾ ಪರಿಷದಪಿ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ''ಪಾದಕೃಚ್ಛ್ರಂ ಆಚರ'' ಇತಿ ವದೇತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕಂ ಪಾದಕೃಚ್ಛ್ರಾಂಗಭೂತಂ ವಸ್ತ್ರದಾನಂ ಕೃತ್ವಾ, ಅನುಜ್ಞಾಂ ಸ್ವೀಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಪೂರ್ವೇದ್ಯುಃ ಅಕೃತಂ ಚೇದಪಿ ಉಪನಯನದಿನೇ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾನಂತರಮ್ ಅವಶ್ಯಂ ಕೃಚ್ಛ್ರಾಚರಣಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ॥ ಪರೇದ್ಯುಃ ಕೃತಸ್ನಾನಂ ಕುಮಾರಂ ಅಲಂಕೃತ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿ ವಾಚಯಿತ್ವಾ, ಮಾತ್ರಾ ಸಹ ಭೋಜನಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ, ನಾಪಿತೇನ ವಪನಂ ಕಾರಯೇತ್ । ಸಂಪ್ರದಾಯೇ:- ಪಿತಾ ಅಮಂತ್ರಕಂ ವಪನಂ ಕೃತ್ವಾ ತತಃ ನಾಪಿತೇನ ಕಾರಯೇದಿತಿ ರೂಢಿಃ । ಪ್ರಯೋಗೇ ವಾಪನಂ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ವಿದ್ಯತೇ । ಸ್ನಾತಂ ಕುಮಾರಂ ಗೋಪೀಚಂದನಾದಿಊರ್ಧ್ವಪುಂಡ್ರ-ತಿಲಕಾಂಜನಾದಿಭಿಃ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ತುಳಸೀಸನ್ನಿಧೌ ಉಪವೇಶ್ಯ ಚತುರ್ಭಿಃ ಘಟೋದಕೈಃ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ಪೀತವರ್ಣಂ (ಕೌಪೀನಂ) ವಸ್ತ್ರಂ ಪರಿಧಾಯ, ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ।

..........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಕುಮಾರಸ್ಯ ದ್ವಿಜತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಧ್ಯಯನವಿಧ್ಯುಪಸ್ಥಾಪಿತವೇದಾಧ್ಯಯನಾಂಗಭೂತಂ ಗಾಯತ್ರೀಜಪಾಧಿಕಾರಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ, ಶ್ರದ್ಧಾಮೇಧಾಪ್ರಜ್ಞಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಅತಿಶಯಸಂಸ್ಕಾರಭೂತಂ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಗಾಯತ್ರೀಜಪಾರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ವೃಣುಯಾತ್ । ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ "ಸಮುದ್ಭವ" ನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಜಾತವೇದ ಆದಿ- ಚಕ್ಷುರ್ವರ್ಜ್ಯಮ್ ಆಘಾರಾಂತಮುಕ್ತ್ವಾ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ, ಮಧ್ಯೇ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ,

ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಸತಿ ಸದಸಸ್ಪತಿಂ, ಸವಿತಾರಂ, ಋಷೀಂಶ್ಚ ಚರುದ್ರವ್ಯೇಣ, ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ ....ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮಃ ರಾತ್ರೌ ಕ್ರಿಯತೇ ಚೇತ್ ಅತ್ರ ಸದಸಸ್ಪತಿಮಿತ್ಯಾದಿ ಚರುದ್ರವ್ಯೇಣಾಂತಂ ನ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ । ಕಾರಿಕಾಯಾಂ ಉಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ದಂಡಧಾರಣಂ ಶಿಕ್ಷಾನಂತರಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿಹೋಮಂ ಸಮಾಪ್ಯ, ಭಿಕ್ಷಾಂ ಚರೇತ್ । ಪರಿಸ-ಮೂಹನಾದಿ ಆಜ್ಯಸ್ಯೋತ್ಪವನಾಂತಂ ವಿಧಾಯ, ಮಂಟಪಸ್ಯ ಈಶಾನ್ಯಪ್ರದೇಶೇ ಸೈಕತಮೃದ್ಭಿಃ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲಂ ಮಧ್ಯೇ ಪದ್ಮಂ ಚ ವಿರಚಯ್ಯ, ತತ್ರ ಕುಮಾರವತ್ಸರಸಂಖ್ಯಯಾ ಧಾನ್ಯಾನಿ ಪ್ರಸಾರ್ಯ, ಅಷ್ಟದಿಕ್ಷು ನಾರಿಕೇಲಫಲಾನಿ, ತಾಂಬೂಲಪೂಗೀಫಲಾನಿ ಪರಿತಃ ನಿದಧ್ಯಾತ್। ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಕುಮಾರಃ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಃ ಸ್ವವಾಮಪಾಣಿಂ ನಾಭೌ, ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಂ ಹಿರಣ್ಯಕೂರ್ಚಸಹಿತಂ ಸ್ವಶಿರಸಿ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ತಿಷ್ಠೇತ್ । ಕುಮಾರಂ ನವ್ಯಧೌತನವವಸ್ತ್ರೇಣಾಚ್ಛಾದ್ಯ ದರ್ಭರಜ್ಜ್ವಾ ಪಾದಾದಿಸ್ಥಾನಚತುಷ್ಟಯೇಷು ಸಂವೇಷ್ಟ್ಯ ಶಿರಸಿ ಸಪ್ತದಳಕೂರ್ಚಂ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಂ ನಿದಧ್ಯಾತ್ । ಕರ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲ-ಗೋಪೀಚಂದನ-ಉಪವೀತಾದಿದಾನಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಂ ಪಠೇಯುಃ । ಸುಮುಹೂರ್ತೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಅಭಿಮಂತ್ರಿತಂ ಉತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರಂ, ಅಜಿನಂ, ಉಪವೀತಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಕುಮಾರಾಭಿಮುಖೋ

ಧೃತ್ವಾ, ತಸ್ಯ ಪಾದಾದಿಕೇಶಪರ್ಯಂತಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಭೂರಾದಿಗಾಯತ್ರೀಶಿರಃಪರ್ಯಂತಂ ಮಂತ್ರಂ ವ್ಯಾಪಯಿತ್ವಾ, ದಕ್ಷಿಣತಃ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖ ಉದಙ್ಮುಖೋ ವಾ ತಿಷ್ಠನ್, ಪ್ರಥಮತ ಉತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರಂ, ಅಜಿನಂ, ಉಪವೀತಂ ಚ ಕ್ರಮೇಣ ಸಮಂತ್ರಕಂ, ದಕ್ಷಿಣಬಾಹುಪುರಸ್ಸರಂ ಧಾರಯೇತ್ ।

ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣೀತ್ಯಸ್ಯ ಔಚಥ್ಯಪುತ್ರೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಕುಮಾರಸ್ಯ ಉತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರಧಾರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪೀವಸಾ ವಸಾಥೇ ಯುವೋರಚ್ಛಿದ್ರಾ ಮಂತವೋ ಹ ಸರ್ಗಾಃ । ಅವಾತಿರತಮನೃತಾನಿ ವಿಶ್ವ ಋತೇನ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸಚೇಥೇ ॥ ಇತಿ ಉತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರಮ್ ।

ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರಿತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವೋ ಅಜಿನಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಜಿನಧಾರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರ್ಧರುಣಂ ಬಲೀಯಸ್ತೇಜೋ ಯಶಸ್ವಿ ಸ್ಥವಿರಂ ಸಮಿದ್ಧಮ್ । ಅನಾಹನಸ್ಯಂ ವಸನಂ ಜರಿಷ್ಣು ಪರೀದಂ ವಾಜ್ಯಜಿನಂ ದಧೇಹಮ್ ॥ ಇತಿ ಅಜಿನಮ್ ।

ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಯಜ್ಞೋ-ಪವೀತಧಾರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯತ್ ಸಹಜಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ । ಆಯುಷ್ಯಮಗ್ರ್ಯಂ ಪ್ರತಿಮುಂಚ ಶುಭ್ರಂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಬಲಮಸ್ತು ತೇಜಃ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರಂ ಕುಮಾರೇಣ ಚ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ಧಾರಯೇತ್ । ಕುಮಾರಸ್ಯ ಶಿರಸಿ ಹಸ್ತಂ ನಿಧಾಯ, ಬ್ರಹ್ಮಜಜ್ಞಾನಂ.... ಯೋನಿಮಸತಶ್ಚ ವಿವಃ ॥ ಇತಿ ಅಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಕಾಲೇ ಸುಮುಹೂರ್ತಮಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಬ್ರುವಂತು । ಇತಿ ವದೇತ್ । ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌ............ ಧಾರಯತಾಂ ಧ್ರುವಮ್ ॥ ಗಾಯತ್ರೀಂ ದಶವಾರಂ ಚ ಜಪೇತ್ । ತತಃ "ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ" ಇತಿ ಜಲಂ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ಸಂವೇಷ್ಟಿತಾಂ ರಜ್ಜುಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ಆಚ್ಛಾದಿತವಸ್ತ್ರಮಪಸಾರ್ಯ, ಪ್ರಥಮತಃ 'ಮಾತೃದೇವೋ ಭವ' ಇತಿ ಮಾತರಂ, 'ಪಿತೃದೇವೋ ಭವ' ಇತಿ ಪಿತರಂ, 'ಆಚಾರ್ಯದೇವೋ ಭವ' ಇತಿ ಆಚಾರ್ಯಂ, 'ಅಗ್ನಿದೇವೋ ಭವ' ಇತಿ ಅಗ್ನಿಂ, 'ಅತಿಥಿದೇವೋ ಭವ' ಇತಿ ಬಂಧೂಂಶ್ಚ ಕ್ರಮೇಣ ದರ್ಶಯೇತ । ಕುಮಾರಃ ಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ಅಗ್ನ್ಯಾಚಾರ್ಯಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಉತ್ತರದಿಶಂ ಗತ್ವಾ, ಉಪವಿಶ್ಯ ದ್ವಿಃ ಮಂತ್ರಾಚಮನಂ ಕೃತ್ವಾ ಪವಿತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ ॥ ತೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ ಆಗತ್ಯ ಪಿತುಃ ದಕ್ಷಿಣದಿಶಿ ಉಪವಿಶೇತ್ । ಅಥ ಆಜ್ಯಸ್ಥಾಲೀನಿಧಾನಾದಿ ಇಧ್ಮಾಧಾನಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಾ-ಹುತೀಃ ಜುಹುಯಾತ್ ।

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷೀತಿ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಶತಂ ವೈಖಾನಸಾ ಋಷಯಃ । ಅಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನೋ ದೇವತಾ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಉಪನಯನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸ...............ದುಚ್ಛುನಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಃ ....ಮಹಾಗಯಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ....ಪೋಷಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಉಪನಯನಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ ....ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅವಕ್ಷಾರಣಮ್

ಅಥ "ಕುಮಾರಸ್ಯ ಶುಚಿತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಸವಿತೃದೇವತಾಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಅವಕ್ಷಾರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ।" ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಕುಮಾರಂ ಅಗ್ನ್ಯಾಚಾರ್ಯಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಉತ್ತರದಿಶಂ ಗಮಯಿತ್ವಾ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಂ ಅವಸ್ಥಾಪ್ಯ ತಸ್ಯ ಅಂಜಲಿಂ ಅದ್ಭಿಃ ಪೂರಯೇತ್ । ಕುಮಾರಮಾತಾ ಜಲಧಾರಾಂ ಸಿಂಚೇತ್ ॥

ತತ್ಸವಿತುರಿತ್ಯಸ್ಯ ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಃ ಸವಿತಾಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಅವಕ್ಷಾರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವೃಣೀಮಹೇ ವಯಂ ದೇವಸ್ಯ ಭೋಜನಮ್ । ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಸರ್ವಧಾತಮಂ ತುರಂ ಭಗಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ॥

ಅನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಸ್ವಾಂಜಲಿಸ್ಥೋದಕಂ ಕುಮಾರಾಂಜಲ್ಯುದಕೇ ಆಸಿಚ್ಯ, ತಜ್ಜಲಂ ಕುಮಾರಾಂಜಲಿನೈವಾವಕ್ಷಾರಯೇತ್ ।

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸವೇಽಶ್ವಿನೋರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ ಹಸ್ತಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥

ಇತಿ ವಟೋಃ ನಾಮಸಂಬುದ್ಧ್ಯಂತಂ .... ಶರ್ಮನ್ । ಇತಿ ನಿರ್ದಿಶ್ಯ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿನಾ ತಸ್ಯ ಸಾಂಗುಷ್ಠಂ ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ । ಪುನರಪಿ ಪೂರ್ವವತ್ ಅವಕ್ಷಾರ್ಯ ಹಸ್ತಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ದ್ವಿತೀಯೇ ಹಸ್ತಗ್ರಹಣೇ ಮಂತ್ರವಿಶೇಷಃ -

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸವೇಽಶ್ವಿನೋರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥ ಸವಿತಾ ತೇ ಹಸ್ತಮಗ್ರಭೀತ್ ॥

ಇತಿ ವಟೋಃ ನಾಮ ಸಂಬುದ್ಧ್ಯಂತಂ .... ಶರ್ಮನ್ । ಇತಿ ವದೇತ್, ಪುನಃ ಅವಕ್ಷಾರ್ಯ-

ತೃತೀಯೇ ಹಸ್ತಗ್ರಹಣೇ ಮಂತ್ರವಿಶೇಷಃ -

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸವೇಽಶ್ವಿನೋರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥ ಅಗ್ನಿರಾಚಾರ್ಯಸ್ತವ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಂಟಪದೇಶಾತ್ ಬಹಿರ್ಗತ್ವಾ ಆದಿತ್ಯಂ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ-

"ದೇವ ಸವಿತರೇಷ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ, ತಂ ಗೋಪಾಯ ಸ ಮಾಮೃತ" ಇತ್ಯುಚ್ಚಾರ್ಯ "ಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ವ್ರತಪತಯೇ ಆದಿತ್ಯಾಯ ವಟುಂ ದದಾಮಿ" ಇತಿ ಮನಸಾ ಸ್ಮರೇತ್॥ ತತಸ್ತೌ ಪೂರ್ವವದುತ್ತರತೋಽಭಿಮುಖೌ ತಿಷ್ಠೇತಾಮ್ । ತತ್ರ ಕುಮಾರಮ್ "ಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಸಿ । ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಸಿ । ಕಸ್ತ್ವಾ ಕಮುಪನಯತೇ । ಕಾಯ ತ್ವಾ ಪರಿದದಾಮಿ ।।" ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮನಸಾ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸಮರ್ಪ್ಯ, ತಸ್ಯ ಅಂಸಯೋಃ, ಪಾಣೀ ಗಮಯಿತ್ವಾ-

ಯುವಾಸುವಾಸಾ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಕಾಣ್ವೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಯೂಪಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಪೂರ್ವಾರ್ಧರ್ಚಸ್ಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತನೇ, ಉತ್ತರಾರ್ಧರ್ಚಸ್ಯ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯುವಾ ಸುವಾಸಾಃ ಪರಿವೀತ ಆಗಾತ್ ಸ ಉ ಶ್ರೇಯಾನ್ ಭವತಿ ಜಾಯಮಾನಃ ।

ಇತ್ಯುಚ್ಚಾರಯನ್ ಕುಮಾರಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಆವರ್ತ್ಯ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಂ ಅವಸ್ಥಾಪ್ಯ-

ಓಂ ತಂ ಧೀರಾಸಃ ಕವಯ ಉನ್ನಯಂತಿ ಸ್ವಾಧ್ಯೋ೩ ಮನಸಾ ದೇವಯಂತಃ ॥

ಮಂತ್ರೇಣ ತಸ್ಯ ಹೃದಯದೇಶಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ । ಪುನಃ ಕುಮಾರಂ, ಆತ್ಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಚ ಅಂತರೇಣಾನೀಯ, ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶಯೇತ್ ।

ಉ ಪ

ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಮ್

ವಟುಃ ಮಂತ್ರಾಚಮನಂ ಕೃತ್ವಾ ಪವಿತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ ಏಕಾಂ ಸಮಿಧಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ಅಗ್ನಯೇ ಸಮಿಧಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಸಮಿದಾಧಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ಸಮಿಧಮಾಹಾರ್ಷಂ ಬೃಹತೇ ಜಾತವೇದಸೇ । ತಯಾ ತ್ವಮಗ್ನೇ ವರ್ಧಸ್ವ ಸಮಿಧಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಯಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಇತಿ ತೂಷ್ಣೀಂ ಹುತ್ವಾ- ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ-

ಓಂ ತೇಜಸಾ ಮಾ ಸಮನಜ್ಮಿ ಇತ್ಯಗ್ನಿಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಂವೃತೋಷ್ಠದ್ವಯಂ ಮುಖಂ ಅವಾಙ್ನಿಮೃಜ್ಯ ಪಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೀತ್ । ಏವಂ ಪುನಃ ದ್ವಿವಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತಿಷ್ಠನ್-

ಮಯಿ ಮೇಧಾಮಿತಿ ಷಣ್ಣಾಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಋಷಿಃ । ಅಗ್ನೀಂದ್ರಸೂರ್ಯಾ ದೇವತಾಃ । ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಆಸುರೀ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಉತ್ತರತ್ರಯಾಣಾಂ ಆಸುರೀ ಭುರಿಗ್ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಯಿ ಮೇಧಾಂ ಮಯಿ ಪ್ರಜಾಂ ಮಯ್ಯಗ್ನಿಃ ತೇಜೋ ದಧಾತು ।

ಓಂ ಮಯಿ ಮೇಧಾಂ ಮಯಿ ಪ್ರಜಾಂ ಮಯೀಂದ್ರ ಇಂದ್ರಿಯಂ ದಧಾತು ।

ಓಂ ಮಯಿ ಮೇಧಾಂ ಮಯಿ ಪ್ರಜಾಂ ಮಯಿ ಸೂರ್ಯೋ ಭ್ರಾಜೋ ದಧಾತು ।

ಓಂ ಯತ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ತೇಜಸ್ತೇನಾಹಂ ತೇಜಸ್ವೀ ಭೂಯಾಸಮ್ ।

ಉ ಪ

ಓಂ ಯತ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ವರ್ಚಸ್ತೇನಾಹಂ ವರ್ಚಸ್ವೀ ಭೂಯಾಸಮ್ ।

ಓಂ ಯತ್ತೇ ಅಗ್ನೇ ಹರಸ್ತೇನಾಹಂ ಹರಸ್ವೀ ಭೂಯಾಸಮ್ । ಇತ್ಯುಪಸ್ಥಾಯ ।

ಮಾನಸ್ತೋಕೇತಿ ಕುತ್ಸೋ ರುದ್ರೋ ಜಗತೀ । ವಿಭೂತಿಗ್ರಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಾನಸ್ತೋಕೇ ತನಯೇ ಮಾನ ಆಯೌ ಮಾನೋ ಗೋಷು ಮಾನೋ ಅಶ್ವೇಷು ರೀರಿಷಃ । ವೀರಾನ್ಮಾನೋ ರುದ್ರ ಭಾಮಿತೋ ವಧೀರ್ಹವಿಷ್ಮಂತಸ್ಸದಮಿತ್ತ್ವಾ ಹವಾಮಹೇ ॥

ಇತ್ಯಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಅಗ್ನೇಃ ಉತ್ತರಭಾಗಸ್ಥಿತಂ ಭಸ್ಮ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತ್ರ್ಯಾಯುಷಂ ಜಮದಗ್ನೇಃ ಇತಿ ಲಲಾಟೇ ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ತ್ರ್ಯಾಯುಷಮ್ ಇತಿ ಕಂಠೇ ಅಗಸ್ತ್ಯಸ್ಯ ತ್ರ್ಯಾಯುಷಮ್ ಇತಿ ನಾಭೌ ಯದ್ದೇವಾನಾಂ ತ್ರ್ಯಾಯುಷಮ್ ಇತಿ ದಕ್ಷಿಣ ಬಾಹುಮೂಲೇ ತನ್ಮೇ ಅಸ್ತು ತ್ರ್ಯಾಯುಷಮ್ ಇತಿ ಸ್ಕಂಧೇ ಸರ್ವಮಸ್ತು ಶತಾಯುಷಮ್ ಇತಿ ಶಿರಸಿ ಧಾರಯೇತ್ ।

ಓಂ ಚಮೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಾರಸ್ವತೋಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನ್ಯುಪಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಚ ಮೇ ಸ್ವರಶ್ಚ ಮೇ ಯಜ್ಞೋಪ ಚ ತೇ ನಮಶ್ಚ । ಯತ್ತೇ ನ್ಯೂನಂ ತಸ್ಮೈ ತ ಉಪ ಯತ್ತೇಽತಿರಿಕ್ತಂ ತಸ್ಮೈ ತೇ ನಮಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ । ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಮೇಧಾಂ ಯಶಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಬಲಮ್ । ಆಯುಷ್ಯಂ ತೇಜ ಆರೋಗ್ಯಂ ದೇಹಿ ಮೇ ಹವ್ಯವಾಹನ ॥ ಇತಿ ಅಭಿವಾದಯೇತ್ ॥ ಅಗ್ನಿಮ್ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮಾಂತಂ ರಕ್ಷೇತ್ ॥

ಗಾಯತ್ರ್ಯುಪದೇಶಃ

ಅಥ ವಟುಃ ಉಪವಿಶ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಮುಖೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಜಾನು ಭುವಿ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಸವ್ಯದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಸವ್ಯದಕ್ಷಿಣ-ಶ್ರೋತ್ರೇ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ-

.............ಗೋತ್ರಃ .... ಶರ್ಮಾ ಅಹಂ ಭೋ ಅಭಿವಾದಯೇ ॥ ಇತಿ ವ್ಯಸ್ತಪಾಣಿಃ ಆಚಾರ್ಯಸ್ಯ (ಓತುಃ) ಸವ್ಯಪಾದಂ ಸ್ವಸವ್ಯಪಾಣಿನಾ ತದುಪರಿ ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿನಾ ದಕ್ಷಿಣಪಾದಂ, ಜಾನುಪ್ರಭೃತಿ ಪಾದಪರ್ಯಂತಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಶಿರೋಽವನತಿಪೂರ್ವಕಂ ಅಭಿವಾದಯೀತ್ । ಆಚಾರ್ಯೇಣ ಆಯುಷ್ಮಾನ್ ಭವ ....ಶರ್ಮನ್ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ವಟುಃ ತಿಷ್ಠನ್ ಕರೌ ಸಂಪುಟೀಕೃತ್ಯ ಅಧೀಹಿ ಭೋ ಸಾವಿತ್ರೀಂ ಭೋ ಅನುಬ್ರೂಹಿ ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ । ಆಚಾರ್ಯಸ್ತು ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-

ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರೋಪದೇಶಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ। ಮಂತ್ರಪ್ರದಾನಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಗೋಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯ-ಫಲದಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಫಲದಾನದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದದ್ಯಾತ್ । ತತಃ ವಟುಃ ವಾಮಪಾಣಿಂ ಉತ್ತಾನೀಕೃತ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಂ ನ್ಯಬ್ಜೀಕೃತ್ಯ, ಸಂಧಾಯ ಅಂಗುಲೀಭಿಃ ದೃಢೀಕೃತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಸ್ಸನ್ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಆಸೀತ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಕುಮಾರಂ ಅಂಕೇ ಉಪವೇಶ್ಯ ಸ್ವಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಂ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಪರಿಹಿತೇನ ವಾಸಸಾ ತಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಕರ್ಣೇ ಪ್ರಣವವ್ಯಾಹೃತಿಪೂರ್ವಿಕಾಂ ಸಾವಿತ್ರೀಂ ಸ್ವಯಂ ಉಕ್ತ್ವಾ ವಾಚಯೇತ್ ।

ಪ್ರಣವಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಋಷಿಃ । ಪರಮಾತ್ಮಾ ದೇವತಾ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ವ್ಯಾಹೃತೀನಾಂ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಬೃಹತೀ । ಗಾಯತ್ರ್ಯಾಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಋಷಿಃ । ಸವಿತಾ ದೇವತಾ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಉಪದೇಶೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುಃ । ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ । ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ । ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುಃ । ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ । ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುಃ । ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಏವಂ ತ್ರಿವಾರಮ್ (ಪ್ರಥಮೇ ಪಾದಶಃ । ದ್ವಿತೀಯೇ ಅರ್ಧರ್ಚಶಃ । ತೃತೀಯೇ ಸರ್ವಾಂ) ಅಶಕ್ತೌ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಾ ತ್ರಿವಾರಂ ಸ್ವಯಮುಕ್ತ್ವಾ ವಾಚಯೇತ್ । ಕೇಚಿತ್ತು ತ್ರಿವಾರಮಪಿ ಪಂಚಾವಸಾನಸಹಿತಾಮೇವ ಗಾಯತ್ರೀಮುಪದಿಶಂತಿ ॥ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಮಂತ್ರಂ, ಕೃಷ್ಣಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರಂ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರಂ ಚ ಕೇಚಿತ್ ಉಪದಿಶಂತಿ ತತಃ ಆಚ್ಛಾದಿತವಸ್ತ್ರಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ವಟೋಃ ಹೃದಯದೇಶೇ ಊರ್ಧ್ವಾಂಗುಲಿಂ ಸ್ವಂ ಪಾಣಿಂ ನಿಧಾಯ

ಮಮ ವ್ರತ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಬೃಹತೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಊರ್ಧ್ವಾಂಗುಲಿಪಾಣಿನಿಧಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಮ ವ್ರತೇ ಹೃದಯಂ ತೇ ದಧಾಮಿ । ಮಮ ಚಿತ್ತಮನುಚಿತ್ತಂ ತೇ ಅಸ್ತು । ಮಮ ವಾಚಮೇಕವ್ರತೋ ಜುಷಸ್ವ ಬೃಹಸ್ಪತಿಷ್ಟ್ವಾ ನಿಯುನಕ್ತು ಮಹ್ಯಮ್ ॥

ಮಂತ್ರಮುಕ್ತ್ವಾ ತದರ್ಥಂ ಚ ಬೋಧಯೇತ್ । ತತಃ ಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಮೇಖಲಾಬಂಧನಂ, ದಂಡಧಾರಣಂ ಚ ಕಾರ್ಯಮ್ । ವಟುಃ ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಮುಖಃ ತಿಷ್ಠತಿ

ಇಯಂ ದುರುಕ್ತಾದಿತಿ ದ್ವಯೋಃ ವಾಮದೇವೋ ಮೇಖಲಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಮೇಖಲಾಬಂಧನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಯಂ ದುರುಕ್ತಾತ್ ಪರಿಬಾಧಮಾನಾತ್ ಶರ್ಮ ವರೂಥಂ ಪುನತೀ ನ ಆಗಾತ್ । ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾಭ್ಯಾಂ ಬಲಮಾಭರಂತೀ ಪ್ರಿಯಾ ದೇವಾನಾಂ ಸುಭಗಾ ಮೇಖಲೇಯಮ್ ॥ ಋತಸ್ಯ ಗೋಪ್ತ್ರೀ ತಪಸಃ ಪರಸ್ಪೀ ಘ್ನತೀ ರಕ್ಷಃ ಸಹಮಾನಾ ಅರಾತೀಃ । ಸಾ ನಃ ಸಮಂತಮನುಪರೀಹಿ ಭದ್ರಯಾ ಭರ್ತಾರಸ್ತೇ ಮೇಖಲೇ ಮಾ ರಿಷಾಮ ॥

ಮೇಖಲಾಂ - ದರ್ಭರಜ್ಜುಂ - ಕುಮಾರಸ್ಯ ಕಟಿಪ್ರದೇಶೇ ತ್ರಿರಾವರ್ತ್ಯ ನಾಭಿದೇಶೇ ಗ್ರಂಥಿತ್ರಯಂ ಕುರ್ಯಾತ್.

ಸ್ವಸ್ತಿನ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಾತ್ರೇಯೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ದಂಡದಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮಶ್ವಿನಾ ಭಗಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದೇವ್ಯದಿತಿರನರ್ವಣಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಪೂಷಾ ಅಸುರೋ ದಧಾತು ನಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸುಚೇತುನಾ ॥ ಇತಿ ಆಚಾರ್ಯಃ ಪಲಾಶದಂಡಂ ದತ್ತೇ-

ಅದಾಂತಂ ದಮಯಿತ್ವಾ ಮಾಂ ಮಾರ್ಗೇ ಸಂಸ್ಥಾಪಯನ್ ಸ್ವಯಮ್ । ದಂಡಃ ಕರೇ ಸ್ಥಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾದ್ರಕ್ಷ ಯತೋ ಭಯಮ್ ॥ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ದಂಡಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಉಪವಿಶೇತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಂ ದೇಶಕಾಲಾನುಸಾರೇಣ ಆದಿಶೇತ್ ।

ಇದಾನೀಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಸಿ । ಅಪೋಽಶಾನ । ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಂ ಕರ್ಮ ಕುರು । ದಿವಾ ಮಾ ಸ್ವಾಪ್ಸೀಃ । ಆಚಾರ್ಯಾಧೀನೋ ವೇದಮಧೀಷ್ವ । ಸಾಯಂಪ್ರಾತಃ ಭಿಕ್ಷೇಥಾಃ । ಸಮಿಧಮಾಧೇಹಿ । ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ವೇದಗ್ರಹಣಾಂತಂ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಆಚರೇಃ ॥ ಇತಿ ಉಕ್ತೇ ಬಾಢಮ್ ವಟುಃ ವದೇತ್ । ವಟುಃ ಮಾತರಂ ಅಭಿವಂದ್ಯ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಭವತಿ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ (ಭವತೀ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದದಾತು) ॥ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಮಾತಾ-

ಋಗ್ವೇದಮಧೀಷ್ವ । ಯಜುರ್ವೇದಮಧೀಷ್ವ । ಸಾಮವೇದಮಧೀಷ್ವ । ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣ್ಯಧೀಷ್ವ ।

ಇತಿ ಚತುರ್ವಾರಂ ತಂಡುಲಫಲಾನಿ ಪಾತ್ರೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತತಃ ಪಿತರಂ ಪ್ರತಿವಂದ್ಯ ಭವಾನ್ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದದಾತು । ಪಿತಾ ತು-

ಋಗ್ವೇದಮಧೀಷ್ವ..... ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರೈಃ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಏವಮೇವ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಮಾತೃವತ್, ಪುರುಷಾನ್ ಪಿತೃವದ್ಯಾಚೇತ್ ॥
ಸದ್ಯಃ ಕುಮಾರಂ ತಂಡುಲಭಾರೇ ಉಪವೇಶಯೇತ್ ॥

ಅಥ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮಃ

ಸಂಕಲ್ಪಃ- ಮಮ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಉಪನಯನಾಂಗಭೂತಂ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಭಿಕ್ಷಾಯಾಂ ಲಬ್ಧಂ ತಂಡುಲಂ ದೇವತಾತ್ರಯಸ್ಯ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ನಿರ್ವಾಪಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ ಕೃತ್ವಾ ಶ್ರಪಯಿತ್ವಾ, ಅಭಿಘಾರ್ಯ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ಅವದಾಯ-

ಸದಸಸ್ಪತಿಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಕಾಣ್ವೋ ಮೇಧಾತಿಥಿಃ ಸದಸಸ್ಪತಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಪ್ರಧಾನಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸದಸಸ್ಪತಿಮದ್ಭುತಂ ಪ್ರಿಯಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಕಾಮ್ಯಮ್ । ಸನಿಂ ಮೇಧಾಮಯಾಸಿಷಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸದಸಸ್ಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ತತ್ಸವಿತುರಿತ್ಯಸ್ಯ ಗಾಥಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಸವಿತಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ಅನುಪ್ರವಚನೀಯಪ್ರಧಾನಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತತ್ಸವಿತುಃ .... ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸವಿತ್ರೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥
ಓಂ ಋಷಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಋಷಿಭ್ಯಃ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥
ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ । ಇತಿ ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ ಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಅಥ ಮೇಧಾಜನನಮ್

ಮೇಧಾಜನನಂ ತು ಚತುರ್ಥೇಽಹನಿ, ಪರೇದ್ಯುರ್ವಾ ನದೀತೀರೇ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹಪೂರ್ವಕಂ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ । ಪರೇದ್ಯುಃ ವಟುಃ ಪ್ರಾತರುತ್ಥಾಯ ಶೌಚಾದಿನಾ ಶುದ್ಧಸ್ಸನ್ ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಧ್ಯಾಂ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಂ ಚ ವಿಧಾಯ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇತ । ಪಾಲಾಶಸ್ತಂಭಮೂಲೇ ತ್ರಿವಾರಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪೂರ್ವಕಂ ಜಲಂ ಸೇಚಯೇತ್ । ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಸ್ನಾತ್ವಾ ಪುಂಡ್ರಾದಿಕಂ ಧೃತ್ವಾ ನವಾನ್ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಾಜಿನ-ಮೇಖಲಾದಂಡಾನ್ ಪೂರ್ವವತ್ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಧೃತ್ವಾ ಪುರಾಣಾನಿ ಪಾಲಾಶವೇದ್ಯಾಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ಪೂರ್ವಧೃತವಾಸಸೀ ಗುರವೇ ದತ್ವಾ ವಿಧಿವತ್ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಂ ಕೃತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ ತೈಃ ಮೇಧಾಸೂಕ್ತಂ ವಾಚಯೇತ್ ॥ ಇದಾನೀಂ ತು ಸದ್ಯ ಏವ ಕುರ್ವಂತಿ । ಈಶಾನ್ಯಭಾಗೇ ವೇದಿಕಾಯಾಂ ಪಲಾಶಶಾಖಾಂ, ಸಮೂಲಂ ಕುಶಸ್ತಂಭಂ ವಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ಪುರತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ

ಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ।

ಮಮ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಉಪನಯನಸಮಾಪ್ತಿವೇದಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಲಕ್ಷಣಮೇಧಾಸಿದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿ............. ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮೇಧಾಜನನಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

 ಗುರುಂ ಗಣೇಶಂ ಚ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿಕೇ "ತತ್ಸವಿತುಃ" ಇತಿ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಸವಿತಾರಂ, ಪಲಾಶಶಾಖಾಯಾಂ "ಮೇಧಾಯೈ ನಮಃ" ಇತಿ ಮೇಧಾಂ ಚ ಆವಾಹ್ಯ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾ ಪ್ರಣಮಯ್ಯ ಶುದ್ಧಪಾತ್ರೋದಕೇನ

ಓಂ ಸುಶ್ರವಃ ಸುಶ್ರವಾ ಅಸಿ ಯಥಾ ತ್ವಂ ಸುಶ್ರವಃ ಸುಶ್ರವಾ ಅಸಿ ಏವಂ ಮಾಂ ಸುಶ್ರವಃ ಸೌಶ್ರವಸಂ ಕುರು । ಯಥಾ ತ್ವಂ ದೇವಾನಾಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಿಧಿಪೋಽಸಿ ಏವಂ ಅಹಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವೇದಸ್ಯ ನಿಧಿಪೋ ಭೂಯಾಸಮ್ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರಂ ವಾಚಯನ್ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಕುರ್ವತಾ ವಟುನಾ ಸ್ತಂಭಮೂಲೇ ಜಲಸೇಚನಂ ಕಾರಯೇತ್ । ಪುನಃ ಮಂತ್ರಮಾವರ್ತಯನ್ ತ್ರಿವಾರಂ ಕಾರಯೇತ್ । ತತಃ ಅಭಿಮಂತ್ರಿತಂ ನೂತನಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ, ಅಜಿನಮೇಖಲಾದಂಡಾನ್ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಧೃತ್ವಾ ಪುರಾಣಾನಿ ವಿಸೃಜ್ಯ ಸ್ತಂಭಮೂಲೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥ ಯಜಮಾನಃ ಕೃತಕರ್ಮಸಂಪೂರ್ಣಫಲಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲಫಲದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ ತೈಃ ಮೇಧಾಸೂಕ್ತಂ ವಾಚಯೇತ್ ॥

ಮೇಧಾಸೂಕ್ತಮ್

ಓಂ ಮೇಧಾಂ ಮಹ್ಯಮಂಗಿರಸೋ ಮೇಧಾಂ ಸಪ್ತ ಋಷಯೋ ದದುಃ । ಮೇಧಾಮಿಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಮೇಧಾಂ ಧಾತಾ ದದಾತು ಮೇ ॥ ಮೇಧಾಂ (ಮೇ) ಮೇ ವರುಣೋ ರಾಜಾ ಮೇಧಾಂ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ ॥ ಮೇಧಾಂ (ಮೇ) ಮೇ ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವಾವಾ ಧತ್ತಾಂ ಪುಷ್ಕರಸ್ರಜಾ ॥ ಯಾ ಮೇಧಾ ಅಪ್ಸರಸ್ಸು ಗಂಧರ್ವೇಷು ಚ ಯನ್ಮನಃ । ದೈವೀ ಯಾ ಮಾನುಷೀ ಮೇಧಾ ಸಾ ಮಾಮಾ ವಿಶತಾದಿಮಾಮ್ । ಯನ್ಮೇ ನೋಕ್ತಂ ತದ್ರಮತಾಂ ಶಕೇಯಂ ಯದನುಬ್ರುವೇ । ನಿಶಾಮಿತಂ ನಿಶಾಮಹೈ ಮಯಿ ವ್ರತಂ ಸಹ ವ್ರತೇಷು ಭೂಯಾಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಂ ಗಮೇಮಹಿ ॥ ಶರೀರಂ ಮೇ ವಿಚಕ್ಷಣಂ ವಾಙ್ಮೇ ಮಧುಮದ್ದುಹಾಮ್ । ಅವೃಧಮಹಮಸೌ ಸೂರ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾನೀ ಸ್ಥಃ ಶ್ರುತಂ ಮೇ ಮಾ ಪ್ರ ಹಾಸೀಃ ॥ ಮೇಧಾಂ ದೇವೀಂ ಮನಸಾ ರೇಜಮಾನಾಂ ಗಂಧರ್ವಜುಷ್ಟಾಂ ಪ್ರತಿ ನೋ ಜುಷಸ್ವ । ಮಹ್ಯಂ ಮೇಧಾಂ ವದ ಮಹ್ಯಂ ಶ್ರಿಯಂ ವದ ಮೇಧಾವೀ ಭೂಯಾಸಮಜರಾಜರಿಷ್ಣುಃ ॥ ಸದಸಸ್ಪತಿಮದ್ಭುತಂ ಪ್ರಿಯಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಕಾಮ್ಯಮ್ । ಸನಿಂ ಮೇಧಾಮಯಾಸಿಷಮ್ ॥ ಯಾಂ ಮೇಧಾಂ ದೇವಗಣಾಃ ಪಿತರಶ್ಚೋಪಾಸತೇ ॥ ತಯಾ ಮಾಮದ್ಯ ಮೇಧಯಾಽಗ್ನೇ ಮೇಧಾವಿನಂ ಕುರು ॥ ಮೇಧಾವ್ಯ೧ಹಂ ಸುಮನಾಃ ಸುಪ್ರತೀಕಃ ಶ್ರದ್ಧಾಮನಾಃ ಸತ್ಯಮತಿಃ ಸುಶೇವಃ । ಮಹಾಯಶಾ ಧಾರಯಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರವಕ್ತಾ ಭೂಯಾಸಮಸ್ಯೈ ಸ್ವಧಯಾ ಪ್ರಯೋಗೇ ॥

ತತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ।

॥ ಇತಿ ಉಪನಯನ-ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ-ಮೇಧಾಜನನಪ್ರಯೋಗಾಃ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಉಪ ನಯನ

ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ.......... ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸಚೇಥೇ ॥

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ! ನೀವು ಸತತ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೇ ವಸ್ತ್ರದಂತೆ ಧರಿಸಿರುತ್ತೀರಿ. ಛಿದ್ರವಿಲ್ಲದ, ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯು ದೋಷರಹಿತವಾದುದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನನಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ನೀವು ಸತ್ಯದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವವರಾಗಿ ಸತ್ಯಸಾಧನವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ನಡೆಸುವವರು. ಅಸತ್ಯಮೂಲವಾದ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿರಿ.

ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ.......... ಬಲಮಸ್ತು ತೇಜಃ ॥

(ಸೂತ್ರಪರ ಅರ್ಥ) : "ಯಜ್ಞೋಪವೀತ"ವೆಂಬ ಈ ಸೂತ್ರವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಮುಂದಾಳು ತನವನ್ನೂ ಬಲ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ನೀಡುವಂತಹುದು. ಯಜ್ಞದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ, ಯಜ್ಞಾಧಿದೇವತೆಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತಹುದು. ಓ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರವೇ! ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಪಾಪದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸು.

(ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರ ಅರ್ಥ) : ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನು. ಪರಮಮಂಗಳಮಯನು. ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮುಂದಾಳು. ಓ ದೇವನೇ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ವ್ಯಕ್ತರಾದ ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೆ, ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧರಾದವರಿಗೆ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು. ಇನ್ನೂ ಸಾಧನ ದೆಸೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಜೀವಜಾತಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲು ಬೇಕಾದ ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಕರುಣಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು.

ತತ್ಸವಿತುರ್ವೃಣೀಮಹೇ.......... ತುರಂ ಭಗಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ॥

ಸವಿತೃದೇವನು ವ್ಯಾಪ್ತನು. ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಭಜಿಸಲು, ವರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದವನು. ಪ್ರಕಾಶಮಯನು. ಓ ಸವಿತನೇ! ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಎಲ್ಲರೂ ಅನುಭವಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇಡುವೆವು. ಅದು ನಾವು ಅನುಭವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಲಿ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಬಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತಾಗಲಿ. ಅಂತಹ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದು ನಾವು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸುಖ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. 103

ಉಪ ನಯನ

ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ.......... ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ । ಹಸ್ತಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥

ನನ್ನ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸಂನಿಹಿತವಾಗಿರಲಿ. ನನ್ನ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಷಾದೇವತೆಯ ಸನ್ನಿಧಾನವಿರಲಿ. ಸವಿತೃದೇವನ ಅಪ್ಪಣೆ ಅನುಗ್ರಹ ಹೊಂದಲು ನಾನು ಈ ಕೈಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಸವಿತಾ ತೇ ಹಸ್ತಮಗ್ರಭೀತ್ ॥

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾದ ಸವಿತೃದೇವನೇ ನಿನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿ.

ಅಗ್ನಿರಾಚಾರ್ಯಸ್ತವ ॥

"ಅಗ್ನಿಯೇ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ತಿಳಿ.

ದೇವ ಸವಿತರೇಷ..........

ಪ್ರಕಾಶಮಯನಾದ ಸವಿತನೇ! ಇವನೇ ನಿನಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ. ಅವನನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಕಾಪಾಡು. ಅವನಿಗೆ ಮರಣ, ವಿಪತ್ತುಗಳು ಬಾರದಿರಲಿ. (ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಈ ವಟುವನ್ನು ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತಂದೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು.)

ಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಸಿ..........

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ (ವೇದಾಭ್ಯಾಸ) ಮಾಡುವವನು ಆಗಿದ್ದಿ. ಪ್ರಾಣದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಂತೆ ವೇದ ಕಲಿಯುವವನಾಗಿದ್ದಿ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ವೇದಾಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಯುವಾ ಸುವಾಸಾಃ.......... ಭವತಿ ಜಾಯಮಾನಃ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತಸ್ಥನಾದ ಈ ವಟುವು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ, ದಂಡ, ಮೇಖಲಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, "ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಆಶ್ರಮ"ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಈಗ ಎರಡನೇ ಜನ್ಮ ಪಡೆದವನು. ವಿದ್ಯೆ ತಪಸ್ಸು ವ್ರತಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ. ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರೂ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಧ್ಯಾನಶೀಲರೂ ದೇವತಾರಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ ಈ ಕುಮಾರನನ್ನು ಉನ್ನತಪದವಿಗೆ ಏರುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ.

ಅಗ್ನಯೇ ಸಮಿಧಮಾಹಾರ್ಷಂ.......... ಸಮಿಧಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಯಮ್ ॥

ನಾನು ಮಹಾತ್ಮನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಗೋಸ್ಕರ ಸಮಿಧೆಯನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಈ ಸಮಿಧೆಯಿಂದ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳ್ಳು. ನಾವು ವೇದದಿಂದ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡು.

ತೇಜಸಾ ಮಾ ಸಮನಜ್ಮಿ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಸಂಯೋಜನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನಾನೂ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಮಯಿ ಮೇಧಾಂ.......... ಹರಸ್ವೀ ಭೂಯಾಸಮ್ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಪೋಷಿಸು. ಇಂದ್ರನು ಇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನು ಉದ್ದೀಪನಶಕ್ತಿ, ಮೇಧಾಪ್ರಜ್ಞೆ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿ ಕಾಪಾಡಲಿ.

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ವರ್ಚಸ್ವಿಯೂ ಜನಪ್ರಿಯನೂ ಆಗುವಂತಾಗಲಿ.

ಮಾನಸ್ತೋಕೇ.......... ಸದಮಿತ್ತ್ವಾ ಹವಾಮಹೇ ॥

ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ! ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೂ ಧೇನುಗಜಾಶ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ನೀನು ಕೋಪಗೊಂಡು ನಮ್ಮ ವೀರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರು. ನಾವು ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಸದಾ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಅಧೀಹಿ ಭೋ.......... ಅನುಬ್ರೂಹಿ ॥

ಎಲೈ ಆಚಾರ್ಯನೇ! ತಾವು ಸಾವಿತ್ರೀದೇವತೆಯ ಮಂತ್ರಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸೋಣವಾಗಲಿ. ಅದರ ರಹಸ್ಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ನನಗೀಗ ತಿಳಿಸೋಣವಾಗಲಿ.

ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ.......... ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಸವಿತೃದೇವನು ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನು. ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು. ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ನಿಯಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ದೇವನು. ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವ ವರವನ್ನು ನೀಡುವವನು. ಅಂತಹ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲಿ.

ಮಮ ವ್ರತೇ.......... ನಿಯುನಕ್ತು ಮಹ್ಯಮ್ ॥

ಎಲೈ ವಟುವೇ! ವೇದವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಅನುಸರಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ವ್ರತವಿಚಾರದಲ್ಲಿ. ನಾನು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಡುವೆನು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರಲಿ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಒಂದು ವ್ರತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಸಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಿ.

ಇಯಂ ದುರುಕ್ತಾತ್.......... ಮೇಖಲೇ ಮಾ ರಿಷಾಮ ॥

ಈ ಮೇಖಲೆಯು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀನು ಆಡದಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ತೊಂದರೆಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಸುಂದರವಾದ ಈ ಆಶ್ರಮವನ್ನೂ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಲಿ. ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಬಲವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲಿ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನೇ ನಮ್ಮಿಂದ ಮಾಡಿಸಲಿ. ಈ ಮೇಖಲೆಯು ಸೌಭಾಗ್ಯದಾಯಕವಾದುದು.

ಇದು ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಮೇಖಲೆಯೇ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಬಾ. ಮಂಗಲಸ್ವರೂಪನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ದೊರೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಧರಿಸದ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದೂ ಹಿಂಸಿಸದಿರು.

ಸೂಚನೆ: ಆಗ ವಟುವು- "ಅಂಗಗಳಿಂದಲೂ, ರಹಸ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಮೂರು ವೇದಗಳು, ತನ್ನ "ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ" ಎಂದು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವ್ರತೋಪದೇಶಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳುವ ನಿಯಮಗಳು-

ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಿ. ಮಲಮೂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಪ್ಪದೆ "ಆಚಮನ" ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಪ್ಪದೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಆಚಾರ್ಯರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ವೇದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಜೆ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆ ಮಾಡು. ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಿದಾಧಾನ ಮಾಡು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಇಲ್ಲವೇ ವೇದ ತಿಳಿಯುವ ತನಕ ವೇದವನ್ನು ಅಥವಾ ವೇದಗಳನ್ನು, ಅಂಗ, ರಹಸ್ಯ, ಮತ್ತು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರು. ಅಧರ್ಮ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅನೀತಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಆಚಾರ್ಯರ ಅಧೀನನಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಆದೇಶದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯಲಿ. ಸಿಟ್ಟು, ಸಿಡುಕು, ಸುಳ್ಳು, ಆಲಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಸ್ತ್ರೀಸಂಗಕ್ಕೆ ಮನಮಾಡದಿರು. ಹಿರಿಯರಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಎದುರುತ್ತರ ಕೊಡಬೇಡ. ಕಲಾವಿಲಾಸ, ಗಂಧಚಂದನ ಆದಿ ವಿಲಾಸವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಬೇಡ. ಸ್ನಾನ, ಊಟ, ನಿದ್ದೆ, ಜಾಗರಣೆ, ನಿಂದೆ, ಲೋಭ, ಭಯ, ಮೋಹ ದುಃಖಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತಿ ಇರಲಿ. ಪ್ರತಿದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಜಾವದಲ್ಲೇ ಎದ್ದು ಸ್ನಾನ, ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆ,

ಭಗವಂತನ ಸ್ತೋತ್ರ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಉಪಾಸನೆ, ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ತಪ್ಪದೆ ಮಾಡು. ಕ್ಷೌರವನ್ನು ಮಾಡದಿರು. ಮದ್ಯಮಾಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸದಿರು. ಎತ್ತು, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೇರಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡದಿರು. ಊರಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಛತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಡ. ತೈಲಸ್ನಾನ, ಮರ್ದನ, ಹುಳಿ, ಖಾರ, ಉಪ್ಪು ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿ. ಮಿತಾಹಾರವಿಹಾರವಿದ್ದು ನಿತ್ಯವೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತನಾಗು. ಉತ್ತಮ ಗುಣನಡತೆ, ಶೀಲಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿರಲಿ. ಮಿತ ಮಾತು, ಸತ್ಯಶೀಲ, ಸಭ್ಯವೃತ್ತಿಯೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರಲಿ. ನಿತ್ಯವೂ ಮೇಖಲೆ ದಂಡಧಾರಣೆ, ಭಿಕ್ಷಾಚರ್ಯಾ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ಅಭಿವಾದನ, ಜಲಸ್ಪರ್ಶನಗಳು ತಪ್ಪದಿರಲಿ. ಕೊಡಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡದಿರು. ಗಂಡುಸರಲ್ಲಿ "ಭವಾನ್ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದದಾತು"; ಹೆಂಗುಸರಲ್ಲಿ "ಭವತೀ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದದಾತು" ಎಂದು ಹೇಳು. ಬಂದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸು. ಅವರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಪಡು.

ಅನುಪ್ರವಚನೀಯ (ಪ್ರವಚನಾರಂಭಕ್ಕೆ ಅನುಜ್ಞೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ)-

ಸದಸಸ್ಪತಿಮದ್ಭುತಂ........... ಮೇಧಾಮಯಾಸಿಷಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದವನು. ಮಹಾಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದವನು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ, ಯಜ್ಞಗೃಹಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದವನು. ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಜ್ಞಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಲೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೇಧಾಜನನ

ಸುಶ್ರವಃ ಸುಶ್ರವಾ ಅಸಿ........... ನಿಧಿಪೋ ಭೂಯಾಸಮ್ ॥

ಎಲೈ ಪಲಾಶವೃಕ್ಷಾಭಿಮಾನಿಯೇ! ನೀನು ಮಂಗಲಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಳಿದವನು. ನಿನ್ನಂತೆ ನನಗೂ ಆ ಭಗವಂತನ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು. ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಯಜ್ಞದ ಪರಿಪಾಲಕನು ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವೇದಗಳಿಗೂ ಪಾಲಕನು. ನನಗೆ ವೇದಾರ್ಥ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ಅಶ್ವಿನಿ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ರಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಶತಭಿಷಾ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.
ವಾರಗಳು:	ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಟಕ, ಸಿಂಹ, ಕುಂಭ, ಮೀನ. ಲಗ್ನಾತ್ ಅಷ್ಟಮ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದೂ ಲಗ್ನ, ಚತುರ್ಥ, ಸಪ್ತಮ, ದಶಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಗ್ರಹಗಳಿರಬಾರದು.

ಉಪನಯನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ತಂದೆ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ. ಆತನಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅಜ್ಜ, ಚಿಕ್ಕತಂದೆ, ಅಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಸಪಿಂಡರು, ಸಮಾನಗೋತ್ರದವರು ಕ್ರಮದಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆನಿಸುವರು. ಅವಳಿಮಕ್ಕಳಾದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದಿನ ಒಂದೇ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಬೇಕು. ಪಿತನು ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ, ನಾಂದಿ, ಕೃಚ್ಛ್ರಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕುಮಾರರು ಮಾತೃಭೋಜನ ಜನ್ಮದಾತೆಯ ಜೊತೆ ಮುಗಿಸುವುದು. ಬಳಿಕ ವಪನಾದಿ ಉಪನಯನಾಂತ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕು. ಏಕೋದರರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸಹೋದರರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುಬಲ ವಿಚಾರ

ಕುಮಾರನ ಜನ್ಮರಾಶಿಯಿಂದ ಗುರುವು ಚಾರಪ್ರಕಾರ ದ್ವಿತೀಯ, ಪಂಚಮ, ಸಪ್ತಮ, ನವಮ, ಏಕಾದಶಗಳಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದೂ, ಪ್ರಥಮ, ತೃತೀಯ, ಷಷ್ಠ, ಹತ್ತನೇ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುವು ಇರಲು ಬೃಹಸ್ಪತಿಶಾಂತಿ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಬಹುದೆಂದೂ, ಚತುರ್ಥ, ಅಷ್ಟಮ, ದ್ವಾದಶಗಳಲ್ಲಿರಲು ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಕುಮಾರನ ಗರ್ಭಾಷ್ಟಮ, ಅಷ್ಟಮ, ನವಮ, ದಶಮ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ವಿಶೇಷ ಗುರುಬಲ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ತಾರಾನುಕೂಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ವಿಪತ್ತಾರಾಬಲವೂ, ಬಹುಳ ಪಕ್ಷದ ತ್ರಯೋದಶಿ ತಿಥಿಯೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದೂ ಋಷಿವಚನ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಮಹಾನಾಮ್ನೀ – ಮಹಾವ್ರತಮ್ – ಉಪನಿಷದ್ವ್ರತಮ್ – ಗೋದಾನಮ್

[ಶ್ಲೋ: ಮಹಾನಾಮ್ನ್ಯಾದಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತತ್ತತ್ಕಾಲೇ ವ್ರತತ್ರಯಮ್ ।
ಜನ್ಮತಃ ಷೋಡಶೇ ವರ್ಷೇ ಗೋದಾನಾಖ್ಯಂ ವಿಧೀಯತೇ ॥

ಅ: ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅನಂತರ ನಿತ್ಯಾಹ್ನಿಕ-ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠಾದಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೈಯುತ್ತಾ ಹದಿಮೂರನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾನಾಮ್ನೀ, ಹದಿನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತ, ಹದಿನೈದರಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷದ್ವ್ರತ, ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ಗೋದಾನವ್ರತಗಳೆಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕು. "ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಯಾ ವಿದ್ಯಾ" ಎಂಬ ನುಡಿಯಂತೆ ಗುರುಕುಲಾವಾಸಪೂರ್ವಕ, ವೇದ-ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮನಿರ್ಣಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುವುದೇ ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಇಂದಿನ ವಾತಾವರಣಪ್ರಕಾರ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಕಲಿಯುವ ಸಮಯವಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ಲೌಕಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭ್ಯಾಸ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಆಹಾರ-ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುದೂ ಈ ವ್ರತಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದೂ ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.]

ಅಥ ಸಮಾವರ್ತನಪ್ರಯೋಗಃ

ಸ ಮಾ

ರಮೇಶಭವಭಾವನಂ ನಿಖಿಲಕರ್ಮಸಂಭಾವನಂ
ಪದಾಬ್ಜಯುಗಸೇವನಂ ಸಕಲಸೌಖ್ಯಸಂಸೇವನಮ್ ।
ಗುಣೇಷು ಪರಿವರ್ಧನಂ ಭವತು ಕೀರ್ತಿಸಂವರ್ಧನಂ
ನೃಸಿಂಹ ಮಮ ವರ್ತನಂ ತವ ಕಥಾಸಮಾವರ್ತನಮ್ ॥

ವ ರ್ತ ನ

[ಶ್ಲೋ: ಅಧೀತ್ಯ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಕೃತ್ವಾ ವೇದವ್ರತಾನಿ ಚ । ಗುರವೇ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ ಸಮಾವರ್ತನಮಾಚರೇತ್ ॥
ಅಕೃತ್ವೈತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ವ್ರತಾನ್ಯಪಿ ತಥಾಕ್ರಮೇತ್ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಹುತಿಂ ದತ್ವಾ ತತಃ ಸಂಸ್ಕಾರಮಾಚರೇತ್ ॥
ನ ಸ್ನಾಯಾನ್ನಕ್ರಮಿತ್ಯಾದ್ಯಂ ವಿಹಿತಂ ಸ್ನಾತಕವ್ರತಮ್ ॥

ಅ: ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು 'ಸ್ನಾನ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸ್ನಾನಪೂರ್ವಕ ಸ್ನಾತಕವ್ರತ ಸ್ವೀಕಾರವೇ ವ್ರತದ ಮುಖ್ಯಾಂಶ. ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಮುಂದಿನ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಜೀವಿಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಥಮಿಕವ್ರತದೀಕ್ಷಾಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ 'ಸ್ನಾತಕ'ನೆನಿಸುವನು. ಮಹಾನಾಮ್ನ್ಯಾದಿ ವ್ರತಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸದೇ ಇದ್ದರೆ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಕೊಟ್ಟು ಅನಂತರ ಸಮಾವರ್ತನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಇಂದು ವಿವಾಹನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈತನಕ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಗಾರ್ಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವ ಮೊದಲು ಪೋಷಕವಾಗಿ ವ್ರತದೀಕ್ಷಾವಚನಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಸಮಾವರ್ತನ-ವಿವಾಹಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಗಮನಾರ್ಹ.]

ಕಾರಿಕಾಃ

ಕೃಚ್ಛ್ರಂ ಚಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹೋಮಂ ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮ ತತಃ ಪರಮ್ ।

ಸ್ನಾನಂ ವಸ್ತ್ರೋಪವೀತಂ ಚ ಅಂಜನಂ ಕುಂಡಲದ್ವಯಮ್ ॥
ಗಂಧಾನುಲೇಪನಂ ಚೈವ ಸ್ರಜಂ ಮಾಲಾಂ ಉಪಾನಹೌ ।
ಛತ್ರಂ ಚ ವೈಣವಂ ದಂಡಂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥
ಆಹೃತ್ಯ ಸಮಿಧಂ ತಿಷ್ಠನ್ ಅಗ್ನಾವಾಧಾಯ ಮಂತ್ರತಃ ।
ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ಹುನೇಚ್ಚೈವ ಶೇಷಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ ಭವೇತ್ ॥

ಸ ಮಾ

ವ ರ್ತ ನ

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಚರಿತಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಃ ಗುರುಣಾ ಅನುಜ್ಞಾತಃ ಯಜ್ಞೀಯವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಉದಗ್ಭಾಗಗತಾಯಾಃ ಶಾಖಾಯಾಃ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಾಂ ಏಕಾಂ ಸಮಿಧಂ ಉಪರಿ ನಿಧಾಯ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ, ಸ್ವಯಂ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತಲೋಪಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮ್ –

..........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಲೋಪಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಭೂತಂ ಕೃಚ್ಛ್ರಾಚರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದೇವಾಯ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಹಿತಾಯ ಚ ।
ಜಗದ್ಧಿತಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ಕಿಂಚಿದ್ಧಿರಣ್ಯಂ ಭೂಮೌ ನಿಧಾಯ- ಅಶೇಷೇ ಹೇ ಪರಿಷತ್, ಮದೀಯಾಂ ವಿಜ್ಞಾಪನಾಂ ಸಮ್ಯಗವಧಾರ್ಯ ಮಯಾ ಸಮರ್ಪಿತಾಮ್ ಇಮಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಮಮ ಉಪನಯನಕಾಲೇ ಆಚಾರ್ಯೋಪದಿಷ್ಟಾನಾಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಶೌಚಾಚಮನ-ಕಾಲತ್ರಯಸಂಧ್ಯಾವಂದನಸಾವಿತ್ರೀಜಪಾಗ್ನಿಕಾರ್ಯಮಾತಾಪಿತೃಭ್ರಾತೃಮಾತುಲಾಚಾರ್ಯಾದ್ಯಭಿವಾದನಭಿಕ್ಷಾನ್ನಭೋಜನಗುರೂಪಾಸನ-ವೇದಾಧ್ಯಯನಸರ್ವದಾದಂಡಧಾರಣಾದಿಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯನಿಯಮಾನಾಂ ಉಪೇಕ್ಷಾಜನಿತದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಂ, ತಥಾ ಮಹಾನಾಮ್ನ್ಯಾದಿವ್ರತಚತುಷ್ಟಯಲೋಪಜನಿತದೋಷಪರಿಹಾರದ್ವಾರಾ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಸ್ವೀಕಾರಾಂಗಸ್ನಾತಕವ್ರತಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಮಾಂ ಅನುಗೃಹ್ಣಂತು ಭವಂತಃ ॥

ಇತಿ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಷು "ಅನುಗೃಹ್ಣೀಮಃ । ಪ್ರತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಪೂರ್ಣಕೃಚ್ಛ್ರಂ ಆಚರ"

ಇತಿ ವದತ್ಸು ಗೋಮಿಥುನಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯಹಿರಣ್ಯಂ ದತ್ವಾ ಇದಂ ಕೃಚ್ಛ್ರಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯಹಿರಣ್ಯಂ ಪಾಪಾಪಹಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣೋಃ ಸುಪ್ರೀತಿಂ ಕಾಮಯಮಾನಃ ಸಂಪ್ರದದೇ ದತ್ತಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ದದ್ಯಾತ್ 112

ಸಮಾ | ವರ್ತನ

ಸಮಾವರ್ತನಪ್ರಯೋಗಃ

ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ

.........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತಿದ್ವಾರಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ, ವ್ರತಚತುಷ್ಟಯಲೋಪದೋಷನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಹೋಮಪುರಸ್ಸರಸಮಾವರ್ತನಕರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಉಪಲೇಪನಾದಿ ಸೂರ್ಯನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಂ........... ಆಘಾರಾಂತಂ, ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಸವಿತಾರಂ, ವ್ರತಚತುಷ್ಟಯಲೋಪಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಂ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಶತವಾರಂ ಆಜ್ಯೇನ, ಸಮಾವರ್ತನಾಂಗತ್ವೇನ ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಏಕವಾರಂ ಚ ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ, ಅಗ್ನಿಂ ಉಪರಿನಿಹಿತಸಮಿಧಾ ವಿಶ್ವಾನ್ದೇವಾನ್ ದಶಸಮಿದ್ಭಿಃ ಮಧ್ಯೇ ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮಕಾಶೀಯಾತ್ರಾದಿಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ.......... ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರನಿಧಾನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ಚೌಲಕರ್ಮವತ್ ಉತ್ತರತಃ ಧಾನ್ಯಾದಿ, ದಕ್ಷಿಣತಃ ತಿಲಮಾಷಗೋಮಯಾದಿವಸ್ತೂನಿ ಸಂಗೃಹ್ಯ, ಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ಅಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ ತ್ರಿವಾರಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಏಕವಾರಂ ಚ ಹುನೇತ್ ॥ ತತಃ ಚೌಲವತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕುಶಪಿಂಜೂಲಸ್ವೀಕಾರಪುರಸ್ಸರತಂತ್ರಾಣಿ ಸ್ವಯಮೇವ ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಮಂತ್ರೇಷು ವ್ಯತ್ಯಾಸಃ। ಛೇದನೇಷು 'ಶ್ಮಶ್ರುಕರ್ಮೇ'ತಿ ಜ್ಞೇಯಂ । ಕುಶನಿಧಾನೇ- "ಓಷಧೇ ತ್ರಾಯಸ್ವ ಮಾಂ ।" ಕ್ಷುರಗ್ರಹಣೇ "ಸ್ವಧಿತೇ ಮಾ ಮಾ ಹಿಂಸೀಃ" ಕ್ಲೇದನೇ "ಅದಿತಿಃ ಶ್ಮಶ್ರೂಣಿ ವಪತ್ವಾಪ ಉಂದಂತು ವರ್ಚಸೇ ।" ಇತಿ ಕ್ಲೇದಯಿತ್ವಾ-

---

ಓಂ ಯೇನಾವಪತ್ಸವಿತಾ ಕ್ಷುರೇಣ ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ವರುಣಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್ । ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ವಪತೇದಂ 113

ಮಮಾಯುಷ್ಮಾನ್ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸವತ್ । ಇತಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗಸ್ಥಿತಶ್ಮಶ್ರೂಣಿ ಛಿತ್ವಾ ಶಮೀಪರ್ಣೈಸ್ಸಹ ಗೋಮಯೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ ।

ಸಮಾ | ವರ್ತನ

ಓಂ ಯೇನ ಧಾತಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಗ್ನೇರಿಂದ್ರಸ್ಯ ಚಾಯುಷೇ ವಪತ್ । ತೇನ ಮ ಆಯುಷೇ ವಪಾಮಿ ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯೇ-

ಓಂ ಯೇನ ಭೂಯಶ್ಚರಾತ್ರ್ಯಾಂ ಜ್ಯೋಕ್ಚ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಸೂರ್ಯಮ್ । ತೇನ ಮ ಆಯುಷೇ ವಪಾಮಿ ಸುಶ್ಲೋಕ್ಯಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ ತೃತೀಯೇ-

ಪುನಃ ಮಂತ್ರತ್ರಯೇಣ ಸಕೃತ್ ಪ್ರಚ್ಛಿದ್ಯ, ಉತ್ತರಭಾಗೇಽಪಿ ಮಂತ್ರತ್ರಯೇಣ ತ್ರಿಃ ಪ್ರಚ್ಛಿದ್ಯ ಗೋಮಯೇ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ, ಕ್ಷುರಧಾರಾಂ ನಿಮೃಜೇತ್ ।

ಓಂ ಯತ್ ಕ್ಷುರೇಣ ಮರ್ಚಯತಾ ಸುಪೇಶಸಾ ವಪ್ತಾ ವಪಸಿ ಶ್ಮಶ್ರೂಣಿ । ಶುಂಧಿ ಶಿರೋ ಮುಖಂ ಮಾ ಮ ಆಯುಃ ಪ್ರಮೋಷೀಃ ॥ ತತಃ ನಾಪಿತಸಮೀಪಂ ಗತ್ವಾ-

"ಶೀತೋಷ್ಣಾಭಿಃ ಅದ್ಭಿಃ ಅಬರ್ಥಂ ಕುರ್ವಾಣೋಽಕ್ಷಿಣ್ವನ್ ಕುಶಲೀ ಕೇಶಶ್ಮಶ್ರುಲೋಮನಖಾನಿ ಉದಕ್ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಕುರು"

ಇತ್ಯುಪಶೋಧಯೇತ್ । ಏವಂ ವಾಪಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಶರೀರಮುದ್ವರ್ತ್ಯ ಶೀತೋಷ್ಣೈಃ ಜಲೈಃ ಸ್ನಾತ್ವಾ ಗೋಪೀಚಂದನಾದಿ ಊರ್ಧ್ವಪುಂಡ್ರತಿಲಕಾದಿಕಂ ಧೃತ್ವಾ ಆಚಮ್ಯ- "ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ" ಇತಿ ವಸ್ತ್ರಂ ಪರಿಧಾಯ, ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ ದ್ವೇ ಉಪವೀತೇ ಧೃತ್ವಾ ಆಚಮ್ಯ, ಅಮಂತ್ರಕಂ ಉತ್ತರೀಯಂ ಪರಿಧಾಯ ಆಚಾಮೇತ್ । "ಅಶ್ಮನಸ್ತೇಜೋಽಸಿ ಚಕ್ಷುರ್ಮೇ ಪಾಹಿ" ಇತಿ ಸವ್ಯಪೂರ್ವಂ ಚಕ್ಷುಷೀ ಅಂಜ-

ಯೀತ। "ಅಶ್ಮನಸ್ತೇಜೋಽಸಿ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಮೇ ಪಾಹಿ" ಇತಿ ದಕ್ಷಿಣಪೂರ್ವಂ ಶ್ರೋತ್ರೇ ಕುಂಡಲೇ ಧೃತ್ವಾ । ಕುಂಕುಮಚಂದನಾದ್ಯನುಲೇಪನೇನ ಪಾಣೀ ಪ್ರಲಿಪ್ಯ ಮುಖಾದಿ ಸರ್ವಾಂಗಮ್ ಅನುಲಿಂಪೇತ್ । "ಅನಾತಾರ್ಸ್ಯನಾತುರೋಽಹಂ ಭೂಯಾಸಮ್" ಇತಿ ಶಿರಸಿ ಸ್ರಜಂ ಬಧ್ನೀತ । "ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೇ ಸ್ಥಃ ಸರ್ವತೋ ಮಾ ಪಾತಮ್" ಇತ್ಯುಪಾನಹೌ ಆರುಹ್ಯ "ದಿವಶ್ಛದ್ಮಾಸಿ" ಇತಿ ಛತ್ರಂ ಆದತ್ತೇ । "ವೇಣುರಸಿ ವಾನಸ್ಪತ್ಯೋಽಸಿ ಸರ್ವತೋ ಮಾ ಪಾಹಿ" ಇತಿ ವೈಣವದಂಡಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಆಯುಷ್ಯಸೂಕ್ತೇನ ಕಂಠೇ ಮಣಿಮಾಲಾಂ ಧಾರಯೇತ್ ।

ಆಯುಷ್ಯಮಿತಿ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸನಕಸನಂದನಸನಾತನಾದಯ ಋಷಯಃ । ಹಿರಣ್ಯಂ ದೇವತಾ । ಆದ್ಯಾಶ್ಚತಸ್ರೋಽನುಷ್ಟುಭಃ ಪಂಚಮೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, ಷಷ್ಠ್ಯನುಷ್ಟುಪ್, ಸಪ್ತಮ್ಯತಿಶಕ್ವರೀ, ಅಷ್ಟಮೀನವಮ್ಯೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಭೌ, ದಶಮ್ಯನುಷ್ಟುಬೇಕಾದಶೀ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಕಂಠೇ ಮಣಿಧಾರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಯುಷ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ಯಂ ರಾಯಸ್ಪೋಷಮೌದ್ಭಿದಮ್ । ಇದಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ವಜ್ಜೈತ್ರಾಯಾ ವಿಶತಾದಿಮಾಮ್ ॥ ಉಚ್ಚೈರ್ವಾಜಿ ಪೃತನಾಷಾಟ್ ಸಭಾಸಾಹಂ ಧನಂಜಯಮ್ । ಸರ್ವಾಃ ಸಮಗ್ರಾ ಋದ್ಧಯೋ ಹಿರಣ್ಯೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸಮಾಹಿತಾಃ ॥ ಶುನಮಹಂ ಹಿರಣ್ಯಸ್ಯ ಪಿತುರ್ನಾಮೇವ ಜಗ್ರಭ । ತೇನ ಮಾಂ ಸೂರ್ಯತ್ವಚಮಕರಂ ಪುರುಷು ಪ್ರಿಯಮ್ ॥ ಸಮ್ರಾಜಂ ಚ ವಿರಾಜಂ ಚಾಭಿಷ್ಟಿರ್ಯಾ ಚ ಮೇ ಧ್ರುವಾ । ಲಕ್ಷ್ಮೀ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ಯಾ ಮುಖೇ ತಯಾ ಮಾಮಿಂದ್ರ ಸಂ ಸೃಜ ॥ ಅಗ್ನೇಃ ಪ್ರಜಾತಂ ಪರಿ ಯದ್ಧಿರಣ್ಯಮಮೃತಂ ಯಜ್ಞೇ ಅಧಿ ಮರ್ತ್ಯೇಷು । ಯ ಏನದ್ವೇದ ಸ ಇದೇನಮರ್ಹತಿ ಜರಾಮೃತ್ಯುರ್ಭವತಿ ಯೋ ಬಿಭರ್ತಿ ॥ ಯದ್ವೇದ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯದು ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ । ಇಂದ್ರೋ ಯದ್ವೃತ್ರಹಾ ವೇದ ತನ್ಮೇ ವರ್ಚಸ ಆಯುಷೇ ॥ ನ ತದ್ರಕ್ಷಾಂಸಿ ನ ಪಿಶಾಚಾಸ್ತರಂತಿ ದೇವಾನಾಮೋಜಃ

ಪ್ರಥಮಜಂ ಹ್ಯೇತತ್ । ಯೋ ಬಿಭರ್ತಿ ದಾಕ್ಷಾಯಣಾ ಹಿರಣ್ಯಂ ಸ ದೇವೇಷು ಕೃಣುತೇ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ಸ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಕೃಣುತೇ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥ ಯದಾಬಧ್ನನ್ ದಾಕ್ಷಾಯಣಾ ಹಿರಣ್ಯಂ ಶತಾನೀಕಾಯ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ । ತನ್ಮ ಆ ಬಧ್ನಾಮಿ ಶತಶಾರದಾಯಾಯುಷ್ಮಾನ್ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸತ್ ॥ ಘೃತಾದುಲ್ಲುಪ್ತಂ ಮಧುಮತ್ಸುವರ್ಣಂ ಧನಂಜಯಂ ಧರುಣಂ ಧಾರಯಿಷ್ಣು । ಋಣಕ್ಸಪತ್ನಾನಧರಾಂಶ್ಚ ಕೃಣ್ವದಾಽರೋಹ ಮಾಂ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ಪ್ರಿಯಂ ಮಾ ಕುರು ದೇವೇಷು ಪ್ರಿಯಂ ರಾಜಸು ಮಾ ಕುರು । ಪ್ರಿಯಂ ವಿಶ್ವೇಷು ಗೋಪ್ತ್ರೇಷು ಮಯಿ ಧೇಹಿ ರುಚಾ ರುಚಮ್ ॥ ಅಗ್ನಿರ್ಯೇನ ವಿರಾಜತಿ ಸೂರ್ಯೋ ಯೇನ ವಿರಾಜತಿ । ವಿರಾಜ್ಯೇನ ವಿರಾಜತಿ ತೇನಾಸ್ಮಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೇ ವಿರಾಜ ಸಮಿದ್ಧಂ ಕುರು ॥

ಇತಿ ಮಣಿಮಾಲಾಂ ಸಂಧಾರ್ಯ–ಅಹತೇನ ಉಷ್ಣೀಷೇಣ ಶಿರೋ ವೇಷ್ಟಯಿತ್ವಾ ಬಂಧೂನ್ ಉದ್ದಿಶ್ಯ– "ಅಧೀತ್ಯ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಕೃತ್ವಾ ವೇದವ್ರತಾನಿ ಚ । ಕಾಶೀಯಾತ್ರಾಂ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಶುಭಾನುಜ್ಞಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತ ॥" ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಉತ್ತರಾಂ ದಿಶಂ ಸಪ್ತ ಪದಾನಿ ಗಚ್ಛೇತ್ । ತದಾ ಶ್ವಶುರೇಣ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಉಪಾನಹೌ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಅಗ್ನಿಸಮೀಪಮಾಗತ್ಯ ತಿಷ್ಠನ್ನೇವ ಉಪಕಲ್ಪಿತಸಮಿಧಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ–

ಸ್ಮೃತಂ ಚಮ ಇತ್ಯಾದೀನಾಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಋಷಿಃ । ಅಗ್ನಿರ್ದೇವತಾ । ಅಷ್ಟೀ ಛಂದಃ । ಸಮಿದಾಧಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಸ್ಮೃತಂ ಚ ಮೇ ಅಸ್ಮೃತಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ನಿಂದಾ ಚ ಮೇ ಅನಿಂದಾ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ವಿದ್ಯಾ ಚ ಮೇ ಅವಿದ್ಯಾ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।

ಶ್ರದ್ಧಾ ಚ ಮೇ ಅಶ್ರದ್ಧಾ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಪ್ರಜ್ಞಾ ಚ ಮೇ ಅಪ್ರಜ್ಞಾ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಇಷ್ಟಂ ಚ ಮೇ ಅನಿಷ್ಟಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ದತ್ತಂ ಚ ಮೇ ಅದತ್ತಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಅಧೀತಂ ಚ ಮೇ ಅನಧೀತಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಕೃತಂ ಚ ಮೇ ಅಕೃತಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಸತ್ಯಂ ಚ ಮೇ ಅಸತ್ಯಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।
ಶ್ರುತಂ ಚ ಮೇ ಅಶ್ರುತಂ ಚ ಮೇ ತನ್ಮ ಉಭಯವ್ರತಮ್ ।

ಸ ಮಾ

ವ ರ್ಣ ನ

ಯದಗ್ನೇ ಸೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಪ್ರಜಾಪತಿಕಸ್ಯ ಸಋಷಿಕಸ್ಯ ಸಋಷಿರಾಜನ್ಯಸ್ಯ ಸಪಿತೃಕಸ್ಯ ಸಪಿತೃರಾಜನ್ಯಸ್ಯ ಸಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಸಮನುಷ್ಯರಾಜನ್ಯಸ್ಯ ಸಾಕಾಶಸ್ಯ ಸಾತೀಕಾಶಸ್ಯ ಸಾನೂಕಾಶಸ್ಯ ಸಪ್ರತೀಕಾಶಸ್ಯ ಸದೇವಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಸಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸ್ಕಸ್ಯ ಸಹಾರಣ್ಯೈಶ್ಚ ಪಶುಭಿಃ ಗ್ರಾಮ್ಯೈಶ್ಚ ಯನ್ಮ ಆತ್ಮನ ಆತ್ಮನಿ ವ್ರತಂ ತನ್ಮೇ ಸರ್ವವ್ರತಮಿದಮಹಮಗ್ನೇ ಸರ್ವವ್ರತೋ ಭವಾಮಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಸಮಿಧಂ ಹುತ್ವಾ- "ಅಗ್ನಯೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥"

ಅಥ ಉಪವಿಶ್ಯ ದಶಸಮಿದ್ಭಿಃ ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ಜುಹುಯಾತ್ । ಹೋಮೇ ವಿಶೇಷಃ ಪ್ರತ್ಯೃಚಂ ಋಗಂತೇ ಸಮಿಧಂ ಹುತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಂ ತ್ಯಾಗಂ ಚ ವದೇತ್ ॥

ಮಮಾಗ್ನೇ ಇತಿ ದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ವಿಹವ್ಯ ಋಷಿಃ । ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ದೇವತಾಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ನವಮೀ ಜಗತೀ । ಸಮಿದಾಧಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಮಾಗ್ನೇ ವರ್ಚೋ ವಿಹವೇಷ್ವಸ್ತು ವಯಂ ತ್ವೇಂಧಾನಾಸ್ತನ್ವಂ ಪುಷೇಮ । ಮಹ್ಯಂ ನಮಂತಾಂ ಪ್ರದಿಶಶ್ಚತಸ್ರಸ್ತ್ವಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಪೃತನಾ ಜಯೇಮ ॥ ಸಮಿದ್ಧೋಮಃ । ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧ ॥

ಏವಂ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞೇಯಮ್ ।

ಸ ಮಾ

ವ ರ್ತ ನ

ಓಂ ಮಮ ದೇವಾ ವಿಹವೇ ಸಂತು ಸರ್ವ ಇಂದ್ರವಂತೋ ಮರುತೋ ವಿಷ್ಣುರಗ್ನಿಃ । ಮಮಾಂತರಿಕ್ಷಮುರುಲೋಕಮಸ್ತು ಮಹ್ಯಂ ವಾತಃ ಪವತಾಂ ಕಾಮೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ॥ ೨ ॥ ಓಂ ಮಯಿ ದೇವಾ ದ್ರವಿಣಮಾ ಯಜಂತಾಂ ಮಯ್ಯಾಶೀರಸ್ತು ಮಯಿ ದೇವಹೂತಿಃ । ದೈವ್ಯಾ ಹೋತಾರೋ ವನುಷಂತ ಪೂರ್ವೇಽರಿಷ್ಟಾಃ ಸ್ಯಾಮ ತನ್ವಾ ಸುವೀರಾಃ ॥ ೩ ॥ ಓಂ ಮಹ್ಯಂ ಯಜಂತು ಮಮ ಯಾನಿ ಹವ್ಯಾಽಽಕೂತಿಃ ಸತ್ಯಾ ಮನಸೋ ಮೇ ಅಸ್ತು । ಏನೋ ಮಾ ನಿ ಗಾಂ ಕತಮಚ್ಚನಾಹಂ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸೋ ಅಧಿ ವೋಚತಾ ನಃ ॥ ೪ ॥ ಓಂ ದೇವೀಃ ಷಳುರ್ವೀರುರು ನಃ ಕೃಣೋತ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಸ ಇಹ ವೀರಯಧ್ವಮ್ । ಮಾ ಹಾಸ್ಮಹಿ ಪ್ರಜಯಾ ಮಾ ತನೂಭಿರ್ಮಾ ರಧಾಮ ದ್ವಿಷತೇ ಸೋಮ ರಾಜನ್ ॥ ೫ ॥ ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಮನ್ಯುಂ ಪ್ರತಿನುದನ್ಪರೇಷಾಮದಬ್ಧೋ ಗೋಪಾಃ ಪರಿ ಪಾಹಿ ನಸ್ತ್ವಮ್ । ಪ್ರತ್ಯಂಚೋ ಯಂತು ನಿಗುತಃ ಪುನಸ್ತೇಽಮೈಷಾಂ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಬುಧಾಂ ವಿ ನೇಶತ್ ॥ ೬ ॥ ಓಂ ಧಾತಾ ಧಾತೄಣಾಂ ಭುವನಸ್ಯ ಯಸ್ಪತಿರ್ದೇವಂ ತ್ರಾತಾರಮಭಿಮಾತಿಷಾಹಮ್ । ಇಮಂ ಯಜ್ಞಮಶ್ವಿನೋಭಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ದೇವಾಃ ಪಾಂತು ಯಜಮಾನಂ ನ್ಯರ್ಥಾತ್ ॥ ೭ ॥ ಓಂ ಉರುವ್ಯಚಾ ನೋ ಮಹಿಷಃ ಶರ್ಮ ಯಂಸದಸ್ಮಿನ್ ಹವೇ ಪುರುಹೂತಃ ಪುರುಕ್ಷುಃ । ಸ ನಃ ಪ್ರಜಾಯೈ ಹರ್ಯಶ್ವ ಮೃಳಯೇಂದ್ರ ಮಾ ನೋ ರೀರಿಷೋ ಮಾ ಪರಾ ದಾಃ ॥ ೮ ॥ ಓಂ ಯೇ ನಃ ಸಪತ್ನಾ ಅಪ

ತೇ ಭವಂತ್ವಿಂದ್ರಾಗ್ನಿಭ್ಯಾಮವ ಬಾಧಾಮಹೇ ತಾನ್ । ವಸವೋ ರುದ್ರಾ ಆದಿತ್ಯಾ ಉಪರಿಸ್ಪೃಶಂ ಮೋಗ್ರಂ ಚೇತ್ತಾರಮಧಿರಾಜಮಕ್ರನ್ ॥ ೯ ॥ ಓಂ ಅರ್ವಾಂಚಮಿಂದ್ರಮಮುತೋ ಹವಾಮಹೇ ಯೋ ಗೋಜಿದ್ಧನಜಿದಶ್ವಜಿದ್ಯಃ । ಇಮಂ ನೋ ಯಜ್ಞಂ ವಿಹವೇ ಜುಷಸ್ವಾಸ್ಯ ಕುರ್ಮೋ ಹರಿವೋ ಮೇದಿನಂ ತ್ವಾ ॥ ೧೦ ॥

ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ, ಸ್ನಾತಕವ್ರತಾಂಗಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ॥

ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ ವಿನಾ ನಕ್ತಂ ನಗ್ನಸ್ಸನ್ ನ ಸ್ನಾಮಿ । ನಗ್ನಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ನೇಕ್ಷಿಷ್ಯೇ । ವರ್ಷತಿ ನ ಧಾವಾಮಿ । ವೃಕ್ಷಂ ನಾರೋಹಾಮಿ । ಕೂಪಂ ನಾವರೋಹಾಮಿ । ನ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ನದೀಂ ತರಿಷ್ಯಾಮಿ । ಪ್ರಾಣಸಂಶಯಂ ನಾಭ್ಯಾಪದ್ಯೇಯ ॥

ವಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಭೂಯಸೀಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ ತಾನ್ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ತೇಭ್ಯಃ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಸಮಾವರ್ತನಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಅಶ್ಮನಸ್ತೇಜೋಽಸಿ ಚಕ್ಷುರ್ಮೇ ಪಾಹಿ ॥

ಎಲೈ ಅಂಜನವೇ! (ಅಂಜನಾಂತರ್ಗತ ಪರಮಾತ್ಮನೇ) ನೀನು ಪಾಷಾಣದ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಸಾರವನಿಸಿರುವಿ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸು.

ಅಶ್ಮನಸ್ತೇಜೋಽಸಿ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಮೇ ಪಾಹಿ ॥

ಎಲೈ ಮಣಿಕುಂಡಲಗಳೇ! ಶಿಲೆಯ ತೇಜಸ್ಸೇ ಮುಖ್ಯಾಂಶ ನೀವು. ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೆಡುಕನ್ನು ಕೇಳದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿ.

ಅನಾರ್ತಾಸ್ಯನಾರ್ತೋಽಹಂ ಭೂಯಾಸಮ್ ॥

ಎಲೈ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆಯೇ! ನೀನು ದುಃಖವಿಲ್ಲದವನು. ನಿನ್ನ ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ನಾನು ದುಃಖವಿಲ್ಲದವನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೇ ಸ್ಥಃ ಸರ್ವತೋ ಮಾ ಪಾತಮ್ ॥

ಎಲೈ ಪಾದುಕೆಗಳೇ! ನೀವು ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಲು ಸಾಧನಗಳು ಆಗಿರುವಿರಿ. ನಾನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳುಗಳು ಬಾಧಿಸದಂತೆ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿರಿ.

ದಿವಶ್ಛದ್ಮಾಸಿ ॥

ಛತ್ರವೇ! ಆಕಾಶದಿಂದ ಬೀಳುವ ಮಳೆ ಬಿಸಿಲುಗಳಿಗೆ ಕವಚವಾಗಿದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು.

ವೇಣುರಸಿ ವಾನಸ್ಪತ್ಯೋಽಸಿ ಸರ್ವತೋ ಮಾ ಪಾಹಿ ॥

ಎಲೈ ದಂಡವೇ! ನೀನು ವನಸ್ಪತಿಯಾದ ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಆದವನು. ಹಾವು, ಹಸು ಮೊದಲಾದವು ಪೀಡಿಸದಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು.

ಆಯುಷ್ಯಸೂಕ್ತಮಂತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಆಯುಷ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ಯಂ.......... ವಿರಾಜ ಸಮಿಧಂ ಕುರು ॥

೧. ಆಯುಸ್ಸು, ವರ್ಚಸ್ಸು, ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ದೀಪ್ತವಾದ ಹಿರಣ್ಯವೇ! ನನ್ನ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲಂಕರಿಸು.

೨. ಈ ಹಿರಣ್ಯವು ಉತ್ತಮಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತದೆ. ಸಭೆಯನ್ನೇ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಧನವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಧನಾದಿಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನೆಲೆನಿಂತಿದೆ.

೩. ನಾನು ಬಂಗಾರದ ಮಂಗಲಕರವಾದ ಹೆಸರು "ಹಿರಣ್ಯ" ಎಂಬುದನ್ನು –ಮಗನು ತಂದೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವಂತೆ– ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಈ ಕಾಂಚನವು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಉಜ್ವಲರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

೪. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ನನ್ನದೊಂದು ತುಂಬಿರದ ಆಸೆಯಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಮುಖನಾಗಬೇಕು. ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನಾನು ಸಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಮೆರೆಯಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮೆರೆಯಬೇಕು ಎಂದು -ಅದನ್ನು ನನಗೆ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡು.

ಪ
ವಾ

೫. ಅಗ್ನಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಹಿರಣ್ಯವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಅಮೃತಸಮಾನ. ಈ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ಹಿರಣ್ಯ ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನು. ಯಾರು ಬಂಗಾರವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಮುಪ್ಪು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುದುಕನು ಬಂಗಾರ ಧರಿಸಿದಾಗ ಯುವಕನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ವ
ರ್ತ
ನ

೬. ರಾಜನಾದ ವರುಣನೂ, ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೂ ವೃತ್ರಾರಿ ಇಂದ್ರನೂ ಇದರ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಧರಿಸಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿ.

೭. ಈ ಹಿರಣ್ಯವೆಂಬುದು ದೇವತೆಗಳ ಓಜಸ್ಸು. ದಕ್ಷನ ಮಗಳಾದ ಗೌರಿಯು ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ 'ದಾಕ್ಷಾಯಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತಿಗೆ ಕೊಡುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ 'ದಕ್ಷಿಣೆ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರ ಬಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಲಿ, ಪಿಶಾಚಿಗಳಾಗಲಿ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಇದನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವನು ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆಯೂ ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

೮. ಹಿಂದೆ ದಕ್ಷನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸತ್ರಾಜಿತನ ಮಗನಾದ "ಶತಾನೀಕ"ನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ರಕ್ಷೆಗೆಂದು ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಅವನ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಅವನು ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಬದುಕಿದನು. ಅದೇ ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಯುಷ್ಮಂತನೂ ಮುಪ್ಪಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗುವೆನು.

೯. ಹಿರಣ್ಯವು ತುಪ್ಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಏಕೆಂದರೆ, ತುಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಿಗುವ ಸುಖವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಬಂಗಾರ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವಸ್ತುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸಂಪತ್ತು ತರುವಂತಹುದು ಚಿನ್ನ. ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಚಿನ್ನವೇ! ನೀನು ನನ್ನ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸು. ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳು. ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲೇರಿಸು. ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಏರಿ ಶೋಭಿಸು.

೧೦. ಎಲೈ ಚಿನ್ನವೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಿಂದಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ದಾನದಿಂದ ಅವರು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಲಿ. ರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯ ಮೂಲಕ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಪ್ರಿಯನಾಗುವಂತಾಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚಲಿ. ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪರಿಜನರಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನೆನಿಸಲಿ.

ಪ
ವಾ

ಸ್ಮೃತಂ ಚ ಮೇ ....

ವ
ರ್ತ
ನ

ಸೂಚನೆ: ನನ್ನ ವ್ರತಗಳು ಹಲವಿವೆ. ಅವನ್ನು ನಾನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು.

ಉತ್ತಮವಾದುವುಗಳನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೆಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಜ್ಜನರನ್ನು, ಸದ್ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸದ್ವಿಷಯ, ಅಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರ, ದುರ್ಜನರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ತಿಳಿಯಬಾರದವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಡುವೆನು. ಬೇಡದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿರಲಿ. ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗಲಿ. ಭಗವದಿತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಇರಲಿ. ಇಷ್ಟವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆದರವೂ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಪಾಪಸಾಧನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದರವೂ ಉಂಟಾಗಲಿ.

ಯೋಗ್ಯವಾದ ದೇಶಕಾಲಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಾನವೂ ಅಯೋಗ್ಯದೇಶಕಾಲಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದಿಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವೂ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವೂ ವಿಹಿತವಲ್ಲದ ಕರ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನ ಆಗದಂತೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಸತ್ಯವಾದ ಚಿಂತನೆ ನುಡಿನಡೆಗಳು ಇರುವಂತೆಯೂ ಅಸತ್ಯದ ಆಚರಣೆ ಇಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಸದ್ವಿಷಯಶ್ರವಣ, ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ನನ್ನ ವ್ರತವಾಗಲಿ. ದುರ್ವಿಷಯಗಳ ಶ್ರವಣ, ನಿಂದಿತಕರ್ಮಾನುಸರಣೆ ಆಗದಂತೆಯೂ ನನ್ನ ವ್ರತವಿರಲಿ.

ಅಗ್ನಿಯ ವ್ರತ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ಇಂದ್ರನ ವ್ರತ ಜಗತ್ಪಾಲನೆ. ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ವ್ರತ ತಾನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನ. ಋಷಿಗಳ ವ್ರತ ತಪಸ್ಸು. ರಾಜರ್ಷಿಗಳ ವ್ರತ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಪಿತೃಗಳ ವ್ರತ ನಿಶ್ಚಿತಭೋಗ. ಯಮನ ವ್ರತ ಸಮಾನತೆ. ಮನುಷ್ಯರ ವ್ರತ ಸ್ವಜಾತಿವಿಹಿತ ಧರ್ಮಾನುಸರಣೆ. ಮನುಷ್ಯರಾದ ರಾಜರ ವ್ರತ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನೆ. ಆಕಾಶದ ಗುಣ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಮನೆ ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಿಲು ಕಿಂಡಿಗಳ ವ್ರತ ಗಾಳಿಬೆಳಕು ಬಂದುಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುವುದು.

ದೇವತೆಗಳ ಮನುಷ್ಯರ ಗಂಧರ್ವ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪಶುಗಳ ಏನೇನು ವ್ರತಗಳಿವೆಯೋ ಅವುಗಳಂತೆ ನನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸದಾ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ದಯಮಾಡಿ ಓ ಅಗ್ನಿಯೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಸ ಮಾ

"ಮಮಾಗ್ನೇ" ಇತ್ಯಾದಿ ಹತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ವ ರ್ತ ನ

೧. ಅಗ್ನಿಯೇ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸು. ಇಂಧನವನ್ನು ನೀಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವೆವು. ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ ನಾವು ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

೨. ಇಂದ್ರ, ಮರುತ್, ವಿಷ್ಣು, ಅಗ್ನಿಗಳು ಯುದ್ಧದಲ್ಲೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲೂ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಇರಲಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಲಿ. ಬಯಸಿದ ಬಯಕೆ ಪೂರೈಸಲು ವಾಯುದೇವನು ಅನುಕೂಲನಾಗಲಿ.

೩. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡಲಿ. ಯಜ್ಞದ ಫಲವು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಿಕ್ಕಲಿ. ಈ ಯಜ್ಞವೂ ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಋತ್ವಿಜರೂ ಬೇರೆಯವರಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಿ, ನಮಗೆ ಆರೋಗ್ಯವೂ ಪರಾಕ್ರಮವೂ ದೊರೆಯಲಿ.

೪. ಎಲೈ ಋತ್ವಿಜರೇ, ನಾನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಈ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗೋಸ್ಕರ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ನನ್ನ ಮನೋಭೀಷ್ಟವು ನೆರವೇರಲಿ. ಯಾವುದೇ ಪಾಪವಿದ್ದರೂ ಅದು ನಾಶವಾಗಲಿ. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ! ಏನಾದರೂ ಸಂದೇಹ ಬಂದಾಗ ದಯವಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿರಿ.

೫. ಎಲೈ ಷಣ್ಮಾತೃಗಳೇ! ನಮಗೆ ಸಮೃದ್ಧ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕರುಣಿಸಿರಿ. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೇ! ನೀವು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿರಿ. ನಾವು ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರವನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆವು. ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರವೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಲಾರದು. ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ದ್ವೇಷಿಸುವವರ ವಶವಾಗದಂತೆ ಮಾಡು.

೬. ಅಗ್ನಿಯೇ! ಶತ್ರುಗಳ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರುವ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸು. ಪರಾಜಿತರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಿ. ಶತ್ರುಗಳ ಮನಸ್ಸು ತಣ್ಣಗಾಗಲಿ.

೭. ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಪಾಲಿಸುವ ಇಂದ್ರನು ಸರ್ವರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವವರು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವರು ಇವರನ್ನೂ ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರನ್ನೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

೮. ಎಲೈ ಹಸುರುಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿದ ಇಂದ್ರನೇ! ನೀನು ಬಹಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವನು, ಬಹಳ ಜನರು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಂತೆ ಮಾಡು. ಅವರಿಗೆ ಸುಖ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದೆಂದೂ ಬಿಡಬೇಡ.

ಸ ಮಾ

ವ ರ್ತ ನ

೯. ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ಪರಾಭವ ಹೊಂದಲಿ. ನಾವು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ವೈರಿಗಳನ್ನೂ ಸೋಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ವಸುಗಳೂ ರುದ್ರರೂ ಆದಿತ್ಯರೂ ನನ್ನನ್ನು ಉನ್ನತ ಪದವಿಗೇರಿಸಲಿ. ಬಲವೂ ಗೆಲುವೂ ಪಡೆದ ಅಧಿರಾಜರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ.

೧೦. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ನೀನು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಗೆದ್ದುತಂದವನು ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಮುಖಿರಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಮಿಧೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೋಮಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲವಂತನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಸ್ನಾತಕನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ: ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿಯೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಗ್ನಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಲಾರೆ. ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಓಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮರ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾವಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೈಗಳಿಂದ ಹೊಳೆದಾಟುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಾಪಾಯವಿರುವ ಯಾವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವುದು).

ನಕ್ಷತ್ರ:	ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಉತ್ತರ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ಹಸ್ತ, ಅನುರಾಧಾ, ಶ್ರವಣ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿ:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಷಷ್ಠಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ.

ವಾರ :	ಆದಿತ್ಯ, ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು.
ಲಗ್ನ :	ಲಗ್ನಾತ್ ಅಷ್ಟಮ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅಥ ವಿವಾಹ ಪ್ರಯೋಗಃ

ಅಂಚಾಮಿ ಪಂಚವದನಂ ಕರಿವರದಮನಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ತೂದ್ವಾಹೇ ।
ರತ್ನಾನಿ ರತ್ನಖನಿಜಾನ್ಯಯತ್ನನೀರಾಜನಾಃ ಸ್ಮ ರಾಜಂತೇ ॥

[ಶ್ಲೋ: ಬ್ರಾಹ್ಮೋ ದೈವಸ್ತಥಾ ಚಾರ್ಷಃ ಪ್ರಜಾಪತ್ಯಸ್ತಥಾಸುರಃ ।
ಗಾಂಧರ್ವೋ ರಾಕ್ಷಸಶ್ಚೈವ ಪೈಶಾಚಸ್ಯಷ್ಟಮೋ ಮತಃ ॥

ವಿಂದೇತ ವಿಧಿವದ್ಭಾರ್ಯಾಂ ಅಸಮಾನಾರ್ಷಗೋತ್ರಜಾವ್ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಾದಿಷು ವಿವಾಹೇಷು ಚತುರ್ಷ್ವೇವಾನುಪೂರ್ವಶಃ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವಿನಃ ಪುತ್ರಾಃ ಜಾಯಂತೇ ಶಿಷ್ಟಸಂಮತಾಃ ।

ಅ: ವಿವಾಹವು ಬ್ರಾಹ್ಮ, ದೈವ, ಆರ್ಷ, ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ, ಅಸುರ, ಗಾಂಧರ್ವ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪೈಶಾಚಗಳೆಂದು ಎಂಟು ವಿಧ. ವಿಧ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಸಮಾನ ಗೋತ್ರವಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ವರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಾದಿ ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯ ವಿವಾಹವಿಧಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವಿಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.]

ದೇವ-ಋಷಿ-ಪಿತೃಗಳ ಋಣ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ವಿಧಿನಿಯಮದಂತೆ ಇಂದ್ರ-ಅಗ್ನಿ-ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ ಮೂಲಕ ವರಿಸಿದ ಧರ್ಮಸತಿಯೊಂದಿಗೆ ಪರಿಸರದ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಹಿತಬಯಸುವ ಧರ್ಮಕರ್ಮದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೇ ವಿವಾಹ ಶಬ್ದಾರ್ಥ. ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಧಿಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ, ಲಾಜಹೋಮ, ಪರಿಣಯನ, ಅಶ್ಮಾರೋಹಣ, ಸಪ್ತಪದಿ, ಶಿರೋಧಾರೆ, ಮಾಂಗಲ್ಯಬಂಧನ, ಔಪಾಸನಗಳೆಂದು ಎಂಟು ವಿಧಿಗಳು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿ; ವಾಗ್ದಾನ, ಮಧುಪರ್ಕ, ಕನ್ಯಾವರಣಾದಿ ಪೋಷಕವಿಧಾನಗಳೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಯೋಗಕಾರರು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು – ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣ, ತಂತುವೇಷ್ಟನ, ನಾಗವಲ್ಲೀ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ದೇಶಾಚಾರದಂತೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಶೌನಕೀಯ ಪ್ರಕಾರ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಉಪನಯನದಿಂದ ಪ್ರಾತಃ-ಸಾಯಂ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ ವಿವಾಹದಂದಿನಿಂದ ಸಾಯಂ-ಪ್ರಾತಃ ಔಪಾಸನಪ್ರಾರಂಭ. ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಔಪಾಸನವನ್ನು ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಬಿಟ್ಟರೆ ತನಗಾಗಲಿ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಲಿ, ಶಿಷ್ಯರಿಗಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅರ್ಹನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪುನಃಸಂಧಾನವೆಂಬ ವಿಧಾನದಿಂದ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅನಂತರ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಕಾರಿಕಾಃ

ಆದೌ ತು ವಾಗ್ದಾನಶಚೀಸುಪೂಜನಂ ಪುಣ್ಯಾಹಕನ್ಯಾವರಣಂ ತಥೈವ ।
ಮಧುಪರ್ಕಪೂಜಾ ಚ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ಚ ಕನ್ಯಾಪ್ರದಾನಾನಲಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೇ ।
ಪ್ರಧಾನಹೋಮಶ್ಚ ಕರಗ್ರಹಶ್ಚ ಲಾಜೈಶ್ಚ ಹೋಮಃ ಪರಿತಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮ್ ॥

ಅಥ ಸಪ್ತಪದೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಜೀವಪತ್ನ್ಯಾಶ್ಚ ದರ್ಶನಮ್ ।
ಮಾಂಗಲ್ಯಧಾರಣಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಂ ಉಪಸ್ಥಾನಂ ಚ ಆರ್ತಿಕಮ್ ॥

ಗೃಹಪ್ರವೇಶೇ ತು ಕಟೌ ನಿವೇಶನಂ ಆಸಃ ಪ್ರಜಾಮಿತ್ಯಥ ಋಕ್ತತುಷ್ಟಯೈಃ ।
ಆಜ್ಯೇನ ಹುತ್ವಾಥ ಸಮಾಪಯೇಚ್ಚ ಔಪಾಸನಾಗ್ನಿಂ ಹೃದಿ ರಕ್ಷಯೇತ್ಸದಾ ॥

ವಿವಾಹದಿನಾತ್ ಪೂರ್ವೇ ದಿನೇ ವರಕನ್ಯಾಪಿತರೌ ಕೃತಮಂಗಲಸ್ನಾನೌ ಸ್ವಭಾರ್ಯಯಾ ಸಹ ಕುಲದೇವತಾಂ ಇಷ್ಟದೇವಾಂಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ ಗ್ರಹಮಖಂ ಚ ಕುರ್ಯಾತಾಮ್ । ವಿವಾಹದಿನೇ ವರಃ ಕೃತನಿತ್ಯಕ್ರಿಯಃ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರಂ ಭುಕ್ತ್ವಾ, ಧೌತಂ ನವಂ ಶ್ವೇತವಸ್ತ್ರಯುಗಲಂ ಪರಿಧಾಯ, ಉಷ್ಣೀಷೇಣ ಶಿರಃ ವೇಷ್ಟಯಿತ್ವಾ ಸ್ರಗ್ವೀ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಬಂಧುವರ್ಗೈಃ ಪುರಂಧ್ರೀಭಿಃ ಸಹ ಮಂಗಲತೂರ್ಯಘೋಷೈಃ ಯುಕ್ತಃ ಇಷ್ಟದೇವತಾಃ ಪಿತ್ರಾದೀಂಶ್ಚ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಸ್ವಭಗಿನೀಧೃತಕಲಶದರ್ಪಣಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಯಥಾವಿಭವಂ ಯಾನಮಾರುಹ್ಯ, ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕ-ಶಕುಂತಸೂಕ್ತಪಠನಪುರಸ್ಸರಂ ವಧೂಗೃಹಂ ಗಚ್ಛೇತ್ ।

ಶಕುಂತಸೂಕ್ತಮ್

ಕನಿಕ್ರದಿತಿ ತೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಶೌನಕೋ ಗೃತ್ಸಮದಃ ಶಕುಂತಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ॥

ಓಂ ಕನಿಕ್ರದಜ್ಜನುಷಂ ಪ್ರಬ್ರುವಾಣ ಇಯರ್ತಿ ವಾಚಮರಿತೇವ ನಾವಮ್ । ಸುಮಂಗಲಶ್ಚ ಶಕುನೇ ಭವಾಸಿ ಮಾ ತ್ವಾ ಕಾ ಚಿದಭಿಭಾ ವಿಶ್ವ್ಯಾ ವಿದತ್ ॥ ೧ ॥ ಮಾ ತ್ವಾ ಶ್ಯೇನ ಉದ್ವಧೀನ್ಮಾ ಸುಪರ್ಣೋ ಮಾ ತ್ವಾ ವಿದದಿಷುಮಾನ್ ವೀರೋ ಅಸ್ತಾ । ಪಿತ್ರ್ಯಾಮನು ಪ್ರದಿಶಂ ಕನಿಕ್ರದತ್ಸುಮಂಗಲೋ ಭದ್ರವಾದೀ ವದೇಹ ॥ ೨ ॥ ಅವ ಕ್ರಂದ ದಕ್ಷಿಣತೋ ಗೃಹಾಣಾಂ ಸುಮಂಗಲೋ ಭದ್ರವಾದೀ ಶಕುಂತೇ । ಮಾ ನಃ ಸ್ತೇನ ಈಶತ ಮಾಘಶಂಸೋ ಬೃಹದ್ವದೇಮ ವಿದಥೇ ಸುವೀರಾಃ ॥ ॥ ೩ ॥

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಿದಿತಿ ತೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಶೌನಕೋ ಗೃತ್ಸಮದಃ ಜಗತೀ ದ್ವಿತೀಯಾ ಶಕ್ವರೀ ಅಷ್ಟಿರ್ವಾ ॥

ಓಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಿದಭಿ ಗೃಣಂತಿ ಕಾರವೋ ವಯೋ ವದಂತ ಋತುಥಾ ಶಕುಂತಯಃ । ಉಭೇ ವಾಚೌ ವದತಿ ಸಾಮಗಾ ಇವ ಗಾಯತ್ರಂ ಚ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಚಾನು ರಾಜತಿ ॥ ೧ ॥ ಉದ್ಗಾತೇವ ಶಕುನೇ ಸಾಮ ಗಾಯಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಇವ ಸವನೇಷು ಶಂಸಸಿ । ವೃಷೇವ ವಾಜೀ ಶಿಶುಮತೀರಪೀತ್ಯಾ ಸರ್ವತೋ ನಃ ಶಕುನೇ ಭದ್ರಮಾ ವದ ವಿಶ್ವತೋ ನಃ ಶಕುನೇ ಪುಣ್ಯಮಾ ವದ ॥ ೨ ॥ ಆವದಂಸ್ತ್ವಂ ಶಕುನೇ ಭದ್ರಮಾ ವದ ತೂಷ್ಣೀಮಾಸೀನಃ ಸುಮತಿಂ ಚಿಕಿದ್ಧಿ ನಃ । ಯದುತ್ಪತನ್ವದಸಿ ಕರ್ಕರಿರ್ಯಥಾ ಬೃಹದ್ವದೇಮ ವಿದಥೇ ಸುವೀರಾಃ ॥ ೩ ॥

ಪ್ರಾಂಗಣೇ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಃ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಕನ್ಯಾಪಕ್ಷೀಯಬಂಧುವರ್ಗೈಃ ಪ್ರತ್ಯುದ್ಯಾತಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಗಂಧಾಕ್ಷತಪುಷ್ಪೈಃ ಪುರಸ್ಕೃತಃ ಕೃತಪಾದ್ಯಃ ಕನ್ಯಾಪಿತ್ರಾ ಹಸ್ತೇ ಗೃಹೀತಃ ಗೃಹಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಮಂಡಪೇ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಃ ಉಪವಿಶೇತ್ । ಕನ್ಯಾಪಿತರೌ ವರೇಣ ಸಹ ಆಗತಾನ್ ಬಂಧೂನ್ ತತ್ತತ್ಸ್ಥಾನೇಷು ಉಪವೇಶ್ಯ ಗುಡಯುಕ್ತಜಲತಾಂಬೂಲ, ಮೃದುನಾಲಿಕೇರ, ಪೃಥುಕಪಂಚಖಾದ್ಯೋಪಾಹಾರಾದಿಭಿಃ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಸಂತೋಷಯೇತಾಮ್ । ತತಃ ತೌ ಮಂಡಪಮಾಗತ್ಯ ವರಂ ವ್ಯಜನೇನ ವೀಜಯಿತ್ವಾ, ಪಾನಾರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾಮಾತಾ ವರಾಯ ಕ್ಷೀರಂ ದದ್ಯಾತ್ । ವರಃ ಸಕೀಷಂ ಪೀತ್ವಾ ದಾತಾರಂ ಪ್ರತಿ "ಕನ್ಯಾರ್ಥೀ" ಇತಿ ವದೇತ್ । "ಸ್ವಾಗತಮ್" ಇತಿ ದಾತಾ । ಏವಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಉಕ್ತೇ "ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ" ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ವರಹಸ್ತಸ್ಥಿತದಂಡಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಮಂಡಪಸ್ಯ ಉತ್ತರಭಾಗೇ ಉಪರಿ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ।

ಅಥ ವಾಗ್ದಾನಮ್

ಅಥ ದಾತಾ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಭಾರ್ಯಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಚ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಆಚಮನಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಕಂ ಕೃತ್ವಾ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇತ । ವರಪಿತರೌ ಬಂಧುಭಿಃ ಸಹ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖೌ ಉಪವಿಶೇತಾಮ್ । ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

ಶುಭತಿಥೌ......... ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾದಾನಾಂಗಭೂತಂ ವಾಗ್ದಾನಕರ್ಮ ಕರ್ತುಂ ಗುರುಗಣೇಶಪೂಜನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ಪೂಜಾಂ ಚ ಕುರ್ಯಾತಾಮ್ ॥

ವರಪಿತಾ–

ಓಂ ಅನೃಕ್ಷರಾ ಋಜವಃ ಸಂತು ಪಂಥಾ ಯೇಭಿಃ ಸಖಾಯೋ ಯಂತಿ ನೋ ವರೇಯಮ್ । ಸಮರ್ಯಮಾ ಸಂ ಭಗೋ ನೋ ನಿನೀಯಾತ್ ಸಂ ಜಾಸ್ಪತ್ಯಂ ಸುಯಮಮಸ್ತು ದೇವಾಃ ॥ ವೃಣೀಮಹೇ ॥

ಇತಿ ವದೇತ್ । ಕನ್ಯಾಪಿತಾ– "ವೃಣೀಧ್ವಮ್"

ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ವರಪಿತಾ– ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮದೃಕ್‌ಶಾಖಾಶ್ವಲಾಯನಸೂತ್ರಾನ್ವಿತವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಧಾನಂಜಯತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಯ........ಶರ್ಮಣಃ ಪ್ರಪೌತ್ರಾಯ........ಶರ್ಮಣಃ ಪೌತ್ರಾಯ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಾಯ ....ಶರ್ಮಣೇ ವರಾಯ ಶ್ರೀಧರರೂಪಾಯ, ಶ್ರೀಮತ್ ಋಕ್‌ಶಾಖಾಶ್ವಲಾಯನಸೂತ್ರಾನ್ವಿತಾಂಗೀರಸಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಭಾರದ್ವಾಜತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತಾಂಗೀರಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪ್ರಪೌತ್ರೀಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪೌತ್ರೀಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪುತ್ರೀಂ ....ನಾಮ್ನೀಂ ಶ್ರೀರೂಪಾಂ ಧರ್ಮಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಭಾರ್ಯಾತ್ವಾಯ ವೃಣೀಮಹೇ । ಇತಿ ವದೇತ್ । ಕನ್ಯಾಪಿತಾ– "ವೃಣೀಧ್ವಮ್" ಶ್ರೀಮದಿತ್ಯಾದಿ, ವರಪೂರ್ವಕಮೇವ ಯಥೋಕ್ತಮನೂದ್ಯ "ಭಾರ್ಯಾತ್ವಾಯ ವೃಣೀಧ್ವಮ್" ಇತ್ಯಂತಂ ವದೇತ್ । ಏವಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಉಕ್ತ್ವಾ ದಾತಾ ವರಪಿತರಂ ಹಸ್ತಗ್ರಹಣಪೂರ್ವಕಂ "ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ" ಇತಿ ತ್ರಿವಾರಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ ॥

ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ಇಂದ್ರಾಣೀಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪದ್ಮಂ ವಿಲಿಖ್ಯ ಪಾತ್ರೇ ಪ್ರಸ್ತತಂಡುಲೋಪರಿ ನಾರಿಕೇಲಫಲದ್ವಯಂ, ಪರಿತಃ ತಾಂಬೂಲಫಲಾನಿ, ಸ್ವಸ್ತಿಕೋಪರಿ ಕನ್ಯಾಪರಿಧಾನವಸ್ತ್ರೇ ಆಭರಣಾದಿಕಂ, ಮಂಗಲಸೂತ್ರಂ ನೂತನಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಚ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ।

ಇಂದ್ರಾಣೀ ವೃಷಾಕಪಿಃ ಇಂದ್ರಾಣೀ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಇಂದ್ರಾಣ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾಸು ನಾರಿಷು ಸುಭಗಾಮಹಮಶ್ರವಮ್ । ನಹ್ಯಸ್ಯಾ ಅಪರಂ ಚನ ಜರಸಾ ಮರತೇ ಪತಿರ್ವಿಶ್ವಸ್ಮಾದಿಂದ್ರ ಉತ್ತರಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರಾಣ್ಯೈ ನಮಃ । ಭೂಃ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಭುವಃ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸುವಃ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾವಾಹಯಾಮಿ ॥ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಧ್ಯಾಯಾಮೀತ್ಯಾದಿ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ।

ಸುವರ್ಣವರ್ಣಾಂ ಕಂಜಾಕ್ಷೀಂ ದಿವ್ಯಸ್ರಗ್ವಸ್ತ್ರಭೂಷಿತಾಮ್ ।
ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಾಂ ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಾಮ್ ॥
ಅನರ್ಘ್ಯಮಣಿಮಾಲಾಭಿಃ ಭಾಸಯಂತೀಂ ದಿಗಂತರಮ್ ।
ವಿಲಾಸಿನೀಸಹಸ್ರೈಶ್ಚ ಸೇವ್ಯಮಾನಾಮಹರ್ನಿಶಮ್ ॥

ಇಂದ್ರಾಣ್ಯೈ ನಮಃ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಿ ॥

ತತಃ ದಾತಾ ವರಪಿತರಂ ಗಂಧಾಕ್ಷತಪುಷ್ಪೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ, ಪಾತ್ರೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿತಾಂಬೂಲಾನಿ ಪಂಚಪೂಗಫಲಾನಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ–

ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಧಾನಂಜಯತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಯ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪ್ರಪೌತ್ರಾಯ, ...ಶರ್ಮಣಃ ಪೌತ್ರಾಯ, ...ಶರ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಾಯ ....ಶರ್ಮಣೇ ವರಾಯ, ಶ್ರೀಧರರೂಪಾಯ, ಆಂಗೀರಸಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಭಾರದ್ವಾಜತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತಾಂಗೀರಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪ್ರಪೌತ್ರೀಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಪೌತ್ರೀಂ ....ಶರ್ಮಣಃ ಮಮ ಪುತ್ರೀಂ ....ನಾಮ್ನೀಂ ಶ್ರೀರೂಪಾಂ ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿದಾದಿಷ್ಟೇ ಸುಮುಹೂರ್ತೇ ದಾಸ್ಯೇ ವಾಚಾ ಸಂಪ್ರದದೇ ।

ಅವ್ಯಂಗೇಽಪತಿತೇಽಕ್ಲೀಬೇ ದಶದೋಷವಿವರ್ಜಿತೇ । ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ದೇವಾಗ್ನಿದ್ವಿಜಸನ್ನಿಧೌ ॥

ಇತಿ ವರಪಿತ್ರಾಪ್ರಸಾರಿತವಸ್ತ್ರಪ್ರಾಂತೇ ತಾಂಬೂಲಾನಿ ಉತ್ತಾನಾನಿ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, "ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ" ಇತಿ ಅಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಗ್ರಂಥಿಂ ಕೃತ್ವಾ-

ವಾಚಾ ದತ್ತಾ ಮಯಾ ಕನ್ಯಾ ಪುತ್ರಾರ್ಥಂ ಸ್ವೀಕೃತಾ ತ್ವಯಾ ।
ಕನ್ಯಾವಲೋಕನವಿಧೌ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ತ್ವಂ ಸುಖೀ ಭವ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ವರಪಿತಾ ತಾಂಬೂಲಪೂಗೀಫಲಾನಿ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರ ....ಶರ್ಮವರವಿಷಯೇ ಭವಂತೋ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಭವಂತು ॥ ದಾತುಃ ವಸ್ತ್ರಪ್ರಾಂತೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ಗ್ರಂಥಿಂ ಕೃತ್ವಾ,

ವಾಚಾ ದತ್ತಾ ತ್ವಯಾ ಕನ್ಯಾ ಪುತ್ರಾರ್ಥಂ ಸ್ವೀಕೃತಾ ಮಯಾ ।
ವರಾವಲೋಕನವಿಧೌ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ತ್ವಂ ಸುಖೀ ಭವ ॥

ಇತಿ ವದೇತ್ ॥ ತದಾ ಉತ್ಥಿತಾ ಕನ್ಯಾ-

ದೇವೀಂದ್ರಾಣಿ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ರಿಯಭಾಮಿನಿ ।
ವೈವಾಹಂ ಭಾಗ್ಯಮಾರೋಗ್ಯಂ ಪುತ್ರಲಾಭಂ ಚ ದೇಹಿ ಮೇ ॥

ಇತಿ ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾನ್ ಸ್ವಸ್ತಿಕೋಪರಿ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ವರಪಿತಾ, "ಯಾಃ ಫಲಿನೀರ್ಯಾ............ ಮುಂಚಂತ್ವಂಹಸಃ" ಮಂತ್ರೇಣ ಕನ್ಯಾಯೈ ಫಲಂ ದದ್ಯಾತ್। ಸಾ ಫಲಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ತಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಉಪವಿಶೇತ್। ಕನ್ಯಾವರಪಿತರೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ತಾಂಬೂಲದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದದ್ಯಾತಾಮ್ । ವಿಪ್ರಾಃ ಕನ್ಯಾಯೈ ಆಶಿಷಃ ಕುರ್ಯುಃ ॥

ಓಂ ಓಂಕ್ಷಣ್ವತೀ ವಸುಪತ್ನೀ ವಸೂನಾಂ ವತ್ಸಮಿಚ್ಛಂತೀ ಮನಸಾಭ್ಯಾಗಾತ್ । ದುಹಾಮಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಪಯೋ ಅಘ್ನ್ಯೇಯಂ ಸಾ ವರ್ಧತಾಂ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೧ ॥ ಸಮಿದ್ಧಸ್ಯ ಶ್ರಯಮಾಣಃ ಪುರಸ್ತಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ವನ್ವಾನೋ ಅಜರಂ ಸುವೀರಮ್ । ಆರೇ ಅಸ್ಮದಮತಿಂ ಬಾಧಮಾನ ಉಚ್ಛ್ರಯಸ್ವ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೨ ॥ ವನಸ್ಪತೇ ಶತವಲ್ಶೋ ವಿ

ರೋಹ ಸಹಸ್ರವಲ್ಶಾ ವಿ ವಯಂ ರುಹೇಮ । ಯಂ ತ್ವಾಮಯಂ ಸ್ವಧಿತಿಸ್ತೇಜಮಾನಃ ಪ್ರಣಿನಾಯ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೩ ॥ ಇಂದುರ್ದೇವಾನಾಮುಪ ಸಖ್ಯಮಾಯನ್ ಸಹಸ್ರಧಾರಃ ಪವತೇ ಮದಾಯ । ನೃಭಿಃ ಸ್ತವಾನೋ ಅನು ಧಾಮ ಪೂರ್ವಮಗನ್ನಿಂದ್ರಂ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೪ ॥ ಅಸ್ಯ ಪಿಬ ಕ್ಷುಮತಃ ಪ್ರಸ್ಥಿತಸ್ಯೇಂದ್ರ ಸೋಮಸ್ಯ ವರಮಾ ಸುತಸ್ಯ । ಸ್ವಸ್ತಿದಾ ಮನಸಾ ಮಾದಯಸ್ವಾರ್ವಾಚೀನೋ ರೇವತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೫ ॥ ಘೃತಾದುಲ್ಲುಪ್ತಂ ಮಧುಮತ್ಸುವರ್ಣಂ ಧನಂಜಯಂ ಧರುಣಂ ಧಾರಯಿಷ್ಣು । ಋಣಕ್ಸಪತ್ನಾದಧರಾಂಶ್ಚ ಕೃಣ್ವದಾರೋಹ ಮಾಂ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ೬ ॥

ಅಥ ಉತ್ತರಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಸ್ವಸ್ತಿಕೋಪರಿಸ್ಥಿತಂ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿಕಂ ಕನ್ಯಾಯೈ ದದ್ಯಾತ್ ॥ ತತಃ ವರಃ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಾಂಗಭೂತಂ, ದಾತಾ ಕನ್ಯಾದಾನಾಂಗಭೂತಂ ಚ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ವಾಗ್ದಾನಮ್ ॥

ಕನ್ಯಾವರಣಮ್

ವಧೂವರಪಕ್ಷೀಯಾಃ ಚತ್ವಾರಃ ವಿಪ್ರಾಃ ಪ್ರಾಕ್‌ಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖಾಃ ಉಪವಿಶ್ಯ ವರಪಕ್ಷಾದಾಗತಂ ವಧೂತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರಂ ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ ಅಕ್ಷತಾನ್, ಪುಷ್ಪಂ, ಹರಿದ್ರಾಖಂಡಂ, ಪೂಗೀಫಲಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ ವರಪಕ್ಷೀಯಾಃ ॥

ಕನ್ಯಾವಾರೇತ್ಯಸ್ಯ ಆತ್ರೇಯ್ಯಪಾಲೇಂದ್ರಃ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಕನ್ಯಾವರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಕನ್ಯಾ೩ ವಾರವಾಯತೀ ಸೋಮಮಪಿ ಸ್ರುತಾವಿದತ್ । ಅಸ್ತಂ ಭರಂತ್ಯಬ್ರವೀದಿಂದ್ರಾಯ ಸುನವೈ ತ್ವಾ ಶಕ್ರಾಯ

ಸುನವೈ ತ್ವಾ ॥

ತದಾ ಕನ್ಯಾಪಕ್ಷೀಯಾಃ ।

ಪ್ರ ಸು ಗ್ಮಂತೇತಿ ಐಲೂಷಃ ಕವಷ ಇಂದ್ರೋ ಬೃಹತೀ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ಸು ಗ್ಮಂತಾ ಧಿಯಸಾನಸ್ಯ ಸಕ್ಷಣಿ ವರೇಭಿರ್ವರಾ ಅಭಿ ಷು ಪ್ರಸೀದತಃ । ಅಸ್ಮಾಕಮಿಂದ್ರ ಉಭಯಂ ಜುಜೋಷತಿ ಯತ್ಸೋಮ್ಯಸ್ಯಾಂಧಸೋ ಬುಬೋಧತಿ ॥

ಏವಂ ಉಭಯಪಕ್ಷೀಯಾಃ ವದಂತಃ ಹಸ್ತಸ್ಥಿತಾನ್ ಪರಸ್ಪರಂ ಹಸ್ತೇಷು ವಿನಿಮಯಂತಃ ವಾಗ್ದಾನವತ್ • "ವೃಣೀಮಹೇ-ವೃಣೀಧ್ವಮ್" ವರಗೋತ್ರಪೂರ್ವಕಂ ಉಚ್ಚಾರ್ಯ,"ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ" ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಪ್ರಸಾರಿತ ಉತ್ತರೀಯವಸ್ತ್ರೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಗ್ರಂಥಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಉತ್ತರೀಯಂ ಕುರ್ಯುಃ ॥ ಕನ್ಯಾವರಪಿತರೌ ತಾನ್ ವಿಪ್ರಾನ್ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಭಿಃ ತೋಷಯೇತಾಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಕನ್ಯಾವರಣಮ್ ॥

ಅಥ ಮಧುಪರ್ಕವಿಧಿಃ

ದಾತಾ, ಪಾದ್ಯಾರ್ಥಂ, ಅರ್ಘ್ಯಾರ್ಥಂ, ಮಂತ್ರಾಚಮನಾರ್ಥಂ, ಲೌಕಿಕಾಚಮನಾರ್ಥಂ, ಮಧುದಧಿಯುತಂ ಕಾಂಸ್ಯಪಾತ್ರಂ, ಪಂಚವಿಂಶತಿದರ್ಭೈಃ ವಾಮಾವರ್ತೇನ ಕೃತಂ ವಿಷ್ಟರಕೂರ್ಚಂ, ವಸ್ತ್ರೋಪವೀತಗಂಧಪುಷ್ಪಾಣಿ ಸಂಪಾದ್ಯ, ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ ವರಸ್ಯ ಪುರತಃ ಉದಙ್ಮುಖಃ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಪತ್ನೀಂ ಚ ಉಪವೇಶ್ಯ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

........ಶುಭತಿಥೌ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾರ್ಥಿನೇ ಗೃಹಮಾಗತಾಯ ಅಸ್ಮೈ ಸ್ನಾತಕಾಯ ವರಾಯ ಕನ್ಯಾದಾನಾಂಗಭೂತಂ ಮಧುಪರ್ಕಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಮಧುಪರ್ಕೇಣ ಅರ್ಹಯಿಷ್ಯೇ ॥

ವಿಷ್ಟರಕೂರ್ಚಂ ಅರ್ವಾಗಗ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, "ವಿಷ್ಟರೋ ವಿಷ್ಟರೋ ವಿಷ್ಟರಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್" ಇತಿ ವರಹಸ್ತೇ ದದ್ಯಾತ್ । ವರಃ "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತಿ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ತದ್ಗ್ರಂಥಿಂ ವಿಸೃಜ್ಯ-

ಅಹಂ ವರ್ಷ್ಮೇತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವೋ ವಿಷ್ಟರೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ವಿಷ್ಟರೋಪವೇಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಹಂ ವರ್ಷ್ಮ ಸಜಾತಾನಾಂ ವಿದ್ಯುತಾಮಿವ ಸೂರ್ಯಃ । ಇದಂ ತಮಧಿ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ಯೋ ಮಾ ಕಶ್ಚಾಭಿದಾಸತಿ ॥

ಇತಿ ಪಠಿತ್ವಾ ಆಕ್ರಮ್ಯ ಉದಗಗ್ರೇ ವಿಷ್ಟರೇ ಉಪವಿಶೇತ್ । ತತಃ "ಪಾದ್ಯಂ ಪಾದ್ಯಂ ಪಾದ್ಯಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್" । "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತಿ ವರಃ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕಲಶಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ । ವರಪಾದೌ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೇ ನಿಧಾಪ್ಯ ಪತ್ನೀಸ್ರಾವಿತಕಲಶೋದಕೇನ "ವರಾಂತರ್ಯಾಮಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಇದಂ ತೇ ಪಾದ್ಯಮ್" ಇತಿ ಅಕ್ಷತೋದಕಂ ಪಾದಯೋಃ ನಿನೀಯ ದಕ್ಷಿಣಪಾದಪುರಸ್ಸರಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೇತ್ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಶ್ರಿಯಮಾವೇಶಯಾಮ್ಯತೋ ದೇವೀಃ ಪ್ರತಿಪಶ್ಯಾಮ್ಯಾಪಃ । ದಕ್ಷಿಣಂ ಪಾದಮವನೇನಿಜೇಽಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಇಂದ್ರಿಯಂ ದಧಾಮಿ । ಸವ್ಯಂ ಪಾದಮವನೇನಿಜೇಽಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರ ಇಂದ್ರಿಯಂ ವರ್ಧಯಾಮಿ । ಪೂರ್ವಮನ್ಯಂ ಅಪರಮನ್ಯಂ ಪಾದಾವವನೇನಿಜೇ ದೇವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ಗುಪ್ತ್ಯಾ ಅಭಯಸ್ಯಾವರುದ್ಧ್ಯೈ । ಆಪಃ ಪಾದಾವವನೇಜನೀರ್ದ್ವಿಷಂತಂ ನಿರ್ದಹಂತು ಮೇ ।

ವರಃ ಲೌಕಿಕಜಲೇನ ಆಚಾಮೇತ್ । "ಅರ್ಘ್ಯಂ ಅರ್ಘ್ಯಂ ಅರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್"

ಇತಿ ಅರ್ಘ್ಯಪಾತ್ರೇ ದತ್ತೇ "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತಿ ಅಂಜಲಿನಾ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್। ತೇನ ಉದಕೇನ ಗಂಧಾಕ್ಷತಪುಷ್ಪಸಹಿತೇನ "ವರಾಂ-ತರ್ಯಾಮಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಇದಂ ತೇ ಅರ್ಘ್ಯಮ್" ಇತಿ ಅರ್ಘ್ಯಂ ದದ್ಯಾತ್ । "ಆಚಮನೀಯಂ ಆಚಮನೀಯಂ ಆಚಮ-ನೀಯಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್" ಇತಿ ಮಂತ್ರಾಚಮನಪಾತ್ರೇ ದತ್ತೇ, "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತಿ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ । ತಜ್ಜಲಂ ತೃತೀಯಾಂಶಂ ಸ್ವಸ್ಯಾ ವಿಯುವಾನಃ "ಅಮೃತೋಪಸ್ತರಣಮಸಿ" ಇತಿ ಪೀತ್ವಾ ಲೌಕಿಕಜಲೇನ ಆಚಾಮೇತ್ । ತತಃ ದಾತಾ "ಮಧುಪರ್ಕೋ ಮಧುಪರ್ಕೋ ಮಧುಪರ್ಕಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್" ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ವರಃ "ಮಿತ್ರಸ್ಯ ತ್ವಾ ಚಕ್ಷುಷಾ ಪ್ರತೀಕ್ಷೇ" ಇತಿ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ

"ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ............ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತ್ಯಂಜಲಿನಾ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ,

ವಿವಾಹ

ಮಧುವಾತಾ ಋತಾಯತೇತಿ ರಾಹುಗಣೋ ಗೌತಮೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ಮಧುಪರ್ಕಾಲೋಡನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಧು ವಾತಾ ಋತಾಯತೇ ಮಧು ಕ್ಷರಂತಿ ಸಿಂಧವಃ । ಮಾಧ್ವೀರ್ನಃ ಸಂತ್ವೋಷಧೀಃ ॥ ಮಧು ನಕ್ತಮುತೋಷಸೋ ಮಧುಮತ್ಪಾರ್ಥಿವಂ ರಜಃ । ಮಧು ದ್ಯೌರಸ್ತು ನಃ ಪಿತಾ ॥ ಮಧುಮಾನ್ನೋ ವನಸ್ಪತಿರ್ಮಧುಮಾಁ ಅಸ್ತು ಸೂರ್ಯಃ । ಮಾಧ್ವೀರ್ಗಾವೋ ಭವಂತು ನಃ ॥ 134 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಇತ್ಯಾಲೋಡ್ಯ ಅಂಗುಲಿಗತಂ ಮಧುಪರ್ಕಲೇಪಂ ಪೂರ್ವಾದಿಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಮಂತ್ರೈಃ ಸಿಂಚೇತ್ ॥

ವಸವಸ್ತ್ವಾ ಗಾಯತ್ರೇಣ ಛಂದಸಾ ಭಕ್ಷಯಂತು । ರುದ್ರಾಸ್ತ್ವಾ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇನ ಛಂದಸಾ ಭಕ್ಷಯಂತು । ಆದಿತ್ಯಾಸ್ತ್ವಾ ಜಾಗತೇನ ಛಂದಸಾ ಭಕ್ಷಯಂತು । ವಿಶ್ವೇ ತ್ವಾ ದೇವಾ ಆನುಷ್ಟುಭೇನ ಛಂದಸಾ ಭಕ್ಷಯಂತು । ಏವಂ ಸೇಚಯಿತ್ವಾ, ಮಧ್ಯಾತ್ ತ್ರಿಃ ಉದ್ಧೃತ್ಯ, "ಭೂತೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ, ಭೂತೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ, ಭೂತೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಾ" ಇತಿ ತ್ರಿವಾರಂ ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪಾತ್ರಂ ಭೂಮೌ ನಿದಧ್ಯಾತ್ । ಸ್ವಸ್ಮಾ ದೀಯಮಾನಂ ಮಧುಪರ್ಕಸ್ಯ ಏಕದೇಶಂ "ವಿರಾಜೋ ದೋಹೋಽಸಿ" ಇತಿ ಪೀತ್ವಾ ಲೌಕಿಕಜಲೇನ ಆಚಾಮೇತ್ ॥ "ವಿರಾಜೋ ದೋಹಮಶೀಯ" ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಂ ಪ್ರಾಶ್ಯಾಚಮ್ಯ "ಮಯಿ ದೋಹಃ ಪದ್ಯಾಯೈ ವಿರಾಜಃ" ತೃತೀಯಂ ಪ್ರಾಶ್ಯಾಚಾಮೇತ್ । ಮಧುಪರ್ಕಶಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಶ್ಯ ಆಚಾಮೇತ್ । ಮಧುಪರ್ಕಪಾತ್ರಂ ಉತ್ತರತೋ ನಿದಧ್ಯಾತ್ । "ಅಮೃತಾಪಿಧಾನಮಸಿ" ಇತಿ ಸ್ವಸ್ಮಾ ದತ್ತಂ ಮಂತ್ರಾಚಮನಪಾತ್ರೋದಕಂ ಪ್ರಾಶ್ಯ ಆಚಾಮೇತ್ ॥ ಪುನಃ ತತ್ಪಾತ್ರಸ್ಥಿತಜಲಂ ನಿಃಶೇಷಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, "ಸತ್ಯಂ ಯಶಃ ಶ್ರೀಃ ಮಯಿ ಶ್ರೀಃ ಶ್ರಯತಾಮ್" ಇತಿ ಏಕದೇಶಂ ಪೀತ್ವಾ ಲೌಕಿಕಜಲೇನ ದ್ವಿರಾಚಮೇತ್ । ತತಃ "ಗೌಃ ಗೌಃ ಗೌಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಮ್" ಇತಿ ದಾತ್ರಾ ದತ್ತಂ ಗೋಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯಫಲದ್ರವ್ಯಂ "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ" ಇತಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ–

ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಾರ್ಗವೋ ಜಮದಗ್ನಿಃ ಗೌಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಗೋರುತ್ಸರ್ಜನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ ದುಹಿತಾ ವಸೂನಾಂ ಸ್ವಸಾದಿತ್ಯಾನಾಮಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ । ಪ್ರ ನು ವೋಚಂ ಚಿಕಿತುಷೇ ಜನಾಯ ಮಾ ಗಾಮನಾಗಾಮದಿತಿಂ ವಧಿಷ್ಟ ॥ ಓಂ ಉತ್ಸೃಜತ ॥

ವಿವಾಹ

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಉತ್ತರದಿಶಮ್ ಉತ್ಸೃಜೇತ್ ॥ ಅಥ "ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ" ಇತಿ ಗಂಧಂ ಲೇಪಯೇತ್ । "ಅರ್ಚತ ಪ್ರಾರ್ಚತ" ಅಕ್ಷತಾನ್ । "ಆಯನೇತೇ" ಇತಿ ಪುಷ್ಪಮಾಲಾಮ್ । "ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ" ಇತಿ ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮಂ "ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮ್" ಇತಿ ಉಪವೀತಯುಗ್ಮಮ್ । ಏವಂ ಯಥಾವಿಭವಂ ಪೂಜಯೇತ್ ॥ "ಮಧುಪರ್ಕಪೂಜಾಸಾದ್ಗುಣ್ಯಾರ್ಥಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸುವರ್ಣದಕ್ಷಿಣಾಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಾಮಿ" ಇತಿ ದತ್ವಾ, "ಅನೇನ ಮಧುಪರ್ಕಪೂಜನೇನ ವರಾಂತರ್ಗತಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಸುಪ್ರೀತೋಽಸ್ತು ॥ 135 ಪ್ರಯೋಗಃ

॥ ಇತಿ ಮಧುಪರ್ಕಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ವರಪಿತಾ ವಧ್ವಾನಯನಕರ್ತ್ರೇ ಕನ್ಯಾವರಣಕಾಲೇ ಕೃತಂ ಉತ್ತರೀಯಕಂ ವಧ್ವಾಃ ಶಿರೋಭೂಷಣಂ ಚ ಸಂಭಾವನಾಸಹಿತಂ ದತ್ವಾ, "ಇದಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪರಿಧಾಪ್ಯ ಆನಯ" ಇತಿ ವದೇತ್ । ತುಳಸೀಸನ್ನಿಧೌ ವಧೂಂ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೀಂ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಚತಸ್ರಃ ಸುವಾಸಿನ್ಯಃ ಘಟೋದಕೈಃ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಕುರ್ಯುಃ । ತತ್ರೈವ ಸುವಾಸಿನೀಃ ವಧೂಪಕ್ಷೀಯಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಕಂಠಸೂತ್ರಂ, ಉತ್ತರೀಯಕಂ, ಶಿರೋಭೂಷಣಂ ಚ ನಿಧಾಪ್ಯ ಅಲಂಕುರ್ಯುಃ ॥ ತತಃ ವರಂ ಉಷ್ಣೀಷ ವಸ್ತ್ರಾದಿನಾ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ಸುವಾಸಿನೀಭಿಃ ಘಟಸ್ನಾನಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ, ವೇದಿಕಾಂ ಆನಾಯಯೇತ್ ॥

ಅಥ ನಿರೀಕ್ಷಣಮ್

ಮಂಟಪಸ್ಯ ಉತ್ತರಭಾಗೇ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾತ್ಭಾಗಯೋಃ ಹಸ್ತಾಂತರಾಳಂ ವಿಧಾಯ ಸಿತತಂಡುಲೈಃ ದ್ವೌ ರಾಶೀ ಕೃತ್ವಾ ಪೂರ್ವರಾಶೌ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖೋ ನೂತನವಸ್ತ್ರಾಲಂಕೃತಃ ವರಃ ವಾಮಹಸ್ತೇ ದಂಡಂ, ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೇ ಪುಷ್ಪಮಾಲಾಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತಿಷ್ಠೇತ್ । ಪುರತಃ ತಿರಸ್ಕರಿಣೀಂ ಉದಗ್ದಶಾಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ । ವಾದ್ಯಘೋಷಮಂಗಲಗಾನಪೂರ್ವಕಂ ಅಧಿಕಾರಿಣಾ ಮಾಲಾಹಸ್ತಾಂ ವಧೂಂ ಆನಾಯ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮರಾಶೌ ಅವಸ್ಥಾಪಯೇತ್ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಂ ಪಠೇಯುಃ । ವಧೂವರೌ ಮನಸಾ ಇಷ್ಟದೇವತಾಂ ಸ್ಮರಂತೌ ತಿಷ್ಠೇತಾಮ್ । ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿದುಕ್ತಸಮಯೇ ಅಂತಃಪಟೇ ಅಪಾಕೃತೇ ಕನ್ಯಾ, ವರಶಿರಸಿ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕುಸುಮಮಾಲಾಂ ವರಕಂಠೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ವರಃ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೇನ ಕನ್ಯಾಕಂಠೇ ಮಾಲಾಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । "ಅಭ್ರಾತೃಘ್ನೀಂ ವರುಣಾಪತಿಘ್ನೀಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇ । ಇಂದ್ರಾಪುತ್ರಘ್ನೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಂ ತಾಮಸ್ಯೈ ಸವಿತಃ ಸುವ ॥" ಇತಿ ವಧ್ವಾಃ ಮುಖಂ ನಿರೀಕ್ಷೇತ್ । ಸರ್ವೇಽಪಿ "ಸುಮುಹೂರ್ತೋಽಸ್ತು" ಇತಿ ಅಕ್ಷತಾನ್ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಕ್ಷಿಪೇಯುಃ ॥ ಅಂತಃಪಟಂ ಉದಗಪಸಾರಯೇತ್ ॥ ವರಃ ತಯಾ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇ ಸತಿ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ದರ್ಭಾಗ್ರಾಭ್ಯಾಂ

ತಸ್ಯಾ ಭ್ರೂಮಧ್ಯಂ-

ಓಂ ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥ ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಪರಿಮೃಜ್ಯ ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೇತ್ ।

"ಅನೃಕ್ಷರಾ.......... ದೇವಾಃ ॥" ಇತಿ ಮಂತ್ರೇ ಉಚ್ಚರಿತೇ ವರಂ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಂ ವಧೂಂ ಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖೀಂ ಕೃತ್ವಾ ತದ್ದಕ್ಷಿಣತಃ ದಾತಾ ಸಪತ್ನೀಕಃ ಉಪವಿಶ್ಯ ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪೂರ್ವಕಂ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

.............ಶುಭತಿಥೌ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ, ಮಮ ಸಮಸ್ತಪಿತೄಣಾಂ ನಿರತಿಶಯಸಾನಂದಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾದಾನಕಲ್ಪೋಕ್ತಫಲಾವಾಪ್ತಯೇ, ಅನೇನ ವರೇಣ ಅಸ್ಯಾಂ ಕನ್ಯಾಯಾಂ ಉತ್ಪಾದಯಿಷ್ಯಮಾಣಸಂತತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶಾಪರಾನ್ ದ್ವಾದಶ ಪರಾನ್ ಪುರುಷಾಂಶ್ಚ ಪವಿತ್ರೀಕರ್ತುಂ ಆತ್ಮನಶ್ಚ, ಗಂಗಾವಾಲುಕಾಭಿಃ ಸಪ್ತರ್ಷಿಮಂಡಲಪರ್ಯಂತಂ ಕೃತರಾಶೇಃ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾವಸಾನೇ ಏಕೈಕವಾಲುಕಾಪಕರ್ಷಣಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವರಾಶ್ಯಪಕರ್ಷಣಸಂಮಿತಕಾಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿವಾಸಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ಯವೈಃ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಪರ್ಯಂತಂ ಕೃತರಾಶೇಃ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾವಸಾನೇ ಏಕೈಕಯವಾಪಕರ್ಷಣಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವರಾಶ್ಯಪಕರ್ಷಣಸಂಮಿತಕಾಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿವಾಸಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ತಿಲೈಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಪರ್ಯಂತಂ ಕೃತರಾಶೇಃ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾವಸಾನೇ ಏಕೈಕತಿಲಾಪಕರ್ಷಣಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವರಾಶ್ಯಪಕರ್ಷಣಸಂಮಿತಕಾಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿವಾಸಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ವೃಷಲೋಮಭಿಃ ಧ್ರುವಮಂಡಲಪರ್ಯಂತಂ ಕೃತರಾಶೇಃ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾವಸಾನೇ ಏಕೈಕವೃಷಲೋಮಾಪಕರ್ಷಣಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವರಾಶ್ಯಪಕರ್ಷಣಸಂಮಿತಕಾಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿವಾಸಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ, ತ್ರಿಗುಣೀಕೃತಾಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಫಲಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಪ್ರಜಾಪತಿಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಉಭಯಕುಲಸರ್ವೋದ್ಧಿಷ್ಟಪಿತೄಣಾಂ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮವಿವಾಹವಿಧಿನಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಾಲಂಕೃತಕನ್ಯಾದಾನಮಹಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ತದಂಗ ಕಲಶಾರಾಧನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಅಗ್ನೇಃ ಉತ್ತರತಃ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾತ್ ಧಾನ್ಯರಾಶೌ ಕಲಶದ್ವಯಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಅರ್ಚಯೇತ್ । ಕನ್ಯಾಯಾಃ ರಜೋದರ್ಶನದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಫಲದಾನಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಸಭ್ಯೇಭ್ಯಶ್ಚ ಅನುಜ್ಞಾಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಪೂರ್ವಕಲಶಮ್ ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಸ್ವಪತ್ನೀಹಸ್ತೇ ದತ್ವಾ ಉದಙ್ಮುಖಃ ತಿಷ್ಠನ್ ಕನ್ಯಾಂಜಲೇರುಪರಿ ವರಾಂಜಲಿಂ ಕೃತ್ವಾ, ಸ್ವಹಸ್ತೇ ಕುಶಾಕ್ಷತಾನ್ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣ ವಿವಾಹೇನ ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ॥

ಕನ್ಯಾಂ ಕನಕಸಂಪನ್ನಾಂ ಕನಕಾಭರಣೈರ್ಯುತಾಮ್ ।
ದಾಸ್ಯಾಮಿ ವಿಷ್ಣವೇ ತುಭ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಜಿಗೀಷಯಾ ॥

ವಿಶ್ವಂಭರಃ ಪಂಚ ಭೂತಾಃ ಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯೋ ಯತ್ರ ದೇವತಾಃ ।
ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಪಿತೄಣಾಂ ತಾರಣಾಯ ಚ ॥

ಇತಿ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಸ್ಥಪತ್ನೀನ್ಯಾಪಿತಕಲಶೋದಕಧಾರಾಂ ಸ್ವಹಸ್ತಾತ್ ವರಾಂಜಲೌ ಕ್ಷಿಪನ್-

ಕನ್ಯಾ ತಾರಯತು । ಪುಣ್ಯಂ ವರ್ಧತಾಮ್ । ಶಿವಾಃ ಆಪಃ ಸಂತು । ಸೌಮನಸ್ಯಂ ಅಸ್ತು । ಅಕ್ಷತಂ ಚಾರಿಷ್ಟಂ ಚಾಸ್ತು । ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ಶ್ರೇಯಃ ಶಾಂತಿಃ ಪುಷ್ಟಿಸ್ತುಷ್ಟಿಶ್ಚಾಸ್ತು । ಪುಣ್ಯಾಹಂ ಬ್ರುವಂತು । ಸ್ವಸ್ತಿ ಬ್ರುವಂತು । ಋದ್ಧಿಂ ಬ್ರುವಂತು । ಶ್ರೀರಸ್ತ್ವಿತಿ ಬ್ರುವಂತು । ಆಂಗೀರಸಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನ ....ಶರ್ಮಾಽಹಂ ಮಮ ಸಮಸ್ತಪಿತೄಣಾಂ ನಿರತಿಶಯಸಾನಂದಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾವಾಪ್ತಯೇ ಅನೇನ ವರೇಣಾಸ್ಯಾಂ ಕನ್ಯಾಯಾಂ ಉತ್ಪಾದಯಿಷ್ಯಮಾಣಸಂತತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶಾಪರಾನ್ ದ್ವಾದಶ ಪರಾನ್ ಆತ್ಮನಶ್ಚ ಪವಿತ್ರೀಕರ್ತುಂ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತಯೇ. ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರ.......... ಶ್ರೀಧರರೂಪಾಯ ಆಂಗೀರಸ.......... ಶ್ರೀರೂಪಾಂ ಪ್ರಜಾಪತಿದೈವತ್ಯಾಂ ಪ್ರಜೋತ್ಪಾದನಾರ್ಥಂ ತುಭ್ಯಮಹಂ ಸಂಪ್ರದದೇ ಶ್ರಿಯೈ ॥ ಇತಿ ಅಕ್ಷತೋದಕಧಾರಾಂ ವಿಸೃಜೇತ್ । ಏವಂ "ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣ ವಿವಾಹೇನ" ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ "ಸಂಪ್ರದದೇ ಶ್ರಿಯೈ" ಪರ್ಯಂತಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಜಲಧಾರಾಂ ವಿಸೃಜನ್ "ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು ಭವಾನ್" ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ "ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರೀಯತಾಂ" ಇತಿ ಮನಸಾ ಸ್ಮರೇತ್ । ತತೋ ವರಃ "ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ" ವದನ್ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ದಕ್ಷಿಣಾಂಸಂ ಸ್ಪೃಶನ್-

ಓಂ ಕ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ಅದಾತ್ । ಕಾಮಃ ಕಾಮಾಯಾದಾತ್ । ಕಾಮೋ ದಾತಾ । ಕಾಮಃ ಪ್ರತಿಗ್ರಹೀತಾ । ಕಾಮಂ ಸಮುದ್ರಮಾವಿಶ । ಕಾಮೇನ ತ್ವಾ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ । ಕಾಮೈತತ್ತೇ ವೃಷ್ಟಿರಸಿ ದ್ಯೌಸ್ತ್ವಾ ದದಾತು । ಪೃಥಿವೀ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು । ಧರ್ಮಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥ ಇತಿ ವದೇತ್ ।

ಅಥ ದಾತಾ-

ಗೌರೀಂ ಕನ್ಯಾಂ ಇಮಾಂ ವಿಪ್ರ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಭೂಷಿತಾಮ್ ।
ಗೋತ್ರಾಯ ಶರ್ಮಣೇ ತುಭ್ಯಂ ದತ್ತಾಂ ವಿಪ್ರ ಸಮಾಶ್ರಯ ॥

ಕನ್ಯೇ ಮಮಾಗ್ರತೋ ಭೂಯಾಃ ಕನ್ಯೇ ಮೇ ದೇವಿ ಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ ।
ಕನ್ಯೇ ಮೇ ಪೃಷ್ಠತೋ ಭೂಯಾಃ ತ್ವದ್ದಾನಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನುಯಾಮ್ ॥

ಮಮ ವಂಶಕುಲೇ ಜಾತಾ ಪಾಲಿತಾ ಪ್ರಾಪ್ತವತ್ಸರಾ ।
ತುಭ್ಯಂ ವಿಪ್ರ ಮಯಾ ದತ್ತಾ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಪ್ರವರ್ಧಿನೀ ॥

ಧರ್ಮೇ ಚ ಅರ್ಥೇ ಚ ಕಾಮೇ ಚ ನಾತಿಚರಿತವ್ಯಾ ತ್ವಯಾ ಇಯಂ ಕನ್ಯಾ । ಇತ್ಯುಕ್ತೇ "ನಾತಿಚರಾಮಿ" ಇತಿ ವರಃ ।

ಕೃತಸ್ಯ ಕನ್ಯಾದಾನಸ್ಯ ಕಲ್ಪೋಕ್ತಫಲಾವಾಪ್ತಯೇ ವರಾಂತರ್ಯಾಮಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾಯ ಇಮಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ತುಭ್ಯಮಹಂ ಸಂಪ್ರದದೇ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ದಾತಾ ಜಲಧಾರಾಸಹಿತಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವರಹಸ್ತೇ ದದ್ಯಾತ್ ।

"ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ" ಇತಿ ವರಃ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ ಪೀಠೋಪರಿ ಪ್ರಸಾರಿತವಸ್ತ್ರೇ ವಧ್ವಾ ಸಹ ಉಪವಿಶೇತ್ । ದಾತಾ ಸಭಾಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

॥ ಇತಿ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ಕನ್ಯಾದಾನಂ ಚ ॥

ವಿಪ್ರಾಃ ಸೂರ್ಯಾಸೂಕ್ತಂ ಪಠೇಯುಃ ॥

ಸೂರ್ಯಾವರ್ಗಾಃ

ಸತ್ಯೇನೋತ್ತಭಿತೇತಿ ಸಪ್ತಚತ್ವಾರಿಂಶದೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಾ ಸಾವಿತ್ರೀ ಋಷಿಕಾ । ಪಂಚಾನಾಂ ಸೋಮೋ ದೇವತಾ, ತತಃ ಏಕಾದಶಾನಾಂ ಸೂರ್ಯಾವಿವಾಹಃ, ಸಪ್ತದಶ್ಯಾ ದೇವಾಃ, ಅಷ್ಟಾದಶ್ಯಾಃ ಸೋಮಾರ್ಕೌ ಏಕೋನವಿಂಶ್ಯಾಶ್ಚಂದ್ರಮಾಃ, ತತೋ ನವಾನಾಂ ನೃಣಾಂ ವಿವಾಹಮಂತ್ರಾ ಆಶೀಃಪ್ರಾಯಾಃ, ತತೋ ದ್ವಯೋರ್ವಧೂವಾಸಃ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನಿಂದಾ, ಏಕತ್ರಿಂಶ್ಯಾ ಯಕ್ಷ್ಮಘ್ನಾ, ಶಿಷ್ಟಾನಾಮೃಚಾಂ

ಸೂರ್ಯಾ ಸಾವಿತ್ರೀ । ಅನುಷ್ಟುಪ್, ಚತುರ್ದಶೀ ಏಕೋನವಿಂಶ್ಯಾದಿತಿಸ್ರಸ್ತ್ರಯೋವಿಂಶೀ ಚತುರ್ವಿಂಶೀ ಷಡ್ವಿಂಶೀ ಷಟ್ತ್ರಿಂಶೀಸಪ್ತತ್ರಿಂಶೀ ಚತುಶ್ಚತ್ವಾರಿಂಶ್ಯಶ್ಚ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ, ಅಷ್ಟಾದಶೀಸಪ್ತವಿಂಶೀತ್ರಿಚತ್ವಾರಿಂಶ್ಯಶ್ಚ ಜಗತ್ಯಃ, ಚತುಸ್ತ್ರಿಂಶ್ಯುರೋಬೃಹತೀ ॥

ಓಂ ಸತ್ಯೇನೋತ್ತಭಿತಾ ಭೂಮಿಃ ಸೂರ್ಯೇಣೋತ್ತಭಿತಾ ದ್ಯೌಃ । ಋತೇನಾದಿತ್ಯಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ದಿವಿ ಸೋಮೋ ಅಧಿ ಶ್ರಿತಃ ॥ ೧ ॥ ಸೋಮೇನಾದಿತ್ಯಾ ಬಲಿನಃ ಸೋಮೇನ ಪೃಥಿವೀ ಮಹೀ । ಅಥೋ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಮೇಷಾಮುಪಸ್ಥೇ ಸೋಮ ಆಹಿತಃ ॥ ೨ ॥ ಸೋಮಂ ಮನ್ಯತೇ ಪಪಿವಾನ್ ಯತ್ ಸಂಪಿಂಷಂತ್ಯೋಷಧಿಮ್ । ಸೋಮಂ ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ವಿದುರ್ನ ತಸ್ಯಾಶ್ನಾತಿ ಕಶ್ಚನ ॥ ೩ ॥ ಆಚ್ಛದ್ವಿಧಾನೈರ್ಗುಪಿತೋ ಬಾರ್ಹತೈಃ ಸೋಮ ರಕ್ಷಿತಃ । ಗ್ರಾವ್ಣಾಮಿಚ್ಛೃಣ್ವನ್ ತಿಷ್ಠಸಿ ನ ತೇ ಅಶ್ನಾತಿ ಪಾರ್ಥಿವಃ ॥ ೪ ॥ ಯತ್ ತ್ವಾ ದೇವ ಪ್ರಪಿಬಂತಿ ತತ ಆ ಪ್ಯಾಯಸೇ ಪುನಃ । ವಾಯುಃ ಸೋಮಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತಾ ಸಮಾನಾಂ ಮಾಸ ಆಕೃತಿಃ ॥ ೫ ॥ ರೈಭ್ಯಾಸೀದನುದೇಯೀ ನಾರಾಶಂಸೀ ನ್ಯೋಚನೀ । ಸೂರ್ಯಾಯಾ ಭದ್ರಮಿದ್ವಾಸೋ ಗಾಥಯೈತಿ ಪರಿಷ್ಕೃತಮ್ ॥ ೬ ॥ ಚಿತ್ತಿರಾ ಉಪಬರ್ಹಣಂ ಚಕ್ಷುರಾ ಅಭ್ಯಂಜನಮ್ । ದ್ಯೌರ್ಭೂಮಿಃ ಕೋಶ ಆಸೀದ್ ಯದಯಾತ್ ಸೂರ್ಯಾ ಪತಿಮ್ ॥ ೭ ॥ ಸ್ತೋಮಾ ಆಸನ್ ಪ್ರತಿಧಯಃ ಕುರೀರಂ ಛಂದ ಓಪಶಃ । ಸೂರ್ಯಾಯಾ ಅಶ್ವಿನಾ ವರಾಗ್ನಿರಾಸೀತ್ ಪುರೋಗವಃ ॥ ೮ ॥ ಸೋಮೋ ವಧೂಯುರಭವದಶ್ವಿನಾಸ್ತಾಮುಭಾ ವರಾ । ಸೂರ್ಯಾಂ ಯತ್ ಪತ್ಯೇ ಶಂಸಂತೀಂ ಮನಸಾ ಸವಿತಾದದಾತ್ ॥ ೯ ॥ ಮನೋ ಅಸ್ಯಾ ಅನ ಆಸೀದ್ ದ್ಯೌರಾಸೀದುತ ಚ್ಛದಿಃ । ಶುಕ್ರಾವನಡ್ವಾಹಾವಾಸ್ತಾಂ ಯದಯಾತ್ ಸೂರ್ಯಾ ಗೃಹಮ್ ॥ ೧೦ ॥ ಋಕ್ಸಾಮಾಭ್ಯಾಮಭಿಹಿತೌ ಗಾವೌ ತೇ

ಸಾಮನಾವಿತಃ । ಶ್ರೋತ್ರಂ ತೇ ಚಕ್ರೇ ಆಸ್ತಾಂ ದಿವಿ ಪಂಥಾಶ್ಚರಾಚರಃ ॥ ೧೧ ॥ ಶುಚೀ ತೇ ಚಕ್ರೇ ಯಾತ್ಯಾ ವ್ಯಾನೋ ಅಕ್ಷ ಆಹತಃ । ಅನೋ ಮನಸ್ಮಯಂ ಸೂರ್ಯಾಽಽರೋಹತ್ ಪ್ರಯತೀ ಪತಿಮ್ ॥ ೧೨ ॥ ಸೂರ್ಯಾಯಾ ವಹತುಃ ಪ್ರಾಗಾತ್ ಸವಿತಾ ಯಮವಾಸೃಜತ್ । ಅಘಾಸು ಹನ್ಯಂತೇ ಗಾವೋಽರ್ಜುನ್ಯೋಃ ಪರ್ಯುಹ್ಯತೇ ॥ ೧೩ ॥ ಯದಶ್ವಿನಾ ಪೃಚ್ಛಮಾನಾವಯಾತಂ ತ್ರಿಚಕ್ರೇಣ ವಹತುಂ ಸೂರ್ಯಾಯಾಃ । ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅನು ತದ್ವಾಮಜಾನನ್ ಪುತ್ರಃ ಪಿತರಾವವೃಣೀತ ಪೂಷಾ ॥ ೧೪ ॥ ಯದಯಾತಂ ಶುಭಸ್ಪತೀ ವರೇಯಂ ಸೂರ್ಯಾಮುಪ । ಕ್ವೈಕಂ ಚಕ್ರಂ ವಾಮಾಸೀತ್ ಕ್ವ ದೇಷ್ಟ್ರಾಯ ತಸ್ಥಥುಃ ॥ ೧೫ ॥ ದ್ವೇ ತೇ ಚಕ್ರೇ ಸೂರ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ಋತುಥಾ ವಿದುಃ । ಅಥೈಕಂ ಚಕ್ರಂ ಯದ್ಗುಹಾ ತದದ್ಧಾತಯ ಇದ್ವಿದುಃ ॥ ೧೬ ॥ ಸೂರ್ಯಾಯೈ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರಾಯ ವರುಣಾಯ ಚ । ಯೇ ಭೂತಸ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸ ಇದಂ ತೇಭ್ಯೋಽಕರಂ ನಮಃ ॥ ೧೭ ॥ ಪೂರ್ವಾಪರಂ ಚರತೋ ಮಾಯಯೈತೌ ಶಿಶೂ ಕ್ರೀಳಂತೌ ಪರಿ ಯಾತೋ ಅಧ್ವರಮ್ । ವಿಶ್ವಾನ್ಯನ್ಯೋ ಭುವನಾಭಿಚಷ್ಟ ಋತೂರನ್ಯೋ ವಿದಧಜ್ಜಾಯತೇ ಪುನಃ ॥ ೧೮ ॥ ನವೋನವೋ ಭವತಿ ಜಾಯಮಾನೋಽಹ್ನಾಂ ಕೇತುರುಷಸಾಮೇತ್ಯಗ್ರಮ್ । ಭಾಗಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ವಿ ದಧಾತ್ಯಾಯನ್ ಪ್ರ ಚಂದ್ರಮಾಸ್ತಿರತೇ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥ ೧೯ ॥ ಸುಕಿಂಶುಕಂ ಶಲ್ಮಲಿಂ ವಿಶ್ವರೂಪಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಂ ಸುವೃತಂ ಸುಚಕ್ರಮ್ । ಆ ರೋಹ ಸೂರ್ಯೇ ಅಮೃತಸ್ಯ ಲೋಕಂ ಸ್ಯೋನಂ ಪತ್ಯೇ ವಹತುಂ ಕೃಣುಷ್ವ ॥ ೨೦ ॥

ಉದೀರ್ಷ್ವಾತಃ ಪತಿವತೀ ಹ್ಯೇಷಾ ವಿಶ್ವಾವಸುಂ ನಮಸಾ ಗೀರ್ಭಿರೀಳೇ । ಅನ್ಯಾಮಿಚ್ಛ ಪಿತೃಷದಂ ವ್ಯಕ್ತಾಂ ಸ ತೇ ಭಾಗೋ ಜನುಷಾ ತಸ್ಯ ವಿದ್ಧಿ ॥ ೨೧ ॥ ಉದೀರ್ಷ್ವಾತೋ ವಿಶ್ವಾವಸೋ ನಮಸೇಳಾಮಹೇ ತ್ವಾ । ಅನ್ಯಾಮಿಚ್ಛ ಪ್ರಫರ್ವ್ಯಂ೧ ಸಂ ಜಾಯಾಂ ಪತ್ಯಾ ಸೃಜ ॥ ೨೨ ॥ ಅನೃಕ್ಷರಾ ಋಜವಃ ಸಂತು ಪಂಥಾ ಯೇಭಿಃ ಸಖಾಯೋ ಯಂತಿ ನೋ ವರೇಯಮ್ । ಸಮರ್ಯಮಾ ಸಂ ಭಗೋ ನೋ ನಿನೀಯಾತ್ ಸಂ ಜಾಸ್ಪತ್ಯಂ ಸುಯಮಮಸ್ತು ದೇವಾಃ ॥ ೨೩ ॥ ಪ್ರ ತ್ವಾ ಮುಂಚಾಮಿ ವರುಣಸ್ಯ ಪಾಶಾದ್ ಯೇನ ತ್ವಾಬಧ್ನಾತ್ ಸವಿತಾ ಸುಶೇವಃ । ಋತಸ್ಯ ಯೋನೌ ಸುಕೃತಸ್ಯ ಲೋಕೇಽರಿಷ್ಟಾಂ ತ್ವಾ ಸಹ ಪತ್ಯಾ ದಧಾಮಿ ॥ ೨೪ ॥ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾಮಿ ನಾಮುತಃ ಸುಬದ್ಧಾಮಮುತಸ್ಕರಮ್ । ಯಥೇಯಮಿಂದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾ ಸುಭಗಾಸತಿ ॥ ೨೫ ॥ ಪೂಷಾ ತ್ವೇತೋ ನಯತು ಹಸ್ತಗೃಹ್ಯಾಶ್ವಿನಾ ತ್ವಾ ಪ್ರ ವಹತಾಂ ರಥೇನ । ಗೃಹಾನ್ ಗಚ್ಛ ಗೃಹಪತ್ನೀ ಯಥಾಸೋ ವಶಿನೀ ತ್ವಂ ವಿದಥಮಾ ವದಾಸಿ ॥ ೨೬ ॥ ಇಹ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಜಯಾ ತೇ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮಸ್ಮಿನ್ ಗೃಹೇ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ಜಾಗೃಹಿ । ಏನಾ ಪತ್ಯಾ ತನ್ವಂ೧ ಸಂ ಸೃಜಸ್ವಾಧಾ ಜಿವ್ರೀ ವಿದಥಮಾ ವದಾಥಃ ॥ ೨೭ ॥ ನೀಲಲೋಹಿತಂ ಭವತಿ ಕೃತ್ಯಾಸಕ್ತಿರ್ವ್ಯಜ್ಯತೇ । ಏಧಂತೇ ಅಸ್ಯಾ ಜ್ಞಾತಯಃ ಪತಿರ್ಬಂಧೇಷು ಬಧ್ಯತೇ ॥ ೨೮ ॥ ಪರಾ ದೇಹಿ ಶಾಮುಲ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಭ್ಯೋ ವಿ ಭಜಾ ವಸು । ಕೃತ್ಯೈಷಾ ಪದ್ವತೀ ಭೂತ್ವ್ಯಾ ಜಾಯಾ ವಿಶತೇ ಪತಿಮ್ ॥ ೨೯ ॥ ಅಶ್ರೀರಾ ತನೂರ್ಭವತಿ ರುಶತೀ

ಪಾಪಯಾಮುಯಾ । ಪತಿರ್ಯದ್ವಧ್ವೋ೩ ವಾಸಸಾ ಸ್ವಮಂಗಮಭಿಧಿತ್ಸತೇ ॥ ೩೦ ॥ ಯೇ ವಧ್ವಶ್ಚಂದ್ರಂ ವಹತುಂ ಯಕ್ಷ್ಮಾ ಯಂತಿ ಜನಾದನು । ಪುನಸ್ತಾನ್ ಯಜ್ಞಿಯಾ ದೇವಾ ನಯಂತು ಯತ ಆಗತಾಃ ॥ ೩೧ ॥ ಮಾ ವಿದನ್ ಪರಿಪಂಥಿನೋ ಯ ಆಸೀದಂತಿ ದಂಪತೀ । ಸುಗೇಭಿರ್ದುರ್ಗಮತೀತಾಮಪ ದ್ರಾಂತ್ವರಾತಯಃ ॥ ೩೨ ॥ ಸುಮಂಗಲೀರಿಯಂ ವಧೂರಿಮಾಂ ಸಮೇತ ಪಶ್ಯತ । ಸೌಭಾಗ್ಯಮಸ್ಯೈ ದತ್ವಾಯಾಥಾಸ್ತಂ ವಿ ಪರೇತನ ॥ ೩೩ ॥ ತೃಷ್ಟಮೇತತ್ಕಟುಕಮೇತದಪಾಷ್ಠವದ್ವಿಷವನ್ನೈತದತ್ತವೇ । ಸೂರ್ಯಾಂ ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿದ್ಯಾತ್ ಸ ಇದ್ವಾಧೂಯಮರ್ಹತಿ ॥ ೩೪ ॥ ಆಶಸನಂ ವಿಶಸನಮಥೋ ಅಧಿವಿಕರ್ತನಮ್ । ಸೂರ್ಯಾಯಾಃ ಪಶ್ಯ ರೂಪಾಣಿ ತಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತು ಶುಂಧತಿ ॥ ೩೫ ॥ ಗೃಭ್ಣಾಮಿ ತೇ ಸೌಭಗತ್ವಾಯ ಹಸ್ತಂ ಮಯಾ ಪತ್ಯಾ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸಃ । ಭಗೋ ಅರ್ಯಮಾ ಸವಿತಾ ಪುರಂಧಿರ್ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಾದುರ್ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ದೇವಾಃ ॥ ೩೬ ॥ ತಾಂ ಪೂಷಞ್ಛಿವತಮಾಮೇರಯಸ್ವ ಯಸ್ಯಾಂ ಬೀಜಂ ಮನುಷ್ಯಾ೩ ವಪಂತಿ । ಯಾ ನ ಊರೂ ಉಶತೀ ವಿಶ್ರಯಾತೇ ಯಸ್ಯಾಮುಶಂತಃ ಪ್ರಹರಾಮ ಶೇಪಮ್ ॥ ೩೭ ॥ ತುಭ್ಯಮಗ್ರೇ ಪರ್ಯವಹನ್ತ್ಸೂರ್ಯಾಂ ವಹತುನಾ ಸಹ । ಪುನಃ ಪತಿಭ್ಯೋ ಜಾಯಾಂ ದಾ ಅಗ್ನೇ ಪ್ರಜಯಾ ಸಹ ॥ ೩೮ ॥ ಪುನಃ ಪತ್ನೀಮಗ್ನಿರದಾದಾಯುಷಾ ಸಹ ವರ್ಚಸಾ । ದೀರ್ಘಾಯುರಸ್ಯಾ ಯಃ ಪತಿರ್ಜೀವಾತಿ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥ ೩೯ ॥ ಸೋಮಃ ಪ್ರಥಮೋ ವಿವಿದೇ ಗಂಧರ್ವೋ ವಿವಿದ ಉತ್ತರಃ । ತೃತೀಯೋ

ಅಗ್ನಿಷ್ಟೇ ಪತಿಸ್ತುರೀಯಸ್ತೇ ಮನುಷ್ಯಜಾಃ ॥ ೪೦ ॥ ಸೋಮೋ ದದದ್ಗಂಧರ್ವಾಯ ಗಂಧರ್ವೋ ದದದಗ್ನಯೇ । ರಯಿಂ ಚ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚಾದಾದಗ್ನಿರ್ಮಹ್ಯಮಥೋ ಇಮಾಮ್ ॥ ೪೧ ॥ ಇಹೈವ ಸ್ತಂ ಮಾ ವಿ ಯೌಷ್ಟಂ ವಿಶ್ವಮಾಯುರ್ವ್ಯ- ಶ್ನುತಮ್ । ಕ್ರೀಳಂತೌ ಪುತ್ರೈರ್ನಪ್ತೃಭಿರ್ಮೋದಮಾನೌ ಸ್ವೇ ಗೃಹೇ ॥ ೪೨ ॥ ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಜರಸಾಯ ಸಮನಕ್ತ್ವರ್ಯಮಾ । ಅದುರ್ಮಂಗಲೀಃ ಪತಿಲೋಕಮಾ ವಿಶ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥ ೪೩ ॥ ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥ ೪೪ ॥ ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾಂ ಸುಭಗಾಂ ಕೃಣು । ದಶಾಸ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ॥ ೪೫ ॥ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶ್ರ್ವಾಂ ಭವ । ನನಾಂದರಿ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಅಧಿ ದೇವೃಷು ॥ ೪೬ ॥ ಸಮಂಜಂತು ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಮಾಪೋ ಹೃದಯಾನಿ ನೌ । ಸಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಸಂ ಧಾತಾ ಸಮು ದೇಷ್ಟ್ರೀ ದಧಾತು ನೌ ॥ ೪೭ ॥

ಓಂ ಅವಿಧವಾ ಭವ ವರ್ಷಾಣಿ ಶತಂ ಸಾಗ್ರಂ ತು ಸುವ್ರತಾ । ತೇಜಸ್ವೀ ಚ ಯಶಸ್ವೀ ಚ ಧರ್ಮಪತ್ನೀ ಪತಿವ್ರತಾ ॥ ॥ ೧ ॥ ಜನಯದ್ಬಹುಪುತ್ರಾಣಿ ಮಾ ಚ ದುಃಖಂ ಲಭೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ । ಭರ್ತಾ ತೇ ಸೋಮಪಾ ನಿತ್ಯಂ ಭವೇದ್ ಧರ್ಮಪರಾಯಣಃ ॥ ೨ ॥ ಅಷ್ಟಪುತ್ರಾ ಭವ ತ್ವಂ ಚ ಸುಭಗಾ ಚ ಪತಿವ್ರತಾ । ಭರ್ತುಶ್ಚೈವ ಪಿತುರ್ಭ್ರಾತುರ್ಹೃದಯಾ-

ನಂದಿನೀ ಸದಾ ॥ ೩ ॥ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ತು ಯಥೇಂದ್ರಾಣೀ ಶ್ರೀಧರಸ್ಯ ಯಥಾ ಶ್ರಿಯಾ । ಶಂಕರಸ್ಯ ಯಥಾ ಗೌರೀ ತದ್ವದ್ಭರ್ತುರಪಿ ಭರ್ತರಿ ॥ ೪ ॥ ಅತ್ರೇರ್ಯಥಾನಸೂಯಾ ಸ್ಯಾದ್ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಪ್ಯರುಂಧತೀ । ಕೌಶಿಕಸ್ಯ ಯಥಾ ಸತೀ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ಭರ್ತರಿ ॥ ೫ ॥ ಧ್ರುವೈಧಿ ಪೋಷ್ಯಾ ಮಯಿ ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಾದಾದ್ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ । ಮಯಾ ಪತ್ಯಾ ಪ್ರಜಾವತೀ ಸಂಜೀವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥ ೬ ॥ 144 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಅಥ ವಿವಾಹಹೋಮಃ

ಅಥ ವರಃ ಆಚಮನಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪೂರ್ವಕಂ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

......ಶುಭತಿಥೌ ಪ್ರತಿಗೃಹೀತಾಯಾಂ ಅಸ್ಯಾಂ ವಧ್ವಾಂ ಭಾರ್ಯಾತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಸಿದ್ಧಯೇ ಚ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿ-ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ವಿವಾಹಹೋಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ, ಕನ್ಯಾಮಾತ್ರಾನೀತಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ವರಮಾತಾ ಕನ್ಯಾಮಾತ್ರೇ ಪಟ್ಟವಸ್ತ್ರಾದಿಕಂ ಅಗ್ನ್ಯಾಹರಣಸಂಭಾವನ ರೂಪೇಣ ದದ್ಯಾತ್ । ಯೋಜಕನಾಮಾಗ್ನಿರಿತಿ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ, ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್ ।

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಜಾತವೇದಸಂ................ ಆಘಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ತ್ರಿರಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ, ಸಕೃದಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ, ಪುನಃ ಅರ್ಯಮಾಗ್ನಿಂ, ವರುಣಾಗ್ನಿಂ, ಪೂಷಾಗ್ನಿಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚ ಲಾಜದ್ರವ್ಯೇಣ, ಮಧ್ಯೇ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಪರಿಣಯನಾದಿ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತತಂತ್ರೇಣ (ಗೃಹಪ್ರವೇಶಹೋಮಪಕ್ಷೇ ತು) ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀಂ ಚತುರ್ವಾರಮಾಜ್ಯೇನ ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ............ ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ । ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಪಾತ್ರಾಸಾದನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪಶ್ಚಿಮತಃ ದೃಷದುಪಲಂ ಆಸಾದ್ಯ, ಆಜ್ಯಮಧಿಶ್ರಿತ್ಯ, ಲಾಜಾಂಶ್ಚ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ತೈಃ ಆಜ್ಯೇನ ಸಹ ತ್ರಿಃ ಪರ್ಯಗ್ನಿಕರಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಕ್ರಮೇಣ ಆಘಾರಾಂತೇ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಃ ।

ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷೀತಿ ಶತಂ ವೈಖಾನಸಾ ಋಷಯಃ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಅಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನೋ ದೇವತಾ । ವಿವಾಹ-ಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ 145 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಓಂ ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸ.................... ದುಚ್ಛುನಾಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಓಂ ಅಗ್ನಿಃ ಋಷಿಃ ಪವಮಾನ.................. ಮಹಾಗಯಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ಸ್ವಪಾ.................... ಮಯಿ ಪೋಷಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಪವಮಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ।

ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ವಸುಶ್ರುತೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ವಿವಾಹಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ಭವಸಿ ಯತ್ಕನೀನಾಂ ನಾಮ ಸ್ವಧಾವನ್ ಗುಹ್ಯಂ ಬಿಭರ್ಷಿ । ಅಂಜಂತಿ ಮಿತ್ರಂ ಸುಧಿತಂ ನ ಗೋಭಿರ್ಯದ್ದಂಪತೀ ಸಮನಸಾ ಕೃಣೋಷಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।

ಪ್ರಜಾಪತೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ವಿವಾಹಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತೇ................. ರಯೀಣಾಂ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಏವಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಹುತ್ವಾ, ವರಃ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋಪವಿಷ್ಟಾಯಾಃ ವಧ್ವಾಃ ಪುರತಃ ಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖಃ ತಿಷ್ಠನ್ ತಸ್ಯಾಃ ಉತ್ತಾನಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಪಾಣಿಂ ಸಾಂಗುಷ್ಠಂ ಉತ್ತಾನೇನ ಅವಾಙ್ಮುಖೇನ ಕರೇಣ-

ಗೃಭ್ಣಾಮೀತಿ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ವಧೂಪಾಣಿಗ್ರಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಗೃಭ್ಣಾಮಿ ತೇ ಸೌಭಗತ್ವಾಯ ಹಸ್ತಂ ಮಯಾ ಪತ್ಯಾ ಜರದಷ್ಟಿರ್ಯಥಾಸಃ । ಭಗೋ ಅರ್ಯಮಾ ಸವಿತಾ ಪುರಂಧಿರ್ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಾದುರ್ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ದೇವಾಃ ॥

ಗೃಹೀತ್ವಾ ಉತ್ಥಾಪ್ಯ ಸ್ವೋತ್ತರಭಾಗೇ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ, ವಧೂಕರೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಅಂಜಲಿಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ, ಪ್ರಾಙ್ಮುಖ್ಯಾಃ ತಸ್ಯಾಃ ಅಂಜಲಿಂ ಸ್ರುವೇಣ ಅಭಿಘಾರ್ಯ ವಧೂಭ್ರಾತ್ರಾ ತಿಷ್ಠತಾ ಶೂರ್ಪಸ್ಥಾನ್ ಲಾಜಾನ್ ಮುಷ್ಟ್ಯಾ ದ್ವಿರಾವಾಪ್ಯ, ಪಾತ್ರಸ್ಥಾನ್ ಅಂಜಲಿಸ್ಥಾಂಶ್ಚ ಅಭಿಘಾರ್ಯ–

ಅರ್ಯಮಣಮಿತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವೋ ಅರ್ಯಮಾಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ವಿವಾಹಲಾಜಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅರ್ಯಮಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವೋ ಅರ್ಯಮಾ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇತಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಂಜಲಿನಾ ಅಂಗುಲ್ಯಗ್ರೈಃ ಹುತ್ವಾ, "ಅರ್ಯಮ್ಣೇ ಅಗ್ನಯೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ವದೇತ್ । ತತಃ ವಧೂಂ ದೃಷದುಪಲವರ್ಜಂ ಉದಕುಂಭಸಹಿತಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಪರಿಣಯನ್ ದಂಡಪಾಣಿಃ ಸ್ವಯಂ ಅಗ್ರೇ ಗಚ್ಛನ್ ಪಠೇತ್ ।

ಅಮೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿರಷ್ಟಿಃ । ಪರಿನಯನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಮೋಽಹಮಸ್ಮಿ ಸಾ ತ್ವಂ ಸಾ ತ್ವಮಸ್ಯಮೋಽಹಮ್ । ದ್ಯೌರಹಂ ಪೃಥಿವೀ ತ್ವಮ್ । ಸಾಮಾಹಮೃಕ್ತ್ವಮ್ । ತಾವೇವ ವಿವಹಾವಹೈ । ಪ್ರಜಾಂ ಪ್ರಜನಯಾವಹೈ ಸಂಪ್ರಿಯೌ ರೋಚಿಷ್ಣೂ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನೌ ಜೀವೇವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಇತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ತಾಂ ಸ್ವವಾಮತಃ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೀಂ ಅವಸ್ಥಾಪ್ಯ ಪುರತಃ ದೃಷದಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ

ಇಮಮಶ್ಮಾನಮಿತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವೋ ವಧೂರನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಶ್ಮಾರೋಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಇಮಮಶ್ಮಾನಮಾರೋಹಾಶ್ಮೇವ ತ್ವಂ ಸ್ಥಿರಾ ಭವ । ಸಹಸ್ವ ಪೃತನಾಯತೋಽಭಿತಿಷ್ಠ ಪೃತನ್ಯತಃ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ವಧೂಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಆರೋಪಯೇತ್ । ಪುನಃ ಅಂಜಲ್ಯುಪಸ್ತರಣಾದಿ ಅಭಿಘಾರಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ–

ವರುಣಂ ನು ವಾಮದೇವೋ ವರುಣೋಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ವಿವಾಹಲಾಜಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ವರುಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವೋ ವರುಣಃ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವರುಣಾಯಾಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ।

ಇತಿ ಹೋಮಃ, "ಅಮೋಹಮಸ್ಮಿ" ಇತಿ ಪರಿಣಯನಂ, "ಇಮಮಶ್ಮಾನಂ" ಇತಿ ಅಶ್ಮಾರೋಹಣಂ ಚ । ಪುನಃ ಅಂಜಲ್ಯಭಿಘಾರಾಂತಃ

"ಪೂಷಣಂ ನು ವಾಮದೇವೋ ಪೂಷಾಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ವಿವಾಹಲಾಜಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪೂಷಣಂ ನು ದೇವಂ ಕನ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಮಯಕ್ಷತ । ಸ ಇಮಾಂ ದೇವಃ ಪೂಷಾ ಪ್ರೇತೋ ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪೂಷ್ಣೇಽಗ್ನಯೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ಹುತ್ವಾ, ಪರಿಣೀಯ, ದೃಷದಮಾರೋಪಯೇತ್ । ತತಃ ಅವಶಿಷ್ಟಾನ್ ಲಾಜಾನ್ ಶೂರ್ಪಕೋಣೇನ ಆತ್ಮಾಭಿಮುಖಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, "ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಹುತ್ವಾ, "ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥" ಇತಿ ಸ್ಮರೇತ್ । ಲಾಜಪ್ರಕ್ಷೇಪಣಕರ್ತ್ರೇ ವಸ್ತ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ ಸಂಭಾವಯೇತ್ । ಅಥ ವರಃ ವಧೂಂ ಪರಿಗೃಹ್ಯ, ಅಗ್ನೇರುದೀಚ್ಯಾಂ ಕೃತಸಪ್ತತಂಡುಲರಾಶೀನ್ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಆರಭ್ಯ ಈಶಾನಪರ್ಯಂತಂ ಏಕೈಕಂ ವಧೂಂ ದಕ್ಷಿಣೇನ ಪಾದೇನ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಅಭ್ಯುತ್ಕ್ರಾಮಯೇತ್ ॥

೧. ಇಷ ಏಕಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । ಪುತ್ರಾನ್ವಿಂದಾವಹೈ ಬಹೂಂಸ್ತೇ ಸಂತು ಜರದಷ್ಟಯಃ । 148 ಪ್ರಯೋಗಃ

೨. ಊರ್ಜೇ ದ್ವಿಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

೩. ರಾಯಸ್ಪೋಷಾಯ ತ್ರಿಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

೪. ಮಾಯೋಭವ್ಯಾಯ ಚತುಷ್ಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

೫. ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಪಂಚಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

೬. ಋತುಭ್ಯಃ ಷಟ್ಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

೭. ಸಖಾ ಸಪ್ತಪದೀ ಭವ, ಸಾ ಮಾಮನುವ್ರತಾ ಭವ । .... ಜರದಷ್ಟಯಃ ।

ಇತಿ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾಪ್ಯ ತತ್ರಸ್ಥ ಏವ ಸ್ವಶಿರಸಾ ವಧೂಶಿರಸ್ಸಂಯೋಜ್ಯ, ದರ್ಭಾಣಾಂ ಅಂತರತೋ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಕನ್ಯಾಪಿತಾ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾಪಿತಕಲಶೋದಕೇನ "ಶಾಂತಿರಸ್ತು.............. ಇಷ್ಟಸಂಪದಸ್ತು" ಪಂಚದಶಮಂತ್ರೈಃ ಅಭಿಷಿಂಚಯೇತ್ । ಅಂತೇ ಧಾರಾಂ ಸ್ರಾವಯೇತ್। ತತ್ರ ಧ್ರುವಂ ಅರುಂಧತೀಂ ಚ ಸ್ಮರಂತೌ ಜೀವಪತ್ನೀ ಪ್ರಜಾಂ ವಿಂದೇಯ ॥ ಇತಿ ವಧ್ವಾ ವಾಚಯಿತ್ವಾ । ಯಥಾಸ್ಥಾನ-ಮಾಗತ್ಯ, "ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ" ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಭೂಮಿಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಸ್ತಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ, ಉಪವಿಶೇತ್ । ಅಥ ಪಾತ್ರೇ ತಂಡುಲ, ನಾಳಿಕೇರ, ತಾಂಬೂಲ, ಆಭರಣ, ಮಂಗಲಸೂತ್ರ, ಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಚ ಸಂಗೃಹ್ಯ, ಪಾತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ಪರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಅಗ್ನಿಂ ಚತುಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಮಂತ್ರಾಃ- ಓಂ ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀ ನಿಧಿಂ ಧುನಿಮೇತೋರರಮ್ಣಾತ್ ಸಹೋದೇವೀ ಮನೋಹರಮ್ । ಬಹುಪ್ರಿಯೇ(ಪ್ರಜೇ) ಪ್ರಜಯಾತಂ ಓರಗ್ನಾಯಂ ಸಹಸ್ರವಲ್ಶಂ ಶತಂ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥ ಶ್ರೀಮನೋತ್ಪದಯಂ ಪುತ್ರತಿಷ್ಠಾ ಅಹೇ ಶ್ರಿಯೇ ಓನ್ನತಿ(ತು) ಜಾಯಮಾನೇ । ಸರ್ವಗ್ರಹಾಗ್ರಹನಿವರ್ತನಮೇಕಾದಶಫಲಂ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥

ಶ್ರೀವರ್ಚಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಮಾರೋಗ್ಯಮಾವಿಧಾಚ್ಛೋಭಮಾನಂ ಮಹೀಯತೇ । ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ಪಶುಂ ಬಹುಪುತ್ರಲಾಭಂ 149 ಪ್ರಯೋಗಃ
ಶತಸಂವತ್ಸರಂ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥ ಇಹೈವ ಸ್ತಂ ಮಾ ವಿ ಯೌಷ್ಟಂ ವಿಶ್ವಮಾಯುರ್ವ್ಯಶ್ನುತಮ್ । ಕ್ರೀಳಂತೌ ಪುತ್ರೈ-ರ್ನಪ್ತೃಭಿರ್ಮೋದಮಾನೌ ಸ್ವೇ ಗೃಹೇ ॥

ತತೋ ವರಃ ವೃದ್ಧಪುರಂಧ್ರೀಕಂಠಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ಮಾಂಗಲಸೂತ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ಮಾಂಗಲ್ಯಂ ತಂತುನಾನೇನ ಮಮ (ಭರ್ತೃ) ಜೀವನಹೇತುನಾ ।
ಕಂಠೇ ಬಧ್ನಾಮಿ ಸುಭಗೇ ಸಾ ಜೀವ (ಸಂಜೀವ) ಶರದಶ್ಶತಮ್ ॥

ಇತಿ ವಧೂಕಂಠೇ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಚತಸ್ರಃ ಸುವಾಸಿನ್ಯಃ ತತ್ರಸ್ಥಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕೇನ, ಆಭರಣಪುಷ್ಪೈಶ್ಚ ವಧೂಂ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ದಂಪತ್ಯೋಃ ನೀರಾಜನಂ ಕುರ್ಯುಃ । ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ವೇದೋಕ್ತಮಂತ್ರೈಃ ಆಶಿಷಃ ಕುರ್ಯುಃ ॥

ಓಂ ಅವಿಧವಾ ಭವ ವರ್ಷಾಣಿ ಶತಂ ಸಾಗ್ರಂ ತು ಸುವ್ರತಾ । ತೇಜಸ್ವೀ ಚ ಯಶಸ್ವೀ ಚ ಧರ್ಮಪತ್ನೀ ಪತಿವ್ರತಾ ॥ ಜನಯಸ್ವ ಸುಪುತ್ರಾಣಿ ಮಾ ಚ ದುಃಖಂ ಲಭೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ । ಭರ್ತಾ ತೇ ಸೋಮಪಾ ನಿತ್ಯಂ ಭವೇದ್ಧರ್ಮಪರಾಯಣಃ ॥ ಅಷ್ಟಪುತ್ರಾ ಭವ ತ್ವಂ ಚ ಸುಭಗಾ ಚ ಪತಿವ್ರತಾ । ಭರ್ತುಶ್ಚೈವ ಪಿತುರ್ಭ್ರಾತುರ್ಹೃದಯಾನಂದಿನೀ ಸದಾ ॥ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ತು ಯಥೇಂದ್ರಾಣೀ ಶ್ರೀಧರಸ್ಯ ಯಥಾ ಶ್ರಿಯಾ । ಶಂಕರಸ್ಯ ಯಥಾ ಗೌರೀ ತದ್ವದ್ಭರ್ತರಪಿ ಭರ್ತರಿ ॥ ಅತ್ರೇರ್ಯಥಾನಸೂಯಾ ಸ್ಯಾದ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಪ್ಯರುಂಧತೀ । ಕೌಶಿಕಸ್ಯ ಯಥಾ ಸತೀ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ಭರ್ತರಿ ॥ ಧ್ರುವೈಧಿ

ಪೂಷ್ಣಾ ಮಯಿ ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಾದಾದ್ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ । ಮಯಾ ಪತ್ಯಾ ಪ್ರಜಾವತೀ ಸಂಜೀವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಅಥ ಗೃಹಪ್ರವೇಶವಿಧಿಃ –

ಅಥ ವಧೂವರೌ ಉತ್ಥಾಯ ಅಭಿಮುಖೌ ಭೂತ್ವಾ ತಿಷ್ಠೇತಾಮ್ । ಉಭಯಪಕ್ಷೀಯಸುವಾಸಿನೀಭಿಃ ಕಟೇ ಪ್ರಸಾರ್ಯಮಾಣೇ ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌ.... ಇತಿ ವಾ, ಮಂಗಲಂ ಭಗವಾನ್....... ಇತಿ ವಾ ಪಠನ್ ವರಃ ನಾಕ್ಷತಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತಾಃ ಅನ್ವಿಷ್ಯ ವರಹಸ್ತೇ ದದ್ಯಾತ್ । ಏವಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಕೃತ್ವಾ ದಂಪತೀ ಕಟೇ ಉಪವಿಶೇತಾಮ್ । ತತಃ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಅನ್ವಾಧಾನೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ಜುಹುಯಾತ್ ।

ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಮಿತಿ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಪ್ರಥಮಾ ಜಗತೀ । ದ್ವಿತೀಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಗೃಹಪ್ರವೇಶನೀಯಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಜರಸಾಯ ಸಮನಕ್ತ್ವರ್ಯಮಾ । ಅದುರ್ಮಂಗಲೀಃ ಪತಿಲೋಕಮಾ ವಿಶ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾಂ ಸುಭಗಾಂ ಕೃಣು । ದಶಾಸ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ಸ್ವಾಹಾ । ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶ್ರ್ವಾಂ ಭವ । ನನಾಂದರಿ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಅಧಿ ದೇವೃಷು ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಇತಿ ಚತಸೃಭಿಃ ಆಜ್ಯಾಹುತೀಃ ದತ್ವಾ–

ಸಮಂಜಂತ್ವಿತ್ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಹೃದಯಾಂಜನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಮಂಜಂತು ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಮಾಪೋ ಹೃದಯಾನಿ ನೌ । ಸಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಸಂ ಧಾತಾ ಸಮು ದೇಷ್ಟ್ರೀ ದಧಾತು ನೌ ॥

ಇತಿ ಹುತಶಿಷ್ಟಾಜ್ಯೇನ ಸ್ವಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಹೃದಯಾಂಜನಂ ಕೃತ್ವಾ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಾಯ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ ಗೃಹಪ್ರವೇಶನೀಯಹೋಮಸಹಿತವಿವಾಹಹೋಮಂ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ತತಃ ವಧೂಃ ಉತ್ಥಾಯ ವರಾಯ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ವರಸ್ಯ ಪಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೇತ್ । ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣಂ ಜಲೇನ ಮಿಶ್ರೀಕೃತ್ಯ ಪತ್ಯುಃ ಕಪೋಲೌ, ಹಸ್ತಪೃಷ್ಠಭಾಗೌ, ಪಾದೌ ಚ ಲೇಪಯೇತ್ । ಶಿರಸಿ ಪುಷ್ಪಂ ನಿಧಾಯ ತಾಂಬೂಲಂ ಸಾಗ್ರಂ ದತ್ವಾ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಉಪವಿಶೇತ್ ॥ ವರಭಗಿನೀ ವಧ್ವಾಃ ಪಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಯೇತ್ । ವರಃ ಜಲಮಿಶ್ರಿತಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣಂ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತೇನ ವಧ್ವಾಃ ಕಪೋಲೌ ಹಸ್ತೌ ಚ ಲೇಪಯೇತ್ । ಪುಷ್ಪಂ ನಿಧಾಯ ಅಕ್ಷತಾನ್ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ತಾಂಬೂಲಂ ದದ್ಯಾತ್ ॥ (ರೂಢೌ– ಸಂಪ್ರದಾಯೇ "ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣಾತ್ತೈಲಲೇಪನ"ಮಿತಿ ವರ್ತತೇ । ಅವಭೃಥಸ್ನಾನಾಂಗಭೂತಮಿತಿ ಭಾತಿ ।) ಉಭಯಪಕ್ಷೀಯಸುವಾಸಿನ್ಯಃ ನೀರಾಜನಂ ಕುರ್ಯುಃ । ವಧೂವರೌ ಉತ್ಥಾಯ ಪೂರ್ವವತ್ ಅಭಿಮುಖೌ ಸ್ಯಾತಾಮ್ । ಸುವಾಸಿನ್ಯಃ ಕಟಂ ಸಂವೃಣುಯುಃ ॥ ಅಥ ಪ್ರಾಂಗಣಂ ಗತ್ವಾ ಅಭಿಮುಖೌ ತಿಷ್ಠೇತಾಂ, ತಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಬೃಹತ್ಪಾತ್ರೇ ಹರಿದ್ರಾಕುಂಕುಮಮಿಶ್ರಿತಜಲಂ ಸಂಪೂರ್ಯ ಅಂಗುಲೀಯಕಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪಂತೌ ಅನ್ವಿಷ್ಯಂತೌ, ಪರಸ್ಪರಂ ಜಲಪ್ರೋಕ್ಷಣಾದಿ ಕ್ರೀಡಂತೌ, ಧೃತಂ ಉತ್ತರೀಯಂ, ದಂಡಂ, ಶಿರೋಭೂಷಣಾದಿಕಂ ಚ ವಿಸೃಜೇತಾಮ್ । ಮಂಟಪಮಾಗತ್ಯ ವ್ರತಸಮಾಪ್ತ್ಯಂಗಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಂ ಕೃತ್ವಾ ಕಲಶಗ್ರಹಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಕಲಶಗ್ರಹಣಕಾಲೇ ಶೂರ್ಪೇಣ ತಂಡುಲಂ ಉದುಪ್ಯ, ಶೋಧಿತತಂಡುಲೇನ ಪಿಂಡಾಸನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ವಿವಾಹ

ಅಭಿಮರ್ಶನಮ್

ಕನ್ಯಾದಾನಾನಂತರಂ ವರಃ-*

ಯತ್ಕಕ್ಷೀವಾಂ ಸಂ ವನನಂ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ವಧೂ ಕುಕ್ಷ್ಯಭಿಮರ್ಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯತ್ಕಕ್ಷೀವಾಂ ಸಂ ವನಸಂ ಪುತ್ರೋ ಅಂಗಿರಸಾ ಭವೇತ್ । ತೇನ ನೋದ್ಯ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಂಪ್ರಿಯಾಂ ಸಮಜೀಜನನ್ ॥ ಇತ್ಯನೇನ ವಧ್ವಾ ದಕ್ಷಿಣಕುಕ್ಷಿಮಭಿಮೃಶೇತ್ ।

ಪ್ರೋಕ್ಷಣಮ್

ಅಥ ಪುರೋಹಿತಃ ಪೂರ್ವಾಭಿಮಂತ್ರಿತಕಲಶಜಲಂ ಕಾಂಸ್ಯಪಾತ್ರೇ ಆಸಿಚ್ಯ-

ಅನಾಧೃಷ್ಟಮಿತ್ಯಸ್ಯ ವಾಮದೇವ ಆಪೋ ಬೃಹತೀ । ಉದಕಾಭಿಮಂತ್ರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅನಾಧೃಷ್ಟಮಸ್ಯನಾಧೃಷ್ಯಂ ದೇವಾನಾಮೋಜೋ ಅಭಿಶಸ್ತಿಪಾಃ । ಅನಭಿಶಸ್ತ್ಯಂ ಚ ಸಾಸತ್ಯಮುಪಗೇಷಾಂ ಸ್ವಿತೇ ವಾಧಾಃ ॥ ಇತ್ಯುದಕಮಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಸಹಿರಣ್ಯಪವಿತ್ರಯಾ ಸಕುಶದೂರ್ವಾಪಲ್ಲವಯಾ ಔದುಂಬರ್ಯಾ ಆರ್ದ್ರಶಾಖಯಾ ವಧೂವರೌ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ । ತತ್ರ ಮಂತ್ರಾಃ-

ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಮಿತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ । ಆದ್ಯಾ ಜಗತೀ, ದ್ವಿತೀಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಅಭಿಷೇಕೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

* ಕನ್ಯಾದಾನಾನಂತರಂ ಸಂಪ್ರದಾಯಭೇದೇನ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಃ ಕಾರ್ಯವಿಶೇಷಾಃ ।

ವಿವಾಹ

ಓಂ ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಜರಸಾಯ ಸಮನಕ್ತರ್ಯಮಾ । ಅದುರ್ಮಂಗಲೀಃ ಪತಿಲೋಕಮಾವಿಶ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾಂ ಸುಭಗಾಂ ಕೃಣು । ದಶಾಸ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾನಾಧೇಹಿ ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ॥

ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶ್ರ್ವಾಂ ಭವ । ನನಾಂದರಿ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಭವ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಅಧಿ ದೇವೃಷು ॥

ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಇತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ವಸಿಷ್ಠ ಆಪಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಭಿಷೇಕೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥
ಓಂ ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ............... ಮಾಮವಂತು ॥

ಆಪೋಹಿಷ್ಠೇತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ಅಂಬರೀಷಃ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಆಪೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಅಭಿಷೇಕೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥
ಓಂ ಆಪೋ ಹಿ ಷ್ಠಾ ಮಯೋ ಭುವಃ .... ಜನಯಥಾ ಚ ನಃ ॥

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ .... ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ ॥

ಭೂರ್ಭುವಃ ಸ್ವಃ । ಅಮೃತಾಭಿಷೇಕೋಽಸ್ತು ॥

ಸೂತ್ರವೇಷ್ಟನಮ್ (ಕಂಕಣಬಂಧನಮ್)

ತತೋ ದುಗ್ಧಾಕ್ತೇನ ದ್ವಿಗುಣಶುಕ್ಲಸೂತ್ರೇಣ ದಂಪತೀ ಕಂಠದೇಶೇ ಕಟಿಪ್ರದೇಶೇ ಚ ಐಶಾನೀಮಾರಭ್ಯ ಪಂಚವಾರಂ ಚತುರ್ವಾರಂ ವಾ ಪುರೋಹಿತಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ವೇಷ್ಟಯೇತ್ ॥ ತತ್ರ ಮಂತ್ರಾಃ-

ಓಂ ಪರಿ ತ್ವಾ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರ ಇಮಾ ಭವಂತು ವಿಶ್ವತಃ । ವೃದ್ಧಾಯುಮನು ವೃದ್ಧಯೋ ಜುಷ್ಟಾ ಭವಂತು ಜುಷ್ಟಯಃ ॥

ಓಂ ತಾನ್ವೋ ಮಹೋ ಮರುತ ಏವಯಾವ್ನೋ ವಿಷ್ಣೋರೇಷಸ್ಯ ಪ್ರಭೃಥೇ ಹವಾಮಹೇ । ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾನ್ ಕಕುಹಾನ್ ಯತಸ್ರುಚೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂತಃ ಶಂಸ್ಯಂ ರಾಧ ಈಮಹೇ ॥

ಓಂ ದಶಾವನಿಭ್ಯೋ ದಶಕಕ್ಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ದಶಯೋಕ್ತ್ರೇಭ್ಯೋ ದಶಯೋಜನೇಭ್ಯಃ । ದಶಾಭೀಶುಭ್ಯೋ ಅರ್ಚತಾಜರೇಭ್ಯೋ ದಶ ಧುರೋ ದಶ ಯುಕ್ತಾ ವಹದ್ಭ್ಯಃ ॥

ಓಂ ತೇ ಅದ್ರಯೋ ದಶಯಂತ್ರಾಸ ಆಶವಸ್ತೇಷಾಮಾಧಾನಂ ಪರ್ಯೇತಿ ಹರ್ಯತಮ್ । ತ ಊ ಸುತಸ್ಯ ಸೋಮ್ಯಸ್ಯಾಂಧಸೋಂಽಶೋಃ ಪೀಯೂಷಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಯ ಭೇಜಿರೇ ॥

ಓಂ ತೇ ಸೋಮಾದೋ ಹರೀ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ನಿಂಸತೇಽಂಶುಂ ದುಹಂತೋ ಅಧ್ಯಾಸತೇ ಗವಿ । ತೇಭಿರ್ದುಗ್ಧಂ ಪಪಿವಾನ್ತ್ಸೋಮ್ಯಂ ಮಧ್ವಿಂದ್ರೋ ವರ್ಧತೇ ಪ್ರಥತೇ ವೃಷಾಯತೇ ॥

ಓಂ ವೃಷಾ ವೋ ಅಂಶುರ್ನ ಕಿಲಾ ರಿಷಾಥನೇಳಾವಂತಃ ಸದಮಿತ್ ಸ್ಥನಾಶಿತಾಃ । ರೈವತ್ಯೇವ ಮಹಸಾ ಚಾರವಃ ಸ್ಥನ ಯಸ್ಯ ಗ್ರಾವಾಣೋ ಅಜುಷಧ್ವಮಧ್ವರಮ್ ॥

ತತಃ ಕಂಠದೇಶಸ್ಥಂ ಸೂತ್ರಮಧೋ ನಿಷ್ಕಾಸ್ಯ ಕುಂಕುಮಾಕ್ತಮೂರ್ಣಾಯುಕ್ತಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ ತೇನ ಹರಿದ್ರಾಖಂಡಂ ಬದ್ಧ್ವಾ ತತ್ ವಧೂವಾಮಹಸ್ತ ಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ವರೋ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ತತ್ರ ಮಂತ್ರಃ-

ಓಂ ನೀಲಲೋಹಿತಂ ಭವತಿ ಕೃತ್ಯಾಸಕ್ತಿರ್ವ್ಯಜ್ಯತೇ । ಏಧಂತೇ ಅಸ್ಯಾ ಜ್ಞಾತಯಃ ಪತಿರ್ಬಂಧೇಷು ಬಧ್ಯತೇ ॥

ತತಃ ಕಟಿದೇಶಸ್ಥಂ ಸೂತ್ರಮುಪರಿ ನಿಷ್ಕಾಸ್ಯ ಕುಂಕುಮಾಕ್ತಮೂರ್ಣಾಯುಕ್ತಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ ತೇನ ಹರಿದ್ರಾಖಂಡಂ ಬದ್ಧ್ವಾ ತತ್ ವರದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ವಧೂಃ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ ತೇನೈವ ಮಂತ್ರೇಣ ।

ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣಮ್

ತತಃ ತೈಜಸಪಾತ್ರೇ ಗವ್ಯಕ್ಷೀರೇ ಘೃತಮಾಸಿಚ್ಯ ಪಾತ್ರಾಂತರೇಣ ಆರ್ದ್ರಶುಕ್ಲತಂಡುಲಾನಾದಾಯ ವರಃ ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಪಾಣಿಃ ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತ-ವಧ್ವಂಜಲೌ ಕ್ಷೀರಘೃತೇ ಹಸ್ತದ್ವಯಾಂಗುಲಿಭಿರ್ದ್ವಿರುಪಸ್ತೀರ್ಯ ದ್ವಿವಾರಂ ತಂಡುಲಾನ್ ಓಪ್ಯ ತೇನ ತಥೈವ ದ್ವಿರಭಿಘಾರಯೇತ್ । ತತೋ ವರಾಂಜಲಾವಪಿ ಏವಮೇವ ದತ್ವಾ ಅನ್ಯೇನ ವಾ ಪೂರಿತೇ ದಾತಾ ತದಂಜಲ್ಯೋಃ ಸುವರ್ಣಂ ನಿಧಾಯ ವರಾಂಜಲಿಂ ಕನ್ಯಾಂಜಲೇರುಪರಿ ನಿಧಾಯ-

ಕನ್ಯಾ ತಾರಯತು । ದಕ್ಷಿಣಾಃ ಪಾಂತು । ಬಹುದೇಯಂ ಚಾಸ್ತು ॥ ಪುಣ್ಯಂ ವರ್ಧತಾಮ್ । ಶಾಂತಿಃ ಪುಷ್ಟಿಸ್ತುಷ್ಟಿಶ್ಚಾಸ್ತು । ತಿಥಿಕರಣಮುಹೂರ್ತನಕ್ಷತ್ರಸಂಪದಸ್ತು ॥

ಇತ್ಯುಚ್ಚಾರ್ಯ ವಧೂಮುದ್ಧೃತ್ಯ ತಯಾ ಅಂಜಲಿಸ್ಥಾನಕ್ಷತಾನ್ ಭಗೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ ಇತಿ ವರಮೂರ್ಧನ್ಯಾರೋಪಯೇತ್ ॥

ತತೋ ವರಃ ಸ್ವಾಂಜಲಿಸ್ಥಾನ್ ಯಜ್ಞೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವಧೂಶಿರಸಿ ಕ್ಷಿಪೇತ್ ।

ಏವಂ ಪುನಃ ದ್ವಿವಾರಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ।

ತತ್ರ ದ್ವಿತೀಯೇ- ಶ್ರಿಯೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವಧೂಃ ।
ಧರ್ಮೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವರಃ ।

ತೃತೀಯೇ- ಪ್ರಜಾ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವಧೂಃ ।
ಯಶೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವರಃ ।

ತತೋ ವಧೂಃ ವರಾಂಜಲೌ ದ್ವಿರುಪಸ್ತೀರ್ಯ ದ್ವಿಃ ತಂಡುಲಾನೋಪ್ಯ ದ್ವಿರಭಿಘಾರಯೇತ್ । ತತೋ ದಾತ್ರಾ ಅನ್ಯೇನ ವಾ ಪೂರ್ವವತ್ ಕನ್ಯಾಂಜಲೌ ಆಪೂರಿತೇ ದಾತಾ ಪೂರ್ವವತ್ ಹಿರಣ್ಯಂ ನಿಧಾಯ ಕನ್ಯಾಂಜಲಿಂ ವರಾಂಜಲೌ ನಿಧಾಯ ಪೂರ್ವವತ್ ಕನ್ಯಾ ತಾರಯತು ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಷಟ್ಕಂ ವದೇತ್ ।

ತತೋ ವರಃ- ಯಜ್ಞೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ ।

ಇತಿ ವಧೂಃ- ಪ್ರಜಾ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ಏವಂ ಪುನಃ ದ್ವಿವಾರಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ।

ತತ್ರ ದ್ವಿತೀಯೇ- ಧರ್ಮೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವರಃ ।
ಶ್ರಿಯೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವಧೂಃ ।

ತೃತೀಯೇ- ಯಶೋ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವರಃ ।
ಪ್ರಜಾ ಮೇ ಕಾಮಃ ಸಮೃಧ್ಯತಾಮ್ । ಇತಿ ವಧೂಃ ।

ಅಥ ವರೋ ವಧ್ವಂಜಲಿಂ ಪೂರ್ವವದಾಪೂರ್ಯ ಸ್ವಾಂಜಲಿಮನ್ಯೇನ ಪೂರಯಿತ್ವಾ ಉಭೌ ವಧೂಪೂರ್ವಕಂ ತೂಷ್ಣೀಮಕ್ಷತಾನ್ ಆರೋಪಯೇತಾಮ್ ।

ಅಥ ವರಃ ಸ್ವಶಿರಃಸ್ಥಪುಷ್ಪಮೇಕಂ ಕ್ಷೀರೇಣಾಪ್ಲಾವ್ಯ ತೇನ ಕನ್ಯಾಲಲಾಟೇ ತಿಲಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ವಧೂರಪಿ ಸ್ವಶಿರಃಪುಷ್ಪಮೇಕಂ ಕ್ಷೀರೇಣ ಆಪ್ಲಾವ್ಯ ವರಲಲಾಟೇ ತಿಲಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ತತೋ ವಧೂವರೌ ವಧೂಪೂರ್ವಕಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಕಂಠೇ ಪುಷ್ಪಮಾಲಾಂ ನಿದಧ್ಯಾತಾಮ್ ॥

ಮಂಗಲಸೂತ್ರಬಂಧನಮ್

ತತೋ ವರಪಕ್ಷಸುವಾಸಿನೀ ವಧೂವರೌ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೌ ಉಪವೇಶ್ಯ ಆಚಾರಪ್ರಾಪ್ತಮಷ್ಟಪುತ್ರೀಸಂಜ್ಞಕಂ ವಸ್ತ್ರದ್ವಯಂ ಸಕಂಚುಕಂ ಕೃಷ್ಣಮಣಿಸೂತ್ರಯುತಂ ವಧ್ವೈ ಸಮರ್ಪ್ಯ ತಾಮೇಕಂ ವಸ್ತ್ರಂ ಪರಿಧಾಪ್ಯ ಅಪರಂ ವಸ್ತ್ರಮುತ್ತರೀಯಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ತತೋ ವರಃ ತತ್ಸೂತ್ರಂ-

ಮಾಂಗಲ್ಯಂ ತಂತುನಾನೇನ ಮಮ (ಭರ್ತೃ) ಜೀವನಹೇತುನಾ ।
ಕಂಠೇ ಬಧ್ನಾಮಿ ಸುಭಗೇ ಸಾ ಜೀವ (ಸಂಜೀವ) ಶರದಶ್ಶತಮ್ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಇಷ್ಟದೇವತಾಂ ಸ್ಮರನ್ ವಧೂಕಂಠೇ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಆಯುಷ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ಯಮ್ ಇತಿ ಸೂಕ್ತಂ ಪಠನ್ ಭೂಷಣೈಃ ವಧೂಂ ಭೂಷಯೇಚ್ಚ ।

ತತಃ ಪುರೋಹಿತಃ ನೀಲಲೋಹಿತಂ ಭವತಿ .... ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ವಧೂವರಯೋಃ ಉತ್ತರೀಯಾಂತೌ ಮಿಥೋ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಪ್ರಯೋಗಾಂತರಕಾರಮತೇ ತು-

ಪುರೋಹಿತಃ ವಿವಾಹಪ್ರತಿವಿಘ್ನತಾನಿವೃತ್ತಯೇ ಗಣಾನಾಂ ತ್ವಾ ಗಣಪತಿಂ......... । ಆತೂನ ಇಂದ್ರ ಕ್ಷುಮಂತಂ .... ।

ಇತಿ ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಹರಿದ್ರಾಪಿಂಡ, ಪೂಗೀಫಲ, ಲಡ್ಡುಕಾದಿ ನಿಧಾಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಗಣಪತಿಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ತಾಭ್ಯಾಮೇವ ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಉತ್ತರೀಯಾಂತಯೋಃ ತತ್ ಹರಿದ್ರಾಪಿಂಡಾದಿ ಪೃಥಕ್ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ತತಃ ಸಭಾರ್ಯೋ ದಾತಾ ವೃದ್ಧಾಃ ಪುರಂಧ್ರ್ಯಃ ಬಾಂಧವಾಶ್ಚ ಆಶೀರ್ಭಿಃ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಆರ್ದ್ರಾಕ್ಷತಾರೋಪಣಂ ಕುರ್ಯುಃ ॥

ತದನಂತರಮೇವ ವಿವಾಹಹೋಮಃ, ಸಪ್ತಪದೀತ್ಯಾದಿಕಮ್ ।

ಏತಾನಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಅಭಿಮರ್ಶನಮಾರಭ್ಯ ಏತಾವತ್ಪರ್ಯಂತಂ ವಿವೃತಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಸಮುಚ್ಚಯಕಾರಾದ್ಯಭಿಮತಾನ್ಯಪಿ ಅತ್ರ ತೌಲವದೇಶೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಾನುಷ್ಠೀಯಂತೇ ॥ ಮಂಗಲಸೂತ್ರಬಂಧನಂ ತು ಸಪ್ತಪದ್ಯನಂತರಮೇವ ಕ್ರಿಯತೇ ಇತಿ ದೇಶಭೇದೇನ ಆಚಾರಭೇದಃ ಅವಗಂತವ್ಯಃ ॥

ನಾಗಬಲಿಃ

[ವಿವಾಹವ್ರತೇ ಪೂರ್ಣೇ ಶ್ವಶುರಗೃಹೇ ಸ್ವಗೃಹೇವಾಭ್ಯಜ್ಯ ಸ್ನಾತ್ವಾ ರಾತ್ರೌ ನಾಗಬಲಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಗೃಹಮಧ್ಯೇ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಭೂಮೌ ಅಷ್ಟಸಂಖ್ಯಾ ರೇಖಾಸ್ತಿರ್ಯಗೂರ್ಧ್ವಂ ಚಾಲಿಖ್ಯ ತತ್ರತ್ಯ ಏಕೋನಪಂಚಾಶತ್ಕೋಷ್ಠಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ಕೋಣೇಷು ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಚಾಷ್ಟೌ ಪರಿಮೃಜ್ಯ, ಮಧ್ಯೇ ತ್ರಯೋದಶ ಮಾರ್ಜಯೇತ್ । ಅವಶಿಷ್ಟದ್ವಾದಶಭಿಶ್ಚತುರ್ಭದ್ರಾಖ್ಯಂ ಸರೋ ಭವತಿ । ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಷಟ್ಕೋಣಂ ರಚಯೇತ್ । ತನ್ಮಧ್ಯೇ ತ್ರಿಕೋಣಂ, ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಸಕರ್ಣಿಕಮಷ್ಟದಳಪದ್ಮಂ, ತತ್ರತ್ಯಸಿತಾಕ್ಷತೈಃ ಭಿತ್ತಿಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತಮಾತೃಕಾ ರಚಯಿತ್ವಾ ಸರೋಮಧ್ಯೇ ಸಿತಾಕ್ಷತೈಃ ಹಂಸಶುಕಪದ್ಮಾದೀನ್ ರಚಯಿತ್ವಾ, ಸರಸೋ ಬಹಿಸ್ತದಾಕಾರೇಣ, ಕೃಷ್ಣಶ್ವೇತಹರಿದ್ರಕ್ತರಕ್ತಪೀತಾಕ್ಷತೈಃ ತ್ರಿವಾರಂ ಪ್ರಾಕಾರಪಙ್ಕ್ತಿಂ ರಚಯೇತ್ । ತತ್ಪೂರ್ವಭಾಗೇ ರಕ್ತಾಕ್ಷತೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗೇ ಸಿತಾಕ್ಷತೈಶ್ಶಂಕರಂ ಸಫಲವಲ್ಲೀರ್ಬಹಿ- ಷ್ಕೋಣಾಗ್ರೇಷು ನೈರ್ಋತ್ಯಾಂ ಶ್ವೇತತಂಡುಲೇನ, ವಾಯವ್ಯಭಾಗೇ ಲವಣೇನ ಚ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಮುಖೌ ಪ್ರಾಕ್ಪಾದೌ ಹಸ್ತಿನೌ ರಚಯಿತ್ವಾ ಕುಂಕುಮಾದಿನಾ ಚಿತ್ರಿತಂ ಕರ್ಪೂರರಜಃಪೂರಿತಂ ಕುಂಭಂ ಕರ್ಣಿಕಾಮಧ್ಯೇ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಗುಡಜೀರಕಫಲಗಂಧಪುಷ್ಪಸಂಯುಕ್ತಾಂ ಸೋಪಲಾಂ ದೃಷದಂ ಸರಸೋ ಬಹಿರುತ್ತರದೇಶೇ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ।]

ಪ್ರಯೋಗಃ- ವರಃ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗೇ ವಧ್ವಾ ಸಹೋಪವಿಶ್ಯ ಏವಂಗುಣ ......ತಿಥೌ ಮಮ ವಧ್ವಾಶ್ರಿತವಿಶ್ವಾವಸುಸಂಜ್ಞಕಗಂಧರ್ವ- ನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ಸ್ವಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ನಾಗಬಲ್ಯುತ್ಸವಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಗಣಪತಿಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ, ಸರೋಮಧ್ಯೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಮಾವಾಹಯೇತ್

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತಾಗ್ರೇ ಭೂತಸ್ಯ ಜಾತಃ ಪತಿರೇಕ ಆಸೀತ್ । ಸ ದಾಧಾರ ಪೃಥಿವೀಂ ದ್ಯಾಮುತೇಮಾಂ ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮ ॥ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಮಾವಾಹಯಾಮಿ ।

ಕುಂಭೇ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಮ್ ಆವಾಹಯೇತ್

ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಂ ಮಹಾದೇವೀಂ ಸರ್ವಸಂಪತ್ಪ್ರದಾಯಿನೀಮ್ ।
ವರಪಾಶಾಂಕುಶಯುತಾಂ ತಥಾ ಚಾಭಯಪಾಣಿನೀಮ್ ॥
ದೇವಾಸುರೈರಪಿ ಸದಾ ವಂದ್ಯಮಾನಪದಾಂಬುಜಾಮ್ ।
ಅಣಿಮಾದಿಗುಣೋಪೇತಾಮಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರದಾಯಿನೀಮ್ ।
ಆವಾಹಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದೇವಿ ಸರ್ವಮಂಗಲದಾಯಿನೀಮ್ ॥ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಮಾವಾಹಯಾಮಿ ।

ಇತ್ಯಾವಾಹ್ಯ ಪದ್ಮಸ್ಯ ಪ್ರಾಗಾದಿಸಪ್ತದಳೇಷು ಸಪ್ತಮಾತೃಕಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಂ, ಮಾಹೇಶ್ವರೀಂ, ಕೌಮಾರೀಂ, ವೈಷ್ಣವೀಂ, ವಾರಾಹೀಂ, ಇಂದ್ರಾಣೀಂ, ಚಾಮುಂಡಾಂ ಚ ಆವಾಹಯೇತ್ । ತ್ರಿಕೋಣಮಂಡಲಾಗ್ರೇಷು ಮಹಾದೇವೀಂ, ಕಾಳೀಂ, ಶಾಂಕರೀಂ ಚ ಆವಾಹಯೇತ್ । ಷಟ್ಕೋಣಪೂರ್ವಾದಿದಿಕ್ಷು ಸರಸ್ವತೀಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ, ಉಮಾಂ, ಮಹೇಶ್ವರಂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ, ನಾರಾಯಣಂ, ಶಚೀಂ ಇಂದ್ರಂ ಆವಾಹಯೇತ್ । ತದ್ಬಹಿಃ ಪೂರ್ವಾದ್ಯಷ್ಟದಿಕ್ಷು ಕಪಾಲಿನಂ, ಭೀಷಣಂ, ಚಂಡಂ, ರುರುಂ, ಕ್ರೋಧಂ, ಉನ್ಮತ್ತಂ, ಅಸಿತಾಂಗಂ, ಸಂಹಾರಂ, ಇತ್ಯಷ್ಟಭೈರವಾ- ನಾವಾಹಯೇತ್ । ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಾನ್ ಐರಾವತಂ, ಪುಂಡರೀಕಂ, ವಾಮನಂ, ಕುಮುದಂ, ಅಂಜನಂ, ಪುಷ್ಪದಂತಂ, ಸಾರ್ವಭೌಮಂ, ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಆವಾಹಯೇತ್ । ಇಂದ್ರಾದಿ ಲೋಕಪಾಲಾನಾವಾಹಯೇತ್ । ಸರೋಮಧ್ಯೇ ಅಪ್ಸರಸ್ತೋಮಗಂಧರ್ವಂ ಪಾವಕಂ ದೇವ್ಯಭಿಮುಖಮಾ- ವಾಹ್ಯ । ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿಭ್ಯೋ ನಮಃ । ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಪುಷ್ಪಾದ್ಯಲಂಕೃತಾಂ ಛುರಿಕಾಂ ಕುಂಭಸಮೀಪೇ ನಿಧಾಯ-

ಛುರಿಕೇ ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವಿ ಸರ್ವದೇವಾಭಿಪೂಜಿತೇ ।
ಅತಸ್ತ್ವಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸರ್ವಸಂಪತ್ಪ್ರದಾ ಭವ ॥

ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯಾಂತೋಪಚಾರಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಹಸ್ತಿದ್ವಯಮಪಿ ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೈರಭ್ಯರ್ಚ್ಯ, ಆವಾಹಿತದೇವತಾಭ್ಯೋ ನಮ ಇತಿ ಧೂಪದೀಪ- ನೈವೇದ್ಯೋಪಚಾರಾನ್ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ನಾಗಯೋಃ ಪೃಥಕ್ಪೃಥಗುಪಚಾರಾನ್ಕೃತ್ವಾ ಪರಿತಸ್ಸರೋವರಂ ದೀಪಮಾಲಾಭಿರಲಂಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಕನ್ಯಾಪಿತಾ ದಂಪತೀ ವಸ್ತ್ರಾದಿಭಿರಲಂಕುರ್ಯಾತ್ । ಅಥ ವರೋ ವಧ್ವಾ ಸಹ "ಸತ್ಯೇನೋತ್ತಭಿತಾ" ಸೂಕ್ತಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತತ್ಪಾರಕಾಯ

ವಧೂವಸ್ತ್ರಂ ದಾಪಯೇತ್ । ಅಥ ಕನ್ಯಾಮಾತಾ ಅನ್ನಾಪೂಪಪೂರಿತಂ ಸಾಪಿಧಾನಂ ಸದೀಪಭಾಜನಂ ಸುವಾಸಿನ್ಯಾರೋಪಿತಂ ಸಚ್ಛುರಿಕಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಧೃತ್ವಾ, ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರತಸ್ಸರೋವರಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಕುಂಭಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಪುರತಸ್ತತ್ಪಾತ್ರಂ ನಿಧಾಯ, ತದನ್ನಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಿಂಚಿತ್ ಕುಂಭೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸರ್ವಾಸು ದಿಕ್ಷ್ವಪಿ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತಾಂ ವರಮಾತಾ ವಸ್ತ್ರಾದ್ಯೈಃ ತೋಷಯೇತ್ । ಅಥ ಮುದಾ ದಂಪತೀ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ, ಕಠಿಣಮಧಿರುಹ್ಯ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಮುಖೌ ಭವತಃ

ಓಂ ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಕ್ಷುಮಂತಂ ಚಿತ್ರಂ ಗ್ರಾಭಂ ಸಂಗೃಭಾಯ । ಮಹಾಹಸ್ತೀ ದಕ್ಷಿಣೇನ ॥ ....

.... ವಾಕ್ಯೋ ಜರಂತೇ ॥ ೯ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರಪಠನಾಂತೇ ವಧೂವರೌ ಪರಸ್ಪರಂ ನಾಗೌ ವಿನಿಮಯ್ಯ ನಾಗೌ ಯಾಚಯಿತ್ವಾ, ವರಃ ಪೂರ್ವವದುಪವಿಶೇತ್ । ಅತ್ರ ವಿಶೇಷಃ ವರಸ್ಯೋತ್ತರಪಾರ್ಶ್ವೇ ವಧೂರುಪವಿಶೇತ್ । ದೇಶಾಚಾರೇಣಾತ್ರ ನೀಲಮಣಿಧಾರಣಂ ವಿಹಿತಮ್

ಏವಂಗುಣ ....ತಿಥೌ ನೀಲಮಣಿಪೂಜಾಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಕುಂಕುಮಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೈರಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶನಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ–

ಓಂ ನೀಲಲೋಹಿತಂ ಭವತಿ ಕೃತ್ಯಾಸಕ್ತಿರ್ವ್ಯಜ್ಯತೇ । ಏಧಂತೇ ಅಸ್ಯಾ ಜ್ಞಾತಯಃ ಪತಿರ್ಬಂಧೇಷು ಬಧ್ಯತೇ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ವರೋ ವಧೂಕಂಠೇ ನೀಲಮಣಿಂ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ನೀಲಮಣಿಧಾರಣಮುಹೂರ್ತಸ್ಸುಮುಹೂರ್ತೋಽಸ್ತ್ವಿತ್ಯನು–ಗೃಹ್ಣಂತು । ನೀಲಮಣಿಧಾರಣಕಾಲಸ್ಸುಮುಹೂರ್ತೋಽಸ್ತು । ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ।

ತತಃ ವರಃ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಫಲದಾನಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಸಾ ವಧೂಃ ಗೌರೀಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಂಗಲದ್ರವ್ಯೇಣ ಸಹ ಶೂರ್ಪವಾಯನಾನಿ ಸುವಾಸಿನೀಭ್ಯೋ ದದ್ಯಾತ್ । ನಾಂದೀದೇವತೋದ್ವಾಸನಮ್ । ವಸಂತಮಾಧವಪೂಜಾ–

ಅರುಣಾರುಣಭಾಸುರಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ಬಹುವಕ್ತ್ರಂ ಮದನಸ್ಯ ಸಾಹಚರ್ಯಮ್ ।
ದ್ವಿಭುಜಂ ಧೃತಪಲ್ಲವಪ್ರಸೂನಂ ಭಜತಾಮಿಷ್ಟದಮರ್ಚಯೇದ್ವಸಂತಮ್ ॥ ಇತಿ ।

ಕಂಕಣವಿಮೋಚನಮ್–

ಕಂಕಣಂ ಮೋಚಯಿಷ್ಯಾಮಿ ರಕ್ಷಾರ್ಥ್ಯೇ ನ ಕದಾಚನ ।
ಮಯಿ ರಕ್ಷಾಂ ಸ್ಥಿರಾಂ ದದ್ಯಾ ದೇವ ತ್ವಂ ಗಚ್ಛ ಕಂಕಣ ॥

ಇತಿ ವಧೂವರೌ ಪರಸ್ಪರಂ ಕಂಕಣಬಂಧಂ ವಿಮುಂಚಂತೌ, ಸ್ವಸ್ತಿ ವಾಚಯಿತ್ವಾಽಽಶಿಷಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತಾಮ್ ॥

ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ:

ಅಹಂ ವರ್ಷ್ಮ ಸಜಾತಾನಾಂ.......... ಮಾ ಕಶ್ಚಾಭಿದಾಸತಿ ॥

ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಪರಿಶೋಭಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಧಾನ. ಹಾಗೆಯೇ ಜನಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಧಾನನು. ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರರು. ಈ ವಿಷ್ಟರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವೆನು. ಈ ವಿಷ್ಟರದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಪರಾಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ.

ಅಮೃತೋಪಸ್ತರಣಮಸಿ ॥

ಎಲೈ ಅಮೃತವೇ! ನೀನು ಮಧುಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಉಪಸ್ತರಣವಾಗಿರುವಿ.

ಮಿತ್ರಸ್ಯ ತ್ವಾ ಚಕ್ಷುಷಾ ಪ್ರತೀಕ್ಷೇ ॥

ಸವಿತೃದೇವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದ ನನ್ನ ಬಾಹುಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಷಾದೇವತೆಯು ... ಈ ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಮಧು ವಾತಾ.......... ಭವಂತು ನಃ ॥

ವಾಯುದೇವನು ನನ್ನ ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಧು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾದುಗೊಳಿಸಲಿ. ನದಿಗಳು ಸ್ವಾದುವಾಗುವಂತೆ ಹರಿಯಲಿ. ಓಷಧಿಗಳು ನಮಗೆ ಮಧುವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ರಾತ್ರಿಯೂ ಉಷಸ್ಸೂ ಪೃಥಿವೀಲೋಕವೂ ನಮಗೆ ತಂದೆಯಂತಿರುವ ದೇವಲೋಕವೂ ನಮಗೆ ಮಧುವನ್ನು ನೀಡಲಿ. ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಅಭಿಮಾನಿ ಸೋಮನೂ ಸೂರ್ಯನೂ ಸಮಸ್ತ ಗೋವುಗಳೂ (ಹಸುಗಳು ಮತ್ತು ವೇದಗಳು) ನಮಗೆ ಮಧುವನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಲಿ.

ವಸವಸ್ತ್ವಾ ಗಾಯತ್ರೇಣ.......... ಭಕ್ಷಯಂತು ॥

ಎಲೈ ಮಧುವೇ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ಪ್ರಾತಃಸವನದಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲಿ. ಏಕಾದಶರುದ್ರರು ಮಾಧ್ಯಂದಿನ-ಸವನದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು ಸಾಯಂಸವನದಲ್ಲಿ ಜಗತೀಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅದೇ ಸವನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಮಧುವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲಿ. ಯಕ್ಷೋರಕ್ಷಾದಿ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಭಕ್ಷಿಸಲು "ಮಧುವೇ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ."

ವಿರಾಜೋ ದೋಹೋಸಿ ॥

ಎಲೈ ಮಧುವೇ! ನೀನು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸಾರವಾಗಿರುವಿ. ಅನ್ನದ ಸಾರವೆನಿಸಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿದ ಈ ಅನ್ನಸಾರವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಸಿಗುವಂತಾಗಲಿ.

ಅಮೃತಾಪಿಧಾನಮಸಿ ॥

ಮಧುವೇ! ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಮುಚ್ಚಳವು ಇದಾಗಲಿ. ಸತ್ಯ, ಯಶ, ಸಂಪತ್ತುಗಳೆನಿಸಿದ ಋಕ್, ಯಜು, ಸಾಮಗಳೆಂಬ ಸಂಪತ್ತು ಈ ಮಧುಸೇವನೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಿ.

ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ.......... ವಧಿಷ್ಟ ॥

ಏಕಾದಶರುದ್ರರಿಗೆ ಜನನಿಯೂ ಅಷ್ಟವಸುಗಳ ಮಗಳೂ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ತಂಗಿಯೂ ಮುಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅಂಗವೂ ಆದ ಈ ಗೋವು ಪಾಪಲೇಪವಿಲ್ಲದ ಅದಿತಿಯ ಸ್ವರೂಪಗಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ನಿನಗೆ ವಾಗ್ದಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಹಸುವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿ ಪೋಷಿಸು.

ಅಭ್ರಾತೃಘ್ನೀಂ.......... ಸವಿತಃ ಸುವ ॥

ವರುಣನು ಈ ವಧುವಿನಿಂದ ಪತಿಯ ಸಹೋದರರಿಗೆ ಕೆಡುಕು ಆಗದಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಪತಿಗೂ, ಇಂದ್ರನು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಇವಳಿಂದ ಕೆಡುಕಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲಿ, ಸವಿತೃವು ಇವಳಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿ.

ಅನೃಕ್ಷರಾ ಋಜವಃ.......... ದೇವಾಃ ॥

ನೀವಿಬ್ಬರು ಬದುಕುವ ದಾರಿಯು ಕಂಟಕಗಳಿಲ್ಲದ ಕುಟಿಲವಲ್ಲದ ಋಜುಮಾರ್ಗವಾಗಿರಲಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವರನೂ ವರನ ಬಂಧುಗಳೂ ನಡೆದು ಬರುವರು. ಅರ್ಯಮನೂ, ಭಗನೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ! ಈ ಜಾಯಾಪತಿಗಳು (ದಂಪತಿಗಳು) ಒಳ್ಳೆಯ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೋಡಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

ಕ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ಅದಾತ್.......... ಪೃಥಿವೀ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು ॥

ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಕನ್ಯಾ ಎಂಬ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ? ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದ ಫಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನ ಬಯಕೆ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಬಯಕೆ ಎಂಬ ಕಾಮದೇವನೇ ಕೊಡುವವನು. ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ ಕಾಮದೇವನೆ. ಎಲೈ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಬಯಕೆಯೆಂಬುದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಯಥೇಷ್ಟ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರಲಿ.

ಎಲೈ ದಾನದ ವಸ್ತು ಕನ್ಯೆಯೇ! ಕಾಮದೇವನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಮದೇವನೇ! ಈ ದ್ರವ್ಯವೂ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿದೆ. ನೀನು ಸರ್ವಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಮಳೆಯಂತೆ ಇರುವಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕಾಶದಂತಿರುವ ದಾನ ಮಾಡುವವನು, ಭೂಮಿಯಂತಿರುವ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ಸ್ವೀಕರಿಸೋಣವಾಗಲಿ. ಆಕಾಶವು ಮಳೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪೃಥಿವಿಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಸಮೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಎಂಬುದು ಲೋಕಾನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾದುದು.

ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ಭವಸಿ.......... ಸುಮನಸಾ ಕೃಣೋಷಿ ॥

ಎಲೈ ಹವಿಸ್ಸೆಂಬ ಅನ್ನವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವವನು. "ಯಃ ಖಲು ವೈ ದದಾತಿ ಸೋಽರ್ಯಮಾ ।" ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿ. ಕೊಡುವವನಿಗೆ 'ಅರ್ಯಮ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈದಿಕರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಗುಟ್ಟಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಯಮನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ದಂಪತಿಗಳು ಸೌಮನಸ್ಯ ಉಳ್ಳವರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿ. ಹಾಗಾಗಿ ನೀನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರನು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋವುಗಳ ಘೃತದಿಂದ ನಿನಗೆ ಹೋಮ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇವರನ್ನು ಶಾಂತಿಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

ಗೃಭ್ಣಾಮಿ ತೇ ಸೌಭಗತ್ವಾಯ.......... ತ್ವಾದುರ್ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಯ ದೇವಾಃ ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ಭಗನೂ ಅರ್ಯಮನೂ ಸವಿತನೂ ಪೂಷನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ನಡೆಸಲು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು –ಮುದುಕನಿಗೆ ಊರುಗೋಲಿನಂತೆ– ಮುಪ್ಪಿನ ತನಕವೂ ಸಹಾಯಕಳಾಗುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಅರ್ಯಮಣಂ ನು ದೇವಂ.......... ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ॥

ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕನ್ಯೆಯು ಬೇಗನೆ ಹೋಮಿಸಿದಳು. ಆ ಅರ್ಯಮದೇವನು ಈ ವಧುವನ್ನು ತಂದೆಯ ವಂಶದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿ ಬೇಗನೆ ಪತಿಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿ. ಆ ವಂಶದಿಂದ ಎಂದೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗದಿರಲಿ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದ ಇವಳು ತಂದೆಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿಹೋಗದಂತೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡು.

ಅಮೋಽಹಮಸ್ಮಿ.......... ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ನಾನು ಮೋಹವಿಲ್ಲದವನು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ "ಸಾಮ"ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವನು. ನೀನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ "ಋಕ್" ಆಗಿರುತ್ತೀ. ನಾನು "ದೇವಲೋಕ"ವಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು "ಭೂಲೋಕ"ವಾಗಿರುತ್ತೀ. ನಾನು ಸಾಮ. ನೀನು ಋಕ್. ನಾವಿಬ್ಬರೂ

ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವವರಾಗೋಣ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ರೂಪ-ಗುಣ-ಶೀಲಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಸುವವರಾಗೋಣ. ಸೌಮನಸ್ಯ ಉಳ್ಳವರಾಗೋಣ. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಬದುಕೋಣ.

ಇಮಮಶ್ಮಾನಂ.......... ಪೃತನ್ಯತಃ ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ಈ ಕಲ್ಲನ್ನು ಏರು. ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ನೀನು ಸ್ಥಿರವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವಳಾಗು. ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಗೆಲ್ಲಲು ಬಯಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಹಿಸು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋಲಿಸಿ ನಿನ್ನ ವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು.

ವರುಣಂ ನು ದೇವಂ.............. ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನು ನೀಡುವ ಸವಿತೃದೇವನು ಯಾವ ವರುಣಪಾಶದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದನೋ ಆ ಪಾಶದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ತವರುಮನೆಯಾಗಿರುವ ಈ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಯಾವುದೇ ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಆಗದಂತೆ ನಾನು ಪೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪೂಷಣಂ ನು ದೇವಂ.......... ಮುಂಚಾತು ನಾಮುತಃ ॥

ತಂದೆಯ ಕುಲದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಗಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ವಧುವು ಸುಪುತ್ರ, ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

ಸಪ್ತಪದೀ:

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ನೀನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಅನ್ನಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಳಾಗು.

ಎರಡನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಲಿ. ಮೂರನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಧನಧಾನ್ಯ ಪೋಷಣೆಯಾಗಲಿ. ನಾಲ್ಕನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಸುಖಸೌಖ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಲಿ. ಐದನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲಿ. ಆರನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ಋತುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖಸಂತೋಷ ದೊರಕಲಿ. ಏಳನೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಹಾಗೂ ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಸೌಹಾರ್ದವುಳ್ಳ ಉತ್ತಮ ಸಖಿಯಾಗುವಂತೆ ಆಗಲಿ. ಹಾಗೆಯೇ ತುಂಬಾ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ, ಆ ಮಕ್ಕಳು ಮುಪ್ಪು ಬರುವ ತನಕದ ಆಯುಸ್ಸು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ.

ಜೀವಪತ್ನೀ ಪ್ರಜಾಂ ವಿಂದೇಯ ॥

ಜೀವಂತನಾಗಿ ಪತಿಯಿದ್ದು ಸಂತಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ.

ಗೃಹಪ್ರವೇಶನೀಯ:

ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು.......... ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಪುತ್ರಿಕಾದಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಿ. ಆರ್ಯಮನು ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಜೋಡಿಯಾಗಿರಿಸಲಿ. ಎಲೈ ವಧುವೇ! ನೀನು ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಸುಮಂಗಲಿಯಾಗಿ ಪತಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸು. ನಮ್ಮ ಸೇವಕಾದಿಗಳಿಗೂ ಪಶು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ ಸುಖ ಕೊಡುವವಳಾಗು.

ಅಘೋರಚಕ್ಷುಃ.......... ಚತುಷ್ಪದೇ ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ನೀನು ಕ್ರೂರವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತದೃಷ್ಟಿ ಉಳ್ಳವಳಾಗು. ಗಂಡನಾದ ನನಗೂ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಬೇಸರ ಪಡದವಳಾಗು. ನಮ್ಮ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹುಲ್ಲು ನೀರು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂತೋಷ ನೀಡುವವಳಾಗು. ಸೌಮನಸ್ಯ ಉಳ್ಳವಳೂ ಬಲಕಾಂತಿ ಉಳ್ಳವಳೂ ಆಗು. ವೀರರಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವವಳಾಗು. ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಬಯಕೆಯುಳ್ಳವಳೂ ಆಗು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಖಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡುವವಳಾಗು.

ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ.......... ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ॥

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋಯ್ಸುವವನು ನೀನು. ಈ ವಧುವು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವವಳೂ ಸೌಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನಳೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಇವಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಮಕ್ಕಳು ನನ್ನಿಂದ ಜನಿಸಲಿ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯವನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕುವಂತೆ ಮಾಡು.

ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ ಭವ.......... ಅಧಿ ದೇವೃಷು ॥

ಎಲೈ ವಧುವೇ! ಮಾವನಿಗೆ ಶುಶ್ರೂಷಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಈ ಮನೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯಾಗು. ಹಾಗೆಯೇ ಅತ್ತೆಯ (ನನ್ನ ತಾಯಿಯ) ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳು. ಅಂತೆಯೇ ಪತಿಯಾದ ನನ್ನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲೂ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಇದ್ದು ಈ ಮನೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯಾಗುವಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

ಸಮಂಜಂತು ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ.......... ಸಮು ದೇಷ್ಟ್ರೀ ದಧಾತು ನೌ ॥

ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಲಿ. ಯಾವ ಕ್ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾರತ್ರಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಪೋದೇವತೆಗಳೂ ಪ್ರಾಣದೇವರೂ ಧಾತೃವೂ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೃದಯವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಅನುಕೂಲಗೊಳಿಸಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಲಿ.

ನಕ್ಷತ್ರ:	ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರಾ, ಮಘ, ಉತ್ತರಾ, ಹಸ್ತ, ಸ್ವಾತಿ, ಅನುರಾಧಾ, ಮೂಲಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರ, ರೇವತಿ.
ತಿಥಿಗಳು:	ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ.

ವಾರಗಳು:	ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ.
ಲಗ್ನಗಳು:	ವೃಷಭ, ಮಿಥುನ, ಕರ್ಕಾಟಕ, ಕನ್ಯಾ, ತುಲಾ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನ. ಲಗ್ನಾತ್ ಸಪ್ತಮರಾಶಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಗುರುಬಲವಿಚಾರವಾಗಿ ಮುಂಚೆಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪುರುಷನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರವಿಬಲ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನುತ್ತಿದೆ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರ.

ಕನ್ಯಾದಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು: ತಂದೆ, ಅಜ್ಜ, ಉಪನೀತ ಸಹೋದರ, ಚಿಕ್ಕತಂದೆ, ಕುಟುಂಬಸ್ಥರು, ತಾಯಿಯ ತಂದೆ, ಸೋದರಮಾವ, ಇತರ ಸಂಬಂಧದವರು ಹಾಗೂ ಕುಲಪುರೋಹಿತರೂ ಕ್ರಮದಂತೆ ಒಬ್ಬನಿಲ್ಲದಾಗ ಅನಂತರದವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆನಿಸುವರು.

ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯ: ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಾಸ, ಜ್ಯೇಷ್ಠನಕ್ಷತ್ರ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರಿ –ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜ್ಯೇಷ್ಠಗಳು ನಿಷೇಧವೆಂದೂ ಎರಡು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಧ್ಯಮವೆಂದೂ ಏಕಜ್ಯೇಷ್ಠವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ ವಚನವಿದೆ.

ತಾರಾನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದಿದ್ದರೆ- ಗರ್ಭಾಧಾನಸಂದರ್ಭ ದಂಪತಿಗಳಿಗೂ ಪುಂಸವನ-ಸೀಮಂತ ಸ್ತ್ರೀಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಗೂ ನಾಮಕರಣಾದಿ ಸಮಾವರ್ತನ ಪರ್ಯಂತ ಮಗನಿಗೂ ವಿವಾಹಸಂದರ್ಭ ವಧೂವರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ವಚನವಿದೆ.

ಔಪಾಸನವಿಧಿಃ

ಅಥ ಯಸ್ಮಿನ್ವಿವಾಹಾಗ್ನಿರುತ್ಪನ್ನೋಽಹನಿ ತಸ್ಯ ತು । ಯತ್ಸಾಯಂ ತತ ಆರಭ್ಯ ವಹ್ನಿಂ ಪರಿಚರೇತ್ಸ್ವಯಮ್ ॥
ವಿವಾಹಹೋಮಂ ನಿರ್ವರ್ತ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ನೌಪಾಸನಂ ತತಃ । ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಹೋಮಂ ವಿಧಿವತ್ತತೋ ಗೃಹ್ಯತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ ॥
ಯಸ್ಮಿನ್ನಹ್ನಿ ವಿವಾಹಃ ಸ್ಯಾತ್ಸಾಯಮಾರಭ್ಯ ತಸ್ಯ ತು । ಪರಿಚರ್ಯಾಂ ವಿವಾಹಾಗ್ನೇರ್ವಿದಧೀತ ಸ್ವಯಂ ದ್ವಿಜಃ ॥
ಯದಿ ರಾತ್ರೌ ವಿವಾಹಾಗ್ನಿರುತ್ಪನ್ನಸ್ಸ್ಯಾತ್ತಥಾ ಸತಿ । ಉಪಕ್ರಮ್ಯೋತ್ತರಾಹೇಽಗ್ನಿಂ ಸಾಯಂ ಪರಿಚರೇದಮುಮ್ ॥

ಉದಿತೇಽಸ್ತಮಿತೇ ಭಾನೌ ಹೋಮಕಾಲೋ ವಿಧೀಯತೇ । ದ್ವಿಜಾತೀನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ತು ತದ್ವ್ಯಾಹೃತ್ಯೇತಿ ಗದ್ಯತೇ ॥
ಸ್ರುವೇಣ ಜುಹುಯಾದ್ದ್ರವ್ಯಂ ಸರ್ಪಿರಾದಿ ದ್ರವಾತ್ಮಕಮ್ । ಪಾಣಿನಾ ದಕ್ಷಿಣೇನೈವ ಜುಹುಯಾದನ್ನತಂಡುಲೌ ॥
ವಿಷಾಮಲಾಭೇ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಜುಹುಯಾದ್ವ್ರೀಹಿಭಿರ್ಯವೈಃ । ಯವಾಭಾವೇ ತು ಗೋಧೂಮಾಸ್ತತೋ ವೇಣುಯವಾದಯಃ ॥
ಫಲಂ ವಾ ಯಜ್ಞವೃಕ್ಷಸ್ಯ ತತ್ಪತ್ರಮಥವಾ ಜಲಮ್ । ಸಾಯಂ ಪ್ರಾತಸ್ತಥಾ ಹೋಮಾವುಭೌ ಸಾಯಂ ಸವಸ್ಯ ತು ॥
ಆಪನ್ನೋ ಜುಹುಯಾತ್ತತ್ರ ಸಮಿದೇಕಾಽಥವಾ ದ್ವಯಮ್ । ಸಾಯಂ ಹೋಮಸ್ಯ ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್ತದೀಯಂ ತಂತ್ರಮಿಷ್ಯತೇ ॥
ಚತಸ್ರ ಆಹುತೀಃ ಕುರ್ಯಾತ್ತತ್ರ ದ್ವೇ ಸಾಯಮಾಹುತೀ । ದ್ವೇ ಪ್ರಾತರಾಹುತೀ ಸಾಯಂ ಹೋಮೇ ಚೈಕಾ ಸಮಿದ್ಭವೇತ್ ॥
ಸಮಿತ್ಕೃತಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚೇತ್ಸ್ಯಾ ಭವೇತ್ಪ್ರಾತರಾಹುತೌ । ಉಪಸ್ಥಾನಂ ಸಕೃತ್ಕಾರ್ಯಂ ಶೇಷಂ ಪ್ರಕೃತಿವದ್ಭವೇತ್ ॥
ಯಾವಜ್ಜೀವಂ ಪರಿಚರೇದೇವಮೌಪಾಸನಂ ಗೃಹೀ ॥

ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ,

.......ಶುಭತಿಥೌ ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಹರಿಗೋಪತಿಪರಶುರಾಮಪ್ರೇರಣಯಾ ಪರಶುರಾಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ವಿವಾಹಾಗ್ನೌ ಯಥೋಕ್ತಕಾಲೇ ಸಾಯಂ ಔಪಾಸನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ।

ಅಗ್ನಿಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಪರಿಸಮೂಹ್ಯ, ಪರಿಸ್ತೀರ್ಯ, ಪರ್ಯುಕ್ಷ್ಯ, ತಂಡುಲಂ ಮುಷ್ಟಿಪರಿಮಿತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ ಶುದ್ಧಪಾತ್ರೇ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಅಗ್ನೇಃ ಉತ್ತರತಃ ಸಮಿಧಾ ಸಹ ನಿದಧ್ಯಾತ್ ॥ ಜ್ವಲತಾ ದರ್ಭೇಣ ತ್ರಿಃ ಪರ್ಯಗ್ನಿಕರಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಉಲ್ಮುಕಮಪಾಸ್ಯ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಕುಶಾನಾಸ್ತೀರ್ಯ ತತ್ರ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತತಂಡುಲಂ ನಿಧಾಯ, ಅಗ್ನಿಮಲಂಕೃತ್ಯ, ಸಮಿಧಂ ತೂಷ್ಣೀಂ ಹುತ್ವಾ ಹಸ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಆಜ್ಯೇನ ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಸ್ಥಪತ್ನ್ಯಂಜಲಿಂ ಉಪಸ್ತೀರ್ಯ ಪಾತ್ರಸ್ಥತಂಡುಲಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ಅಭಿಘಾರಯೇತ್ । ಸಾ, ವಿಭಜ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತಸ್ಥಿತಂ ತಂಡುಲಂ ಪತಿಹಸ್ತೇ ದದ್ಯಾತ್ । ವರಃ ಸವ್ಯಪಾಣಿಂ ಹೃದಿ ನ್ಯಸ್ಯ ಅಂಗುಲ್ಯುತ್ತರಪಾರ್ಶ್ವೇನ "ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಇತಿ ಅಗ್ನೌ ಪೂರ್ವಾರ್ಧೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಸಮಿನ್ಮೂಲತೋ ದ್ವ್ಯಂಗುಲಮಿತಿ ದೇಶೇ ಹುತ್ವಾ, "ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ" ಇತಿ ವದೇತ್ । ಪುನಃ ಅವಶಿಷ್ಟಾನ್ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತಾತ್ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಮನಸಾ, "ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ" ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ವಾ ಹುತ್ವಾ, "ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ" ತ್ಯಜೇತ್ । ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಃ, ಪರಿಸ್ತರಣಂ ವಿಸೃಜ್ಯ, ಪರಿಸಮೂಹನಪರ್ಯುಕ್ಷಣೇ ಕೃತ್ವಾ ತಿಷ್ಠಂತೌ ಅಗ್ನ್ಯುಪ-

ಸ್ನಾನಪೂರ್ವಕಂ ವಿಭೂತಿಗ್ರಹಣಂ, ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಚ ಕುರ್ಯಾತಾಮ್ ॥ ಪ್ರಾತಃ ಔಪಾಸನೇತು, ಸೂರ್ಯಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚ ಹುನೇತ್ ॥
ಅತ್ರ ವಿಶೇಷಃ ಔಪಾಸನೇ ತಂಡುಲಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ಪೂರ್ವಾಹುತ್ಯಾ ನ ಸಂಸ್ಪೃಶೇತ್। ಸ್ಪರ್ಶಶ್ಚೇತ್ ಸಂಸರ್ಗದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಮ್-

ಓಂ ಯತ್ರ ವೇತ್ಥ ವನಸ್ಪತೇ ದೇವಾನಾಂ ಗುಹ್ಯಾ ನಾಮಾನಿ । ತತ್ರ ಹವ್ಯಾನಿ ಗಾಮಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವನಸ್ಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ಸಮಿಧಂ ಹುತ್ವಾ ಪರಿಸ್ತರಣಾದಿವಿಸರ್ಜನಂ ಸಮಾಪನಂ ಚ । ಅಂತೇ ಅಗ್ನೇಃ ಹೃದಿ ಸಮಾರೋಪಣಮಂತ್ರಃ ।
ಅಯಂತೇ ಯೋನಿರ್ಗಾಥಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಗ್ನಿಸಮಾರೋಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಅಯಂ ತೇ ಯೋನಿರ್ಋತ್ವಿಯೋ ಯತೋ ಜಾತೋ ಅರೋಚಥಾಃ । ತಂ ಜಾನನ್ನಗ್ನ ಆ ಸೀದಾಥಾ ನೋ ವರ್ಧಯಾ ಗಿರಃ ॥

ಔಪಾಸನಪ್ರಾರಂಭಕಾಲೇ,
ಪ್ರತ್ಯವರೋಹೇತಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಽಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸಮಾರೋಪಿತಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹ ಜಾತವೇದಃ ಪುನಸ್ತ್ವಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವ್ಯಂ ವಹತು ಪ್ರಜಾನನ್ । ಪ್ರಜಾಂ ಪುಷ್ಟಿಂ ರಯಿಮಸ್ಮಾಸು ಧೇಹ್ಯಥಾ ಭವ ಯಜಮಾನಾಯ ಶಂ ಯೋಃ ॥

ಇತಿ ಹೃದಿ ಸಮಾರೋಪಿತಂ ಅಗ್ನಿಂ ಸ್ಥಾಪಿತೇಽಗ್ನೌ ಚಿಂತಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಔಪಾಸನವಿಧಿಃ ॥

ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮಣೀ

ಅತ್ರ ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಯೋಗಃ

ಅಧ್ಯಾಯೋತ್ಸರ್ಜನಂ ಮಾಘ್ಯಾಂ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಂ ವಿಧೀಯತೇ । ಅತ ಆರಭ್ಯ ಷಣ್ಮಾಸಾನ್ ಷಡಂಗಾನಿ ವಿಧೀಯತೇ ॥
ಉಪಾಕರ್ಮೋತ್ಸರ್ಜನಂ ಚ ವನಸ್ಥಾನಾಮಪೀಷ್ಯತೇ । ಧಾರಣಾಧ್ಯಾಪನಾಂಗತ್ವಾತ್ ಗೃಹಿಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಮ್ ॥
ಪ್ರತ್ಯಬ್ದಂ ಯದುಪಾಕರ್ಮ ಸೋತ್ಸರ್ಗಂ ಕ್ರಿಯತೇ ದ್ವಿಜೈಃ । ಅಯಾತಯಾಮಛಂದೋಭಿಃ ಯತ್ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿಕಾರಣಮ್ ॥
ಉಪಾಕರ್ಮಾಪರಾಹ್ಣೇ ಸ್ಯಾತ್ ಉತ್ಸರ್ಗಃ ಪ್ರಾತರೇವ ಸಃ । ಕ್ರಿಯತೇ ಛಂದಸಾಂ ತೇನ ಪುನರಾಪ್ಯಾಯನಂ ಭವೇತ್ ॥
ವೇದೋಪಾಕರಣೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಕುಲೀರಸ್ಥೇ ದಿವಾಕರೇ । ಉಪಾಕರ್ಮ ನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸಿಂಹಯುಕ್ತಕೇ ॥
ಉತ್ಸರ್ಜನಂ ಚ ವೇದಾನಾಂ ಉಪಾಕರಣಕರ್ಮ ಚ । ಅಕೃತ್ವಾ ವೇದಜಪ್ಯೇನ ಫಲಂ ನಾಪ್ನೋತಿ ಮಾನವಃ ॥
ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಶ್ರಾವಣೇ ಗುರುಶುಕ್ರಯೋಃ। ಮೌಢ್ಯೇಽಪಿ ವಾರ್ಧಕೇ ಬಾಲ್ಯೇ ನಿತ್ಯವತ್ ಕರ್ಮ ಚೋದಿತಮ್ ।
ಪ್ರಥಮೋಪಾಕೃತಿರ್ನ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃತಂ ಕರ್ಮ ವಿನಾಶಕೃತ್ ॥
ಪುಷ್ಯೇ ತೂತ್ಸರ್ಜನಂ ಕುರ್ಯಾದುಪಾಕರ್ಮದಿನೇಽಪಿ ವಾ । ಉಪಾಕರ್ಮದಿನೇ ಪೂರ್ವಮುತ್ಸರ್ಗಃ ಸಮುದೀರಿತಃ ।
ತತಃ ಕುರ್ಯಾದುಪಾಕರ್ಮ ಸಿಂಹಸ್ಥೋಽರ್ಕೋ ಭವೇದ್ಯದಿ ॥
ಗೌತಮಾದೀನೃಷೀನ್ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ಕೃತ್ವಾ ದರ್ಭಮಯಾನ್ಮುನಃ । ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತರ್ಪಯೇದ್ವಂಶಮುದ್ಧರೇತ್ ॥

ಕೃತನಿತ್ಯಕ್ರಿಯಃ ಆಚಾರ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯೈಸ್ಸಹ ಜಲಾಶಯತೀರೇ ಉಪವಿಶ್ಯ ಆಚಮ್ಯ ಪವಿತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-
....ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಮದಾದಿಗುರೂಣಾಂ.... ಅರುಂಧತೀಸಹಿತಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತಋಷ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ-
ಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಅಧ್ಯಾಪ್ಯಾನಾಂ ಶಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಅಧೀತಾನಾಂ ಅಧ್ಯೇಷ್ಯಮಾಣಾನಾಂ ಛಂದಸಾಂ

ಯಾತಯಾಮತಾನಿರಾಸೇನಾಪ್ಯಾಯನದ್ವಾರಾ ಅಧ್ಯಯನವಿರಾಮಾರ್ಥಂ ಉತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ (ಅತ್ರ ನೂತನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಂ ನಾಸ್ತಿ ಪ್ರವೇಶಃ । ಕಿಂತು ಪಂಚಗವ್ಯಂ ಪ್ರಾಶ್ಯ, ಉತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಸಮಾಪ್ತ್ಯಂತಂ ತೂಷ್ಣೀಂ ಉಪವಿಶೇಯುಃ ।) ಆಚಾರ್ಯಃ ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮಣೋಃ ಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ವಿಧಿವತ್ ಪಂಚಗವ್ಯಮೇಲನಂ ಕೃತ್ವಾ, ಪವಿತ್ರಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಿಷ್ಯೈಸ್ಸಹ "ಓಮ್" ಇತಿ ಪ್ರಾಶ್ಯ, ಆಚಮ್ಯ ಪವಿತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ, ಋಷಿಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಋಷಿಪೂಜಾ

ಈಶಾನ್ಯಭಾಗೇ ವೇದಿಕಾಯಾಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ನಿಧಾಯ, ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲಪ್ರಮಾಣಕಾನ್ ಸಪ್ತದರ್ಭಾನ್ ಏಕೀಕೃತ್ಯ ಅಗ್ರತಃ ಚತುರಂಗುಲಂ ವಿಹಾಯ ಮಧ್ಯೇ ಏಕಾಂಗುಲಪ್ರಮಾಣಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಗ್ರಂಥಿಂ ಕೃತ್ವಾ, ತತ್ ಕೂರ್ಚಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕೋಪರಿ ನಿಧಾಯ, ಶಿಷ್ಯಾದಿಭಿಸ್ಸಹ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

............ಶುಭತಿಥೌ ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗತ್ವೇನ ಅರುಂಧತೀಸಹಿತಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತಋಷಿಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ "ಗೌತಮೋ ಜಮದಗ್ನಿಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚೈವ ಕಶ್ಯಪಃ । ಅತ್ರಿಸ್ತಥಾ ಭರದ್ವಾಜಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತಥೈವ ಚ । ಏತೇ ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸಾಧ್ವೀ ಸಾ ಚಾಪ್ಯರುಂಧತೀ ॥ ಅರುಂಧತೀಸಹಿತಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತಋಷ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥ ಏವಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ - ಸರ್ವೇ ನಿವೀತಿನೋ ಭೂತ್ವಾ-

೧. ಅಭಿತ್ವೇತಿ ಗೌತಮೋಽಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಗೌತಮಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಗೋತಮಾ ಗಿರಾ ಜಾತವೇದೋ ವಿಚರ್ಷಣೇ । ದ್ಯುಮ್ನೈರಭಿ ಪ್ರಣೋನುಮಃ ॥

ಗೌತಮಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ಗೌತಮಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಗೌತಮಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಗೌತಮಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಗೌತಮಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೨. ಗೃಣಾನಾ ಜಮದಗ್ನಿಃ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಗಾಯತ್ರೀ । ಜಮದಗ್ನ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಗೃಣಾನಾ ಜಮದಗ್ನಿನಾ ಯೋನಾವೃತಸ್ಯ ಸೀದತಮ್ । ಪಾತಂ ಸೋಮಮೃತಾವೃಧಾ ॥

ಜಮದಗ್ನಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ಜಮದಗ್ನಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಜಮದಗ್ನಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಜಮದಗ್ನಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಜಮದಗ್ನಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೩. ಉತಾಸಿಮೈತ್ರೇತಿ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ವಸಿಷ್ಠಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಉತಾಸಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮನಸೋಽಧಿ ಜಾತಃ । ದ್ರಪ್ಸಂ ಸ್ಕನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದದಂತ ॥

ವಸಿಷ್ಠಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ವಸಿಷ್ಠಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ವಸಿಷ್ಠಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ವಸಿಷ್ಠಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ವಸಿಷ್ಠಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೪. ಋಷೇ ಮಂತ್ರಕೃತಾಮಿತಿ ಕಶ್ಯಪಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮಃ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಕಶ್ಯಪಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಋಷೇ ಮಂತ್ರಕೃತಾಂ ಸ್ತೋಮೈಃ ಕಶ್ಯಪೋದ್ವರ್ಧಯನ್ ಗಿರಃ । ಸೋಮಂ ನಮಸ್ಯ ರಾಜಾನಂ ಯೋ ಜಜ್ಞೇ ವೀರುಧಾಂ ಪತಿರಿಂದ್ರಾಯೇಂದೋ ಪರಿಸ್ರವ ॥

ಕಶ್ಯಪಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ಕಶ್ಯಪಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಕಶ್ಯಪಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಕಶ್ಯಪಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ। ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಕಶ್ಯಪಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥ 174

೫. ಅತ್ರಿರ್ಯದ್ವೇತ್ಯಾತ್ರೇಯಃ ಸಪ್ತವಧ್ರಿರಶ್ವಿನೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅತ್ರ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ಪ್ರಯೋಗಃ

ಓಂ ಅತ್ರಿರ್ಯದ್ವಾಮವರೋಹನ್ನೃಬೀಸಮಜೋಹವೀನ್ನಾಧಮಾನೇವ ಯೋಷಾ । ಶ್ಯೇನಸ್ಯ ಚಿಜ್ಜವಸಾ ನೂತನೇನಾ ಗಚ್ಛತಮಶ್ವಿನಾ ಶಂತಮೇನ ॥

ಅತ್ರಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ಅತ್ರಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಅತ್ರಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಅತ್ರಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಅತ್ರಿಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೬. ಏವಾನಸ್ಸ್ಪೃಧ ಇತಿ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭಾರದ್ವಾಜ ಇಂದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಭರದ್ವಾಜಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಏವಾ ನಃ ಸ್ಪೃಧಃ ಸಮಜಾ ಸಮತ್ಸ್ವಿಂದ್ರ ರಾರಂಧಿ ಮಿಥತೀರದೇವೀಃ । ವಿದ್ಯಾಮ ವಸ್ತೋರವಸಾ ಗೃಣಂತೋ ಭರದ್ವಾಜಾ ಉತ ತ ಇಂದ್ರ ನೂನಮ್ ॥

ಭರದ್ವಾಜಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ಭರದ್ವಾಜಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಭರದ್ವಾಜಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಭರದ್ವಾಜಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಭರದ್ವಾಜಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೭. ಪ್ರಸೂತೋ ಭಕ್ಷಮಿತಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಜಮದಗ್ನೀ ಇಂದ್ರೋ ಜಗತೀ । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರಸೂತೋ ಭಕ್ಷಮಕರಂ ಚರಾವಪಿ ಸ್ತೋಮಂ ಚೇಮಂ ಪ್ರಥಮಃ ಸೂರಿರುನ್ಮೃಜೇ । ಸುತೇ ಸಾತೇನ ಯದ್ಯಾಗಮಂ ವಾಂ ಪ್ರತಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಜಮದಗ್ನೀ ದಮೇ ॥ 175

ಪ್ರಯೋಗಃ

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

೮. ಓಂ ಅತ್ರೇರ್ಯಥಾನುಸೂಯಾ ಸ್ಯಾದ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯಾಪ್ಯರುಂಧತೀ । ಕೌಶಿಕಸ್ಯ ಯಥಾ ಸತೀ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ಭರ್ತರಿ ॥

ಅರುಂಧತ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಅರುಂಧತೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಓಂ ತದಸ್ತು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ತದಗ್ನೇ ಶಂ ಯೋರಸ್ಮಭ್ಯಮಿದಮಸ್ತು ಶಸ್ತಮ್ । ಅಶೀಮಹಿ ಗಾಧಮುತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ನಮೋ ದಿವೇ ಬೃಹತೇ ಸಾದನಾಯ ॥

ಗೃಹಾವೈ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಸೂಕ್ತಂ ತತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತತಮಯಾ ವಾಚಾ ಶಂಸ್ತವ್ಯಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ಯಪಿ ದೂರ ಇವ ಪಶೂನ್ ಲಭತೇ ಗೃಹಾನೇವೈ ನಾನಾ ಜಿಗಮಿಷತಿ ಗೃಹಾಹಿ ಪಶೂನಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ । ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮಸ್ತು ॥

ದೇವಾ ಏತಸ್ಯಾಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಜಾಯಾ ಜುಹೂಃ ಬ್ರಾಹ್ಮೋ ಊರ್ಧ್ವನಾಭಃ ಸಪ್ತಋಷಯಃ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ॥

ಓಂ ದೇವಾ ಏತಸ್ಯಾಮವದಂತ ಪೂರ್ವೇ ಸಪ್ತಋಷಯಸ್ತಪಸೇ ಯೇ ನಿಷೇದುಃ । ಭೀಮಾ ಜಾಯಾ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯೋಪಸೀತಾ ದುರ್ಧಾಂ ದಧಾತಿ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ॥ ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಸ್ಸಂಪೂಜಯೇತ್

ಉತ್ಸರ್ಜನಹೋಮಃ–

ಆಚಾರ್ಯಃ ಉಪವೀತೀ । ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ಪ್ರಜ್ವಲಯೇತ್. ಅತ್ರ ಸ್ಮಾರ್ತಾಗ್ನಿಃ (ಔಪಾಸನ) ಇತಿ ಪಾರಿಜಾತೇ । ಸಮುಚ್ಚಯೇ ಬಲವರ್ಧನಾಗ್ನಿರಿತಿ ವಿದ್ಯತೇ । ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಮಾದಾಯ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್ ॥
ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ, ಅಗ್ನೇಃ ಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾ ಷೋಡಶ(ಚತುಃ)ವಾರಂ ಆಜ್ಯೇನ ಜಾತವೇದಸಂ........ ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ, ಸಾವಿತ್ರೀಂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ, ಶ್ರದ್ಧಾಂ, ಮೇಧಾಂ, ಪ್ರಜ್ಞಾಂ, ಧಾರಣಾಂ, ಸದಸಸ್ಪತಿಂ, ಅನುಮತಿಂ, ಛಂದಾಂಸಿ ಋಷೀನ್ ಏತಾ ನವ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ, ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಂ, ಅಕ್ಷ್ಣ್ಯಾಸೂರ್ಯಾನ್, ಅಗ್ನಿಂ, ಕಕುಂಭಂ, ಅಗ್ನಿಂ, ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ, ಅಗ್ನಿಂ, ಅಪಃ, ಅಗ್ನಿಂ, ಮರುತಃ, ಅಗ್ನಿಂ, ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್, ಅಗ್ನಿಂ, ಇಂದ್ರಾಸೋಮೌ, ಇಂದ್ರಂ, ಅಗ್ನಾಮರುತಃ, ಪವಮಾನಸೋಮಂ, ಪವಮಾನಸೋಮಂ, ಅಗ್ನಿಂ, ಸಂಜ್ಞಾನಂ ಏತಾಃ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುದ್ರವ್ಯೇಣ ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ....... ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥

ಇತ್ಯಂತಮುಕ್ತ್ವಾ । ಸಮಿದ್ದ್ವಯಮಗ್ನಾವಾಧಾಯೋದ್ದೇಶತ್ಯಾಗೌ ಕೃತ್ವಾ ಪರಿಸಮೂಹನಾದ್ಯಾಜ್ಯೇ ದರ್ಭಾಗ್ರದ್ವಯಕ್ಷೇಪಣಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಸಿದ್ಧಾನ್ನಂ ಅಗ್ನಿಸಮೀಪೇ ನಿಧಾಯ ತೇನೈವ ಸಹಾಜ್ಯಂ ತ್ರಿಃ ಪರ್ಯಗ್ನಿ ಕೃತ್ವಾ, ಆಜ್ಯೋದ್ವಾಸನಾದಿ ಸ್ರುವಸಂಮಾರ್ಜನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ಅನ್ನಂ ಪಾತ್ರಾಂತರೇ ಪೃಥಕ್ಕೃತ್ವಾ ಅಗ್ನೌ ಅಧಿಶ್ರಿತ್ಯ ಸ್ರುವೇಣಾಭಿಘಾರ್ಯ ಉದಗುದ್ವಾಸ್ಯ ಆಜ್ಯಾದ್ದಕ್ಷಿಣತೋ ಬರ್ಹಿಷ್ಯಾಸಾದ್ಯ ಪುನಃ ಅಭಿಘಾರ್ಯ, ಅಗ್ನ್ಯಲಂಕರಣಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ೧೬, ೮, ೪ ವಾರಂ ವಾ ಹುತ್ವಾ, ಇಧ್ಮಾಧಾನಾದಿ ಆಜ್ಯಭಾಗಾಂತಂ ಹುತ್ವಾ, ಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಾಹುತೀಃ ಹುನೇತ್

ಓಂ ಸಾವಿತ್ರ್ಯೈ ಸ್ವಾಹಾ । ಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಶ್ರದ್ಧಾಯೈ ಸ್ವಾಹಾ । ಶ್ರದ್ಧಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಮೇಧಾಯೈ ಸ್ವಾಹಾ । ಮೇಧಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಯೈ

ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜ್ಞಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಧಾರಣಾಯೈ ಸ್ವಾಹಾ । ಧಾರಣಾಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಸದಸಸ್ಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಸದಸಸ್ಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ । ಓಂ ಅನುಮತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಅನುಮತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಛಂದೋಭ್ಯ ಋಷಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಛಂದೋಭ್ಯ ಋಷಿಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಥ ಪಂಚಾವತ್ತೀ ಚೇತ್(= ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ ಗೋತ್ರಜಃ) ಕಿಷನ್ ॥

ಓಂ ಪ್ರಸೂತೋ ಭಕ್ಷಮಕರಂ..... ಜಮದಗ್ನೀ ದಮೇ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರಂ ಪಠಿತ್ವಾ ಉಪವಿಶ್ಯ ಏಕಂ ಅವದಾನಮಧಿಕಂ ಗೃಹ್ಯತಾಮ್ ಇತ್ಯಾಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್. ಪ್ರಧಾನಾಹುತಿಕಾಲೇ ಚರುಂ ತ್ರಿಃ ಅವದಾಯ ಹಾವಯೇತ್ ॥ ನ ಚೇತ್ ಚರುಂ ದ್ವಿರವದಾಯ ಪಾತ್ರಸ್ಥಮಭಿಘಾರ್ಯ, ಅವತ್ತಮ್ ಅಭಿಘಾರ್ಯ–

೧. ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮಧುಚ್ಛಂದಾ ಅಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಮೃತ್ವಿಜಮ್ । ಹೋತಾರಂ ರತ್ನಧಾತಮಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೨. ಕುಷುಂಭಕಸ್ತದಗಸ್ತ್ಯೋಽಕ್ಷ್ಣ್ಯಾಸೂರ್ಯಾ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಕುಷುಂಭಕಸ್ತದಬ್ರವೀದ್ಗಿರೇಃ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಕಃ । ವೃಶ್ಚಿಕಸ್ಯಾರಸಂ ವಿಷಮರಸಂ ವೃಶ್ಚಿಕ ತೇ ವಿಷಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಕ್ಷ್ಣ್ಯಾಸೂರ್ಯೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೩. ತ್ವಮಗ್ನೇ ಶೌನಕೋ ಗೃತ್ಸಮದೋಽಗ್ನಿರ್ಜಗತೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ವಮಗ್ನೇ ದ್ಯುಭಿಸ್ತ್ವಮಾಶುಶುಕ್ಷಣಿಸ್ತ್ವಮದ್ಭ್ಯಸ್ತ್ವಮಶ್ಮನಸ್ಪರಿ । ತ್ವಂ ವನೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಮೋಷಧೀಭ್ಯಸ್ತ್ವಂ ನೃಣಾಂ ನೃಪತೇ ಜಾಯಸೇ ಶುಚಿಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೪. ಆವದನ್ ಗೃತ್ಸಮದಃ ಶಕುಂತೋ ಜಗತೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆವದಂಸ್ತ್ವಂ ಶಕುನೇ ಭದ್ರಮಾ ವದ ತೂಷ್ಣೀಮಾಸೀನಃ ಸುಮತಿಂ ಚಿಕಿದ್ಧಿ ನಃ । ಯದುತ್ಪತನ್ವದಸಿ ಕರ್ಕರಿರ್ಯಥಾ ಬೃಹದ್ವದೇಮ ವಿದಥೇ ಸುವೀರಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಶಕುಂತಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

೫. ಸೋಮಸ್ಯ ಮಾ ಗಾಥಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸೋಮಸ್ಯ ಮಾ ತವಸಂ ವಕ್ಷ್ಯಗ್ನೇ ವಹ್ನಿಂ ಚಕರ್ಥ ವಿದಥೇ ಯಜಧ್ಯೈ । ದೇವಾ ಅಚ್ಛಾ ದೀದ್ಯದ್ಯುಂಜೇ ಅದ್ರಿಂ ಶಮಾಯೇ ಅಗ್ನೇ ತನ್ವಂ ಜುಷಸ್ವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೬. ಗೃಣಾನಾ ಭಾರ್ಗವೋ ಜಮದಗ್ನಿರ್ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಗಾಯತ್ರೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಗೃಣಾನಾ ಜಮದಗ್ನಿನಾ ಯೋನಾವೃತಸ್ಯ ಸೀದತಮ್ । ಪಾತಂ ಸೋಮಮೃತಾವೃಧಾ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾಭ್ಯಾಂ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೭. ತ್ವಾಂಹ್ಯಗ್ನೇ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವೋಗ್ನಿರಷ್ಟಿಃ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಉತ್ಸರ್ಜನ

ಓಂ ತ್ವಾಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಸದಮಿತ್ಸಮನ್ಯವೋ ದೇವಾಸೋ ದೇವಮರತಿಂ ನ್ಯೇರಿರ ಇತಿ ಕ್ರತ್ವಾ ನ್ಯೇರಿರೇ । ಅಮರ್ತ್ಯಂ ಯಜತ ಮರ್ತ್ಯೇಷ್ವಾ ದೇವಮಾದೇವಂ ಜನತ ಪ್ರಚೇತಸಂ ವಿಶ್ವಮಾದೇವಂ ಜನತ ಪ್ರಚೇತಸಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೮. ಧಾಮಂತೇ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವ ಆಪೋ ಜಗತೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಧಾಮಂತೇ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಮಧಿ ಶ್ರಿತಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಹೃದ್ಯಂತರಾಯುಷಿ । ಅಪಾಮನೀಕೇ ಸಮಿಥೇ ಯ ಆಭೃತಸ್ತಮಶ್ಯಾಮ ಮಧುಮಂತಂ ತ ಊರ್ಮಿಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅದ್ಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೯. ಅಬೋಧ್ಯಾತ್ರೇಯೌ ಬುಧಗವಿಷ್ಠಿರಾವಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧಾ ಜನಾನಾಂ ಪ್ರತಿ ಧೇನುಮಿವಾಯತೀಮುಷಾಸಮ್ । ಯಹ್ವಾ ಇವ ಪ್ರ ವಯಾಮುಜ್ಜಿಹಾನಾಃ ಪ್ರ ಭಾನವಃ ಸಿಸ್ರತೇ ನಾಕಮಚ್ಛ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೧೦. ಗಂತಾನ ಆತ್ರೇಯ ಏವಯಾ ಮರುನ್ಮರುತೋ ಜಗತೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಗಂತಾ ನೋ ಯಜ್ಞಂ ಯಜ್ಞಿಯಾಃ ಸುಶಮಿ ಶ್ರೋತಾ ಹವಮರಕ್ಷ ಏವಯಾಮರುತ್ । ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸೋ ನ ಪರ್ವತಾಸೋ ವ್ಯೋಮನಿ ಯೂಯಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸಃ ಸ್ಯಾತ ದುರ್ಧರ್ತವೋ ನಿದಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಮರುದ್ಭ್ಯ ಇದಂ ನ

ಮಮ ॥

ತ್ವಂಹ್ಯಗ್ನೇ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭಾರದ್ವಾಜೋಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ ಮನೋತಾಸ್ಯಾ ಧಿಯೋ ಅಭವೋ ದಸ್ಮ ಹೋತಾ । ತ್ವಂ ಸೀಂ ವೃಷನ್ನಕೃಣೋರ್ದುಷ್ಟರೀತು ಸಹೋ ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಸಹಸೇ ಸಹಧ್ಯೈ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಯೋ ನಃ ಸ್ವಃ ಪಾಯುರ್ಭಾರದ್ವಾಜೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯೋ ನಃ ಸ್ವೋ ಅರಣೋ ಯಶ್ಚ ನಿಷ್ಟ್ಯೋ ಜಿಘಾಂಸತಿ । ದೇವಾಸ್ತಂ ಸರ್ವೇ ಧೂರ್ವಂತು ಬ್ರಹ್ಮ ವರ್ಮ ಮಮಾಂತರಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋಗ್ನಿರ್ವಿರಾಟ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿರರಣ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಚ್ಯುತೀ ಜನಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತಮ್ । ದೂರೇದೃಶಂ ಗೃಹಪತಿಮಥರ್ಯುಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಪ್ರತಿಚಕ್ಷ್ವ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠ ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾವನುಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರತಿ ಚಕ್ಷ್ವ ವಿ ಚಕ್ಷ್ವೇಂದ್ರಶ್ಚ ಸೋಮ ಜಾಗೃತಮ್ । ರಕ್ಷೋಭ್ಯೋ ವಧಮಸ್ಯತಮಶನಿಂ ಯಾತುಮದ್ಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾಭ್ಯಾಮಿದಂ ನ ಮಮ ॥

ಮಾಚಿತ್ಕಾಣ್ವಃ ಪ್ರಗಾಥ ಇಂದ್ರೋ ಬೃಹತೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಾ ಚಿದನ್ಯದ್ವಿ ಶಂಸತ ಸಖಾಯೋ ಮಾ ರಿಷಣ್ಯತ । ಇಂದ್ರಮಿತ್ಸ್ತೋತಾ ವೃಷಣಂ ಸಚಾ ಸುತೇ ಮುಹುರುಕ್ಥಾ ಚ ಶಂಸತ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಇಂದ್ರಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಆಗ್ನೇಯಾಹಿ ಕಾಣ್ವಃ ಸೌಭರಿರಗ್ನಾಮರುತೋನುಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ಮರುತ್ಸಖಾ ರುದ್ರೇಭಿಃ ಸೋಮಪೀತಯೇ । ಸೋಭರ್ಯಾ ಉಪ ಸುಷ್ಟುತಿಂ ಮಾದಯಸ್ವ ಸ್ವರ್ಣರೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಾಮರುದ್ಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಸ್ವಾದಿಷ್ಠಯಾ ಮಧುಚ್ಛಂದಾಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಾದಿಷ್ಠಯಾ ಮದಿಷ್ಠಯಾ ಪವಸ್ವ ಸೋಮ ಧಾರಯಾ । ಇಂದ್ರಾಯ ಪಾತವೇ ಸುತಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪವಮಾನಾಯ ಸೋಮಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಯತ್ತೇ ರಾಜನ್ಮಾರೀಚಃ ಕಶ್ಯಪಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮಃ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯತ್ತೇ ರಾಜನ್ಛೃತಂ ಹವಿಸ್ತೇನ ಸೋಮಾಭಿ ರಕ್ಷ ನಃ । ಅರಾತೀವಾ ಮಾ ನಸ್ತಾರೀನ್ಮೋ ಚ ನಃ ಕಿಂ ಚನಾಮಮದಿಂದ್ರಾಯೇಂದೋ ಪರಿ ಸ್ರವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪವಮಾನಾಯ ಸೋಮಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

೨೯. ಅಗ್ನೇ ಬೃಹನ್ನಾತ್ಯಸ್ತ್ರಿತೋಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನೇ ಬೃಹನ್ನುಷಸಾಮೂರ್ಧ್ವೋ ಅಸ್ಥಾನ್ನಿರ್ಜಗನ್ವಾಂತಮಸೋ ಜ್ಯೋತಿಷಾಗಾತ್ । ಅಗ್ನಿರ್ಭಾನುನಾ ರುಶತಾ ಸ್ವಂಗ ಆ ಜಾತೋ ವಿಶ್ವಾ ಸದ್ಮಾನ್ಯಪ್ರಾಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

೩೦. ಸಮಾನೀವಃ ಸಂವನನಃ ಸಂಜ್ಞಾನಮನುಷ್ಟುಪ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಧಾನಗೃಹಸಿದ್ಧಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಮಾನೀ ವ ಆಕೂತಿಃ ಸಮಾನಾ ಹೃದಯಾನಿ ವಃ । ಸಮಾನಮಸ್ತು ವೋ ಮನೋ ಯಥಾ ವಃ ಸುಸಹಾಸತಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸಂಜ್ಞಾನಾಯೇದಂ ನ ಮಮ ॥

ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಇಧ್ಮಸನ್ನಹನಹೋಮಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶೇತ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಃ

ಸರ್ವೇ ಶಿಷ್ಯಾಃ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ್ಯ-

ಪೃಥ್ವೀತಿ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಮೇರುಪೃಷ್ಠಋಷಿಃ ಕೂರ್ಮೋ ದೇವತಾ । ಸುತಲಂ ಛಂದಃ । ಆಸನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪೃಥ್ವಿ ತ್ವಯಾ ಧೃತಾ ಲೋಕಾ ದೇವಿ ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುನಾ ಧೃತಾ । ತ್ವಂ ಚ ಧಾರಯ ಮಾಂ ದೇವಿ ಪವಿತ್ರಂ ಕುರು ಚಾಸನಮ್ ॥

ಅಪಸರ್ಪಂತ್ವಿತಿ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಋಷಿಃ । ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಭೂತೋಚ್ಚಾಟನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಪಸರ್ಪಂತು ತೇ ಭೂತಾ ಯೇ ಭೂತಾ ಭುವಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ । ಯೇ ಭೂತಾ ವಿಘ್ನಕರ್ತಾರಸ್ತೇ ನಶ್ಯಂತು ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ । ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಾಶ್ಚ ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ಭುವಿ ಭಾರಕಾಃ । ತೇಷಾಮಪ್ಯವಿರೋಧೇನ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮ ಸಮಾರಭೇ ॥

ಸಂಕಲ್ಪಃ

............ಶುಭತಿಥೌ ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗಭೂತಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಜಲಪಾತ್ರೇ ದರ್ಭಾನ್ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ

ವಿದ್ಯುದಸೀತಿ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಅಗ್ನಿಋಷಿಃ । ವರುಣೋ ದೇವತಾ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ ॥

ಇತಿ ತಜ್ಜಲಂ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಶಿರಶ್ಚಕ್ಷುಷೀ ನಾಸಿಕೇ ಶ್ರೋತ್ರೇ ಹೃದಯಮಾಲಭೇತ ।

ಓಂ ಪ್ರಣವಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಋಷಿಃ । ದೈವೀ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ಪರಮಾತ್ಮಾ ದೇವತಾ । ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತೀನಾಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಬೃಹತೀ । ಗಾಯತ್ರ್ಯಾಃ ಗಾಥಿನೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಸವಿತಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಇತ್ಯಾದೀನಾಂ ಮಧುಚ್ಛಂದಾದಯಃ ಋಷಯಃ । ಅಗ್ನ್ಯಾದಯೋ ದೇವತಾಃ । ಗಾಯತ್ರ್ಯಾದಿ ಛಂದಾಂಸಿ । ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ದರ್ಭಾದಿ ಗರ್ಭಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣಾಂಕೇ ನಿಧಾಯ ವಾಮೋರೂಪರಿ ದಕ್ಷಿಣಪಾದಂ ನ್ಯಸ್ಯ

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಃ । ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಮ್ । ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ । ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ । ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥ ಓಮಾಪೋಜ್ಯೋತೀ-

ರಸೋಽಮೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವರೋಮ್ ॥

184 ಪ್ರಯೋಗ

ಓಂ ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಮೃತ್ವಿಜಮ್ । ಹೋತಾರಂ ರತ್ನಧಾತಮಮ್ ॥ ಅಗ್ನಿಃ ಪೂರ್ವೇಭಿರ್ಋಷಿಭಿರೀಡ್ಯೋ ನೂತನೈರುತ । ಸ ದೇವಾಁ ಏಹ ವಕ್ಷತಿ ॥ ಅಗ್ನಿನಾ ರಯಿಮಶ್ನವತ್ ಪೋಷಮೇವ ದಿವೇದಿವೇ । ಯಶಸಂ ವೀರವತ್ತಮಮ್ ॥ ಅಗ್ನೇ ಯಂ ಯಜ್ಞಮಧ್ವರಂ ವಿಶ್ವತಃ ಪರಿಭೂರಸಿ । ಸ ಇದ್ದೇವೇಷು ಗಚ್ಛತಿ ॥ ಅಗ್ನಿರ್ಹೋತಾ ಕವಿಕ್ರತುಃ ಸತ್ಯಶ್ಚಿತ್ರಶ್ರವಸ್ತಮಃ । ದೇವೋ ದೇವೇಭಿರಾ ಗಮತ್ ॥ ಯದಂಗ ದಾಶುಷೇ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಭದ್ರಂ ಕರಿಷ್ಯಸಿ । ತವೇತ್ತತ್ಸತ್ಯಮಂಗಿರಃ ॥ ಉಪ ತ್ವಾಗ್ನೇ ದಿವೇದಿವೇ ದೋಷಾವಸ್ತರ್ಧಿಯಾ ವಯಮ್ । ನಮೋ ಭರಂತ ಏಮಸಿ । ರಾಜಂತಮಧ್ವರಾಣಾಂ ಗೋಪಾಮೃತಸ್ಯ ದೀದಿವಿಮ್ । ವರ್ಧಮಾನಂ ಸ್ವೇ ದಮೇ ॥ ಸ ನಃ ಪಿತೇವ ಸೂನವೇಽಗ್ನೇ ಸೂಪಾಯನೋ ಭವ । ಸಚಸ್ವಾ ನಃ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ [ಋಗ್ವೇದ]

ಅಗ್ನಿರ್ವೈ ದೇವಾನಾಮವಮೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮಃ [ಬ್ರಾಹ್ಮಣ]

ಅಥ ಮಹಾವ್ರತಮ್ । ಏಷ ಪಂಥಾ ಏತತ್ಕರ್ಮ । ಅಥಾತಸ್ಸಂಹಿತಾಯಾ ಉಪನಿಷತ್ । ವಿದಾ ಮಘವನ್ವಿದಾ । ಮಹಾವ್ರತಸ್ಯ ಪಂಚವಿಂಶತಿಂ ಸಾಮಿಧೇನ್ಯಃ । [ಆರಣ್ಯಕಮ್]

185 ಪ್ರಯೋಗ

ಓಂ ಇಷೇ ತ್ವೋರ್ಜೇ ತ್ವಾ ವಾಯವಃ ಸ್ಥೋಪಾಯವಃ ಸ್ಥ ದೇವೋ ವಃ ಸವಿತಾ ಪ್ರಾರ್ಪಯತು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಾಯ ಕರ್ಮಣ ಆಪ್ಯಾಯಧ್ವಮಘ್ನಿಯಾ ದೇವಭಾಗಮೂರ್ಜಸ್ವತೀಃ ಪಯಸ್ವತೀಃ ಪ್ರಜಾವತೀರನಮೀವಾ ಅಯಕ್ಷ್ಮಾ ಮಾ ವಸ್ತೇನ ಈಶತ ಮಾಘಶಂಸೋ ರುದ್ರಸ್ಯ ಹೇತಿಃ ಪರಿವೋ ವೃಣಕ್ತು ಧ್ರುವಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಗೋಪತೌ ಸ್ಯಾತ ಬಹ್ವೀರ್ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಪಶೂನ್ ಪಾಹಿ ॥ [ಯಜುರ್ವೇದ]

ಓಂ ಅಗ್ನ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಗೃಣಾನೋ ಹವ್ಯದಾತಯೇ । ನಿ ಹೋತಾ ಸತ್ಸಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ॥ [ಸಾಮವೇದ]

ಓಂ ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಭಿಷ್ಟಯ ಆಪೋ ಭವಂತು ಪೀತಯೇ । ಶಂ ಯೋರಭಿ ಸ್ರವಂತು ನಃ ॥ [ಅಥರ್ವವೇದ]

ಅಥೈತಸ್ಯ ಸಮಾಮ್ನಾಯಸ್ಯ । ಸಮಾಮ್ನಾಯಃ ಸಮಾಮ್ನಾತಃ । [ನಿರುಕ್ತಮ್] ಮಯರಸತಜಭನಲಗಸಂಮಿತಮ್ । [ಛಂದಃ] ಗೌಃ ಗ್ಮಾ ಜ್ಮಾ ಕ್ಷ್ಮಾ । [ನಿಘಂಟು] ಪಂಚಸಂವತ್ಸರಮಯಮ್ । [ಜ್ಯೋತಿಷ] ಅಥ ಶಿಕ್ಷಾಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ । [ಶಿಕ್ಷಾ] ವೃದ್ಧಿರಾದೈಚ್ । [ವ್ಯಾಕರಣಮ್] ಯೋಗೀಶ್ವರಂ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಮ್ । [ಸ್ಮೃತಿ]

ನಾರಾಯಣಂ ಸುರಗುರುಂ ಜಗದೇಕನಾಥಂ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಂ ಸಕಲಲೋಕನಮಸ್ಕೃತಂ ಚ ।

ತ್ರೈಗುಣ್ಯವರ್ಜಿತಮಜಂ ವಿಭುಮಾದ್ಯಮೀಶಂ ವಂದೇ ಭವಘ್ನಮಮರಾಸುರಸಿದ್ಧವಂದ್ಯಮ್ ॥

ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನರಂ ಚೈವ ನರೋತ್ತಮಮ್ । ದೇವೀಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ವ್ಯಾಸಂ ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್ ॥ [ಭಾರತ] ಅಥಾತೋ ಧರ್ಮಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯಾಮಃ । [ಧರ್ಮಸೂತ್ರಮ್] ಅಥಾತೋ ಧರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ । ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ । ಅಥಾತೋ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾ । [ಸೂತ್ರಾಣಿ] ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತೋಽನ್ವಯಾದಿತರತಶ್ಚಾರ್ಥೇಷ್ವಭಿಜ್ಞಃ ಸ್ವರಾಟ್ । ತೇನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಹೃದಾ ಯ ಆದಿಕವಯೇ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಯಂ ಸೂರಯಃ ॥ ತೇಜೋವಾರಿಮೃದಾಂ ಯಥಾ ವಿನಿಮಯೋ ಯತ್ರ ತ್ರಿಸರ್ಗೋ ಮೃಷಾ ।

ಧಾಮ್ನಾ ಸ್ವೇನ ಸದಾ ನಿರಸ್ತಕುಹಕಂ ಸತ್ಯಂ ಪರಂ ಧೀಮಹಿ ॥ [ಭಾಗವತಮ್] ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ । ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ನಮೋ ನಮೋಽಶೇಷದೋಷದೂರಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ । ವಿರಿಂಚಿಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ತೇ ॥ [ಅಣುಭಾಷ್ಯಮ್]

ಓಂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ........................ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥

ಓಂ ತಚ್ಛಂಯೋರಾ ವೃಣೀಮಹೇ । ಗಾತುಂ ಯಜ್ಞಾಯ । ಗಾತುಂ ಯಜ್ಞಪತಯೇ । ದೈವೀಃ ಸ್ವಸ್ತಿರಸ್ತು ನಃ । ಸ್ವಸ್ತಿರ್ಮಾನುಷೇಭ್ಯಃ । ಊರ್ಧ್ವಂ ಜಿಗಾತು ಭೇಷಜಮ್ । ಶಂ ನೋ ಅಸ್ತು ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ॥ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮೋ ಅಸ್ತ್ವಗ್ನಯೇ ನಮಃ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ನಮ ಓಷಧೀಭ್ಯಃ । ನಮೋ ವಾಚೇ ನಮೋ ವಾಚಸ್ಪತಯೇ ನಮೋ ವಿಷ್ಣವೇ ಮಹತೇ ಕರೋಮಿ ॥ (ಇತಿ ಸರ್ವೇ ತ್ರಿರುಕ್ತ್ವಾ) ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ । ವೃಷ್ಟಿರಸಿ ವೃಶ್ಚ ಮೇ ಪಾಪ್ಮಾನಮೃತಾತ್ಸತ್ಯಮುಪಾಗಾಮ್ ॥

ಇತಿ ಜಲೇನ ಆತ್ಮಾನಂ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ಉಪಸ್ಪೃಶೇಯುಃ । ಅಥ ಆಚಾರ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯೈಸ್ಸಹ ಉತ್ಥಾಯ

ಸಂಜ್ಞಾನಮುಶನಾವದತ್ ಓಮ್ । ಉತ್ಸೃಷ್ಟಾ ವೈ ವೇದಾಃ । ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಉಪವಿಶ್ಯ ಭೂಮಿಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಅಪ ಉಪಸ್ಪೃಶ್ಯ ಋಷೀನ್ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ- ಅಯಾಶ್ಚಾಗ್ನೇ...... । ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ- ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ........ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಉತ್ಸರ್ಜನಹೋಮಾಖ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಅರುಂಧತೀಸಹಿತಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತಋಷ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಚರುಶೇಷಂ ಉದಗುದ್ವಾಸಯೇತ್ । ತತಃ ಸರ್ವೇಪಿ-

ಭಸ್ಮಗೋಮಯಮೃದ್ವಾರಿಪಂಚಗವ್ಯಕುಶೋದಕೈಃ । ಸ್ನಾನಂ ದಶವಿಧಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಗುಣಸ್ನಾನಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ದಶವಿಧಸ್ನಾನಂ ಕುರ್ಯುಃ । ದೇಶಕಾಲಾನುಸಾರತಃ ಸ್ನಾನಾಭಾವೇ ಸತಿ "ಆಪೋಹಿಷ್ಠಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರೈಃ ಮಾರ್ಜನಂ ಕುರ್ಯುಃ । ಅಥ ನಿವೀತೀ ಭೂತ್ವಾ ಋಷೀನ್ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗತರ್ಪಣಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ತರ್ಪಣಾದಿಕಮ್

ಸರ್ವೇ ಆಚಮ್ಯ, ಪವಿತ್ರಂ ಧೃತ್ವಾ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-

ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗತ್ವೇನ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ತರ್ಪಣಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ । ತರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ನಿವೀತೀ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರನಾಗ್ರದರ್ಭದ್ವಯಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ, ಕನಿಷ್ಠಾಂಗುಲಿಮೂಲೇನ- ಓಂ ಗೌತಮಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಜಮದಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ವಸಿಷ್ಠಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಕಶ್ಯಪಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅತ್ರಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಭರದ್ವಾಜಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅರುಂಧತೀಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತಃ ಉಪವೀತೀ ಅಂಗುಲ್ಯಗ್ರೈಃ ಕುಶಾಗ್ರಾಭ್ಯಾಂ-

ಓಂ ಸಾವಿತ್ರೀಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮೇಧಾಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಧಾರಣಾಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸದಸಸ್ಪತಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅನುಮತಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಛಂದಾಂಸಿ ಋಷೀನ್ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಪ್ಸುಣಸೂರ್ಯಾನ್ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಶಕುಂತಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಪಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮರುತಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ವಿಶ್ವಾನ್‌ದೇವಾನ್ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಇಂದ್ರಾಸೋಮೌ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಇಂದ್ರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಾಮರುತಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಪವಮಾನಸೋಮಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಪವಮಾನಸೋಮಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸಂಜ್ಞಾನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಿಷ್ಣುಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತೃಪ್ಯತು । ಬ್ರಹ್ಮಾ ತೃಪ್ಯತು । ವೇದಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಋಷಯಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಸರ್ವಾಣಿ ಛಂದಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಓಂಕಾರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವಷಟ್ಕಾರಸ್ತೃಪ್ಯತು । ವ್ಯಾಹೃತಯಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಾವಿತ್ರೀ ತೃಪ್ಯತು ।

ಯಜ್ಞಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು । ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ತೃಪ್ಯೇತಾಮ್ । ಅಂತರಿಕ್ಷಾಣಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಅಹೋರಾತ್ರಾಣಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಾಂಖ್ಯಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಿದ್ಧಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಮುದ್ರಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ನದ್ಯಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಗಿರಯಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಕ್ಷೇತ್ರೌಷಧಿವನಸ್ಪತಿಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ನಾಗಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ವಯಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಗಾವಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಸಾಧ್ಯಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ವಿಪ್ರಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ಯಕ್ಷಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು । ರಕ್ಷಾಂಸಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಭೂತಾನಿ ತೃಪ್ಯಂತು । ಏವಮಂತಾನಿ ತೃಪ್ಯಂತು ॥ 188 ಪ್ರಯೋಗಃ

(ಅಥ ಋಷಯಃ) ನಿವೀತೀ । ಕುಶಮಧ್ಯೇನ । ಕನಿಷ್ಠಾಂಗುಲಿಮೂಲೇನ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ।

ಓಂ ಶತರ್ಚಿನಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಮಾಧ್ಯಮಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಗೃತ್ಸಮದಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ವಾಮದೇವಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಅತ್ರಿಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಭರದ್ವಾಜಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ವಸಿಷ್ಠಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಪ್ರಗಾಥಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಪಾವಮಾನ್ಯಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಕ್ಷುದ್ರಸೂಕ್ತಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಮಹಾಸೂಕ್ತಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು । ಸನಕಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಸನಂದನಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಸನತ್ಸುಜಾತಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಸನಾತನಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಸನತ್ಕುಮಾರಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಕಪಿಲಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಓಲ್ಲರಿಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಆಸುರಿಃ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಪಂಚಶಿಖಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ॥

ಇತಃ ಪರಂ ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣಂ ಸರ್ವೇಽಪಿ ದದ್ಯುಃ । ಕಿಂ ತು ಜೀವತ್ಪಿತೃಕಾಃ ಉಪವೀತಿನಃ ಅಂಗುಷ್ಠಪರ್ಯಂತಂ, ಇತರೇ ಅಧಿಕಾರಿಣಃ ಅಪಸವ್ಯೇನ ಪಿತೃತೀರ್ಥೇನ ದ್ವಿಗುಣೀಕೃತಕುಶಮೂಲಾಗ್ರೈಃ ತ್ರಿ ತ್ರಿ ದದ್ಯುಃ ।

ಓಂ ಸುಮಂತುಜೈಮಿನಿವೈಶಂಪಾಯನಪೈಲಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಭಾರತಮಹಾಭಾರತಧರ್ಮಾಚಾರ್ಯಾಃ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ।

ಜಾನಂತಿಬಾಹವಿಗಾರ್ಗ್ಯಗೌತಮಶಾಕಲ್ಯಬಾಭ್ರವ್ಯಮಾಂಡವ್ಯಮಾಂಡುಕೇಯಾಸ್ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ।

ಗಾರ್ಗೀ ವಾಚಕ್ನವೀ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ವಡವಾ ಪ್ರಾತಿಥೇಯೀ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು ।

ಸುಲಭಾ ಮೈತ್ರೇಯೀ ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು ತೃಪ್ಯತು । ಕಹೋಳಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಕೌಷೀತಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹಾಕೌಷೀತಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಪೈಂಗ್ಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹಾಪೈಂಗ್ಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಸುಯಜ್ಞಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸಾಂಖ್ಯಾಯನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । 189 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಐತರೇಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮಹೈತರೇಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಶಾಕಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಬಾಷ್ಕಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಸುಜಾತವಕ್ತ್ರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಔದವಾಹಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಹೌದವಾಹಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸೌಜಾಮಿಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಶೌನಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಆಶ್ವಲಾಯನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ಆಚಾರ್ಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ತೃಪ್ಯಂತು ॥

(ತತಃ ಸ್ವಪಿತರಃ ।)

<u>ಅಸ್ಮತ್ಪಿತರಂ</u> ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ[1]।

<u>ಅಸ್ಮತ್ಪಿತಾಮಹಂ</u> .... ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ರುದ್ರರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಕರ್ಷಣಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

<u>ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಪಿತಾಮಹಂ</u> ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ಆದಿತ್ಯರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿವಾಸುದೇವಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

---

1. ಪಿತೃತರ್ಪಣಸಂಪ್ರದಾಯವಿಷಯೇ ಮತಭೇದೋಽಸ್ತೀತಿ ಹೇತೋಃ ಸ್ವಸ್ವಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸರಣಂ ಶ್ರೇಯಃ ॥ (365 ಪುಟೇ ಕೋಷ್ಟಕಾ [illegible] [illegible] ।)

ಅಸ್ಮನ್ಮಾತರಂ .... ದಾಂ............. ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಅಸ್ಮತ್ಪಿತಾಮಹೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ರುದ್ರರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಕರ್ಷಣಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ । 190 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಪಿತಾಮಹೀಂ ....ದಾಂ............. ಗೋತ್ರಾಂ ಆದಿತ್ಯರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿವಾಸುದೇವಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಉತ್ತರ್ಪಣ

ಸಾಪತ್ನಜನನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತಾಮಹಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತುಃ ಪಿತಾಮಹಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ರುದ್ರರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಕರ್ಷಣಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಂ.............ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ಆದಿತ್ಯರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿವಾಸುದೇವಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತಾಮಹೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತುಃ ಪಿತಾಮಹೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ರುದ್ರರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಸಂಕರ್ಷಣಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ಆದಿತ್ಯರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿವಾಸುದೇವಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಆತ್ಮಪತ್ನೀಂ............. ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಅಸ್ಮತ್ಸುತಂ..........ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ । 191 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಉತ್ತರ್ಪಣ

ಭ್ರಾತರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪುತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಪಿತೃವ್ಯಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪುತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಮಾತುಲಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತತ್ಪುತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ದುಹಿತರಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ತದ್ಭರ್ತಾರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಭಗಿನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ದೌಹಿತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ದೌಹಿತ್ರೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಭಾಗಿನೇಯಕಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಪಿತೃಷ್ವಸಾರಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತದ್ಭರ್ತಾರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪುತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಮಾತೃಷ್ವಸಾರಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತದ್ಭರ್ತಾರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪುತ್ರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಶ್ವಶುರಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಶ್ವಶ್ರೂಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಸ್ಯಾಲಕಂ .... ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಭಾವುಕಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಗುರುಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಆಚಾರ್ಯಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಸ್ವಾಮಿನಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ತತ್ಪತ್ನೀಂ ....ದಾಂ ....ಗೋತ್ರಾಂ ವಸುರೂಪಾಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಶಿಷ್ಯಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ (ಸಪತ್ನೀಕಂ) ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।
ಆಪ್ತಂ ....ಶರ್ಮಾಣಂ ....ಗೋತ್ರಂ (ಸಪತ್ನೀಕಂ) ವಸುರೂಪಂ ತದಂತರ್ಯಾಮಿಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಸ್ವಧಾ ನಮಃ ತರ್ಪಯಾಮಿ ।

ಅಥ ಯಮತರ್ಪಣಂ ಸರ್ವೇಪಿ ದದ್ಯುಃ । ಪಿತೃತರ್ಪಣಾಧಿಕಾರಿಣಃ ಅಪಸವ್ಯೇನ ದದ್ಯುಃ ।

ಓಂ ಯಮಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಧರ್ಮರಾಜಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಮೃತ್ಯುಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಅಂತಕಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ವೈವಸ್ವತಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಕಾಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಸರ್ವಭೂತಕ್ಷಯಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಔದುಂಬರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ದಧ್ನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ನೀಲಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಪರಮೇಷ್ಠಿನಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ವೃಕೋದರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಚಿತ್ರಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ । ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಂ ತರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಯಮೋ ನಿಹಂತಾ ಪಿತೃಧರ್ಮರಾಜೋ ವೈವಸ್ವತೋ ದಂಡಧರಶ್ಚ ಕಾಲಃ ।
ಪ್ರೇತಾಧಿಪೋ ದತ್ತಕೃತಾನುಸಾರೀ ಕೃತಾಂತ ಏತತ್ ದಶಕಂ ಜಪಂತಿ ॥

ಇತಿ ತ್ರಿಷ್ವಂತೋಃ ದಶವಾರಂ ಜಪೇಯುಃ

ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ........... ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಯಮತರ್ಪಣಾಖ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ತತ್ತದ್ದೇವತಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥

ಓಂ ಆ ಗ್ನಾ ಅಗ್ನ ಇಹಾವಸೇ ಹೋತ್ರಾಂ ಯವಿಷ್ಠ ಭಾರತೀಮ್ । ವರೂತ್ರೀಂ ಧಿಷಣಾಂ ವಹ ॥ ೧ ॥ ಅಧೀವಾಸಂ ಪರಿ ಮಾತೂ ರಿಹನ್ನಹ ತುವಿಗ್ರೇಭಿಃ ಸತ್ವಭಿರ್ಯಾತಿ ವಿ ಜ್ರಯಃ । ವಯೋ ದಧತ್ಪದ್ವತೇ ರೇರಿಹತ್ಸದಾನು ಶ್ಯೇನೀ ಸಚತೇ

ವರ್ತನೀರಹ ॥ ೨ ॥ ಅಯಂ ಯಜ್ಞೋ ದೇವಯಾ ಅಯಂ ಮಿಯೇಧ ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಯಮಿಂದ್ರ ಸೋಮಃ । ಸ್ತೀರ್ಣಂ ಬರ್ಹಿರಾ ತು ಶಕ್ರ ಪ್ರ ಯಾಹಿ ಪಿಬಾ ನಿಷದ್ಯ ವಿ ಮುಚಾ ಹರೀ ಇಹ ॥ ೩ ॥ ಅತೀಯಾಮ ನಿದಸ್ತಿರಃ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿರ್ಹಿತ್ವಾವದ್ಯಮರಾತೀಃ । ವೃಷ್ಟ್ವೀ ಶಂ ಯೋರಾಪ ಉಸ್ರಿ ಭೇಷಜಂ ಸ್ಯಾಮ ಮರುತಃ ಸಹ ॥ ೪ ॥ ಅಗ್ನೇ ರಕ್ಷಾಣೋ ಅಂಹಸಃ ಪ್ರತಿ ಷ್ಮ ದೇವ ರೀಷತಃ । ತಪಿಷ್ಠೈರಜರೋ ದಹ ॥ ೫ ॥ ಅಗ್ನೇ ಭವ ಸುಷಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧ ಉತ ಬರ್ಹಿರುರ್ವಿಯಾ ವಿ ಸ್ತೃಣೀತಾಂ । ಉತ ದ್ವಾರ ಉಶತೀರ್ವಿ ಶ್ರಯಂತಾಮುತ ದೇವಾಁ ಉಶತ ಆ ವಹೇಹ ॥ ೬ ॥ ಅದ್ಯಾ ಮುರೀಯ ಯದಿ ಯಾತುಧಾನೋ ಅಸ್ಮಿ ಯದಿ ವಾಯುಸ್ತತಪ ಪೂರುಷಸ್ಯ । ಅಧಾ ಸ ವೀರೈರ್ದಶಭಿರ್ವಿ ಯೂಯಾ ಯೋ ಮಾ ಮೋಘಂ ಯಾತುಧಾನೇತ್ಯಾಹ ॥ ೭ ॥ ಅಧ್ವರ್ಯೋ ದ್ರಾವಯಾ ತ್ವಂ ಸೋಮಮಿಂದ್ರಃ ಪಿಪಾಸತಿ । ಉಪ ನೂನಂ ಯುಯುಜೇ ವೃಷಣಾ ಹರೀ ಆ ಚ ಜಗಾಮ ವೃತ್ರಹಾ ॥ ೮ ॥ ಅಗ್ನಿಂ ದೂತಂ ಪುರೋ ದಧೇ ಹವ್ಯವಾಹಮುಪ ಬ್ರುವೇ । ದೇವಾಁ ಆ ಸಾದಯಾದಿಹ ॥ ೯ ॥ ಅಗ್ನೇ ಬಾಧಸ್ವ ವಿ ಮೃಧೋ ವಿ ದುರ್ಗಹಾಽಪಾಮೀವಾಮಪ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸೇಧ । ಅಸ್ಮಾತ್ಸಮುದ್ರಾದ್ಬೃಹತೋ ದಿವೋ ನೋಽಪಾಂ ಭೂಮಾನಮುಪ ನಃ ಸೃಜೇಹ ॥ ೧೦ ॥

ತತಃ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಆ ನೋ ಭದ್ರಾ, ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಂತಿಸೂಕ್ತಾನಿ, ಸುವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಪರ್ಜನ್ಯಸೂಕ್ತಾನಿ ಚ ಜಪೇತ್ ॥

ಓಂ ವಿಶ್ವೇತ್ತಾ ತೇ ಸವನೇಷು ಪ್ರವಾಚ್ಯಾ ಯಾ ಚಕರ್ಥ ಮಘವನ್ನಿಂದ್ರ ಸುನ್ವತೇ । ಪಾರಾವತಂ ಯತ್ಪುರುಸಂಭೃತಂ ವಸ್ವಪಾವೃಣೋಃ ಶರಭಾಯ ಋಷಿಬಂಧವೇ ॥ ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾಪಿತಋಷೀನ್ ಉದ್ವಾಸಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಉತ್ಸರ್ಜನಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಅಥ ಉಪಾಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ

ಕಾರಿಕಾ।

ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ ಗವ್ಯಂ ಋಷಿಪೂಜಾ ತತಃ ಪರಮ್ ।
ಸ್ಥಂಡಿಲೇಽಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಇಧ್ಮಾಧಾನಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥
ಆಘಾರಚಕ್ಷುಷೀ ಹೋಮಃ ಸಾವಿತ್ರ್ಯಾದೀನ್ ಹುನೇತ್ತತಃ ।
ಮಂಡಲಾನ್ತ್ರಿಂಶತಿಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪವೀತಂ ತತಃ ಪರಮ್ ॥
ಏಕಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ ಚೈವ ಸಕ್ತು ಪ್ರಾಶ್ಯ ತತಃ ಪರಮ್ ।
ಯಜ್ಞೋಪವೀತದಾನಂ ಚ ಧಾರಣಂ ಜಪ ಏವ ಚ ।
ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಶೇಷಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥

ಆಚಾರ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯಾದಿಭಿಸ್ಸಹ, ಶುಚೌ ದೇಶೇ ನೂತನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಭಿಃ ಸಾಕಂ ಉಪವಿಶ್ಯ ಆಚಮನ-ಪವಿತ್ರಧಾರಣ-ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ-ಪೂರ್ವಕಃ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

196 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಉಪಾಕರ್ಮ

ಉಪಾಕರ್ಮಹೋಮಃ

.........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮಾಧ್ಯಾಪ್ಯಾನಾಂ ಚಾಧೀತಾನಾಂ ಉತ್ಸೃಷ್ಟಾನಾಂ ವೇದಾನಾಂ ಯಾತಯಾಮತಾನಿರಾಸೇನ ಪುನಃ ಗ್ರಹಣ-ಪೂರ್ವಕಂ ಆಪ್ಯಾಯನದ್ವಾರಾ, ಅಧ್ಯೇಷ್ಯಮಾಣಾನಾಂ ಛಂದಸಾಂ ಸವೀರ್ಯತ್ವಾಯ ಚ ನೂತನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಂ ವೇದಗ್ರಹಣ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಉಪಾಕರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ನೂತನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ಸದ್ಭಾವೇ- ಉಪಾಕರ್ಮಾಂಗಭೂತಂ ನಾಂದೀಸಮಾರಾಧನಂ ಕುರ್ಯುಃ ॥ ತತಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪೂರ್ವವತ್ ಸಂಹಿತಾಸೀನಾ ಭೂತ್ವಾ ಗೌತಮಾದೀನೃಷೀನ್ ಅರುಂಧತೀಂ ಚ ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಪೂಜಯೇಯುಃ । ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖ-ನಾದ್ಯಗ್ನಿಧ್ಯಾನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾಽಗ್ನಾವಿದಧ್ಯಾತ್ ॥ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಮಾದಾಯ-

ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಉಪಾಕರ್ಮಹೋಮೇ ದೇವತಾಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಽಗ್ನೌ ಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಷೋಡಶವಾರಂ (ಚತುರ್ವಾರಂ ವಾ) ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ, ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಮಿಧ್ಮೇನ............ ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ಸಾವಿತ್ರ್ಯಾದಿನವದೇವತಾಃ ಆಜ್ಯೇನ, ಅಗ್ನ್ಯಾದಿವಿಂಶತಿಮಂಡಲಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ದಧಿಸಕ್ತುದ್ರವ್ಯೇಣ, ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ, ಇಧ್ಮಸನ್ನಹನೇನ ರುದ್ರಂ, ವಿಶ್ವಾನ್‌ದೇವಾನ್ ಸಂಸ್ರಾವೇಣ ಯಜ್ಞೋಪವೀತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಅಯಾಸಮಗ್ನಿ-ಮಿತ್ಯಾದಿ........ ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಮಗ್ನಾವಾಧಾಯ ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ದರ್ಭಾಗ್ರದ್ವಯಸ್ಯ ಆಜ್ಯೇ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಣಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಮಧ್ಯೇ ಪಾತ್ರಾಸಾದನಕಾಲೇ ದಧಿಸಕ್ತುಸ್ಥಾಲೀಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಣ್ಯಾಂ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಆಜ್ಯೇನ ಸಹ ತ್ರಿ ಪರ್ಯಗ್ನಿ ಕೃತ್ವಾ, ಚಕ್ಷುಷೀ ಅಂತೇ ನವಭಿಃ ಅನ್ವಾಧಾನೋಕ್ತಸಾವಿತ್ರ್ಯಾದಿಮಂತ್ರೈಃ ಆಜ್ಯಂ ಹುತ್ವಾ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಉತ್ಸರ್ಜನವತ್ ಪಂಚಾವತ್ತಿನಃ ಚೇತ್ ತ್ರೈ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪೂರ್ವಕಃ ತಥೈವ ಹಾವಯೇತ್ ।

ಉಪಾಕರ್ಮಾಂಗದಧಿಸಕ್ತುಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ವಿಂಶತಿಮಂಡಲದೇವತಾಭ್ಯಃ ದಧಿಸಕ್ತುಂ ಹುತ್ವಾ ಉದ್ದಿಶ್ಯ ತ್ಯಜೇತ್ । ತತಃ ಸಕ್ತುಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ ಹುತ್ವಾ, ರಜ್ಜುಂ ಪ್ರಹೃತ್ಯ, ಸರ್ವೇ ದಧಿಸಕ್ತುಂ ಪ್ರಾಶ್ನೀಯುಃ

ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣ್ಣೋ ವಾಮದೇವೋ ದಧಿಕ್ರಾ, ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ದಧಿಸಕ್ತುಪ್ರಾಶನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣ್ಣೋ ಅಕಾರಿಷಂ ಜಿಷ್ಣೋರಶ್ವಸ್ಯ ವಾಜಿನಃ । ಸುರಭಿನೋ ಮುಖಾಕರತ್ಪ್ರಣ ಆಯುಂಷಿತಾರಿಷತ್ಸ್ವಾಹಾ ॥ 197 ಪ್ರಯೋಗಃ

ಉಪಾಕರ್ಮ

"ಓಮ್" ಇತಿ ಪ್ರಾಶ್ಯ, ಆಚಮ್ಯ ಮಾರ್ಜಯೇತ್ । ಪ್ರಾಶನೇ ಸಕ್ತುದಂತಸ್ಪರ್ಶನಂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಸ್ಪೃಷ್ಟೇ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟೋ ಭವತೀತಿ ಕೇವಲಂ ಗಿಲನೀಯಮಿತಿ ರೂಢಿಃ । ತತಃ ಆಚಾರ್ಯಃ ಉತ್ತರಪರಿಸ್ತರಣದರ್ಭಾಣಾಮಧಃ ಅಂಜಲಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಅನ್ಯೇನ ಶುದ್ಧಾ ಅಪಃ ಆನಾಯಯತ । ಏತತ್ ಜಲಂ ಮಾರ್ಜಯೇತ್ । ತತಃ ದೇವಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ವಚ ಗ್ರಂಥಿರಹಿತಂ ಉಪವೀತಂ ಅಭಿಘಾರಿತಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ-

ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಯಜ್ಞೋಪವೀತಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯತ್ಸಹಜಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ । ಆಯುಷ್ಯಮಗ್ರ್ಯಂ ಪ್ರತಿಮುಂಚ ಶುಭ್ರಂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಬಲಮಸ್ತು ತೇಜಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಇತಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಏತ್ಯದೇವತಾತೃಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಉಪವೀತದಾನದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಅತ್ರ ಅಧಿಕಾರೀ ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತೀ ದಾನಂ ದದ್ಯಾದಿತಿ ಕೇಚಿತ್ । ಅಥ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-

ಉಪವೀತಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕಧಾರಣಾದಿಕಮ್

...........ಶುಭತಿಥೌ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಉಪಾಕರ್ಮಾಂಗತ್ವೇನ ಉಪವೀತಧಾರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ತದಂಗತಯಾ ಉಪವೀತಸಂಸ್ಕಾರಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಸ್ವಸ್ವಪುರತಃ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲಂ ಕೃತ್ವಾ ಧಾರಣೀಯಂ ಉಪವೀತಂ ನಿಧಾಯ ಸ್ಪೃಶಂತೋ ಜಪೇಯುಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಜಜ್ಞಾನಂ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸೂತ್ರಕರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಥಮಂ ಪುರಸ್ತಾದ್ವಿ ಸೀಮತಃ ಸುರುಚೋ ವೇನ ಆವಃ । ಸಬುಧ್ನ್ಯಾ ಉಪಮಾ ಅಸ್ಯ ವಿಷ್ಠಾಃ ಸತಶ್ಚ ಯೋನಿಮಸತಶ್ಚ ವಿವಃ ॥

ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಕಾಣ್ವೋ ಮೇಧಾತಿಥಿಃ ವಿಷ್ಣುರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಸೂತ್ರತ್ರಿಗುಣೀಕರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ತ್ರೇಧಾ ನಿ ದಧೇ ಪದಮ್ । ಸಮೂಹ್ಯಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೇ ॥

ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ರುದ್ರೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಗ್ರಂಥಿಬಂಧನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಸುಗಂಧಿಂ ಪುಷ್ಟಿವರ್ಧನಮ್ । ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ ಬಂಧನಾನ್ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ಷೀಯ ಮಾಮೃತಾತ್ ॥

ಆಪೋಹಿಷ್ಠೇತಿ ತೃಚಸ್ಯಾಂಬರೀಷಃ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಆಪೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಅಭಿಮಂತ್ರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಪೋ ಹಿ ಷ್ಠಾ......... ಜನಯಥಾ ಚ ನಃ ॥

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಃ ಶುಚಯಃ ಪಾವಕಾ ಯಾಸು ಜಾತಃ ಕಶ್ಯಪೋ ಯಾಸ್ವಿಂದ್ರಃ । ಅಗ್ನಿಂ ಯಾ ಗರ್ಭಂ ದಧಿರೇ ವಿರೂಪಾಸ್ತಾನ ಆಪಃ ಶಸ್ಯೋನಾ ಭವಂತು ॥ ಪವಮಾನಃ ಸುವರ್ಜನಃ । ಪವಿತ್ರೇಣ ವಿಚರ್ಷಣಿಃ । ಯಃ ಪೋತಾ ಸ

ಪುನಾತು ಮಾ । ಪುನಂತು ಮಾ ದೇವಜನಾಃ ॥ ಪುನಂತು ಮನವೋ ಧಿಯಾ । ಪುನಂತು ವಿಶ್ವ ಆಯವಃ । ಜಾತವೇದಃ ಪವಿತ್ರವತ್ ॥

ಓಂಕಾರಂ ಪ್ರಥಮತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಅಗ್ನಿಂ ದ್ವಿತೀಯತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ । ನಾಗಾನ್ ತೃತೀಯತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ ।
ಸೋಮಂ ಚತುರ್ಥತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಪಿತೄನ್ ಪಂಚಮತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಷಷ್ಠತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ ।
ವಾಯುಂ ಸಪ್ತಮತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಸೂರ್ಯಂ ಅಷ್ಟಮತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ। ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ನವಮತಂತೌ ನ್ಯಸಾಮಿ ।
ಋಗ್ವೇದಂ ಪ್ರಥಮದೋರಕೇ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಯಜುರ್ವೇದಂ ದ್ವಿತೀಯದೋರಕೇ ನ್ಯಸಾಮಿ ।
ಸಾಮವೇದಂ ತೃತೀಯದೋರಕೇ ನ್ಯಸಾಮಿ । ಅಥರ್ವವೇದಂ ಗ್ರಂಥೌ ನ್ಯಸಾಮಿ ।

ತತಃ ಪ್ರತಿಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ದಶವಾರಂ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರಂ ಜಪ್ತ್ವಾ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಗೌತಮಾದಿ-ಸಪ್ತರ್ಷ್ಯಂತರ್ಗತದೇವವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾಯ ನಿವೇದ್ಯ

ಓಂ ಉದ್ಯನ್ನದ್ಯ ಮಿತ್ರಮಹ ಆರೋಹನ್ನುತ್ತರಾಂ ದಿವಮ್ । ಹೃದ್ರೋಗಂ ಮಮ ಸೂರ್ಯ ಹರಿಮಾಣಂ ಚ ನಾಶಯ ॥

ಅನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಸೂರ್ಯಾಯ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ, ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ತ್ರಿಸ್ತಾಡಯೇತ್ । ಅಥ ಉಪವೀತಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾ ಏಕಂ, ಅನ್ಯೇ ಚತುರ್ವರ್ಣೇತರಾಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಮಂತ್ರಂ ತ್ರಿವಾರಂ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ಉದ್ಧೃತದಕ್ಷಿಣಬಾಹುಕೂರ್ಪರಪೂರ್ವಕಂ ಕಂಠೇ ಧಾರಯೇಯುಃ ॥ ಏಕೈಕಸ್ಯಾಪಿ ಉಪವೀತಸ್ಯ ಧಾರಣಾತ್ ಅನಂತರಂ ಆಚಾಮೇತ್ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಅಜಿನಂ, ಮೇಖಲಾಂ, ದಂಡಂ ಚ ಸಮಂತ್ರಕಂ ಧಾರಯೇಯುಃ ॥ ತತಃ ಉಪನಯನವತ್ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಸಾಕ್ಷತಫಲಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ, ಶುಚಿತ್ವಸಿದ್ಧಯೇ

ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ॥ ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವೃಣೀಮಹೇ.............. ಧೀಮಹಿ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಸ್ವಯಮೇವ ಜಲಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಅವಕ್ಷಾರಣಂ ಕುರ್ಯುಃ । ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾದಿಮಂತ್ರಂ ಜಪೇತ್ ॥ ಅಥ ಸಂಕಲ್ಪಪುರಸ್ಸರಂ ಉತ್ಸರ್ಜನಾಂಗವತ್ ಸರ್ವೇ ನೂತನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ಕುರ್ಯುಃ । ತತಃ ಉತ್ಥಾಯ, ಉಪಾಕೃತಾ ವೈ ವೇದಾಃ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಅಂಜಲಿಸ್ಥಕುಶದ್ವಯಂ ಸ್ವಸ್ವದಕ್ಷಿಣಕಟೌ ನಿವೇಶಯೇಯುಃ । ಉಪಾಕರ್ಮಾಂಗಭೂತಂ ತರ್ಪಣಾದಿಕಂ ನೋಕ್ತಮ್ । ತಥಾ ಚ ಉತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಾನಂತರಂ ತರ್ಪಣಾದಿಕಂ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಕೃತ್ವಾ ಉಪಾಕರ್ಮಾನಂತರಮೇವ ವಿಸ್ತಾರೇಣ ಕುರ್ವಂತಿ ॥

ಧೂಮಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ, ಜಲಂ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ, ಅಗ್ನಿಂ ಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತರ್ಷೀನ್ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ, ಆಚಾರ್ಯಃ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ, ಅನೇನ ಶಿಷ್ಯೈಃ ಮಯಾಪಿ ಸಹ ಕೃತೇನ ಉಪಾಕರ್ಮಾಖ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಗೌತಮಾದಿಸಪ್ತಋಷ್ಯಂತರ್ಗತವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ । ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ನಾಮತ್ರಯಜಪಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಓಮ್ ಅಚ್ಯುತಾಯ ನಮಃ । ಓಮ್ ಅನಂತಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಆಚಾರ್ಯಃ ಭಸ್ಮ, ಪ್ರಸಾದಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಸ್ವಸ್ತಿಮಂತ್ರಾಕ್ಷತಮಂತ್ರಾನ್ ಪಠೇತ್ । ಶಿಷ್ಯಾದಯಃ ಆಚಾರ್ಯಮ್ ಅಭಿವಂದ್ಯ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯುಃ ॥

॥ ಇತಿ ಉಪಾಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ದತ್ತಪುತ್ರವಿಧಾನಮ್

ಗ್ರಾಹ್ಯಾಗ್ರಾಹ್ಯವಿಚಾರ –

(ಮನುಪ್ರಣೀತಃ) ಮಾತಾ ಪಿತಾ ವಾ ದದ್ಯಾತಾಂ ಯಮದ್ಭಿಃ ಪುತ್ರಮಾಪದಿ ।
ಸದೃಶಂ ಪ್ರೀತಿಸಂಯುಕ್ತೌ ಸ ಜ್ಞೇಯೋ ದತ್ತಕಸ್ಸುತಃ ॥
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಸಪಿಂಡೇಷು ಕರ್ತವ್ಯಃ ಪುತ್ರಸಂಗ್ರಹಃ ।
ತದಭಾವೇಽಸಪಿಂಡೋ ವಾ ಅನ್ಯತ್ರ ತು ನ ಕಾರಯೇತ್ ॥

ದತ್ತಕಪುತ್ರವಿಷಯೇ–

ಪರಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನದತ್ತಕಸ್ಯ ಉಪನಯನಮಾತ್ರೇ ಪಾಲಕಗೋತ್ರೇಣ ಕೃತೇ ಉಪನಯನೋತ್ತರಂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹೇ ವಾ ದತ್ತಕೇನಾಭಿವಾದನಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಕರ್ಮಸು ಗೋತ್ರದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಃ ಕಾರ್ಯಃ । ಚೂಡಾದಿಸಂಸ್ಕಾರೇ ಪಾಲಕೇನ ಕೃತೇ ಪಾಲಕೈಕಗೋತ್ರ ಏವ ॥ – *(ಧರ್ಮಸಿಂಧು)*

ಏವಂ ದತ್ತಕನ್ಯಾಯಾ ಅಪಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಉಕ್ತ ವಿಧಿನಾ ಕಾರ್ಯಃ । ತತ್ರ ಪರಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನಾಯಾಃ ಗ್ರಹಣೇ ವಿವಾಹೇ ಗೋತ್ರದ್ವಯವರ್ಜನಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ॥ – *(ಧರ್ಮಸಿಂಧು)*

ದತ್ತಕಗ್ರಹಣಮುಹೂರ್ತಃ

ಹಸ್ತಾದಿಪಂಚಕಭಿಷಗ್ಗುರುಪುಷ್ಯಭೇಷು ಸೂರ್ಯಾರ್ಕ್ಯಮಾಜಗುರುಭಾರ್ಗವವಾಸರೇಷು ।
ರಿಕ್ತಾ ವಿನಾರ್ಜಿತತಿಥಿಷ್ವಲಿಕುಂಭಲಗ್ನೇ ಸಿಂಹೇ ವೃಷೇ ಭವತಿ ದತ್ತಪರಿಗ್ರಹೋಽಯಮ್ ॥

ಕಾರಿಕಾ – ಕೃತೋಪವಾಸಃ ಪೂರ್ವೇದ್ಯುಃ ಆದದ್ಯಾತ್ ದತ್ತಪುತ್ರಕಮ್ ।
ವಾಸಸೀ ಕುಂಡಲೇ ಛತ್ರಮುಷ್ಣೀಷಂ ಚಾಂಗುಲೀಯಕಮ್ ।
ಆಚಾರ್ಯಂ ಧರ್ಮಸಂಯುಕ್ತಂ ವೈಷ್ಣವಂ ವೇದಪಾರಗಮ್ ॥
ಬರ್ಹಿಃ ಕುಶಮಯಂ ಚೈವಮಿಧ್ಮಂ ಪಾಲಾಶಮೇವ ಚ ।
ಪಿತಾನ್ಯಾಹೃತ್ಯ ಬಂಧೂಂಶ್ಚ ಜ್ಞಾತೀನಾಹೃತ್ಯ ಯತ್ನತಃ ॥

ಪ್ರಯೋಗಃ

ಪವಿತ್ರಪಾಣಿಃ ಪ್ರಾಣಾನಾಯಮ್ಯ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ– ಮಮಾಪ್ರಜಸ್ತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತಪೈತೃಕಋಣಾಪಾಕರಣಪುನ್ನಾಮನರಕತ್ರಾಣದ್ವಾರಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಶೌನಕೋಕ್ತವಿಧಿನಾ ಪುತ್ರಪ್ರತಿಗ್ರಹಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ತದಂಗತ್ವೇನ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಮಾಚಾರ್ಯವರಣಮಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಮಧುಪರ್ಕೇಣಾರ್ಚನಂ ವಿಷ್ಣುಪೂಜನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ಬಂಧುವರ್ಗೇಭ್ಯಶ್ಚಾನ್ನದಾನಂ ಚ

ಕರಿಷ್ಯೇ । ತತ್ರಾದೌ ನಿರ್ವಿಘ್ನತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಗಣಪತಿಪೂಜನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಆಚಾರ್ಯವರಣಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಧುಪರ್ಕಾಂತೇ ವಿಷ್ಣುಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ- ಪಿತೄಣಾಂ ಕುಲದೇವತಾನಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ಚ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಬಂಧೂಂಶ್ಚ ಭೋಜಯೇತ್ಸಂಕಲ್ಪಯೇದ್ವಾ । ತತಃ ಆಚಾರ್ಯಃ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ- ಯಜಮಾನಾನುಜ್ಞಯಾ ಪುತ್ರಪ್ರತಿಗ್ರಹಾಂಗತ್ವೇನ ವಿಹಿತಹೋಮಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾಽನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ 'ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ, ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಸಕೃದಗ್ನಿಂ ಪಞ್ಚವಾರಂ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀಂ ಚರುಣಾ. ಅಗ್ನಿಂ ವಾಯುಂ ಸೂರ್ಯಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿ'ಮಿತ್ಯಾದ್ಯನ್ವಾಧಾಯಾಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಮುಷ್ಟೀಂಸ್ತೂಷ್ಣೀಂ ನಿರುಪ್ಯ ತಾವತ್ಕೃತ್ವಃ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ಆಜ್ಯೋತ್ಪವನಾಂತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ತತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಸಹ ದಾತುಃ ಸಮಕ್ಷಂ ಗತ್ವಾ ತಂ ಪ್ರತಿ "ಅಸ್ಮೈ ಪುತ್ರಂ ದೇಹಿ" ಇತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವಾರಾ ಯಾಚ್ಞಾಂ ಕಾರಯೇತ್ ॥ ತತೋ ದಾತಾ ಆಚಮ್ಯ ಪ್ರಾಣಾನಾಯಮ್ಯ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ- ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಪುತ್ರದಾನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ । ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಗಣಪತಿಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಚಂದನಾದಿನಾ ಪ್ರತಿಗ್ರಹೀತಾರಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ- 'ಯೇ ಯಜ್ಞೇನ' ಇತ್ಯಾದಿ ಋಚಃ ಪಠೇತ್ ।

ಯೇ ಯಜ್ಞೇನೇತಿ ಪಂಚಾನಾಂ ನಾಭಾನೇದಿಷ್ಠೋ ಮಾನವಋಷಿಃ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದೇವತಾಃ । ಆದ್ಯಾಶ್ಚತಸ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ ಪಂಚಮ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ । ಪುತ್ರದಾನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯೇ ಯಜ್ಞೇನ ದಕ್ಷಿಣಯಾ ಸಮಕ್ತಾ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಸಖ್ಯಮಮೃತತ್ವಮಾನಶ । ತೇಭ್ಯೋ ಭದ್ರಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು ಪ್ರತಿ ಗೃಭ್ಣೀತ ಮಾನವಂ ಸುಮೇಧಸಃ ॥ ಯ ಉದಾಜನ್ಪಿತರೋ ಗೋಮಯಂ ವಸ್ವೃತೇನಾಭಿಂದನ್ಪರಿವತ್ಸರೇ ವಲಮ್ । ದೀರ್ಘಾಯುತ್ವಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು .... ಸುಮೇಧಸಃ ॥ ಯ ಋತೇನ ಸೂರ್ಯಮಾರೋಹಯನ್ ದಿವ್ಯಪ್ರಥಯನ್ಪೃಥಿವೀಂ ಮಾತರಂ ವಿ । ಸುಪ್ರಜಾಸ್ತ್ವಮಂಗಿರಸೋ ಅಸ್ತು .... ಸುಮೇಧಸಃ ॥ ಅಯಂ ನಾಭಾ ವದತಿ

ವಲ್ಗು ವೋ ಗೃಹೇ ದೇವಪುತ್ರಾ ಋಷಯಸ್ತಚ್ಛೃಣೋತನ । ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮಂಗಿರಸೋ ವೋ ಅಸ್ತು .... ಸುಮೇಧಸಃ ॥ ವಿರೂಪಾಸ ಇದೃಷಯಸ್ತ ಇದ್ಗಂಭೀರವೇಪಸಃ । ತೇ ಅಂಗಿರಸಃ ಸೂನವಸ್ತೇ ಅಗ್ನೇಃ ಪರಿ ಜಜ್ಞಿರೇ ॥ ಇತಿ ಪಠಿತ್ವಾ

ಇಮಂ ಪುತ್ರಂ ತವ ಪೈತೃಕಋಣಾಪಾಕರಣಪುನ್ನಾಮನರಕತ್ರಾಣಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಆತ್ಮನಶ್ಚ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ತುಭ್ಯಮಹಂ ಸಂಪ್ರದದೇ ನ ಮಮ । ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು ಪುತ್ರಂ ಭವಾನ್ । ಇತ್ಯಂತೇ ಪ್ರತಿಗೃಹೀತೃಹಸ್ತೇ ಸಾಕ್ಷತಂ ಜಲಂ ಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತತಃ ಪ್ರತಿಗೃಹೀತಾ

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸವೇಽಶ್ವಿನೋರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ । ಹಸ್ತಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ।

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಹಸ್ತದ್ವಯೇನ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ ಸ್ವಾಂಕೇ ಉಪವೇಶ್ಯ-

ಅಂಗಾದಂಗಾತ್ಸಂಭವಸಿ ಹೃದಯಾದಧಿ ಜಾಯಸೇ । ಆತ್ಮಾ ವೈ ಪುತ್ರನಾಮಾಸಿ ಸ ಜೀವ ಶರದಃ ಶತಮ್ ॥

ಇತಿ ಶಿರಃ ಮೂರ್ಧನಿ ಅವಘ್ರಾಯೇತ್ ॥ ತತೋ-

ಓಂ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ..... ಸಚೇಥೇ ॥ ಇತಿ ವಸ್ತ್ರಂ ಪರಿಧಾಪ್ಯ ತೂಷ್ಣೀಮುಷ್ಣೀಷಂ ಬದ್ಧ್ವಾ ಕುಂಕುಮಾದಿನಾ ತಿಲಕಂ ಕೃತ್ವಾ-

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯರೂಪಃ ...... ದದತ್ಯನ್ನಮಸ್ಮೈ ॥ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಕುಂಡಲಾಭ್ಯಾಮಲಂಕೃತ್ಯ ಛತ್ರೇಣಾಚ್ಛಾದಿತಂ ಬಾಲಂ ನೃತ್ಯಗೀತವಾದ್ಯೈಃ-

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮ್....... ಸುಚೇತುನಾ ॥ ಇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರೈಶ್ಚ ಸ್ವಗೃಹಮಾನೀಯ ಹಸ್ತೌ ಪಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯಾಚಮ್ಯ ಅಗ್ನೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತೋ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತೋ ಬಾಲಮುಪವೇಶ್ಯ ಆಚಾರ್ಯದಕ್ಷಿಣತಃ ಸ್ವಯಮುಪವಿಶೇತ್ ॥

ತತ। ಆಚಾರ್ಯೋ ಬರ್ಹಿರಾಸ್ತರಣಾದ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಾಂತೇ ಚರುಮವದಾನವಿಧಿನಾವದಾಯ ।

ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾ ಇತಿ ದ್ವಯೋರಾತ್ರೇಯೋ ವಸುಶ್ರುತಋಷಿಃ । ಅಗ್ನಿರ್ದೇವತಾ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಛಂದಃ । ಪುತ್ರಪ್ರತಿಗ್ರಹಾಂಗಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾ ಮನ್ಯಮಾನೋಽಮರ್ತ್ಯಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ಜೋಹವೀಮಿ । ಜಾತವೇದೋ ಯಶೋ ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ ಪ್ರಜಾಭಿರಗ್ನೇ ಅಮೃತತ್ವಮಶ್ಯಾಮ್ ॥ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ ಸುಕೃತೇ ಜಾತವೇದ ಉ ಲೋಕಮಗ್ನೇ ಕೃಣವಃ ಸ್ಯೋನಮ್ । ಅಶ್ವಿನಂ ಸ ಪುತ್ರಿಣಂ ವೀರವಂತಂ ಗೋಮಂತಂ ರಯಿಂ ನಶತೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇತಿ ಋಗ್ದ್ವಯಂ ಕ್ರಮೇಣ ಪಠಿತ್ವಾ ಸ್ವಾಹೇತಿ ಏಕಮೇವಾವದಾನಂ ಜುಹುಯಾತ್ ॥ ಯಜಮಾನಃ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ । ಇತಿ ವದೇತ್ । ಪುನರವದಾಯ-

ತುಭ್ಯಮಗ್ರ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ । ಪುತ್ರಪ್ರತಿಗ್ರಹಾಂಗಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ।

ಓಂ ತುಭ್ಯಮಗ್ರೇ ಪರ್ಯವಹನ್ತ್ಸೂರ್ಯಾಂ ವಹತುನಾ ಸಹ । ಪುನಃ ಪತಿಭ್ಯೋ ಜಾಯಾಂ ದಾ ಅಗ್ನೇ ಪ್ರಜಯಾ ಸಹ ಸ್ವಾಹಾ । ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಸೋಮೋದದದಿತಿ ಪಂಚಾನಾಂ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರೀ ದೇವತಾ । ಆದ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ, ತೃತೀಯಾ ಜಗತೀ, ಚತುರ್ಥೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, ಪಂಚಮ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ । ಪುತ್ರಪ್ರತಿಗ್ರಹಾಂಗಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸೋಮೋ ದದದ್ಗಂಧರ್ವಾಯ ಗಂಧರ್ವೋ ದದದಗ್ನಯೇ । ರಯಿಂ ಚ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚಾದಾದಗ್ನಿರ್ಮಹ್ಯಮಥೋ ಇಮಾಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧ ॥

ಓಂ ಇಹೈವ ಸ್ತಂ ಮಾ ವಿ ಯೌಷ್ಟಂ ವಿಶ್ವಮಾಯುರ್ವ್ಯಶ್ನುತಮ್ । ಕ್ರೀಳಂತೌ ಪುತ್ರೈರ್ನಪ್ತೃಭಿರ್ಮೋದಮಾನೌ ಸ್ವೇ ಗೃಹೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೨ ॥

ಓಂ ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು ಪ್ರಜಾಪತಿರಾಜರಸಾಯ ಸಮನಕ್ತ್ವರ್ಯಮಾ । ಅದುರ್ಮಂಗಲೀಃ ಪತಿಲೋಕಮಾ ವಿಶ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೩ ॥

ಓಂ ಅಘೋರಚಕ್ಷುರಪತಿಘ್ನ್ಯೇಧಿ ಶಿವಾ ಪಶುಭ್ಯಃ ಸುಮನಾಃ ಸುವರ್ಚಾಃ । ವೀರಸೂರ್ದೇವಕಾಮಾ ಸ್ಯೋನಾ ಶಂ ನೋ ಭವ ದ್ವಿಪದೇ ಶಂ ಚತುಷ್ಪದೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೪ ॥

ಓಂ ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ ಸುಪುತ್ರಾಂ ಸುಭಗಾಂ ಕೃಣು । ದಶಾಸ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಾನಾ ಧೇಹಿ ಪತಿಮೇಕಾದಶಂ ಕೃಧಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಸೂರ್ಯಾಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೫ ॥

ಏವಂ ಪಂಚಭಿಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವದಾಯ ಜುಹುಯಾತ್ ॥

ತತೋ ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತಿಭಿರಾಜ್ಯಂ ಹುತ್ವಾ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಾಯ ಧೇನುಂ ದತ್ವಾ ದಶ ತ್ರೀನ್ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಭೋಜಯೇತ್ ॥ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಂ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ವಿಪ್ರಾಶಿಷೋ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಕುರ್ವೀತ ॥

॥ ಇತಿ ದತ್ತಪುತ್ರವಿಧಾನಮ್ ॥

ಋತುಶಾಂತಿಃ

[ಪ್ರಯೋಗಾದಿಷು ಪ್ರಥಮಋತುಶಾಂತೇಃ ಪತ್ಯುಃ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಉಲ್ಲಿಖಿತಮ್ । ಸಮುಚಿತಂ ಚ । ತತ್ರ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲಾನುಸಾರೇಣ ಋತೋಃ ಪ್ರಾಗೇವ ಕನ್ಯಾವಿವಾಹೇ ಜಾತೇ ಪ್ರಥಮೇ ಆರ್ತವೇ ಪತ್ಯುರೇವ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತಿ ಭಾತಿ । ಇದಾನೀಂತನಕಾಲೇ ರಾಜ್ಯಾಂಗಶಾಸನಾತ್ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ವಿವಾಹಸ್ಯೈವ ಪ್ರಚುರತ್ವಾತ್ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಥಮಾರ್ತವೇ ದುಷ್ಟಕಾಲಪ್ರಯುಕ್ತದೋಷೇ ತತ್ಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕಂ ಶರೀರಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪಿತೈವ ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಯಥಾ ಶಿಶೋಃ ಜನನಕಾಲೀನಪಂಚಮಾರಿಷ್ಟಾದಿದೋಷೇ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಪಿತ್ರೈವ ಶಾಂತಿಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತಥಾ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಶರೀರೇ ಗಂಧರ್ವಸೋಮಾಗ್ನ್ಯಾದಿದೇವತಾನಾಂ ಕ್ರಮೇಣ ಸನ್ನಿಧಾನಸ್ಯ "ರಜೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ಪಾವಕಃ" ಇತಿ ಶ್ರುತಿವಚನಾತ್ ನ್ಯೂನತಾಭಾವೇನ ತಸ್ಯಾಃ ಶರೀರಂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಸಮಾನದೋಷಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ ತಥಾ ಅನೂಢಾಯಾಃ ಪ್ರೌಢಾಯಾಃ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ವೃಷಲೀತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಃ, ಸಕಲಧರ್ಮಕರ್ಮಾನರ್ಹತ್ವಂ, ಕನ್ಯಾರೂಪದೇಯವಸ್ತುನಃ ಹೇಯತ್ವಂ ಚ ಭವತಿ । ಕನ್ಯಾದಾನಾದಿಸಾಫಲ್ಯಾರ್ಥಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸರಣೇ ಶಾಸನಾತಿಕ್ರಮಃ ॥ ಏತತ್ಸಂಕಟಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಅನೂಢಪ್ರೌಢಕನ್ಯಾಶರೀರಶುದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಕೇಷುಚಿತ್ ಸ್ವಾನುಷ್ಠೇಯಧಾರ್ಮಿಕಕಾರ್ಯೇಷು ಅಧಿಕಾರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಕನ್ಯಾಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಋತುಶಾಂತಿಃ ಕಾಲೇ ಕರ್ತವ್ಯಾ ॥

ಮುಖ್ಯವಿಷಯಃ- ವಿಹಿತಕಾಲೇ ಕನ್ಯಾಸಂಸ್ಕಾರಃ ಅಕೃತಶ್ಚೇತ್ ಅನೂಢಪ್ರೌಢನಾರೀಣಾಂ ಶರೀರಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ "ಪ್ರಾಯಃ ಪಾಪಂ ಸಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ಚಿತ್ತಂ ತಸ್ಯ ವಿಶೋಧಕಮ್ ।" ಇತಿ ವಚನಾನುಸಾರೇಣ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕೃಚ್ಛ್ರಾಚರಣಂ ಕೃತ್ವಾ ತ್ರಿದಿನಂ ಉಪೋಷ್ಯ, ಪಂಚಗವ್ಯಂ ಪ್ರಾಶಯೇತ್ । ತತಃ ಋತುಸ್ನಾನಾನಂತರಂ ಚಂದ್ರತಾರಾನುಕೂಲತಿಥೌ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಶಾಂತಿಪೂರ್ವಕಂ ಭುವನೇಶ್ವರೀಶಾಂತಿಃ ಕಾರ್ಯಾ ॥

ಕಿಂ ಚ ವಿವಾಹಸಮಯೇ ಋತುಮಾನಸಂಖ್ಯಯಾ ಗೋದಾನಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾದೇವ । ವರಸ್ತು ಕೂಷ್ಮಾಂಡಹೋಮಾದಿಕಂ ಚ ಕಾರಯೇತ್ ॥]

ಕನ್ಯಾಯಾಂ ರಜೋದರ್ಶನಾನಂತರಂ ಪಂಚಮದಿನೇ ಚಂದ್ರತಾರಾದ್ಯಾನುಕೂಲ್ಯೇ ಶುಚಿಪ್ರದೇಶೇ ಮಂಗಲಸ್ನಾತಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸಪತ್ನೀಕಃ ಯಜಮಾನಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಆಮಂತ್ರ್ಯ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇತ । ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನಪೂರ್ವಕ-ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ

..........ಶುಭತಿಥೌ ಮಮ ಕುಮಾರ್ಯಾಃ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ಜಾತಾಯಾಃ ....ನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಮ-ರಜೋದರ್ಶನಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಸಮಾನಸಂಭೂತಪಾಪಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕಶರೀರಶುದ್ಧಿಸ್ವಕರ್ಮವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯತಾಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಶ್ರೀಭುವನೇಶ್ವರೀದೇವತಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಶೌನಕೋಕ್ತಋತುಶಾಂತಿ-ಕರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಗಂಧಾದಿನಾ ಸಂಪೂಜ್ಯ, ಕಲಶಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾದಿಜಪಪೂಜಾಪಾರಾಯಣಾರ್ಥಂ ವೃಣುಯಾತ್ । ರಜೋದರ್ಶನಕಾಲಃ ಲಗ್ನತಿಥಿವಾರನಕ್ಷತ್ರಾದಿಭಿಃ ದುಷ್ಟಶ್ಚೇತ್ ನವಗ್ರಹಾರಾಧನಪೂರ್ವಕಮೃತ್ಯುಂಜಯಶಾಂತಿಂ, ಬಲಿದಾನಾದಿಕಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ, ಋತುಶುದ್ಧಿ-ಕಲಶಾರಾಧನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಗೃಹಸ್ಯೇಶಾನದೇಶೇ ಭೂಶುದ್ಧಿಂ ಕೃತ್ವಾ, ಶ್ವೇತಮೃದಾ ಚತುರಸ್ರಮಂಡಲಂ ವಿರಚಯ್ಯ, ಮಂಡಲಮಧ್ಯೇ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಯೋಶ್ಚ ಪದ್ಮತ್ರಯಂ ವಿಲಿಖ್ಯ, ಪ್ರಸ್ಥಪರಿಮಿತವ್ರೀಹೀನ್ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಕಲಶತ್ರಯಂ ವಿಧಿನಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯೇತ್ ॥ 'ಇಮಂ ಮೇ ವರುಣ' ಇತಿ (ಪುಟ 236) ಶುದ್ಧೋದಕಂ ಸಂಪೂರ್ಯ, ತ್ರಿಷ್ವಪಿ ಗಂಧಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತತಃ ಯವ, ವ್ರೀಹಿ, ಮಾಷ, ತಿಲ, ಶ್ಯಾಮಾಕ, ಮುದ್ಗ, ಜೀರಕ, ಪ್ರಿಯಂಗು, ಗೋಧೂಮಾದಿ ಧಾನ್ಯಾನಿ, ಪಲಾಶ, ಉದುಂಬರ, ಕುಶ, ದೂರ್ವಾ, ರಕ್ತೋತ್ಪಲ, ಚಂಪಕ, ಬಿಲ್ವ, ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತ, ತುಲಸೀ, ಬರ್ಹಿಣಂಜಿ, ಶಂಖಪುಷ್ಪೀ, ಶತಾವರೀ, ಅಶ್ವಗಂಧ, ನಿರ್ಗುಂಡೀ, ರಕ್ತಪೀತಸರ್ಷಪ, ಪದ್ಮಪತ್ರ, ಅಪಾಮಾರ್ಗ, ಪನಸ, ನೀಲೋತ್ಪಲ, ಸಿತರಕ್ತಪೀತಕುರಂಟಕ, ಗುಂಜಾ, ವಚಾ, ಭದ್ರಮುಸ್ತಕಾಖ್ಯಾನಿ ಸರ್ವೌಷಧಾನಿ ಯಥಾಸಂಭವಾನಿ ಸಂಗೃಹ್ಯ-

ಯಾ ಓಷಧೀರಿತ್ಯಸ್ಯಾಥರ್ವಣೋ ಭಿಷಗೋಷಧಯೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಸರ್ವೌಷಧಿಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಾ ಓಷಧೀಃ ಪೂರ್ವಾ ಜಾತಾ ದೇವೇಭ್ಯಸ್ತ್ರಿಯುಗಂ ಪುರಾ । ಮನೈ ನು ಬಭ್ರೂಣಾಮಹಂ ಶತಂ ಧಾಮಾನಿ ಸಪ್ತ ಚ ॥

ಇತಿ ಸರ್ವೌಷಧೀಃ ಮಧ್ಯಕಲಶೇ ಕ್ಷಿಪೇತ್ । ತತಃ ತ್ರಿಷು ಕಲಶೇಷು ಪಲ್ಲವಾದಿಪ್ರಕ್ಷೇಪಣಾದಿಕಂ ಕೃತ್ವಾ, ವರುಣಂ ಆವಾಹ್ಯ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಪೂಜಯೇತ್ । ಮಧ್ಯೇ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

ಋ ತು

ಶ್ರೀಜಯಾಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀಅಪರಾಜಿತಾಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀದೂರ್ಗೈ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವಿಜಯಾಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀನಿತ್ಯಾಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀಅಘೋರಾಯೈ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಅಜಿತಾಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀವಿಲಾಸಿನ್ಯೈ ನಮಃ ।	ಶ್ರೀಮಂಗಲಾಯೈ ನಮಃ ॥

208 ಶಾಂ ತಿ

ನವಶಕ್ತಿಪೂಜಾಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಧ್ಯಾನಮ್ :

ಉದ್ಯದಿನದ್ಯುತಿಮ್ ಇಂದುಕಿರೀಟಾಂ ತುಂಗಕುಚಾಂ ನಯನತ್ರಯಯುಕ್ತಾಮ್ ।
ಸ್ಮೇರಮುಖೀಂ ವರದಾಂಕುಶಪಾಶಾಭೀತಿಕರೀಂ ಪ್ರಭಜೇ ಭುವನೇಶೀಮ್ ॥

ಶ್ರೀಭುವನೇಶ್ವರ್ಯೈ ನಮಃ ॥

ತತ್ಸವಿತುರಿತ್ಯಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಭುವನೇಶ್ವರೀ ಗಾಯತ್ರೀ । ಭುವನೇಶ್ವರ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ । ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಓಂ ಭೂಃ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸ್ವಃ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ ॥ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ತದ್ದಕ್ಷಿಣಕಲಶೇ-

ಇಂದ್ರಾಣೀ ವೃಷಾಕಪಿರಿಂದ್ರಾಣೀ ಪಂಕ್ತಿಃ । ಇಂದ್ರಾಣ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾಸು ನಾರಿಷು ಸುಭಗಾಮಹಮಶ್ರವಮ್ । ನಹ್ಯಸ್ಯಾ ಅಪರಂ ಚನ ಜರಸಾ ಮರತೇ ಪತಿರ್ವಿಶ್ವಸ್ಮಾದಿಂದ್ರ ಉತ್ತರಃ ॥ 209

ಋ ತು ಶಾಂ ತಿ

ಓಂ ಭೂಃ ಇಂದ್ರಾಣೀಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾಽವಾಹ್ಯ, ಉತ್ತರಕಲಶೇ-

ಇಂದ್ರತ್ವಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಇಂದ್ರೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಇಂದ್ರಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ವೃಷಭಂ ವಯಂ ಸುತೇ ಸೋಮೇ ಹವಾಮಹೇ । ಸ ಪಾಹಿ ಮಧ್ವೋ ಅಂಧಸಃ ॥

ಓಂ ಭೂಃ ಇಂದ್ರಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಇತಿ ವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾಽವಾಹಯೇತ್ । ದೇವತಾತ್ರಯಂ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಪೂಜಯೇತ್ । ಮಧ್ಯಕುಂಭೋಪರಿ ಹರಿದ್ರಯಾನುಲಿಪ್ತಂ, ಹರಿದ್ರಾಮೂಲಬದ್ಧಂ ಶ್ವೇತತಂತುಂ ನಿಧಾಯ, ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ಋತ್ವಿಜಃ ಉಪವಿಶ್ಯ, ಅಷ್ಟೋತ್ತರಸಹಸ್ರಂ, ಶತಂ ವಾ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಜಪ್ತ್ವಾ, ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಾದಿಕಂ ಜಪೇಯುಃ ॥

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಆನಂದಕರ್ದಮಶ್ರೀದಚಿಕ್ಲೀತಾ ಇಂದಿರಾಸುತಾ ಋಷಯಃ । ಶ್ರೀರ್ದೇವತಾ । ಆದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ರೋಽನುಷ್ಟುಭಃ । ಚತುರ್ಥೀ ಬೃಹತೀ । ಪಂಚಮೀಷಷ್ಠ್ಯೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಭೌ । ತತೋಽಷ್ಟಾವನುಷ್ಟುಭಃ । ಅಂತ್ಯಾ ಆಸ್ತಾರಪಂಕ್ತಿಃ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಹರಿಣೀಂ ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಮ್ । ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತವೇದೋ ಮ ಆ ವಹ ॥ ೧ ॥ ತಾಂ ಮ ಆ ವಹ ಜಾತವೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಪಗಾಮಿನೀಮ್ । ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಂದೇಯಂ ಗಾಮಶ್ವಂ ಪುರುಷಾನಹಮ್ ॥ ೨ ॥ ಅಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಮೋದಿನೀಮ್ । ಶ್ರಿಯಂ ದೇವೀಮುಪ ಹ್ವಯೇ

ಶ್ರೀರ್ಮಾ ದೇವೀ ಜುಷತಾಮ್ ॥ ೩ ॥ ಕಾಂ ಸೋಸ್ಮಿತಾಂ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಾಕಾರಾಮಾರ್ದ್ರಾಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ತೃಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಮ್। ಪದ್ಮೇಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ ತಾಮಿಹೋಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಮ್ ॥ ೪ ॥ ಚಂದ್ರಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ ಯಶಸಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲೋಕೇ ದೇವಜುಷ್ಟಾಮುದಾರಾಮ್ । ತಾಂ ಪದ್ಮಿನೀಮೀಂ ಶರಣಂ ಪ್ರ ಪದ್ಯೇಽಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಮೇ ನಶ್ಯತಾಂ ತ್ವಾಂ ವೃಣೇ ॥ ೫ ॥ ಆದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿ ಜಾತೋ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ ವೃಕ್ಷೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ । ತಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತಪಸಾ ನುದಂತು ಮಾ ಯಾಂತರಾ ಯಾಶ್ಚ ಬಾಹ್ಯಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ॥ ೬ ॥ ಉಪೈತು ಮಾಂ ದೇವಸಖಃ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಸಹ । ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಕೀರ್ತಿಮೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮೇ ॥ ೭ ॥ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾಮಲಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಮ್ । ಅಭೂತಿಮಸಮೃದ್ಧಿಂ ಚ ಸರ್ವಾಂ ನಿರ್ಣುದ ಮೇ ಗೃಹಾತ್ ॥ ೮ ॥ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಟಾಂ ಕರೀಷಿಣೀಮ್ । ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಾಮಿಹೋಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಮ್ ॥ ೯ ॥ ಮನಸಃ ಕಾಮಮಾಕೂತಿಂ ವಾಚಃ ಸತ್ಯಮಶೀಮಹಿ । ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಮನ್ನಸ್ಯ ಮಯಿ ಶ್ರೀಃ ಶ್ರಯತಾಂ ಯಶಃ ॥ ೧೦ ॥ ಕರ್ದಮೇನ ಪ್ರಜಾ ಭೂತಾ ಮಯಿ ಸಂಭವ ಕರ್ದಮ । ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯ ಮೇ ಕುಲೇ ಮಾತರಂ ಪದ್ಮಮಾಲಿನೀಮ್ ॥ ॥ ೧೧ ॥ ಆಪಃ ಸೃಜಂತು ಸ್ನಿಗ್ಧಾನಿ ಚಿಕ್ಲೀತ ವಸ ಮೇ ಗೃಹೇ । ನಿ ಚ ದೇವೀಂ ಮಾತರಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯ ಮೇ ಕುಲೇ ॥ ೨ ॥ ಆರ್ದ್ರಾಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಪುಷ್ಟಿಂ ಸುವರ್ಣಾಂ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಮ್ । ಸೂರ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ

210 ಶಾಂತಿ

ಋತು

ಜಾತವೇದೋ ಮ ಆ ವಹ ॥ ೧೩ ॥ ಆರ್ದ್ರಾಂ ಯಃಕರಿಣೀಂ ಯಷ್ಟಿಂ ಪಿಂಗಲಾಂ ಪದ್ಮಮಾಲಿನೀಮ್ । ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತವೇದೋ ಮ ಆ ವಹ ॥ ೧೪ ॥ ತಾಂ ಮ ಆ ವಹ ಜಾತವೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಪ-ಗಾಮಿನೀಮ್ । ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್ ವಿಂದೇಯಂ ಪುರುಷಾನಹಮ್ ॥ ೧೫ ॥

211 ಶಾಂತಿ

ಋತು

ಇಮಾರುದ್ರಾಯ ತವಸ ಇತಿ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಕುತ್ಸ ಆಂಗೀರಸೋ ರುದ್ರೋ ಜಗತೀ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ತವಸೇ ಕಪರ್ದಿನೇ ಕ್ಷಯದ್ವೀರಾಯ ಪ್ರ ಭರಾಮಹೇ ಮತೀಃ । ಯಥಾ ಶಮಸದ್ದ್ವಿಪದೇ ಚತುಷ್ಪದೇ ವಿಶ್ವಂ ಪುಷ್ಟಂ ಗ್ರಾಮೇ ಅಸ್ಮಿನ್ನನಾತುರಮ್ ॥ ಮೃಳಾ ನೋ ರುದ್ರೋತ ನೋ ಮಯಸ್ಕೃಧಿ ಕ್ಷಯದ್ವೀರಾಯ ನಮಸಾ ವಿಧೇಮ ತೇ । ಯಚ್ಛಂ ಚ ಯೋಶ್ಚ ಮನುರಾಯೇಜೇ ಪಿತಾ ತದಶ್ಯಾಮ ತವ ರುದ್ರ ಪ್ರಣೀತಿಷು ॥ ಅಶ್ಯಾಮ ತೇ ಸುಮತಿಂ ದೇವಯಜ್ಯಯಾ ಕ್ಷಯದ್ವೀರಸ್ಯ ತವ ರುದ್ರ ಮೀಢ್ವಃ । ಸುಮ್ನಾಯನ್ನಿದ್ವಿಶೋ ಅಸ್ಮಾಕಮಾ ಚರಾರಿಷ್ಟವೀರಾ ಜುಹವಾಮ ತೇ ಹವಿಃ ॥ ತ್ವೇಷಂ ವಯಂ ರುದ್ರಂ ಯಜ್ಞಸಾಧಂ ವಂಕುಂ ಕವಿಮವಸೇ ನಿ ಹ್ವಯಾಮಹೇ । ಆರೇ ಅಸ್ಮದ್ದೈವ್ಯಂ ಹೇಳೋ ಅಸ್ಯತು ಸುಮತಿಮಿದ್ವಯಮಸ್ಯಾ ವೃಣೀಮಹೇ ॥ ದಿವೋ ವರಾಹಮರುಷಂ ಕಪರ್ದಿನಂ ತ್ವೇಷಂ ರೂಪಂ ನಮಸಾ ನಿ ಹ್ವಯಾಮಹೇ । ಹಸ್ತೇ ಬಿಭ್ರದ್ಭೇಷಜಾ ವಾರ್ಯಾಣಿ ಶರ್ಮ ವರ್ಮ ಚ್ಛರ್ದಿರಸ್ಮಭ್ಯಂ ಯಂಸತ್ ॥ ॥ ೧ ॥

ಆತೇ ಪಿತರಿತಿ ಗೃತ್ಸಮದೋ ಭಾರ್ಗವಃ ಶೌನಕೋ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ತೇ ಪಿತರ್ಮರುತಾಂ ಸುಮ್ನಮೇತು ಮಾ ನಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಂದೃಶೋ ಯುಯೋಥಾಃ । ಅಭಿ ನೋ ವೀರೋ 212
ಋ. ಸು. ಅರ್ವತಿ ಕ್ಷಮೇತ ಪ್ರ ಜಾಯೇಮಹಿ ರುದ್ರ ಪ್ರಜಾಭಿಃ ॥ ತ್ವಾದತ್ತೇಭೀ ರುದ್ರ ಶಂತಮೇಭಿಃ ಶತಂ ಹಿಮಾ ಅಶೀಯ ಶಾಂತಿ.
ಭೇಷಜೇಭಿಃ । ವ್ಯಸ್ಮದ್ ದ್ವೇಷೋ ವಿತರಂ ವ್ಯಂಹೋ ವ್ಯಮೀವಾಶ್ಚಾತಯಸ್ವಾ ವಿಷೂಚೀಃ ॥ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಜಾತಸ್ಯ ರುದ್ರ ಶ್ರಿಯಾಸಿ ತವಸ್ತಮಸ್ತವಸಾಂ ವಜ್ರಬಾಹೋ । ಪರ್ಷಿ ಣಃ ಪಾರಮಂಹಸಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ವಿಶ್ವಾ ಅಭೀತೀ ರಪಸೋ ಯುಯೋಧಿ ॥ ಮಾ ತ್ವಾ ರುದ್ರ ಚುಕ್ರುಧಾಮಾ ನಮೋಭಿರ್ಮಾ ದುಷ್ಟುತೀ ವೃಷಭ ಮಾ ಸಹೂತೀ । ಉನ್ನೋ ವೀರಾಁ ಅರ್ಪಯ ಭೇಷಜೇಭಿರ್ಭಿಷಕ್ತಮಂ ತ್ವಾ ಭಿಷಜಾಂ ಶೃಣೋಮಿ ॥ ಹವೀಮಭಿರ್ಹವತೇ ಯೋ ಹವಿರ್ಭಿರವ ಸ್ತೋಮೇಭೀ ರುದ್ರಂ ದಿಷೀಯ । ಋದೂದರಃ ಸುಹವೋ ಮಾ ನೋ ಅಸ್ಯೈ ಬಭ್ರುಃ ಸುಶಿಪ್ರೋ ರೀರಧನ್ಮನಾಯೈ ॥ ೧ ॥

ಇಮಾರುದ್ರಾಯೇತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ರುದ್ರೋ ಜಗತೀ ಅಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ ಗಿರಃ ಕ್ಷಿಪ್ರೇಷವೇ ದೇವಾಯ ಸ್ವಧಾವ್ನೇ । ಅಷಾಳ್ಹಾಯ ಸಹಮಾನಾಯ ವೇಧಸೇ ತಿಗ್ಮಾಯುಧಾಯ ಭರತಾ ಶೃಣೋತು ನಃ ॥ ಸ ಹಿ ಕ್ಷಯೇಣ ಕ್ಷಮ್ಯಸ್ಯ ಜನ್ಮನಃ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯೇನ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚೇತತಿ । ಅವನ್ನವಂತೀರುಪ ನೋ ದುರಶ್ಚರಾನಮೀವೋ ರುದ್ರ ಜಾಸು ನೋ ಭವ ॥ ಯಾ ತೇ ದಿದ್ಯುದವಸೃಷ್ಟಾ ದಿವಸ್ಪರಿ ಕ್ಷ್ಮಯಾ

ಚರತಿ ಪರಿ ಸಾ ವೃಣಕ್ತು ನಃ । ಸಹಸ್ರಂ ತೇ ಸ್ವಪಿವಾತ ಭೇಷಜಾ ಮಾ ನಸ್ತೋಕೇಷು ತನಯೇಷು ರೀರಿಷಃ ॥ ಮಾ ನೋ 213
ವಧೀ ರುದ್ರ ಮಾ ಪರಾ ದಾ ಮಾ ತೇ ಭೂಮ ಪ್ರಸಿತೌ ಹೀಳಿತಸ್ಯ । ಆ ನೋ ಭಜ ಬರ್ಹಿಷಿ ಜೀವಶಂಸೇ ಯೂಯಂ ಶಾಂತಿ.
ಋ. ಸು. ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥

ಆವೋರಾಜಾನಂ ವಾಮದೇವೋ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ವೋ ರಾಜಾನಮಧ್ವರಸ್ಯ ರುದ್ರಂ ಹೋತಾರಂ ಸತ್ಯಯಜಂ ರೋದಸ್ಯೋಃ । ಅಗ್ನಿಂ ಪುರಾ ತನಯಿತ್ನೋರಚಿತ್ತಾದ್ಧಿರಣ್ಯರೂಪಮವಸೇ ಕೃಣುಧ್ವಮ್ ॥

ತಮುಷ್ಟುಹಿ ಭೌಮೋಽತ್ರಿಃ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಮು ಷ್ಟುಹಿ ಯಃ ಸ್ವಿಷುಃ ಸುಧನ್ವಾ ಯೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಕ್ಷಯತಿ ಭೇಷಜಸ್ಯ । ಯಕ್ಷ್ವಾ ಮಹೇ ಸೌಮನಸಾಯ ರುದ್ರಂ ನಮೋಭಿರ್ದೇವಮಸುರಂ ದುವಸ್ಯ ॥

ಭುವನಸ್ಯ ಪಿತರಮೃಜಿಶ್ವಾ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಭುವನಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭೀ ರುದ್ರಂ ದಿವಾ ವರ್ಧಯಾ ರುದ್ರಮಕ್ತೌ । ಬೃಹಂತಮೃಷ್ವಮಜರಂ

ಸುಷುಮ್ನಮೃಧಗ್ನುದೇಮ ಕವಿಸೇಓತಾಸಃ ॥

214 ಶಾಂತಿ

ಋಷು ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ರುದ್ರೋನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಸುಗಂಧಿಂ ಪುಷ್ಟಿವರ್ಧನಮ್ । ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ ಬಂಧನಾನ್ ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ಷೀಯ ಮಾಮೃತಾತ್ ॥

ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ವಸಿಷ್ಠೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಭಿಮಂತ್ರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಭವತಾಮವೋಭಿಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ರಾತಹವ್ಯಾ । .... ತೇ ನೋ ರಾಸಂತಾಮುರುಗಾಯಮದ್ಯ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥ [233ಪುಟೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾ]

ಯ ಏಕ ಇದ್ವಿದಯತೇ ಇತಿ ಗೌತಮೋ ರಾಹೂಗಣ ಇಂದ್ರ ಉಷ್ಣಿಕ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯ ಏಕ ಇದ್ವಿದಯತೇ ವಸು ಮರ್ತಾಯ ದಾಶುಷೇ । ಈಶಾನೋ ಅಪ್ರತಿಷ್ಕುತ ಇಂದ್ರೋ ಅಂಗ ॥

ಆಪೋಹಿಷ್ಠೇತಿ ನವರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಅಂಬರೀಷ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಋಷಿಃ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಪೋ ಹಿ ಷ್ಠಾ.............. ವರ್ಚಸಾ ॥

ತ್ರಿಭಿಷ್ಟ್ವಂ ದೇವೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಸ್ಯ ವಸಿಷ್ಠ ಆದ್ಯಾನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಮಗ್ನಿಸ್ತತಶ್ಚತುರ್ಣಾಂ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ । ಆದ್ಯಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ದ್ವಿತೀಯಾನುಷ್ಟುಪ್ । ತತಸ್ತಿಸ್ರೋ ಗಾಯತ್ರ್ಯಃ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ 215

ಋಷು ಓಂ ತ್ರಿಭಿಷ್ಟ್ವಂ ದೇವ ಸವಿತರ್ವರ್ಷಿಷ್ಠೈಃ ಸೋಮ ಧಾಮಭಿಃ । ಅಗ್ನೇ ದಕ್ಷೈಃ ಪುನೀಹಿ ನಃ ॥ ೧ ॥ ಪುನಂತು ಶಾಂತಿ
ಮಾಂ ದೇವಜನಾಃ ಪುನಂತು ವಸವೋ ಧಿಯಾ । ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಪುನೀತ ಮಾ ಜಾತವೇದಃ ಪುನೀಹಿ ಮಾ ॥ ೨ ॥ ಪ್ರ ಪ್ಯಾಯಸ್ವ ಪ್ರ ಸ್ಯಂದಸ್ವ ಸೋಮ ವಿಶ್ವೇಭಿರಂಶುಭಿಃ । ದೇವೇಭ್ಯ ಉತ್ತಮಂ ಹವಿಃ ॥ ೩ ॥ ಉಪ ಪ್ರಿಯಂ ಪನಿಪ್ನತಂ ಯುವಾನಮಾಹುತೀವೃಧಮ್ । ಅಗನ್ಮ ಬಿಭ್ರತೋ ನಮಃ ॥ ೪ ॥ ಅಲಾಯ್ಯಸ್ಯ ಪರಶುರ್ನನಾಶ ತಮಾ ಪವಸ್ವ ದೇವ ಸೋಮ । ಆಖುಂ ಚಿದೇವ ದೇವ ಸೋಮ ॥ ೫ ॥ ಯಃ ಪಾವಮಾನೀರಧ್ಯೇತ್ಯೃಷಿಭಿಃ ಸಂಭೃತಂ ರಸಮ್ । ಸರ್ವಂ ಸ ಪೂತಮಶ್ನಾತಿ ಸ್ವದಿತಂ ಮಾತರಿಶ್ವನಾ ॥ ೬ ॥ ಪಾವಮಾನೀರ್ಯೋ ಅಧ್ಯೇತ್ಯೃಷಿಭಿಃ ಸಂಭೃತಂ ರಸಮ್ । ತಸ್ಮೈ ಸರಸ್ವತೀ ದುಹೇ ಕ್ಷೀರಂ ಸರ್ಪಿರ್ಮಧೂದಕಮ್ ॥ ೭ ॥

ಉಭಯಂ ಶೃಣವಚ್ಚನ ಇತಿ ಪ್ರಗಾಥೋ ಭರ್ಗ ಇಂದ್ರೋ ಬೃಹತೀ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಉಭಯಂ ಶೃಣವಚ್ಚ ನ ಇಂದ್ರೋ ಅರ್ವಾಗಿದಂ ವಚಃ । ಸತ್ರಾಚ್ಯಾ ಮಘವಾ ಸೋಮಪೀತಯೇ ಧಿಯಾ ಶವಿಷ್ಠ ಆ ಗಮತ್ ॥

ಸ್ವಸ್ತಿದಾ ವಿಶಃ ಭರದ್ವಾಜಃ ಶಾಸ ಇಂದ್ರೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿದಾ ವಿಶಸ್ಪತಿರ್ವೃತ್ರಹಾ ವಿಮೃಧೋ ವಶೀ । ವೃಷೇಂದ್ರಃ ಪುರ ಏತು ನಃ ಸೋಮಪಾ ಅಭಯಂಕರಃ ॥

ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ವಸಿಷ್ಠೋ ರುದ್ರೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ ಸುಗಂಧಿಂ ಪುಷ್ಟಿವರ್ಧನಮ್ । ಉರ್ವಾರುಕಮಿವ ಬಂಧನಾನ್ ಮೃತ್ಯೋರ್ಮುಕ್ಷೀಯ ಮಾಮೃತಾತ್ ॥

ಜಾತವೇದಸೇ ಕಶ್ಯಪೋ ಜಾತವೇದಾಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಜಾತವೇದಸೇ ಸುನವಾಮ ಸೋಮಮರಾತೀಯತೋ ನಿ ದಹಾತಿ ವೇದಃ । ಸ ನಃ ಪರ್ಷದತಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ವಿಶ್ವಾ ನಾವೇವ ಸಿಂಧುಂ ದುರಿತಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ॥

ತ್ರಾಯಂತಾಮಿತಿ ತಿಸೃಣಾಂ ಸಪ್ತರ್ಷಯ ಆಪೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ರಾಯಂತಾಮಿಹ ದೇವಾಸ್ತ್ರಾಯತಾಂ ಮರುತಾಂ ಗಣಃ । ತ್ರಾಯಂತಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ಯಥಾಯಮರಪಾ ಅಸತ್ ॥ ೧ ॥ ಆಪ ಇದ್ವಾ ಉ ಭೇಷಜೀರಾಪೋ ಅಮೀವಚಾತನೀಃ । ಆಪಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭೇಷಜೀಸ್ತಾಸ್ತೇ ಕೃಣ್ವಂತು ಭೇಷಜಮ್ ॥ ೨ ॥ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದಶಶಾಖಾಭ್ಯಾಂ ಜಿಹ್ವಾ ವಾಚಃ ಪುರೋಗವೀ । ಅನಾಮಯಿತ್ನುಭ್ಯಾಂ ತ್ವಾ ತಾಭ್ಯಾಂ ತ್ವೋಪ ಸ್ಪೃಶಾಮಸಿ ॥ ೩ ॥

ಇಮಾ ಆಪ ಇತಿ ತಿಸೃಣಾಮೈತರೇಯ ಆಪೋಽನುಷ್ಟುಬ್ಜಗತ್ಯನುಷ್ಟುಭಃ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಮಾ ಆಪಃ ಶಿವತಮಾ ಇಮಾಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭೇಷಜೀಃ । ಇಮಾ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ವರ್ಧನೀರಿಮಾ ರಾಷ್ಟ್ರಭೃತೋಽಮೃತಾಃ ॥ ೧ ॥ ಯಾಭಿರಿಂದ್ರಮಭ್ಯಷಿಂಚತ್ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸೋಮಂ ರಾಜಾನಂ ವರುಣಂ ಯಮಂ ಮನುಮ್ । ತಾಭಿರದ್ಭಿರಭಿಷಿಂಚಾಮಿ ತ್ವಾಮಹಂ ರಾಜ್ಞಾಂ ತ್ವಮಧಿರಾಜೋ ಭವೇಹ ॥ ೨ ॥ ಉಭೇ ಯದಿಂದ್ರ ರೋದಸೀ ಆಪಪ್ರಾಥೋಷಾ ಇವ । ಮಹಾಂತಂ ತ್ವಾ ಮಹೀನಾಂ ಸಮ್ರಾಜಂ ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ದೇವೀ ಜನಿತ್ರ್ಯಜೀಜನದ್ಭದ್ರಾ ಜನಿತ್ರ್ಯಜೀಜನತ್ ॥

ಓಂ ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸವೇಽಶ್ವಿನೋರ್ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಪೂಷ್ಣೋ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮಗ್ನೇಸ್ತೇಜಸಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ವರ್ಚಸೇಂದ್ರಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯೇಣಾಭಿಷಿಂಚಾಮಿ ॥ ಬಲಾಯ ಶ್ರಿಯೈ ಯಶಸೇಽನ್ನಾದ್ಯಾಯ ॥

ತಮೀಶಾನಮಿತಿ ಗೌತಮ ಈಶಾನೋ ಜಗತೀ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಮೀಶಾನಂ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಸ್ಪತಿಂ ಧಿಯಂಜಿನ್ವಮವಸೇ ಹೂಮಹೇ ವಯಮ್ । ಪೂಷಾ ನೋ ಯಥಾ ವೇದಸಾಮಸದ್ ವೃಧೇ ರಕ್ಷಿತಾ ಪಾಯುರದಬ್ಧಃ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥

ತ್ವಮಗ್ನೇ ರುದ್ರೋ ಗೃತ್ಸಮದೋಽಗ್ನಿರ್ಜಗತೀ । ಅಭಿಮಂತ್ರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ವಮಗ್ನೇ ರುದ್ರೋ ಅಸುರೋ ಮಹೋ ದಿವಸ್ತ್ವಂ ಶರ್ಧೋ ಮಾರುತಂ ಪೃಕ್ಷ ಈಶಿಷೇ । ತ್ವಂ ವಾತೈರರುಣೈರ್ಯಾಸಿ ಶಂಗಯಸ್ತ್ವಂ ಪೂಷಾ ವಿಧತಃ ಪಾಸಿ ನು ತ್ಮನಾ ॥

ಭುವನಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಋಜಿಶ್ವಾ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಭುವನಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭೀ ರುದ್ರಂ ದಿವಾ ವರ್ಧಯಾ ರುದ್ರಮಕ್ತೌ । ಬೃಹಂತಮೃಷ್ವಮಜರಂ ಸುಷುಮ್ನಮೃಧಗ್ಘುವೇಮ ಕವಿನೇಷಿತಾಸಃ ॥

ಯಾತೇ ರುದ್ರೇತಿ ಕಶ್ಯಪೋ ರುದ್ರಃ ಸ್ವರಾಡನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಾತೇ ರುದ್ರ ಶಿವಾ ತನೂರಘೋರಾ ಪಾಪಕಾಶಿನೀ । ತಯಾ ನಸ್ತನುವಾ ಶಂತಮಯಾ ಗಿರಿಶಂತಾಭಿಚಾಕಶೀಹಿ ॥

ಯಜ್ಜಾಗ್ರತ ಇತಿ ಷಣ್ಣಾಂ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಮನಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಜ್ಜಾಗ್ರತೋ ದೂರಮುದೈತಿ ದೈವಂ ತದು ಸುಪ್ತಸ್ಯ ತಥೈವೇತಿ । ದೂರಂಗಮಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿರೇಕಂ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೧ ॥ ಯೇನ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಸೋ ಮನೀಷಿಣೋ ಯಜ್ಞೇ ಕೃಣ್ವಂತಿ ವಿದಥೇಷು ಧೀರಾಃ ।

ಯದಪೂರ್ವಂ ಯಕ್ಷಮಂತಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೨ ॥ ಯತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾನಮುತ ಚೇತೋ ಧೃತಿಶ್ಚ ಯಜ್ಜ್ಯೋತಿರಂತರಮೃತಂ ಪ್ರಜಾಸು । ಯಸ್ಮಾನ್ನ ಋತೇ ಕಿಂಚನ ಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯತೇ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೩ ॥ ಯೇನೇದಂ ಭೂತಂ ಭುವನಂ ಭವಿಷ್ಯತ್ಪರಿಗೃಹೀತಮಮೃತೇನ ಸರ್ವಮ್ । ಯೇನ ಯಜ್ಞಸ್ತಾಯತೇ ಸಪ್ತಹೋತಾ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೪ ॥ ಯಸ್ಮಿನ್ ಋಚಃ ಸಾಮ ಯಜೂಂಷಿ ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ರಥನಾಭಾವಿವಾರಾಃ । ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿತ್ತಂ ಸರ್ವಮೋತಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೫ ॥ ಸುಷಾರಥಿರಶ್ವಾನಿವ ಯನ್ಮನುಷ್ಯಾನ್ನೇನೀಯತೇಽಭೀಶುಭಿರ್ವಾಜಿನ ಇವ । ಹೃತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ಯದಜಿರಂ ಯವಿಷ್ಠಂ ತನ್ಮೇ ಮನಃ ಶಿವಸಂಕಲ್ಪಮಸ್ತು ॥ ೬ ॥

ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ವೃಷಭಂ ವಯಮಿತಿ ಪಂಚಾನಾಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಇಂದ್ರೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ವೃಷಭಂ ವಯಂ ಸುತೇ ಸೋಮೇ ಹವಾಮಹೇ । ಸ ಪಾಹಿ ಮಧ್ವೋ ಅಂಧಸಃ ॥ ೧ ॥ ಇಂದ್ರ ಕ್ರತುವಿದಂ ಸುತಂ ಸೋಮಂ ಹರ್ಯ ಪುರುಷ್ಟುತ । ಪಿಬಾ ವೃಷಸ್ವ ತಾತೃಪಿಮ್ ॥ ೨ ॥ ಇಂದ್ರ ಪ್ರ ಣೋ ಧಿತಾವಾನಂ ಯಜ್ಞಂ ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ದೇವೇಭಿಃ । ತಿರ ಸ್ತವಾನ ವಿಶ್ಪತೇ ॥ ೩ ॥ ಇಂದ್ರ ಸೋಮಾಃ ಸುತಾ ಇಮೇ ತವ ಪ್ರ ಯಂತಿ ಸತ್ಪತೇ । ಕ್ಷಯಂ ಚಂದ್ರಾಸ ಇಂದವಃ ॥ ೪ ॥ ದಧಿಷ್ವಾ ಜಠರೇ ಸುತಂ ಸೋಮಮಿಂದ್ರ ವರೇಣ್ಯಮ್ । ತವ ದ್ಯುಕ್ಷಾಸ ಇಂದವಃ ॥

॥ ೫ ॥

ತತಃ ಗೋಧೂಮಪಾಯಸಂ ಸಮರ್ಪ್ಯ ನೀರಾಜನಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಾನ್ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಪ್ರಾರ್ಥನಾ– 220

ಉದ್ಯದಿನದ್ಯುತಿಮಿಂದುಕಿರೀಟಾಂ ತುಂಗಕುಚಾಂ ನಯನತ್ರಯಯುಕ್ತಾಮ್ ।
ಸ್ಮೇರಮುಖೀಂ ವರದಾಂಕುಶಪಾಶಾಭೀತಿಕರೀಂ ಪ್ರಭಜೇ ಭುವನೇಶೀಮ್ ॥

ಋತು ಶಾಂತಿ

ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಉತ್ತರಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಕುಮಾರ್ಯಾಃ ವಾಮಮಣಿಬಂಧೇ ಕಲಶೋಪರಿ ಸ್ಥಿತಂ ತಂತುಂ ಆಬಧ್ಯ ನಾರಿಕೇಲಫಲಂ ದತ್ವಾ ॥

ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾಃ । ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ತಥಾ ಸಂಕರ್ಷಣೋ ವಿಭುಃ ॥ ೧ ॥ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಭವಂತು ವಿಜಯಾಯ ತೇ । ಆಖಂಡಲೋಗ್ನಿರ್ಭಗವಾನ್ಯಮೋ ವೈ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೨ ॥ ವರುಣಃ ಪವನಶ್ಚೈವ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಸ್ತಥಾ ಶಿವಃ । ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದಿಕ್ಪಾಲಾಃ ಪಾಂತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೩ ॥ ಕೀರ್ತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಧೃತಿರ್ಮೇಧಾ ಪುಷ್ಟಿಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕ್ರಿಯಾ ಮತಿಃ । ಬುದ್ಧಿರ್ಲಜ್ಜಾ ವಪುಃ ಶಾಂತಿಃ ಕಾಂತಿಸ್ತುಷ್ಟಿಶ್ಚ ಮಾತರಃ ॥ ೪ ॥ ಏತಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ದೇವಪತ್ನ್ಯಃ ಸಮಾಗತಾಃ । ಆದಿತ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಭೌಮೋ ಬುಧಜೀವಸಿತಾರ್ಕಜಾಃ ॥ ೫ ॥ ಗ್ರಹಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ರಾಹುಃ ಕೇತುಶ್ಚ ತರ್ಪಿತಾಃ । ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗಾಃ ॥ ೬ ॥ ಋಷಯೋ ಮನವೋ ಗಾವೋ ದೇವಮಾತರ ಏವ ಚ । ದೇವಪತ್ನ್ಯೋ ದ್ರುಮಾ ನಾಗಾ ದೈತ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಾಃ ॥ ೭ ॥ ಅಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ರಾಜಾನೋ ವಾಹನಾನಿ ಚ । ಔಷಧಾನಿ ಚ ರತ್ನಾನಿ ಕಾಲಸ್ಯಾವಯವಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೮ ॥ ಸರಿತಃ ಸಾಗರಾಃ ಶೈಲಾಸ್ತೀರ್ಥಾನಿ ಜಲದಾ ನದಾಃ । ಏತೇ ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಸರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೯ ॥ ಅರಿಷ್ಟಾನಿ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತು ದುರಿತಾನಿ ಭಯಾನಿ ಚ । ಶಾಂತಿರಸ್ತು ಶಿವಂ ಮೇಽಸ್ತು ದೇವಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ಇತಿ ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕಮಂತ್ರೈಃ ಕಲಶೋದಕಂ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ ॥ ಕುಮಾರೀ ನೂತನವಸ್ತ್ರಾದಿಕಂ ಧಾರಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಕಾಂಸ್ಯಪಾತ್ರೇ ದ್ರವೀಕೃತಘೃತಂ ಪೂರಯಿತ್ವಾ ॥

ಯಾಽಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಯಚ್ಚ ಮೇ ಪಾಪಂ ದೌಸ್ಥ್ಯಂ ಸರ್ವಾಂಗಸಂಸ್ಥಿತಮ್ ।
ತತ್ಸರ್ವಂ ಶಮಯಾಜ್ಯ ತ್ವಂ ಶ್ರಿಯಂ ಪುಷ್ಟಿಂ ಚ ವರ್ಧಯ ॥

ಇತಿ ಕುಮಾರೀ ಸ್ವಮುಖಚ್ಛಾಯಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾಯ ದದ್ಯಾತ್ ॥ ಯಜಮಾನಃ ಕರ್ಮಸಾಂಗತಾಫಲಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಋತ್ವಿಗ್ಭ್ಯಃ ಆಚಾರ್ಯಾಯ ಚ ವಿಶೇಷದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ, ಘೃತಪಾಯಸೈಃ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥ 221

॥ ಇತಿ ಋತುಶಾಂತಿಃ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಪ್ರಯೋಗಃ (ಶೌನಕೀಯಃ)

(ಸ್ಥಾಪನಾದಷ್ಟಮೇ ವರ್ಷೇ ದ್ವಾದಶೈಕಾದಶೇಽಪಿ ವಾ । ವಾಯುಸೋಟ್ಟಿಷ್ಟಜಾಂ ಶಾಂತಿಂ ಕೃತ್ವಾಽಥೋದ್ಯಾಪನಂ ಚರೇತ್ ॥)

ಅಶ್ವತ್ಥ ಉದ್ಯಾಪನ ವಿಧಿಯೆಂದರೆ– ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೆಟ್ಟು ೮, ೧೧, ೧೨ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು. ವಾಯುಸೋಟ್ಟಿಷ್ಟ ಬೀಜದಿಂದ ಗಿಡವಾಗಿ ಮರವಾಗುವ ಈ ವೃಕ್ಷವು "ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷ"ವೆಂದೆನಿಸುವುದು. ಉಕ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಯುಸೋಟ್ಟಿಷ್ಟ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿ, ಉಪನಯನವಿವಾಹಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ನೈಮಿತ್ತಿಕಕರ್ಮವೆನಿಸಿ ಮಹಾಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಮಾಸ, ಮಲಮಾಸಗಳು ವರ್ಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು; ಉತ್ತರಾಯಣ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪಂಚಮೀ, ದಶಮೀ, ಚತುರ್ದಶೀ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲೂ ಪುನರ್ವಸು, ಪುಷ್ಯ, ಅನುರಾಧಾ, ರೇವತಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಉದ್ಯಾಪನೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದೆ. ಶನಿವಾರ ರೋಹಿಣೀಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆಂದೂ ಸೋಮ, ಬುಧ, ಗುರುವಾರಗಳು ಮಧ್ಯಮವೆಂದೂ ಭಾನು, ಮಂಗಳ, ಶುಕ್ರವಾರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೂ ನಕ್ಷತ್ರ–ಮಾಸಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನ–ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆಯೂ ಆಚರಿಸಬಹುದು.

ಫಲ– ಸಕಲ ಪಾಪಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಧನಧಾನ್ಯ, ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಸಂತತಿವೃದ್ಧಿ, ಶತ್ರುಪರಾಜಯಾದಿ ಕೀರ್ತಿಲಾಭದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಕುಲಗಳು ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುವೆಂದು ಶೌನಕೀಯ ವಚನ.

ವಾಯಸೋಚ್ಛಿಷ್ಟಜಶಾಂತಿಪ್ರಯೋಗಃ –

ಸಂಸ್ಕಾರಾದರ್ವಾಕ್ ಮಂದವಾಸರೇ ಪ್ರಾತಃ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಸಹಿತಶಾಂತಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಸಂಕಲ್ಪಃ

………ಶುಭತಿಥೌ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಾಂಗಭೂತಂ ಅಸ್ಯ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ವಾಯಸೋಚ್ಛಿಷ್ಟಬೀಜಗರ್ಭಜಾತದೋಷನಿವೃತ್ತಿದ್ವಾರಾ ಉಪನಯನಾದಿವಿವಾಹಸಂಸ್ಕಾರಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ವಾಯಸೋ-ಚ್ಛಿಷ್ಟಶಾಂತಿಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಈಶಾನ್ಯಾದಿವಿದಿಕ್ಷು ಚತುರಃ ಮಧ್ಯೇ ಏಕಂ ಚ ಆಹತ್ಯ ಪಂಚಕಲಶಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ವರುಣಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಈಶಾನ್ಯಕಲಶೇ –

ಓಂ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾಮಲಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಮ್ । ಅಭೂತಿಮಸಮೃದ್ಧಿಂ ಚ ಸರ್ವಾಂ ನಿರ್ಣುದ ಮೇ ಗೃಹಾತ್ ॥ ಇತಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಲಕ್ಷ್ಮೀಮ್ ।

ಆಗ್ನೇಯ್ಯಾಮ್ –

ಓಂ ಯತ್ತೇ ಯಮಂ ವೈವಸ್ವತಂ ಮನೋ ಜಗಾಮ ದೂರಕಮ್ । ತತ್ತ ಆ ವರ್ತಯಾಮಸೀಹ ಕ್ಷಯಾಯ ಜೀವಸೇ ॥ ಇತಿ ಛಾಯಾಪುತ್ರಂ ಯಮಮ್ ।

ನೈರುತ್ಯಾಮ್ –

ಓಂ ಯುವ್ನೋರ್ಹಿ ಮಾತಾದಿತಿರ್ವಿಚೇತಸಾ ದ್ಯೌರ್ನ ಭೂಮಿಃ ಪಯಸಾ ಪುಪೂತನಿ । ಅವ ಪ್ರಿಯಾ ದಿದಿಷ್ಟನ ಸೂರೋ ನಿನಿಕ್ತ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ॥ ಇತಿ ಪೂತನಾಮ್ ।

ವಾಯವ್ಯಾಮ್ –

ಓಂ ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಭಿಷ್ಟಯ ಆಪೋ ಭವಂತು ಪೀತಯೇ । ಶಂ ಯೋರಭಿ ಸ್ರವಂತು ನಃ ॥

ಇತಿ ಛಾಯಾಪುತ್ರಂ ಶನೈಶ್ಚರಮ್ ।

ಮಧ್ಯೇ –

ಓಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿ ಚಕ್ರಮೇ ತ್ರೇಧಾ ನಿ ದಧೇ ಪದಮ್ । ಸಮೂಢಮಸ್ಯ ಪಾಂಸುರೇ ॥

ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಂ ಆವಾಹ್ಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಸ್ಸಂಪೂಜಯೇತ್ । ತತಃ ಕಲಶೇಷು ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಸೂಕ್ತಪಠನಪೂರ್ವಕಂ ರುದ್ರಪವಮಾನ-ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತಾನಿ ಜಪಿತ್ವಾ ಕಲಶೋದಕೇನ ವಿಷ್ಣುಗಾಯತ್ರ್ಯಾ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತೈಶ್ಚ ವೃಕ್ಷಂ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ವಾಯಸೋಚ್ಛಿಷ್ಟಜಶಾಂತಿಃ ॥

ಅಥ ಉದ್ಯಾಪನವಿಧಿಃ

ಉತ್ತರಾಯಣೇ ಗುರುಶುಕ್ರೋದಯೇ ಮಾಘಫಾಲ್ಗುನಚೈತ್ರವೈಶಾಖೇಷು, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇ ಶುಭನಕ್ಷತ್ರೇ ಸುವಾರತಿಥಿಲಗ್ನಕೇ ಸ್ಕಂಧ-ವರ್ಷಾಂಕುರಾನ್ವಿತೇ ವಿದ್ಯುತಾ ದಾವಾಗ್ನಿನಾ ವಾಽನಭಿಹತೇ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಚತುರಸ್ರಾಂ ವೇದಿಕಾಂ ವಿಧಾಯ ಮೂಲೇ ಚತುರಸ್ರಂ ಆಲವಾಲಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ವೇದಿಕಾಯಾಂ ಚತುರಸ್ರಂ ಸಮಂತಾತ್ ಚತುರ್ದ್ವಾರಮಂಡಪಂ, ಪೂರ್ವಾದಿಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ಕ್ರಮೇಣ ಚೂತ, ಪ್ಲಕ್ಷ, ವಟ, ಅಶೋಕಪಲ್ಲವೈಃ ತೋರಣಂ ಬದ್ಧ್ವಾ, ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಶಿರಸಿ ಮಹಾಂತಂ ಚಿತ್ರಧ್ವಜಂ ಚ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಸಾಯಂಕಾಲೇ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಾಂಗಭೂತಂ ಕೃತಮಂಟಪಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ರಾಕ್ಷೋಘ್ನಹೋಮವಾಸ್ತುಪೂಜಾಹೋಮಬಲಿದಾನಾನಿ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪ್ರಾತಃ ಯಜಮಾನಃ ಸಂಭಾರಾನ್ ಸಂಗೃಹ್ಯ, ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಆಮಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ವಗೃಹೇ ಸಪತ್ನೀಕಃ ಸಪರಿವಾರಃ

ಫಲಪ್ರದಾನಪೂರ್ವಕಂ ಕುಲದೇವತಾಂ, ಇಷ್ಟದೇವತಾಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಪತ್ನೀಂ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇತ । ತಿಥ್ಯಾದಿ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ -

..........ಶುಭತಿಥೌ ಅಸ್ಮದಾದಿಗುರೂಣಾಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಾಣಾಂ ಹೃತ್ಕಮಲಮಧ್ಯನಿವಾಸಿವಾಸುದೇವಸಂಕರ್ಷಣ-ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾನಿರುದ್ಧಚತುರ್ಮೂರ್ತ್ಯಾದ್ಯನಂತಾವತಾರಾತ್ಮಕಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ-ನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮಾತ್ಮನಃ ಪುಣ್ಯಾತಿಶಯಾಯುಷ್ಯಯಶಃಪುತ್ರಪೌತ್ರಪಶುವಿತ್ತಧನಧಾನ್ಯವಿದ್ಯಾಕುಲಾಭಿವೃದ್ಧಿಕುಲಕೋಟಿಸಹಿತ-ಸ್ವರ್ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾದ್ಯೈಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕಫಲಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ದಶಪೂರ್ವಾನ್ ದಶಪರಾನಾತ್ಮನಾ ಸಹೈಕವಿಂಶತಿಪುರುಷಾನುದ್ಧರ್ತುಂ ವಿಷ್ಣುಪದ-ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ. ತಥಾ ಚಾಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಶಾಂತ್ಯಭೀಷ್ಟಫಲದಾತೃತ್ವಾದ್ಯನೇಕಗುಣಸಂಪತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಯಥಾಜ್ಞಾನೇನ ಯಥಾಮಿಲಿತೋ-ಪಚಾರದ್ರವ್ಯೈಃ ದೇಶಕಾಲಾನುಸಾರತಃ ಏಕಾಹಾದ್ಯಧಿವಾಸಪ್ರಕಾರೇಣಾಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ,

ಗುರುಗಣೇಶಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ, ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ, ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಮಾಚಾರ್ಯಾದಿವರಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತದಂಗಭೂತಂ ಗ್ರಹಯಜ್ಞಂ ವಿಧಾಯ, ತತಃ ಸರ್ತ್ವಿಕ್ ಸಪತ್ನೀಕೋ ಯಜಮಾನಃ ಪೂರ್ಣಕಲಶಹಸ್ತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಸೂಕ್ತಪಠನಪೂರ್ವಕಂ ಮಂಗಲತೂರ್ಯಘೋಷೇಣ ವೃಕ್ಷಪ್ರದೇಶಂ ಗತ್ವಾ ಸಹಾಶ್ವತ್ಥಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ಮಂಡಪಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರಮಾಗತ್ಯ, ಭೂಮಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಮಂಡಪಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ನಿರ್ಋತಿವರುಣಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಉಪವಿಶೇತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಕರ್ಮಣಿ ವೃತೋಽಹಂ ಆಚಾರ್ಯಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ಸಾಧಿತ-ಪಂಚಗವ್ಯೇನ ಶುದ್ಧಿಂ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತಃ ಸ್ವಶರೀರಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪುರುಷಸೂಕ್ತನ್ಯಾಸಂ ಚ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ನಾರಾಯಣಃ ಪುರುಷೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಮೂರ್ಧ್ನಿ- ಓಂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಪಾತ್ । ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ವಾಽತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ದಶಾಂಗುಲಮ್ ॥

ಫಾಲೇ- ಓಂ ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್ । ಉತಾಮೃತತ್ವಸ್ಯೇಶಾನೋ ಯದನ್ನೇನಾತಿರೋಹತಿ ॥

ದಕ್ಷಿಣನೇತ್ರೇ- ಓಂ ಏತಾವಾನಸ್ಯ ಮಹಿಮಾಽತೋ ಜ್ಯಾಯಾಂಶ್ಚ ಪೂರುಷಃ । ಪಾದೋಽಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ತ್ರಿಪಾದಸ್ಯಾಮೃತಂ ದಿವಿ ॥

ವಾಮನೇತ್ರೇ- ಓಂ ತ್ರಿಪಾದೂರ್ಧ್ವ ಉದೈತ್ಪುರುಷಃ ಪಾದೋಽಸ್ಯೇಹಾಭವತ್ಪುನಃ । ತತೋ ವಿಷ್ವಙ್ ವ್ಯಕ್ರಾಮತ್ಸಾಶನಾನಶನೇ ಅಭಿ ॥

ನಾಸಿಕಾಯಾಮ್- ಓಂ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಾಳಜಾಯತ ವಿರಾಜೋ ಅಧಿ ಪೂರುಷಃ । ಸ ಜಾತೋ ಅತ್ಯರಿಚ್ಯತ ಪಶ್ಚಾದ್ಭೂಮಿಮಥೋ ಪುರಃ ॥

ಮುಖೇ- ಓಂ ಯತ್ಪುರುಷೇಣ ಹವಿಷಾ ದೇವಾ ಯಜ್ಞಮತನ್ವತ । ವಸಂತೋ ಅಸ್ಯಾಸೀದಾಜ್ಯಂ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಇಧ್ಮಃ ಶರದ್ಧವಿಃ ॥

ಗಲೇ- ಓಂ ತಂ ಯಜ್ಞಂ ಬರ್ಹಿಷಿ ಪ್ರೌಕ್ಷನ್ ಪುರುಷಂ ಜಾತಮಗ್ರತಃ । ತೇನ ದೇವಾ ಅಯಜಂತ ಸಾಧ್ಯಾ ಋಷಯಶ್ಚ ಯೇ ॥

ದಕ್ಷಿಣಬಾಹೌ- ಓಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತಃ ಸಂಭೃತಂ ಪೃಷದಾಜ್ಯಮ್ । ಪಶೂನ್ ತಾಂಶ್ಚಕ್ರೇ ವಾಯವ್ಯಾನಾರಣ್ಯಾನ್ ಗ್ರಾಮ್ಯಾಶ್ಚ ಯೇ ॥

226

ವಾಮಬಾಹೌ- ಓಂ ತಸ್ಮಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತ ಋಚಃ ಸಾಮಾನಿ ಜಜ್ಞಿರೇ । ಛಂದಾಂಸಿ ಜಜ್ಞಿರೇ ತಸ್ಮಾದ್ಯಜುಸ್ತಸ್ಮಾದ-
ಜಾಯತ ॥

ಹೃದಯೇ- ಓಂ ತಸ್ಮಾದಶ್ವಾ ಅಜಾಯಂತ ಯೇ ಕೇ ಚೋಭಯಾದತಃ । ಗಾವೋ ಹ ಜಜ್ಞಿರೇ ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾತಾ
ಅಜಾವಯಃ ॥

ನಾಭೌ- ಓಂ ಯತ್ಪುರುಷಂ ವ್ಯದಧುಃ ಕತಿಧಾ ವ್ಯಕಲ್ಪಯನ್ । ಮುಖಂ ಕಿಮಸ್ಯ ಕೌ ಬಾಹೂ ಕಾ ಊರೂ
ಪಾದಾ ಉಚ್ಯೇತೇ ॥

ಕಟೌ- ಓಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಸ್ಯ ಮುಖಮಾಸೀದ್ಬಾಹೂ ರಾಜನ್ಯಃ ಕೃತಃ । ಊರೂ ತದಸ್ಯ ಯದ್ವೈಶ್ಯಃ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ
ಶೂದ್ರೋ ಅಜಾಯತ ॥

ಗುಹ್ಯೇ- ಓಂ ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಶ್ಚಕ್ಷೋಃ ಸೂರ್ಯೋ ಅಜಾಯತ । ಮುಖಾದಿಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ
ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಜಾಯತ ॥

ದಕ್ಷಿಣ ಊರೌ- ಓಂ ನಾಭ್ಯಾ ಆಸೀದಂತರಿಕ್ಷಂ ಶೀರ್ಷ್ಣೋ ದ್ಯೌಃ ಸಮವರ್ತತ । ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಭೂಮಿರ್ದಿಶಃ ಶ್ರೋತ್ರಾತ್ತಥಾ
ಲೋಕಾ ಅಕಲ್ಪಯನ್ ॥

227

ವಾಮ ಊರೌ- ಓಂ ಸಪ್ತಾಸ್ಯಾಸನ್ಪರಿಧಯಸ್ತ್ರಿಃ ಸಪ್ತ ಸಮಿಧಃ ಕೃತಾಃ । ದೇವಾ ಯದ್ಯಜ್ಞಂ ತನ್ವಾನಾ ಅಬಧ್ನನ್ಪುರುಷಂ
ಪಶುಮ್ ॥

ವಾಮಜಾನು- ಓಂ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ । ತೇ ಹ ನಾಕಂ
ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥

ಇತಿ ನ್ಯಾಸಂ ಕೃತ್ವಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಂ ಜಪೇತ್ ।

ಯದತ್ರ ಸಂಸ್ಥಿತಂ ಭೂತಂ ಸ್ಥಾನಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ ।
ಸ್ಥಾನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತು ತತ್ಸರ್ವಂ ಯತ್ರಸ್ಥಂ ತತ್ರ ಗಚ್ಛತು ॥

ಇತಿ ಸರ್ಷಪಲಾಜಾನ್ ಪರಿತಃ ವಿಕೀರ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿಸೂಕ್ತದ್ವಯಂ ಪಠೇತ್ ।

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನಂ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಮರಿಷ್ಟನೇಮಿಂ ಮಹದ್ಭೂತಂ ವಾಯಸಂ ದೇವತಾನಾಮ್ । ಅಸುರಘ್ನಮಿಂದ್ರಸಖಂ ಸಮತ್ಸು ಬೃಹದ್ಯಶೋ ನಾವಮಿವಾ ರುಹೇಮ ॥ ಅಂಹೋಮುಚಮಾಂಗಿರಸಂ ಗಯಂ ಚ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಾತ್ರೇಯಂ ಮನಸಾ ಚ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಮ್ । ಪ್ರಯತಪಾಣಿಃ ಶರಣಂ ಪ್ರ ಪದ್ಯೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಂಬಾಧೇಷ್ವಭಯಂ ನೋ ಅಸ್ತು ॥

ಇತಿ ಸೂಕ್ತಂ ಪಠಿತ್ವಾ-

ದೇವಾ ಆಯಾಂತು ಯಾತುಧಾನಾ ಅಪಯಾಂತು ವಿಷ್ಣೋ ದೇವಯಜನಂ ರಕ್ಷಸ್ವ ॥

ಇತಿ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ವಿಕಿರೇತ್. ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಪರಿತಃ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಷು ಪದ್ಮಾನಿ ವಿಲಿಖ್ಯ ಅಥವಾ ಈಶಾನ್ಯಭಾಗೇ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಮಂಡಲಂ ವಿರಚಯ್ಯ ಮಂಡಲಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಅಷ್ಟೌ ಕಲಶಾನ್ ವಿಧಿವತ್ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ।

ಸರ್ವತೋಭದ್ರಮಂಡಲಮ್

ಪ್ರಾಗುದಗ್ಗ್ಯಾಂ ಗತರೇಖಾಃ ಕುರ್ಯಾದೇಕೋನವಿಂಶತಿಮ್ । ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಾಪಯೇದ್ದೇವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಂಶ್ಚ ಸುರಾಸುರಾನ್ ॥ ಪ್ರಣವಾದಿ ಚತುರ್ಥ್ಯಂತಃ ಸ್ವಾಹಾಶಬ್ದಸಮನ್ವಿತಮ್ । ಸ್ಥಾತ್ರೀಶದೇವತಾಹೋಮೇ ಮಂತ್ರೋ ನಾಮ್ನೈವ ಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ ॥
ಉತ್ತರೇ- ಓಂ ಸೋಮಾಯ ನಮಃ ॥
ಈಶಾನ್ಯಾಮ್- ಓಂ ಈಶಾನಾಯ ನಮಃ ॥
ಪೂರ್ವೇ- ಓಂ ಇಂದ್ರಾಯ ನಮಃ ॥
ಆಗ್ನೇಯ್ಯಾಮ್- ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ನಮಃ ॥
ದಕ್ಷಿಣೇ- ಓಂ ಯಮಾಯ ನಮಃ ॥
ನೈರುತ್ಯಾಮ್- ಓಂ ನಿರ್ಋತಯೇ ನಮಃ ॥
ಪಶ್ಚಿಮೇ- ಓಂ ವರುಣಾಯ ನಮಃ ॥
ವಾಯವ್ಯಾಮ್- ಓಂ ವಾಯವೇ ನಮಃ ॥
ವಾಯು-ಸೋಮಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ವಸವೇ ನಮಃ ॥
ಸೋಮೇಶಾನಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಏಕಾದಶರುದ್ರೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಈಶಾನೇಂದ್ರಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಅಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ನಮಃ ॥
ಅಗ್ನಿಯಮಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಯಮನಿರ್ಋತಿಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಸಪ್ತಯಕ್ಷೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ನಿರ್ಋತಿವರುಣಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಸರ್ಪೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ವರುಣವಾಯುಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರೋಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಸೋಮಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಸ್ಕಂದಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ನಂದೀಶ್ವರಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಶೂಲಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಮಹಾಕಾಲಾಯ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮೇಶಾನಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ದಕ್ಷಾಯ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ದುರ್ಗಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನಿಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಸ್ವಧಾಯೈ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಯಮಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಮೃತ್ಯುರೋಗೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಋತಿಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಗಣಪತಯೇ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮವರುಣಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಅದ್ಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಮಧ್ಯೇ- ಓಂ ಮರುದ್ಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಾದಮೂಲೇ- ಓಂ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಗಂಗಾನದೀಭ್ಯೋ ನಮಃ । ಓಂ ಸಪ್ತಸಾಗರೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
ತದುಪರಿ- ಓಂ ಮೇರವೇ ನಮಃ ॥
ಸೋಮಾದಿ ವಾಯವ್ಯಪರ್ಯಂತಾಃ ತೇಷಾಂ ಉಪರಿಭಾಗೇಷು-
ಓಂ ಗದಾಯೈ ನಮ । ಓಂ ತ್ರಿಶೂಲಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ವಜ್ರಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಶಕ್ತಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ದಂಡಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಖಡ್ಗಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಪಾಶಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಅಂಕುಶಾಯ ನಮಃ ॥
ತದ್ಬಾಹ್ಯೇ ಉತ್ತರಾದಿ ಪರಿತಃ- ಓಂ ಗೌತಮಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಕಶ್ಯಪಾಯ ನಮಃ । ಓಂ ಜಮದಗ್ನಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ವಸಿಷ್ಠಾಯ ನಮಃ । ಓಂ

ಅತ್ರಯೇ ನಮಃ । ಓಂ ಅರುಂಧತ್ಯೈ ನಮಃ ॥

ತತಃ ಪೂರ್ವಾದಿಕ್ರಮೇಣ- ಓಂ ಐಂದ್ರ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಕೌಮಾರ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ವಾರಾಹ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಚಾಮುಂಡಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ವೈಷ್ಣವ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಮಾಹೇಶ್ವರ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ವೈನಾಯಕ್ಯೈ ನಮಃ ॥

॥ ಇತಿ ಸರ್ವತೋಭದ್ರದೇವತಾಃ ॥

ಕಲಶಾರಾಧನವಿಧಿಃ

ಮಹೀದ್ಯೌರಿತ್ಯಾದಿ ಕಲಶಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಮಂತ್ರೈಃ ದ್ರವ್ಯೋದಕಂ ಪೂರಯೇತ್ ॥

ಆಪೋಹಿಷ್ಠೇತಿ ನವರ್ಚಸ್ಯ ಅಂಬರೀಷ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಋಷಿಃ । ಆಪೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಪಂಚಮೀ ವರ್ಧಮಾನಾ । ಸಪ್ತಮೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಉದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಪೋ ಹಿ ಷ್ಠಾ ಮಯೋಭುವಸ್ತಾ ನ ಊರ್ಜೇ ದಧಾತನ । ಮಹೇ ರಣಾಯ ಚಕ್ಷಸೇ ॥ ಯೋ ವಃ ಶಿವತಮೋ ರಸಸ್ತಸ್ಯ ಭಾಜಯತೇಹ ನಃ । ಉಶತೀರಿವ ಮಾತರಃ ॥ ತಸ್ಮಾ ಅರಂ ಗಮಾಮ ವೋ ಯಸ್ಯ ಕ್ಷಯಾಯ ಜಿನ್ವಥ । ಆಪೋ ಜನಯಥಾ ಚ ನಃ ॥ ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಭಿಷ್ಟಯ ಆಪೋ ಭವಂತು ಪೀತಯೇ ॥ ಶಂ ಯೋರಭಿ ಸ್ರವಂತು ನಃ ॥ ಈಶಾನಾ ವಾರ್ಯಾಣಾಂ ಕ್ಷಯಂತೀಶ್ಚರ್ಷಣೀನಾಮ್ । ಅಪೋ ಯಾಚಾಮಿ ಭೇಷಜಮ್ ॥ ಅಪ್ಸು ಮೇ ಸೋಮೋ ಅಬ್ರವೀದಂತರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಭೇಷಜಾ । ಅಗ್ನಿಂ ಚ ವಿಶ್ವಶಂಭುವಮ್ ॥ ಆಪಃ ಪೃಣೀತ ಭೇಷಜಂ ವರೂಥಂ

ತನ್ವೇ೩ ಮಮ । ಜ್ಯೋಕ್ಚ ಸೂರ್ಯಂ ದೃಶೇ ॥ ಇದಮಾಪಃ ಪ್ರ ವಹತ ಯತ್ಕಿಂ ಚ ದುರಿತಂ ಮಯಿ । ಯದ್ವಾಹಮಭಿದುದ್ರೋಹ ಯದ್ವಾ ಶೇಪ ಉತಾನೃತಮ್ ॥ ಆಪೋ ಅದ್ಯಾನ್ವಚಾರಿಷಂ ರಸೇನ ಸಮಗಸ್ಮಹಿ । ಪಯಸ್ವಾನಗ್ನ ಆ ಗಹಿ ತಂ ಮಾ ಸಂ ಸೃಜ ವರ್ಚಸಾ ॥ ಇತಿ ಶುದ್ಧೋದಕಂ ಪೂರಯೇತ್-

ದ್ವಿತೀಯ ಕಲಶೇ- ಆನೋಭದ್ರಾ ಇತಿ ದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ರಾಹೂಗಣೋ ಗೌತಮೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ । ಪಂಚಾದ್ಯಾಃ ಸಪ್ತಮೀ ಚ ಜಗತ್ಯಃ, ಷಷ್ಠೀ ವಿರಾಟ್ ಅಷ್ಟಮಾದ್ಯಾಃ ತಿಸ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ । ಗಂಧೋದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ನೋ ಭದ್ರಾಃ ಕ್ರತವೋ ಯಂತು ವಿಶ್ವತೋಽದಬ್ಧಾಸೋ ಅಪರೀತಾಸ ಉದ್ಭಿದಃ । ದೇವಾ ನೋ ಯಥಾ ಸದಮಿದ್ವೃಧೇ ಅಸನ್ನಪ್ರಾಯುವೋ ರಕ್ಷಿತಾರೋ ದಿವೇದಿವೇ ॥ ೧ ॥ ದೇವಾನಾಂ ಭದ್ರಾ ಸುಮತಿರ್ಋಜೂಯತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ರಾತಿರಭಿ ನೋ ನಿ ವರ್ತತಾಮ್ । ದೇವಾನಾಂ ಸಖ್ಯಮುಪ ಸೇದಿಮಾ ವಯಂ ದೇವಾ ನ ಆಯುಃ ಪ್ರ ತಿರಂತು ಜೀವಸೇ ॥ ೨ ॥ ತಾನ್ಪೂರ್ವಯಾ ನಿವಿದಾ ಹೂಮಹೇ ವಯಂ ಭಗಂ ಮಿತ್ರಮದಿತಿಂ ದಕ್ಷಮಸ್ರಿಧಮ್ । ಅರ್ಯಮಣಂ ವರುಣಂ ಸೋಮಮಶ್ವಿನಾ ಸರಸ್ವತೀ ನಃ ಸುಭಗಾ ಮಯಸ್ಕರತ್ ॥ ೩ ॥ ತನ್ನೋ ವಾತೋ ಮಯೋಭು ವಾತು ಭೇಷಜಂ ತನ್ಮಾತಾ ಪೃಥಿವೀ ತತ್ಪಿತಾ ದ್ಯೌಃ । ತದ್ಗ್ರಾವಾಣಃ ಸೋಮಸುತೋ ಮಯೋಭುವಸ್ತದಶ್ವಿನಾ ಶೃಣುತಂ ಧಿಷ್ಣ್ಯಾ ಯುವಮ್ ॥ ೪ ॥ ತಮೀಶಾನಂ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಸ್ಪತಿಂ ಧಿಯಂಜಿನ್ವಮವಸೇ ಹೂಮಹೇ ವಯಮ್ । ಪೂಷಾ ನೋ

ಯಥಾ ವೇದಸಾಮಸದ್ವೃಧೇ ರಕ್ಷಿತಾ ಪಾಯುರದಬ್ಧಸ್ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥ ೫ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ ನ ಇಂದ್ರೋ ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ನಃ ಪೂಷಾ ವಿಶ್ವವೇದಾಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ನಸ್ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯೋ ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ದಧಾತು ॥ ೬ ॥ ಪೃಷದಶ್ವಾ ಮರುತಃ ಪೃಶ್ನಿಮಾತರಶ್ಶುಭಂಯಾವಾನೋ ವಿದಥೇಷು ಜಗ್ಮಯಃ । ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ಮನವಸ್ಸೂರಚಕ್ಷಸೋ ವಿಶ್ವೇ ನೋ ದೇವಾ ಅವಸಾ ಗಮನ್ನಿಹ ॥ ೭ ॥ ಭದ್ರಂ ಕರ್ಣೇಭಿಃ ಶೃಣುಯಾಮ ದೇವಾ ಭದ್ರಂ ಪಶ್ಯೇಮಾಕ್ಷಭಿರ್ಯಜತ್ರಾಃ । ಸ್ಥಿರೈರಂಗೈಸ್ತುಷ್ಟು-ವಾಂಸಸ್ತನೂಭಿರ್ವ್ಯಶೇಮ ದೇವಹಿತಂ ಯದಾಯುಃ ॥ ೮ ॥ ಶತಮಿನ್ನು ಶರದೋ ಅಂತಿ ದೇವಾ ಯತ್ರಾ ನಶ್ಚಕ್ರಾ ಜರಸಂ ತನೂನಾಮ್ । ಪುತ್ರಾಸೋ ಯತ್ರ ಪಿತರೋ ಭವಂತಿ ಮಾ ನೋ ಮಧ್ಯಾ ರೀರಿಷತಾಯುರ್ಗಂತೋಃ ॥ ೯ ॥ ಅದಿತಿರ್ದ್ಯೌರದಿತಿರಂತರಿಕ್ಷಮದಿತಿರ್ಮಾತಾ ಸ ಪಿತಾ ಸ ಪುತ್ರಃ । ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅದಿತಿಃ ಪಂಚ ಜನಾ ಅದಿತಿರ್ಜಾತ-ಮದಿತಿರ್ಜನಿತ್ವಮ್ ॥ ೧೦ ॥ ಇತಿ ಗಂಧೋದಕಂ ಪೂರಯೇತ್-

ತೃತೀಯೇ- ಸ್ವಸ್ತಿನೋ ಮಿಮೀತಾಮಿತಿ ಪಂಚಾನಾಮ್ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಾತ್ರೇಯೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಟುಭೌ । ಕ್ಷೀರೋದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮಶ್ವಿನಾ ಭಗಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದೇವ್ಯದಿತಿರನರ್ವಣಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಪೂಷಾ ಅಸುರೋ ದಧಾತು ನಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಸುಚೇತುನಾ ॥ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ವಾಯುಮುಪ ಬ್ರವಾಮಹೈ ಸೋಮಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ಭುವನಸ್ಯ ಯಸ್ಪತಿಃ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ

ಸರ್ವಗಣಂ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಸ್ವಸ್ತಯ ಆದಿತ್ಯಾಸೋ ಭವಂತು ನಃ ॥ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ನೋ ಅದ್ಯಾ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಸುರಗ್ನಿಃ ಸ್ವಸ್ತಯೇ । ದೇವಾ ಅವಂತ್ವೃಭವಃ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ರುದ್ರಃ ಪಾತ್ವಂಹಸಃ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪಥ್ಯೇ ರೇವತಿ । ಸ್ವಸ್ತಿ ನ ಇಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಅದಿತೇ ಕೃಧಿ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪಂಥಾಮನು ಚರೇಮ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸಾವಿವ । ಪುನರ್ದದತಾಘ್ನತಾ ಜಾನತಾ ಸಂ ಗಮೇಮಹಿ ॥ ಇತಿ ಕ್ಷೀರೋದಕಮ್ ।

ಚತುರ್ಥೇ- ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಸ್ಯ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಪಂಚಗವ್ಯಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಭವತಾಮವೋಭಿಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾವರುಣಾ ರಾತಹವ್ಯಾ । ಶಮಿಂದ್ರಾಸೋಮಾ ಸುವಿತಾಯ ಶಂ ಯೋಃ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಪೂಷಣಾ ವಾಜಸಾತೌ ॥ ಶಂ ನೋ ಭಗಃ ಶಮು ನಃ ಶಂಸೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನಃ ಪುರಂಧಿಃ ಶಮು ಸಂತು ರಾಯಃ । ಶಂ ನಃ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸುಯಮಸ್ಯ ಶಂಸಃ ಶಂ ನೋ ಅರ್ಯಮಾ ಪುರುಜಾತೋ ಅಸ್ತು ॥ ಶಂ ನೋ ಧಾತಾ ಶಮು ಧರ್ತಾ ನೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನ ಊರೂಚೀ ಭವತು ಸ್ವಧಾಭಿಃ । ಶಂ ರೋದಸೀ ಬೃಹತೀ ಶಂ ನೋ ಅದ್ರಿಃ ಶಂ ನೋ ದೇವಾನಾಂ ಸುಹವಾನಿ ಸಂತು ॥ ಶಂ ನೋ ಅಗ್ನಿರ್ಜ್ಯೋತಿರನೀಕೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಶ್ವಿನಾ ಶಮ್ । ಶಂ ನಃ ಸುಕೃತಾಂ ಸುಕೃತಾನಿ ಸಂತು ಶಂ ನ ಇಷಿರೋ ಅಭಿ ವಾತು ವಾತಃ ॥ ಶಂ ನೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ

ಪೂರ್ವಹೂತೌ ಶಮಂತರಿಕ್ಷಂ ದೃಶಯೇ ನೋ ಅಸ್ತು । ಶಂ ನ ಓಷಧೀರ್ವನಿನೋ ಭವಂತು ಶಂ ನೋ ರಜಸಸ್ಪತಿರಸ್ತು ಜಿಷ್ಣುಃ ॥ ಶಂ ನ ಇಂದ್ರೋ ವಸುಭಿರ್ದೇವೋ ಅಸ್ತು ಶಮಾದಿತ್ಯೇಭಿರ್ವರುಣಃ ಸುಶಂಸಃ । ಶಂ ನೋ ರುದ್ರೋ ರುದ್ರೇಭಿರ್ಜಲಾಷಃ ಶಂ ನಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಗ್ನಾಭಿರಿಹ ಶೃಣೋತು ॥ ಶಂ ನಃ ಸೋಮೋ ಭವತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಂ ನಃ ಶಂ ನೋ ಗ್ರಾವಾಣಃ ಶಮು ಸಂತು ಯಜ್ಞಾಃ । ಶಂ ನಃ ಸ್ವರೂಣಾಂ ಮಿತಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನಃ ಪ್ರಸ್ವಃ ಶಮ್ವಸ್ತು ವೇದಿಃ ॥ ಶಂ ನಃ ಸೂರ್ಯ ಉರುಚಕ್ಷಾ ಉದೇತು ಶಂ ನಶ್ಚತಸ್ರಃ ಪ್ರದಿಶೋ ಭವಂತು । ಶಂ ನಃ ಪರ್ವತಾ ಧ್ರುವಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನಃ ಸಿಂಧವಃ ಶಮು ಸಂತ್ವಾಪಃ ॥ ಶಂ ನೋ ಅದಿತಿರ್ಭವತು ವ್ರತೇಭಿಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ಮರುತಃ ಸ್ವರ್ಕಾಃ । ಶಂ ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಶಮು ಪೂಷಾ ನೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋ ಭವಿತ್ರಂ ಶಮ್ವಸ್ತು ವಾಯುಃ ॥ ಶಂ ನೋ ದೇವಃ ಸವಿತಾ ತ್ರಾಯಮಾಣಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತೂಷಸೋ ವಿಭಾತೀಃ । ಶಂ ನಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಭವತು ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಶಂ ನಃ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿರಸ್ತು ಶಂಭುಃ ॥ ಶಂ ನೋ ದೇವಾ ವಿಶ್ವದೇವಾ ಭವಂತು ಶಂ ಸರಸ್ವತೀ ಸಹ ಧೀಭಿರಸ್ತು । ಶಮಭಿಷಾಚಃ ಶಮು ರಾತಿಷಾಚಃ ಶಂ ನೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ಶಂ ನೋ ಅಪ್ಯಾಃ ॥ ಶಂ ನಃ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಪತಯೋ ಭವಂತು ಶಂ ನೋ ಅರ್ವಂತಃ ಶಮು ಸಂತು ಗಾವಃ । ಶಂ ನ ಋಭವಃ ಸುಕೃತಃ ಸುಹಸ್ತಾಃ ಶಂ ನೋ ಭವಂತು ಪಿತರೋ ಹವೇಷು ॥ ಶಂ ನೋ ಅಜ ಏಕಪಾದ್ದೇವೋ ಅಸ್ತು ಶಂ ನೋಽಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ ಶಂ ಸಮುದ್ರಃ । ಶಂ ನೋ ಅಪಾನ್ನಪಾತ್ಪೇರುರಸ್ತು ಶಂ ನಃ 234

ಪೃಶ್ನಿರ್ಭವತು ದೇವಗೋಪಾ ॥ ಆದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ವಸವೋ ಜುಷಂತೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ನವೀಯಃ । ಶೃಣ್ವಂತು ನೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸೋ ಗೋಜಾತಾ ಉತ ಯೇ ಯಜ್ಞಿಯಾಸಃ ॥ ಯೇ ದೇವಾನಾಂ ಯಜ್ಞಿಯಾ ಯಜ್ಞಿಯಾನಾಂ ಮನೋರ್ಯಜತ್ರಾ ಅಮೃತಾ ಋತಜ್ಞಾಃ । ತೇ ನೋ ರಾಸಂತಾಮುರುಗಾಯಮದ್ಯ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥ 235

ಇತಿ ಪಂಚಗವ್ಯಮ್ ।

ಪಂಚಮಃ- ಏತೋನ್ವಿಂದ್ರಮಿತಿ ತೃಚಸ್ಯಾಂಗಿರಸಃ ತಿರಶ್ಚೀರಿಂದ್ರೋನುಷ್ಟುಪ್ । ಹರಿದ್ರೋದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಏತೋ ನ್ವಿಂದ್ರಂ ಸ್ತವಾಮ ಶುದ್ಧಂ ಶುದ್ಧೇನ ಸಾಮ್ನಾ । ಶುದ್ಧೈರುಕ್ಥೈರ್ವಾವೃಧ್ವಾಂಸಂ ಶುದ್ಧ ಆಶೀರ್ವಾನ್ ಮಮತ್ತು ॥ ಇಂದ್ರ ಶುದ್ಧೋ ನ ಆ ಗಹಿ ಶುದ್ಧಃ ಶುದ್ಧಾಭಿರೂತಿಭಿಃ । ಶುದ್ಧೋ ರಯಿಂ ನಿ ಧಾರಯ ಶುದ್ಧೋ ಮಮದ್ಧಿ ಸೋಮ್ಯಃ ॥ ಇಂದ್ರ ಶುದ್ಧೋ ಹಿ ನೋ ರಯಿಂ ಶುದ್ಧೋ ರತ್ನಾನಿ ದಾಶುಷೇ । ಶುದ್ಧೋ ವೃತ್ರಾಣಿ ಜಿಘ್ನಸೇ ಶುದ್ಧೋ ವಾಜಂ ಸಿಷಾಸಸಿ ॥ ಇತಿ ಹರಿದ್ರೋದಕಮ್ ।

ಷಷ್ಠಃ- ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಇತಿ ಚತಸೃಣಾಂ ವಸಿಷ್ಠ ಆಪಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸರ್ವೌಷಧ್ಯುದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಸಲಿಲಸ್ಯ ಮಧ್ಯಾತ್ಪುನಾನಾ ಯಂತ್ಯನಿವಿಶಮಾನಾಃ । ಇಂದ್ರೋ ಯಾ ವಜ್ರೀ ವೃಷಭೋ ರರಾದ ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾಮವಂತು ॥ ಯಾ ಆಪೋ ದಿವ್ಯಾ ಉತ ವಾ ಸ್ರವಂತಿ ಖನಿತ್ರಿಮಾ ಉತ ವಾ ಯಾಃ

ಸ್ವಯಂಜಾಃ । ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಾ ಯಾಃ ಶುಚಯಃ ಪಾವಕಾಸ್ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾಮವಂತು ॥ ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯಾತಿ ಮಧ್ಯೇ ಸತ್ಯಾನೃತೇ ಅವಪಶ್ಯನ್ ಜನಾನಾಮ್ । ಮಧುಶ್ಚುತಃ ಶುಚಯೋ ಯಾಃ ಪಾವಕಾಸ್ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾಮವಂತು ॥ ಯಾಸು ರಾಜಾ ವರುಣೋ ಯಾಸು ಸೋಮೋ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಯಾಸೂರ್ಜಂ ಮದಂತಿ । ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯಾಸ್ವಗ್ನಿಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ತಾ ಆಪೋ ದೇವೀರಿಹ ಮಾಮವಂತು ॥ ಇತಿ ಚತಸೃಭಿಃ ಸರ್ವೌಷಧ್ಯುದಕಮ್ ॥

ಸಪ್ತಮೇ- ಆಪ ಇದ್ವಾ ಉಭೇಷಜೀರಿತಿ ಜಮದಗ್ನಿಃ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಕುಶೋದಕಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆಪ ಇದ್ವಾ ಉ ಭೇಷಜೀರಾಪೋ ಅಮೀವಚಾತನೀಃ । ಆಪಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭೇಷಜೀಸ್ತಾಸ್ತೇ ಕೃಣ್ವಂತು ಭೇಷಜಮ್ ॥
ಇತಿ ಕುಶೋದಕಮ್ ॥

ಅಷ್ಟಮೇ- ಪ್ರಸುವ ಆಪ ಇತಿ ನವರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸಿಂಧುಕ್ಷಿತ್ ಪ್ರೈಯಮೇಧೋ ನದ್ಯೋ ಜಗತೀ । ಜಲಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ಸು ವ ಆಪೋ ಮಹಿಮಾನಮುತ್ತಮಂ ಕಾರುರ್ವೋಚಾತಿ ಸದನೇ ವಿವಸ್ವತಃ । ಪ್ರ ಸಪ್ತಸಪ್ತ ತ್ರೇಧಾ ಹಿ ಚಕ್ರಮುಃ ಪ್ರ ಸೃತ್ವರೀಣಾಮತಿ ಸಿಂಧುರೋಜಸಾ ॥ ೧ ॥ ಪ್ರ ತೇಽರದದ್ವರುಣೋ ಯಾತವೇ ಪಥಃ ಸಿಂಧೋ ಯದ್ವಾಜಾಁ ಅಭ್ಯದ್ರವಸ್ತ್ವಮ್ । ಭೂಮ್ಯಾ ಅಧಿ ಪ್ರವತಾ ಯಾಸಿ ಸಾನುನಾ ಯದೇಷಾಮಗ್ರಂ ಜಗತಾಮಿರಜ್ಯಸಿ ॥ ೨ ॥ ದಿವಿ ಸ್ವನೋ ಯತತೇ ಭೂಮ್ಯೋಪರ್ಯನಂತಂ ಶುಷ್ಮಮುದಿಯರ್ತಿ ಭಾನುನಾ । ಅಭ್ರಾದಿವ ಪ್ರ ಸ್ತನಯಂತಿ ವೃಷ್ಟಯಃ ಸಿಂಧುರ್ಯದೇತಿ

ವೃಷಭೋ ನ ರೋರುವತ್ ॥ ೩ ॥ ಅಭಿ ತ್ವಾ ಸಿಂಧೋ ಶಿಶುಮಿನ್ನ ಮಾತರೋ ವಾಶ್ರಾ ಅರ್ಷಂತಿ ಪಯಸೇವ ಧೇನವಃ । ರಾಜೇವ ಯುಧ್ವಾ ನಯಸಿ ತ್ವಮಿತ್ಸಿಚೌ ಯದಾಸಾಮಗ್ರಂ ಪ್ರವತಾಮಿನಕ್ಷಸಿ ॥ ೪ ॥ ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ ಯಮುನೇ ಸರಸ್ವತಿ ಶುತುದ್ರಿ ಸ್ತೋಮಂ ಸಚತಾ ಪರುಷ್ಣ್ಯಾ । ಅಸಿಕ್ನ್ಯಾ ಮರುದ್ವೃಧೇ ವಿತಸ್ತಯಾಽಽರ್ಜೀಕೀಯೇ ಶೃಣುಹ್ಯಾ ಸುಷೋಮಯಾ ॥ ೫ ॥ ತೃಷ್ಟಾಮಯಾ ಪ್ರಥಮಂ ಯಾತವೇ ಸಜೂಃ ಸುಸರ್ತ್ವಾ ರಸಯಾ ಶ್ವೇತ್ಯಾ ತ್ಯಾ । ತ್ವಂ ಸಿಂಧೋ ಕುಭಯಾ ಗೋಮತೀಂ ಕ್ರುಮುಂ ಮೇಹತ್ನ್ವಾ ಸರಥಂ ಯಾಭಿರೀಯಸೇ ॥ ೬ ॥ ಋಜೀತ್ಯೇನೀ ರುಶತೀ ಮಹಿತ್ವಾ ಪರಿ ಜ್ರಯಾಂಸಿ ಭರತೇ ರಜಾಂಸಿ । ಅದಬ್ಧಾ ಸಿಂಧುರಪಸಾಮಪಸ್ತಮಾಶ್ವಾ ನ ಚಿತ್ರಾ ವಪುಷೀವ ದರ್ಶತಾ ॥ ೭ ॥ ಸ್ವಶ್ವಾ ಸಿಂಧುಃ ಸುರಥಾ ಸುವಾಸಾ ಹಿರಣ್ಯಯೀ ಸುಕೃತಾ ವಾಜಿನೀವತೀ । ಊರ್ಣಾವತೀ ಯುವತಿಃ ಸೀಲಮಾವತ್ಯುತಾಧಿ ವಸ್ತೇ ಸುಭಗಾ ಮಧುವೃಧಮ್ ॥ ೮ ॥ ಸುಖಂ ರಥಂ ಯುಯುಜೇ ಸಿಂಧುರಶ್ವಿನಂ ತೇನ ವಾಜಂ ಸನಿಷದಸ್ಮಿನ್ನಾಜೌ ॥ ಮಹಾನ್ ಹ್ಯಸ್ಯ ಮಹಿಮಾ ಪನಸ್ಯತೇಽದಬ್ಧಸ್ಯ ಸ್ವಯಶಸೋ ವಿರಪ್ಶಿನಃ ॥ ೯ ॥ (ಇತಿ ಕುಶೋದಕಮ್ ॥)

ಉಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ ಕಲಶಪೂರಣಂ ಕೃತ್ವಾ ವರುಣಂ ಆವಾಹ್ಯ ಪೂಜಯೇತ್ ॥ ಏವಂ ಇಂದ್ರಾದಿಲೋಕಪಾಲಕಾಂಶ್ಚ ತತ್ತನ್ಮಂತ್ರೈಃ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

ಇಂದ್ರಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ಗೃತ್ಸಮದ ಇಂದ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಲೋಕಪಾಲೇಂದ್ರಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ಚಿತ್ತಿಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಸುಭಗತ್ವಮಸ್ಮೇ । ಪೋಷಂ ರಯೀಣಾಮರಿಷ್ಟಿಂ ತನೂನಾಂ

ಸ್ವಾದ್ಮಾನಂ ವಾಚಃ ಸುದಿನತ್ವಮಹ್ನಾಮ್ ॥

ಲೋಕಪಾಲಮಿಂದ್ರಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಅಗ್ನಿಂ ದೂತಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಕಾಣ್ವೋ ಮೇಧಾತಿಥಿರಗ್ನಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಲೋಕಪಾಲಾಗ್ನ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಂ ದೂತಂ ವೃಣೀಮಹೇ ಹೋತಾರಂ ವಿಶ್ವವೇದಸಮ್ । ಅಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸುಕ್ರತುಮ್ ॥

ಲೋಕಪಾಲಮಗ್ನಿಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಯಮಾಯ ಸೋಮಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಯಮೋ ಯಮೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಲೋಕಪಾಲಯಮಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಮಾಯ ಸೋಮಂ ಸುನುತ ಯಮಾಯ ಜುಹುತಾ ಹವಿಃ । ಯಮಂ ಹ ಯಜ್ಞೋ ಗಚ್ಛತ್ಯಗ್ನಿದೂತೋ ಅರಂಕೃತಃ ॥

ಲೋಕಪಾಲಂ ಯಮಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಮೋಷುಣ ಇತ್ಯಸ್ಯಾಘೋರಃ ಕಾಣ್ವೋ ನಿರ್ಋತಿರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಲೋಕಪಾಲನಿರ್ಋತ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮೋ ಷು ಣಃ ಪರಾಪರಾ ನಿರ್ಋತಿರ್ದುರ್ಹಣಾ ವಧೀತ್ । ಪದೀಷ್ಟ ತೃಷ್ಣಯಾ ಸಹ ॥

ಲೋಕಪಾಲಂ ನಿರ್ಋತಿಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ತತ್ವಾಯಾಮೀತ್ಯಸ್ಯ ಶುನಶ್ಶೇಪೋ ವರುಣಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಲೋಕಪಾಲವರುಣಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತತ್ತ್ವಾ ಯಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಂದಮಾನಸ್ತದಾ ಶಾಸ್ತೇ ಯಜಮಾನೋ ಹವಿರ್ಭಿಃ । ಅಹೇಳಮಾನೋ ವರುಣೇಹ ಬೋಧ್ಯುರುಶಂಸ ಮಾ ನ ಆಯುಃ ಪ್ರ ಮೋಷೀಃ ॥

ಲೋಕಪಾಲಂ ವರುಣಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ತವ ವಾಯ ಇತ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಶ್ವೋ ವಾಯುರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಲೋಕಪಾಲವಾಯ್ವಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತವ ವಾಯವೃತಸ್ಪತೇ ತ್ವಷ್ಟುರ್ಜಾಮಾತರದ್ಭುತ । ಅವಾಂಸ್ಯಾ ವೃಣೀಮಹೇ ॥

ಲೋಕಪಾಲಂ ವಾಯುಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಸೋಮೋ ಧೇನುಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಗೌತಮಃ ಸೋಮಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಲೋಕಪಾಲಸೋಮಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸೋಮೋ ಧೇನುಂ ಸೋಮೋ ಅರ್ವಂತಮಾಶುಂ ಸೋಮೋ ವೀರಂ ಕರ್ಮಣ್ಯಂ ದದಾತಿ । ಸಾದನ್ಯಂ ವಿದಥ್ಯಂ ಸಭೇಯಂ ಪಿತೃಶ್ರವಣಂ ಯೋ ದದಾಶದಸ್ಮೈ ॥

ಲೋಕಪಾಲಂ ಸೋಮಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ತಮೀಶಾನಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಗೌತಮ ಈಶಾನೋ ಜಗತೀ । ಲೋಕಪಾಲೇಶಾನಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಮೀಶಾನಂ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಸ್ಪತಿಂ ಧಿಯಂಜಿನ್ವಮವಸೇ ಹೂಮಹೇ ವಯಮ್ । ಪೂಷಾ ನೋ ಯಥಾ ವೇದಸಾಮಸದ್ವೃಧೇ ರಕ್ಷಿತಾ ಪಾಯುರದಬ್ಧಃ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ॥

ಲೋಕಪಾಲಮೀಶಾನಮಾವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಧ್ಯಾನಾವಾಹನಾದಿಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ ವಾಸುದೇವಂ, ರುಕ್ಮಿಣೀಂ ಸತ್ಯಭಾಮಾಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ಗಣಪತಿಂ ಚ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥಪೂಜಾ

ತತಃ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಹರಿದ್ರಾತೈಲಾರೋಪಣಾದಿ ಲೌಕಿಕಂ ವಿಧಾಯ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ಆಗ್ನೇಯ್ಯಾಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ನಿಧಾಯ, ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರತಿಮಾಂ ಸುವರ್ಣಮಯೀಂ ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಪೂರ್ವಕಂ, ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾದಿ ಕೃತ್ವಾ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ॥ ತತಃ-

ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮೇಧಾತಿಥಿರ್ವಿಷ್ಣುರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ.... ಪಾಂಸುರೇ ॥ ಇತಿ ವಾಸುದೇವಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ತದ್ವಾಮತಃ- ಅಧಸ್ಯಾಯೋಷಣೇತಿ ವಶೋಽಶ್ವ್ಯ ಇಂದ್ರೋ ನಿಚೃದ್ ಗಾಯತ್ರೀ । ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಧ ಸ್ಯಾ ಯೋಷಣಾ ಮಹೀ ಪ್ರತೀಚೀ ವಶಮಶ್ವ್ಯಮ್ । ಅಧಿರುಕ್ಮಾ ವಿ ನೀಯತೇ ॥

ಇತಿ ರುಕ್ಮಿಣೀಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ದಕ್ಷಿಣತಃ- ಸತ್ಯಾಸತ್ಯೇಭಿರಿತಿ ವಸಿಷ್ಠಃ ಉಷಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯೇಭಿರ್ಮಹತೀ ಮಹದ್ಭಿರ್ದೇವೀ ದೇವೇಭಿರ್ಯಜತಾ ಯಜತ್ರೈಃ । ರುಜದ್ದೃಳ್ಹಾನಿ ದದದುಸ್ರಿಯಾಣಾಂ ಪ್ರತಿ ಗಾವ ಉಷಸಂ ವಾವಶಂತ ॥

ಇತಿ ಸತ್ಯಭಾಮಾಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಪೂರ್ವತಃ- ಪ್ರಕ್ಷೋದಸಾ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠಃ ಸರಸ್ವತೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ಕ್ಷೋದಸಾ ಧಾಯಸಾ ಸಸ್ರ ಏಷಾ ಸರಸ್ವತೀ ಧರುಣಮಾಯಸೀ ಪೂಃ । ಪ್ರಬಾಬಧಾನಾ ರಥ್ಯೇವ ಯಾತಿ ವಿಶ್ವಾ ಅಪೋ ಮಹಿನಾ ಸಿಂಧುರನ್ಯಾಃ ॥

ಇತಿ ಸರಸ್ವತೀಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಪಶ್ಚಿಮತಃ- ಆತೂನ ಇಂದ್ರ, ಕಾಣ್ವಃ ಕುಸೀದೀಂದ್ರೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಕ್ಷುಮಂತಂ ಚಿತ್ರಂ ಗ್ರಾಭಂ ಸಂ ಗೃಭಾಯ । ಮಹಾಹಸ್ತೀ ದಕ್ಷಿಣೇನ ॥

ಗಣಪತಿಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥ ತತಃ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೈಃ ಸಂಪೂಜಯೇತ್ । ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷಸ್ಥನಾರಾಯಣಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ ॥

ಶ್ವೇತವರ್ಣಂ ಸಲಕ್ಷ್ಮೀಶಂ ಭುಜಾಷ್ಟಕವಿಭೂಷಿತಮ್ ।
ಶಂಖಚಕ್ರಧರಂ ದೇವಂ ಪೀತವಾಸಸಮಚ್ಯುತಮ್ ॥
ಅಭಯಂ ವರದಂ ಶಾಂತಂ ಖಡ್ಗಖೇಟಕಧಾರಿಣಮ್ ।
ಧನುರ್ಬಾಣಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಚಿಂತಯೇತ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ॥
ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖಂ ದೇವಂ ಮುಖತಃ ಕಾಮರೂಪಿಣಮ್ ।
ಇಷ್ಟಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಪ್ರವರ್ಧನಮ್ ॥

ಏವಂರೂಪಿಣಂ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೇನ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷದಾ ಚ ಪಂಚಾಮೃತಾಭಿಷೇಕಪೂರ್ವಕಂ ಶುದ್ಧೋದಕಂ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ ॥

ಓಂ ಸಹ ನಾವವತು । ಸಹ ನೌ ಭುನಕ್ತು । ಸಹ ವೀರ್ಯಂ ಕರವಾವಹೈ । ತೇಜಸ್ವಿ ನಾವಧೀತಮಸ್ತು ಮಾ ವಿದ್ವಿಷಾವಹೈ ॥ ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ॥

ಓಂ ಅಥ ಪುರುಷೋ ಹ ವೈ ನಾರಾಯಣೋಽಕಾಮಯತ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಜೇಯೇತಿ । ನಾರಾಯಣಾತ್ಪ್ರಾಣೋ ಜಾಯತೇ । ಮನಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ । ಖಂ ವಾಯುರ್ಜ್ಯೋತಿರಾಪಃ ಪೃಥಿವೀ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಧಾರಿಣೀ । ನಾರಾಯಣಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಜಾಯತೇ । ನಾರಾಯಣಾದ್ರುದ್ರೋ ಜಾಯತೇ । ನಾರಾಯಣಾದಿಂದ್ರೋ ಜಾಯತೇ । ನಾರಾಯಣಾತ್ಪ್ರಜಾಪತಯಃ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ । ನಾರಾಯಣಾದ್ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ವಸವಸ್ಸರ್ವಾಣಿ ಚ ಛಂದಾಗ್ಂಸಿ । ನಾರಾಯಣಾದೇವ ಸಮುತ್ಪದ್ಯಂತೇ । ನಾರಾಯಣೇ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ । ನಾರಾಯಣೇ ಪ್ರಲೀಯಂತೇ ॥

ಅಥ ನಿತ್ಯೋ ನಾರಾಯಣಃ । ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಃ । ಶಿವಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ಶಕ್ರಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ಕಾಲಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ದಿಶಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ಊರ್ಧ್ವಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ಅಧಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ಅಂತರ್ಬಹಿಶ್ಚ ನಾರಾಯಣಃ । ನಾರಾಯಣ ಏವೇದಗ್ಂ ಸರ್ವಮ್ । ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್ । ನಿಷ್ಕಲೋ ನಿರಂಜನೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೋ ನಿರಾಖ್ಯಾತಶ್ಶುದ್ಧೋ ದೇವ ಏಕೋ ನಾರಾಯಣಃ । ನ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ । ಯ ಏವಂ ವೇದ । ಸವಿಷ್ಣುರೇವ ಭವತಿ ಸವಿಷ್ಣುರೇವ ಭವತಿ ॥ ಓಮಿತ್ಯಗ್ರೇ ವ್ಯಾಹರೇತ್ । ನಮ ಇತಿ ಪಶ್ಚಾತ್ । ನಾರಾಯಣಾಯೇತ್ಯುಪರಿಷ್ಟಾತ್ । ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಮ್ । ನಮ ಇತಿ ದ್ವೇ ಅಕ್ಷರೇ। ನಾರಾಯಣಾಯೇತಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಾಣಿ । ಏತದ್ವೈ ನಾರಾಯಣಸ್ಯಾಷ್ಟಾಕ್ಷರಂ ಪದಮ್ । ಯೋ ಹ ವೈ ನಾರಾಯಣಸ್ಯಾಷ್ಟಾಕ್ಷರಂ ಪದಮಧ್ಯೇತಿ । ಅನಪಬ್ರುವಸ್ಸರ್ವಮಾಯುರೇತಿ । ವಿಂದತೇ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಗ್ಂ ರಾಯಸ್ಪೋಷಂ ಗೌಪತ್ಯಮ್ । ತತೋಽಮೃತತ್ವಮಶ್ನುತೇ ತತೋಽಮೃತತ್ವಮಶ್ನುತ ಇತಿ । ಯ ಏವಂ ವೇದ । ಪ್ರತ್ಯಗಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರುಷಂ ಪ್ರಣವಸ್ವರೂಪಮ್ । ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರ ಇತಿ । ತಾನೇಕಧಾ ಸಮಭರತ್ತದೇತದೋಮಿತಿ । ಯಮುಕ್ತ್ವಾ ಮುಚ್ಯತೇ ಯೋಗೀ ಜನ್ಮಸಂಸಾರಬಂಧನಾತ್ । ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯೇತಿ ಮಂತ್ರೋಪಾಸಕಃ । ವೈಕುಂಠಭುವನಲೋಕಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ। ತದಿದಂ ಪರಂ ಪುಂಡರೀಕಂ ವಿಜ್ಞಾನಘನಮ್ । ತಸ್ಮಾತ್ತಡಿದಾಭಮಾತ್ರಮ್ । ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋ ದೇವಕೀಪುತ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋ ಮಧುಸೂದನೋಮ್ ।

ಅಶ್ವತ್ಥ

ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಮೇಕಂ ನಾರಾಯಣಮ್ । ಕಾರಣರೂಪಮಕಾರ ಪರಬ್ರಹ್ಮೋಮ್ । ಏತದಥರ್ವಶಿರೋ ಯೋಽಧೀತೇ । ಪ್ರಾತರಧೀಯಾನೋ ರಾತ್ರಿಕೃತಂ ಪಾಪಂ ನಾಶಯತಿ । ಸಾಯಮಧೀಯಾನೋ ದಿವಸಕೃತಂ ಪಾಪಂ ನಾಶಯತಿ । ಮಧ್ಯಂದಿನಮಾದಿತ್ಯಾಭಿಮುಖೋಽಧಿಯಾನಃ ಪಂಚಪಾತಕೋಪಪಾತಕಾತ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ । ಸರ್ವವೇದಪಾರಾಯಣಪುಣ್ಯಂ ಲಭತೇ । ನಾರಾಯಣಸಾಯುಜ್ಯಮವಾಪ್ನೋತಿ ನಾರಾಯಣಸಾಯುಜ್ಯಮವಾಪ್ನೋತಿ । ಯ ಏವಂ ವೇದ । ಇತ್ಯುಪನಿಷತ್ ॥ 244 ದ್ಯಾಪನ

ಓಂ ಸಹ ನಾವವತು । ಸಹ ನೌ ಭುನಕ್ತು । ಸಹ ವೀರ್ಯಂ ಕರವಾವಹೈ । ತೇಜಸ್ವಿ ನಾವಧೀತಮಸ್ತು ಮಾ ವಿದ್ವಿಷಾವಹೈ ॥ ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ॥

ಇತಿ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷನ್ಮಂತ್ರೈಃ ಅಭಿಷಿಚ್ಯ 'ಧ್ರುವಾದ್ಯೌ'ರಿತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಮಂತ್ರಂ ಪಠಿತ್ವಾ ವೃಕ್ಷಮೂಲಂ ಕಾಷಾಯವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮೇನ ಸಂವೇಷ್ಟ್ಯ ಪುಷ್ಪಮಾಲಯಾ ಅಲಂಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ತತಃ ಈಶಾನಪೂರ್ವಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಂಡಿಲಂ ರಚಯಿತ್ವಾ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

..........ಶುಭತಿಥೌ ....ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ (ಶ್ವಃ) ಸದ್ಯಃ ಕರಿಷ್ಯಮಾಣ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷಸಂಸ್ಕಾರಾಂಗಭೂತಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿಹೋಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಸ್ವಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್ ॥ ಆಜ್ಯಭಾಗಾಂತಮುಕ್ತ್ವಾ- ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ ವಾಸುದೇವಂ ೨೮ ವಾರಮ್, ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ರುಕ್ಮಿಣೀಂ ಸತ್ಯಭಾಮಾಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ಗಣಪತಿಂ ಚ ಅಷ್ಟಾಷ್ಟವಾರಂ ತತ್ತನ್ಮಂತ್ರೈಃ ಪುನಃ ತತ್ತನ್ಮಂತ್ರೈಃ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಂ ೨೮ ವಾರಂ "ಅಶ್ವತ್ಥೇವೋ................. ನಿಷದನ"ಮಿತಿ ಮಂತ್ರೇಣ

ಅಶ್ವತ್ಥ

ಪಾಲಾಶಸಮಿಚ್ಚರ್ವಾಜ್ಯದ್ರವ್ಯೈಃ, ಪುನಃ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮಂಡಲದೇವತಾಃ, ಇಂದ್ರಾದಿಲೋಕಪಾಲಾಂಶ್ಚ ಅಷ್ಟಾಷ್ಟವಾರಂ (ಸಕೃತ್ಸಕೃದ್ವಾ) ಆಜ್ಯೇನ ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ............. ಯಕ್ಷ್ಯೇ । 245

ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಇಧ್ಮಾಧಾನ-ಆಜ್ಯಭಾಗಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಂ ಜುಹುಯಾತ್ । ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪ್ಯ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾಪಿತಾಷ್ಟಕಲಶೋದಕೈಃ ಪವಮಾನ ಸುವರ್ಜನಃ........ ಇತ್ಯನುವಾಕೇನ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ತ್ರಿಃ ಪರಿಷಿಚ್ಯ ಕಿಂಚಿದವಶಿಷ್ಟೋದಕಾನ್ ಕಲಶಾನ್ ಕರ್ಮಾವಸಾನಪರ್ಯಂತಂ ತತ್ತತ್ಸ್ಥಾನೇಷು ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ॥ ದ್ಯಾಪನ

ಉಪನಯನಮ್

ಉಪನಯನವಿವಾಹೌ ಪರೇಽಹನಿ ಚೇತ್ ರಾತ್ರೌ ಪುರಾಣಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾದಿಭಿಃ ಜಾಗರಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾತ್ವಾ, ಕೃತಸತ್ಕ್ರಿಯಸ್ಸನ್ ಪುಣ್ಯಾಹಪೂರ್ವಕಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭೇತ ॥ ಸದ್ಯಶ್ಚೇತ್ ಆಚಾರ್ಯಃ ಅಶ್ವತ್ಥಪಶ್ಚಿಮೇ ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಸಂಸ್ಕಾರಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಅಗ್ನಿಂ ಪವಮಾನಂ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

..........ಶುಭತಿಥೌ ....ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಮ್ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಪುಂಸವನಾದ್ಯುಪನಯನಾಂತಸಂಸ್ಕಾರಾನ್ ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕಾರಂ ಅಷ್ಟಾಷ್ಟವಾರಮ್ ಅಗ್ನಿಂ-ವಾಯುಂ-ಸೂರ್ಯಂ-ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಆಜ್ಯದ್ರವ್ಯೇಣ, ಆಜ್ಯಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ............ ಯಕ್ಷ್ಯೇ । ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಆಘಾರಾಂತಂ ವಿಧಾಯ ಪ್ರಧಾನಂ ಜುಹುಯಾತ್ । ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಪುಂಸವನಸಂಸ್ಕಾರಾಂಗಪ್ರಧಾನಂ ಹೋಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ

ಓಂ ಭೂಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಭುವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ವಾಯವ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಸೂರ್ಯಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ । ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಏವಮ್ ಅಷ್ಟವಾರಂ ಹುತ್ವಾ-

ಓಂ ವನಸ್ಪತೇ ಶತವಲ್ಶೋ ವಿ ರೋಹ ಸಹಸ್ರವಲ್ಶಾ ವಿ ವಯಂ ರುಹೇಮ । ಯಂ ತ್ವಾಮಯಂ ಸ್ವಧಿತಿಸ್ತೇಜಮಾನಃ ಪ್ರಣಿನಾಯ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ । ಏವಂ ಉಪನಯನಪರ್ಯಂತಂ ಹುತ್ವಾ ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕಾರಹೋಮಾಂತೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಂತ್ರೇಣ ವೃಕ್ಷಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ಅಥ ಯಜಮಾನಾಶ್ವತ್ಥಾಂತರಾಲೇಂತಃಪಟಂ ಧೃತ್ವಾ ಸುಮುಹೂರ್ತೇ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಪುರಸ್ಸರಂ ತದೇವ ಲಗ್ನಮಿತಿ ಪಠಿತೇ ಅಂತಃಪಟಂ ನಿಸ್ಸಾರ್ಯ ದೇವಾನಾಂ ನು ವಯಮಿತಿ ಧ್ರುವಸೂಕ್ತಂ ಪಠೇತ್ ॥ 246

ದೇವಾನಾಂ ನು ವಯಮಿತಿ ನವರ್ಚಸ್ಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯಾದಿತಿರ್ವಾಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ದೇವಾನಾಂ ನು ವಯಂ ಜಾನಾ ಪ್ರ ವೋಚಾಮ ವಿಪನ್ಯಯಾ । ಉಕ್ಥೇಷು ಶಸ್ಯಮಾನೇಷು ಯಃ ಪಶ್ಯಾದುತ್ತರೇ ಯುಗೇ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿರೇತಾ ಸಂ ಕರ್ಮಾರ ಇವಾಧಮತ್ । ದೇವಾನಾಂ ಪೂರ್ವ್ಯೇ ಯುಗೇಽಸತಃ ಸದಜಾಯತ ॥ ದೇವಾನಾಂ ಯುಗೇ ಪ್ರಥಮೇಽಸತಃ ಸದಜಾಯತ । ತದಾಶಾ ಅನ್ವಜಾಯಂತ ತದುತ್ತಾನಪದಸ್ಪರಿ ॥ ಭೂರ್ಜಜ್ಞ ಉತ್ತಾನಪದೋ ಭುವ ಆಶಾ ಅಜಾಯಂತ । ಅದಿತೇರ್ದಕ್ಷೋ ಅಜಾಯತ ದಕ್ಷಾದ್ವದಿತಿಃ ಪರಿ ॥ ಅದಿತಿರ್ಹ್ಯಜನಿಷ್ಟ ದಕ್ಷ ಯಾ ದುಹಿತಾ ತವ । ತಾಂ ದೇವಾ ಅನ್ವಜಾಯಂತ ಭದ್ರಾ ಅಮೃತಬಂಧವಃ ॥ ಯದ್ದೇವಾ ಅದಃ ಸಲಿಲೇ ಸುಸಂರಬ್ಧಾ ಅತಿಷ್ಠತ । ಅತ್ರಾ ವೋ ನೃತ್ಯತಾಮಿವ ತೀವ್ರೋ ರೇಣುರಪಾಯತ ॥ ಯದ್ದೇವಾ ಯತಯೋ ಯಥಾ ಭುವನಾನ್ಯಪಿನ್ವತ । ಅತ್ರಾ ಸಮುದ್ರ ಆ ಗೂಳ್ಹಮಾ ಸೂರ್ಯಮಜಭರ್ತನ ॥ ಅಷ್ಟೌ ಪುತ್ರಾಸೋ ಅದಿತೇರ್ಯೇ ಜಾತಾಸ್ತನ್ವಸ್ಪರಿ । ದೇವಾ ಉಪ ಪ್ರೈತ್ಸಪ್ತಭಿಃ ಪರಾ ಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಸ್ಯತ್ ॥ ಸಪ್ತಭಿಃ ಪುತ್ರೈರದಿತಿರುಪ ಪ್ರೈತ್ಪೂರ್ವ್ಯಂ ಯುಗಮ್ । ಪ್ರಜಾಯೈ ಮೃತ್ಯವೇ ತ್ವತ್ಪುನರ್ಮಾರ್ತಾಂಡಮಾಭರತ್ ॥

ಇತಿ ಪಠಿತ್ವಾ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ............. ಸಚೇಥೇ ॥ ಇತಿ ವಸ್ತ್ರಮ್ । ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ.................ದಧೇಹಮ್ । ಇತಿ ಅಜಿನಮ್ । ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ.... ತೇಜಃ । ಇತಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮ್ । ಇಯಂ ದುರುಕ್ತಾತ್.......... ಮೇಖಲೇಯಮ್ । ಇತಿ ಮೇಖಲಾಮ್ । ಸ್ವಸ್ತಿನೋ ಮಿಮೀತಾಂ.......... ಸುಚೇತುನಾ । ಇತಿ ದಂಡಂ ಅಜಿನಂ ಚ ಮೂಲೇ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ 247

ಸಪ್ರಣವಾಂ ಸವ್ಯಾಹೃತಿಕಾಂ ಸಶಿರಸ್ಕಾಂ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಉಪದೇಶವತ್ ಜಪೇತ್ ॥

ತತಃ ಋಗ್ವೇದಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ಯಜುರ್ವೇದಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ಸಾಮವೇದಾಯ ಸ್ವಾಹಾ । ಇತಿ ಪ್ರಸ್ಥಮಿತತಂಡುಲಂ ಮೂಲೇ ದದ್ಯಾತ್ ॥

ಪೂರ್ವೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತೇ ಅಗ್ನೌ ಪೂರ್ವವತ್ ಸಂಕಲ್ಪಪುರಸ್ಸರಂ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ವಿಧಾಯ ಮಹಾನಾಮ್ನ್ಯಾದಿಸಮಾವರ್ತನಾಂತಂ ಹುತ್ವಾ, ಕುಂಡಲೇ ಅಲಂಕಾರಾಂಶ್ಚ ದತ್ವಾ, ಆಯುಷ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ಯಂ........ ಇತಿ ಸೂಕ್ತಂ ಪಠಿತ್ವಾ ಮಣಿಮಾಲಾಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಮೌಂಜೀವಿಸರ್ಜನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಮಮಾಗ್ನೇ......... ಇತಿ ಸೂಕ್ತಂ ಪಠೇತ್ ॥

ವಿವಾಹಃ

ಅಥ ಅಶ್ವತ್ಥಾಲವಾಲೇ ಶತಕುಂಭಮಿತಂ ಜಲಂ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ದುಗ್ಧ, ಘೃತ, ಮಧುಕುಂಭೈಶ್ಚ ಸಿಕ್ತ್ವಾ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮೇನ ಉಷ್ಣೀಷೇಣ ಚ ಅಲಂಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ತುಳಸೀಸಸ್ಯಂ ಕಂಚುಕವಸ್ತ್ರಪುಷ್ಪೈಃ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ಸ್ವಸ್ತಿಸೂಕ್ತಪೂರ್ವಕಂ ಮಂಗಲತೂರ್ಯಘೋಷೈಃ ಆನೀಯ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಪಾರ್ಶ್ವೇ ಆರೋಪಯೇತ್ ॥ ಅತ್ರ ನಿಂಬಸಸ್ಯಂ ರೋಪಯೇದಿತಿ ಬಹವಃ ವದಂತಿ) ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಪಠನಪೂರ್ವಕಂ ಕಂಠಭೂಷಣ-ಮಂಗಲಸೂತ್ರಮೌಕ್ತಿಕಮಣಿಕರ್ಣಪಾದಭೂಷಣೈಃ ಅಲಂಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ವಿವಾಹೇ ಲೌಕಿಕಪರಿಷ್ಕರಣೇ ಕನ್ಯಾವರಣಮ್ ॥

ಕನ್ಯಾವರಣಮ್- ವರಪಕ್ಷೀಯಾಃ (ಯಜಮಾನಾಃ) ವೃಣೀಮಹೇ ಭಾರ್ಗವಚ್ಯಾವನಆಪ್ನವಾನೌರ್ವಜಾಮದಗ್ನ್ಯೇತಿ ಪಂಚಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತ ಶ್ರೀವತ್ಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಯ, ವಾಸುದೇವ-ಸಂಕರ್ಷಣ-ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾನಿರುದ್ಧಾತ್ಮಕಾಯ, ಮೂಲಾಗ್ರಯೋಃ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವಾತ್ಮಕಾಯ, ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥ-ನಾರಾಯಣಶರ್ಮಣೇ ವೃಕ್ಷರೂಪಾಯ ವರಾಯ, ಕಾಶ್ಯಪಾವತ್ಸಾರನೈಧ್ರುವತ್ರಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಂ

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪ್ರಪೌತ್ರೀಂ, ವೇಧಸಃ ಪೌತ್ರೀಂ, ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ಪುತ್ರೀಂ ಸಸ್ಯಾತ್ಮಕಶ್ರೀರೂಪಿಣೀಂ ಕನ್ಯಾಂ ಕಲ್ಪೋಕ್ತಫಲಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ವೃಣೀಮಹೇ- ವೃಣೀಧ್ವಮ್ ॥ ಇತಿ ಕನ್ಯಾಪಕ್ಷೀಯಃ ಆಚಾರ್ಯಃ ಅನ್ಯೋ ವಾ ॥

ವಿವಾಹಹೋಮಃ

ಅಥ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಉತ್ತರಭಾಗೇ ಸ್ಥಂಡಿಲಂ ನಿರ್ಮಾಯ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

..........ಶುಭತಿಥೌ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಅಶ್ವತ್ಥವಿವಾಹವಿಧಿಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಯೋಜಕನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಅನ್ವಾದಧ್ಯಾತ್ ।

ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ- ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ದ್ವಾಸುಪರ್ಣೇತಿಮಂತ್ರೇಣ ತಿಲಾಜ್ಯದ್ರವ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ೧೦೮ ವಾರಂ, ಅಗ್ನಿಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಮಹಾಂತಂ, ವಾಯುಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಮಹಾಂತಂ, ಸೂರ್ಯಂ ದಿವಂ ಮಹಾಂತಂ, ಚಂದ್ರಮಸಂ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ದಿಶೋ ಮಹಾಂತಂ ಚ ತಿಲಾಜ್ಯ-ದ್ರವ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತಿದ್ರವ್ಯಂ ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಸಂಖ್ಯಾಭಿಃ ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ.................. ಯಕ್ಷ್ಯೇ ॥ ಅನ್ವಾಧಾನೋಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಧಾನಾಹುತೀಃ ಜುಹುಯಾತ್ ।

ದ್ವಾಸುಪರ್ಣೇತಿ ದೀರ್ಘತಮಾ ಋಷಿಃ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಶ್ವತ್ಥವಿವಾಹಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿ ಷಸ್ವಜಾತೇ । ತಯೋರನ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದ್ವತ್ತ್ಯನಶ್ನನ್ನನ್ಯೋ ಅಭಿ ಚಾಕಶೀತಿ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (೧೦೮ ವಾರಮ್)

ಓಂ ಭೂರಗ್ನಯೇ ಚ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಗ್ನಯೇ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ಮಹತ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

(೨೭ ವಾರಮ್)

ಓಂ ಭುವೋ ವಾಯವೇ ಚಾಂತರಿಕ್ಷಾಯ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ । ವಾಯವೇಽಂತರಿಕ್ಷಾಯ ಮಹತ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (೨೭ ವಾರಮ್)

ಓಂ ಸುವರಾದಿತ್ಯಾಯ ಚ ದಿವೇ ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ । ಆದಿತ್ಯಾಯ ದಿವೇ ಮಹತ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (೨೭ ವಾರಮ್)

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವಶ್ಚಂದ್ರಮಸೇ ಚ ನಕ್ಷತ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ದಿಗ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಮಹತೇ ಚ ಸ್ವಾಹಾ । ಚಂದ್ರಮಸೇ ನಕ್ಷತ್ರೇಭ್ಯೋ ದಿಗ್ಭ್ಯೋ ಮಹತ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ (೨೭ ವಾರಮ್) ಏವಂ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಃ ॥

ಮಧುಪರ್ಕಸಂಭಾರಾನ್ ವೃಕ್ಷಮೂಲೇ ಸಮರ್ಪ್ಯ, ತುಲಸ್ಯಶ್ವತ್ಥಯೋರಂತರಾಲೇಽಂತಃಪಟಂ ಧೃತ್ವಾ ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕಾನಿ ಪಠಿತ್ವಾಂತಃಪಟಂ ನಿವಾರ್ಯ ಮಾಲಾದ್ವಯೇ ಏಕಂ ವೃಕ್ಷಮಾರೋಪ್ಯ ಅನ್ಯಾಂ ಸಸ್ಯಮಾರೋಪಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣಲಿಪ್ತಂ ಕಾರ್ಪಾಸತಂತುಂ ವೃಕ್ಷೌ ಪರಸ್ಪರಂ ಏಕವಿಂಶತಿಸಂಖ್ಯಯಾ ಆವೇಷ್ಟಯೇತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ

............ಶುಭತಿಥೌ ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ವಿವಾಹಾಂಗಭೂತಂ ನಿಂಬ(ತುಲಸೀ)ರೂಪ ಕನ್ಯಾದಾನಮಹಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಸಾಕ್ಷತಹಿರಣ್ಯೋದಕಂ ದತ್ವಾ ಸ್ರಾವಯಿತ್ವಾ -

ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣ ವಿಧಾನೇನ ಇಮಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ।

ನಿಂಬಪ್ರದಾಪನಂ ಪುಣ್ಯಂ ನಿಂಬಪುಣ್ಯವಿವರ್ಧನಮ್ ।
ನಿಂಬಾಶ್ವತ್ಥವರಾಯ ತ್ವಾಂ ದಾಸ್ಯಾಮಿ ಪರಯಾ ಮುದಾ ॥
(ತುಲಸೀಪ್ರದಾಪನಂ ಪುಣ್ಯಂ ತುಳಸೀಪುಣ್ಯವರ್ಧನಮ್ ।
ತುಲಸ್ಯಶ್ವತ್ಥವರಾಯ ತ್ವಾಂ ದಾಸ್ಯಾಮಿ ಪರಯಾ ಮುದಾ ॥)

ಇತಿ ಸಸ್ಯಂ ಅಶ್ವತ್ಥಶಾಖಾಯಾಂ ಸಂಯೋಜ್ಯ ಉದಕಧಾರಾಂ ಕಂಠಸೂತ್ರಂ ಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಾದಿ ಸೌಭಾಗ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಮೂಲೇ ಅರ್ಪಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥಮೂಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ ॥ ಅಗ್ರೇ ಮಹೇಶ್ವರಾಯ ನಮಃ ॥ ಶಾಖಾಸು ಸರ್ವದೇವತಾಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ಹರಿತಃ ಇಂದ್ರಲೋಕಪಾಲೇಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥ ಸರ್ವಾಭ್ಯಃ ಸಾಕ್ಷಿದೇವತಾಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಪೀಠಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ । ನಾಮಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಅನಂತಾಯ ನಮಃ । ವಿನಯಾಯ ನಮಃ । ಜಯಾಯ ನಮಃ । ವಿಜಯಾಯ ನಮಃ । ಪಿಂಗಲಾಯ ನಮಃ । ಲೋಹಿತಾಯ ನಮಃ । ಶ್ಯಾಮಾಯ ನಮಃ । ಶ್ಯಾಮಲಾಂಗಾಯ ನಮಃ । ಅಮೃತೋದ್ಭವಾಯ ನಮಃ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ ವೃಕ್ಷರಾಜಾಯ ಧೀಮಹಿ । ತನ್ನೋಽಶ್ವತ್ಥಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ನಾರಾಯಣ ಋಷಿಃ । ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ನಾರಾಯಣೋ ದೇವತಾ ॥

ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸೇ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ । ರುದ್ರತೇಜಸೇ ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ । ವಹ್ನಿತೇಜಸೇ ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ । ಸೂರ್ಯತೇಜಸೇ ಕವಚಾಯ ಹುಮ್ । ಸೋಮತೇಜಸೇ ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ ॥

ನವನೀತಘನಶ್ಯಾಮಂ ನಳಿನಾಯತಲೋಚನಮ್ ।
ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಪದ್ಮಪೀತವಸ್ತ್ರಾದ್ಯಲಂಕೃತಮ್ ॥

ಕುಂದೇಂದುಧವಳೋಪೇತಂ ಕೌಸ್ತುಭೇನ ವಿರಾಜಿತಮ್ ।
ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕಂ ವಂದೇ ವನಮಾಲಾಧರಂ ಹರಿಮ್ ॥

ಓಂ ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ॥

ಅಷ್ಟವಾರಂ ಜಪಿತ್ವಾ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಕಲ್ಪೋಕ್ತಪೂಜಾ

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾದೀನಾಂ ಸ್ಥಾನಂ ತ್ವಂ ವೃಕ್ಷರಾಟ್ ಸ್ವಯಮ್ ।
ಅಂಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಅಹೋ ಸ್ವಾಮಿನ್ ಸ್ಥಾತವ್ಯಂ ನು ತ್ವಯಾ ವಿಭೋ ॥
ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಆವಾಹನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಮೂಲಾನಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಸ್ಯ ಋಗಾದ್ಯಾಶ್ಶಾಂಗಪಲ್ಲವಾಃ ।
ಫಲಾನಿ ಯಜ್ಞಶಾಖಾಶ್ಚ ವಾಙ್ಮಯೋ ಮೇ ದಯಾಂ ಕುರು ॥
ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಆಸನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಸರ್ವತೀರ್ಥಮಯೋ ಯಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವದೇವಮಯೋ ಯತಃ ।
ಸರ್ವತೀರ್ಥಾಂಬುಧಿಃ ತಸ್ಮಾತ್ ಪಾದ್ಯಮಾದತ್ಸ್ವ ವೃಕ್ಷರಾಟ್ ॥
ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಪಾದ್ಯಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಆಪೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಯತ್ ಬೀಜಂ ಆಪೋ ಧರ್ಮಃ ಸನಾತನಃ ।
ಅರ್ಘ್ಯಃ ಪವಿತ್ರಂ ನಾಸ್ತ್ಯನ್ಯತ್ ಅಪಾಮರ್ಘ್ಯಂ ಗೃಹಾಣ ಮೇ ॥
ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಅರ್ಘ್ಯಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಶುದ್ಧ್ಯಂತಿ ದ್ರವ್ಯಗಾತ್ರಾಣಿ ಗಂಗಾತೋಯೇನ ನಿತ್ಯಶಃ ।
ಅತಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಸ್ನಾಪಯೇ ಯಜ್ಞವೃಕ್ಷರಾಟ್ ॥
ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಸ್ನಾನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಸರ್ವಭೂತನಿವಾಸಾಯ ಸರ್ವದೇವಮಯಾಯ ಚ ।

ಸರ್ವಲಜ್ಜಾನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ವಾಸಸೀ ಕಲ್ಪಯಾಮ್ಯಹಮ್ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ವಸ್ತ್ರಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಯತೋ ಗಂಧವತೀ ಭೂಮಿಃ ಭೂಮಿರೂಪಾ ಹಿ ಪಾದಪಾಃ ।
ರಾಜಾ ತ್ವಂ ಪಾದಪಾನಾಂ ಚ ಚಂದನಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಗಂಧಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ವೃಕ್ಷರಾಜ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಯಜ್ಞರಾಜ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ।
ಯಜ್ಞಾಂಗರೂಪ ಯಜ್ಞೇಶ ವೃಕ್ಷಾಶ್ವತ್ಥ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ನಿರ್ಯಾಸಂ ವೃಕ್ಷರಾಜಾನಾಂ ಧೂಪಾರ್ಥಂ ಕಲ್ಪಯಾಮ್ಯಹಮ್ ।
ಧರ್ಮರೂಪೇಣ ವರ್ತಂತೇ ವೃಕ್ಷಾಶ್ವತ್ಥ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಧೂಪಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಚಕ್ಷುರ್ದಂ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ತಿಮಿರಸ್ಯ ನಿವಾರಣಮ್ ।
ಆರ್ತಿಕ್ಯಂ ಕಲ್ಪಯೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಿಗೃಹ್ಣೀಷ್ವ ವೃಕ್ಷರಾಟ್ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ದೀಪಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಅನ್ನಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಯಜ್ಞಶ್ಚಾನ್ನಾತ್ ಪ್ರವರ್ತತೇ ।
ಅಶ್ವತ್ಥ ಯಜ್ಞರೂಪೋಽಸಿ ನೈವೇದ್ಯಂ ತೇಽರ್ಪಯಾಮ್ಯಹಮ್ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ನೈವೇದ್ಯಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಕ್ಷೀರೋದಸ್ತ್ವಂ ಚ ಯೇನೇಹ ತೇನ ಶ್ರೀಸ್ತ್ವಾಂ ನಿಷೇವತೇ ।
ಸತ್ಯೇನ ತೇನ ವೃಕ್ಷೇಂದ್ರ ಮಾಮಪಿ ಶ್ರೀರ್ನಿಷೇವತಾಮ್ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ತಾಂಬೂಲಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಏಕಾದಶೋಽಸಿ ರುದ್ರಾಣಾಂ ವಸೂನಾಮಷ್ಟಮಸ್ತಥಾ ।
ನಾರಾಯಣೋಽಸಿ ದೇವಾನಾಂ ವೃಕ್ಷರಾಜೋಽಸಿ ಪಿಪ್ಪಲ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಫಲಾನಿ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಅಶ್ವತ್ಥಾಯ ವರೇಣ್ಯಾಯ ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರದಾಯಿನೇ ।
ನಮೋ ದುಃಸ್ವಪ್ನನಾಶಾಯ ಸುಸ್ವಪ್ನಫಲದಾಯಿನೇ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಆರಾತ್ತೇ ಶ್ರೀದೋಽಗ್ನಿರಸ್ತು ಆರಾತ್ಪರಶುರಸ್ತು ತೇ ।
ನಿವಾಸೋಽಸ್ತ್ವಭಿವರ್ಷೇ ತು ಸ್ವಸ್ತಿ ಮೇಽಸ್ತು ವನಸ್ಪತೇ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ನೀರಾಜನಂ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ಆಯುರ್ಬಲಂ ಯಶೋ ವರ್ಚಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪಶುವಸೂನಿ ಚ ।
ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಚ ಮೇಧಾಂ ಚ ತ್ವಂ ನೋ ದೇಹಿ ವನಸ್ಪತೇ ॥

ಆಯುಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ಸೌಭಾಗ್ಯಂ ಸರ್ವದಾ ಶುಭಮ್ ।
ದೇಹಿ ದೇಹಿ ಮಹಾವೃಕ್ಷ ತ್ವಾಮಹಂ ಚಾಭಿವಾದಯೇ ॥

ಶ್ರೀಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಾನ್ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥

ತತಃ ಸಪರಿವಾರಃ ಸಪತ್ನೀಕಃ ಯಜಮಾನಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ।

ಅಶ್ವತ್ಥ ತ್ವಂ ಜಗನ್ನಾಥಃ ಪುರಾ ದೇವೈಃ ವಿನಿರ್ಮಿತಃ ।
ಪಾಪಾತ್ಸಂತ್ರಾಹಿ ನೋ ದೇವ ಪುಣ್ಯಂ ದೇಹಿ ಮಹಾಫಲಮ್ ॥

ಕ್ಷೀರೋದಧಿಸಮುದ್ಭೂತೇ ತುಲಸಿ ಹರಿವಲ್ಲಭೇ ।
ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಫಲಂ ದೇಹಿ ಮಹ್ಯಂ ಸದಾಶಿವೇ ॥

ಇತಿ ॥ ತತಃ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಕರ್ಮಸಾಂಗತಾಫಲಸಿದ್ಧಯೇ ಆಚಾರ್ಯಾದಿಋತ್ವಿಗ್ಭ್ಯಃ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದದ್ಯಾತ್ ॥ ಆಚಾರ್ಯಃ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾಪಿತಕಲಶೋದಕೇನ ದೂರ್ವಾಪಲ್ಲವೈಃ ಸಪತ್ನೀಕಂ ಯಜಮಾನಂ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ ॥ ತತ್ರ ಮಂತ್ರಾಃ

ಓಂ ಆನೋ ಭದ್ರಾ................ ಜನಿತ್ವಮ್ ॥ ಇತಿ ದಶರ್ಚಂ ಸೂಕ್ತಮ್ । [231 ಪುಟೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್]

ವಾಮನಸೂಕ್ತಮ್

ಅಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯೇತಿ ದ್ವಿಪಂಚಾಶದೃಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಉಚಥ್ಯೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಋಷಿಃ । ಜಗತೀ ಪ್ರಸ್ತಾರಪಂಕ್ತಿಃ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಾಂಸಿ । ಆದ್ಯಾನಾಮೇಕಚತ್ವಾರಿಂಶದೃಚಾಂ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ, ತಸ್ಯಾಃ ಸಮುದ್ರಾ ಇತ್ಯಸ್ಯ ವಾಕ್, ಆಪಶ್ಚ, ಶಕಮಯಮಿತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಶಕಧೂಮಸೋಮೌ, ತ್ರಯಃ ಕೇಶಿನ ಇತ್ಯಸ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಸೂರ್ಯವಾಯವಃ ಚತ್ವಾರಿ ವಾಗಿತ್ಯಸ್ಯಾ ವಾಕ್, ಇಂದ್ರಂ ಮಿತ್ರಮಿತಿ ದ್ವಯೋಃ ಸೂರ್ಯಃ ದ್ವಾದಶಪ್ರಧಯ ಇತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಕಾಲಚಕ್ರಂ, ಯಸ್ತ ಇತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸರಸ್ವತೀ, ಯಜ್ಞೇನೇತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಮಾನಮಿತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸೂರ್ಯಃ (ಪರ್ಜನ್ಯಾಗ್ನಯೋ ವಾ) ದಿವ್ಯಂ ಸುಪರ್ಣಮಿತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸರಸ್ವಾನ್ (ಸೂರ್ಯೋ ವಾ) ದೇವತಾಃ ॥

ಓಂ ಅಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯ ಪಲಿತಸ್ಯ ಹೋತುಸ್ತಸ್ಯ ಭ್ರಾತಾ ಮಧ್ಯಮೋ ಅಸ್ತ್ಯಶ್ನಃ । ತೃತೀಯೋ ಭ್ರಾತಾ ಘೃತಪೃಷ್ಠೋ ಅಸ್ಯಾತ್ರಾಪಶ್ಯಂ ವಿಶ್ಪತಿಂ ಸಪ್ತಪುತ್ರಮ್ ॥ ಸಪ್ತ ಯುಂಜಂತಿ ರಥಮೇಕಚಕ್ರಮೇಕೋ ಅಶ್ವೋ ವಹತಿ ಸಪ್ತನಾಮಾ । ತ್ರಿನಾಭಿ

ಚಕ್ರಮಜರಮನರ್ವಂ ಯತ್ರೇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾಧಿ ತಸ್ಥುಃ ॥ ಇಮಂ ರಥಮಧಿ ಯೇ ಸಪ್ತ ತಸ್ಥುಃ ಸಪ್ತಚಕ್ರಂ ಸಪ್ತ ವಹಂತ್ಯಶ್ವಾಃ । ಸಪ್ತ ಸ್ವಸಾರೋ ಅಭಿ ಸಂ ನವಂತೇ ಯತ್ರ ಗವಾಂ ನಿಹಿತಾ ಸಪ್ತ ನಾಮ ॥ ಕೋ ದದರ್ಶ ಪ್ರಥಮಂ ಜಾಯಮಾನಮಸ್ಥನ್ವಂತಂ ಯದನಸ್ಥಾ ಬಿಭರ್ತಿ । ಭೂಮ್ಯಾ ಅಸುರಸೃಗಾತ್ಮಾ ಕ್ವ ಸ್ವಿತ್ಕೋ ವಿದ್ವಾಂಸಮುಪ ಗಾತ್ ಪ್ರಷ್ಟುಮೇತತ್ ॥ ಪಾಕಃ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ಮನಸಾವಿಜಾನನ್ ದೇವಾನಾಮೇನಾ ನಿಹಿತಾ ಪದಾನಿ । ವತ್ಸೇ ಬಷ್ಕಯೇಽಧಿ ಸಪ್ತ ತಂತೂನ್ ವಿ ತತ್ನಿರೇ ಕವಯ ಓತವಾ ಉ ॥ ೧ ॥

ಓಂ ಅಚಿಕಿತ್ವಾನ್ ಚಿಕಿತುಷಶ್ಚಿದತ್ರ ಕವೀನ್ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ವಿದ್ಮನೇ ನ ವಿದ್ವಾನ್ । ವಿ ಯಸ್ತಸ್ತಂಭ ಷಳಿಮಾ ರಜಾಂಸ್ಯಜಸ್ಯ ರೂಪೇ ಕಿಮಪಿ ಸ್ವಿದೇಕಮ್ ॥ ಇಹ ಬ್ರವೀತು ಯ ಈಮಂಗ ವೇದಾಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯ ನಿಹಿತಂ ಪದಂ ವೇಃ । ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಕ್ಷೀರಂ ದುಹ್ರತೇ ಗಾವೋ ಅಸ್ಯ ವವ್ರಿಂ ವಸಾನಾ ಉದಕಂ ಪದಾಪುಃ ॥ ಮಾತಾ ಪಿತರಮೃತ ಆ ಬಭಾಜ ಧೀತ್ಯಗ್ರೇ ಮನಸಾ ಸಂ ಹಿ ಜಗ್ಮೇ । ಸಾ ಬೀಭತ್ಸುರ್ಗರ್ಭರಸಾ ನಿವಿದ್ಧಾ ನಮಸ್ವಂತ ಇದುಪವಾಕಮೀಯುಃ ॥ ಯುಕ್ತಾ ಮಾತಾಸೀದ್ ಧುರಿ ದಕ್ಷಿಣಾಯಾ ಅತಿಷ್ಠದ್ಗರ್ಭೋ ವೃಜನೀಷ್ವಂತಃ । ಅಮೀಮೇದ್ ವತ್ಸೋ ಅನು ಗಾಮಪಶ್ಯದ್ ವಿಶ್ವರೂಪ್ಯಂ ತ್ರಿಷು ಯೋಜನೇಷು ॥ ತಿಸ್ರೋ ಮಾತೄಸ್ತ್ರೀನ್ ಪಿತೄನ್ ಬಿಭ್ರದೇಕ ಊರ್ಧ್ವಸ್ತಸ್ಥೌ ನೇಮವ ಗ್ಲಾಪಯಂತಿ । ಮಂತ್ರಯಂತೇ ದಿವೋ ಅಮುಷ್ಯ ಪೃಷ್ಠೇ ವಿಶ್ವವಿದಂ ವಾಚಮವಿಶ್ವಮಿನ್ವಾಮ್ ॥ ೨ ॥

ಓಂ ದ್ವಾದಶಾರಂ ನಹಿ ತಜ್ಜರಾಯ ವರ್ವರ್ತಿ ಚಕ್ರಂ ಪರಿ ದ್ಯಾಮೃತಸ್ಯ । ಆ ಪುತ್ರಾ ಅಗ್ನೇ ಮಿಥುನಾಸೋ ಅತ್ರ ಸಪ್ತ ಶತಾನಿ ವಿಂಶತಿಶ್ಚ ತಸ್ಥುಃ ॥ ಪಂಚಪಾದಂ ಪಿತರಂ ದ್ವಾದಶಾಕೃತಿಂ ದಿವ ಆಹುಃ ಪರೇ ಅರ್ಧೇ ಪುರೀಷಿಣಮ್ । ಅಥೇಮೇ ಅನ್ಯ ಉಪರೇ ವಿಚಕ್ಷಣಂ ಸಪ್ತಚಕ್ರೇ ಷಳರ ಆಹುರರ್ಪಿತಮ್ ॥ ಪಂಚಾರೇ ಚಕ್ರೇ ಪರಿವರ್ತಮಾನೇ ತಸ್ಮಿನ್ನಾ ತಸ್ಥುರ್ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ । ತಸ್ಯ ನಾಕ್ಷಸ್ತಪ್ಯತೇ ಭೂರಿಭಾರಃ ಸನಾದೇವ ನ ಶೀರ್ಯತೇ ಸನಾಭಿಃ ॥ ಸನೇಮಿ ಚಕ್ರಮಜರಂ ವಿ ವಾವೃತ ಉತ್ತಾನಾಯಾಂ ದಶ ಯುಕ್ತಾ ವಹಂತಿ । ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಚಕ್ಷೂ ರಜಸೈತ್ಯಾವೃತಂ ತಸ್ಮಿನ್ನಾರ್ಪಿತಾ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ॥ ಸಾಕಂಜಾನಾಂ ಸಪ್ತಥಮಾಹುರೇಕಜಂ ಷಳಿದ್ಯಮಾ ಋಷಯೋ ದೇವಜಾ ಇತಿ । ತೇಷಾಮಿಷ್ಟಾನಿ ವಿಹಿತಾನಿ ಧಾಮಶಃ ಸ್ಥಾತ್ರೇ ರೇಜಂತೇ ವಿಕೃತಾನಿ ರೂಪಶಃ ॥ ॥ ೩ ॥

ಓಂ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಸತೀಸ್ತಾಁ ಉ ಮೇ ಪುಂಸ ಆಹುಃ ಪಶ್ಯದಕ್ಷಣ್ವಾನ್ನ ವಿ ಚೇತದಂಧಃ । ಕವಿರ್ಯಃ ಪುತ್ರಃ ಸ ಈಮಾ ಚಿಕೇತ ಯಸ್ತಾ ವಿಜಾನಾತ್ ಸ ಪಿತುಷ್ಪಿತಾಸತ್ ॥ ಅವಃ ಪರೇಣ ಪರ ಏನಾವರೇಣ ಪದಾ ವತ್ಸಂ ಬಿಭ್ರತೀ ಗೌರುದಸ್ಥಾತ್ । ಸಾ ಕದ್ರೀಚೀ ಕಂ ಸ್ವಿದರ್ಧಂ ಪರಾಗಾತ್ ಕ್ವ ಸ್ವಿತ್ ಸೂತೇ ನಹಿ ಯೂಥೇ ಅಂತಃ ॥ ಅವಃ ಪರೇಣ ಪಿತರಂ ಯೋ ಅಸ್ಯಾನುವೇದ ಪರ ಏನಾವರೇಣ । ಕವೀಯಮಾನಃ ಕ ಇಹ ಪ್ರ ವೋಚದ್ ದೇವಂ ಮನಃ ಕುತೋ ಅಧಿ ಪ್ರಜಾತಮ್ ॥ ಯೇ ಅರ್ವಾಂಚಸ್ತಾಁ ಉ ಪರಾಚ ಆಹುರ್ಯೇ ಪರಾಂಚಸ್ತಾಁ ಉ ಅರ್ವಾಚ ಆಹುಃ । ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಯಾ

ಚಕ್ರಥುಃ ಸೋಮ ತಾನಿ ಧುರಾ ನ ಯುಕ್ತಾ ರಜಸೋ ವಹಂತಿ ॥ ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿ ಷಸ್ವಜಾತೇ । ತಯೋರನ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದ್ವತ್ತ್ಯನಶ್ನನ್ನನ್ಯೋ ಅಭಿ ಚಾಕಶೀತಿ ॥ ೪ ॥

ಓಂ ಯತ್ರಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಅಮೃತಸ್ಯ ಭಾಗಮನಿಮೇಷಂ ವಿದಥಾಭಿಸ್ವರಂತಿ । ಇನೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ ಸ ಮಾ ಧೀರಃ ಪಾಕಮತ್ರಾ ವಿವೇಶ ॥ ಯಸ್ಮಿನ್ ವೃಕ್ಷೇ ಮಧ್ವದಃ ಸುಪರ್ಣಾ ನಿವಿಶಂತೇ ಸುವತೇ ಚಾಧಿ ವಿಶ್ವೇ । ತಸ್ಯೇದಾಹುಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದ್ವಗ್ರೇ ತನ್ನೋನ್ನಶದ್ಯಃ ಪಿತರಂ ನ ವೇದ ॥ ಯದ್ಗಾಯತ್ರೇ ಅಧಿ ಗಾಯತ್ರಮಾಹಿತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಾದ್ವಾ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ನಿರತಕ್ಷತ । ಯದ್ವಾ ಜಗಜ್ಜಗತ್ಯಾಹಿತಂ ಪದಂ ಯ ಇತ್ತದ್ವಿದುಸ್ತೇ ಅಮೃತತ್ವಮಾನಶುಃ ॥ ಗಾಯತ್ರೇಣ ಪ್ರತಿ ಮಿಮೀತೇ ಅರ್ಕಮರ್ಕೇಣ ಸಾಮ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇನ ವಾಕಮ್ । ವಾಕೇನ ವಾಕಂ ದ್ವಿಪದಾ ಚತುಷ್ಪದಾಕ್ಷರೇಣ ಮಿಮತೇ ಸಪ್ತ ವಾಣೀಃ ॥ ಜಗತಾ ಸಿಂಧುಂ ದಿವ್ಯಸ್ತಭಾಯದ್ರಥಂತರೇ ಸೂರ್ಯಂ ಪರ್ಯಪಶ್ಯತ್ । ಗಾಯತ್ರಸ್ಯ ಸಮಿಧಸ್ತಿಸ್ರ ಆಹುಸ್ತತೋ ಮಹ್ನಾ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ ಮಹಿತ್ವಾ ॥ ೫ ॥

ಓಂ ಉಪ ಹ್ವಯೇ ಸುದುಘಾಂ ಧೇನುಮೇತಾಂ ಸುಹಸ್ತೋ ಗೋಧುಗುತ ದೋಹದೇನಾಮ್ । ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಸವಂ ಸವಿತಾ ಸಾವಿಷನ್ನೋಽಭೀದ್ಧೋ ಘರ್ಮಸ್ತದು ಷು ಪ್ರ ವೋಚಮ್ ॥ ಹಿಂಕೃಣ್ವತೀ ವಸುಪತ್ನೀ ವಸೂನಾಂ ವತ್ಸಮಿಚ್ಛಂತೀ ಮನಸಾಭ್ಯಾಗಾತ್ । ದುಹಾಮಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಪಯೋ ಅಘ್ನ್ಯೇಯಂ ಸಾ ವರ್ಧತಾಂ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ॥ ಗೌರಮೀಮೇದನು

ಅ ಸ್ತ ತ್ತೋ

ವತ್ಸಂ ಮಿಮಂತಂ ಮೂರ್ಧಾನಂ ಹಿಙ್ಙಕೃಣೋನ್ಮಾತವಾ ಉ । ಸೃಕ್ವಾಣಂ ಘರ್ಮಮಭಿ ವಾವಶಾನಾ ಮಿಮಾತಿ ಮಾಯುಂ ಪಯತೇ ಪಯೋಭಿಃ ॥ ಅಯಂ ಸ ಶಿಂಕ್ತೇ ಯೇನ ಗೌರಭೀವೃತಾ ಮಿಮಾತಿ ಮಾಯುಂ ಧ್ವಸನಾವಧಿ ಶ್ರಿತಾ । ಸಾ ಚಿತ್ತಿಭಿರ್ನಿ ಹಿ ಚಕಾರ ಮರ್ತ್ಯಂ ವಿದ್ಯುದ್ ಭವಂತೀ ಪ್ರತಿ ವವ್ರಿಮೌಹತ ॥ ಅನಚ್ಛಯೇ ತುರಗಾತು ಜೀವಮೇಜದ್ ಧ್ರುವಂ ಮಧ್ಯ ಆ ಪಸ್ತ್ಯಾನಾಮ್ । ಜೀವೋ ಮೃತಸ್ಯ ಚರತಿ ಸ್ವಧಾಭಿರಮರ್ತ್ಯೋ ಮರ್ತ್ಯೇನಾ ಸಯೋನಿಃ ॥ ೬ ॥ 258 ದ್ಯಾ ಪ ನ

ಓಂ ಅಪಶ್ಯಂ ಗೋಪಾಮನಿಪದ್ಯಮಾನಮಾ ಚ ಪರಾ ಚ ಪಥಿಭಿಶ್ಚರಂತಮ್ । ಸ ಸಧ್ರೀಚೀಃ ಸ ವಿಷೂಚೀರ್ವಸಾನ ಆ ವರೀವರ್ತಿ ಭುವನೇಷ್ವಂತಃ ॥ ಯ ಈಂ ಚಕಾರ ನ ಸೋ ಅಸ್ಯ ವೇದ ಯ ಈಂ ದದರ್ಶ ಹಿರುಗಿನ್ನು ತಸ್ಮಾತ್ । ಸ ಮಾತುರ್ಯೋನಾ ಪರಿವೀತೋ ಅಂತರ್ಬಹುಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಋತಿಮಾ ವಿವೇಶ ॥ ದ್ಯೌರ್ಮೇ ಪಿತಾ ಜನಿತಾ ನಾಭಿರತ್ರ ಬಂಧುರ್ಮೇ ಮಾತಾ ಪೃಥಿವೀ ಮಹೀಯಮ್ । ಉತ್ತಾನಯೋಶ್ಚಮ್ವೋ೩ರ್ಯೋನಿರಂತರತ್ರಾ ಪಿತಾ ದುಹಿತುರ್ಗರ್ಭಮಾಧಾತ್ ॥ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಾ ಪರಮಂತಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ಯತ್ರ ಭುವನಸ್ಯ ನಾಭಿಃ । ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಾ ವೃಷ್ಣೋ ಅಶ್ವಸ್ಯ ರೇತಃ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ವಾಚಃ ಪರಮಂ ವ್ಯೋಮ ॥ ಇಯಂ ವೇದಿಃ ಪರೋ ಅಂತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಯಂ ಯಜ್ಞೋ ಭುವನಸ್ಯ ನಾಭಿಃ । ಅಯಂ ಸೋಮೋ ವೃಷ್ಣೋ ಅಶ್ವಸ್ಯ ರೇತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಂ ವಾಚಃ ಪರಮಂ ವ್ಯೋಮ ॥ ೭ ॥

ಅ ಸ್ತ ತ್ತೋ

ಓಂ ಸಪ್ತಾರ್ಧಗರ್ಭಾ ಭುವನಸ್ಯ ರೇತೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಪ್ರದಿಶಾ ವಿಧರ್ಮಣಿ । ತೇ ಧೀತಿಭಿರ್ಮನಸಾ ತೇ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ಪರಿಭುವಃ ಪರಿ ಭವಂತಿ ವಿಶ್ವತಃ ॥ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ ಯದಿವೇದಮಸ್ಮಿ ನಿಣ್ಯಃ ಸಂನದ್ಧೋ ಮನಸಾ ಚರಾಮಿ । ಯದಾ ಮಾಗನ್ ಪ್ರಥಮಜಾ ಋತಸ್ಯಾದಿದ್ ವಾಚೋ ಅಶ್ನುವೇ ಭಾಗಮಸ್ಯಾಃ ॥ ಅಪಾಙ್ ಪ್ರಾಙೇತಿ ಸ್ವಧಯಾ ಗೃಭೀತೋಽಮರ್ತ್ಯೋ ಮರ್ತ್ಯೇನಾ ಸಯೋನಿಃ । ತಾ ಶಶ್ವಂತಾ ವಿಷೂಚೀನಾ ವಿಯಂತಾ ನ್ಯ೧ನ್ಯಂ ಚಿಕ್ಯುರ್ನ ನಿ ಚಿಕ್ಯುರನ್ಯಮ್ ॥ ಋಚೋ ಅಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದುಃ । ಯಸ್ತನ್ನ ವೇದ ಕಿಮೃಚಾ ಕರಿಷ್ಯತಿ ಯ ಇತ್ತದ್ವಿದುಸ್ತ ಇಮೇ ಸಮಾಸತೇ ॥ ಸೂಯವಸಾದ್ ಭಗವತೀ ಹಿ ಭೂಯಾ ಅಥೋ ವಯಂ ಭಗವಂತಃ ಸ್ಯಾಮ । ಅದ್ಧಿ ತೃಣಮಘ್ನ್ಯೇ ವಿಶ್ವದಾನೀಂ ಪಿಬ ಶುದ್ಧಮುದಕಮಾಚರಂತೀ ॥ ೮ ॥ 259 ದ್ಯಾ ಪ ನ

ಓಂ ಗೌರೀರ್ಮಿಮಾಯ ಸಲಿಲಾನಿ ತಕ್ಷತ್ಯೇಕಪದೀ ದ್ವಿಪದೀ ಸಾ ಚತುಷ್ಪದೀ । ಅಷ್ಟಾಪದೀ ನವಪದೀ ಬಭೂವುಷೀ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷರಾ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ॥ ತಸ್ಯಾಃ ಸಮುದ್ರಾ ಅಧಿ ವಿ ಕ್ಷರಂತಿ ತೇನ ಜೀವಂತಿ ಪ್ರದಿಶಶ್ಚತಸ್ರಃ । ತತಃ ಕ್ಷರತ್ಯಕ್ಷರಂ ತದ್ವಿಶ್ವಮುಪ ಜೀವತಿ ॥ ಶಕಮಯಂ ಧೂಮಮಾರಾದಪಶ್ಯಂ ವಿಷೂವತಾ ಪರ ಏನಾವರೇಣ । ಉಕ್ಷಾಣಂ ಪೃಶ್ನಿಮಪಚಂತ ವೀರಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ ॥ ತ್ರಯಃ ಕೇಶಿನ ಋತುಥಾ ವಿ ಚಕ್ಷತೇ ಸಂವತ್ಸರೇ ವಪತ ಏಕ ಏಷಾಮ್ । ವಿಶ್ವಮೇಕೋ ಅಭಿ ಚಷ್ಟೇ ಶಚೀಭಿರ್ಧ್ರಾಜಿರೇಕಸ್ಯ ದದೃಶೇ ನ ರೂಪಮ್ ॥ ಚತ್ವಾರಿ ವಾಕ್ ಪರಿಮಿತಾ

ಪದಾನಿ ತಾನಿ ವಿದುರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯೇ ಮನೀಷಿಣಃ । ಗುಹಾ ತ್ರೀಣಿ ನಿಹಿತಾ ನೇಂಗಯಂತಿ ತುರೀಯಂ ವಾಚೋ ಮನುಷ್ಯಾ
ವದಂತಿ ॥ ಇಂದ್ರಂ ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಮಗ್ನಿಮಾಹುರಥೋ ದಿವ್ಯಃ ಸ ಸುಪರ್ಣೋ ಗರುತ್ಮಾನ್ । ಏಕಂ ಸದ್ವಿಪ್ರಾ ಬಹುಧಾ 260 ದ್ಯಾ ಪ ನ
ವದಂತ್ಯಗ್ನಿಂ ಯಮಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾನಮಾಹುಃ ॥ ೯ ॥

ಅ ಸೂಕ್ತ

ಓಂ ಕೃಷ್ಣಂ ನಿಯಾನಂ ಹರಯಃ ಸುಪರ್ಣಾ ಅಪೋ ವಸಾನಾ ದಿವಮುತ್ಪತಂತಿ । ತ ಆವವೃತ್ರನ್ ತ್ಸದನಾದೃತಸ್ಯಾದಿದ್ ಘೃತೇನ ಪೃಥಿವೀ ವ್ಯುದ್ಯತೇ ॥ ದ್ವಾದಶ ಪ್ರಧಯಶ್ಚಕ್ರಮೇಕಂ ತ್ರೀಣಿ ನಭ್ಯಾನಿ ಕ ಉ ತಚ್ಚಿಕೇತ । ತಸ್ಮಿನ್ ತ್ಸಾಕಂ ತ್ರಿಶತಾ ನ ಶಂಕವೋಽರ್ಪಿತಾಃ ಷಷ್ಟಿರ್ನ ಚಲಾಚಲಾಸಃ ॥ ಯಸ್ತೇ ಸ್ತನಃ ಶಶಯೋ ಯೋ ಮಯೋಭೂರ್ಯೇನ ವಿಶ್ವಾ ಪುಷ್ಯಸಿ ವಾರ್ಯಾಣಿ । ಯೋ ರತ್ನಧಾ ವಸುವಿದ್ಯಃ ಸುದತ್ರಃ ಸರಸ್ವತಿ ತಮಿಹ ಧಾತವೇ ಕಃ ॥ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ । ತೇ ಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನಃ ಸಚಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾಃ ॥ ಸಮಾನಮೇತದುದಕಮುಚ್ಚೈತ್ಯವ ಚಾಹಭಿಃ । ಭೂಮಿಂ ಪರ್ಜನ್ಯಾ ಜಿನ್ವಂತಿ ದಿವಂ ಜಿನ್ವಂತ್ಯಗ್ನಯಃ ॥ ದಿವ್ಯಂ ಸುಪರ್ಣಂ ವಾಯಸಂ ಬೃಹಂತಮಪಾಂ ಗರ್ಭಂ ದರ್ಶತಮೋಷಧೀನಾಮ್ । ಅಭೀಪತೋ ವೃಷ್ಟಿಭಿಸ್ತರ್ಪಯಂತಂ ಸರಸ್ವಂತಮವಸೇ ಜೋಹವೀಮಿ ॥ ೧೦ ॥

ಪರೋ ಮಾತ್ರಯೇತಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿರ್ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಃ । ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೇವತೇ ॥

ಓಂ ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ತನ್ವಾ ವೃಧಾನ ನ ತೇ ಮಹಿತ್ವಮನ್ವಶ್ನುವಂತಿ । ಉಭೇ ತೇ ವಿದ್ಮ ರಜಸೀ ಪೃಥಿವ್ಯಾ 261
ವಿಷ್ಣೋ ದೇವ ತ್ವಂ ಪರಮಸ್ಯ ವಿತ್ಸೇ ॥ ೧ ॥ ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತೋ ದೇವ ಮಹಿಮ್ನಃ ದ್ಯಾ ಪ ನ
ಪರಮಂತಮಾಪ । ಉದಸ್ತಭ್ನಾ ನಾಕಮೃಷ್ವಂ ಬೃಹಂತಂ ದಾಧರ್ಥ ಪ್ರಾಚೀಂ ಕಕುಭಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ॥ ೨ ॥ ಇರಾವತೀ ಧೇನುಮತೀ ಹಿ ಭೂತಂ ಸೂಯವಸಿನೀ ಮನುಷೇ ದಶಸ್ಯಾ । ವ್ಯಸ್ತಭ್ನಾ ರೋದಸೀ ವಿಷ್ಣವೇತೇ ದಾಧರ್ಥ ಪೃಥಿವೀಮಭಿತೋ ಮಯೂಖೈಃ ॥ ೩ ॥ ಉರುಂ ಯಜ್ಞಾಯ ಚಕ್ರಥುರು ಲೋಕಂ ಜನಯಂತಾ ಸೂರ್ಯಮುಷಾಸಮಗ್ನಿಮ್ । ದಾಸಸ್ಯ ಚಿದ್ವೃಷಶಿಪ್ರಸ್ಯ ಮಾಯಾ ಜಘ್ನಥುರ್ನರಾ ಪೃತನಾಜ್ಯೇಷು ॥ ೪ ॥ ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಣೂ ದೃಂಹಿತಾಃ ಶಂಬರಸ್ಯ ನವ ಪುರೋ ನವತಿಂ ಚ ಶ್ನಥಿಷ್ಟಮ್ । ಶತಂ ವರ್ಚಿನಃ ಸಹಸ್ರಂ ಚ ಸಾಕಂ ಹಥೋ ಅಪ್ರತ್ಯಸುರಸ್ಯ ವೀರಾನ್ ॥ ೫ ॥ ಇಯಂ ಮನೀಷಾ ಬೃಹತೀ ಬೃಹಂತೋರುಕ್ರಮಾ ತವಸಾ ವರ್ಧಯಂತೀ । ರರೇ ವಾಂ ಸ್ತೋಮಂ ವಿದಥೇಷು ವಿಷ್ಣೋ ಪಿನ್ವತಮಿಷೋ ವೃಜನೇಷ್ವಿಂದ್ರ ॥ ೬ ॥ ವಷಟ್ತೇ ವಿಷ್ಣವಾಸ ಆ ಕೃಣೋಮಿ ತನ್ಮೇ ಜುಷಸ್ವ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ಹವ್ಯಮ್ । ವರ್ಧಂತು ತ್ವಾ ಸುಷ್ಟುತಯೋ ಗಿರೋ ಮೇ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದಾ ನಃ ॥ ೭ ॥

ಅ ಸೂಕ್ತ

ಮುಂಚಾಮಿತ್ವೇತಿ ಪಂಚರ್ಚಸ್ಯ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಮನಾಶನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಪಂಚಮ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ ॥

ಓಂ ಮುಂಚಾಮಿ ತ್ವಾ ಹವಿಷಾ ಜೀವನಾಯ ಕಮಜ್ಞಾತಯಕ್ಷ್ಮಾದುತ ರಾಜಯಕ್ಷ್ಮಾತ್ । ಗ್ರಾಹಿರ್ಜಗ್ರಾಹ ಯದಿ

ದ್ಯೇತದೇನಂ ತಸ್ಯಾ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಪ್ರ ಮುಮುಕ್ತಮೇನಮ್ ॥ ೧ ॥ ಯದಿ ಕ್ಷಿತಾಯುರ್ಯದಿ ವಾ ಪರೇತೋ ಯದಿ ಮೃತ್ಯೋರಂತಿಕಂ ನೀತ ಏವ । ತಮಾ ಹರಾಮಿ ನಿರ್ಋತೇರುಪಸ್ಥಾದಸ್ಪಾರ್ಷಮೇನಂ ಶತಶಾರದಾಯ ॥ ೨ ॥ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೇಣ ಶತಶಾರದೇನ ಶತಾಯುಷಾ ಹವಿಷಾಹಾರ್ಷಮೇನಮ್ । ಶತಂ ಯಥೇಮಂ ಶರದೋ ನಯಾತೀಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ದುರಿತಸ್ಯ ಪಾರಮ್ ॥ ೩ ॥ ಶತಂ ಜೀವ ಶರದೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾನ್ ಛತಮು ವಸಂತಾನ್ । ಶತಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸವಿತಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಶತಾಯುಷಾ ಹವಿಷೇಮಂ ಪುನರ್ದುಃ ॥ ೪ ॥ ಆಹಾರ್ಷಂ ತ್ವಾವಿದಂ ತ್ವಾ ಪುನರಾಗಾಃ ಪುನರ್ನವ । ಸರ್ವಾಂಗ ಸರ್ವಂ ತೇ ಚಕ್ಷುಃ ಸರ್ವಮಾಯುಶ್ಚ ತೇಽವಿದಮ್ ॥ ೫ ॥

ಓಂ ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ.............. ಮಾಮವಂತು ॥ ಇತ್ಯಾದಯಃ

ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾಃ । ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ತಥಾ ಸಂಕರ್ಷಣೋ ವಿಭುಃ ॥ ೧॥ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಭವಂತು ವಿಜಯಾಯ ತೇ । ಆಖಂಡಲೋಽಗ್ನಿರ್ಭಗವಾನ್ಯಮೋ ವೈ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೨ ॥ ವರುಣಃ ಪವನಶ್ಚೈವ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಸ್ತಥಾ ಶಿವಃ । ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದಿಕ್ಪಾಲಾಃ ಪಾಂತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೩ ॥ ಕೀರ್ತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ರ್ಧೃತಿರ್ಮೇಧಾ ಪುಷ್ಟಿಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕ್ರಿಯಾ ಮತಿಃ । ಬುದ್ಧಿರ್ಲಜ್ಜಾ ವಪುಃ ಶಾಂತಿಃ ಕಾಂತಿಸ್ತುಷ್ಟಿಶ್ಚ ಮಾತರಃ ॥ ೪ ॥ ಏತಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ದೇವಪತ್ನ್ಯಃ ಸಮಾಹಿತಾಃ । ಆದಿತ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಭೌಮೋ ಬುಧಜೀವಸಿತಾರ್ಕಜಾಃ ॥ ೫ ॥ ಗ್ರಹಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ರಾಹುಃ ಕೇತುಶ್ಚ ತರ್ಪಿತಾಃ । ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗಾಃ ॥ ೬ ॥ ಋಷಯೋ ಮನವೋ ಗಾವೋ ದೇವಮಾತರ ಏವ ಚ । ದೇವಪತ್ನ್ಯೋ ದ್ರುಮಾ ನಾಗಾ ದೈತ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಾಃ ॥ ೭ ॥ ಅಸ್ತ್ರಾಣಿ

ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ರಾಜಾನೋ ವಾಹನಾನಿ ಚ । ಔಷಧಾನಿ ಚ ರತ್ನಾನಿ ಕಾಲಸ್ಯಾವಯವಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೮ ॥ ಸರಿತಃ ಸಾಗರಾಃ ಶೈಲಾಸ್ತೀರ್ಥಾನಿ ಜಲದಾ ನದಾಃ । ಏತೇ ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಸರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ॥ ೯ ॥ ಅರಿಷ್ಟಾನಿ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತು ದುರಿತಾನಿ ಭಯಾನಿ ಚ । ಶಾಂತಿರಸ್ತು ಶಿವಂ ಮೇಽಸ್ತು ದೇವಾಃ ಕುರ್ವಂತು ಮಂಗಲಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾ ॥ ಏವಂ ಅಭಿಷಿಕ್ತೋ ಯಜಮಾನಃ ತಿಲಕಾದಿ ಧೃತ್ವಾ, ಆವಾಹಿತಪೀಠದೇವತಾಭ್ಯಶ್ಚ ಉತ್ತರಪೂಜಾಂ ವಿಧಾಯ ಉದ್ವಾಸ್ಯ, ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಶತಾಧಿಕಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಸಂಭೋಜ್ಯ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

ಅನೇನ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನೇನ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥

ಇತಿ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಂ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ಇಷ್ಟಜನೈಃ ಸಹ ಭುಂಜೀತ ॥

॥ ಇತಿ ಶೌನಕೀಯಃ ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಅಥ ಅರ್ಕವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ಯೈಕಾಂ ಭಾರ್ಯಾಂ ಯೋ ದ್ವಿತಯಾಂ ತಥಾ ।
ತೃತೀಯಾಂ ನೋದ್ವಹೇದ್ವಿಪ್ರ ಇತಿ ಧರ್ಮಕೃತೋ ವಿದುಃ ॥

ಯದ್ಯುದ್ವಹೇತ್ತೃತೀಯಾಂ ತು ತರ್ಹಿ ಸಾ ವಿಧವಾ ಭವೇತ್ ।
ಚತುರ್ಥಾದಿವಿವಾಹಾರ್ಥಂ ತೃತೀಯಾರ್ಕಂ ಸಮುದ್ವಹೇತ್ ॥

ಕಲತ್ರದ್ವಯಯೋಗೇಽಪಿ ಅರ್ಕಕನ್ಯಾಂ ಸಮುದ್ವಹೇತ್ ।

ಆದಿತ್ಯದಿವಸೇ ವಾಽಪಿ ಹಸ್ತರ್ಕ್ಷೇ ವಾ ಶನೈಶ್ಚರೇ ।
ಶುಭೇ ದಿನೇ ವಾ ಪೂರ್ವಾಹ್ಣೇ ಕುರ್ಯಾದರ್ಕವಿವಾಹಕಮ್ ॥

ವರಃ ಕೃತಸತ್ಕ್ರಿಯಃ ಗ್ರಾಮಾತ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ ಉದೀಚ್ಯಾಂ ವಾ ಅರ್ಕಸಸ್ಯಸಮೀಪಂ ಗತ್ವಾ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಃ ಉಪವಿಶ್ಯ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ- 264

ಅರ್ಕ ವಿವಾಹ

........ಶುಭತಿಥೌ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ತೃತೀಯಮಾನುಷೀವಿವಾಹಸ್ಯ ಶುಭತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ (ಮಮ ದ್ವಿಕಲತ್ರಯೋಗದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ) ಅರ್ಕವಿವಾಹಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಗುರುಗಣೇಶಪೂಜಾ, ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ, ಮಾತೃಕಾಪೂಜನಂ ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ, ಆಚಾರ್ಯಂ ವೃಣುಯಾತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಅರ್ಕಸಸ್ಯಸ್ಯ ಪುರತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಂ ನಿಧಾಯ, ಅರ್ಕೇ ಛಾಯಾದೇವೀಸಹಿತಂ ಸೂರ್ಯಂ ಪೂಜಯೇತ್ ॥

ಆ ಕೃಷ್ಣೇನೇತ್ಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಸ್ತೂಪಃ ಸವಿತಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಸೂರ್ಯಾವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ಕೃಷ್ಣೇನ ರಜಸಾ ವರ್ತಮಾನೋ ನಿವೇಶಯನ್ನಮೃತಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಚ । ಹಿರಣ್ಯಯೇನ ಸವಿತಾ ರಥೇನಾಽಽದೇವೋ ಯಾತಿ ಭುವನಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ ॥ ಛಾಯಾದೇವೀಸಹಿತಸೂರ್ಯಂ ಅರ್ಕೇ ಆವಾಹಯಾಮಿ ॥

ವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾ ಆವಾಹ್ಯ ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ, ಗುಡೌದನಂ ನೈವೇದ್ಯಂ ಸಮರ್ಪ್ಯ, ವಸ್ತ್ರೇಣ ತಂತುಭಿಶ್ಚಾವೇಷ್ಟ್ಯ, ಪೂಜೋತ್ತರಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ।

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವಾಸಿನ್ಸಪ್ತಾಶ್ವ ಛಾಯಯಾ ಸಹಿತೋ ರವೇ । ತೃತೀಯೋದ್ವಾಹಜಂ ದೋಷಂ ನಿವಾರಯ ಸುಖಂ ಕುರು ॥

ತತೋ ವರಃ ಜಲಮಾದಾಯ ತ್ರಿಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಪರಿಷಿಂಚೇದೇಭಿರ್ಮಂತ್ರೈಃ ॥

ಮಮ ಪ್ರೀತಿಕರಾ ಚೇಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಾ ಪುರಾತನೀ । ಅರ್ಕಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸೃಷ್ಟಾ ಹ್ಯಸ್ಮಾನ್ಸಂಪ್ರತಿ ರಕ್ಷತು ॥ ನಮಸ್ತೇ ಮಂಗಲೇ ದೇವಿ ನಮಃ ಸವಿತುರಾತ್ಮಜೇ । ತ್ರಾಹಿ ಮಾಂ ಕೃಪಯಾ ದೇವಿ ಪತ್ನೀತ್ವಂ ಮೇ ಇಹಾಗತಾ ॥ ಅರ್ಕ ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸೃಷ್ಟಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಹಿತಾಯ ಚ । ವೃಕ್ಷಾಣಾಮಾದಿಭೂತಸ್ತ್ವಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರೀತಿವರ್ಧನಃ ॥ ಕಲತ್ರದ್ವಯಯೋಗೋತ್ಥಂ ಮೃತ್ಯುಂ ಪಾಪಂ ಚ ನಾಶಯ ॥ ಇತ್ಯರ್ಕಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ತತಃ ವರಃ ಆಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರತಿ- 265

ಅರ್ಕ ವಿವಾಹ

ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ ॥ ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ವಾಗ್ದಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ।

ಕಾಶ್ಯಪಾವತ್ಸಾರನೈಧ್ರುವೇತಿತ್ರಿಪ್ರವರಾನ್ವಿತಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನಾಂ ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಪೌತ್ರೀಂ ಸವಿತುಃ ಪೌತ್ರೀಂ ಮಮ .... ಶರ್ಮಣಃ ಪುತ್ರೀಂ ಅರ್ಕನಾಮ್ನೀಂ ....ಪ್ರವರಾನ್ವಿತ ....ಗೋತ್ರೋದ್ಭವಾಯ .... ಪ್ರಪೌತ್ರಾಯ ....ಪೌತ್ರಾಯ ....ಪುತ್ರಾಯ ....ಶರ್ಮಣೇ ವರಾಯ ದಾಸ್ಯೇ ಇತಿ ತ್ರಿವಾರಂ ಉಕ್ತ್ವಾ ವರಸ್ಯ ಮಧುಪರ್ಕಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ತತೋ ವರಃ ಸುಮುಹೂರ್ತೇ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಪೂರ್ವಕಮರ್ಕಂ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ- "ಸ್ವಸ್ತಿನೋ ಮಿಮೀತಾ" ಇತಿ ಮಂತ್ರಂ ಪಠೇತ್ । ಅಥ ಆಚಾರ್ಯೇಣ ಅರ್ಕಕನ್ಯಾದಾನಂ ಕಾರಯೇತ್ ॥ ತತ್ರಾಯಂ ಕ್ರಮಃ ॥ ವಾಗ್ದಾನವದ್ಗೋತ್ರಾದ್ಯುಚ್ಚಾರ್ಯ-

ಕಾಶ್ಯಪಾವತ್ಸಾರ .... ಶರ್ಮಣೇ ವರಾಯ ಆತ್ಮನಶ್ಛಾಯಾಸಹಿತಸವಿತೃಪ್ರೀತಯೇ ಇಮಾಮರ್ಕಕನ್ಯಾಂ ತುಭ್ಯಮಹಂ ಸಂಪ್ರದದೇ ನ ಮಮ ॥ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ವರಹಸ್ತೇ ಸಾಕ್ಷತಜಲಂ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಮಂತ್ರಂ ಪಠೇತ್ ॥

ಅರ್ಕಕನ್ಯಾಂ ಇಮಾಂ ವಿಪ್ರ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಭೂಷಿತಾಮ್ । ಗೋತ್ರಾಯ ಶರ್ಮಣೇ ತುಭ್ಯಂ ದತ್ತಾಂ ವಿಪ್ರ ಸಮಾಶ್ರಯ ॥ ಇತಿ । ತದಾ ವರಃ- 'ಸ್ವಸ್ತಿ' ಇತಿ ಉಕ್ತ್ವಾ- ಕ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ಅದಾತ್...... ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ ॥ ಕಾಮಸ್ತುತಿಂ ಪಠೇತ್ । [೧೩೭ ಪುಟೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾ] ಆಚಾರ್ಯಃ- ಕೃತಸ್ಯ ಅರ್ಕಕನ್ಯಾದಾನಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಇಮಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ತುಭ್ಯಮಹಂ ಸಂಪ್ರದದೇ ॥

ಇತಿ ಹಿರಣ್ಯಂ ದದ್ಯಾತ್ । ತತಃ ವರಃ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ತ್ರಿರಾವೃತ್ತ್ಯಾ ಪಂಚಕೃತ್ವಃ ಅರ್ಕಂ ಆತ್ಮಾನಂ (ವರಂ) ಚ ಸೂತ್ರೇಣಾವೇಷ್ಟಯೇತ್ ॥ ಮಂತ್ರಃ-

ಓಂ ಪರಿ ತ್ವಾ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರ ಇಮಾ ಭವಂತು ವಿಶ್ವತಃ । ವೃದ್ಧಾಯುಮನು ವೃದ್ಧಯೋ ಜುಷ್ಟಾ ಭವಂತು

ಜುಷ್ಟಯಃ ॥ ತಾನ್ನೋ ಮಹೋ ಮರುತ ಏವಯಾವ್ನೋ ವಿಷ್ಣೋರೇಷಸ್ಯ ಪ್ರಭೃಥೇ ಹವಾಮಹೇ । ಓರ್ಣ್ಯವರ್ಣಾನ್ಯಕುಹಾನ್ಯತಸ್ರುಚೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂತಃ ಶಂಸ್ಯಂ ರಾಧ ಈಮಹೇ ॥ ದಶಾವನಿಭ್ಯೋ ದಶಕಕ್ಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ದಶಯೋಕ್ತ್ರೇಭ್ಯೋ ದಶಯೋಜನೇಭ್ಯಃ। ದಶಾಭೀಶುಭ್ಯೋ ಅರ್ಚತಾಜರೇಭ್ಯೋ ದಶ ಧುರೋ ದಶ ಯುಕ್ತಾ ವಹದ್ಭ್ಯಃ ॥ ತೇ ಅದ್ರಯೋ ದಶಯಂತ್ರಾಸ ಆಶವಸ್ತೇಷಾಮಾಧಾನಂ ಪರ್ಯೇತಿ ಹರ್ಯತಮ್ ॥ ತ ಊ ಸುತಸ್ಯ ಸೋಮ್ಯಸ್ಯಾಂಧಸೋಽಂಶೋಃ ಪೀಯೂಷಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಯ ಭೇಜಿರೇ ॥ ತೇ ಸೋಮಾದೋ ಹರೀ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ನಿಂಸತೇಽಂಶುಂ ದುಹಂತೋ ಅಧ್ಯಾಸತೇ ಗವಿ । ತೇಭಿರ್ದುಗ್ಧಂ ಪಪಿವಾನ್ಸೋಮ್ಯಂ ಮಧ್ವಿಂದ್ರೋ ವರ್ಧತೇ ಪ್ರಥತೇ ವೃಷಾಯತೇ ॥ ವೃಷಾ ವೋ ಅಂಶುರ್ನ ಕಿಲಾ ರಿಷಾಥನೇಳಾವಂತಃ ಸದಮಿತ್ ಸ್ಥನಾಶಿತಾಃ । ರೈವತ್ಯೇವ ಮಹಸಾ ಚಾರವಃ ಸ್ಥನ ಯಸ್ಯ ಗ್ರಾವಾಣೋ ಅಜುಷಧ್ವಮಧ್ವರಮ್ ॥

ತತಸ್ಸೂತ್ರಂ ದ್ವೇಧಾ ಕೃತ್ವಾ ಏಕಂ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾ ಅರ್ಕಸ್ಯ ಸ್ಕಂಧೇ ವರೋ ಬಧ್ನೀಯಾತ್, ಅಪರಂ ವರಹಸ್ತೇ ಆಚಾರ್ಯೋ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ ॥ ತತ್ರ ಮಂತ್ರಃ-

ಓಂ ಬೃಹತ್ಸಾಮಕ್ಷತ್ರಭೃದ್ವೃದ್ಧವೃಷ್ಣಿಯಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಭೌಜಃ ಶುಭಿತಮುಗ್ರವೀರಮ್ । ಇಂದ್ರಸ್ತೋಮೇನ ಪಂಚದಶೇನ ಮಧ್ಯಮಿದಂ ವಾತೇನ ಸಗರೇಣ ರಕ್ಷ ॥

ಅಥ ಅರ್ಕಸ್ಯ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಷು ವಿಧಿವತ್ ಕಲಶಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ಹರಿದ್ರಾಗಂಧಯುಕ್ತಜಲೇನಾಪೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಕುಂಭಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ವಿಷ್ಣುಂ ಆವಾಹ್ಯ, ಷೋಡಶೋಪಚಾರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ, ಉತ್ತರತಃ ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಯೋಜಕನಾಮಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯೇತ್ ॥

ಅನ್ವಾಧಾನೇ-

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇಗ್ನೌ.......... ಆಧಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ, ಅಗ್ನಿಂ, ಅಗ್ನಿಂ ವಾಯುಂ, ಸೂರ್ಯಂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಚಾಜ್ಯೇನ ಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಂ......... ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ । ಪರಿಸಮೂಹನಾದಿ ಆಧಾರಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ-

ಸಂಗೋಭಿರಿತ್ಯಸ್ಯಾಂಗಿರಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅರ್ಕವಿವಾಹಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಂ ಗೋಭಿರಾಂಗಿರಸೋ ನಕ್ಷಮಾಣೋ ಭಗ ಇವೇದರ್ಯಮಣಂ ನಿನಾಯ । ಜನೇ ಮಿತ್ರೋ ನ ದಂಪತೀ ಅನಕ್ತಿ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ವಾಜಯಾಶೂರಿವಾಜೌ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಬೃಹಸ್ಪತಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಾ ವಾಮದೇವ ಅಗ್ನಿಃ (ಕಾಮಃ) ಸಮ್ರಾಡನುಷ್ಟುಪ್ । ಅರ್ಕವಿವಾಹಪ್ರಧಾನಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಾ ಕಾಮಕಾಮಾಯ ವಯಂ ಸಮ್ರಾಡ್ಯಜಾಮಹೇ । ತಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ಕಾಮಂ ದತ್ವಾಥೇದಂ ತ್ವಂ ಘೃತಂ ಪಿಬ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ತತಃ ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಆಜ್ಯಂ ಹುತ್ವಾ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಆಚಾರ್ಯಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಗೋಮಿಥುನಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಭೂಯಸೀಂ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ, ಪೂರ್ವವತ್ ಅರ್ಕಂ ಸಂಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಕಲಶಾದೀನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಸದಕ್ಷಿಣಾಕಂ ದತ್ವಾ, ಸ್ವಸ್ತಿ ವಾಚಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಚತುರ್ಥದಿನೇ ಸದ್ಯೋ ವಾ ಅರ್ಕೇ ಸೂರ್ಯಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ, ವಿಸೃಜ್ಯ ದಶ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಅರ್ಕವಿವಾಹವಿಧಿಃ ॥

ಬಾಲವೈಧವ್ಯಯೋಗೇ ತು ಕುಂಭದ್ರುಪ್ರತಿಮಾದಿಭಿಃ ।
ಕೃತ್ವಾ ಲಗ್ನಂ ರಹಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಕನ್ಯಾಮುದ್ವಾಹಯೇದಿತಿ ॥

ಸ್ವರ್ಣಾಂಬುಪಿಪ್ಪಲಾನಾಂ ಚ ಪ್ರತಿಮಾವಿಷ್ಣುರೂಪಿಣೀ ।
ತಯಾ ಸಹ ವಿವಾಹೇ ತು ಪುನರ್ಭೂಸ್ತ್ವಂ ನ ಜಾಯತೇ ॥

ಚಂದ್ರತಾರಾಬಲಾನ್ವಿತೇ ವಿವಾಹೋಕ್ತಶುಭದಿನೇ ಮಂಗಲಸ್ನಾತಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸಪತ್ನೀಕಃ ಯಜಮಾನಃ ಸ್ವಸ್ತಿಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

............ಶುಭತಿಥೌ ಶಾಂತಿದೇವತಾತ್ಮಕಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ಜಾತಾಯಾಃ ....ನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ಬಾಲವೈಧವ್ಯಯೋಗಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಕುಂಭವಿವಾಹ-ಕರ್ಮಾಖ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಕಲಶಾರಾಧನಾರ್ಥಂ ಜಪಪಾರಾಯಣಾರ್ಥಂ ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾನ್ ವೃಣುಯಾತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಐಶಾನ್ಯದಿಶಿ ಚಕ್ರಾಬ್ಜಮಂಡಲಂ ರಚಯೇತ್ ।

ಪದ್ಮಂ ವೃತ್ತತ್ರಯಂ ಚಕ್ರಂ ರಾಶಯೋ ವೀಥಿಕಾ ತಥಾ । ಶೋಭೋಪಶೋಭಕಾಶ್ಚೈವ ಚಕ್ರಾಬ್ಜಸ್ಯ ತು ಲಕ್ಷಣಮ್ ॥

ಮಂಡಲೇ ದೇವತಾಃ ಆವಾಹ್ಯ, ಮಧ್ಯೇ ಧಾನ್ಯರಾಶೌ ಬೃಹಂತಂ ಮೃಣ್ಮಯಕುಂಭಂ ವಿಧಿವತ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯೇತ್ ॥

ತತ್ತ್ವಾಯಾಮಿ......... । ಇತಿ, ವರುಣಂ ಆವಾಹ್ಯ ಪಂಚೋಪಚಾರೋಕ್ತಮುದ್ರಾಃ ಪ್ರದರ್ಶಯೇತ್ ।

ಓಂ ಲಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮನೇ ಗಂಧಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಅಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರಂ ಕನಿಷ್ಠಾಮಧ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ-

ಓಂ ಹಂ ಆಕಾಶಾತ್ಮನೇ ಪುಷ್ಪಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ॥ ತರ್ಜನ್ಯಗ್ರಂ ಅಂಗುಷ್ಠಮಧ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ-

ಓಂ ಯಂ ವಾಯ್ವಾತ್ಮನೇ ಧೂಪಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಅಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರಂ ತರ್ಜನೀಮಧ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ-

ಓಂ ರಂ ಅಗ್ನ್ಯಾತ್ಮನೇ ದೀಪಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಅಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರಂ ಮಧ್ಯಮಾಮಧ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ- 269

ಕುಂಭ ಓಂ ವಂ ಅಮೃತಾತ್ಮನೇ ನೈವೇದ್ಯಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಅಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರಂ ಅನಾಮಿಕಾಮಧ್ಯಪರ್ವಣಿ ಸಂಸ್ಪೃಶ್ಯ- ವಿವಾಹ

ತತಃ ಸಪರಿವಾರಃ ಯಜಮಾನಃ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ ॥

ವರುಣಾಂಗಸ್ವರೂಪಾಯ ಜೀವನಾನಾಂ ಸಮಾಶ್ರಯ ।
ಪತಿಂ ಜೀವಯ ಕನ್ಯಾಯಾಶ್ಚಿರಂ ಪುತ್ರಂ ಸುಖಂ ಕುರು ॥

ತತಃ ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತಾಂ ವಿಷ್ಣುಪ್ರತಿಮಾಂ ಪಂಚಗವ್ಯೇನ ಸಂಶೋಧ್ಯ ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಪೂರ್ವಕಶುದ್ಧಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಮ್

ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

ಪ್ರತಿಮಾನಿರ್ಮಾಣಕಾಲೇ ದಾಹನ-ತಾಡನ-ಛೇದನಾದಿದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಸೂಕ್ತಪಠನಕಾಲೇ ಸಂತತಜಲಧಾರಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಪ್ರಥಮತಃ ಅಗ್ನಿಪದರಹಿತಂ ಮಂತ್ರಂ ಪಠಿತ್ವಾ ತತಃ ಅಗ್ನಿಪದಸಹಿತಂ ಪಠನೀಯಮ್ ।

ಅಗ್ನಿಃ ಸಪ್ತಿಮಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸೌಚೀಕೋ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಅಂಗಭಂಗತಾಡನದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥೇ ಜಲಧಾರಾಸೇಚನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸಪ್ತಿಂ ವಾಜಂಭರಂ ದದಾತಿ ವೀರಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ ಕರ್ಮನಿಃಷ್ಠಾಮ್ । ರೋದಸೀ ವಿ ಚರತ್ಸಮಂಜನ್ನಾರೀಂ ವೀರಕುಕ್ಷಿಂ ಪುರಂಧಿಮ್ ॥ ೧ ॥ ಅಪ್ನಸಃ ಸಮಿದಸ್ತು ಭದ್ರಾ ಮಹೀ ರೋದಸೀ ಆ ವಿವೇಶ । ಏಕಂ ಚೋದಯತ್ಸಮತ್ಸು ವೃತ್ರಾಣಿ

ದಯತೇ ಪುರೂಣಿ ॥ ೨ ॥ ಹತ್ಯಂ ಜರತಃ ಕರ್ಣಮಾವಾದ್ಭ್ಯೋ ನಿರದಹಜ್ಜರೂಥಮ್ । ಅತ್ರಿಂ ಘರ್ಮ ಉರುಷ್ಯದಂತರ್ನೃಮೇಧಂ ಪ್ರಜಯಾಸೃಜತ್ಸಮ್ ॥ ೩ ॥ ದಾದ್ದ್ರವಿಣಂ ವೀರಪೇಶಾ ಋಷಿಂ ಯಃ ಸಹಸ್ರಾ ಸನೋತಿ । ದಿವಿ ಹವ್ಯಮಾತತಾನ ಧಾಮಾನಿ ವಿಭೃತಾ ಪುರುತ್ರಾ ॥ ೪ ॥ ಉಕ್ಥೈರ್ಋಷಯೋ ವಿ ಹ್ವಯಂತೇ ನರೋ ಯಾಮನಿ ಬಾಧಿತಾಸಃ । ವಯೋ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಪತಂತಃ ಸಹಸ್ರಾ ಪರಿ ಯಾತಿ ಗೋನಾಮ್ ॥ ೫ ॥ ವಿಶ ಈಳತೇ ಮಾನುಷೀರ್ಯಾ ಮನುಷೋ ನಹುಷೋ ವಿ ಜಾತಾಃ । ಗಾಂಧರ್ವೀಂ ಪಥ್ಯಾಮೃತಸ್ಯ ಗವ್ಯೂತಿರ್ಘೃತ ಆ ನಿಷತ್ತಾ ॥ ೬ ॥ ಬ್ರಹ್ಮ ಋಭವಸ್ತತಕ್ಷುರ್ಮಹಾಮವೋಚಾಮಾ ಸುವೃಕ್ತಿಮ್ । ಪ್ರಾವ ಜರಿತಾರಂ ಯವಿಷ್ಠ ಮಹಿ ದ್ರವಿಣಮಾ ಯಜಸ್ವ ॥ ೭ ॥

ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಪದಸಹಿತಮ್ ॥

ಓಂ ಅಗ್ನಿಃ ಸಪ್ತಿಂ ವಾಜಂಭರಂ ದದಾತ್ಯಗ್ನಿರ್ವೀರಂ ಶ್ರುತ್ಯಂ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠಾಮ್ । ಅಗ್ನೀ ರೋದಸೀ ವಿ ಚರತ್ಸಮಂಜನ್ನಗ್ನಿರ್ನಾರೀಂ ವೀರಕುಕ್ಷಿಂ ಪುರಂಧಿಮ್ ॥ ೧ ॥ ಅಗ್ನೇರಪ್ನಸಃ ಸಮಿದಸ್ತು ಭದ್ರಾಗ್ನಿರ್ಮಹೀ ರೋದಸೀ ಆ ವಿವೇಶ । ಅಗ್ನಿರೇಕಂ ಚೋದಯತ್ಸಮತ್ಸ್ವಗ್ನಿರ್ವೃತ್ರಾಣಿ ದಯತೇ ಪುರೂಣಿ ॥ ೨ ॥ ಅಗ್ನಿರ್ಹತ್ಯಂ ಜರತಃ ಕರ್ಣಮಾವಾಗ್ನಿರದ್ಭ್ಯೋ ನಿರದಹಜ್ಜರೂಥಮ್ । ಅಗ್ನಿರತ್ರಿಂ ಘರ್ಮ ಉರುಷ್ಯದಂತರಗ್ನಿರ್ನೃಮೇಧಂ ಪ್ರಜಯಾ-ಸೃಜತ್ಸಮ್ ॥ ೩ ॥ ಅಗ್ನಿರ್ದಾದ್ದ್ರವಿಣಂ ವೀರಪೇಶಾ ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಂ ಯಃ ಸಹಸ್ರಾ ಸನೋತಿ । ಅಗ್ನಿರ್ದಿವಿ ಹವ್ಯಮಾ

ತತಾನಾಗ್ನೇರ್ಧಾಮಾನಿ ವಿಭೃತಾ ಪುರುತ್ರಾ ॥ ೪ ॥ ಅಗ್ನಿಮುಕ್ಥೈರ್ಋಷಯೋ ವಿ ಹ್ವಯಂತೇಽಗ್ನಿಂ ನರೋ ಯಾಮನಿ ಬಾಧಿತಾಸಃ । ಅಗ್ನಿಂ ವಯೋ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಪತಂತೋಽಗ್ನಿಃ ಸಹಸ್ರಾ ಪರಿ ಯಾತಿ ಗೋನಾಮ್ ॥ ೫ ॥ ಅಗ್ನಿಂ ವಿಶ ಈಳತೇ ಮಾನುಷೀರ್ಯಾ ಅಗ್ನಿಂ ಮನುಷೋ ನಹುಷೋ ವಿ ಜಾತಾಃ । ಅಗ್ನಿರ್ಗಾಂಧರ್ವೀಂ ಪಥ್ಯಾಮೃತಸ್ಯಾಗ್ನೇ-ರ್ಗವ್ಯೂತಿರ್ಘೃತ ಆ ನಿಷತ್ತಾ ॥ ೬ ॥ ಅಗ್ನಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಋಭವಸ್ತತಕ್ಷುರಗ್ನಿಂ ಮಹಾಮವೋಚಾಮಾ ಸುವೃಕ್ತಿಮ್ । ಅಗ್ನೇ ಪ್ರಾವ ಜರಿತಾರಂ ಯವಿಷ್ಠಾಗ್ನೇ ಮಹಿ ದ್ರವಿಣಮಾ ಯಜಸ್ವ ॥ ೭ ॥

ಪ್ರತಿಮಾಂ ಕಲಶೋಪರಿ ನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ।

ಓಂ ಕ್ರೋಂ ಹ್ರೀಂ ಆಂ ಯಂ ತ್ವೋನಾ ಧ್ರುವಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ।

ಓಂ ವಿ ಮೇ ಕರ್ಣಾ ಪತಯತೋ ವಿ ಚಕ್ಷುರ್ವೀ೩ದಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ಹೃದಯ ಆಹಿತಂ ಯತ್ । ವಿ ಮೇ ಮನಶ್ಚರತಿ ದೂರಆಧೀಃ ಕಿಂ ಸ್ವಿದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಕಿಮು ನೂ ಮನಿಷ್ಯೇ ॥ ಓಂ ಮಹಶ್ಚಿತ್ತ್ವಮಿಂದ್ರ ಯತ ಏತಾನ್ ಮಹಶ್ಚಿದಸಿ ತ್ಯಜಸೋ ವರೂತಾ । ಸ ನೋ ವೇಧೋ ಮರುತಾಂ ಚಿಕಿತ್ವಾನ್ ತ್ಸುಮ್ನಾ ವನುಷ್ವ ತವ ಹಿ ಪ್ರೇಷ್ಠಾ ॥ ಓಂ ಜಾತವೇದಸೇ .... ಅಗ್ನಿಃ ॥ ಓಂ ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ .... ಧ್ರುವಮ್ ॥

ಓಂ ಆಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ರೋಂ ಯಂ ರಂ ಲಂ ವಂ ಶಂ ಷಂ ಸಂ ಹಂ ಸಃ ಅಮುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣ ಇಹ ಪ್ರಾಣ ಅಮುಷ್ಯ ಜೀವಃ ಸ್ಥಿತಃ ಅಮುಷ್ಯ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಾಙ್ಮನಶ್ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರಜಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣಪ್ರಾಣಾ ಇಹಾಗತ್ಯ ಸುಖಂ ಚಿರಂ ಸುಪ್ರಸನ್ನಂ ಸುಸ್ಥಿರಂ

ಸನ್ನಿಹಿತಾಃ ತಿಷ್ಠಂತು ಸ್ವಾಹಾ ॥

ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮೇಧಾತಿಥಿರ್ವಿಷ್ಣುರ್ಗಾಯತ್ರೀ । ವಿಷ್ಣೋಃ ಆವಾಹನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥ ಓಂ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುಃ .... ಪಾಂಸುರೇ ॥ ಓಂ ಭೂಃ ವಿಷ್ಣುಂ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭುವಃ ವಿಷ್ಣುಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಸುವಃ ವಿಷ್ಣುಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ । ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವಃ ವಿಷ್ಣುಮ್ ಆವಾಹಯಾಮಿ ॥ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ । ಪೂಜಯಾಮಿ ॥

ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಋಷಿಃ । ದೈವೀ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಃ । ನಾರಾಯಣೋ ದೇವತಾ ॥

ಓಂ ಕ್ರುದ್ಧೋಲ್ಕಾಯ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ । ತರ್ಜನ್ಯಾದಿತ್ರಯೇಣ ಪ್ರಸಾರಿತೇನ ಹೃದಯಮ್ ।

ಓಂ ಮಹೋಲ್ಕಾಯ ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಅಂಗುಷ್ಠತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ಯೋಜಿತಮುಖಾಭ್ಯಾಂ ಅಧೋಗ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಶಿರಃ ।

ಓಂ ವೀರೋಲ್ಕಾಯ ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ । ಪ್ರಸೃತಾಂಗುಷ್ಠಮುಖೇನ ಶಿಖಾಮ್ ।

ಓಂ ದ್ಯೂಲ್ಕಾಯ ಕವಚಾಯ ಹುಮ್ । ಕರದ್ವಯದಶಾಂಗುಲಿಭಿಃ ಪ್ರಸೃತಾಭಿಃ ಕವಚಮ್ ।

ಓಂ ಜ್ಞಾನೋಲ್ಕಾಯ ನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ವೌಷಟ್ । ತರ್ಜನೀಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನೇತ್ರೇ, ಅನಾಮಿಕಾಸಹಿತಂ ನೇತ್ರತ್ರಯಮ್ ।

ಓಂ ಸಹಸ್ರೋಲ್ಕಾಯ ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ । ಅಂಗುಷ್ಠತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ಸಶಬ್ದಮಭಿತೋ ಭ್ರಾಮಿತಾಭ್ಯಾಂ ಅಸ್ತ್ರಮ್ ।

ಧ್ಯಾನಮ್

ವಿಷ್ಣುಂ ಶಾರದಚಂದ್ರಕೋಟಿಸದೃಶಂ ಶಂಖಂ ರಥಾಂಗಂ ಗದಾ-
ಮಂಭೋಜಂ ದಧತಂ ಸಿತಾಬ್ಜನಿಲಯಂ ಕಾಂತ್ಯಾ ಜಗನ್ಮೋಹನಮ್ ।
ಆಬದ್ಧಾಂಗದಹಾರಕುಂಡಲಮಹಾಮೌಲಿಂ ಸ್ಫುರತ್ಕಂಕಣಂ
ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಮುದಾರಕೌಸ್ತುಭಧರಂ ವಂದೇ ಮುನೀಂದ್ರೈಃ ಸ್ತುತಮ್ ॥

ಓಂ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಓಮ್ । ಇತಿ ೮ ವಾರಂ ಜಪಿತ್ವಾ ತತ್ತ್ವನ್ಯಾಸಂ ಮಾತೃಕಾನ್ಯಾಸಂ ಚ ಜಪೇತ್ ॥ ತತಃ ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತೈಃ ವಿಷ್ಣುನಾಮಾವಲಿಭಿಃ ಪುಷ್ಪೈಃ ಅರ್ಚಯೇತ್ । ಧೂಪದೀಪೌ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯ, ನೈವೇದ್ಯಾರ್ಥೇ ಪಾಯಸಂ ನಿವೇದಯೇತ್ ।

ಸಮರ್ಪಣಕಾಲೇ ಮುದ್ರಾಂ ದರ್ಶಯೇತ್ ॥ ತರ್ಜನೀಮಧ್ಯಮಾಂಗುಷ್ಠೈಃ ಪ್ರಾಣಾಹುತಿಃ । ಕನಿಷ್ಠಾನಾಮಿಕಾಂಗುಷ್ಠೈಃ ಅಪಾನಾಹುತಿಃ । ಮಧ್ಯಮಾನಾಮಿಕಾಂಗುಷ್ಠೈಃ ವ್ಯಾನಾಹುತಿಃ । ಕನಿಷ್ಠತರ್ಜನ್ಯಂಗುಷ್ಠೈಃ ಉದಾನಾಹುತಿಃ । ಸರ್ವಾಂಗುಲಿಭಿಃ ಸಮಾನಾಹುತಿಃ । ತತಃ ನೈವೇದ್ಯಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ನೀರಾಜಯೇತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಕನ್ಯಾಂ ಕಲಶಪುರತಃ ಉಪವೇಶ್ಯ ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

........ಶುಭತಿಥೌ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ....ಗೋತ್ರೋದ್ಭವಃ ....ಶರ್ಮಾಹಂ ಮಮ ಕನ್ಯಾಂ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ಜಾತಾಂ ....ನಾಮ್ನೀಂ ಶ್ರೀರೂಪಿಣೀಂ ಕುಂಭಾತ್ಮಕಾಯ ಮಹಾವಿಷ್ಣುರೂಪಿಣೇ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ ॥ ಕನ್ಯಾಂ ಉತ್ಥಾಪ್ಯ ಮಾಲಾದ್ವಯಂ ದತ್ವಾ, ಸ್ವಯಂ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ-
ದೇವ ದೇವ ಜಗನ್ನಾಥ ಜಗದಾನಂದಕಾರಕ । ದಾಸ್ಯಾಮಿ ವಿಷ್ಣವೇ ತುಭ್ಯಂ ಮಮ ಕನ್ಯಾಂ ವಿಧಾನತಃ ॥ ದೇಹಿ ವಿಷ್ಣೋ ವರಂ ದೇವ ಕನ್ಯಾಂ ಪಾಲಯ ದುಃಖಿತಃ । ಅವೈಧವ್ಯಂ ಸುಮಾಂಗಲ್ಯಂ ದೀರ್ಘಾಯುಃ ಶ್ರೀಸುಖಾಪ್ತಯೇ ॥

ಇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಸಮರ್ಪ್ಯ ಪ್ರಣಮೇತ್ । ಕನ್ಯಾ ತು ಮಾಲಾದ್ವಯಂ ಕಲಶೋಪರಿ ಆರೋಪ್ಯ ಚತುಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಉಪವಿಶೇತ್ ॥

ಆಚಾರ್ಯಃ ಮಂಗಲಸೂತ್ರಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಕಲಶಮೂಲೇ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಹರಿದ್ರೋದಕಾಕ್ತಶ್ವೇತಸೂತ್ರಂ ಕುಂಭಂ ಕನ್ಯಾಂ ಚ ಅಧಸ್ತಾತ್ ಉಪರಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮ್ ।

ಓಂ ಪರಿ ತ್ವಾ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರ ಇಮಾ ಭವಂತು ವಿಶ್ವತಃ । ವೃದ್ಧಾಯುಮನು ವೃದ್ಧಯೋ ಜುಷ್ಟಾ ಭವಂತು ಜುಷ್ಟಯಃ ॥

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ತ್ರಿರಾವರ್ತ್ಯ ಸಂವೇಷ್ಟ್ಯ, ಸಿಷ್ಟ್ಯಾಸ್ಯ ದ್ವಯೋಃ ಹರಿದ್ರಾಖಂಡಂ ಆಬಧ್ಯ ಏಕಂ ಕಲಶಕಂಠೇ ಕನ್ಯಾ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಕನ್ಯಾಯಾಃ ವಾಮಹಸ್ತೇ ಅನ್ಯಾಂ ಸುವಾಸಿನೀ ಆಬಧ್ಯ ಕಲಶೋಪರಿಸ್ಥಿತಾಮ್ ಏಕಾಂ ಮಾಲಾಂ ಕನ್ಯಾಕಂಠೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥ ಆಚಾರ್ಯಃ ಮಂಗಲಸೂತ್ರಂ ಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಚ ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಅಂಶುಕಾಂಚಲೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ । ಸಾ ತತ್ರೈವ ಬಧ್ನೀಯಾತ್ । ಕನ್ಯಾ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿನಾಮಭಿಃ ಪುಷ್ಪೈಃ ಕಲಶಂ ಅರ್ಚಯೇತ್ ॥

ಶ್ರೀಮತ್ಸ್ಯಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಕೂರ್ಮಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವರಾಹಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವಾಮನಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಜನಾರ್ದನಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಮಾಧವಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವನಮಾಲಿನೇ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಹಲಾಯುಧಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಗೋವರ್ಧನಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಹೃಷೀಕೇಶಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವೈಕುಂಠಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಪುರುಷೋತ್ತಮಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವಿಶ್ವರೂಪಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವಾಸುದೇವಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀರಾಮಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಹರಯೇ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀದಾಮೋದರಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಶ್ರೀಧರಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀವೇದಾಂಗಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಗರುಡಧ್ವಜಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಅನಂತಾಯ ನಮಃ ।
ಶ್ರೀಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಾಯ ನಮಃ ॥

ಇತಿ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಅಥ ತತ್ರಸ್ಥಪ್ರತಿಮಾಂ ಧಾನ್ಯೋಪರಿ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ, ಮೃತ್ಕುಂಭಂ ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಜಲಾಶಯಂ ಗತ್ವಾ ವಿಭಜೇತ್ ॥ ಆಚಾರ್ಯಃ ಕಲಶಮೇಕಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ವರುಣಸೂಕ್ತಾನಿ ಪಠಿತ್ವಾ, ಕನ್ಯಾಂ ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾದಿ ಚತಸೃಭಿಃ (ಪುಟ 235), ಆನೋಭದ್ರೇತಿ ದಶಋಗ್ಭಿಃ (ಪುಟ 231), ಪರೋ ಮಾತ್ರಯೇತಿ ಸಪ್ತಋಗ್ಭಿಃ (ಪುಟ 261), ಮುಂಚಾಮಿತ್ವೇತಿ ಪಂಚಋಗ್ಭಿಃ (ಪುಟ 261), ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಿತಿ ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕೈಶ್ಚ (ಪುಟ 288), ಪಂಚಪಲ್ಲವೈಃ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ ॥ ಕನ್ಯಾ ಮಂಗಲಸೂತ್ರಂ ಪಾದಾಂಗುಲೀಯಕಂ ಚ ಸುವಾಸಿನ್ಯೈ ಉಪಾಯನದಾನರೂಪೇಣ ದದ್ಯಾತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಸವಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಮಾಸಹಿತಂ ಕಲಶಂ ಆಚಾರ್ಯಾಯ ದತ್ವಾ ಋತ್ವಿಗ್ಭ್ಯಶ್ಚ ಭೂಯಸೀಂ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಕಂ ದತ್ವಾ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ಆಶಿಷಃ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಕುಂಭವಿವಾಹಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ಬಾಲವೈಧವ್ಯಯೋಗಹರಃ ಅಶ್ವತ್ಥವಿವಾಹವಿಧಿಃ ॥

ಸುಹೃದ್ದ್ವಿಜಗುರೂನ್ನಾರೀಂ ಮಂಗಲೋಚ್ಚಾರಣೈಃ ಸಮಮ್ । ಆಹೂಯೋದ್ವಾಹಕಾಲೇ ಚ ರಮ್ಯಭೂಮೌ ಸುಮಂಡಪೇ ॥
ಗತ್ವಾ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಗೌರೀಂ ಚ ಗಣನಾಥಂ ಚ ಭೂರುಹಮ್ । ಭವಾನೀಂ ಚೈವ ಮಂಥಾನೀಂ ಪಿತಾ ಮಂತ್ರಮುದೀರಯೇತ್ ॥
ಉದ್ವಾಹಯಿಷ್ಯೇ ವಿಧಿವದಶ್ವತ್ಥೇನ ಮನೋಹರಾಮ್ । ಕನ್ಯಾಂ ಸೌಭಾಗ್ಯಸೌಖ್ಯಾರ್ಥಹೇತವೇಽಹಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ॥
ನಮಸ್ತೇ ವಿಷ್ಣುರೂಪಾಯ ಜಗದಾನಂದಹೇತವೇ । ಪಿತೃದೇವಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಾಶ್ರಯಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ॥
ವನಾನಾಂ ಪತಯೇ ತುಭ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುರೂಪಾಯ ಭೂರುಹ । ನಮೋ ನಿಖಿಲಪಾಪೌಘನಾಶನಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ॥
ಪೂರ್ವಜನ್ಮಕೃತಂ ಪಾಪಂ ಬಾಲವೈಧವ್ಯಕಾರಕಮ್ । ನಾಶಯಾಽಶು ಸುಖಂ ದೇಹಿ ಕನ್ಯಾಯಾ ಮಮ ಭೂರುಹ ॥

ಇತ್ಯಶ್ವತ್ಥೇನ ಸಹ ವಿವಾಹಸಂಕಲ್ಪಪ್ರಾರ್ಥನೇ । ವಿವಾಹಸ್ತು ಕುಂಭವಿವಾಹವತ್ ವಿಧೇಯಃ । ಕಿಂ ತು ಮೃಣ್ಮಯ-ಕುಂಭಾರಾಧನಾವಿಭಜನಾದಿಕಂ ನಾಸ್ತಿ ॥

ಕದಲೀ(ರಂಭಾ)ವಿವಾಹಃ (ಶಂಖೋಕ್ತಃ)

ದಾರಾಗ್ನಿಹೋತ್ರಸಂಯೋಗಂ ಕುರುತೇ ಯೋಽಗ್ರಜೇ ಸ್ಥಿತೇ । ಪರಿವೇತ್ತಾ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪರಿವಿತ್ತಿಸ್ತು ಪೂರ್ವಜಃ ॥
ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಭ್ರಾತಾ ಯದಾ ತಿಷ್ಠೇದಾಧಾನಂ ನೈವ ಚಾಶ್ರಯೇತ್ । ಅನುಜ್ಞಾತಸ್ತು ಕುರ್ವೀತ ಶಂಖಸ್ಯ ವಚನಂ ಯಥಾ ॥
ಕಾಣಂ ರುಜಾನ್ವಿತಂ ಕುಬ್ಜಂ ಉನ್ಮತ್ತಂ ಕ್ಲೀಬಮೇವ ಚ । ಅಪಸ್ಮಾರಂ ಪೂರ್ವಜಾತಂ ಕದಲ್ಯಾ ತು ವಿವಾಹಯೇತ್ ॥
ಪಶ್ಚಾದನುಜ್ಞಯಾ ರಾಜನ್ ವಿವಾಹೇ ನ ಸ ದೋಷಭಾಕ್ ॥

ಕಾರ್ತಿಕೇ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೇ ವಾ ಮಾಘೇ ವಾ ಫಾಲ್ಗುನೇಽಪಿ ವಾ ।
ವೈಶಾಖೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಾಸೇ ವಾ ವಿವಾಹಂ ರಂಭಯಾ ಸಮಮ್ ॥
ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಫಲಪ್ರದಮ್ । ವಿವಾಹಶ್ಶುಭನಕ್ಷತ್ರೇ ಚಂದ್ರತಾರಾಬಲಾನ್ವಿತೇ ॥
ದಿವಸೇಽಪಿ ದಿವಾ ರಾಜನ್ ಪ್ರಶಸ್ತಃ ಶುಭಕರ್ಮಣಿ । ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಕ್ಲೀಬಾದಿಷು ತ್ವೇಕಂ ಪ್ರಾತರಭ್ಯಜ್ಯ ಸ್ನಾಪಯೇತ್ ॥
ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿಭಿಸ್ಸಮ್ಯಗಲಂಕೃತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನತಃ । ಸುವಾಸಿನೀಭಿರ್ಗೀತಾನಿ ಶೃಣ್ವನ್ನಾರಾಮಸನ್ನಿಧಿಮ್ ॥
ಗತ್ವಾ ಚ ಕದಲೀಮೂಲಂ ಪುಣ್ಯಾಹಂ ವಾಚಯೇತ್ತತಃ । ನಾಂದ್ಯಾಹ್ವಾನಂ ತತಃ ಕುರ್ಯಾದ್ಯಥಾವರ್ಣಂ ಯಥಾವಿಧಿ ॥
ಉನ್ನತ್ವಮೇನಂ ಪಾಪಿಷ್ಠಂ ಕದಲ್ಯಾ ಪರಿಣಯೇ ಮುದಾ ॥

ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಮನಸಾ ಬೃಹತ್ಸಾಮೇತಿ ಮಂತ್ರತಃ । ಕದಲ್ಯಾಂ ಕಂಕಣಂ ಬದ್ಧ್ವಾ ವಿಶ್ವೇತ್ತಾತೇತಿ ಮಂತ್ರತಃ ॥ ವಿಶ್ವೇತ್ತಾತೇತಿ ಪುಮಾನ್ ಬೃಹತ್ಸಾಮೇತಿ ಕದಲೀ ಚ ಕಂಕಣೇ ಧಾರಯೇತಾಮ್ ॥ ಪರಿತ್ವಾ ಗಿರ್ವಣೇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಕದಲ್ಯಾಃ ವಸ್ತ್ರಬಂಧನಮ್ ॥ ಆಶಾಸಾನೇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ಯೋಕ್ತ್ರಂ ದರ್ಭಮಯಂ ದೃಢಮ್ । ಬದ್ಧ್ವಾ ಸ್ವರ್ಣಮಯೀಂ ತಾಳೀಂ ಮಾಂಗಲ್ಯೇತಿ ಚ ಮಂತ್ರತಃ ॥ ಬದ್ಧ್ವಾ ಕಾಂಸ್ಯಮಯೇ ಪಾತ್ರೇ ತಂಡುಲೈರಕ್ಷತೈಶ್ಶುಭೈಃ । ಸ್ವಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ವರೋ ಧೃತ್ವಾ ವೃಕ್ಷಸ್ಯೋಪರಿ ವಿನ್ಯಸೇತ್ ॥ ಏವಂ ಕೃತ್ವಾ ತ್ರಿವಾರಂ ಚ ವೃಕ್ಷಮೂಲಮುಪಾವಿಶೇತ್ ॥ ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಹ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಾಂತಮಾಚರೇತ್ । ವನಸ್ಪತಿಭ್ಯ ಇತ್ಯನುವಾಕೋಕ್ತಾನ್ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಾನುಕ್ತ್ವಾ ಆಜ್ಯಾಹುತೀರ್ಹುತ್ವಾ ಜಯಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಸರ್ಜನಾಂತೇ । ವರಸ್ತ್ವಗ್ನಿಂ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ಹ್ಯುಪಾಸನಮಥಾಚರೇತ್ ॥ ಲೌಕಿಕಾಚಾರಮಾಪನ್ನಃ ಕದಲೀಂ ತಾಂ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥ ತಾಂಬೂಲಾದಿಕಮಾಸಾದ್ಯ ಪೂರ್ವವದ್ಗೃಹಮಾವಿಶೇತ್ ॥ ಸಗೃಹಃ ಸ್ನಾನಸಂದೇಹಶ್ಶುಭಕರ್ಮ ಸಮಾಚರೇತ್ ॥ ಪರಿವೇತ್ತಾದಿದೋಷೋತ್ರ ನ ಭವೇದ್ವೈ ಕದಾಚನ ॥ ಯಜ್ಞಂ ವಾಥ ವಿವಾಹಂ ವಾ ರಾಜ್ಯಂ ವಾ ಪಾಲಯೇತ್ತತಃ । ಉಭಯೋರ್ವೃದ್ಧಿರಭವತ್ಪರಿವಿತ್ತ್ಯಾದಿ ಹೀಯತೇ ॥ ಅನ್ಯಥಾ ದೋಷಮಾಪ್ನೋತಿ ನರಕಂ ಚಾಧಿಗಚ್ಛತಿ । ತತ್ಫಲಂ ಸಂಕರೀಭೂಯಾತ್ಸಂಕರೋ ನರಕಾಯ ವೈ ॥ ಯುಗಾಂತೇ ತು ನ ಮುಕ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾದಪುತ್ರಸ್ಯ ಯಥಾ ತಥಾ ॥

ರಂಭಾವಿವಾಹವಿಧಿಃ (ಶೌನಕೀಯಃ)

ರಂಭಾವಿವಾಹಂ ವದತಿ ಭಗವಾನ್ ಶೌನಕೋ ಮುನಿಃ । ವಿನಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಕನಿಷ್ಠಸ್ತು ನೋದ್ವಹೇತ್ತು ಕದಾಚನ ॥
ಜ್ಯೇಷ್ಠೋಽಪಿ ಚೇತ್ಸರೋಗಃ ಸ್ಯಾದ್ವಿಕಲಾಂಗಃ ಕ್ಷಯಾದಿನಾ । ತ್ವಗ್ದೋಷ ಕುಬ್ಜ ಉನ್ಮತ್ತ ಅಂಧೋ ಮೂಕೋ ಭವೇದ್ಯದಿ ॥
ಏತೇಷಾಂ ಚೈವ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ವಿವಾಹಂ ಕಾರಯೇದ್ಯದಿ । ವಿವಾಹೋಕ್ತದಿನೇ ಕುರ್ಯಾತ್ಸ್ವಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಾನತಃ ॥
ನಾಂದೀಮುಖಾಂಕುರೌ ಚೈವ ರಕ್ಷಾಬಂಧಂ ಚ ವರ್ಜಯೇತ್। ರಂಭಾಮೂಲಾಂತರಂ ಗತ್ವಾ ದೇಹಲೀಂ ಕಾರಯೇದಥ ॥
ಗೋಮಯೇನೋಪಲಿಪ್ಯಾಥ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಪೂರ್ವಕಮ್ । ಸಂಕಲ್ಪಂ ಚ ತತಃ ಕುರ್ಯಾತ್ಕನ್ಯಾವರಣವರ್ಜಿತಃ ॥
ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಮಾಲ್ಯೈಶ್ಚ ರಂಭಾಮೂಲಂ ತು ವೇಷ್ಟಯೇತ್ । ಉಪಲೇಪಾದಿ ಸರ್ವತ್ರ ಆಜ್ಯಭಾಗಾಂತಮಾಚರೇತ್ ॥
ಹಸ್ತಗ್ರಹಣವರ್ಜಂ ಸ್ಯಾತ್ ಸಪ್ತಪದ್ಯಾದಿ ವರ್ಜಯೇತ್ । ಸ್ವಸೂತ್ರೋಕ್ತವಿಧಾನೇನ ವಿವಾಹಾಜ್ಯಾಹುತೀರ್ಹುನೇತ್ ॥
ಅಶ್ಮಸ್ಥಾಪನಲಾಜಾದಿ ನ ಕುರ್ಯಾಚ್ಚ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮ್ । ತತಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾರಭ್ಯ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥
ಔಪಾಸನಂ ನ ಕುರ್ವೀತ ತ್ರಿರಾತ್ರವ್ರತಮಾಚರೇತ್ । ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿ ತಾಂಬೂಲಭಕ್ಷಣಂ ಚ ನ ದೋಷಕೃತ್ ॥
ಪ್ರಸವಾಂತೇ ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ತು ಸೂತಕವ್ರತಮಾಚರೇತ್ । ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ರಂಭಾಚ್ಛೇದಂ ನ ಕಾರಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ರಂಭಾವಿವಾಹವಿಧಿಃ ॥

ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತವಿಧಿಃ

278

(ಶೀಘ್ರವಿವಾಹಫಲಪ್ರದಃ)

ಋತುಸ್ನಾತಾ ಶುದ್ಧಾ ಕನ್ಯಾ ಚಂದ್ರತಾರಾನುಕೂಲೇ ಶುಭದಿನೇ ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾತ್ವಾ ಧೌತಂ ಅಂಶುಕಕಂಚುಕಾದಿಕಂ ಪರಿಧಾಯ ಘೃತದೀಪಂ ಪ್ರಜ್ವಾಲ್ಯ, ಮಾತಾಪಿತರೌ, ಗುರುಂ ಚ ಅಭಿವಂದ್ಯ, ಶುದ್ಧವಸ್ತ್ರಾಸನೋಪರಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖೀ ಉಪವಿಶ್ಯ ಆಚಾಮೇತ್ ॥ ಶ್ರೀಕೇಶವಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀಮಾಧವಾಯ ನಮಃ । ಇತಿ ನಾಮಮಂತ್ರೈಃ ಮಂತ್ರಾವೃತ್ತ್ಯಾ ದ್ವಿರಾಚಮ್ಯ, ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ ಭೂತ್ವಾ ನಾಮಾನಿ ವದೇತ್ ।

ಶ್ರೀಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ । ಶ್ರೀಮಧುಸೂದನಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀವಾಮನಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀಶ್ರೀಧರಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀಹೃಷೀಕೇಶಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀದಾಮೋದರಾಯ ನಮಃ ॥

ತತಃ ಶ್ರೀಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಾಯ ನಮಃ ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ ತ್ರಿವಾರಂ ಸ್ವಶರೀರಂ ಮಾರ್ಜಯೇತ್ । ಅಂಜಲೌ ಶ್ವೇತವರ್ಣಪುಷ್ಪಂ ಸಂಪುಟೀಕೃತ್ಯ-

........ಶುಭತಿಥೌ ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತದೇವತಾದುರ್ಗಾಂತರ್ಗತಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಮಾಂಗಲ್ಯ-ಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ಜಾತಾಯಾಃ ....ನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ಮಮ ಚಿಂತಿತ-ಮನೋರಥಫಲಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ, ಸುರೂಪಾನೇಕಗುಣಸಂಪನ್ನಪತಿಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ, ಗುರುಮುಖೇನ ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀಮಂತ್ರೋಪ-ದೇಶಸ್ವೀಕಾರಪೂರ್ವಕವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನಸಹಿತಯಥಾಶಕ್ತಿ ಜಪಾಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಇತಿ ಸಪುಷ್ಪಜಲಂ ಉತ್ಸೃಜೇತ್ ।) ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ । ಶ್ರೀಗಣಪತಯೇ ನಮಃ । ಭೋ ದೀಪ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ ತ್ವಂ ಅನುಜ್ಞಾಂ ದೇಹಿ ಮೇ ಶುಭಾಮ್ ॥ ಏವಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖೋಪವಿಷ್ಟಸ್ಯ ಗುರೋರಂತಿಕೇ ಉದಙ್ಮುಖೀ ಭೂತ್ವಾ ಉಪದೇಶಾರ್ಥಂ ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯ ಉಪವಿಶೇತ್ ॥

ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀಮಂತ್ರಃ

279

ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀಮಂತ್ರಸ್ಯ ನಂದವ್ರಜಕುಮಾರಿಕಾ ಋಷಯಃ । ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀ ದೇವತಾ ॥

ಕಾತ್ಯಾಯನಿ

ವ್ರತವಿಧಿಃ

ಧ್ಯಾನಮ್

ಚಂದ್ರಹಾಸೋಜ್ಜ್ವಲಕರಾ ಶಾರ್ದೂಲವರವಾಹನಾ ।
ಕಾತ್ಯಾಯನೀ ಶುಭಂ ದದ್ಯಾತ್ ದೇವೀ ದಾನವಘಾತಿನೀ ॥

ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀದುರ್ಗಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕಾತ್ಯಾಯನೀ-ಮಂತ್ರಜಪಾಖ್ಯಂ ಕರ್ತುಂ ಮಂತ್ರಸ್ವೀಕಾರಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಮಂತ್ರಃ

ಕಾತ್ಯಾಯನಿ ಮಹಾಮಾಯೇ ಮಹಾಯೋಗಿನ್ಯಧೀಶ್ವರಿ ।
ನಂದಗೋಪಸುತಂ ದೇವಂ ಪತಿಂ ಮೇ ಕುರು ತೇ ನಮಃ ॥

ಇತಿ ಗುರುಣಾ ಉಪದಿಷ್ಟೇ ಸ್ವಯಂ ತ್ರಿವಾರಂ ಜಪಿತ್ವಾ, ಗುರುಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಅನುಜ್ಞಾಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯ, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖೀ ಉಪವಿಶ್ಯ ಜಪೇತ್ ॥ ೨೨, ೧೭, ೭ ದಿನೇಷು, ೩೨, ೧೬, ೮ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಯಾ, ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ಕ್ರಮೇಣ ಜಪೇತ್ ॥ ಮಣಿಭಿಃ ಧಾನ್ಯೈರ್ವಾ ಗಣಯೇತ್ । ಪ್ರತ್ಯಹಂ ರಂಗವಲ್ಲ್ಯಾ ಅಷ್ಟದಳಪದ್ಮಂ ವಿರಚಯ್ಯ, ಜಪದಶಾಂಶೇನ ಶ್ವೇತವರ್ಣಪುಷ್ಪೈಃ ಪೀತವರ್ಣೈರ್ವಾ ತೇನೈವ ಶ್ಲೋಕೇನ ಅರ್ಚಯೇತ್ ॥ ಶತಾಂಶೇನ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಜಪಸಮಾಪನಕ್ರಮಃ

ಆಚಾರ್ಯಃ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಂ ಕೃತ್ವಾ, ಧಾನ್ಯೋಪರಿ ಕಲಶಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ವರುಣಮಾವಾಹ್ಯ ಪಂಚೋಪಚಾರೈಸ್ಸಂಪೂಜ್ಯ, ಪೀಠಪೂಜಾಪೂರ್ವಕಂ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀನಾಮಕದುರ್ಗಾಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

ಓಂ ಆಂ ಪ್ರಭಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಏಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಔಂ ಸುಪ್ರಭಾಯೈ ನಮಃ ।
ಓಂ ಈಂ ಮಾಯಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಐಂ ವಿಶುದ್ಧಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಅಂ ವಿಜಯಾಯೈ ನಮಃ ।
ಓಂ ಊಂ ಜಯಾಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಓಂ ನಂದಿನ್ಯೈ ನಮಃ । ಓಂ ಅಃ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿದಾಯೈ ನಮಃ ॥

ನವಶಕ್ತಿಪೀಠಮಧ್ಯೇ ಕಾತ್ಯಾಯನೀಂ ಭೂರಾದಿವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾ ಆವಾಹ್ಯ, ಆವಾಹನಾದಿಪಂಚಮುದ್ರಾಃ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯ-

ಏತತ್ತೇ ವದನಂ ಸೌಮ್ಯಂ ಲೋಚನತ್ರಯಭೂಷಿತಮ್ ।
ಪಾತು ನಃ ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯಃ ಕಾತ್ಯಾಯನಿ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥

ಏವಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ, ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೈಃ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಪೂಜಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ನೈವೇದ್ಯಾರ್ಥೇ ಮಧುಕದಳೀಫಲಶರ್ಕರಾಸಂಮಿಶ್ರಿತಂ ಘೃತಾಕ್ತಂ ತ್ರಿಮಧುರಂ ಸಮರ್ಪ್ಯ, ನೀರಾಜಯೇತ್ । ತತಃ ಕುಮಾರೀ ತಿಷ್ಠಂತೀ ಅಂಜಲೌ ಕ್ಷೀರಂ ಸಂಪೂರ್ಯ-

ಕಾತ್ಯಾಯನಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿ ಧೀಮಹಿ । ತನ್ನೋ ದುರ್ಗಿಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥

ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯದೋಷಾದ್ವಾ ಕೃತಂ ತ್ವಂ ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹಸಿ ।
ಪ್ರಸನ್ನಾರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಕಾತ್ಯಾಯನಿ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥

ಇತಿ ಅರ್ಘ್ಯಂ ದದ್ಯಾತ್ । ಏವಂ ತ್ರಿವಾರಮರ್ಘ್ಯಂ ದತ್ವಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಾನ್ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಜಪ-ಪೂಜಾಸಂಪೂರ್ಣ-ಫಲಾವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಆಚಾರ್ಯಾಯ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ವಾ-

ಏತತ್ಕಾಲಪರ್ಯಂತಂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನಪೂರ್ವಕಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀಜಪಾಖ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಶ್ರೀಕಾತ್ಯಾಯನೀ-ದುರ್ಗಾಂತರ್ಗತಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರೀಯತಾಮ್ ॥ ಇತಿ ಜಲಂ ಉತ್ಸೃಜ್ಯ-

ಅಚ್ಯುತಾಯ ನಮಃ । ಅನಂತಾಯ ನಮಃ । ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮಃ ॥ ಇತಿ ತ್ರಿವಾರಂ ವದೇತ್ । ಆಚಾರ್ಯಃ ಉತ್ತರ-ಪೂಜಾಂ ಕೃತ್ವಾ, ಕಲಶೋದಕೇನ ಕುಮಾರೀಂ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ, ಆಶೀರ್ವಚನಂ ವದೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತವಿಧಿಃ ॥

ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯಚರುಹೋಮಪ್ರಯೋಗಃ

(ರಕ್ಷಾವಿಧಿಶ್ಚ)

ಸೌರವರ್ಷಾಂತೇ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರೇ ತ್ರಿಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರೇ ವಾ ಶಿಶುಂ ಸಂಸ್ನಾಪ್ಯ, ಅಲಂಕೃತ್ಯ, ಸಪತ್ನೀಕಃ ಸ್ವದಕ್ಷಿಣತಃ ಶಿಶುಂ ಮಾತುರುತ್ಸಂಗೇ ಉಪವೇಶ್ಯ, ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಾಭ್ಯುದಯಿಕೇ ಕೃತ್ವಾ, ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ದೇಶಕಾಲೌ ಸಂಕೀರ್ತ್ಯ-

..........ಶುಭತಿಥೌ ಶಾಂತಿದೇವತಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಪ್ರೇರಣಯಾ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಮಮ ಶಿಶೋಃ ಆಯುಷ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯಚರುಹೋಮಾಖ್ಯಂ ಆಚಾರ್ಯಮುಖೇನ ಕಾರಯಿಷ್ಯೇ ॥ ತದಂಗತಯಾ ಆಚಾರ್ಯಾದಿ-ಋತ್ವಿಗ್ವರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಹೋಮಾರ್ಥಂ, ಕಲಶಾರಾಧನಾರ್ಥಂ, ಜಪಾರ್ಥಂ ಚ ವೃಣುಯಾತ್ ॥ ಆಚಾರ್ಯಃ- ಸಕುಟುಂಬಕಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರ-ರಾಶಿ-ನಾಮಾನಿ ಉಕ್ತ್ವಾ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಹೋಮಂ ಪ್ರಾರಭೇತ ಸ್ಥಂಡಿಲೋಲ್ಲೇಖನಾದಿ ಬಲವರ್ಧನನಾಮಾನಂ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ, ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನಾಂತೇ ಅನ್ವಾಧಾನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾಹಿತೇ ಅಗ್ನೌ, ಅಗ್ನೇಃ ಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಹೃತ್ಯಾ ಷೋಡಶವಾರಂ ಆಜ್ಯೇನ, ನಾರಾಯಣಂ ಅಷ್ಟವಾರಂ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತೇನ ಮಹಾಪುರುಷಂ ಷೋಡಶವಾರಂ, ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರೇಣ ವಾಸುದೇವಂ ದ್ವಾದಶವಾರಂ, ಷಡಕ್ಷರೇಣ ವಿಷ್ಣುಂ ಷಡ್ವಾರಮಾಜ್ಯೇನ, ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಮಿಧ್ಮೇನ, ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಆಘಾರದೇವತೇ ಆಜ್ಯೇನ, ಅಗ್ನೀಷೋಮೌ ಚಕ್ಷುಷೀ ಆಜ್ಯೇನ, ಅತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂ; ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ ನರಸಿಂಹಂ ಅಷ್ಟವಾರಮಾಜ್ಯೇನ, ಪುನಃ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಂ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಂ ಮೂಲಮಂತ್ರೇಣ ಶಿಶೋಃ ನಾಮನಕ್ಷತ್ರಸಂಪುಟಿತೇನ ೧೦೮ ವಾರಂ ತ್ರಿಮಧುರಾಕ್ತತ್ರಿಗುಣಿತದೂರ್ವಾಂಕುರೈಃ, ಪುನಃ ಪ್ರಧಾನದೇವತಾಃ ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ ದಶವಾರಂ, ಅಗ್ನಿಂ ಷೋಡಶವಾರಂ, ಜಾತವೇದಸಮಗ್ನಿಂ ಏಕವಾರಂ ಚರುದ್ರವ್ಯೇಣ, ಚರುಶೇಷೇಣ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತಮಗ್ನಿಂ......... ಸದ್ಯೋ ಯಕ್ಷ್ಯೇ ।

ಇತ್ಯಂತಮುಕ್ತ್ವಾ ವ್ಯಾಹೃತ್ವಾ ಸಮಿದ್ದ್ವಯಮಗ್ನಾವಾಧಾಯ, ಪರಿಸಮೂಹನಾದ್ಯಾಜ್ಯೇ ದರ್ಭಾಗ್ರಕ್ಷೇಪಣಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಶ್ರಪ್ಯಾನ್ನಮಗ್ನಿಸಮೀಪೇ ಉತ್ತರತೋ ನಿಧಾಯ, ಆಜ್ಯೇನ ಸಹ ತದನ್ನಂ ತ್ರಿಃ ಪರ್ಯಗ್ನಿ ಕೃತ್ವಾ, ತದುಲ್ಮುಕಮುಪಾಸ್ಯ ಅಪಃ

ಸ್ರುಷ್ಟ್ವಾಽಽಜ್ಯೋದ್ವಾಸನಾದಿ ಸ್ರುವಸಂಮಾರ್ಜನಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಅನ್ನಮ್ ಅಭಿಘಾರ್ಯ, ಅಗ್ನ್ಯಾಜ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ನೀತ್ವಾಽಽಜ್ಯಾದ್ದಕ್ಷಿಣತಃ ಆಸಾದ್ಯ ಪುನರಭಿಘಾರ್ಯ, ಅಗ್ನ್ಯಲಂಕರಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ । ಯಜಮಾನಃ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ-

ಶಾಂತಿದೇವತಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ಆಚಾರ್ಯೈಃ ಯಾಃ ಯಾಃ ಯಕ್ಷ್ಯಮಾಣದೇವತಾಃ ತಾಭ್ಯಸ್ತಾಭ್ಯಃ ಅನ್ವಾಧಾನೋಕ್ತಪರಿಕಲ್ಪಿತಹವನೀಯದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಹುತಾನಿ, ಹೋಷ್ಯಮಾಣಾನಿ ಚ ಮಯಾ ಸಕೃದೇವ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾನಿ ನ ಮಮ ॥
ಇತ್ಯಕ್ಷತಜಲಮುತ್ಸೃಜೇತ್ ।

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಷೋಡಶವಾರಮ್ ।

ಓಂ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಷ್ಟವಾರಮ್ ।

ಓಂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ....ದಶಾಂಗುಲಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಇತಿ ಷೋಡಶಋಗ್ಭಿಃ ಸಕೃತ್ ಸಕೃತ್ ।

ಓಂ ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ದ್ವಾದಶವಾರಮ್ ।

ಓಂ ವಿಂ ವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಷಡ್ವಾರಮ್ । ಏವಂ ಹುತ್ವಾ, ಅಗ್ನಿಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ ।

ಅಂಗಾರವರ್ಣಮಭಿತೋಽಂಡಬಹಿಃಪ್ರಭಾಭಿಃ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪರಶ್ವಧಧನುರ್ಧರಮೇಕವೀರಮ್ ।
ಧ್ಯಾಯೇದಜೇಶಪುರುಹೂತಮುಖೈಃ ಸ್ತುವದ್ಭಿರಾವೀತಮಾತ್ಮಪದವೀಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಮ್ ॥

ಅಗ್ನ್ಯಂತರ್ಗತಶ್ರೀಪರಶುರಾಮಾಯ ನಮಃ ॥

ತತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಮಧ್ಯೇ ಕಲಶಮಧ್ಯೇ ಚ ಅನ್ವಾಧಾನೋಕ್ತಪ್ರಧಾನದೇವತಾ ಆವಾಹ್ಯ ಸ್ವಾಗತಾದಿ ಧೂಪದೀಪನೈವೇದ್ಯಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ, ಇಧ್ಮಾಧಾನಾದಿ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ಅಥ ಪ್ರಧಾನಹೋಮಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಋಷಿಃ । ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಃ । ಶ್ರೀನರಸಿಂಹೋ ದೇವತಾ । ಪ್ರಧಾನಾಜ್ಯಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಉಗ್ರಂ ವೀರಂ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಂ ಜ್ವಲಂತಂ ಸರ್ವತೋಮುಖಮ್ । ನೃಸಿಂಹಂ ಭೀಷಣಂ ಭದ್ರಂ ಮೃತ್ಯುಮೃತ್ಯುಂ ನಮಾಮ್ಯಹಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ನರಸಿಂಹಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಅಷ್ಟವಾರಂ ಹುತ್ವಾ ವ್ಯಾಹೃತಿಹೋಮಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ಅಥ ೧೦೮ ವಾರಂ ತ್ರಿಮಧುರಾಕ್ತ (ದಧಿ-ಮಧು-ಘೃತ) ತ್ರಿಗುಣಿತದೂರ್ವಾಂಕುರೈಃ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಮಂತ್ರೇಣ ಜುಹುಯಾತ್ ॥

ಕಹೋಳ ಋಷಿಃ । ಪಂಕ್ತಿಶ್ಛಂದಃ । ಮೃತ್ಯುಂಜಯಾಂತರ್ಗತಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹೋ ದೇವತಾ । ತ್ರಿಮಧುರಾಕ್ತದೂರ್ವಾ-ಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ । ಜೂಂ ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ । ಸಃ ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ । ಸಃ ಕವಚಾಯ ಹುಮ್ । ಜೂಂ ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವೌಷಟ್ । ಓಂ ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ ॥

ಧ್ಯಾನಮ್- ಚಂದ್ರಾರ್ಕಾಗ್ನಿವಿಲೋಚನಂ ಸ್ಮಿತಮುಖಂ ಪದ್ಮದ್ವಯಾಂತಃ ಸ್ಥಿತಂ
ಮುದ್ರಾಪಾಶಮೃಗಾಕ್ಷಸೂತ್ರವಿಲಸತ್ಪಾಣಿಂ ಹಿಮಾಂಶುಪ್ರಭಮ್ ।
ಕೋಟೀರೇಂದುಗಲತ್ಸುಧಾಪ್ಲುತತನುಂ ಹಾರಾದಿಭೂಷೋಜ್ಜ್ವಲಂ
ಕಾಂತ್ಯಾ ವಿಶ್ವವಿಮೋಹನಂ ಪಶುಪತಿಂ ಮೃತ್ಯುಂಜಯಂ ಭಾವಯೇ ॥

ಓಂ ಓಂ ಜೂಂ ಸಃ .... ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ....ಜಾತಂ (ಜಾತಾಂ) ....ನಾಮಾನಂ (ನಾಮ್ನೀಂ) ಶಿಶುಂ ಪಾಲಯ ಪಾಲಯ ಸಃ ಜೂಂ ಓಂ ಓಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಮೃತ್ಯುಂಜಯರುದ್ರಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಾಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥
ಇತಿ ಹುತ್ವಾ ತತಃ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ಚರುಂ ಆಯುಷ್ಯಪ್ರದಸೂಕ್ತೈಃ ಜುಹುಯಾತ್ ॥

ಆನೋಭದ್ರಾ ಇತಿ ದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ರಾಹೂಗಣೋ ಗೌತಮೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ । ಪಂಚಾದ್ಯಾಃ ಸಪ್ತಮೀ ಚ ಜಗತ್ಯಃ, ಷಷ್ಠೀ ವಿರಾಟ್ ಅಷ್ಟಮಾದ್ಯಾಃ ತಿಸ್ರಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ । ಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಆ ನೋ ಭದ್ರಾಃ ಕ್ರತವೋ ಯಂತು ವಿಶ್ವತೋಽದಬ್ಧಾಸೋ ಅಪರೀತಾಸ ಉದ್ಭಿದಃ । ದೇವಾ ನೋ ಯಥಾ ಸದಮಿದ್ವೃಧೇ ಅಸನ್ನಪ್ರಾಯುವೋ ರಕ್ಷಿತಾರೋ ದಿವೇದಿವೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧ ॥

ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯ 284 ಚರುಹೋಮ

ದೇವಾನಾಂ ಭದ್ರಾ ಸುಮತಿರ್ಋಜೂಯತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ರಾತಿರಭಿ ನೋ ನಿ ವರ್ತತಾಮ್ । ದೇವಾನಾಂ ಸಖ್ಯಮುಪ ಸೇದಿಮಾ ವಯಂ ದೇವಾ ನ ಆಯುಃ ಪ್ರ ತಿರಂತು ಜೀವಸೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೨ ॥

ತಾನ್ಪೂರ್ವಯಾ ನಿವಿದಾ ಹೂಮಹೇ ವಯಂ ಭಗಂ ಮಿತ್ರಮದಿತಿಂ ದಕ್ಷಮಸ್ರಿಧಮ್ । ಅರ್ಯಮಣಂ ವರುಣಂ ಸೋಮಮಶ್ವಿನಾ ಸರಸ್ವತೀನಸ್ಸುಭಗಾ ಮಯಸ್ಕರತ್ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೩ ॥

ತನ್ನೋ ವಾತೋ ಮಯೋಭು ವಾತು ಭೇಷಜಂ ತನ್ಮಾತಾ ಪೃಥಿವೀ ತತ್ಪಿತಾ ದ್ಯೌಃ । ತದ್ಗ್ರಾವಾಣಸ್ಸೋಮಸುತೋ ಮಯೋಭುವಸ್ತದಶ್ವಿನಾ ಶೃಣುತಂ ಧಿಷ್ಣ್ಯಾ ಯುವಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೪ ॥

ತಮೀಶಾನಂ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಸ್ಪತಿಂ ಧಿಯಂಜಿನ್ವಮವಸೇ ಹೂಮಹೇ ವಯಮ್ । ಪೂಷಾ ನೋ ಯಥಾ ವೇದಸಾಮಸದ್ವೃಧೇ ರಕ್ಷಿತಾ ಪಾಯುರದಬ್ಧಸ್ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೫ ॥

ಸ್ವಸ್ತಿ ನ ಇಂದ್ರೋ ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ನಃ ಪೂಷಾ ವಿಶ್ವವೇದಾಃ । ಸ್ವಸ್ತಿ ನಸ್ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯೋ ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ದಧಾತು ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೬ ॥

ಪೃಷದಶ್ವಾ ಮರುತಃ ಪೃಶ್ನಿಮಾತರಶ್ಶುಭಂಯಾವಾನೋ ವಿದಥೇಷು ಜಗ್ಮಯಃ । ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ಮನವಸ್ಸೂರಚಕ್ಷಸೋ ವಿಶ್ವೇ ನೋ ದೇವಾ ಅವಸಾ ಗಮನ್ನಿಹ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೭ ॥

ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯ 285 ಚರುಹೋಮ

ಭದ್ರಂ ಕರ್ಣೇಭಿಃ ಶೃಣುಯಾಮ ದೇವಾ ಭದ್ರಂ ಪಶ್ಯೇಮಾಕ್ಷಭಿರ್ಯಜತ್ರಾಃ । ಸ್ಥಿರೈರಂಗೈಸ್ತುಷ್ಟುವಾಂಸಸ್ತನೂಭಿರ್ವ್ಯ-ಶೇಮ ದೇವಹಿತಂ ಯದಾಯುಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೮ ॥

ಶತಮಿನ್ನು ಶರದೋ ಅಂತಿ ದೇವಾ ಯತ್ರಾ ನಶ್ಚಕ್ರಾ ಜರಸಂ ತನೂನಾಮ್ । ಪುತ್ರಾಸೋ ಯತ್ರ ಪಿತರೋ ಭವಂತಿ ಮಾ ನೋ ಮಧ್ಯಾ ರೀರಿಷತಾಯುರ್ಗಂತೋಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೯ ॥

ಅದಿತಿರ್ದ್ಯೌರದಿತಿರಂತರಿಕ್ಷಮದಿತಿರ್ಮಾತಾ ಸ ಪಿತಾ ಸ ಪುತ್ರಃ । ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅದಿತಿಃ ಪಂಚ ಜನಾ ಅದಿತಿರ್ಜಾತ-ಮದಿತಿರ್ಜನಿತ್ವಂ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೦ ॥

ಇಮಂ ಸ್ತೋಮಮಿತಿ ಷೋಳಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಆಂಗೀರಸಃ ಕುತ್ಸೋಽಗ್ನಿರಾದ್ಯಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ಜಗತ್ಯಃ । ಅಂತ್ಯೇ ದ್ವೇ ತ್ರಿಷ್ಟುಭೌ । ಪೂರ್ವೋದೇವಾ ಭವತು ಸುನ್ವತೋರಥ ಇತ್ಯಾದಯಃ ತ್ರಯಃ ಪಾದಾ ದೇವದೇವತ್ಯಾಃ । ತನ್ನೋಮಿತ್ರ ಇತ್ಯರ್ಧರ್ಚಸ್ಯ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾದಿತಿಸಿಂಧುಪೃಥಿವೀದ್ಯಾವೋ ವಾ ದೇವತಾಃ । ಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಇಮಂ ಸ್ತೋಮಮರ್ಹತೇ ಜಾತವೇದಸೇ ರಥಮಿವ ಸಂ ಮಹೇಮಾ ಮನೀಷಯಾ । ಭದ್ರಾ ಹಿ ನಃ ಪ್ರಮತಿರಸ್ಯ ಸಂಸದ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧ ॥

ಓಂ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಮಾಯಜಸೇ ಸ ಸಾಧತ್ಯನರ್ವಾ ಕ್ಷೇತಿ ದಧತೇ ಸುವೀರ್ಯಮ್ । ಸ ತೂತಾವ

286 ಚರುಹೋಮ

ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯ

ಸ್ಯೈನಮಶ್ನೋತ್ಯಂಹತಿರಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೨ ॥

ಓಂ ಶಕೇಮ ತ್ವಾ ಸಮಿಧಂ ಸಾಧಯಾ ಧಿಯಸ್ತ್ವೇ ದೇವಾ ಹವಿರದಂತ್ಯಾಹುತಮ್ । ತ್ವಮಾದಿತ್ಯಾಂ ಆ ವಹ ತಾನ್ ಹ್ಯುಶ್ಮಸ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೩ ॥

ಓಂ ಭರಾಮೇಧ್ಮಂ ಕೃಣವಾಮಾ ಹವೀಂಷಿ ತೇ ಚಿತಯಂತಃ ಪರ್ವಣಾಪರ್ವಣಾ ವಯಮ್ । ಜೀವಾತವೇ ಪ್ರತರಂ ಸಾಧಯಾ ಧಿಯೋಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೪ ॥

ಓಂ ವಿಶಾಂ ಗೋಪಾ ಅಸ್ಯ ಚರಂತಿ ಜಂತವೋ ದ್ವಿಪಚ್ಚ ಯದುತ ಚತುಷ್ಪದಕ್ತುಭಿಃ । ಚಿತ್ರಃ ಪ್ರಕೇತ ಉಷಸೋ ಮಹಾಂ ಅಸ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೫ ॥

ಓಂ ತ್ವಮಧ್ವರ್ಯುರುತ ಹೋತಾಸಿ ಪೂರ್ವ್ಯಃ ಪ್ರಶಾಸ್ತಾ ಪೋತಾ ಜನುಷಾ ಪುರೋಹಿತಃ । ವಿಶ್ವಾ ವಿದ್ವಾಂ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯಾ ಧೀರ ಪುಷ್ಯಸ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೬ ॥

ಓಂ ಯೋ ವಿಶ್ವತಃ ಸುಪ್ರತೀಕಃ ಸದೃಙ್ಙಸಿ ದೂರೇ ಚಿತ್ಸಂತಳಿದಿವಾತಿ ರೋಚಸೇ । ರಾತ್ರ್ಯಾಶ್ಚಿದಂಧೋ ಅತಿ ದೇವ ಪಶ್ಯಸ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೭ ॥

287 ಚರುಹೋಮ

ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯ

ಓಂ ಪೂರ್ವೋ ದೇವಾ ಭವತು ಸುನ್ವತೋ ರಥೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಂಸೋ ಅಭ್ಯಸ್ತು ದೂಢ್ಯಃ । ತದಾ ಜಾನೀತೋತ ಪುಷ್ಯತಾ ವಚೋಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೮ ॥

ಓಂ ವಧೈರ್ದುಃಶಂಸಾಂ ಅಪ ದೂಢ್ಯೋ ಜಹಿ ದೂರೇ ವಾ ಯೇ ಅಂತಿ ವಾ ಕೇ ಚಿದತ್ರಿಣಃ । ಅಥಾ ಯಜ್ಞಾಯ ಗೃಣತೇ ಸುಗಂ ಕೃಧ್ಯಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೯ ॥

ಓಂ ಯದಯುಕ್ಥಾ ಅರುಷಾ ರೋಹಿತಾ ರಥೇ ವಾತಜೂತಾ ವೃಷಭಸ್ಯೇವ ತೇ ರವಃ । ಆದಿನ್ವಸಿ ವನಿನೋ ಧೂಮಕೇತುನಾಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೦ ॥

ಓಮ್ ಅಧ ಸ್ವನಾದುತ ಬಿಭ್ಯುಃ ಪತತ್ರಿಣೋ ದ್ರಪ್ಸಾ ಯತ್ತೇ ಯವಸಾದೋ ವ್ಯಸ್ಥಿರನ್ । ಸುಗಂ ತತ್ತೇ ತಾವಕೇಭ್ಯೋ ರಥೇಭ್ಯೋಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೧ ॥

ಓಮ್ ಅಯಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಧಾಯಸೇಽವಯಾತಾಂ ಮರುತಾಂ ಹೇಳೋ ಅದ್ಭುತಃ । ಮೃಳಾ ಸು ನೋ ಭೂತ್ವೇಷಾಂ ಮನಃ ಪುನರಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೨ ॥

ಓಂ ದೇವೋ ದೇವಾನಾಮಸಿ ಮಿತ್ರೋ ಅದ್ಭುತೋ ವಸುರ್ವಸೂನಾಮಸಿ ಚಾರುರಧ್ವರೇ । ಶರ್ಮನ್‌ತ್ಸ್ಯಾಮ ತವ ಸಪ್ರಥಸ್ತಮೇಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೩ ॥

ಓಂ ಶಕ್ತೇ ಭದ್ರಂ ಯತ್ಸಮಿದ್ಧಃ ಸ್ವೇ ದಮೇ ಸೋಮಾಹುತೋ ಜರಸೇ ಮೃಳಯತ್ತಮಃ । ದಧಾಸಿ ರತ್ನಂ ದ್ರವಿಣಂ ಚ ದಾಶುಷೇಽಗ್ನೇ ಸಖ್ಯೇ ಮಾ ರಿಷಾಮಾ ವಯಂ ತವ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೪ ॥

ಓಂ ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ ಸುದ್ರವಿಣೋ ದದಾಶೋಽನಾಗಾಸ್ತ್ವಮದಿತೇ ಸರ್ವತಾತಾ । ಯಂ ಭದ್ರೇಣ ಶವಸಾ ಚೋದಯಾಸಿ ಪ್ರಜಾವತಾ ರಾಧಸಾ ತೇ ಸ್ಯಾಮ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೫ ॥

ಓಂ ಸ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಸೌಭಗತ್ವಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನಸ್ಮಾಕಮಾಯುಃ ಪ್ರ ತಿರೇಹ ದೇವ । ತನ್ನೋ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ಮಾಮಹಂತಾಮದಿತಿಃ ಸಿಂಧುಃ ಪೃಥಿವೀ ಉತ ದ್ಯೌಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಅಗ್ನಯ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥ ೧೬ ॥

ಜಾತವೇದಸ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಮರೀಚಿಃ ಕಶ್ಯಪೋ ಜಾತವೇದಾ ಅಗ್ನಿಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಚರುಹೋಮೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಜಾತವೇದಸೇ ಸುನವಾಮ ಸೋಮಮರಾತೀಯತೋ ನಿ ದಹಾತಿ ವೇದಃ । ಸ ನಃ ಪರ್ಷದತಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ವಿಶ್ವಾ ನಾವೇವ ಸಿಂಧುಂ ದುರಿತಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ಸ್ವಾಹಾ ॥ ಜಾತವೇದಸ ಅಗ್ನಯೇ ಇದಂ ನ ಮಮ ॥

ಏಭಿಃ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ ಮಂತ್ರೈಃ ಅವದಾನಧರ್ಮೇಣ ಹುತ್ವಾ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾದಿ ಹೋಮಶೇಷಂ ಸಮಾಪಯೇತ್ ॥ ತತಃ ಕಲಶೋದಕಂ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖಂ ಶಿಶುಂ ಅವಸ್ಥಾಪ್ಯ, ಉದಙ್ಮುಖಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪಲ್ಲವೈಃ ಅಭಿಷಿಂಚೇಯುಃ । ಮಂತ್ರಾಃ- ಆನೋಭದ್ರಾದಿ ದಶಋಗ್ಭಿಃ, ಇಮಂ ಸ್ತೋಮಮಿತಿ ಷೋಡಶ ಋಗ್ಭಿಃ, ಜಾತವೇದಸೇ ಇತಿ ಏಕಯಾ, ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತ್ವಿತಿ ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕೈಶ್ಚ ಅಭಿಷಿಂಚೇಯುಃ ॥

ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರಾಃ । ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ತಥಾ ಸಂಕರ್ಷಣೋ ವಿಭುಃ ॥ ೧ ॥ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಶ್ಚಾನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಭವಂತು ವಿಜಯಾಯ ತೇ । ಆಖಂಡಲೋಽಗ್ನಿರ್ಭಗವಾನ್ ಯಮೋ ವೈ ನಿರ್ಋತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೨ ॥ ವರುಣಃ

ಪವನಶ್ಚೈವ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಸ್ತಥಾಶಿವಃ । ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹಿತಾಸ್ಸರ್ವೇ ದಿಕ್ಪಾಲಾಃ ಪಾಂತು ಸರ್ವದಾ ॥ ೩ ॥ ಕೀರ್ತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಧೃತಿರ್ಮೇಧಾ ಪುಷ್ಟಿಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕ್ರಿಯಾ ಮತಿಃ । ಬುದ್ಧಿರ್ಲಜ್ಜಾ ವಪುಶ್ಶಾಂತಿಸ್ತುಷ್ಟಿಃ ಕಾಂತಿಶ್ಚ ಮಾತರಃ ॥ ೪ ॥ ಏತಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಧರ್ಮಪತ್ನ್ಯಸ್ಸಮಾಹಿತಾಃ । ಆದಿತ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಭೌಮೋ ಬುಧಜೀವಸಿತಾರ್ಕಜಾಃ ॥ ೫ ॥ ಗ್ರಹಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ರಾಹುಃ ಕೇತುಶ್ಚ ಸರ್ವದಾ । ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗಾಃ ॥ ೬ ॥ ಋಷಯೋ ಮುನಯೋ ಗಾವೋ ದೇವಮಾತರ ಏವ ಚ । ದೇವಪತ್ನ್ಯೋ ದ್ರುಮಾ ನಾಗಾ ದೈತ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಾಃ ॥ ೭ ॥ ಅಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ರಾಜಾನೋ ವಾಹನಾನಿ ಚ । ಔಷಧಾನಿ ಚ ರತ್ನಾನಿ ಕಾಲಸ್ಯಾವಯವಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ೮ ॥ ಸರಿತಸ್ಸಾಗರಾಶ್ಶೈಲಾಸ್ತೀರ್ಥಾನಿ ಜಲದಾ ನದಾಃ । ಏತೇ ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚಂತು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೯ ॥

ಏವಂ ಪುರಾಣಶ್ಲೋಕೈಃ ಅಭಿಷಿಚ್ಯ, ಕಿಂಚಿತ್ ಹೋಮಸ್ಯ ಭಸ್ಮ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಅಭಿಮಂತ್ರಯೇತ್ ।

ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ನಾಥಃ ಪೂತನಾಭಂಜನೋ ಹರಿಃ । ರಕ್ಷತು ತ್ವರಿತೋ ಬಾಲಂ ಮುಂಚ ಮುಂಚ ಕುಮಾರಕಮ್ ॥ ೧ ॥ ಕೃಷ್ಣ ರಕ್ಷ ಶಿಶುಂ ಶಶ್ವತ್ ಮಧುಕೈಟಭಮರ್ದನ । ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಗವಮಧ್ಯಾಹ್ನಸಾಯಾಹ್ನೇಷು ಚ ಸಂಧ್ಯಯೋಃ ॥ ೨ ॥ ಮಹಾನಿಶಿ ಸದಾ ರಕ್ಷ ಕಂಸಾರಿಷ್ಟನಿಷೂದನ । ಯಕ್ಷರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಾಂಶ್ಚ ಗ್ರಹಾನ್ ಮಾತೃಗ್ರಹಾನಪಿ ॥ ೩ ॥ ಬಾಲಗ್ರಹಾನ್ ವಿಶೇಷೇಣ ಛಿಂದಿ ಛಿಂಧಿ ಮಹಾಭಯಾತ್ । ತ್ರಾಹಿ ತ್ರಾಹಿ ಹರೇ ನಿತ್ಯಂ ತ್ವದ್ರಕ್ಷಾಭೂಷಿತಂ ಶಿಶುಮ್ ॥ ೪ ॥ ಏವಂ ಅಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಶಿಶೋಃ ಲಲಾಟಾದ್ಯಂಗೇಷು ತತ್ ಭಸ್ಮ ಲೇಪಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ದೂರ್ವಾಯುಷ್ಯಚರುಹೋಮಃ ರಕ್ಷಾವಿಧಿಶ್ಚ ॥

ವಿಶೇಷಕಲಶಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನವಿಧಿಃ

ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ, ಅಮುಕಕರ್ಮಾಂಗಕಲಶಪಾತ್ರಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕಕಲಶಾರಾಧನಂ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಕಲಶಪಾತ್ರಮುಪರಿ ದರ್ಭದ್ವಯೇನ ಓಂ ಯಂ ಓಮ್ ಇತಿ ಷೋಡಶವಾರಂ ಅಭಿಮಂತ್ರಯೇತ್ ॥ ಓಂ ರಂ ಓಮ್ ಇತಿ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ವಾರಂ ದರ್ಭೋಲ್ಮುಕೇನ ಅಂತಃ ಬಹಿಶ್ಚ ದಾಹನಂ ತಾಪನಂ ಚ । ತತಃ ದಶವಿಧಮೃದ್ಭಿಃ ದೇವಸ್ಯತ್ವಾ...... ಇತಿ ಲೇಪಯೇತ್।

ಸುಮಿತ್ರ್ಯಾನ.... ಇತಿ ಕ್ಷೀರತ್ವಗ್ಜಲೇನ ಕ್ಷಾಳನಮ್ । ಅಥ ಓಂ ವಂ ಓಮ್ ಇತಿ ದ್ವಾದಶವಾರಂ ಅಮೃತಮನುನಾ ದರ್ಭಾಗ್ರೈಃ ಅಂತಃ ಬಹಿಶ್ಚ ಅಪ್ಲವನಮ್ । ಅಥ ಓಂ ಲಂ ಓಮ್ ಇತಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿವಾರಂ ಕಲಶಪಾತ್ರಸ್ಯ ಅಧೋಭಾಗೇ ಮಾರ್ಜನಮ್ ॥

ಸ್ಯೋನಾ ಪೃಥಿವೀತ್ಯಸ್ಯ ಮೇಧಾತಿಥಿಃ ಪೃಥಿವೀ ಗಾಯತ್ರೀ । ಭೂಪ್ರಾರ್ಥನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ಯೋನಾ ಪೃಥಿವಿ ಭವಾನೃಕ್ಷರಾ ನಿವೇಶನೀ । ಯಚ್ಛಾ ನಃ ಶರ್ಮ ಸಪ್ರಥಃ ॥

ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಿತಿ ಅಂಬರೀಷ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ ಆಪೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಭಿಷ್ಟಯ ಆಪೋ ಭವಂತು ಪೀತಯೇ । ಶಂ ಯೋರಭಿ ಸ್ರವಂತು ನಃ ॥

ಆರಂಗರೇವೇತಿ ಭೂತಾಂಶಃ ಅಶ್ವಿನೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ರಂಗವಲ್ಲೀನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆರಂಗರೇವ ಮಧ್ವೇರಯೇಥೇ ಸಾರಘೇವ ಗವಿ ನೀಚೀನಬಾರೇ । ಕೀನಾರೇವ ಸ್ವೇದಮಾಸಿಷ್ವಿದಾನಾ ಕ್ಷಾಮೇವೋರ್ಜಾ ಸೂಯವಸಾತ್ ಸಚೇಥೇ ॥

ಯೇನ ತೋಕಾಯೇತ್ಯಸ್ಯ ಆತ್ರೇಯಃ ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಃ ಮರುತಃ ಸತೋಬೃಹತೀ । ಧಾನ್ಯಪ್ರಸರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯೇನ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ ಧಾನ್ಯಂ ಬೀಜಂ ವಹಧ್ವೇ ಅಕ್ಷಿತಮ್ । ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ತದ್ಧತ್ತನ ಯದ್ವ ಈಮಹೇ ರಾಧೋ ವಿಶ್ವಾಯು ಸೌಭಗಮ್ ॥

ಪವಿತ್ರಂತೇ ಅಂಗಿರಸಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಜಗತೀ । ದರ್ಭನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪವಿತ್ರಂ ತೇ ವಿತತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೇ ಪ್ರಭುರ್ಗಾತ್ರಾಣಿ ಪರ್ಯೇಷಿ ವಿಶ್ವತಃ । ಅತಪ್ತತನೂರ್ನ ತದಾಮೋ ಅಶ್ನುತೇ ಶೃತಾಸ ಇದ್ವಹಂತಸ್ತತ್ ಸಮಾಶತ ॥

ಆ ಕಲಶೇಷು ಅಂಗಿರಸಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಜಗತೀ । ಕಲಶಗ್ರಹಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಆ ಕಲಶೇಷು ಧಾವತಿ ಶ್ಯೇನೋ ವರ್ಮ ವಿ ಗಾಹತೇ । ಅಭಿ ದ್ರೋಣಾ ಕನಿಕ್ರದತ್ ॥

ತಂತುಂ ತನ್ವನ್ನಿತಿ ದೇವಾ ಅಗ್ನಿರ್ಜಗತೀ । ಸೂತ್ರವೇಷ್ಟನೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಂತುಂ ತನ್ವನ್ರಜಸೋ ಭಾನುಮನ್ವಿಹಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತಃ ಪಥೋ ರಕ್ಷ ಧಿಯಾ ಕೃತಾನ್ । ಅನುಲ್ಬಣಂ ವಯತ ಜೋಗುವಾಮಪೋ ಮನುರ್ಭವ ಜನಯಾ ದೈವ್ಯಂ ಜನಮ್ ॥

ತ್ವೇಷಸ್ತೇ ಇತಿ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭಾರದ್ವಾಜಃ ಅಗ್ನಿಃ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಧೂಪಾಘ್ರಾಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತ್ವೇಷಸ್ತೇ ಧೂಮ ಋಣ್ವತಿ ದಿವಿ ಷಞ್ಛುಕ್ರ ಆತತಃ । ಸೂರೋ ನ ಹಿ ದ್ಯುತಾ ತ್ವಂ ಕೃಪಾ ಪಾವಕ ರೋಚಸೇ ॥

ವಿಶೇಷ

ಅಧಸ್ವಪ್ನೇತಿ ಕಕ್ಷೀವಾನ್ ದೈರ್ಘತಮಸಃ ಔಶಿಜಃ ಅಶ್ವಿನೌ ಗಾಯತ್ರೀ । ಕಲಶಪಾತ್ರಸ್ಯ ಅಧೋಮುಖನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅಧ ಸ್ವಪ್ನಸ್ಯ ನಿರ್ವಿದೇಽಭುಂಜತಶ್ಚ ರೇವತಃ । ಉಭಾ ತಾ ಬಸ್ರಿ ನಶ್ಯತಃ ॥

ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿರಿತಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿಃ ವಸಿಷ್ಠೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಕಲಶಪಾತ್ರಸ್ಯ ಊರ್ಧ್ವಮುಖನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಸುಮತಿಂ ವಸ್ವೋ ಅಶ್ರೇತ್ ಪ್ರತೀಚೀ ಜೂರ್ಣಿರ್ದೇವತಾತಿಮೇತಿ । ಭೇಜಾತೇ ಅದ್ರೀ ರಥ್ಯೇವ ಪಂಥಾಮೃತಂ ಹೋತಾ ನ ಇಷಿತೋ ಯಜಾತಿ ॥

ಪ್ರಸುವ ಆಪೋ ನವರ್ಚಸ್ಯ ಸಿಂಧುಕ್ಷಿತ್ ಪ್ರೈಯಮೇಧಃ ನದ್ಯಃ ಜಗತೀ । ಶ್ರೋಣಾಮೇಕ ಇತಿ ಏಕರ್ಚಸ್ಯ ದೀರ್ಘತಮಾ ಔಚಥ್ಯಋಭವೋ ಜಗತಿ । ಜಲಪೂರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪ್ರ ಸು ವ ಆಪೋ............ಸ್ವಯಶಸೋ ವಿರಪ್ಶಿನಃ ॥ (ಪುಟ 236)

ಓಂ ಶ್ರೋಣಾಮೇಕ ಉದಕಂ ಗಾಮವಾಜತಿ ಮಾಂಸಮೇಕಃ ಪಿಂಶತಿ ಸೂನವಾಭೃತಮ್ । ಆ ನಿಮ್ರುಚಃ ಶಕೃದೇಕೋ ಅಪಾಭರತ್ ಕಿಂ ಸ್ವಿತ್ ಪುತ್ರೇಭ್ಯಃ ಪಿತರಾ ಉಪಾವತುಃ ॥

ಸ ಹಿ ರತ್ನಾನಿ ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಃ ಸವಿತಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ರತ್ನನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ ಹಿ ರತ್ನಾನಿ ದಾಶುಷೇ ಸುವಾತಿ ಸವಿತಾ ಭಗಃ । ತಂ ಭಾಗಂ ಚಿತ್ರಮೀಮಹೇ ॥

ವಿಶೇಷ

ಆ ಪ್ಯಾಯಸ್ವ ಗೋತಮಃ ಸೋಮೋ ಗಾಯತ್ರೀ । ಕ್ಷೀರಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಮ್ ಆ ಪ್ಯಾಯಸ್ವ ಸಮೇತು ತೇ ವಿಶ್ವತಃ ಸೋಮ ವೃಷ್ಣ್ಯಮ್ । ಭವಾ ವಾಜಸ್ಯ ಸಂಗಥೇ ॥

ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣೋ ಗೌತಮೋ ವಾಮದೇವೋ ದಧಿಕ್ರಾ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ದಧಿಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣೋ ಅಕಾರಿಷಂ .... ಆಯೂಂಷಿ ತಾರಿಷತ್ ॥

ಘೃತಂ ಮಿಮಿಕ್ಷೇ ಶೌನಕೋ ಗೃತ್ಸಮದಃ ಸ್ವಾಹಾಕೃತಯಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಘೃತಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಘೃತಂ ಮಿಮಿಕ್ಷೇ ಘೃತಮಸ್ಯ ಯೋನಿರ್ಘೃತೇ ಶ್ರಿತೋ ಘೃತಮ್ವಸ್ಯ ಧಾಮ । ಅನುಷ್ವಧಮಾ ವಹ ಮಾದಯಸ್ವ ಸ್ವಾಹಾಕೃತಂ ವೃಷಭ ವಕ್ಷಿ ಹವ್ಯಮ್ ॥

ಮಧು ವಾತೇತಿ ತೃಚಸ್ಯ ಗೌತಮೋ ರಾಹೂಗಣೋ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಗಾಯತ್ರೀ । ಮಧುಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಮಧು ವಾತಾ ಋತಾಯತೇ ಮಧು ಕ್ಷರಂತಿ ಸಿಂಧವಃ । ಮಾಧ್ವೀರ್ನಃ ಸಂತ್ವೋಷಧೀಃ ॥ ಮಧು ನಕ್ತಮುತೋಷಸೋ ಮಧುಮತ್ ಪಾರ್ಥಿವಂ ರಜಃ । ಮಧು ದ್ಯೌರಸ್ತು ನಃ ಪಿತಾ ॥ ಮಧುಮಾನ್ನೋ ವನಸ್ಪತಿರ್ಮಧುಮಾಁ ಅಸ್ತು ಸೂರ್ಯಃ । ಮಾಧ್ವೀರ್ಗಾವೋ ಭವಂತು ನಃ ॥

ಸ್ವಾದುಃ ಪವಸ್ವ ವೇನೋ ಭಾರ್ಗವಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಜಗತೀ । ಶರ್ಕರಾಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಸ್ವಾದುಃ ಪವಸ್ವ ದಿವ್ಯಾಯ ಜನ್ಮನೇ ಸ್ವಾದುರಿಂದ್ರಾಯ ಸುಹವೀತುನಾಮ್ನೇ । ಸ್ವಾದುರ್ಮಿತ್ರಾಯ ವರುಣಾಯ

ವಾಯವೇ ಬೃಹಸ್ಪತಯೇ ಮಧುಮಾ ಅದಾಭ್ಯಃ ॥ ತತಃ ಪಂಚಗವ್ಯಂ ತತ್ತನ್ಮಂತ್ರೈಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಮಿಶ್ರೀಕೃತ್ಯ-

ಓಂ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ............... ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ॥ ಓಮ್ ॥ ಇತಿ ಕಲಶೇ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೀಯಮ್ ॥

ರುವತಿ ಭೀಮ ಇತಿ ರೇಣುರ್ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಜಗತೀ । ಕಷಾಯೋದಕಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ರುವತಿ ಭೀಮೋ ವೃಷಭಸ್ತವಿಷ್ಯಯಾ ಶೃಂಗೇ ಶಿಶಾನೋ ಹರಿಣೀ ವಿಚಕ್ಷಣಃ । ಆ ಯೋನಿಂ ಸೋಮಃ ಸುಕೃತಂ ನಿ ಷೀದತಿ ಗವ್ಯಯೀ ತ್ವಗ್ಭವತಿ ನಿರ್ಣಿಗವ್ಯಯೀ ॥

ಓಂ ಕಾಂಡಾತ್ಕಾಂಡಾತ್ಪ್ರರೋಹಂತಿ ಪರುಷಃ ಪರುಷಃ ಪರಿ । ಏವಾ ನೋ ದೂರ್ವೇ ಪ್ರ ತನು ಸಹಸ್ರೇಣ ಶತೇನ ಚ ॥ ಇತಿ ದೂರ್ವಾಂಕುರಾನ್ ।

ಬಳಿತ್ಥೇತಿ ಭೌಮೋಽತ್ರಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯನುಷ್ಟುಪ್ । ಮೃತ್ತಿಕಾಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಬಳಿತ್ಥಾ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಖಿದ್ರಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಪೃಥಿವಿ । ಪ್ರ ಯಾ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರವತ್ವತಿ ಮಹ್ನಾ ಜಿನೋಷಿ ಮಹಿನಿ ॥

ಯಾ ಓಷಧೀರಿತಿ ಆಥರ್ವಣೋ ಭಿಷಗೋಷಧಯಃ ಅನುಷ್ಟುಪ್ । ಕಷಾಯೋದಕಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಾ ಓಷಧೀಃ ಪೂರ್ವಾ ಜಾತಾ ದೇವೇಭ್ಯಸ್ತ್ರಿಯುಗಂ ಪುರಾ । ಮನೈ ನು ಬಭ್ರೂಣಾಮಹಂ ಶತಂ ಧಾಮಾನಿ ಸಪ್ತ ಚ ॥ ಶತಂ ವೋ ಅಂಬ ಧಾಮಾನಿ ಸಹಸ್ರಮುತ ವೋ ರುಹಃ । ಅಧಾ ಶತಕ್ರತ್ವೋ ಯೂಯಮಿಮಂ ಮೇ ಅಗದಂ

ವಿಶೇಷ — ಕಲಶ

ಕೃತ ॥ ಓಷಧೀಃ ಪ್ರತಿ ಮೋದಧ್ವಂ ಪುಷ್ಪವತೀಃ ಪ್ರಸೂವರೀಃ । ಅಶ್ವಾ ಇವ ಸಜಿತ್ವರೀರ್ವೀರುಧಃ ಪಾರಯಿಷ್ಣ್ವಃ ॥
ಓಷಧೀರಿತಿ ಮಾತರಸ್ತದ್ವೋ ದೇವೀರುಪ ಬ್ರುವೇ । ಸನೇಯಮಶ್ವಂ ಗಾಂ ವಾಸ ಆತ್ಮಾನಂ ತವ ಪೂರುಷ ॥ ಅಶ್ವತ್ಥೇ ವೋ ನಿಷದನಂ ಪರ್ಣೇ ವೋ ವಸತಿಷ್ಕೃತಾ । ಗೋಭಾಜ ಇತ್ಕಿಲಾಸಥ ಯತ್ಸನವಥ ಪೂರುಷಮ್ ॥

ತಪೋಷ್ಪವಿತ್ರಮಿತಿ ಪವಿತ್ರ ಆಂಗಿರಸಃ ಪವಮಾನಃ ಸೋಮೋ ಜಗತೀ । ಕೂರ್ಚನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ತಪೋಷ್ಪವಿತ್ರಂ ವಿತತಂ ದಿವಸ್ಪದೇ ಶೋಚಂತೋ ಅಸ್ಯ ತಂತವೋ ವ್ಯಸ್ಥಿರನ್ । ಅವಂತ್ಯಸ್ಯ ಪವೀತಾರಮಾಶವೋ ದಿವಸ್ಪೃಷ್ಠಮಧಿ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಚೇತಸಾ ॥ ಇತಿ ಷಟ್‌ತ್ರಿಂಶದ್ಭಿಃ ದರ್ಭೈಃ ಕೃತಂ ಕೂರ್ಚಂ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಂ ನ್ಯಸೇತ್ ॥

ಗಂಧದ್ವಾರಾಮಿತಿ ಚಕ್ಷೀತೇಂದಿರಾನುಷ್ಟುಪ್ । ಗಂಧೋದಕಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಟಾಂ ಕರೀಷಿಣೀಮ್ । ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಾಮಿಹೋಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಮ್ ॥

ಅರ್ಚತ ಪ್ರಾರ್ಚತೇತಿ ಪ್ರಿಯಮೇಧ ಆಂಗಿರಸಃ ಇಂದ್ರೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಅಕ್ಷತಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಅರ್ಚತ ಪ್ರಾರ್ಚತ ಪ್ರಿಯಮೇಧಾಸೋ ಅರ್ಚತ । ಅರ್ಚಂತು ಪುತ್ರಕಾ ಉತ ಪುರಂ ನ ಧೃಷ್ಣ್ವರ್ಚತ ॥

ಆಯನೇತೇ ಇತಿ ಕ್ರಂಬಮಿತ್ರಃ ಅಗ್ನಿರನುಷ್ಟುಪ್ । ಪುಷ್ಪಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ವಿಶೇಷ — ಕಲಶ

ಓಂ ಆಯನೇ ತೇ ಪರಾಯಣೇ ದೂರ್ವಾ ರೋಹಂತು ಪುಷ್ಪಿಣೀಃ । ಹ್ರದಾಶ್ಚ ಪುಂಡರೀಕಾಣಿ ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಗೃಹಾ ಇಮೇ ॥ 296

ಕೇಶ್ಯಗ್ನಿಮಿತಿ ವಾತರಶನಾಃ ಕೇಶಿನೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಪಂಚಪಲ್ಲವನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಕೇಶ್ಯಗ್ನಿಂ ಕೇಶೀ ವಿಷಂ ಕೇಶೀ ಬಿಭರ್ತಿ ರೋದಸೀ । ಕೇಶೀ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವರ್ದೃಶೇ ಕೇಶೀದಂ ಜ್ಯೋತಿರುಚ್ಯತೇ ॥ ಮುನಯೋ ವಾತರಶನಾಃ ಪಿಶಂಗಾ ವಸತೇ ಮಲಾ । ವಾತಸ್ಯಾನು ಧ್ರಾಜಿಂ ಯಂತಿ ಯದ್ದೇವಾಸೋ ಅವಿಕ್ಷತ ॥ ಉನ್ಮದಿತಾ ಮೌನೇಯೇನ ವಾತಾಁ ಆ ತಸ್ಥಿಮಾ ವಯಮ್ । ಶರೀರೇದಸ್ಮಾಕಂ ಯೂಯಂ ಮರ್ತಾಸೋ ಅಭಿ ಪಶ್ಯಥ ॥ ಅಂತರಿಕ್ಷೇಣ ಪತತಿ ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾವಚಾಕಶತ್ । ಮುನಿರ್ದೇವಸ್ಯದೇವಸ್ಯ ಸೌಕೃತ್ಯಾಯ ಸಖಾ ಹಿತಃ ॥ ವಾತಸ್ಯಾಶ್ವೋ ವಾಯೋಃ ಸಖಾಥೋ ದೇವೇಷಿತೋ ಮುನಿಃ । ಉಭೌ ಸಮುದ್ರಾವಾ ಕ್ಷೇತಿ ಯಶ್ಚ ಪೂರ್ವ ಉತಾಪರಃ ॥ ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್ । ಕೇಶೀ ಕೇತಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್ ತ್ಸಖಾ ಸ್ವಾದುರ್ಮದಿಂತಮಃ ॥ ವಾಯುರಸ್ಮಾ ಉಪಾಮಂಥತ್ ಪಿನಷ್ಟಿ ಸ್ಮಾ ಕುನನ್ನಮಾ । ಕೇಶೀ ವಿಷಸ್ಯ ಪಾತ್ರೇಣ ಯದ್ರುದ್ರೇಣಾಪಿಬತ್ ಸಹ ॥

ಪೂರ್ಣಾದರ್ವೀತಿ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಶತಕ್ರತುರನುಷ್ಟುಪ್ । ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರೇ ಧಾನ್ಯ(ಅಕ್ಷತ)ಪ್ರಕ್ಷೇಪಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಪೂರ್ಣಾ ದರ್ವಿ ಪರಾ ಪತ ಸುಪೂರ್ಣಾ ಪುನರಾಪತ । ವಸ್ನೇವ ವಿ ಕ್ರೀಣಾವಹಾ ಇಷಮೂರ್ಜಂ ಶತಕ್ರತೋ ॥ 297

ಯಾಃ ಫಲಿನೀತಿ ಆಥರ್ವಣೋ ಭಿಷಗೋಷಧಯೋಽನುಷ್ಟುಪ್ । ಫಲನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯಾಃ ಫಲಿನೀರ್ಯಾ ಅಫಲಾ ಅಪುಷ್ಪಾ ಯಾಶ್ಚ ಪುಷ್ಪಿಣೀಃ । ಬೃಹಸ್ಪತಿಪ್ರಸೂತಾಸ್ತಾ ನೋ ಮುಂಚಂತ್ವಂಹಸಃ ॥

ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣೀತ್ಯಸ್ಯ ಔಚಥ್ಯೋ ದೀರ್ಘತಮಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್। ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕರಣೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪೀವಸಾ ವಸಾಥೇ ಯುವೋರಚ್ಛಿದ್ರಾ ಮಂತವೋ ಹ ಸರ್ಗಾಃ । ಅವಾತಿರತಮನೃತಾನಿ ವಿಶ್ವ ಋತೇನ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸಚೇಥೇ ॥ ವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮಮ್ ।

ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಪ್ರತಿಮೇ ಇತಿ ಆರ್ಷ್ಟಿಷೇಣೋ ದೇವಾಪಿಃ ದೇವಾಸ್ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ । ಪ್ರತಿಮಾನ್ಯಾಸೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಓಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಪ್ರತಿ ಮೇ ದೇವತಾಮಿಹಿ ಮಿತ್ರೋ ವಾ ಯದ್ವರುಣೋ ವಾಸಿ ಪೂಷಾ । ಆದಿತ್ಯೈರ್ವಾ ಯದ್ವಸುಭಿರ್ಮರುತ್ವಾನ್ ಸ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ಶಂತನವೇ ವೃಷಾಯ ॥

ಸುವರ್ಣಮಯೀಂ ಕರ್ಮದೇವತಾಪ್ರತಿಮಾಂ, ಅಗ್ನ್ಯುತ್ತಾರಣಾದಿ ಜಲಧಾರಯಾ ಶುದ್ಧೀಕೃತ್ಯ, ಪ್ರಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥

ತತಃ- ಪವಿತ್ರಂ ತೇ.... ಇತಿ ಕೂರ್ಚಂ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಂ ನ್ಯಸೇತ್ । ಗಂಧಾಕ್ಷತಪುಷ್ಪಾದಿಭಿಃ ಅಲಂಕೃತ್ಯ ವರುಣಂ ಆವಾಹಯೇತ್ ॥

॥ ಇತಿ ವಿಶೇಷಕಲಶಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನವಿಧಿಃ ॥

ಪ್ರಮಾಣಶ್ಲೋಕಾಃ

ಶುದ್ಧಿವಿಚಾರಃ

ಹನ್ಯಂತೇ ಪ್ರಾಣಿನೋ ಮಹ್ಯಾಂ ಲೇಪನೇ ಹಸ್ತಘರ್ಷಣಾತ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತದ್ದೋಷನಿರ್ಹೃತ್ಯೈ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇತ್ ಪಾಣಿನಾ ಜಲೈಃ ॥

ಪ್ರೋಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣಮ್

ಉತ್ತಾನೇನೈವ ಹಸ್ತೇನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಭವೇತ್ । ಅರ್ವಾಚೀನೇನ ಹಸ್ತೇನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ಯಾದವೋಕ್ಷಣಮ್ ॥
ಮುಷ್ಟೀಕೃತೇನ ಹಸ್ತೇನ ಕೃತಮಭ್ಯುಕ್ಷಣಂ ಭವೇತ್ । ತಿರ್ಯಗ್ಭೂತೇನ ಹಸ್ತೇನ ಕೃತಂ ಪರ್ಯುಕ್ಷಣಂ ತಥಾ ॥

ಪುಣ್ಯಾಹಮಂಡಲಲಕ್ಷಣಮ್

ಸಂಯುಕ್ತದ್ವಿದ್ವಿರೇಖಾಭಿಃ ಚತುಷ್ಕೋಣಾನ್ವಿತಂ ಸಮಮ್ । ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾದುದೀಚ್ಯಗ್ರೇ ನವಕ್ರಂ ಹಸ್ತಮಾತ್ರಕಮ್ ॥
ಸವ್ಯಾಪಸವ್ಯಂ ಪೂರ್ವಾಗ್ರೇ ಪ್ರಾಗಾದೀಶಾಂತಮೇವ ಚ । ಉದೀಚ್ಯಗ್ರೇ ಲಿಖೇದಗ್ರೇ ಮಧ್ಯೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಗೇ ತಥಾ ॥
ಆಗ್ನೇಯೇಶಾನಯೋರಗ್ರೇ ತತ್ತನ್ಮಧ್ಯೇ ದ್ವಯಂ ದ್ವಯಮ್ । ದಸ್ರಾದಿತಾರಕಾರೂಪಂ ಪುಣ್ಯಾಹೇ ಮಂಡಲಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥

ಪಂಚಗವ್ಯವಿಚಾರಃ

ಗೋಮೂತ್ರಗೋಮಯಕ್ಷೀರದಧಿಸರ್ಪಿಃಕುಶೋದಕೈಃ । ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ಪಂಚಗವ್ಯಂ ತು ಪವಿತ್ರಂ ಕಾಯಶೋಧನಮ್ ॥

ಪಂಚಗವ್ಯಮ್ ಋಚಾ ಪೂತಂ ಸ್ಥಾಪಯೇದಗ್ನಿಸನ್ನಿಧೌ । ಆಪೋಹಿಷ್ಠೇತಿ ಚಾಲೋಡ್ಯ ಮಾನಸ್ತೋಕೇತಿ ಮಂತ್ರಯೇತ್ ॥
ಸಪ್ತಾವರಾಸ್ತು ಯೇ ದರ್ಭಾಃ ಅಚ್ಛಿನ್ನಾಗ್ರಾಃ ಶುಕತ್ವಿಷಃ । ಏಭಿರುದ್ಧೃತ್ಯ ಹೋತವ್ಯಂ ಪಂಚಗವ್ಯಂ ಯಥಾವಿಧಿ ॥
ಇರಾವತೀ ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಾನಸ್ತೋಕೇತಿ ಶಂವತೀ । ಏತೈರುದ್ಧೃತ್ಯ ಹೋತವ್ಯಂ ಹುತಶೇಷಂ ಸ್ವಯಂ ಪಿಬೇತ್ ॥

ನಾಂದೀವಿಚಾರಃ

ಕಾರ್ಯಂ ಆಭ್ಯುದಯಿಕಂ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಶ್ರೌತೇ ಸ್ಮಾರ್ತೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ।
ಇದಂ ಶ್ರಾದ್ಧ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ ದ್ವಿಜಾ ವೃದ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಕಮ್ ॥

ತತ್ರಾಪಿ ಮಾತರಃ ಪೂರ್ವಂ ಪೂಜನೀಯಾಃ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ।
ಅಕೃತ್ವಾ ಮಾತೃಯಾಗಂ ತು ವೈದಿಕಂ ಯಸ್ಸಮಾಚರೇತ್ ॥

ತಸ್ಯ ಕ್ರೋಧಸಮಾವಿಷ್ಟಾಃ ಹಿಂಸಾಮಿಚ್ಛಂತಿ ಮಾತರಃ ।
ಊರ್ಧ್ವವಕ್ತ್ರಾಸ್ತು ಯೇ ತತ್ರ ನಾಂದೀಮುಖಸಮಾಹ್ವಯಾಃ ॥

ಸಂಬಂಧನಾಮರೂಪಾಣಿ ವರ್ಜಯೇದತ್ರ ಕರ್ಮಣಿ ।
ಶುಭಾರ್ಥೀ ಪ್ರಥಮಾಂತೇನ ವೃದ್ಧೌ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಚರೇತ್ ॥

ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಂ ಪಿತಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಆದ್ಯೇ ಪಾಣಿಗ್ರಹೇ ಪುನಃ ।
ಅತ ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಕುರ್ವೀತ ಸ್ವಯಮೇವ ತು ನಾಂದಿಕಮ್ ॥

ಗಣಶಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಾಂ ಮಾತೃಭ್ಯಃ ಪೂಜನಂ ಸಕೃತ್ ।
ಸಕೃದೇವ ಭವೇತ್ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಆದೌ ನ ಪೃಥಗಾದಿಷು ॥

ಯತ್ತತ್ರ ಕ್ರಿಯತೇ ಕರ್ಮ ಪೈತೃಕೈಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಪ್ರತಿ ।

ತತ್ಸರ್ವಂ ತತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಂ ವೈಶ್ವದೇವಿಕಪೂರ್ವಕಮ್ ॥

ತೇಷಾಂ ಆರಕ್ಷಭೂತಂ ತು ಪೂರ್ವಂ ದೈವಂ ನಿಯೋಜಯೇತ್ ।
ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ವಿಪ್ರಜಿಹ್ವಾ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ದ್ವಿಧಾ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಸ್ತ್ರಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಹ್ನಿಸ್ಥಾಸ್ತೇ ತ್ರಯಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಇತ್ಯೇತೇ ತದ್ವಿಶೇಷಜ್ಞೈ| ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತ್ರಯೋದಶ ॥

ನಾಂದೀಮುಖೇ ಸತ್ಯವಸೂ ಕಾಮ್ಯಕೇ ಧುರಿಲೋಚನೌ ।
ಇಷ್ಟಿಶ್ರಾದ್ಧೇ ಕ್ರತುರ್ದಕ್ಷೌ ಪಾರ್ವಣೇ ಚ ಪುರೂರವೌ ॥

ಸಪಿಂಡೀಕರಣಶ್ರಾದ್ಧೇ ಅಷ್ಟಕಾಯಾಂ ತಥೈವ ಚ ।
ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಕಾಲಕಾಮೌ ವಿಪ್ರಜಿಹ್ವಾ ದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ದೇವನಾಂದೀವಿಚಾರಃ

ಪಿತೄಣಾಂ ಚ ಗಣಾಃ ಸಪ್ತ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ವಿಶ್ರುತಾಃ। ಅಮೂರ್ತಾಶ್ಚ ಸಮೂರ್ತಾಶ್ಚ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ನಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾ ಬರ್ಹಿಷದಃ ಆಜ್ಯಪಾಃ ಸೋಮಪಾ ಇತಿ । ಅಮೂರ್ತಾಸ್ತೇಷು ಚತ್ವಾರಃ ಪಿತರಶ್ಚ ಪಿತಾಮಹಾಃ ॥
ಪ್ರಪಿತಾಮಹಾಸ್ತಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸಮೂರ್ತಾಸ್ತೇಷ್ವಿತಿ ತ್ರಯಃ। ಅಮೂರ್ತಾ ದೇವಕಾರ್ಯೇಷು ಸಮೂರ್ತಾಃ ಪಿತೃಕರ್ಮಸು॥

ನಾಂದೀವ್ಯಾಪ್ತಿಕಾಲಃ

ಏಕವಿಂಶತ್ಯಹರ್ಯಜ್ಞೇ ವಿವಾಹೇ ದಶ ವಾಸರಾಃ । ತ್ರಿಷಟ್ಸು ಚೌಲೋಪನಯನೇ ಶ್ರಾದ್ಧೇ ವಿಪ್ರಾಂಘ್ರಿಶೋಧನಮ್ ॥
ಪ್ರಾರಂಭಂ ವರಣಂ ಯಜ್ಞೇ ಸಂಕಲ್ಪೋ ವ್ರತಸತ್ರಯೋಃ । ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧಂ ವಿವಾಹಾದೌ ಶ್ರಾದ್ಧೇ ಪಾಕಪರಿಕ್ರಿಯಾಃ ॥

ದೀಕ್ಷಾಂತೋಽವಭೃಥೋ ಯಜ್ಞೇ ಕಂಕಣಾಂತಂ ವಧೂವರೌ ।
ವ್ರತೇ ಬ್ರಹ್ಮೌದನಂ ಯಾವತ್ ವಟೋಃ ಪಾಲಾಶದರ್ಶನಮ್। ತಾವನ್ನಾಶೌಚಮಿತ್ಯಾಹುಃ ಶ್ರಾದ್ಧೇ ಕೂರ್ಚವಿಸರ್ಜನಮ್॥

ನಾಂದೀಕರ್ತೃನಿಯಮಾಃ

ನಾಂದೀಶ್ರಾದ್ಧೇ ಕೃತೇ ಪಶ್ಚಾತ್ ಯಾವನ್ಮಾತೃವಿಸರ್ಜನಮ್। ದರ್ಶಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕ್ಷಯಶ್ರಾದ್ಧಂ ಸ್ನಾನಂ ಉಷ್ಣೋದಕೇನ ಚ ॥
ಅಪಸವ್ಯಂ ಸ್ವಧಾಕಾರಂ ನಿತ್ಯಶ್ರಾದ್ಧಂ ತಥೈವ ಚ । ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಂ ಚಾಧ್ಯಯನಂ ನದೀಸೀಮಾತಿಲಂಘನಮ್ ॥
ಉಪವಾಸಂ ವ್ರತಂ ಚೈವ ಪರಾನ್ನಂ ಚಾಪಿ ವರ್ಜಯೇತ್ । ಸಮ್ಯಕ್‌ಸಂಕಲ್ಪಜಃ ಕಾಮಃ ಪರಿಪಾಲ್ಯಾನಿ ಯತ್ನತಃ ॥
ವಿವಾಹಮಧ್ಯೇ ಯದಿ ಚೇತ್ ಕ್ಷಯಾಹಃ ತತ್ರ ಸ್ವಮುಖ್ಯಾಃ ಪಿತರೋ ನ ಯಾಂತಿ ।
ವೃತ್ತೇ ವಿವಾಹೇ ಪರತಸ್ತು ಕುರ್ಯಾತ್ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಸ್ವಧಾಭಿರ್ನತು ದೂಷಯೇತ್ತತ್ ॥

ಸ್ಥಂಡಿಲರಚನಾವಿಚಾರಃ

ವರಾಹಕೂರ್ಮನಾಗಾಶ್ಚ ವಸಂತಿ ವಸುಧಾತಲೇ । ಪನ್ನಗಾಸ್ತತ್ರ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತದರ್ಥಂ ಸ್ಥಂಡಿಲಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥
ಚತುರಸ್ರಂ ಲಿಖೇದ್ರೇಖಾಃ ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ದ್ವಯಂ ದ್ವಯಮ್ । ಪೂರ್ವೇ ಚ ಪೂರ್ವತಃ ಪೂರ್ವೇ ದಕ್ಷಿಣಾರಂಭಮಾಲಿಖೇತ್ ॥
ದಕ್ಷಿಣೇ ದಕ್ಷಿಣಾತ್ಸವ್ಯೇ ಪ್ರತೀಚೇದಿಶಮಾರಭೇತ್ । ಪಶ್ಚಿಮೇ ಪಶ್ಚಿಮಾತ್ ಪೂರ್ವೇ ಉತ್ತರೇ ದಕ್ಷಿಣಾ ಉತ್ತರೇ ॥

ಪಶ್ಚಿಮೋತ್ತರಯೋಃ ರೇಖಾಂ ಆರಭೇತ್ ಪೂರ್ವವತ್ತಥಾ ।
ಅಷ್ಟತ್ರಪತ್ರಾಗ್ರೇ ಪೂರ್ವಾದಿ ದಿಕ್ಷು ವಿದಿಕ್ಷು ಲಿಖೇಚ್ಚ ದಲಾನಿ ಅಷ್ಟ।
ಸಮಿಧಾ ವಿಲಿಖೇತ್ ಮಧ್ಯೇ ರೇಖಾ ತು ಉದಗಾಯತಾ ॥

ಪ್ರಮಾಣ

ತಸ್ಯಾ ಯಾಮ್ಯೋತ್ತರೇ ರೇಖೇ ಮಧ್ಯೇ ತಿಸ್ರಃ ತ್ವಸಂಗತಾಃ । ಕನಿಷ್ಠಾಂಗುಲಿವತ್ ಸ್ಥೂಲಾ ರೇಖಾಃ ಸ್ಯುಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಣಿ ॥ 302 ಶ್ಲೋಕಾಃ
ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಮಾನೇನ ನ್ಯೂನಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಾ ಭವೇತ್ । ಅಧಿಕಾ ರಾಜಪೀಡಾ ಚ ವಹ್ನಿಪೀಡಾಽಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇ ॥
ವಕ್ರಾ ವ್ಯಾಧಿಪ್ರದಾ ಕರ್ತುಃ ಖಂಡಿತಾ ಮೃತ್ಯುದಾ ಮತಾ । ವಿಕೀರ್ಣೇ ಬಾಂಧವಾನ್ ಹಂತಿ ಸಂಪರ್ಕೇ ಕಲಹಪ್ರದಾ ।
ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಂ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಮ್ ॥

ಗೃಹ್ಯಕರ್ಮಸು ಅಗ್ನಿವಿಚಾರಃ

ಸ್ಮಾರ್ತೋಽಗ್ನಿರ್ದ್ವಿವಿಧೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಗೃಹ್ಯಃ ಪೌರುಷ ಇತ್ಯಪಿ ।
ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿವಾಹಂ ಕುರುತೇ ಸೋಽಗ್ನಿರ್ಗೃಹ್ಯ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಗೃಹ್ಯೇ ಗಾರ್ಹ್ಯಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚೇತರಾಣ್ಯೇವ ಪೌರುಷೇ ।
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯಾಥ ರೇಖಾಸು ಹೋಮಾಯಾಲಂ ಹವಿರ್ಭುಜಮ್ ॥

ಅಗ್ನಿಪ್ರಜ್ವಲನಮ್

ಪರ್ಣೇನೈವ ಭವೇದ್ವ್ಯಾಧಿಃ ಶೂರ್ಪೇಣ ಧನನಾಶನಮ್ । ಪಾಣಿನಾ ಮೃತ್ಯುಮಾಪ್ನೋತಿ ಆಯುಃ ಕ್ಷೀಣಂ ಮುಖೇ ಧಮೇ ॥
ಧಮನೀಮಂತರಂ ಕೃತ್ವಾ ತೃಣಂ ವಾ ಕಾಷ್ಠಮೇವ ವಾ । ಮುಖೇನಾಗ್ನಿಂ ಸಮಿಂಧೀತ ಮುಖಾದಗ್ನಿರಜಾಯತ ॥
ವೇಣೋರಗ್ನಿಪ್ರಸೂತತ್ವಾದ್ವೇಣುರಗ್ನೇಶ್ಚ ಪಾವನಃ । ತಸ್ಮಾದ್ವೇಣುಧಮನ್ಯೈವ ಧಮೇದಗ್ನಿಂ ವಿಚಕ್ಷಣಃ ॥

ಪ್ರಮಾಣ

ಸಮಿದ್ಧೋಮಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್

ಮೂಲತಃ ಕರ್ಮನಾಶಃ ಸ್ಯಾತ್ ಮಧ್ಯತಃ ಪುತ್ರನಾಶನಮ್ । ಅಗ್ರೇಣ ಮುಂಚತೋ ವ್ಯಾಧಿಃ ಏಕಪಾರ್ಶ್ವೇ ಧನಕ್ಷಯಃ ॥ 303 ಶ್ಲೋಕಾಃ
ಮೂಲಮಧ್ಯಮಮಧ್ಯೇನ ಸಮಿದ್ಧೋಮಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ ॥

ಪರಿಷೇಚನಾದಿಕ್ರಮಃ

ಅಷ್ಟಾಂಗುಲಿಮಿತೇ ದೇಶೇ ಪರಿಷೇಚನಮಾಚರೇತ್ । ನವಾಂಗುಲಿಪ್ರಮಾಣೇ ತು ವಿಧಿನಾ ಪರಿಧಿಂ ನ್ಯಸೇತ್ ॥
ದಶಾಂಗುಲಿಪ್ರಮಾಣೇ ತು ಪರಿಸ್ತೀರ್ಯ ಕುಶಾನ್ ಕ್ರಮಾತ್ । ಏಕಾದಶಾಂಗುಲೇ ದೇಶೇ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾನ್ ಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥

ಪವಿತ್ರವಿಚಾರಃ

ವಜ್ರೋ ಯಥಾ ಸುರೇಂದ್ರಸ್ಯ ಶೂಲಂ ಹಸ್ತೇ ಹರಸ್ಯ ಚ । ಚಕ್ರಾಯುಧಂ ಯಥಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಏವಂ ವಿಪ್ರಕರೇ ಕುಶಃ ॥
ಅನ್ಯಾನಿ ಚ ಪವಿತ್ರಾಣಿ ಕುಶದೂರ್ವಾತ್ಮಕಾನಿ ಚ । ಹೇಮಾತ್ಮಕಪವಿತ್ರಸ್ಯ ಹ್ಯೇಕಾಂ ನಾರ್ಹಂತಿ ವೈ ಕಲಾಮ್ ॥
ಅಸ್ತ್ಯನ್ಯೋ ವೈಷ್ಣವೋ ಮಾರ್ಗೋ ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗವಿನಿರ್ಮಿತಃ । ಸಕೃತ್ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಪವಿತ್ರಮಭಿಧೀಯತೇ ॥
ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಂಥಿಮತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪವಿತ್ರಂ ವೇದವೇದಿಭಿಃ । ಪವಿತ್ರಕರ್ತುರಭಿಮುಖೋ ಪ್ರದೇಶೋ ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗಕಃ ॥
ಚತುರ್ಭಿರ್ದರ್ಭಪಿಂಜೂಲೈಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಪವಿತ್ರಕಮ್ ॥
ದಕ್ಷಾನಾಮಿಕಯಾ ವಿಪ್ರೋ ಬಿಭೃಯಾದ್ಗ್ರಂಥಿಸಂಯುತಮ್ । ಅಂಗುಲೀಮೂಲದೇಶೇ ತು ಪವಿತ್ರಂ ಧಾರಯೇದ್ದ್ವಿಜಃ ॥
ರಾಜಾ ದ್ವಿಪರ್ವಕೇ ಚೈವ ವೈಶ್ಯಸ್ತ್ವಗ್ರೇ ಕರಸ್ಯ ಚ । ಗ್ರಂಥೀಕೃತಪವಿತ್ರೇಣ ನ ಭುಂಜೀಯಾನ್ನ ಚಾಚಮೇತ್ ॥
ನ ಪಿಬೇದ್ಯದಿ ಕುರ್ವೀತ ತದಾ ತಚ್ಛೋಣಿತಂ ಭವೇತ್ । ಹೈಮೇನ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಾನ್ ಕುರ್ಯಾದೇವಾವಿಚಾರಯನ್ ॥

ಮಂತ್ರೇಣ ಧಾರಯೇದ್ವಿಪ್ರಃ ಪವಿತ್ರಂ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು । ಮಂತ್ರಂ ವಿನಾ ಧೃತಂ ಯತ್ತತ್ಪವಿತ್ರಮಫಲಂ ಭವೇತ್ ॥
ಧೃತಃ ಪವಿತ್ರಂ ಕರ್ಮಾಂತೇ ಗ್ರಂಥಿಂ ಮುಕ್ತ್ವಾಥ ಸಂತ್ಯಜೇತ್ ॥ 304 ಶ್ಲೋಕಾಃ

ಪ್ರಮಾಣ

ಕೂರ್ಚವಿಚಾರಃ

ನವಭಿಃ ಸಪ್ತಭಿಃ ದರ್ಭೈಃ ಪಂಚಭಿಃ ಕ್ರಮಶಃ ಸ್ಮೃತಃ । ಕೂರ್ಚಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಮಧ್ಯಮಶ್ಚ ಕನೀಯಾಂಶ್ಚ ಇತೀರಿತಃ ॥

ತದ್ಗ್ರಂಥಿಃ ದ್ವ್ಯಂಗುಲಾ ಜ್ಞೇಯಾ ತದೂರ್ಧ್ವಂ ಚತುರಂಗುಲಮ್ ।
ಷೋಡಶಾಂಗುಲ ಆಯಾಮಂ ಅಧಸ್ತಾಚ್ಚ ನಿಯೋಜಯೇತ್ ॥
ಪುಣ್ಯಾಹಕುಂಭತೋಯೇಷು ದ್ವಿಜಃ ಕೂರ್ಚಂ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ ।
ಪ್ರಾಗಗ್ರಂ ಉದಗಗ್ರಂ ವಾ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ಕೂರ್ಚಮಾಸನಮ್ ।
ಋಷ್ಯರ್ಥಂ ದೇವತಾರ್ಥಂ ಚ ಪಿತ್ರರ್ಥಂ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ರಕಮ್ ॥

ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯದರ್ಭಾಃ

ನದೀತೀರಾಬ್ಧಿತೀರಾದೌ ತೀರ್ಥೇ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ಚ ಕಾನನೇ । ಜಾತಃ ಕುಶಸ್ಸಮಂತ್ರಸ್ತು ಕ್ರಿಯಾಸು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ವಿರಿಂಚಿನಾ ಸಮುತ್ಪನ್ನ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಿಸರ್ಗಜ । ನುದ ಪಾಪಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದರ್ಭ ಸ್ವಸ್ತಿಕರೋ ಭವ ॥
ದರ್ಶೇ ಶ್ರಾವಣಮಾಸಸ್ಯ ಸಮಂತ್ರೋತ್ಪಾಟಿತಾಃ ಕುಶಾಃ । ಅಯಾತಯಾಮಾಸ್ತೇ ಜ್ಞೇಯಾ ನಿಯೋಜ್ಯಾಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ॥

ಅಚ್ಛಿನ್ನಾಗ್ರಾನ್ಪವಿತ್ರಾಂಶ್ಚ ಸಮೂಲಾನ್ ಕೋಮಲಾನ್ ಶುಭಾನ್ ।
ಪಿತೃದೇವದ್ವಿಜಾರ್ಥಂ ಹಿ ಸಮಾದದ್ಯಾತ್ಕುಶಾನ್ ದ್ವಿಜಃ ॥

ಚಿತೌ ದರ್ಭಾಃ ಪಥಿ ದರ್ಭಾ ಯೇ ದರ್ಭಾ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಷು ।
ಸ್ತರಣಾಸನಪಿಂಡೇಷು ಷಟ್ ಕುಶಾನ್ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ ॥ 305 ಶ್ಲೋಕಾಃ
ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೇಷು ಯೇ ದರ್ಭಾ ಯೇ ದರ್ಭಾಃ ಪಿತೃತರ್ಪಣೇ ।
ಹತಾ ಮೂತ್ರಪುರೀಷಾಭ್ಯಾಂ ತೇಷಾಂ ತ್ಯಾಗೋ ವಿಧೀಯತೇ ॥

ಪ್ರಮಾಣ

ಇಧ್ಮವೃಕ್ಷವಿಚಾರಃ

ಪಲಾಶಃ ಖದಿರೋಽಶ್ವತ್ಥಃ ಶಮೀ ವಟ ಉದುಂಬರಃ ।
ಅಪಾಮಾರ್ಗಾರ್ಕದೂರ್ವಾಶ್ಚ ಕುಶಾಶ್ಚೇತ್ಯಪರೇ ವಿದುಃ ॥
ದಶ ದ್ವಾದಶ ವಾಂಗುಲ್ಯಃ ಸಮಾಃ ಪಂಚದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ನಾತ್ಯಂಗುಷ್ಠಾಃ ಸತ್ವಚಶ್ಚ ಸಾರ್ದ್ರಾ ಇಧ್ಮಾ ಇಹೋತ್ತಮಾಃ ॥
ವಿಶೀರ್ಣಾಽಯುಃಕ್ಷಯಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ದ್ವಿಶಾಖಾ ವ್ಯಾಧಿಸಂಭವಮ್ ।
ಹ್ರಸ್ವಯಾ ಮೃತ್ಯುಮಾಪ್ನೋತಿ ವಕ್ರಾ ವಿಘ್ನಕರೀ ತಥಾ ॥
ಪಾಟಿತಾ ಹರತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಕೃಶಾ ಬಾಂಧವಹಾನಿದಾ ।
ದ್ವಿಶಾಖಾ ಮೈತ್ರ್ಯಹಾನಿಶ್ಚ ಕೀಟದುಷ್ಟಾರ್ಥನಾಶಿನೀ ।
ದ್ವೇಷಂ ಪ್ರಕುರುತೇ ದೀರ್ಘಾ ಪ್ರಾಣಘ್ನಾ ವಿತ್ವಚಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಸಮಿತ್ ಪವಿತ್ರಂ ವೇದಿಶ್ಚ ತ್ರಯಃ ಪ್ರಾದೇಶಸಮ್ಮಿತಾಃ ।
ಇಧ್ಮಸ್ತು ದ್ವಿಗುಣಃ ಕಾರ್ಯಸ್ತ್ರಿಗುಣಃ ಪರಿಧಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಸ್ವಾರ್ತೇ ಪ್ರಾದೇಶ ಇಧ್ಮೋ ವಾ ದ್ವಿಗುಣಃ ಪರಿಧಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಚತುರ್ವಿಂಶತಿರಂಗುಲಯೋರರತ್ನಿಃ ತದರ್ಧಂ ಪ್ರಾದೇಶಕ್ಲೃಪ್ತಿಃ ॥ 306 ಶ್ಲೋಕಾ

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ವಿಚಾರಃ

ಪ್ರಮಾಣ

ಉತ್ತರೇ ಸರ್ವಪಾತ್ರಾಣಿ ಉತ್ತರೇ ಸರ್ವದೇವತಾಃ । ಉತ್ತರೇಽಪಾಂ ಪ್ರಣಯನಂ ಕಿಂ ತು ಬ್ರಹ್ಮಾ ಹಿ ದಕ್ಷಿಣೇ ॥
ಯಮೋ ವೈವಸ್ವತೋ ರಾಜಾ ವಸತೇ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಶಿ । ತೇನ ಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭವತಿ ದಕ್ಷಿಣೇ ॥
ನಿರಾಸಶ್ಚೋಪವೇಶಶ್ಚ ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಪೋಽಪಿ ಚ । ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಹುತಿಸ್ಸಂಸ್ಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಚ ಕರ್ಮಸು ॥

"ಬೃಹಸ್ಪತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಸದನ ಆಶಿಷ್ಯತೇ ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಯಜ್ಞಂ ಗೋಪಾಯ ಸ ಯಜ್ಞಂ ಪಾಹಿ ಸ ಯಜ್ಞಪತಿಂ ಪಾಹಿ ಸ ಮಾಂ ಪಾಹಿ" ಇತಿ ಮಂತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಜಪಂ ಜಪೇದಿತಿ ಗೃಹ್ಯೇ ॥
ಆಸೀನೋ ವಾ ಸ್ಥಿತೋ ವಾ ಸನ್ ಅಗ್ನೇರುತ್ತರಪಶ್ಚಿಮೇ । ಅಯಾಶ್ಚೇತ್ಯೇಕಯರ್ಚಾ ತು ಅತೋ ದೇವಾ ಅವಂತು ನಃ ॥
ಇತಿ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಾಹೃತಿಭಿರ್ಹುತ್ವಾ ಚತಸೃಭಿರ್ಘೃತಮ್ ॥

ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರವಿಚಾರಃ

ನೀತ್ವಾ ತು ನಾಸಿಕಾದಗ್ರಮುದಗಗ್ನೇರ್ನಿಧಾಯ ಚ । ದರ್ಭೈಃ ಪ್ರಚ್ಛಾದಯೇತ್ಪಾತ್ರಂ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಂ ತದುಚ್ಯತೇ ॥

ಅತ್ರಾಪಾಂ ಪ್ರಣಯನೇ ಕಾರಣಂ ಶ್ರೂಯತೇ-

ಓಂ ಅಪಃ ಪ್ರಣಯತಿ । ಆಪೋ ವೈ ರಕ್ಷೋಘ್ನೀಃ । ರಕ್ಷಸಾಮಪಹತ್ಯೈ ।

ಯಾವತಾನ್ನೇನ ಭೋಕ್ತುಸ್ತು ತೃಪ್ತಿಃ ಪೂರ್ಣೈವ ಜಾಯತೇ ।
ತಂ ವರಾರ್ಥಮತಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಿಃ ॥ 307 ಶ್ಲೋಕಾ
ಗಂಗಾದ್ಯಾಃ ಸರಿತಃ ಸರ್ವಾಃ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರೇ ತು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ।
ತಾಭಿರಭ್ಯುಕ್ಷಿತೋ ಯಸ್ತು ಸ ಚ ಪೂತೋ ಭವೇದಘ್ಯೈಃ ॥
ಕರ್ಮಾಂತೇ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಂ ತದಾಕೃಷ್ಯೈವಾವನಿಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ ।
ಬರ್ಹಿಷಿ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ಸಂತರ್ಪ್ಯ ಶ್ರಾವಯೇದ್ವಾರುಣೀಂ ದಿಶಮ್ ॥
ವಾಮಪಾರ್ಶ್ವೇ ತಥಾಽಽಸೀನಾಂ ಪತ್ನೀಂ ಪ್ರತ್ಯಗ್ವಿರ್ಭುಜಃ ।
ಆಸಿಚ್ಯ ಪಾಣೌ ತತ್ತೋಯಂ ಮಾಹಂ ಪ್ರಜಾಮನೇನ ತು ॥
ತತ್ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತು ಪಾಪಮಾತ್ಮಕೃತಂ ಸ್ಮರನ್ ।
ಆತ್ಮಾನಂ ಯಜಮಾನಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ (ಹೋತಾ) ತ್ರಿಃ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ತಜ್ಜಲೈಃ ॥

ಪ್ರಮಾಣ

ಹವನಪ್ರಕಾರಃ

ದ್ರವಂ ಹವಿಸ್ಸ್ರುವೇಣೈವ ಪಾಣಿನಾ ಕಠಿನಂ ಹವಿಃ । ಅಙ್ಗುಲ್ಯಗ್ರೇಣ ಹೋತವ್ಯಮಕೃತ್ವಾಽಙ್ಗುಲಿಭೇದನಮ್ ॥
ಅಙ್ಗುಲ್ಯುತ್ತರಪಾರ್ಶ್ವೇನ ಹೋತವ್ಯಮಿತಿ ಚ ಸ್ಮೃತಿಃ ॥

ಸ್ರುಕ್ಸ್ರುವ ವಿಚಾರಃ

ಪಲಾಶಪತ್ರೈಃ ನಿಶ್ಛಿದ್ರೈಃ ರುಚಿರೌ ಸ್ರುಕ್ಸ್ರುವೌ ಮತೌ । ವಿದಧ್ಯಾತ್ ವಾಽಶ್ವತ್ಥಪತ್ರೈಶ್ಚ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತೇ ಹೋಮಕರ್ಮಣಿ ॥

ಅಗ್ನೇಃ ಅವಯವವಿಚಾರಃ

ಯತ್ರ ಕಾಷ್ಠಸ್ತತ್ರ ಕರ್ಣೌ ಹುನೇಚ್ಛೇದ್ವ್ಯಾಧಿಕೃನ್ನರಃ । ಧೂಮಸ್ಥಾನೇ ಶಿರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮನೋದುಃಖಂ ಭವೇದಿಹ ॥ 308
ಪ್ರಮಾಣ ಯತ್ರಾಲ್ಪಜ್ವಲನಂ ನೇತ್ರಂ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ನಾಶನಮ್ । ಭಸ್ಮಸ್ಥಾನೇ ತು ಕೇಶಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ಥಾನನಾಶೋ ಧನಕ್ಷಯಃ ॥ ಶ್ಲೋಕಾಃ
ಅಂಗಾರೇ ನಾಸಿಕಾಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ಮನೋದುಃಖಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ । ಯತ್ರ ಪ್ರಜ್ವಲನಂ ತತ್ರ ಜಿಹ್ವಾ ಚೈವ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಅಗ್ನಿನಾಮಾನಿ

ಪಾವಕೋ ಲೌಕಿಕೇ ಹ್ಯಗ್ನಿಃ ಪ್ರಥಮಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ । ಅಗ್ನಿಸ್ತು ಮಾರುತೋ ನಾಮ ಗರ್ಭಾಧಾನೇ ವಿಧೀಯತೇ ॥
ಪುಂಸವೇ ಪವಮಾನಸ್ತು ಶೋಭನಃ ಶುಭಕರ್ಮಸು । ಸೀಮಂತೇ ಮಂಗಲೋ ನಾಮ ಪ್ರಬಲೋ ಜಾತಕರ್ಮಣಿ ॥

ನಾಮ್ನಿ ವೈ ಪಾರ್ಥಿವೋ ಹ್ಯಗ್ನಿಃ ಪ್ರಾಶನೇ ತು ಶುಚಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಸಭ್ಯೋ ನಾಮ ಸ ಚೌಲೇ ತು ವ್ರತಾದೇಶೇ ಸಮುದ್ಭವಃ ॥
ಗೋದಾನೇ ಸೂರ್ಯನಾಮಾಗ್ನಿರ್ವಿವಾಹೇ ಯೋಜಕೋ ಮತಃ ।
ಆವಸಥ್ಯೇ ದ್ವಿಜೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವೈಶ್ವದೇವೇ ತು ರುಕ್ಮಕಃ ॥
ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತೇ ವಿಟಶ್ಚೈವ ಪಾಕಯಜ್ಞೇಷು ಪಾವಕಃ ।
ದೇವಾನಾಂ ಹವ್ಯವಾಹಶ್ಚ ಪಿತೄಣಾಂ ಕವ್ಯವಾಹನಃ ॥
ಶಾಂತಿಕೇ ವರದಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪೌಷ್ಟಿಕೇ ಬಲವರ್ಧನಃ ।
ಪೂರ್ಣಾಹುತ್ಯಾಂ ಮೃಡೋ ನಾಮ ಕ್ರೋಧೋಽಗ್ನಿಶ್ಚಾಭಿಚಾರಿಕೇ ॥

ವಶ್ಯಾರ್ಥೇ ಕಾಮದೋ ನಾಮ ವನದಾಹೇ ತು ದೂಷಕಃ ।
ಕುಕ್ಷೌ ತು ಜಾಠರೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಕ್ರವ್ಯಾದೋ ಮೃತದಾಹನೇ ॥ 309
ಪ್ರಮಾಣ ವಹ್ನಿನಾಮಾ ಲಕ್ಷಹೋಮೇ ಕೋಟಿಹೋಮೇ ಹುತಾಶನಃ । ಶ್ಲೋಕಾಃ
ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗೇಽಧ್ವರೋ ನಾಮ ಶುಚಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಸಮುದ್ರೇ ವಾಡವೋ ಹ್ಯಗ್ನಿಃ ಕ್ಷಯೇ ಸಂವರ್ತಕಸ್ತಥಾ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾ ವೈ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಶ್ಚ ಈಶ್ವರೋ ದಕ್ಷಿಣಸ್ತಥಾ ॥
ವಿಷ್ಣುರಾಹವನೀಯಃ ಸ್ಯಾದಗ್ನಿಹೋತ್ರೇ ತ್ರಯೋಽಗ್ನಯಃ ।
ಜ್ಞಾತ್ವೈವಮಗ್ನಿನಾಮಾನಿ ಗೃಹ್ಯಕರ್ಮ ಸಮಾರಭೇತ್ ॥

ಅಗ್ನೇಃ ಜಿಹ್ವಾವಿಚಾರಃ

ಹಿರಣ್ಯಾ ಗಗನಾ ರಕ್ತಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಚೈವ ತು ಸುಪ್ರಭಾ ।
ಬಹುರೂಪಾಽತಿರಕ್ತಾ ಚ ಸಪ್ತ ಜಿಹ್ವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
ಹಿರಣ್ಯಾಯಾಂ ಹುನೇದಿಧ್ಮಂ ಗಗನಾಯಾಂ ಘೃತಂ ಚರುಮ್ ।
ರಕ್ತಾಯಾಂ ಧಾನ್ಯಹೋಮಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃಷ್ಣಾಯಾಂ ಲಾಜಮೇವ ಚ ॥
ಸುಪ್ರಭಾಯಾಂ ಹುನೇತ್ ಸಕ್ತುಂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಬಹುರೂಪಕೇ ।
ತಿಲಹೋಮೋಽತಿರಿಕ್ತಾಯಾಂ ಜಿಹ್ವಾಸ್ವೇವಂ ಹುನೇತ್ ಕ್ರಮಾತ್ ॥
ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ ಜಿಹ್ವಾ ಚ ಪಶ್ಚಿಮೇ ದಿಶಿ ತಿಷ್ಠತಿ ।

ಪ್ರಮಾಣ

ವಸಿಷ್ಠೋಽಸ್ಯಾ ಋಷಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿವಾಹಾದಿಷು ಕರ್ಮಸು ॥
ಗಗನಾ ಮಧ್ಯಮಾ ಚೈವ ವಾಮದೇವಸ್ಯ ಜಾತಕೇ । 310 ಶ್ಲೋಕಾಃ
ರಕ್ತೋತ್ತರಾ ಚ ಜಾಬಾಲೇರೌಪನಾಯನಕರ್ಮಣಿ ॥
ಕೃಷ್ಣಾ ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ ಜಿಹ್ವಾ ಕಾಶ್ಯಪೇಃ ಪಿತೃಕರ್ಮಣಿ ।
ಕಣ್ವಸ್ಯ ಸುಪ್ರಭಾ ಪೂರ್ವಾ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ಶಸ್ಯತೇ ॥
ಅತಿರಿಕ್ತಾಽಗ್ನಿದಿಗ್ಭಾಗೇ ಗುರೋಶ್ಶಾಂತಿಕಕರ್ಮಣಿ ।
ಐಶಾನೇ ಬಹುರೂಪಾಽಸ್ಯಾ ರೋಮಪಾದೋಽಂಗಿರೋಽಥವಾ ।
ಏವಂ ಜಿಹ್ವಾವಿಧಿಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಜುಹುಯಾದಕ್ಷಯಂ ಭವೇತ್ ॥

ನಿರ್ವಾಪಾದಿವಿಚಾರಃ

ಪವಿತ್ರಾಂತರ್ಹಿತೇ ಶೂರ್ಪೇ ವ್ರೀಹಿ (ಧಾನ್ಯ) ಮುಷ್ಟಿಚತುಷ್ಟಯಮ್ ।
ನಿರ್ವಪೇದಗ್ನಯೇತ್ವಾದಿ ಮಂತ್ರೇಣಾವರ್ತಯೇತ್ತತಃ ॥
ನಿರ್ವಾಪಸ್ಯ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಸ್ಯ ಕ್ರಮೋ ಭವೇತ್ ।
ಮಂತ್ರೋಕ್ತದೇವತಾನಾಂ ಚ ತೂಷ್ಣೀಮೇವಾಥ ನಿರ್ವಪೇತ್ ॥
(ಋಙ್ಮಂತ್ರ।) ಚತುರಶ್ಚತುರೋ ಮುಷ್ಟೀನ್ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಚ ತಥಾ ಭವೇತ್ ।
ಸಹೈವ ಶ್ರಪಯೇತ್ತತ್ರ ನಾಸ್ತಿ ವೃದ್ಧರಣಂ ತಥಾ ।
ಆದಿಷ್ಟಮಂತ್ರಹೋಮೇಷು ಸರ್ವತ್ರೈವಂ ಪ್ರತೀಯತಾಮ್ ॥

ಪ್ರಮಾಣ

ಅವದಾನಧರ್ಮವಿಚಾರಃ

ದರ್ವ್ಯಾಮುಪಸ್ತೃಣಾತ್ಯಾಜ್ಯಮಾಗ್ನೇಯಚರುಮಧ್ಯತಃ । ಅವದ್ಯ ಹವಿರಂಗುಷ್ಠಪರ್ವಮಾತ್ರಂ ತದೋಪ್ಯ ಚ ॥ 311 ಶ್ಲೋಕಾಃ
ಅಸ್ಯೈವ ಪೂರ್ವತಸ್ತದ್ವದವದ್ಯಾಸ್ಯಾಂ ತದಾವಪೇತ್ । ಪಾತ್ರಸ್ಥಮಭಿಘಾರ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ದರ್ವೀಸ್ಥಂ ಚಾಭಿಘಾರಯೇತ್ ॥

ದ್ರವ್ಯಪ್ರಮಾಣವಿಚಾರಃ

ಪಾಣ್ಯಾಹುತಿಂ ದ್ವಾದಶಪರ್ವಪೂರಿತಂ ಪಕ್ವಾಹುತಿಂ ಬಾದರಿಕಂ ಪ್ರಮಾಣಮ್ ।
ಆಜ್ಯಾಹುತಿರ್ಮಾಷನಿಮಗ್ನಸಾರಾ ಹುತಾಶನಸ್ಯೋಪರಿ ಷೋಡಶಾಂಗುಲಾ ॥
ಕರ್ಷಪ್ರಮಾಣಮಾಜ್ಯಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಧು ಕ್ಷೀರಂ ಚ ತತ್ಸಮಮ್ ।
ತಂಡುಲಾನಾಂ ಶುಕ್ತಿಮಾತ್ರಂ ಪಾಯಸಂ ಪ್ರಸೃತೇಃ ಸಮಮ್ ॥
ಅನ್ನಂ ಗ್ರಾಸಸಮಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಲಾಜಾ ಮುಷ್ಟಿಮಿತಾ ಮತಾಃ ।
ಇಕ್ಷುಃ ಪರ್ವಪ್ರಮಾಣಃ ಸ್ಯಾದಂಗುಲದ್ವಿತಯಂ ಲತಾ ॥
ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಾಃ ಸಮಿಧೋ ವ್ರೀಹೀಣಾಂ ಮಂಜರೀ ಸಮಾ ।
ತಿಲಸಕ್ತುಕಣಾದೀನಾಂ ಮೃಗೀಮುದ್ರಾಪ್ರಮಾಣತಃ ॥
ಪ್ರಸ್ಥಧಾನ್ಯಂ ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿರಾಹುತೇಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
ತಿಲಾನಾಂ ತು ತದರ್ಧಂ ಸ್ಯಾತ್ತಂಡುಲಾ ವ್ರೀಹಿಭಿಸ್ಸಮಾಃ ॥
ಪ್ರಸೃತಿದ್ವಿತಯಂ ಮಾನಂ ಪ್ರಸ್ಥಂ ಮಾನಚತುಷ್ಟಯಮ್ ।
ದ್ರವದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಮಾನಂ ಸ್ಯಾದ್ಧಾರಾ ಗೋಕರ್ಣದೀರ್ಘಿಕಾ ॥

ಆಹುತಿಮುದ್ರಾವಿಚಾರಃ

ಮುದಂ ರಾತೀತಿ ಮುದ್ರಾ ಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಾ । 312
ಪ್ರವಚನ ಅರ್ಚನೇ ಜಪಕಾಲೇ ತು ಧ್ಯಾನೇ ಚ ಹೋಮಕರ್ಮಣಿ ॥ ಶ್ಲೋಕಾಃ

ಹೋಮಮುದ್ರಾಸ್ತ್ರಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮೃಗೀ ಹಂಸೀ ಚ ಸೂಕರೀ ।
ಸೂಕರೀ ಕರಸಂಕೋಚೇ ಹಂಸೀ ಮುಕ್ತಕನಿಷ್ಠಿಕಾ ॥
ಕನಿಷ್ಠತರ್ಜನೀ ಬಾಹ್ಯಾ ಮೃಗೀಮುದ್ರಾ ಚ ಕೀರ್ತಿತಾ । ಯಜ್ಞಶಾಂತಿಕಕೃತ್ಯೇಷು ಮೃಗೀ ಹಂಸೀತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಆಭಿಚಾರಿಕಕೃತ್ಯೇಷು ಸೂಕರೀ ತು ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ॥

ಆಜ್ಯಭಾಗ (ಚಕ್ಷುಷೀ) ವಿಚಾರಃ

ಅಥಾಜ್ಯಭಾಗೌ ಜುಹುಯಾತ್ ಪಾರ್ಶ್ವೇಽಗ್ನೇರುತ್ತರೇಽಗ್ನಯೇ । ಸ್ವಾಹೇತಿ ದಕ್ಷಿಣೇ ಸೋಮಾಯ ಸ್ವಾಹೇತಿ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥
ಯಶ್ಚಾಗ್ನಿಃ ಪಾವಮಾನಸ್ತು ಯತ್ರ ವಾ ಸದಸಸ್ಪತಿಃ । ನ ಚಾಜ್ಯಭಾಗೌ ನೇಷ್ಟವ್ಯೌ ಪುನರಾಧಾನಕಂ ವಿನಾ ॥

ಚೌಲೋಪನೀತ್ಯೋರಖಿಲವ್ರತೇಷು ಬ್ರಹ್ಮೌದನೇ ದಾರಪರಿಗ್ರಹೇ ಚ ।
ಸ್ನಾನೇ ಚ ಗೋದಾನವಿಧೌ ಚ ಸರ್ವೇ ನೈವಾಜ್ಯಭಾಗೌ ಪ್ರವದಂತಿ ಸಂತಃ ॥
ಚೌಲೋಪನಯನೋದ್ವಾಹೇ ಸಮಾವರ್ತನವ್ರತೇಷು ಚ । ನಿಮೀಲ್ಯ ನಯನೇ ಕರ್ತುಃ ಆಯುರಾದಿಪ್ರವೃದ್ಧಯೇ ॥
ಸ್ಮರತ್ಯಗ್ನಿಃ ಪ್ರದೀಶಾನಂ ಚೌಲಾದಿದಶಕರ್ಮಸು । ಅನ್ಯತ್ರ ಉನ್ಮೀಲ್ಯ ನಯನೇ ಹವಿರ್ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಹವ್ಯವಾಟ್ ॥
ಬ್ರಹ್ಮೌದನೇ ಗೃಹಪ್ರಾಪ್ತೌ ನಾಜ್ಯಭಾಗೌ ದಶಸ್ವಪಿ ।

ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಧೋಮವಿಚಾರಃ

ಉಪಸ್ತೀರ್ಯಾಥ ಹವಿಷೋರ್ದ್ವಯೋರಪ್ಯುತ್ತರಾರ್ಧತಃ । ಪೂರ್ವಾವದಾನತೋ ಭೂಯಃ ಸಕೃತ್ಸಕೃದವದ್ಯತಿ ॥ 313
ಪ್ರವಚನ ಓಷ್ಯ ದ್ವಿರಭಿಘಾರ್ಯಾತ್ರ ಪಾತ್ರಸ್ಥಂ ನಾಭಿಘಾರಯೇತ್ ॥ ಶ್ಲೋಕಾಃ

ಗ್ರಂಥಿಹೋಮನಿಷೇಧವಿಚಾರಃ

ಶ್ರೌತೇ ಶುಲ್ಬಂ ತಥಾ ರಜ್ಜುಂ ಶ್ರಾವಣ್ಯಾಂ ಉಪವೀತಕಮ್ ।
ಗ್ರಂಥಿಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ಜುಹುಯಾತ್ ಗ್ರಂಥಿಯುಕ್ತಂ ನ ಪಾವಯೇತ್ ॥

ಪೂರ್ಣಾಹುತಿವಿಚಾರಃ

ದ್ರವ್ಯಮಂತ್ರಸ್ವರಾದೀನಾಂ ನ್ಯೂನಾಧಿಕನಿವೃತ್ತಯೇ । ಪೂರ್ಣಾಂತೇ ಜುಹುಯಾತ್ ಪೂರ್ಣಂ ಫಲೇನೈವ ಫಲೇಪ್ಸುನಾ ॥
ಆಜ್ಯಂ ದ್ವಾದಶಕೃತ್ವಸ್ತು ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪೂರಯೇತ್ಸ್ರುಚಮ್ । ತಯಾ ಚಾಜ್ಯಾಹುತಿಃ ಕಾರ್ಯಾ ಸಾ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥
ವಿವಾಹಾದಿಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಚ ಶಾಲಾಯಾಂ ವಾಸ್ತುಪೂಜನೇ । ನಿತ್ಯಹೋಮೇ ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗೇ ನ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥

ನ ಪ್ರಣೀತಾ ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನ ಬಂಧೋ ನ ಚರುಶ್ರಪಃ ।
ನೇಧ್ಮೋ ನ ಚಕ್ಷುಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಾದ್ಯಂ ಔಪತಂತ್ರಿಕಂ (ನಿತ್ಯಹೋಮೇತಿ) ಗದ್ಯತೇ ॥

ಆಶೀರ್ವಾದಗದ್ಯಾನಿ

ಆಯುರ್ದೀರ್ಘಮರೋಗತಾಂ ಪ್ರಿಯವಧೂಂ ಚೈಶ್ವರ್ಯಮವ್ಯಾಹತಂ
ಪುತ್ರಾನ್ ಭದ್ರಗುಣಾನ್ ದದಾತು ಭವತಾಂ ಸುತ್ರಾಮಮಾನ್ಯಂ ಪದಮ್ ।
ಪಾರಾವಾರಸುತಾಪಯೋಧರತಟೀಪಾಟೀರಪಂಕಾಂಕಿತ-
ಶ್ಯಾಮಃ ಕಾಮಪಿತಾ ಪಿತಾಮಹಪಿತಾ ಶೇಷಾಂಕಶಾಯೀ ಹರಿಃ ॥

ಸ್ವಸ್ತಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಾಃ ಸತ್ಯಾಃ ಸಫಲಾಃ ಸಂತು ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

॥ ತಥಾಸ್ತು ॥ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ)

* ಅಯಂ ಯಜಮಾನಃ ಅನವರತಾನ್ನದಾನವಿಶೇಷಸಂತೋಷಿತವಿದ್ವಜ್ಜನಾಶೀರ್ವಾದಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತಸಮಸ್ತೈಶ್ವರ್ಯಯುಕ್ತೋ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮಂ ಯಜಮಾನಂ ಬಂಧುಜನಾಃ ದೀನಜನಾಃ ಪಂಡಿತಜನಾಃ ಸ್ವಸ್ವಸಂಮಾನಸಮುಚಿತಕಲಾಪಕೌಶೇಯವಾಸೋ-ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದೀನಾಂ ಸಂಪಾದನಾಯ ಸಮಾಶ್ರಯಂತಾಮ್, ಅನುಬಂಧಿನಶ್ಚ ನಿಲಿಂಪಾ ಇವ ದಿವಸ್ಪತಿಂ, ಆಪಗಾ ಇವ ಉದನ್ವಂತಂ, ಸಂಯಮಿನ ಇವ ಪಾರಾಶರ್ಯಮನುವರ್ತಂತಾಮಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಾದಿಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞದೇವಗುರುಬ್ರಾಹ್ಮಣಾತಿಥಿ-ಸತ್ಕಾರಾದಿಸತ್ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿರಂತರಾಣಿ ಭೂಯಾಸುರಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಅಸ್ಮೈ ಯಜಮಾನಾಯ ಪೌಲಸ್ತ್ಯ-ವೈರೋಚನಿ-ಮಾರುತಿ-ಕೃಪ-ಪಾರಾಶರ್ಯ-ದ್ರೌಣಿ-ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ-ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಾದಿ-ಚಿರಜೀವಿನಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನಾಃ ದೀರ್ಘಾಯುಃಪ್ರದಾಃ ಭೂಯಾಸುರಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

* ಅಸ್ಮಾತ್ ಯಜಮಾನಾತ್ ಶೋಕಪ್ರಭೃತಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ-ಆಧಿದೈವಿಕ-ಆಧಿಭೌತಿಕಾದಿತಾಪತ್ರಯಸಹಿತಾಃ ಆಧಿವ್ಯಾಧಯಃ ದೂರೇ ಪರಿವೃತ್ಯಂತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಅಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಶ್ರೀರ್ಯಶೋ ಗೌಃ ವಿದ್ಯಾ ವಿನಯೋ ವಿತ್ತಂ ಬಹುಪುತ್ರಂ ಚಾಯುಷ್ಯಂ ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಅಸ್ಮಿನ್ ಯಜಮಾನೇ ರೂಪಲಾವಣ್ಯತಾರುಣ್ಯಕಾರುಣ್ಯವರೇಣ್ಯವದಾನ್ಯತಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಸದ್ಗುಣಾಃ ಸಂಮಿಲಿತಾಃ ಸಂತಃ ಸಮುಜ್ಜೃಂಭಂತಾಮಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ಅನ್ಯೋನ್ಯಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತೌ ಸಾಲಂಕಾರೌ ಸಂತಾನಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧೌ ಕೀರ್ತಿಮಂತೌ ಸುಖಭಾಗಿನೌ, ನಿರುಪದ್ರವೌ, ನೀರೋಗೌ, ನಿರ್ವ್ಯಸನೌ, ನಿರ್ದುಃಖೌ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಭಾಜೌ ಚ ಸ್ಯಾತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ವಾಣೀಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾವಿವ ಪೂಜ್ಯೌ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಾವಿವ ಪೂರ್ಣಾನಂದೌ, ಗೌರೀಶಂಕರಾವಿವ ನಿತ್ಯಾನಪಾಯಿನೌ, ಅರುಂಧತೀವಸಿಷ್ಠಾವಿವ ತಪಃಸಮೃದ್ಧೌ, ಸೀತಾರಾಮಾವಿವ ಸಕಲಸುಖಭೋಗಭಾಗ್ಯೋಪೇತೌ, ರಾಧಾಕೃಷ್ಣಾವಿವ ಸಫಲಮನೋರಥೌ, ಅನಸೂಯಾತ್ರೀ ಇವ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಸತ್ಯಶೌಚಪರಾಯಣೌ, ಚಿರಾಯುಷ್ಮಂತೌ ಧನಧಾನ್ಯಕನಕವಸ್ತುವಾಹನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದ್ಯಭಿವೃದ್ಧಿಮಂತೌ ಚ ಸ್ಯಾತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ಓಜಸ್ವಿನೌ ತೇಜಸ್ವಿನೌ ಬಹುಪುತ್ರವಂತೌ ಬಹುಮಿತ್ರವಂತೌ ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತಕೀರ್ತಿಮಂತೌ ಚ ಭೂಯಾಸ್ತಾಮಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ಸತತನಮದಮರಪತಿಯಮವರುಣಧನದಮುಖನಿಖಿಲಜಗದಧಿಪತಿಮುಕುಟತಟಖಚಿತಮಣಿರುಚಿಶಬಲಮುರ-ಮಥನಪದಕಮಲನಿಹಿತಹೃದಯಕಮಲೌ ಚ ಭೂಯಾಸ್ತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥
* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇವ ಬಲಾಢ್ಯೌ ಅಶ್ವಿನಾವಿವ ನೀರೋಗಶರೀರೌ, ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರಾವಿವ ನಿತ್ಯಾವಿಯೋಗಿನೌ

ಆಶೀರ್ವಾದ

ಜಾನಕೀರಘುನಂದನಾವಿವ ದೃಢಗಾತ್ರೌ, ರತಿಕಂದರ್ಪಾವಿವ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಿಭಾವಿತಪುಂಖಾನುಪುಂಖಪ್ರೇಮಬದ್ಧೌ, ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ-ಕುಂಭಸಂಭವಾವಿವ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಚೋದಿತನಿಜಾಶ್ರಮೋಚಿತನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಬದ್ಧಶ್ರದ್ಧೌ, ದ್ರೌಪದೀಯುಧಿಷ್ಠಿರಾವಿವ ಬಹುವಿಧ-ವಿಶಿಷ್ಟೇಷ್ಟಜನಸಮಷ್ಟಿಸಂಭೃತೌ ಮಹಾಂತೌ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೌ ಜಿತಮನ್ಯೂ ಗತದೈನ್ಯೌ ವದಾನ್ಯೌ ಮೂರ್ಧನ್ಯೌ ದೇವಕಲ್ಪೌ ಋಷಿಕಲ್ಪೌ ವಿತರಣಜಿತಕಲ್ಪೌ ವಿಚಿತ್ರವಿವಿಧಕಲ್ಪೌ ಭೂಲೋಕಭೂಷಾಯಮಾಣೌ ಚ ಭೂಯಾಸ್ತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋ-ಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ 316 ಗದ್ಯಾನಿ

* ಇಮೌ ದಂಪತೀ ಚಕ್ಷುಃಶ್ರವೋಧ್ವಕ್ಷತಕ್ಷಕವಿಪಕ್ಷರಾಜವಕ್ಷಸ್ಥಲೇ ನಿಕ್ಷಿಪ್ತಪಾದಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷವಕ್ಷಸ್ಥಲನಿಲಯಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಾ-ಪಾತ್ರೇ ಭೂಯಾಸ್ತಾಂ ಇತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

* ಅನಯೋಃ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಪ್ರೀತಿಃ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

* ಅನಯೋಃ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಧರ್ಮಕರ್ಮನಿಷ್ಠಾಗರಿಷ್ಠತ್ವಂ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

ಉಪನಯನಸಂದರ್ಭೇ

* ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ವೇದೋಕ್ತಮಾಯುಷ್ಯಂ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

* ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಗುರುಕುಲಾವಾಸಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಕಾಲದ್ವಯಾಗ್ನಿಕಾರ್ಯವೇದಾಧ್ಯಯನಭಿಕ್ಷಾಚರಣಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣಾದೌ ಮತಿಃ ಅಚಂಚಲಾಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

* ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಗುರುದೇವತಾನುಗ್ರಹೇಣ ಪ್ರಣವಶ್ರದ್ಧಾಮೇಧಾಪ್ರಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಭಾಸಂತಾಮಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

ವಿಶೇಷಸಂಕಲ್ಪಃ

ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತೋ ಮಹಾಪುರುಷಸ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯವೀರ್ಯಸ್ಯ ಅಖಿಲಲೋಕಪರಿಪಾಲನಪರಾಯಣಸ್ಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ-ರೂಪಸ್ಯ ಆದಿನಾರಾಯಣಸ್ಯ ನಿತ್ಯನಿರುಪಮನಿರವಧಿಕಾಪ್ರಮೇಯಮಹಿಮಮಹಿತಾಚಿಂತ್ಯಾಪರಿಮಿತಶಕ್ತ್ಯಾ ಧ್ರಿಯಮಾಣಮಹಾಜಲೌಘ-ಮಧ್ಯೇ ಪರಿಭ್ರಮಮಾಣಾನಾಂ ಕ್ರಮಾತ್ ದಶಗುಣೋತ್ತರೈಃ ಅಪ್ತೇಜೋವಾಯ್ವಾಕಾಶಾಹಂಕಾರಮಹದವ್ಯಕ್ತಾತ್ಮಕಸಪ್ತಾವರಣೈಃ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತಾನಾಂ ಅನೇಕಕೋಟಿಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾನಾಂ ಏಕತಮೇ ಅಸ್ಮಿನ್ಮಹತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಂಡಲೇ ಶ್ರೀಭೂಭುಜವಲ್ಲೀಸಂಶ್ಲೇಷಣಾಕ್ರಾಂತ-ಪೀನಸ್ತನಾಂಭೋರುಹಪತ್ರಾವಲೀಲಾಂಛಿತೋರಃಸ್ಥಲಸ್ಯ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕನಿಖಿಲಪ್ರಪಂಚನಿರ್ಮಾಣಕಪಟನಾಟಕಸೂತ್ರಧಾರಸ್ಯ, ಶ್ರೀಮಹಾ-ವಿಷ್ಣೋರಾಜ್ಞಯಾ ನಾಭಿಸರೋಜಮಧ್ಯಸಮುದ್ಭೂತಸ್ಯ, ಶಾರದನೀರದಪಾರದಸಚ್ಛಾಯವಾಗ್ದೇವತಾನಿರರ್ಗಲನಿರಂತರವಿಹರಣ-ವಿಲಾಸಭವನಾಯಮಾನವದನಾರವಿಂದಸ್ಯ ಸರಸತರಸಾರಸನಿಕರಭಾಸುರಮಾನಸಸರೋವರವಿಹರಣಲಾಲನಮಾನಸರಾಜಹಂಸವಾಹನಸ್ಯ, ದೇವತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಕಲಜಗತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಆದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪ್ರಥಮಪರಾರ್ಧೇ ಪಂಚಾಶದ್ವತ್ಸರೇಷು ಅತೀತೇಷು ದ್ವಿತೀಯಪರಾರ್ಧೇ, ಪಾರ್ಥಿವ-ಕೂರ್ಮ-ಪ್ರಲಯ-ಅನಂತ-ಶ್ವೇತವರಾಹ-ಬ್ರಾಹ್ಮ-ಸಾವಿತ್ರಾಖ್ಯಸಪ್ತಕಲ್ಪಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶ್ವೇತವರಾಹಕಲ್ಪೇ, ಸ್ವಾಯಂಭುವ-ಸ್ವಾರೋಚಿಷ-ಉತ್ತಮ-ತಾಮಸ-ರೈವತ-ಚಾಕ್ಷುಷ-ವೈವಸ್ವತ-ಸೂರ್ಯಸಾವರ್ಣಿ-ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿ-ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿ-ಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿ-ರುದ್ರಸಾವರ್ಣಿ-ವೇದಸಾವರ್ಣಿ-ಇಂದ್ರಸಾವರ್ಣ್ಯಾಖ್ಯಚತುರ್ದಶಮನ್ವಂತರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರೇ, ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಮಹಾಯುಗೇಷು ಅತೀತೇಷು ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿತಮೇ, ಕೃತ-ತ್ರೇತಾ-ದ್ವಾಪರ- ಕಲಿಯುಗಾಖ್ಯ-ಚತುರ್ಯುಗಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರಾನ್ವಿತಚತುರ್ಲಕ್ಷಾಬ್ದೇ ವರ್ತಮಾನೇ ಕಲಿಯುಗೇ, ಪ್ರಥಮಪಾದೇ, ಜಂಬೂಪ್ಲಕ್ಷಕುಶಕ್ರೌಂಚಶಾಲ್ಮಲೀಶಾಕಪುಷ್ಕರಾಖ್ಯಸಪ್ತದ್ವೀಪಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಲಕ್ಷಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣೇಽಸ್ಮಿನ್ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ, ಭಾರತ-ಕಿಂಪುರುಷ-ಹರಿ-ಇಳಾವೃತ-ಭದ್ರಾಶ್ವ-ಕೇತುಮಾಲ-ಹಿರಣ್ಮಯ-ರಮಣಕ-ಕುರುವರ್ಷಾಖ್ಯನವವರ್ಷಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಭಾರತವರ್ಷೇ, ಇಂದ್ರ-ಕಶೇರು-ತಾಮ್ರ-ಗಭಸ್ತಿ-ಪುನ್ನಾಗ-ಗಂಧರ್ವ-ಸೌಮ್ಯ-ವರುಣ-ಭರತಾಖ್ಯನವಖಂಡಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಭರತಖಂಡೇ, ಚತುರ್ದಶ-ಪ್ರತೀವಿರಾಜಮಾನಸ್ಯ ಸುವರ್ಣಮಯಸ್ಯ ಮಹಾಮೇರೋಃ ದಕ್ಷಿಣಪಾರ್ಶ್ವೇ, ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯ-ದಂಡಕಾರಣ್ಯ-ಚಂಪಕಾರಣ್ಯ-ಶ್ವೇತಾರಣ್ಯ-ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ-ದ್ವೈತಾರಣ್ಯ-ಗುಹಾರಣ್ಯ-ದೇವದಾರುವನ-ಇಕ್ಷುವನ-ಕದಳಿಕಾವನಾಖ್ಯದಶಾರಣ್ಯಮಧ್ಯೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯೇ ಭಾಗೀರಥೀ-ಭೀಮರಥೀ-ಸರಸ್ವತೀ-ಗೌತಮೀ-ಗೋದಾವರೀ-ನರ್ಮದಾ-ಯಮುನಾ-ಕೃಷ್ಣಾ-ಗಂಡಕೀ-ಗೋಮತೀ-ಪಾಪನಾಶಿನ್ಯಾದಿ- 317

ಮಹಾನದೀಷು ಗೋದಾವರ್ಯಾಃ ದಕ್ಷಿಣಕೂಲೇ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ-ವಿಕ್ರಮ-ಶಾಲಿವಾಹನ-ವಿಜಯಾಭಿನಂದನ-ನಾಗಾರ್ಜುನ-ಕಲಿಭೂಪಾಖ್ಯಷಟ್‌ಚಕ್ರವರ್ತಿಶಕಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಶಾಲಿವಾಹನಶಕೇ, ಮತ್ಸ್ಯ-ಕೂರ್ಮ-ವರಾಹ-ನರಸಿಂಹ-ವಾಮನ-ಭಾರ್ಗವ-ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣ-ಬುದ್ಧ-ಕಲ್ಕ್ಯಾಖ್ಯದಶಾವತಾರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಬುದ್ಧಾವತಾರೇ, ರಾಮ-ಬ್ರಹ್ಮ-ಪ್ರಜಾಪತಿ-ಪರಶುರಾಮಾದಿಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಪರಶುರಾಮಕ್ಷೇತ್ರೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮ-ದೈವ-ಪಿತ್ರ್ಯ-ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ-ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ-ಸೌರ-ಚಾಂದ್ರ-ಸಾವನ-ನಾಕ್ಷತ್ರಮಾನಾಖ್ಯನವವರ್ಷ-ಮಾನಮಧ್ಯೇ ಚಾಂದ್ರ(ಸೌರ)ಮಾನೇನ ಪ್ರಭವಾದಿಅಕ್ಷಯಾಂತಷಷ್ಟಿಸಂವತ್ಸರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ಸಂವತ್ಸರೇ ದಕ್ಷಿಣ-ಉತ್ತರ ಅಯನಯೋಃ ....ಅಯನೇ, ವಸಂತಾದಿ ಶಿಶಿರಾಂತ ಷಡೃತೂನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ಋತೌ, ಮೇಷಾದಿ-ಮೀನಾಂತ-ದ್ವಾದಶರಾಶೀನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ರಾಶೌ ಅರ್ಕೇ, ಚೈತ್ರಾದಿಫಾಲ್ಗುನಾಂತದ್ವಾದಶಮಾಸಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ಮಾಸೇ, ಶುಕ್ಲ-ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ....ಪಕ್ಷೇ, ಪ್ರತಿಪದಾದಿಪೂರ್ಣಿಮಾಮಾವಾಸ್ಯಾಂತತಿಥೀನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ತಿಥೌ, ಭಾನ್ವಾದಿ-ಸ್ಥಿರವಾಸರಾಂತಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ವಾಸರೇ, ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿರೇವತ್ಯಂತಸಪ್ತವಿಂಶತಿನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ, ವಿಷ್ಕಂಭಾದಿ-ವೈಧೃತಿಪರ್ಯಂತಯೋಗಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ಯೋಗೇ, ಭವಾದಿಕಿಂಸ್ತುಘ್ನಪರ್ಯಂತಕರಣಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ....ಕರಣೇ, ಶ್ರೀಕುಲದೇವತಾತ್ಮಕಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರೇರಣಯಾ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ....ಕರ್ಮ ಕರಿಷ್ಯೇ ॥

ಗೋತ್ರಪ್ರವರಾಣಾಂ ವಿವರಣಮ್

ಕಶ್ಯಪೋಽತ್ರಿರ್ಭರದ್ವಾಜೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋಽಥ ಗೌತಮಃ ।
ಜಮದಗ್ನಿರ್ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಋಷಯಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ಸಪ್ತರ್ಷೀಣಾಮಗಸ್ತ್ಯಾಷ್ಟಮಾನಾಂ ಯದಪತ್ಯಂ ತತ್ ಗೋತ್ರಮ್ । ಗೋತ್ರಪ್ರವರ್ತಕಾನಾಂ ಕಶ್ಯಪಾದೀನಾಂ ವಂಶಪ್ರವರ್ತಕಾನಾಂ ಭೃಗ್ವಾದೀನಾಂ ಚ ಋಷೀಣಾಂ ವ್ಯಾವರ್ತಕಾಃ ಋಷಿವಿಶೇಷಾಃ ಪ್ರವರಾಃ ॥

ಸಮಾನಗೋತ್ರತ್ವಂ ಸಮಾನಪ್ರವರತ್ವಂ ಚ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ವಿವಾಹಪ್ರತಿಬಂಧಕಮ್ । ತತ್ರ ಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಮ್ । ಏಕಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಂ, ದ್ವಿತ್ರಿಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಂ ಚೇತಿ ॥

ತತ್ರ ಭೃಗ್ವಂಗಿರೋಗಣೇತರೇಷು ಏಕಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಮಪಿ ವಿವಾಹಪ್ರತಿಬಂಧಕಮ್ । ಕೇವಲಭೃಗುಗಣೇಷು ಕೇವಲಾಂಗಿರೋಗಣೇಷು ಚ ಏಕಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಂ ನ ವಿವಾಹಪ್ರತಿಬಂಧಕಮ್ । ಕಿಂತು ತ್ರಿಪ್ರವರೇಷು ದ್ವಿಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಮೇವ ಪಂಚಪ್ರವರೇಷು ತ್ರಿಪ್ರವರಸಾಮ್ಯಮೇವ ಚ ವಿವಾಹಪ್ರತಿಬಂಧಕಮ್ ॥

	ಕಶ್ಯಪಗಣಾಃ
ಗೋತ್ರಂ	ಪ್ರವರಾಃ
ಕಶ್ಯಪಾಃ	ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ಅಸಿತಃ
ನಿಧ್ರುವಾಃ	ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ನೈಧ್ರುವಃ
ರೇಭಾಃ	ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ರೈಭ್ಯಃ
ಶಂಡಿಲಾಃ	ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯಃ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ದೇವಲಃ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ಅಸಿತಃ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅಸಿತಃ, ದೇವಲಃ ಅಥವಾ ದೇವಲಃ ಅಸಿತಃ.
	ಅತ್ರಿಗಣಾಃ
ಆತ್ರೇಯಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಃ

ಗೋತ್ರ

320 ಪ್ರವರಾಃ

ಗವಿಷ್ಠಿರಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಗಾವಿಷ್ಠಿರಃ ಅಥವಾ ಆತ್ರೇಯಃ, ಗಾವಿಷ್ಠಿರಃ, ಪೌರ್ವಾತಿಥಃ
ವಾದ್ಭುತಕಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ವಾದ್ಭುತಕಃ
ಮುದ್ಗಲಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಪೌರ್ವಾತಿಥಃ
ಅತಿಥಯಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಆತಿಥಃ ಅಥವಾ ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಗಾವಿಷ್ಠಿರಃ.
ವಾಮರಥ್ಯಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಆತಿಥಃ ಅಥವಾ ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಗಾವಿಷ್ಠಿರಃ.
ಸುಮಂಗಲಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಆತಿಥಃ ಅಥವಾ ಅತ್ರಿಃ, ಸುಮಂಗಲಃ, ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಃ.
ಬೀಜವಾಪಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಆತಿಥಃ ಅಥವಾ ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಗಾವಿಷ್ಠಿರಃ.
ಧನಂಜಯಾಃ	ಆತ್ರೇಯಃ, ಆರ್ಚನಾನಸಃ, ಧಾನಂಜಯಃ.
ವಾಲೇಯಾದಯಃ (ಅತ್ರೇಃ ಪುತ್ರಿಕಾ-ಪುತ್ರಾಃ)	ಆತ್ರೇಯಃ, ವಾಮರಥ್ಯಃ, ಪೌತ್ರಿಕಃ.
ಅಂಗಿರೋಗಣೇಷು ಗೌತಮಾಂಗಿರಸಃ	
ಆಯಾಸ್ಯಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಆಯಾಸ್ಯಃ, ಗೌತಮಃ

ಗೋತ್ರ

321 ಪ್ರವರಾಃ

ಶರದ್ವತಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಗೌತಮಃ, ಶಾರದ್ವತಃ
ಕೌಮಂಡಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತ(ಚ)ಥ್ಯಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ, ಗೌತಮಃ, ಕೌಮಂಡಃ.ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತಥ್ಯಃ, ಗೌತಮಃ, ಔಶಿಜಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಆಯಾಸ್ಯಃ, ಔಶಿಜಃ, ಗೌತಮಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಔಶಿಜಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತಥ್ಯಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ ಅಥವಾ ಔತಥ್ಯಃ, ಗೌತಮಃ, ಕೌಮಂಡಃ.
ದೀರ್ಘತಮಸಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತಥ್ಯಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ, ಗೌತಮಃ, ದೈರ್ಘತಮಸಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತಥ್ಯಃ, ದೈರ್ಘತಮಸಃ.
ಕರೇಣುಪಾಲಯಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಗೌತಮಃ, ಕಾರೇಣುಪಾಲಃ.
ವಾಮದೇವಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ವಾಮದೇವ್ಯಃ, ಗೌತಮಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ವಾಮದೇವ್ಯಃ, ಬಾರ್ಹದುಕ್ಥಃ.
ಔಶನಸಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಗೌತಮಃ, ಔಶನಸಃ
ರಹೂಗಣಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ರಾಹೂಗಣಃ, ಗೌತಮಃ
ಸೋಮರಾಜಕಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಸೌಮರಾಜ್ಯಃ (ಸೋಮರಾಜಕಃ), ಗೌತಮಃ
ಬೃಹದುಕ್ಥಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹದುಕ್ಥಃ, ಗೌತಮಃ. ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ವಾಮದೇವಃ, ಬಾರ್ಹದುಕ್ಥಃ.
ಉತಥ್ಯಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಔತಥ್ಯಃ, ಗೌತಮಃ
ಔಶಿಜಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಔಶಿಜಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಆಯಾಸ್ಯಃ, ಔಶಿಜಃ, ಗೌತಮಃ, ಕಾಕ್ಷೀವತಃ.

ಗೋತ್ರ	ಪ್ರವರಾಃ
ರಾಘವಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ರಾಘವಃ, ಗೌತಮಃ.
	ಅಂಗಿರೋಗಣೇಷು ಭಾರದ್ವಾಜಾಂಗಿರಸಃ
ಭರದ್ವಾಜಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ
ಗರ್ಗಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಶೈನ್ಯಃ, ಗಾರ್ಗ್ಯಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಶೈನ್ಯಃ, ಗಾರ್ಗ್ಯಃ ಅಥವಾ ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಗಾರ್ಗ್ಯಃ, ಶೈನ್ಯಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ತೈತ್ತಿರಿಃ, ಕಾಪಿಭುವಃ
ಋಕ್ಷಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ವಾಂದನಃ, ಮಾತವಚಸಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ವಾಂದನಃ, ಮಾತವಚಸಃ
ಕಪಯಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಆಮಹಯ್ಯಃ (ಆಮಹೀಯವಃ), ಔರುಕ್ಷಯ್ಯಃ (ಔರುಕ್ಷಯಸಃ)
ಆತ್ಮಭುವಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಮಂತ್ರವರಃ, ಆತ್ಮಭುವಃ
	ಅಂಗಿರೋಗಣೇಷು ಕೇವಲಾಂಗಿರಸಃ
ಹರಿತಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಅಂಬರೀಷಃ, ಯೌವನಾಶ್ವಃ, ಅಥವಾ ಮಾಂಧಾತಾ, ಅಂಬರೀಷಃ, ಯೌವನಾಶ್ವಃ
ಕುತ್ಸಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಮಾಂಧಾತ್ರಃ, ಕೌತ್ಸಃ
ಕಣ್ವಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಆಜಮೀಢಃ, ಕಾಣ್ವಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಘೌರಃ, ಕಾಣ್ವಃ

ಗೋತ್ರ	ಪ್ರವರಾಃ
ರಥೀತರಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ವೈರೂಪಃ, ರಾಥೀತರಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ವೈರೂಪಃ, ಪಾರ್ಷದಶ್ವಃ ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಾದಂಷ್ಟ್ರಃ, ವೈರೂಪಃ, ಪಾರ್ಷದಶ್ವಃ
ವಿಷ್ಣುವೃದ್ಧಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಪೌರುಕುತ್ಸ್ಯಃ, ತ್ರಾಸದಸ್ಯವಃ
ಮುದ್ಗಲಾಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಭಾರ್ಮ್ಯಾಶ್ವಃ, ಮೌದ್ಗಲ್ಯಃ ಅಥವಾ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ, ಭಾರ್ಮ್ಯಾಶ್ವಃ, ಮೌದ್ಗಲ್ಯಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ, ಮೌದ್ಗಲ್ಯಃ
	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗಣಾಃ
ಕುಶಿಕಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ದೇವರಾತಃ, ಔದಲಃ
ಲೋಹಿತಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಅಷ್ಟಕಃ, ಲೌಹಿತಃ, ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಃ,ಅಷ್ಟಕಃ ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಅಷ್ಟಕಃ.
ರೌಕ್ಷಕಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಗಾಥಿನಃ, ರೈವಣಃ, ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ರೌಕ್ಷಕಃ, ರೈವಣಃ.
ಕಾಮಕಾಯನಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ದೇವಶ್ರವಸಃ, ದೈವತರಸಃ
ಅಜಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಃ, ಆಜಃ ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಆಶ್ಮರಥಃ, ವಾಧೂಲಃ
ಕತಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಕಾತ್ಯಃ, ಆಕ್ಷೀಲಃ
ಧನಂಜಯಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಃ, ಧಾನಂಜಯಃ ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಃ, ಅಘಮರ್ಷಣಃ

324

ಗೋತ್ರ	ಪ್ರವರಾಃ
ಅಘಮರ್ಷಣಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಆಘಮರ್ಷಣಃ, ಕೌಶಿಕಃ
ಪೂರಣಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಪೌರಣಃ ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ದೇವರಾತಃ, ಪೌರಣಃ
ಇಂದ್ರಕೌಶಿಕಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಇಂದ್ರಕೌಶಿಕಃ
ಆಶ್ಮರಥ್ಯಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಆಶ್ಮರಥ್ಯಃ, ವಾಧುಲಃ
ಸಾಹುಲಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಸಾಹುಲಃ, ಮಾಹುಲಃ
ಗಾಥಿನಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಗಾಥಿನಃ, ರೈಣವಃ (ವೇಣುವಾಃ) (ರೇಣವಃ) (ಉದವೇಣವಃ)
ವೈಣವಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಗಾಥಿನಃ, ವೈಣವಃ
ಹಿರಣ್ಯರೇತಸಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಹೈರಣ್ಯರೇತಸಃ
ಸುವರ್ಣರೇತಸಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಸೌವರ್ಣರೇತಸಃ
ಕಪೋತರೇತಸಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಕಾಪೋತರೇತಸಃ
ಶಾಲಂಕಾಯನಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಶಾಲಂಕಾಯನಃ, ಕೌಶಿಕಃ
ಘೃತಕೌಶಿಕಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಘೃತಕೌಶಿಕಃ
ಕಥಕಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಕಾಥಕಃ

325

ಗೋತ್ರ	ಪ್ರವರಾಃ
ರೌಹಿಣಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸಃ, ರೌಹಿಣಃ
	ಭೃಗುಗಣಾಃ
ವತ್ಸಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ, ಔರ್ವಃ, ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಔರ್ವಃ, ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ
ಬಿದಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ, ಔರ್ವಃ, ಬೈದಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಔರ್ವಃ, ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಃ
ಆರ್ಷ್ಟಿಷೇಣಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ, ಆರ್ಷ್ಟಿಷೇಣಃ, ಆನೂಪಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಆರ್ಷ್ಟಿಷೇಣಃ, ಆನೂಪಃ
ವಾತ್ಸ್ಯಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ.
ವತ್ಸಪುರೋಧಸೌ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ, ವಾತ್ಸ್ಯಃ, ಪೌರೋಧಸಃ.
ವೈದಮಥಿತೌ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ಆಪ್ನವಾನಃ, ವೈದಃ, ಮಥಿತಃ.
ಯಾಸ್ಕಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ವೈತಹವ್ಯಃ, ಸಾವೇತಸಃ.
ಮಿತ್ರಯುವಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ವಾಧ್ರ್ಯಶ್ವಃ, ದೈವೋದಾಸಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಚ್ಯಾವನಃ, ದೈವೋದಾಸಃ ಅಥವಾ ವಾಧ್ರ್ಯಶ್ವಃ
ವೈನ್ಯಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ವೈನ್ಯಃ, ಪಾರ್ಥಃ

ಗೋತ್ರ | 326 ಪ್ರವರಾ

ಶುನಕಾಃ	ಶೌನಕಃ ಅಥವಾ ಗಾರ್ತ್ಸಮದಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಗಾರ್ತ್ಸಮದಃ ಅಥವಾ ಭಾರ್ಗವಃ, ಶೌನಹೋತ್ರಃ, ಗಾರ್ತ್ಸಮದಃ.
ವೇದವಿಶ್ವಜ್ಯೋತಿಷಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ವೇದಃ, ವೈಶ್ವಜ್ಯೋತಿಷಃ
ಶಾಠರಮಾಠರಾಃ	ಭಾರ್ಗವಃ, ಶಾಠರಃ, ಮಾಠರಃ
	ವಸಿಷ್ಠಗಣಾಃ
ವಸಿಷ್ಠಾಃ	ವಾಸಿಷ್ಠಃ, ಇಂದ್ರಪ್ರಮದಃ, ಆಭರದ್ವಸುಃ ಅಥವಾ ವಾಸಿಷ್ಠಃ
ಕುಂಡಿನಾಃ	ವಾಸಿಷ್ಠಃ, ಮೈತ್ರಾವರುಣಃ, ಕೌಂಡಿನ್ಯಃ
ಉಪಮನ್ಯವಃ	ವಾಸಿಷ್ಠಃ, ಇಂದ್ರಪ್ರಮದಃ, ಆಭರದ್ವಸುಃ (ಆಭರದ್ವಸವ್ಯಃ)
ಪರಾಶರಾಃ	ವಾಸಿಷ್ಠಃ, ಶಾಕ್ತ್ಯಃ, ಪಾರಾಶರ್ಯಃ
	ಅಗಸ್ತ್ಯಗಣಾಃ
ಇಧ್ಮವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ಐಧ್ಮವಾಹಃ ಅಥವಾ ಆಗಸ್ತ್ಯಃ
ಸಾಂಭವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ಸಾಂಭವಾಹಃ
ಸೋಮವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ಸೋಮವಾಹಃ

ಗೋತ್ರ | 327 ಪ್ರವರಾ

ಯಜ್ಞವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ಯಜ್ಞವಾಹಃ
ದರ್ಭವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ದರ್ಭವಾಹಃ
ಸಾರವಾಹಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ದಾರ್ಢಚ್ಯುತಃ, ಸಾರವಾಹಃ
ಅಗಸ್ತಯಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ಮಾಹೇಂದ್ರಃ, ಮಾಯೋಭವಃ
ಪೂರ್ಣಮಾಸಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ಪೌರ್ಣಮಾಸಃ, ಪಾರಣಃ
ಹಿಮೋದಕಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ಹೈಮವರ್ಚಿಃ, ಹೈಮೋದಕಃ
ಪಾಣಿಕಾಃ	ಆಗಸ್ತ್ಯಃ, ಪೈನಾಯಕಃ, ಪಾಣಿಕಃ.
	ದ್ವಿಗೋತ್ರಾಃ
ಶೌಂಗಶೈಶಿರಯಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಶೌಂಗಃ, ಶೈಶಿರಃ ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ, ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಕಾತ್ಯಃ, ಆಕ್ಷೀಲಃ, ಅಥವಾ ಆಂಗಿರಸಃ, ಕಾತ್ಯಃ, ಆಕ್ಷೀಲಃ ಅಥವಾ ಭಾರದ್ವಾಜಃ, ಕಾತ್ಯಃ, ಆಕ್ಷೀಲಃ.
ಸಂಕೃತಯಃ	ಆಂಗಿರಸಃ, ಗೌರಿವೀತಿಃ, ಸಾಂಕೃತ್ಯಃ ಅಥವಾ ಶಾಕ್ತ್ಯಃ, ಗೌರಿವೀತಿಃ, ಸಾಂಕೃತ್ಯಃ
ಲೌಗಾಕ್ಷಯಃ	ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ವಾಸಿಷ್ಠಃ ಅಥವಾ ಕಾಶ್ಯಪಃ, ಅವತ್ಸಾರಃ, ಅಸಿತಃ
ದೇವರಾತಾಃ	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ, ದೇವರಾತಃ, ಔದಲಃ

ಧನಂಜಯಾಃ	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸ, ಧಾನಂಜಯಃ
ಜಾತೂಕರ್ಣ್ಯಾಃ	ವಾಸಿಷ್ಠ, ಆತ್ರೇಯ, ಜಾತೂಕರ್ಣ್ಯಃ
ವಾಮರಥ್ಯಾದಯಃ	ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಾಃ
ಕಪಿಲಾಃ	ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮುಕ್ತಾಂತರ್ಗತಾಃ । ಆಂಗಿರಸ, ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ, ಭಾರದ್ವಾಜ, ವಾಂದನ, ಮಾತವಚಸಃ
ಕತಾಃ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಂ-ತರ್ಗತಾಃ,	ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಕಾತ್ಯ, ಆತ್ಕೀಲಃ

ಗೋತ್ರ

328 ಪ್ರವರಾ

ಕ್ಷತ್ರಿಯವೈಶ್ಯೌ ತು ಪುರೋಹಿತಗೋತ್ರಪ್ರವರೌ ಇತಿ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಃ । ಸ್ವಗೋತ್ರಾಜ್ಞಾನೇ ಉಪನಯನೇ ಯಃ ಆಚಾರ್ಯಃ ತದ್ಗೋತ್ರಪ್ರವರೈರೇವ ವಿವಾಹಾವಿವಾಹೌ, ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ ।

ಆಚಾರ್ಯಗೋತ್ರಪ್ರವರಾನಭಿಜ್ಞಸ್ತು ದ್ವಿಜಃ ಸ್ವಯಮ್ ।
ದತ್ವಾತ್ಮಾನಂ ತು ಕಸ್ಮೈಚಿತ್ತದ್ಗೋತ್ರಪ್ರವರೋ ಭವೇತ್ ।
ಅಥವಾ-
ಗೋತ್ರಸ್ಯ ತ್ವಪರಿಜ್ಞಾನೇ ಕಾಶ್ಯಪಂ ಗೋತ್ರಮುಚ್ಯತೇ ।
ಯಸ್ಮಾದಾಹ ಶ್ರುತಿಃ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಕಶ್ಯಪಸಂಭವಾಃ ॥

* * * * *

ಗೋತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಪೂರ್ವಕಂ ಅಭಿವಾದನಕ್ರಮಃ

329

ಕರ್ಣಯುಗ್ಮಂ ಸ್ವಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಾನುದ್ವಯಾದಿಕಮ್ ।
ಚರಣಾಂಗುಷ್ಠಯುಗ್ಮಾಂತಂ ಸಂಮೃಜ್ಯ ತು ಶನೈಃ ಶನೈಃ ।
ದಕ್ಷಶ್ರೋತ್ರಸಮಂ ಬಾಹುಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ತು ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಚ ॥
ಬಾಹೂಪರಿ ಶಿರೋ ನಮ್ರಮುಕ್ತಂ ತದಭಿವಾದನಮ್ ।
ಸ್ವಗೋತ್ರನಾಮಶರ್ಮಾಹಂ ಭೋಃಪದೈರಭಿವಾದಯೇತ್ ॥ ಇತಿ ॥

ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಪಾಣಿನಾ ಕಾರ್ಯಮುಪಸಂಗ್ರಹಣಂ ಗುರೋಃ । ಸವ್ಯೇನ ಸವ್ಯಃ ಸ್ಪ್ರಷ್ಟವ್ಯೋ ದಕ್ಷಿಣೇನ ತು ದಕ್ಷಿಣಃ ॥

ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರೇಣ ಸವ್ಯದಕ್ಷಿಣಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಸವ್ಯದಕ್ಷಿಣಕರ್ಣಸ್ಪರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಕಾರಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಗುರ್ವಾದೀನಾಂ ಜಾನುಪ್ರಭೃತಿ ಚರಣಾಂಗುಷ್ಠಪರ್ಯಂತಂ ಸಂಮಾರ್ಜನಪೂರ್ವಕಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಬಾಹುಂ ದಕ್ಷಿಣಶ್ರೋತ್ರಸಮಂ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಶಿರೋಽವನಮನಪೂರ್ವಕಮ್ -

ಅಮುಕಗೋತ್ರಃ ಅಮುಕಪ್ರವರಾನ್ವಿತಃ ಅಮುಕಶರ್ಮಾಹಂ ಭೋಃ ಅಭಿವಾದಯೇ ॥

ಇತಿ ಉಚ್ಚಾರ್ಯ ಅಭಿವಾದನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥

ತದ್ಯಥಾ- ಆಂಗಿರಸಗೋತ್ರ ತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ವಿತಃ -

ಆಂಗಿರಸಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನಃ ಆಂಗಿರಸ-ಆಂಬರೀಷ-ಯೌವನಾಶ್ವ-ತ್ರ್ಯಾರ್ಷೇಯ ಪ್ರವರಾನ್ವಿತಃ ಆಶ್ವಲಾಯನಸೂತ್ರಃ ಋಕ್ಶಾಖಾಧ್ಯಾಯೀ ....ಶರ್ಮಾಹಂ ಭೋಃ ಅಭಿವಾದಯೇ ॥ ಇತಿ

ಭಾರ್ಗವಗೋತ್ರ ಪಂಚಾರ್ಷೇಯ ಪ್ರವರಾನ್ವಿತಸ್ತು -

ಭಾರ್ಗವಗೋತ್ರಃ ಭಾರ್ಗವ-ಚ್ಯಾವನ-ಔರ್ವ-ಆಪ್ನವಾನ-ಜಾಮದಗ್ನ್ಯ-ಪಂಚಾರ್ಷೇಯ ಪ್ರವರಾನ್ವಿತಃ ಆಶ್ವಲಾಯನಸೂತ್ರಃ ಋಕ್ಶಾಖಾಧ್ಯಾಯೀ........... ಶರ್ಮಾಹಂ ಭೋಃ ಅಭಿವಾದಯೇ ॥ ಇತ್ಯಾದಿ ।

ಏವಂ ಸ್ವಗೋತ್ರಂ ತದನುಸಾರಿಪ್ರವರಂ ಚ ಉಚ್ಚಾರ್ಯ ಸ್ವಸ್ವಸೂತ್ರಶಾಖೋಚ್ಚಾರಣಂ ಚ ವಿಧಾಯೈವ ಅಭಿವಾದನಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ॥

ಸ್ಮೃತಿಬಿಂದವಃ

ಧರ್ಮಸ್ಸಂಸೇವಿತಶ್ಶುದ್ಧಸ್ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್ ।
ಶ್ರುತ್ವೈವ ಸಂತಸ್ತುಷ್ಯಂತಿ ದೂರಾದ್ಧರ್ಮಪರಂ ನರಮ್ ॥ ೧ ॥

ಯಾರು ಶುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮವು ದೊಡ್ಡ ಕಷ್ಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸಜ್ಜನರು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದೇ ಇಲ್ಲ. ದೂರದಿಂದ ಕೇಳಿಯೇ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಸ್ಸದಾಚಾರಃ ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಿಯಮಾತ್ಮನಃ ।
ಸಮ್ಯಕ್‌ಸಂಕಲ್ಪಜಃ ಕಾಮೋ ಧರ್ಮಮೂಲಮಿದಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ ೨ ॥

ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿ, ಸದಾಚಾರ, ತನ್ನಾತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಹಿತವೆನಿಸಿದುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಇಚ್ಛೆ –ಇವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮದ ಬೇರು ಎನಿಸಿದೆ.

ಧೃತಿಃ ಕ್ಷಮಾ ದಮೋಽಸ್ತೇಯಂ ಶೌಚಮಿಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ ।
ಹ್ರೀರ್ವಿದ್ಯಾ ಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧೋ ದಶಕಂ ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೩ ॥

ಧೈರ್ಯ, ತಾಳ್ಮೆ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತ, ಕದಿಯದಿರುವುದು, ಶುದ್ಧತೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಲಜ್ಜೆ, ವಿದ್ಯೆ, ಸತ್ಯ, ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ – ಇವು ಹತ್ತು ಧರ್ಮದ ಗುರುತುಗಳು.

ಅನುಷ್ಠಿತಂ ತು ಯದ್ದೇವೈಃ ಮುನಿಭಿರ್ಯದನುಷ್ಠಿತಮ್ ।
ನಾನುಷ್ಠೇಯಂ ಮನುಷ್ಯೈಸ್ತು ತದುಕ್ತಂ ಕರ್ಮ ಚಾಚರೇತ್ ॥ ೪ ॥

ದೇವತೆಗಳೂ ಮುನಿಗಳೂ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರು ಹೇಳಿದಂಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀ ಚಕ್ಷುಷೀ ದ್ವೇ ದ್ವಿಜಾನಾಂ ನ್ಯಾಯವರ್ತ್ಮನಾಮ್ ।
ಮಾರ್ಗಮುತ್ಕ್ರಾಂತಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಪ್ರಪತಂತಿ ಪಥಶ್ಚ್ಯುತಾಃ ॥ ೫ ॥

ಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಮೃತಿಗಳೆರಡು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಮಾರ್ಗತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವವರು ಅಧಃಪತನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ತತಃ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖ ಆಸೀನಃ ಪ್ರಾಗುದಙ್ಮುಖ ಏವ ವಾ ।
ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯಾದ್ಭಿಃ ಕರೌ ಮೃದ್ಭಿರಾಚಮೇನ್ಮನುಜಃ ಸದಾ ॥ ೬ ॥

ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಮೃತ್ತಿಕೆ ಮತ್ತು ನೀರಿನಿಂದ ಕೈಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸಿ ಮನುಷ್ಯನು ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗೋಕರ್ಣಾಕೃತಿಹಸ್ತೇನ ಮಾಷಮಗ್ನಂ ಜಲಂ ಪಿಬೇತ್ ।
ಯಾಮ್ಯಪ್ರತ್ಯಙ್ಮುಖತ್ವೇನ ಕೃತಮಾಚಮನಂ ಯದಿ ।
ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತೇ ತದಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸ್ನಾನಮಾಚಮನಂ ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೭ ॥

ಆಚಮನ ಮಾಡುವಾಗ ಹಸುವಿನ ಕಿವಿಯಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಂಗೈಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉದ್ದು ಮುಳುಗುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣ-ಪಶ್ಚಿಮ ಮುಖಮಾಡಿ ಆಚಮನಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ನಾನ, ಆಚಮನೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸತ್ಯಾಮಾಚಮನಾಶಕ್ತೌ ಅಭಾವೇ ಸಲಿಲಸ್ಯ ಚ ।
ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ದಕ್ಷಿಣಶ್ರವಣಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ೮ ॥

ಆಚಮನಮಾಡಲು ಅಶಕ್ತನಾದರೆ ನೀರೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಚಮನೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಲಕಿವಿಯನ್ನು

ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಮೃತಬೀಜವನ್ನು ಪಠಿಸಬಹುದು.

332 ಬಿಂದು

ಸ್ಮೃತಿ

ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚ ಪ್ರಣವಾದಿ ನಮೋಽಂತಕಮ್ ।
ಸುವಾಸಿನೀನಾಂ ವೈಶ್ಯಾನಾಂ ಕೇಶವಾದಿ ನಮೋಽಂತಕಮ್ ॥ ೯ ॥

ಆಯತಂ ಪೂರ್ವಕಂ ಕೃತ್ವಾ ಗೋಕರ್ಣಾಕೃತಿವತ್ಕರಮ್ ।
ಸಂಹತಾಂಗುಲಿನಾ ತೋಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪಾಣಿನಾ ದ್ವಿಜಃ ।
ಮುಕ್ತ್ವಾಂಗುಷ್ಠಕನಿಷ್ಠೇ ತು ಶೇಷೇಣಾಚಮನಂ ಚರೇತ್ ॥ ೧೦ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ 'ನಮಃ' ಎಂದು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿ ಕೇಶವಾದಿನಾಮಗಳಿಂದ ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವೈಶ್ಯರೂ 'ನಮಃ' ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಕೇಶವಾದಿನಾಮಗಳಿಂದ ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಸುವಿನ ಕಿವಿಯಂತೆ ತೆರೆದ ಅಂಗೈಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬೆರಳುಗಳನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಂಗುಷ್ಠ ಮತ್ತು ಕಿರು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸ್ವದತ್ತಾದ್ದ್ವಿಗುಣಂ ಪುಣ್ಯಂ ಪರದತ್ತಾನುಪಾಲನಮ್ ।
ಪರದತ್ತಾಪಹಾರೇಣ ಸ್ವದತ್ತಂ ನಿಷ್ಫಲಂ ಭವೇತ್ ॥ ॥ ೧೧ ॥

ದಾನಪಾಲನಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ದಾನಾಚ್ಛ್ರೇಯಸ್ತು ಪಾಲನಮ್ ।
ದಾನಾಚ್ಛ್ರೇಯಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಾತ್ ಪಾಲನಾದಚ್ಯುತಂ ಪದಮ್ ॥ ೧೨ ॥

ನಾವು ದಾನಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮೇಲು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕದ್ದರೆ ತಾನು ನೀಡಿದ್ದು ನಿಷ್ಫಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ದಾನ ಮತ್ತು ಪಾಲನೆಗಳೊಳಗೆ ದಾನಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಪಾಲನೆಯೇ ಉತ್ತಮ. ದಾನದಿಂದ ಕೀರ್ತಿ-ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬಂದರೆ, ಪಾಲನೆಯಿಂದ ಪರಮಪದವಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

333 ಬಿಂದು

ಸ್ಮೃತಿ

ಹೋಮಕಾಲೇ ನ ಭಾಷೇತ ಜಪಕಾಲೇ ಕದಾಚನ ।
ಸ್ನಾಸ್ಯತೋ ವರುಣಃ ಕಾಂತಿಂ ಜುಹ್ವತೋಽಗ್ನಿಃ ಶ್ರಿಯಂ ಹರೇತ್ ।
ಭೋಜನೇ ಮೃತ್ಯುರಾಯುಷ್ಯಂ ತ್ರಿಷು ಮೌನಂ ಸಮಾಚರೇತ್ ॥ ೧೩ ॥

ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಜಪಮಾಡುವಾಗಲೂ ಲೌಕಿಕವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡಬಾರದು. ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾತಾಡಿದರೆ ವರುಣನು ಕಾಂತಿಯನ್ನೇ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೋಮಿಸುವಾಗ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಯಮನು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ನಾನ, ಹೋಮ, ಭೋಜನದ ವೇಳೆ ಮೌನವಾಗಿರಬೇಕು.

ಯಜ್ಞೋಪವೀತವದ್ಧಾರ್ಯಂ ವಾಸಃ ಸರ್ವತ್ರ ಕರ್ಮಸು ।
ವಂದನೇ ತರ್ಪಣೇ ಶ್ರಾದ್ಧೇ ಸ್ನಾನಕಾಲೇ ಕಟೌ ಧರೇತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಉತ್ತರೀಯ(ಹೆಗಲಿನ ವಸ್ತ್ರ)ವನ್ನು ಯಜ್ಞೋಪವೀತದಂತೆ ಧರಿಸಬೇಕು; ನಮಸ್ಕಾರ, ತರ್ಪಣ, ಶ್ರಾದ್ಧ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಆರ್ದ್ರವಾಸಾಸ್ತು ಯಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಜಪ-ಹೋಮ-ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾನ್ ।
ಸರ್ವಂ ತದ್ರಾಕ್ಷಸಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ಬಹಿರ್ಜಾನು ಚ ಯತ್ಕರಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜಪ, ಹೋಮ, ದಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ತಾಮಸ ಹಾಗೂ ರಾಕ್ಷಸ ವ್ಯವಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೊಣಕಾಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕೈಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೂ ತಾಮಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಏಕವಸ್ತ್ರೋ ನ ಭುಂಜೀತ ಶ್ರೌತೇ ಸ್ಮಾರ್ತೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ।
ನ ಕುರ್ಯಾದೇವ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ದಾನಂ ಹೋಮಂ ತಥಾ ಜಪಮ್ ॥ ೧೬ ॥ 334

ಸ್ಮೃ ಒಂದೇ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೌತ ಹಾಗೂ ಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಗಳೆಡರಲ್ಲೂ ಊಟ-ಜಪ-ದೇವತಾರಾಧನೆ-ದಾನ-ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಬಿಂದವ

ಆಸನಾರೂಢಪಾದೋ ವಾ ವಸ್ತ್ರಾರ್ಧಪ್ರಾವೃತೋಽಪಿ ವಾ ।
ಹಸತೇ ವದತೇ ಚೈವ ತತ್ಕ್ರಿಯಾ ನಿಷ್ಫಲಂ ಭವೇತ್ ॥ ೧೭ ॥

ಆಸನದಲ್ಲಿ ಪಾದಗಳನ್ನಿಡುವುದು, ಅರ್ಧವಸ್ತ್ರವನ್ನುಟ್ಟು ಉಳಿದರ್ಧವನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಗುತ್ತಿರುವುದು, ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವುದು -ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುತ್ತವೆ.

ಆರ್ದ್ರವಾಸಾ ಜಲೇ ಕುರ್ಯಾತ್ ತರ್ಪಣಾಚಮನಂ ತಥಾ ।
ಶುಷ್ಕವಾಸಾಃ ಸ್ಥಲೇ ಕುರ್ಯಾತ್ ತರ್ಪಣಾಚಮನಾರ್ಚನಮ್ ॥ ೧೮ ॥

ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀರಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆಚಮನ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಒಣಗಿದ ಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೆಲದಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣ-ಆಚಮನ-ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅರ್ಘ್ಯೇ ತು ದಾನಮುದ್ರಾ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾದ್ಯೇ ಚಾಂಜಲಿಮುದ್ರಿಕಾ ।
ಗೋಕರ್ಣಾಕೃತಿರಾಚಾಮೇ ಯಜನೇ ಹಂಸಮುದ್ರಿಕಾ ॥ ೧೯ ॥

ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುವಾಗ ದಾನಮುದ್ರೆಯೂ ಪಾದ್ಯ ಕೊಡುವಾಗ ಅಂಜಲಿಮುದ್ರೆಯೂ ಆಚಮನ ಮಾಡುವಾಗ ಗೋಕರ್ಣಾಕೃತಿಯ ಮುದ್ರೆಯೂ ಹೋಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಂಸಮುದ್ರೆಯೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಭಸ್ಮ-ಗೋಮಯ-ಮೃದ್-ವಾರಿ-ಪಂಚಗವ್ಯ-ಕುಶೋದಕೈಃ ।
ಸ್ನಾನಂ ದಶವಿಧಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಗುಣಸ್ನಾನೇಽಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೨೦ ॥

ವಿಭೂತಿ, ಗೋಮಯ, ಮೃತ್ತಿಕೆ, ನೀರು, ಪಂಚಗವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ದರ್ಭೆಯ ಜಲ -ಇವುಗಳ ಸ್ನಾನವೇ ದಶವಿಧಸ್ನಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವು ಗೌಣಸ್ನಾನಗಳು.

ಹಸ್ತಾದೌ (ಕರಮೂಲೇ) ಬ್ರಹ್ಮತೀರ್ಥಂ ಚ ಹಸ್ತಾಗ್ರೇ ದೇವತೀರ್ಥಕಮ್ । 335
ಸ್ಮೃ ಹಸ್ತಪಾರ್ಶ್ವೇರ್ಷಿತೀರ್ಥಂ ಚ ತತ್ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಪಿತೃತೀರ್ಥಕಮ್ । ಬಿಂದವ
ತನ್ಮಧ್ಯೇ ಅಗ್ನಿತೀರ್ಥಂ ಚ ಪಂಚತೀರ್ಥಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ ೨೧ ॥

ಅಂಗೈಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತೀರ್ಥ, ತುದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೀರ್ಥ, ಕಿರುಬೆರಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಋಷಿತೀರ್ಥ, ತೋರುಬೆರಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಪಿತೃತೀರ್ಥ, ಅಂಗೈಯ ನಡುವೆ ಅಗ್ನಿತೀರ್ಥ -ಹೀಗೆ ಐದು ತೀರ್ಥಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಯಾಂ ತಿಥಿಂ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ಯ ಉದಯಂ ಯಾತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ।
ಸಾ ತಿಥಿಃ ಸಮನುಗ್ರಾಹ್ಯಾ ದೇವಪೂಜಾದಿಕರ್ಮಸು ॥ ೨೨ ॥

ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ತಿಥಿ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ತಿಥಿಯನ್ನು ಪೂಜಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಏಕಪತ್ರಂ ನ ದಾತವ್ಯಂ ದ್ವಿಪತ್ರಂ ರೋಗದಾಯಕಮ್ ।
ತ್ರಿಪತ್ರಂ ಕಲಹಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಚತುಃಪಂಚ ಶುಭಾವಹಾಃ ॥ ೨೩ ॥

ಪರ್ಣಸ್ಯಾಗ್ರಂ ಚ ಮೂಲಂ ಚ ಶಿರಾಂ ಚೈವ ವಿಶೇಷತಃ ।
ಚೂರ್ಣಪತ್ರಂ ವರ್ಜಯಿತ್ವಾ ತಾಂಬೂಲಂ ಖಾದಯೇದ್ದ್ವಿಜಃ ॥ ೨೪ ॥

ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ಒಂದನ್ನು ಕೊಡಲೇಬಾರದು. ಎರಡು ಎಲೆಗಳು ರೋಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಮೂರು ಎಲೆಗಳು· ಕಲಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುವು. ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು ಎಲೆಗಳು ಶುಭವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುವು.

ವೀಳ್ಯದೆಲೆಯ ತುದಿ, ಬುಡ, ನಾರು ಹಾಗೂ ಪುಡಿಯಾದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾಂಬೂಲಸೇವನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ತಾಂಬೂಲಂ ಸುಷ್ಠು ಯೋ ದದ್ಯಾತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋಽತಿಭಕ್ತಿತಃ ।
ಮೇಧಾವೀ ಸುಭಗಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ದರ್ಶನೀಯಶ್ಚ ಜಾಯತೇ ॥ ೨೫ ॥

ಫಲೇನ ತೃಪ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪತ್ರೇಣ ಭಗವಾನ್ ಹರಿಃ ।
ಚೂರ್ಣೇನೇಶ್ವರಸ್ತೃಪ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ ತಾಂಬೂಲಾಶನದಾನತಃ ॥ ೨೬ ॥

ಏಕದ್ವಿತ್ರಿಚತುಃಪಂಚಷಡ್ಭಿಃ ಪೂಗೈಃ ಫಲಾನಿ ಚ ।
ಲಾಭಾಲಾಭೌ ಸುಖಂ ದುಃಖಮಾಯುರ್ಮರಣಮೇವ ಚ ॥ ೨೭ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರು ಒಳ್ಳೆಯ ತಾಂಬೂಲ ನೀಡುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಬುದ್ಧಿವಂತರು, ಸೌಭಾಗ್ಯವಂತರು, ಪ್ರಾಜ್ಞರು, ಸುಂದರರೂ ಆಗುತ್ತಾರೆ.

ಫಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ ಎಲೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯೂ ಅಡಕೆಯ ಚೂರಿನಿಂದ (ಸುಣ್ಣದಿಂದ) ಈಶ್ವರನೂ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಬೂಲ ದಾನವು ಇಷ್ಟು ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದು.

ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರು ಅಡಿಕೆಗಳ ದಾನದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ –ಲಾಭ, ನಷ್ಟ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಆಯುಷ್ಯ, ಮರಣ ಎಂಬ ಆರು ಫಲಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವವು.

ಪರ್ಣಮೂಲೇ ಭವೇದ್ವ್ಯಾಧಿಃ ಪರ್ಣಾಗ್ರೇ ಧನಸಂಕ್ಷಯಃ ।
ಚೂರ್ಣಪರ್ಣಂ ಹರತ್ಯಾಯುಃ ಶಿರಾ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಣಾಶಿನೀ ॥ ೨೮ ॥

ಪರ್ಣಾಗ್ರಂ ಪರ್ಣಪೃಷ್ಠಂ ವಾಽಚೂರ್ಣಪರ್ಣಂ ದ್ವಿಪರ್ಣಕಮ್ ।
ರಾತ್ರೌ ಖದಿರತಾಂಬೂಲಂ ಶಕ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಶ್ರಿಯಂ ಹರೇತ್ ॥ ೨೯ ॥

ಎಲೆಯ ಮೂಲದಿಂದ ವ್ಯಾಧಿಯೂ ಎಲೆಯ ತುದಿಯಿಂದ ಧನನಾಶವೂ ತುಂಡಾದ ಎಲೆಯಿಂದ ಆಯುಷ್ಯಹಾನಿಯೂ ನಾರಿನಿಂದ ಬುದ್ಧಿನಾಶವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಎಲೆಯ ತುದಿ ಹಾಗೂ ಬೆನ್ನು(ನಾರು), ಸುಣ್ಣವಿಲ್ಲದ ಎಲೆ, ಎರಡು ಎಲೆ, ರಾತ್ರಿ ಖದಿರಸಾರ(ಕಾಚು)ದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಾಂಬೂಲ-ಇವು ಇಂದ್ರನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಅಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿನಾ ಪರ್ಣಪೂಗಾನ್ ಖಾದತಿ ಯೋ ನರಃ ।
ಸಪ್ತಜನ್ಮದರಿದ್ರಃ ಸ್ಯಾತ್ ಅಂತೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನ ಸಂಸ್ಮರೇತ್ ॥ ೩೦ ॥

ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ಅಡಕೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರ ಯಾರು ಮೆಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ದರಿದ್ರನಾಗುವನು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಲಾರನು.

ದೇವಯಾತ್ರಾವಿಹಾರೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ಪ್ರಕೃತೇಷು ಚ ।
ಉತ್ಸವೇಷು ಚ ಸರ್ವೇಷು ಸ್ಪೃಷ್ಟಾಸ್ಪೃಷ್ಟೌ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೩೦ ॥

ಉತ್ಸವೇ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಯಃ ಸ್ನಾತಿ ಸ್ಪರ್ಶಶಂಕಯಾ ।
ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾಃ ಪಿತರಸ್ತಸ್ಯ ಪತಂತಿ ನರಕೇ ಕ್ಷಣಾತ್ ॥ ೩೧ ॥

ವಿಷ್ಣ್ವಾಲಯಸಮೀಪಸ್ಥಾನ್ ವಿಷ್ಣುಸೇವಾರ್ಥಮಾಗತಾನ್ ।
ಚಂಡಾಲಾನ್ ಪತಿತಾನ್ವಾಽಪಿ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ನ ಸ್ನಾನಮಾಚರೇತ್ ॥ ೩೨ ॥

ದೇವರ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ, ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ, ಉತ್ಸವದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಇಲ್ಲ.

ದೇವರ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಗೆಯಾಯಿತೆಂದು ಸ್ನಾನಮಾಡುವವನ ಪಿತೃಗಳು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ.

ವಿಷ್ಣುದೇವಾಲಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದವರೂ ದೇವರಸೇವೆಗೆ ಬಂದವರೂ ಆಗಿರುವ ಚಂಡಾಲರನ್ನಾಗಲೀ ಪತಿತರನ್ನಾಗಲೀ ಮುಟ್ಟಿದರೂ

ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಕ್ಯ. ದೇವರ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಪಿತೃಕಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಯೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ನ ಪಿಬೇತ್ ಶಂಖತೋಯಂ ಚ ನ ಚ ಭೂಮೌ ವಿನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ । 338
ಸ್ಮೃ ನ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇಚ್ಚ ನೈವೇದ್ಯಂ ಭುಂಜಾನಸ್ತ್ವಘವಾನ್ ಭವೇತ್ ॥ ೩೪ ॥ ಬಂ
ಶಂಖದ ಜಲವನ್ನು ಕುಡಿಯಲೂ ಬಾರದು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲಿಸಲೂ ಬಾರದು. ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಲೂ ಬಾರದು. ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿದ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಭುಂಜಿಸಿದರೆ ಮಹಾಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ದ ವು

ಮಕರಸ್ಥೇ ಯದಾ ಭಾನೌ ವಸುಶುಕ್ಲದ್ವಿತೀಯಕೇ ।
ಇಳಾ ಋತುಮತೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಕೃಷಿಂ ಸರ್ವತ್ರ ವರ್ಜಯೇತ್ (ಕೃಷಿಯಜ್ಞಾನ್ ವಿವರ್ಜಯೇತ್) ॥ ೩೫ ॥
ಮಕರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಧನಿಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರದ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಗತಿಸುವಾಗ, ಭೂಮಿಯು ಋತುಮತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಬಿಡಬೇಕು. (ಕೃಷಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು)

ಆದೌ ತು ಕರ್ಕಟೇ ದೇವಿ ಮಹಾನದ್ಯೋ ರಜಸ್ವಲಾಃ ।
ತ್ರಿದಿನಂ ಚ ಚತುರ್ಥೇಽಹ್ನಿ ಶುದ್ಧಾಃ ಸ್ಯುರ್ಜಾಹ್ನವೀ ಯಥಾ ॥ ೩೬ ॥
ಕರ್ಕಾಟಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರುದಿನ ಮಹಾನದಿಗಳು ರಜಸ್ವಲೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕನೇ ದಿನ ಗಂಗೆಯಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಕರ್ಮಣಿ ಚೋತ್ಸರ್ಗೇ ಪ್ರೇತಸ್ನಾನೇ ತಥೈವ ಚ ।
ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೋಪರಾಗೇ ಚ ರಜೋದೋಷೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೩೭ ॥
ಉತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಉಪಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಪ್ರೇತಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ನದಿಗಳ ರಜೋದೋಷವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದು-ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಅತಃ ಕುಶೋ ವಹ್ನಿಮಂತ್ರೌ ತುಳಸೀವಿಪ್ರಧೇನವಃ ।
ನೈತೇ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯತಾಂ ಯಾಂತಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೩೮ ॥ 339
ಸ್ಮೃ ದರ್ಭೆ, ಅಗ್ನಿ, ಮಂತ್ರ, ತುಳಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗೋವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬಂ ದ

ದರ್ಭಾಃ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಂ ಮಂತ್ರಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಹವಿರಗ್ನಯಃ । ವು
ಅಯಾತಯಾಮಾನ್ಯೇತಾನಿ ನಿಯೋಜ್ಯಾನಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೩೯ ॥
ದರ್ಭೆ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ, ಮಂತ್ರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಹವಿಸ್ಸು, ಅಗ್ನಿ -ಇವು ಎಲ್ಲವುಗಳಿಗೂ 'ಯಾತಯಾಮತೆ'. (ಉಚ್ಛಿಷ್ಟತೆ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಹಾಳಾಗುವುದು) ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದರ್ಭಾಃ ಪಿಂಡೇಷು ನಿರ್ಮಾಲ್ಯಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪ್ರೇತಭೋಜನೇ ।
ಮಂತ್ರಾ ಗೌಃ ತುಳಸೀ ನೀಚೇ ಚಿತಾಯಾಂ ಚ ಹುತಾಶನಃ ॥ ೪೦ ॥
ಪಿಂಡದಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ದರ್ಭೆಯು ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರೇತಭೋಜನ ಮಾಡಿದರೆ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಮಂತ್ರ, ಗೋವು, ತುಳಸಿಯು ನೀಚನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ ಅದು ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿತೆಯ ಅಗ್ನಿ ಅಶುದ್ಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಕ್ಷತೈರರ್ಚಯೇದ್ವಿಷ್ಣುಂ ನ ತುಲಸ್ಯಾ ಗಣಾಧಿಪಮ್ ।
ನ ದೂರ್ವಾಭಿರ್ಯಜೇದ್ದೇವೀಂ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೈಶ್ಚ ಭಾಸ್ಕರಮ್ ॥ ೪೧ ॥

ಉನ್ಮತ್ತಮರ್ಕಪುಷ್ಪಂ ಚ ವಿಷ್ಣೋರ್ವರ್ಜ್ಯಂ ಸದಾ ಬುಧೈಃ ।
ಪತ್ರಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ನೇಷ್ಟಮಧೋಮುಖಮ್ ।
ಯಥೋತ್ಪನ್ನಂ ತಥಾ ದೇಯಂ ಬಿಲ್ವಪತ್ರಮಧೋಮುಖಮ್ ॥ ೪೨ ॥

ಅಕ್ಷತೆಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ತುಲಸಿಯಿಂದ ಗಣಪತಿಯನ್ನೂ ದೂರ್ವೆಯಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನೂ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಉಮ್ಮತ್ತ ಹಾಗೂ ಎಕ್ಕೆಹೂವಿನಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ತಿಳಿದವರು ಯಾವತ್ತೂ ಪೂಜಿಸಲಾರರು. ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪ, ಫಲಗಳನ್ನು ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಬಾರದು. ಬಿಲ್ವಪತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. 340

ಸ್ಮೃತಿ

ಬಿಂ ದ ಮ

ಏಕಾಂ ವಿನಾಯಕೇ ಕುರ್ಯಾತ್ ದ್ವೇ ಸೂರ್ಯೇ ತಿಸ್ರ ಈಶ್ವರೇ ।
ಚತಸ್ರಃ ಕೇಶವೇ ಪಂಚ ದುರ್ಗಾಯಾಂ ಷಟ್ ಕುಮಾರಕೇ ।
ಸಪ್ತಾಶ್ವತ್ಥೇ ವಿಧಿವನ್ನಮಸ್ಕಾರಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮ್ ॥ ೪೩ ॥

ಗಣಪತಿಗೆ ಒಂದು, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎರಡು, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಮೂರು, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಾಲ್ಕು, ದುರ್ಗೆಗೆ ಐದು, ಸ್ಕಂದನಿಗೆ ಆರು, ಅಶ್ವತ್ಥಕ್ಕೆ ಏಳು -ವಿಧಿಪ್ರಕಾರ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪದೇ ಪದಾಂತರಂ ಕೃತ್ವಾ ಕರೌ ಚಲನವರ್ಜಿತೌ ।
ಸ್ತುತಿರ್ವಾಚಾ ಹೃದಿ ಧ್ಯಾನಂ ಚತುರಂಗಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇ ॥ ೪೪ ॥

ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ತಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಬೇಕು. ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದ ಕೈಗಳು, ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ- ಇವುಗಳು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳು. ಹೀಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶಂಭೋಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸೋಮಸೂತ್ರಂ ನ ಲಂಘಯೇತ್ ।
ಲಂಘನಾದೇಕಮೇವ ಸ್ಯಾತ್ ನ ಲಂಘೇದಯುತಂ ಫಲಮ್ ॥ ೪೫ ॥

ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರುವಾಗ ಸೋಮಸೂತ್ರದಿಂದ ಬರುವ ನೀರು ಹೋಗುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುಚ್ಚದಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರಬಾರದು. ದಾಟಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಫಲ. ದಾಟದೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದರೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಫಲವಿರುವುದು.

ಉರಸಾ ಶಿರಸಾ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಮನಸಾ ವಚಸಾ ತಥಾ ।
ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಣಾಮೋಽಷ್ಟಾಂಗ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೬ ॥ 341

ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು: ಎದೆ, ಶಿರಸ್ಸು, ದೃಷ್ಟಿ, ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಕೈಗಳೆರಡು, ಕಾಲುಗಳೆರಡು, ಮೊಣಕಾಲುಗಳೆರಡು- ಇವೇ ಅಷ್ಟ ಅಂಗಗಳು.

ಸ್ಮೃತಿ

ಬಿಂ ದ ಮ

ಬಾಹುಭ್ಯಾಮಥ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಶಿರಸಾ ಮನಸಾ ಧಿಯಾ ।
ಪಂಚಾಂಗಕಃ ಪ್ರಣಾಮಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ನಮನಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೪೭ ॥

ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಾಗ ಕೈಗಳೆರಡು, ಮೊಣಕಾಲುಗಳೆರಡು ಮತ್ತು ತಲೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಇವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಮಸ್ಕಾರದ ಐದು ಅಂಗಗಳು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಗುದಂ ಶಂಖಂ ಯೋಷಿತಃ ಸ್ತನಮಂಡಲಮ್ ।
ರೇತಃ ಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥಿಂ ಚ ನ ಚ ಭೂಃ ಧಾರಯೇತ್ಸದಾ ॥ ೪೮ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಗುದ, ಶಂಖ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಎದೆ, ಪುರುಷನ ರೇತಸ್ಸು, ಪವಿತ್ರದ ಗಂಟು -ಇವನ್ನು ಭೂಮಿಯು ಎಂದೂ ಧರಿಸಲಾರಳು. ಇವನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇಡಬಾರದು.

ವಾಮಹಸ್ತೇ ಜಲಂ ಧೃತ್ವಾ ಮಣಿಬಂಧೇ ನಿಧಾಯ ಚ ।
ಭುಂಜಾನೋಽಪಿ ಪಿಬನ್ ವಾರಿ ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ಮನುರಬ್ರವೀತ್ ॥ ೪೯ ॥

ಊಟಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಲಗೈ ಮಣಿಗಂಟಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಎಡಗೈಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ಎಂಜಲು ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನು ಹೇಳುವನು.

ತಾಂಬೂಲೇಕ್ಷುಫಲೇ ಚೈವ ಭುಕ್ತಸ್ನೇಹಾನುಲೇಪನೇ ।

ಮಧುಪರ್ಕೇ ಚ ಸೋಮೇ ಚ ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ಮನುರಬ್ರವೀತ್ ।
ರತಿಕಾಲೇ ಮುಖಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಶುದ್ಧಮಾಖೇಟಕೇ ಶುನಾಮ್ ॥ ೫೧ ॥ 342

ತಾಂಬೂಲ ಮೆಲ್ಲುವಾಗ, ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನುವಾಗ, ಭೋಜನಮಧ್ಯೇ ಕೈನೆಕ್ಕುವಾಗ, ಮಧುಪರ್ಕದಲ್ಲಿ, ಸೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ, ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಖ, ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯ ಎಂಜಲು -ಎಂದೂ ಎಂಜಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಂದವು

ಕ್ಷೀರೇ ತು ಲವಣಂ ಮಿಶ್ರಂ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟೇऽಪಿ ಚ ಯದ್ಘೃತಮ್ ।
ಸ್ನಾನಂ ರಜಕತೀರ್ಥೇಷು ತಾಮ್ರೇ ಗವ್ಯಂ ಸುರಾಸಮಮ್ ॥ ೫೨ ॥

ಉಪ್ಪು ಬೆರೆತ ಹಾಲನ್ನು, ಎಂಜಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತುಪ್ಪವನ್ನು, ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಗವ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದರೆ, ಮಡಿವಾಳನು ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವ ನದೀಘಟ್ಟ(ಸ್ನಾನಘಟ್ಟ)ದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮದ್ಯಪಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಾರಿಕೇಲೋದಕಂ ಕಾಂಸ್ಯೇ ಕಾಂಸ್ಯಪಾತ್ರಸ್ಥಿತಂ ಮಧು ।
ಗವ್ಯಂ ಚ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರಸ್ಥಂ ಮದ್ಯತುಲ್ಯಂ ಘೃತಂ ವಿನಾ ॥ ೫೩ ॥

ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ತೆಂಗಿನ ನೀರೂ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಜೇನೂ ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತುಪ್ಪ ಹೊರತಾದ ಗವ್ಯವೂ ಮದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾತುಧಾನಾಃ ಪಿಶಾಚಾಶ್ಚ ಕ್ರೂರಾಶ್ಚೈವ ಹಿ ರಾಕ್ಷಸಾಃ ।
ಹರಂತಿ ರಸಮನ್ನಸ್ಯ ಮಂಡಲೇನ ವಿವರ್ಜಿತಮ್ ॥ ೫೪ ॥

ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ, ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕಿಡುವಾಗ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪೂಜೆಯ ವೇಳೆ ಸಮರ್ಪಣೆಯಲ್ಲಿ -ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಡುವ ಮೊದಲು ಮಂಡಲಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ವಸ್ತುವನ್ನಿಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸರು, ಪಿಶಾಚಗಳು, ಕ್ರೂರ ದುಷ್ಟಗಣಗಳು ಮಂಡಲವಿಲ್ಲದೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ರಸವನ್ನು ಹೀರಿ ಅಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಅರ್ಘ್ಯೇ ಸ್ನಾನೇ ತಥಾ ವಸ್ತ್ರೇ ಉಪವೀತೋಪಹಾರಯೋಃ ।
ಪಾದ್ಯೇ ಷ್ಠೀವನ ಉತ್ಸರ್ಗೇ ಕುರ್ಯಾದಾಚಮನೀಯಕಮ್ ॥ ೫೫ ॥ 343

ಅರ್ಘ್ಯ, ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಧಾರಣೆ, ಉಪಾಹಾರ, ಪಾದ್ಯ, ವಾಂತಿ, ಉಗುಳುವುದು, ಮಲಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನೆ-ಇವನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಆಚಮನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂದವು

ಪ್ರಾಕ್‌ಶಿರಾಃ ಶಯನೇ ವಿಂದ್ಯಾದ್ಧನಮಾಯುಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣೇ ।
ಪಶ್ಚಿಮೇ ಪ್ರಬಲಾ ಚಿಂತಾ ಹಾನಿರ್ಮೃತ್ಯುರಥೋತ್ತರೇ ॥ ೫೬ ॥

ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತಲೆಹಾಕಿ ಮಲಗಿದರೆ ಧನವೃದ್ಧಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಲೆಹಾಕಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಚಿಂತೆ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾವು ಮತ್ತು ಹಾನಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೋಜನಾಂತೇ ಶತಪದಂ ಗತ್ವಾ ತಾಂಬೂಲಭಕ್ಷಣಮ್ ।
ಶಯನಂ ವಾಮಕುಕ್ಷೌ ತು ಭೈಷಜ್ಯಾತ್ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ ॥ ೫೭ ॥

ಉಂಡು ನೂರು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು, ತಾಂಬೂಲ ಸವಿದು, ಎಡಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಔಷಧದ ಉಪಯೋಗವಾದರೂ ಏಕೆ ಬೇಕು?

ಶರ್ಯಾತಿಂ ಚ ಸುಕನ್ಯಾಂ ಚ ಚ್ಯವನಂ ಶುಕ್ರಮಶ್ವಿನೌ (ಚೇಂದ್ರಮಶ್ವಿನೌ) ।
ಭೋಜನಾಂತೇ ಸ್ಮರೇದ್ಯಸ್ತು ತಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರ್ನ ಹೀಯತೇ ॥ ೫೮ ॥

ಶರ್ಯಾತಿ ರಾಜನನ್ನೂ ಸುಕನ್ಯಾಳನ್ನೂ ಚ್ಯವನ, ಶುಕ್ರ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಉಂಡ ಮೇಲೆ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕಣ್ಣು ಕೆಡದೆ ದೃಷ್ಟಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಾರ್ದ್ರವಾಸಾಶ್ಚ ನಗ್ನಶ್ಚ ನೋತ್ತರಾಪರಮಸ್ತಕಃ ।
ನಾಕಾಶೇ ಪರ್ವತಃ ಶೂನ್ಯೇ ನ ಚಾಶ್ವತ್ಥದ್ರುಮೇ ತಥಾ ॥ ೫೯ ॥

ನ ವಿಶಾಲಾಂ ನ ವಾ ಭಗ್ನಾಂ ನಾಸಮಾಂ ಮಲಿನಾಂ ನ ಚ ।
ನ ಚ ಜಂತುಮಯೀಂ ಶಯ್ಯಾಮಧಿತಿಷ್ಠೇದನಾಸ್ತೃತಾಮ್ ॥ ೫೯ ॥ 344

ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟಾಗಲೀ, ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿಯಾಗಲೀ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತಲೆ ಹಾಕಿಯಾಗಲೀ, ಬರಿದಾದ ಆಕಾಶದಡಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಅಶ್ವತ್ಥಮರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ವಿಶಾಲವಾದ ಹರಿದು ಚಿಂದಿಯಾದ, ಎತ್ತರ ತಗ್ಗಿರುವ, ಮಲಿನವಾದ, ಹುಳಹುಪ್ಪಡಿ ಇರುವ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಹೊದಿಸದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಎಂದೂ ಮಲಗಬಾರದು. ಬಿಂದವು

ಪಂಚಾರ್ದ್ರೋ ಭೋಜನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋ ಮೌನಮಾಶ್ರಿತಃ ।
ಹಸ್ತೌ ಪಾದೌ ತಥೈವಾಸ್ಯಮೇಷು ಪಂಚಾರ್ದ್ರತಾ ಮತಾ ॥ ೬೦ ॥

ಕೈಗಳೆರಡು, ಎರಡು ಪಾದಗಳು, ಮುಖ ಇವು ಐದು ಒದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿ ಊಟಮಾಡಬೇಕು.

ಅರ್ಥಾಗಮೋ ನಿತ್ಯಮರೋಗಿತಾ ಚ ಪ್ರಿಯಾ ಚ ಭಾರ್ಯಾ ಪ್ರಿಯವಾದಿನೀ ಚ ।
ವಶ್ಯಶ್ಚ ಪುತ್ರೋಽರ್ಥಕರೀ ಚ ವಿದ್ಯಾ ಷಡ್ಜೀವಲೋಕಸ್ಯ ಸುಖಾನಿ ರಾಜನ್ ॥ ೬೧ ॥

ದಿನವೂ ಸಂಪತ್ತು ಬರುತ್ತಿರುವುದು, ಸದಾ ಆರೋಗ್ಯದಿಂದಿರುವುದು, ಮನಮೆಚ್ಚಿದ ಮಡದಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತಾಡುವವಳಾಗಿರುವುದು, ವಶನಾಗಿರುವ ಮಗ, ಸಾರ್ಥಕವಾದ ವಿದ್ಯೆ –ಇವು ಆರು ಬದುಕಿನ ಸುಖಗಳು.

ಅನ್ನೇನೈವ ತು ಕಾರ್ಯಾಣಿ ತಂಡುಲೇನ ಜಲೇನ ವಾ ।
ತದಭಾವೇಽಪಿ ಮನಸಾ ವೈಶ್ವದೇವಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೬೨ ॥

ವೈಶ್ವದೇವವನ್ನು ಅನ್ನದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅಕ್ಕಿಯಿಂದಲಾಗಲೀ, ನೀರಿನಿಂದಲಾಗಲೀ ಅದೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲಾಗಲೀ ವೈಶ್ವದೇವವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಸಂಕಲ್ಪಂ ಸೂಕ್ತಪಠನಂ ಮಾರ್ಜನಂ ಚಾಘಮರ್ಷಣಮ್ ।

ದೇವಾದಿತರ್ಪಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸ್ನಾನಂ ಪಂಚಾಂಗಲಕ್ಷಣಮ್ ॥ ೬೩ ॥

ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುವುದು, ಪುರುಷಸೂಕ್ತಾದಿಗಳ ಪಠನ, ಆಪೋಮಾರ್ಜನ, ಅಘಮರ್ಷಣ, ದೇವತಾದಿಗಳ ತರ್ಪಣ –ಇವು ಸ್ನಾನದ ಪಂಚಾಂಗಗಳು. ಇವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ನಾನವೆನಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮೈತೊಳೆಯುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. 345

ಬಿಂದವು

ಮಾಧುರ್ಯಮಕ್ಷರವ್ಯಕ್ತಿಃ ಪದಚ್ಛೇದಸ್ತು ಸುಸ್ವರಃ ।
ಧೈರ್ಯಂ ಲಯಸಮರ್ಥತ್ವಂ ಷಡೇತೇ ಪಾಠಕಾ ಗುಣಾಃ ॥ ೬೪ ॥

ಮಧುರತೆ, ಅಕ್ಷರಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಪದವಿಂಗಡಣೆ, ಸ್ವರಭಾರ, ಧೈರ್ಯ, ಲಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಿಕೆ –ಇವು ಆರು ಪಾಠಕರ ಗುಣಗಳು.

ಗೀತೀ ಶೀಘ್ರೀ ಶಿರಃಕಂಪೀ ಯಥಾಲಿಖಿತಪಾಠಕಃ ।
ಅನರ್ಥಜ್ಞೋಽಲ್ಪಕಂಠಶ್ಚ ಷಡೇತೇ ಪಾಠಕಾಧಮಾಃ ॥ ೬೫ ॥

ಹಾಡುತ್ತಾ ಓದುವುದು, ಅವಸರದಿಂದ ಓದುವುದು, ತಲೆ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಾ ಓದುವುದು, ಹೇಗೆ ಬರೆದಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಓದುವುದು, ಅರ್ಥದ ಬದಲು ಬೇರೆ ಅರ್ಥಮಾಡುವುದು, ಕೀಳು ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಓದುವುದು –ಇವೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೇದ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಟ್ಟ ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ.

ನ ಸೂರ್ಯಮವಲೋಕೇತ ಉದಯಾಸ್ತೋಭಯೋಃ ಕ್ವಚಿತ್ ।
ನ ಮುಖೇನ ಧಮೇತಾಗ್ನಿಂ ನ ಚ ವ್ಯಾಲಂ ತು ಲಂಘಯೇತ್ ॥ ೬೬ ॥

ಸೂರ್ಯೋದಯಾಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡಬಾರದು. ಬಾಯಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾವನ್ನು ದಾಟಬಾರದು.

ತಪಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಣ ಹೋಮೇನ ಚ ಶಮೇನ ಚ ।
ಜಗತಾಂ ಶರ್ಮದಾನೇನ ಶರ್ಮಾಂತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಭವೇತ್ ॥ ೬೭ ॥

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಹೋಮ ಹಾಗೂ ಭಗವತ್ಪರವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶರ್ಮಾ ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. 346

ತಾಪತ್ರಯಾತ್ ಅತಿಬಲಾತ್ ಜಗತ್ ಸಂವಹತೀತಿ ಯತ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಸಮೇ ಧೀರೇ ವರ್ಮಾಂತಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇ ಭವೇತ್ ॥ ೭೮ ॥

ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ತಾಪತ್ರಯದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ವರ್ಮ' ಎಂದು ಸೇರಿಸಬೇಕು.

ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ಧನಂ ದತ್ವಾ ಸರ್ವಂ ಗೋಪಯತೀತಿ ಯತ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ವೈಶ್ಯಸ್ಯ ನಾಮ್ನೈತತ್ ಗುಪ್ತಾಂತಂ ಅಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೭೯ ॥

"ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಧನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಆದಾಯದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿರಿಸುತ್ತಾ ಇರುವವನು" ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ವೈಶ್ಯನ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಗುಪ್ತ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಕ್ ಚೂಡಾಕರಣಾತ್ ಬಾಲಃ ಪ್ರಾಗನ್ನಪ್ರಾಶನಾತ್ ಶಿಶುಃ ।
ಕುಮಾರಕಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಯಾವನ್ಮೌಂಜೀನಿಬಂಧನಮ್ ॥ ೭೦ ॥

ಅನ್ನಪ್ರಾಶನವಾಗುವವರೆಗೆ ಶಿಶುವೆಂದೂ ಚೌಲದವರೆಗೆ ಬಾಲನೆಂದೂ ಉಪನಯನದ ತನಕ ಕುಮಾರನೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಶೋರಭ್ಯುಕ್ಷಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಬಾಲಸ್ಯಾಚಮನಂ ತಥಾ ।
ರಜಸ್ವಲಾದಿಸಂಸ್ಪರ್ಶೇ ಸ್ನಾನಮೇವ ಕುಮಾರಕೇ ॥ ೭೧ ॥

ಮುಟ್ಟಾದವರನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ 'ಶಿಶು'ವಿಗೆ ನೀರು ಸಿಂಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಚಮನದಿಂದ (ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಒರೆಸುವುದು) ಬಾಲಕನಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯೂ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಅಸಂಭಾಷ್ಯಾನ್ ಹಿ ಸಂಭಾಷ್ಯ ಅತಸೀತುಳಸೀದಲಮ್ ।
ಆಮಲಕ್ಯಾಃ ಫಲಂ ಚೈವ ಪಾರಣೇ ಪ್ರಾಶ್ಯ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ॥ ೭೨ ॥ 347

ಏಕಾದಶ್ಯಾದಿ ಉಪವಾಸವ್ರತದಂದು ಅನರ್ಹರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲೇಬಾರದು. ಮಾತಾಡಬಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೊತೆ ಮಾತಾಡದೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಪಾರಣೆಮಾಡುವ ಮೊದಲು ತುಳಸೀದಳ, ಅಗಸೀಪುಷ್ಪದ ಎಲೆ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಕಲ್ಪ್ಯೈವ ಸದಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸ್ನಾನದಾನವ್ರತಾದಿಕಮ್ ।
ಅನ್ಯಥಾ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಷ್ಫಲಾನಿ ಭವಂತಿ ಹಿ ॥ ೭೩ ॥

ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ವ್ರತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕವೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಷ್ಫಲವೆನಿಸುವುದು.

ಪೂರ್ವೇ ಸ್ತೋತ್ರಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ದೇವಪೂಜಾ ಪಶ್ಚಾಜ್ಜಪಃ ಹ್ಯುತ್ತರೇ ತರ್ಪಣಂ ಚ ।
ಈಶೇ ಕುಂಭಸ್ಯಾರ್ಚನಂ ಸರ್ವಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಮಧ್ಯೇ ಕುರ್ಯಾದಧ್ವರಂ ಯಜ್ಞಕರ್ತಾ ॥ ೭೪ ॥

ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಪಠನವೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯೂ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಜಪವೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣವೂ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಶಾರ್ಚನೆಯೂ ಹೋಮವನ್ನು ಈ ನಡುವೆಯೂ ಮಾಡಿದಾಗ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ಯಾಪುತ್ರವಿವಾಹೇ ತು ಗೋದಾನೇ ವ್ರತಬಂಧನೇ ।
ಆಶೀರ್ವಾದೇಽಭಿಷೇಕೇ ಚ ಪತ್ನೀ ತೂತ್ತರತೋ ಭವೇತ್ ॥ ೭೫ ॥

ಮಗಳ ಹಾಗೂ ಮಗನ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಗೋದಾನದಲ್ಲಿ ವ್ರತಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸ್ನಾನಾಭಿಷೇಕದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ ಎಡಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು.

ಶ್ರೌತೇ ಶುಲ್ಬಂ ತಥಾ ರಜ್ಜುಂ ಶ್ರಾವಣ್ಯಾಮುಪವೀತಕಮ್ ।
ಗ್ರಂಥಿಂ ವಿಸೃಜ್ಯ ಜುಹುಯಾತ್ ಗ್ರಂಥಿಯುಕ್ತಂ ನ ಹೋಮಯೇತ್ ॥ ೭೬ ॥

348 ಬಿಂದವಃ

ಶ್ರೌತಯಾಗದಲ್ಲಿ ಶುಲ್ಬ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಇಂಧನವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನೂ ಉಪಾಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನೂ ಹೋಮ ಮಾಡುವಾಗ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಯೇ ಹೋಮಿಸಬೇಕು. ಗಂಟುಹಾಕಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗಂಟು ಇದ್ದೇ ಹೋಮಿಸಬಾರದು.

ಯತ್ರ ದಿಙ್ನಿಯಮೋ ನೋಕ್ತೋ ಜಪಹೋಮಾದಿಕರ್ಮಸು ।
ತಿಸ್ರಸ್ತತ್ರ ದಿಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಐಂದ್ರೀಸೌಮ್ಯಾಪರಾಜಿತಾಃ (ಐಶಾನೀ) ॥ ೭೭ ॥

ಎಲ್ಲಿ ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಕರ್ಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೋ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ವ-ಉತ್ತರ-ಈಶಾನ್ಯವೆಂಬ ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಜಪಾನುಮಂತ್ರಣಾಪ್ಯಾಯನಾಭಿಮಂತ್ರೇ ತಥೈವ ಚ ।
ಉಪಸ್ಥಾಕರ್ಮಕರಣೇ ಷಡುಪಾಂಶು ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ॥ ೭೮ ॥

ಜಪ, ಅನುಮಂತ್ರಣ, ಆಪ್ಯಾಯನ, ಅಭಿಮಂತ್ರಣ, ಉಪಸ್ಥಾನ, ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಈ ಆರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಮಂತ್ರಮುಚ್ಚಾರಯನ್ನೇವ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಂ ತ್ವಪಿ ಸಂಸ್ಮರೇತ್ ।
ಶೇಷಿಣಂ ತನ್ಮನಾ ಭೂತ್ವಾ ಸ್ಯಾದೇತದನುಮಂತ್ರಣಮ್ ॥ ೭೯ ॥

ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಪ್ರಧಾನದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದನ್ನು ಅನುಮಂತ್ರಣ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಉಪಸ್ಥಾನಂ ತದೇವ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಣತಿಸ್ಥಾನಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮ ಯದೇತೇಷು ಕರ್ಮಕಾಲೇ ಕ್ರಿಯೇತ ಯತ್ ॥ ೮೦ ॥

ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಣತಿಪೂರ್ವಕ ಎದ್ದುನಿಂತು ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಉಪಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

349 ಬಿಂದವಃ

ಕರ್ಮಣಃ ಕರಣಂ ತಸ್ಯ ವಿಹಿತಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶನಮ್ ।
ಮಂತ್ರೇಣ ಕೃತ್ವಾ ಮಂತ್ರಾಂತೇ ಕ್ರಿಯತೇ ಕರ್ಮ ಯೇಷು ಚ ॥ ೮೧ ॥

ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವು ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತೋರಿಸಿ ಮಂತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಂ ಉಪಾಂಶು ಸ್ಯಾತ್ ಮಧ್ಯಂ ಸಾವಿತ್ರಮೇವ ಚ ॥ ೮೨ ॥

ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವತಾಕಮಂತ್ರವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆಯೂ ಗಾಯತ್ರೀಯನ್ನು ಮಧ್ಯಮಸ್ವರದಿಂದಲೂ ಹೇಳಬೇಕು.

ವಿವಾಹಾದಿಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಚ ಶಾಲಾಯಾಂ ವಾಸ್ತುಪೂಜನೇ ।
ನಿತ್ಯಹೋಮೇ ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗೇ ನ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥ ೮೩ ॥

ವಿವಾಹಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ, ವಾಸ್ತುಪೂಜೆಯಲ್ಲೂ, ನಿತ್ಯಹೋಮ, ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲೂ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಇಲ್ಲ.

ಯತ್ರಾಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನಸ್ತು ಯತ್ರ ವಾ ಸದಸಸ್ಪತಿಃ ।
ಪೂರ್ಣಾಹುತಿರ್ನಚೈವಾಸ್ತಿ ಪುನರಾಧಾನಕಂ ವಿನಾ ॥ ೮೪ ॥

ಪುನಸ್ಸಂಧಾನ ಬಿಟ್ಟು 'ಅಗ್ನಿಃ ಪವಮಾನ' ಹಾಗೂ 'ಸದಸಸ್ಪತಿ' ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಇಲ್ಲ.

ನ ಮುಕ್ತಕೇಶೋ ಜುಹುಯಾನ್ನ ನಿಪಾತಿತಜಾನುಕಃ ।
ಉತ್ತರೀಯವಿಹೀನಸ್ತು ನ ಚ ಪ್ರಾವೃತಶೀರ್ಷಕಃ ॥ ೮೫ ॥

ಉತ್ತಾನೇನೈವ ಹಸ್ತೇನ ಅಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರೇಣ ಪೀಡಿತಃ ।
ಸಂಹಿತಾಂಗುಲಿಪಾಣಿಸ್ತು ವಾಗ್ಯತೋ ಜುಹುಯಾದ್ಧವಿಃ ॥ ೮೬ ॥ 350

ಸ್ಮೃತಿ

ತಲೆಕೂದಲು ಬಿಚ್ಚಿಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಮೊಣಕಾಲು ನೀಡಿ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಉತ್ತರೀಯವಿಲ್ಲದೆ, ತಲೆಗೆ ವಸ್ತ್ರ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಮಮಾಡಬಾರದು.

ಬಂದವಃ

ಅಂಗೈ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿ ಅಂಗುಷ್ಠದ ತುದಿಯಿಂದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಉಳಿದ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಕೂಡಿಸಿ ಮಾತಾಡದೆ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು.

ವಂದಿತಃ ಪೂಜಿತೋ ವಿಪ್ರಃ ದುಗ್ಧಾ ಗೌರಿವ ಸೀದತಿ ।
ಪುನರಾಪ್ಯಾಯತೇ ಧೇನುಃ ಸತೃಣೈಃ ಸಜಲೈರ್ಯಥಾ ।
ಏವಂ ಜಪೈಶ್ಚ ಹೋಮೈಶ್ಚ ಪುನರಾಪ್ಯಾಯತೇ ದ್ವಿಜಃ ॥ ೮೭ ॥

ಬೇರೆಯವರಿಂದ ವಂದನೆ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವಿಪ್ರನು ಹಾಲು ಕರೆದ ಗೋವಿನಂತೆ ಸತ್ವಹೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹುಲ್ಲು, ನೀರು ಸೇವನೆಯಿಂದ ಗೋವು ಪುನಃ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಜಪ-ಹೋಮಗಳಿಂದ ವಿಪ್ರನೂ ಸತ್ವಪೂರ್ಣನಾಗುವನು.

ಪ್ರತಿಗ್ರಹೈಶ್ಚ ನಶ್ಯಂತಿ ವಾರಿಣಾ ಇವ ಪಾವಕಃ ।
ತಾನ್ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಜಾನ್ ದೋಷಾನ್ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈರ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ।
ಉತ್ಸಾರಯಂತಿ ವಿದ್ವಾಂಸೋ ವಾಯುರ್ಮೇಘಾನಿವಾಂಬರೇ ॥ ೮೮ ॥

ದಾನಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯವು ನೀರಿನಿಂದ ಬೆಂಕಿ ನಾಶಹೊಂದುವಂತೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಾನಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪಾಪವನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳಿಂದ ಗಾಳಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡವನ್ನು ಚದುರಿಸುವಂತೆ ದೂರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಯಾಗಾವಸಾನೇ ಪೂಜಾಂತೇ ಭೋಜನಾಂತೇ ಪುನಃ ಪುನಃ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಾನಿ ಭಾಷಂತೇ ಮನ್ಯಂತೇ ತಾನಿ ದೇವತಾಃ ॥ ೮೯ ॥ 351

ಸ್ಮೃತಿ

ಯಾಗದ, ಪೂಜೆಯ, ಭೋಜನದ ಅವಸಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಂದವಃ

ಬಹೂನಿ ಧರ್ಮಜಾಲಾನಿ ಸಾಪಾಯಾನಿ ಕಲೌ ಯುಗೇ ।
ಹರಿಸ್ತುತಿಶ್ಚಾನ್ನದಾನಂ ನಿರಪಾಯಮಿದಂ ದ್ವಯಮ್ ॥ ೯೦ ॥

ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯು ಹಲವು ವಿಧದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳು. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಎರಡೇ- ಒಂದು ಭಗವನ್ನಾಮಸ್ಮರಣೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಲೆಂದು ಮಾಡಿದ ಅನ್ನದಾನವು.

ಜಪನಿಷ್ಠೋ ದ್ವಿಜಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸರ್ವಯಜ್ಞಫಲಂ ಜಪಾತ್ ।
ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜಪಯಜ್ಞಃ ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ॥ ೯೧ ॥

ಜಪಮಾಡುವುದರಲ್ಲೇ ನಿಷ್ಠೆ ಇರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಜಪದಿಂದ ಸರ್ವಯಜ್ಞದ ಫಲವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಯಜ್ಞಗಳಿಗಿಂತ ಜಪಯಜ್ಞವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

ಧ್ಯಾಯೇತ್ತು ಮನಸಾ ಮಂತ್ರಂ (ದೇವಂ) ಜಿಹ್ವೌಷ್ಠೌ ನ ವಿಚಾಲಯೇತ್ ।
ನ ಕಂಪಯೇತ್ ಶಿರೋ ಗ್ರೀವಾಂ ದಂತಾನ್ನೈವ ಪ್ರಕಾಶಯೇತ್ ॥ ೯೨ ॥

ಮನಃಪ್ರಹರ್ಷಣಂ ಶೌಚಂ ಮೌನಂ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಚಿಂತನಮ್ ।
ಅವ್ಯಗ್ರತ್ವಮನಿರ್ವೇದೋ ಜಪಸಂಪತ್ತಿಹೇತವಃ ॥ ೯೩ ॥

ಸ್ಮೃ

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯ ಧ್ಯಾನ, ನಾಲಿಗೆ-ತುಟಿಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸದಿರುವುದು, ತಲೆ-ಕುತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಾಡದಂತಿರುವುದು, ಹಲ್ಲುಗಳು ಕಾಣದಂತಿರುವುದು, ಮೌನ, ಶೌಚಾಚಾರ, ಮನಃಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥಾನುಸಂಧಾನ, ಚಂಚಲತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಹಟ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು- ಇವು ಜಪದ ಪುಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು. 352

ಬಂ
ದ
ವಃ

ನಿಷ್ಠೀವಜೃಂಭಣಕ್ರೋಧನಿದ್ರಾಲಸ್ಯಕ್ಷುಧಾಮದಾಃ ।
ಪತಿತಶ್ಚಾಂತ್ಯಜಾ ಧೂರ್ತಾಃ ದಶೈತೇ ಜಪವೈರಿಣಃ ॥ ೯೪ ॥

ಉಗುಳುವುದು, ಆಕಳಿಸುವುದು, ಸಿಟ್ಟು, ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ, ಹಸಿವು, ಸೊಕ್ಕು ಪತಿತನು, ಅಂತ್ಯಜನು, ದುಷ್ಟನು –ಇವು ಹತ್ತು ಜಪಕ್ಕೆ ವೈರಿಗಳು.

ಯಜ್ಞೋ ದಾನಂ ತಪೋ ರಾಜ್ಞಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಚ ಪೂಜನಮ್ ।
ಏತಾನಿ ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯಾನಿ ಜಪಹೋಮಾದಯೋಽಪಿ ಚ ॥ ೯೫ ॥

ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು, ದಾನ ಕೊಡುವುದು, ತಪಸ್ಸು ಆಚರಿಸುವುದು, ಸನ್ಮಂತ್ರ ಜಪಿಸುವುದು, ನಿತ್ಯಹೋಮ ನಡೆಸುವುದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು –ಇವು ರಾಜರು ತಪ್ಪದೇ ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಿತ್ಯ ಕೃತ್ಯಗಳು.

ಅಬ್ದಾಯನರ್ತುಮಾಸಾಂಶ್ಚ ಪಕ್ಷತಿಥ್ಯೃಕ್ಷವಾಸರಾನ್ ।
ಯೋಗಂ ಚ ಕರಣಂ ಚೈವ ಸಂಕಲ್ಪೇ ಸಮುದಾಹರೇತ್ ॥ ೯೬ ॥

ಮಾಸಪಕ್ಷತಿಥೀನಾಂ ತು ನಿಮಿತ್ತಾನಾಂ ಚ ಸರ್ವಶಃ ।
ಉಲ್ಲೇಖನಮಕುರ್ವಾಣೋ ನ ತಸ್ಯ ಫಲಭಾಗ್ಭವೇತ್ ॥ ೯೭ ॥

ವರ್ಷ, ಅಯನ, ಋತು, ಮಾಸ, ಪಕ್ಷ, ತಿಥಿ, ನಕ್ಷತ್ರ, ವಾರ, ಯೋಗ, ಕರಣ –ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಮಾಸ-ಪಕ್ಷ-ತಿಥ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು-ಕರ್ಮದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಹೇಳದೇ ಮಾಡಿದ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಕರ್ಮಫಲ ದೊರೆಯಲಾರದು.

ಸ್ಮೃ

ಶರ್ಕರಾ ಮಧು ದುಗ್ಧಂ ಚ ಘೃತಂ ದಧಿ ಸಮಾಂಶಕಮ್ ।
ಪಂಚಾಮೃತಮಿದಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ದೇಹಶುದ್ಧೌ ವಿಧೀಯತೇ ॥ ೯೮ ॥ 353

ಬಂ
ದ
ವಃ

ಸಕ್ಕರೆ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಹಾಲು, ತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಸರು- ಇವೇ ಪಂಚಾಮೃತ. ಸಮಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಇದು ದೇಹಶುದ್ಧಿಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ದೀಪಂ ನ ಸ್ಥಾಪಯೇದ್ಭೂಮೌ ಘೃತತೈಲೇ ನ ಮಿಶ್ರಯೇತ್ ।
ಪಾತ್ರಂ ತಸ್ಯ ನ ಭಗ್ನಂ ಸ್ಯಾತ್ ವರ್ತಿಕಾ ಚಾಪ್ಯದೂಷಿತಾ ॥ ೯೯ ॥

ದೇವಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ದೀಪಂ ದದ್ಯಾದ್ಯಥಾವಿಧಿ ।
ಘೃತದೀಪಂ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತೈಲದೀಪಂ ಚ ವಾಮತಃ ।
ಸಾಧಾರಂ ಸ್ಥಾಪಯೇದ್ದೀಪಮನ್ಯಥಾ ಹ್ಯಶುಭಂ ಭವೇತ್ ॥ ೧೦೦ ॥

ದೀಪವನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿಡಬಾರದು. ತುಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ ದೀಪಹಚ್ಚಬಾರದು. ದೀಪದ ಪಾತ್ರೆ (ಎಣ್ಣೆಬತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವ) ಒಡೆದಿರಬಾರದು. ಬತ್ತಿಯು ದೂಷಿತಗೊಳ್ಳದೆ ಸುಣುಪಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ದೇವರ ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ ದೀಪವನ್ನು ವಿಧಿಪ್ರಕಾರ ಇಡಬೇಕು. ತುಪ್ಪದ ದೀಪ ದೇವರ ಬಲಕ್ಕೂ ಎಣ್ಣೆಯ ದೀಪ ಎಡಕ್ಕೂ ಇಡಬೇಕು. ದೀಪಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಆಧಾರವೂ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅಶುಭವುಂಟಾಗಬಹುದು.

ಪುಸ್ತಕೇ ಲಿಖಿತಂ ಮಂತ್ರಂ ಆಲೋಕ್ಯ ಪ್ರಜಪಂತಿ ಯೇ ।
ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಸಮಂ ತೇಷಾಂ ಪಾತಕಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೧೦೧ ॥

ಗುರುಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆಯದೆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಜಪಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಸಮಾನವಾದ ದೋಷವು ಬರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಲಿನಾಂಗಪರಾಃ ಕೇಶಾಃ ಮುಖಂ ದುರ್ಗಂಧಸಂಯುತಮ್ ।
ಯೋ ಜಪೇತ್ತಂ ತದಾ ಹನ್ಯಾದ್ದೇವತಾ ಸುಜುಗುಪ್ಸಿತಮ್ ॥ ೧೦೨ ॥ 354

ಕೊಳಕಾಗಿರುವ ಕೂದಲು, ದುರ್ಗಂಧ ಬರುವ ಬಾಯಿ ಇವುಗಳು ಇರುವವರು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿದರೆ ಮಂತ್ರದೇವತೆಗಳು ಆ ಹೇಸಿಗೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಿಂದವಃ

ವಿನಾ ಹಿ ಪ್ರಣವಂ ಮಂತ್ರಃ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಪ್ರಣವೇನ ಸಮಾಯುಕ್ತಾಃ ತನ್ಮಂತ್ರಾಶ್ಚ ವಿಷೋಪಮಾಃ ॥ ೧೦೩ ॥

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಓಂಕಾರವಿಲ್ಲದ ಮಂತ್ರವು ಸಿದ್ಧಿದಾಯಕವು. ಓಂಕಾರಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರು ಜಪಿಸಿದರೆ ಆ ಮಂತ್ರಗಳೇ ವಿಷವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಸರ್ವಚೇಷ್ಟಯಿತೃತ್ವಾಚ್ಚ ವಿಶಿಷ್ಟಬಲತಸ್ತಥಾ ।
ವಿಷ್ಣುರಿತ್ಯಭಿಧಾ ಮಹ್ಯಂ ಸಾ ನ ಯುಕ್ತಾ ದಿವೌಕಸಾಮ್ ॥ ೧೦೪ ॥

ಭಗವಂತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ- ವಿಶೇಷವಾದ ಬಲ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವವನಾದುದರಿಂದಲೂ 'ವಿಷ್ಣು' ಎಂದು ನನಗೆ ಹೆಸರು. ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಈ ಹೆಸರು ಯುಕ್ತವಾಗಲಾರದು.

ವಿಷ್ಣ್ವರ್ಪಿತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಫಲಾನಿ ಭವಂತಿ ಹಿ ।
ಅನರ್ಪಿತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಭಸ್ಮನಿ ನ್ಯಸ್ತಹವ್ಯವತ್ ॥ ೧೦೫ ॥

ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ ಪೂರ್ಣಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಅನರ್ಪಿತ ಕರ್ಮಗಳು ಭಸ್ಮದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸು ಹೋಮಿಸಿದಂತೆ ನಿಷ್ಫಲ.

ಯತ್ಕರೋಷಿ ಯದಶ್ನಾಸಿ ಯಜ್ಜುಹೋಷಿ ದದಾಸಿ ಯತ್ ।
ಯತ್ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ಕುರುಷ್ವ ಮದರ್ಪಣಮ್ ॥ ೧೦೬ ॥ 355

ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳು, ಭೋಗ, ಹೋಮ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು –ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸು ಎಂದು ಭಗವಂತನ ಆದೇಶ. ಬಿಂದವಃ

ಅನಾಮಿಕಯಾ ದೇವಸ್ಯ ಋಷೀಣಾಂ ಚ ತಥೈವ ಚ ।
ಗಂಧಾನುಲೇಪನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ವಿಶೇಷತಃ ॥ ೧೦೭ ॥

ಪಿತ್ರ್ಯಾಣಾಮರ್ಪಯೇದ್ಗಂಧಂ ತರ್ಜನ್ಯಾ ಚ ತಥೈವ ಚ ।
ತಥೈವ ಮಧ್ಯಮಾಂಗುಲ್ಯಾ ಧಾರ್ಯೋ ಗಂಧಃ ಸ್ವಯಂ ಬುಧಃ ।
ಕನಿಷ್ಠಾಂಗುಷ್ಠಸಂಯುಕ್ತಾ ಗಂಧಮುದ್ರಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೧೦೮ ॥

ದೇವಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅನಾಮಿಕಾ ಬೆರಳಿಂದಲೂ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಜನಿಯಿಂದಲೂ ತನಗೆ ಮಧ್ಯಮ ಬೆರಳಿಂದಲೂ ಗಂಧಲೇಪನವು ವಿಶೇಷವೆನಿಸಿದೆ. ಗಂಧ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇದ್ದಾಗ ಕಿರುಬೆರಳಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಗಂಧಮುದ್ರೆಯೆನಿಸುವುದು.

ಭಸ್ಮಾನೀಯ ಸ್ರುವಾಗ್ರೇಣ ದಕ್ಷಿಣಾನಾಮಿಕಾಗ್ರಮ್ ।
ತ್ರ್ಯಾಯುಷಂ ಮಂತ್ರಕರಣಂ ಧೃತಂ ಯಜ್ಞಫಲಂ ವಿದುಃ ॥ ೧೦೯ ॥

ಹೋಮಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ರುವ(ಪಾತ್ರ)ದಿಂದ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಭಸ್ಮ ತೆಗೆದು "ತ್ರ್ಯಾಯುಷಂ" ಎಂಬ ಮಂತ್ರಪಠನಪೂರ್ವಕ ಬಲಗೈಯ ಅನಾಮಿಕಾ ಬೆರಳಿನಿಂದ ಧರಿಸಬೇಕು.

ಅಂಗುಷ್ಠಃ ಪುಷ್ಟಿದಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಮಧ್ಯಮಾಯುಃಕರೀ ತಥಾ ।
ಅನಾಮಿಕಾಽನ್ನದಾ ನಿತ್ಯಂ ಮುಕ್ತಿದಾ ತರ್ಜನೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೧೧೦ ॥

ಗೋಪೀಚಂದನವನ್ನು ಹಚ್ಚುವ ಸಂದರ್ಭ- ಅಂಗುಷ್ಠ ಬೆರಳು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಮಧ್ಯ ಬೆರಳು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ, ಅನಾಮಿಕಾ

ಅನ್ನವನ್ನೂ, ತರ್ಜನೀ ಬೆರಳು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪಾದೌ ಶಿರಸ್ತಥಾ ಹಸ್ತೌ ನಿಕುಂಚ್ಯ ಮುಕುಲಾಕೃತೀ ।
ಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಭಿಮಾನೈಶ್ಚ ಪ್ರಣಾಮೋಽಷ್ಟಾಂಗಸಂಜ್ಞಕಃ ॥ ೧೧೧ ॥

ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಪುಟಃ ಸಮ್ಯಗ್ವಕ್ಷಃ ಕೃತ್ವಾ ಭುಜಾಂತರೇ ।
ಪ್ರಣಮ್ಯ ದಂಡವದ್ಭೂಮೌ ಅಷ್ಟಾಂಗೇನ ನಮಸ್ಕ್ರಿಯಾ ॥ ೧೧೨ ॥

ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಹೂವಿನ ಮೊಗ್ಗೆಯಂತೆ ಜೋಡಿಸಿದ ಕೈಗಳ ನಡುವೆಯಿರುವ ಎದೆಯೂ ಪಾದಗಳು ಮತ್ತು ಶಿರಸ್ಸು ನೆಲವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಂತೆಯೂ ಮಾಡುವ ಉದ್ದಂಡಪ್ರಣಾಮವು ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವೆನ್ನಿಸುವುದು.

ಅಶ್ವತ್ಥಸಾಗರಶ್ಚೈವ ನ ಸ್ಪೃಷ್ಟವ್ಯೌ ಸದೈವ ಹಿ ।
ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಮಂದವಾರೇ ತು ಸಾಗರಂ ಪರ್ವಣಿ ಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ೧೧೩ ॥

ಸಮುದ್ರ ಹಾಗೂ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬಾರದು. ಗ್ರಹಣ, ಸಂಕ್ರಮಣ, ಅಮಾವಾಸ್ಯಾದಿಪರ್ವದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಶನಿವಾರ ಅಶ್ವತ್ಥವನ್ನೂ ಸೇವಿಸಬಹುದು.

ಸರ್ವೇಷು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯೇಷು ಪತ್ನೀ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಶುಭಾ ।
ಅಭಿಷೇಕೇ ವಿಪ್ರಪಾದಕ್ಷಾಲನೇ ಚೈವ ವಾಮತಃ ॥ ೧೧೪ ॥

ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯು ಬಲಭಾಗದಲ್ಲೂ, ಅಭಿಷೇಕ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕು.

ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಾಙ್ಮುಖೋ ದಾತಾ ಪ್ರತಿಗ್ರಾಹ್ಯುತ್ತರಾಮುಖಃ ।
ಕನ್ಯಾದಾನೇ ವಿಪರ್ಯಾಸಃ ಮಧುಪರ್ಕೇ ತು ಪಶ್ಚಿಮಃ ॥ ೧೧೫ ॥

ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಡಬೇಕು. ದಾನಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಉತ್ತರಮುಖಿವಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ಯಾದಾನ-ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಾತೃವು ಉತ್ತರಮುಖಿಯಾಗಿಯೂ ದಾನಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವರನು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿಯೂ, ಮಧುಪರ್ಕಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು.

ಕನ್ಯಾಗೋದಾನಸಮಯೇ ಲಾಜಹೋಮೇ ಕರಗ್ರಹೇ ।
ಪೂರ್ಣಾಹುತಾವಂಜಲೌ ಚ ತಿಷ್ಠೇದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ ೧೧೬ ॥

ಕನ್ಯಾದಾನ, ಗೋದಾನ, ಲಾಜಹೋಮ, ವಧೂಪಾಣಿಗ್ರಹಣ, ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ, ವಟುಗಳು ಮಾಡುವ ಅವಕ್ಷಾರಣಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಇರಬೇಕು.

ತಾಂಬೂಲಂ ತುಳಸೀಂ ವಸ್ತ್ರಂ ಅಂಬು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಂ ತಥಾ ।
ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನೌ ಕ್ಷಿಪೇದ್ಯಸ್ತು ಆಯುಃ ಪುಣ್ಯಂ ಚ ನಶ್ಯತಿ ॥ ೧೧೭ ॥

ಹೋಮಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ತುಳಸೀ, ವಸ್ತ್ರ, ನೀರು, ಅಜಿನಾದಿಗಳನ್ನು ಆಹುತಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಆಯುಷ್ಯ, ಪುಣ್ಯಗಳ ಹ್ರಾಸವಾಗುವುದು.

ಭಸ್ಮನಾ ಶುದ್ಧ್ಯತೇ ಕಾಂಸ್ಯಂ ತಾಮ್ರಮಾಮ್ಲೇನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ।
ರಜಸಾ ಶುದ್ಧ್ಯತೇ ನಾರೀ ನದೀ ವೇಗೇನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ॥ ೧೧೮ ॥

ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಭಸ್ಮಲೇಪನದಿಂದಲೂ, ತಾಮ್ರಪಾತ್ರೆಗಳು ಹುಣಸೆಹಣ್ಣಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಯು ರಜಸ್ರಾವದಿಂದಲೂ ನದಿಯು ಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಸುವರ್ಣರೂಪ್ಯಕಾಷ್ಠಾನಿ ಮುಕ್ತಾರತ್ನಶಿಲಾದಿ ಚ ।
ಕಾಂಸ್ಯಪಿತ್ತಲತಾಮ್ರಾದಿ ತ್ರಪುಸೀಸಮಯಾನಿ ಚ ।
ನಿರ್ಲೇಪಾನಿ ತು ಶುದ್ಧ್ಯಂತಿ ಕೇವಲೇನ ಜಲೇನ ಚ ॥ ೧೧೯ ॥

ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಮುತ್ತು, ರತ್ನಾದಿಗಳೂ ಕಂಚಿ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ತವರಸೀಸಾದಿಗಳೂ ಬೇರೆ ಲೇಪನವಿಲ್ಲದೆಯೂ ನೀರಿನ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. 358

ಸಕೃದ್ಧೌತಂ ನವಂ ಶ್ವೇತಂ ಸದಶಂ ಯನ್ನ ಧಾರಿತಮ್ ।
ಅಹತಂ ತದ್ವಿಜಾನೀಯಾತ್ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ಪಾವನಮ್ ॥ ೧೨೦ ॥

ಒಮ್ಮೆ ಒಗೆದು ಒಣಹಾಕಿದ ಹೊಸದಾದ, ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದ, ಅಂಚಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಧರಿಸಲ್ಪಡದೇ ಇದ್ದು ಅಹತವೆನಿಸುವ ವಸ್ತ್ರವು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸುವುದು.

ಕಾರ್ಪಾಸಂ ಕಟನಿರ್ಮುಕ್ತಂ ಕೌಶೇಯಂ ಭೋಜನಾವಧಿ ।
ಊರ್ಣಾವಸ್ತ್ರಂ ಸದಾ ಶುದ್ಧಂ ಊರ್ಣಾ ವಾತೇನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ॥ ೧೨೧ ॥

ರೇತಃಸ್ಪರ್ಶಾಚ್ಛವಸ್ಪರ್ಶಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶಾನ್ಮೂತ್ರಪುರೀಷಯೋಃ ।
ರಜಃಸ್ವಲಾದಿಸಂಸ್ಪರ್ಶಾದೂರ್ಣಾ ವಾತಾನ್ನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ॥ ೧೨೨ ॥

ಒಗೆದು ಒಣಗಿಸಿದ ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆ ಒಮ್ಮೆ ಉಡುವ ತನಕವೂ ರೇಷ್ಮೆಯ ಪಟ್ಟೆ ಭೋಜನ ಪರ್ಯಂತವೂ ಶುಚಿಯೆನಿಸುವುದು. ಉಣ್ಣೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ವಸ್ತ್ರ, ಧಾಬಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ಗಾಳಿಯ ಸಂಪರ್ಕವಾದಾಗ ಶುದ್ಧವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ರೇತಃಸ್ಪರ್ಶವಾದಾಗಲೂ ಶವಸ್ಪರ್ಶ, ರಜಸ್ವಲಾಸ್ತ್ರೀಸ್ಪರ್ಶ, ಮಲಮೂತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶವಾದಾಗಲೂ ಗಾಳಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧವೆನಿಸಲಾರದು.

ಸಪ್ತವಾತಾಹತಂ ವಸ್ತ್ರಂ ಶುಷ್ಕವತ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಮ್ ।
ಆರ್ದ್ರಂ ಚಾಪಿ ದ್ವಿಜಾತೀನಾಂ ಅದ್ಭುತಂ ಗೌತಮಾದಿಭಿಃ ॥ ೧೨೩ ॥

ನಿಷೇಧವೆನಿಸುವ ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಂಡಿ ಏಳು ಸಾರಿ ಝಾಡಿಸಲು ಧರಿಸಬಹುದೆಂದು ಋಷಿಮತವಿದೆ.

ವನಿತಾನಾಂ ಗಲೇ ಸೂತ್ರೇ ಮಾಂಗಲ್ಯೇ ಶಿಥಿಲೇ ಪುನಃ ।
ಕೃತ್ವಾ ತು ಪೂರ್ವವತ್ಪಶ್ಚಾತ್ ಧಾರಯೇತ್ ಪ್ರಥಮೋಪಮಮ್ ॥ ೧೨೪ ॥ 359

ಸುಮಂಗಲಿಯರ ಮಂಗಲಸೂತ್ರ ಭಿನ್ನವಾದಾಗ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮಾಡಿಸಿ ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಸ್ವಯಂ ಧರಿಸಬೇಕು.

ಭುಕ್ತ್ವಾ ಸಮುದ್ವಹೇತ್ಕನ್ಯಾಂ ಸಾವಿತ್ರೀಗ್ರಹಣಂ ತಥಾ ।
ಉಪೋಷಿತಸ್ತು ತಾಂ ದದ್ಯಾತ್ ಅರ್ಚಿತಾಯ ದ್ವಿಜಾತಯೇ ॥ ೧೨೫ ॥

ವರನು ಕನ್ಯಾಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರಸ್ವೀಕಾರವನ್ನೂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಡೆಸಬೇಕು. ದಾನ ಹಾಗೂ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಕೊಡಬೇಕು.

ಪರಾನ್ನೇನ ಮುಖಂ ದಗ್ಧಂ ಹಸ್ತೌ ದಗ್ಧೌ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾತ್ ।
ವ್ಯವಹಾರೇ ಮನೋ ದಗ್ಧಂ ಉಕ್ತಿಸಿದ್ಧಿಃ ಕಥಂ ಭವೇತ್ ॥ ೧೨೬ ॥

ದ್ವಿಜನೇ! ಪರಾನ್ನಭೋಜನದಿಂದ ಮುಖವೂ ದಾನಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ಕೈಗಳೂ ಲೋಕವಾರ್ತಾವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮನವೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ನಿನ್ನ ವಾಕ್‌ಸಿದ್ಧಿ ಹೇಗಾದೀತು?

ಜಕಾರೋ ಜನ್ಮವಿಚ್ಛೇದಃ ಪಕಾರಃ ಪಾಪನಾಶನಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಜಪ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಜನ್ಮಪಾಪವಿನಾಶಕಃ ॥ ೧೨೭ ॥

'ಜಪ'ಶಬ್ದದಲ್ಲಿರುವ ಜಕಾರವು ಪುನರ್ಜನ್ಮದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನೂ ಪಕಾರವು ಪಾಪನಾಶವನ್ನೂ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜಪವು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ನ ಸ್ಪೃಶೇದಗ್ನಿಂ ನ ಗುರುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ತಥಾ ।
ನ ಚ ಗಾಂ ನ ಕುಮಾರೀಂ ಚ ನ ಶಿಶುಂ ನ ಚ ದೇವತಾಮ್ ॥ ೧೩೮ ॥ 360

ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾ ಉಪದೇಶಕ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ವಿಪ್ರನನ್ನೂ ಗೋವನ್ನೂ ಕುಮಾರಿಯನ್ನೂ ಮಗುವನ್ನೂ ದೇವತೆಯನ್ನೂ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬಾರದು.

ಮನಃಪ್ರಹರ್ಷಣಂ ಶೌಚಂ ಮೌನಂ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಚಿಂತನಮ್ ।
ಅವ್ಯಗ್ರತ್ವಮನಾಲಸ್ಯಂ ಜಪಸಂಪತ್ತಿಹೇತವಃ ॥ ೧೩೯ ॥

ಮನಃಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಶುಚಿತ್ವ, ಮೌನ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥಜ್ಞಾನ, ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಉದಾಸೀನರಾಹಿತ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಪವು ವಿಶೇಷಫಲಪ್ರದವು.

ಉತ್ತಾನೌ ಚರಣೌ ಕೃತ್ವಾ ಊರುಸಂಸ್ಥೌ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ।
ಊರುಮಧ್ಯೇ ತಥೋತ್ತಾನೌ ಪಾಣೀ ಕೃತ್ವಾ ತತೋ ದೃಶೌ ॥ ೧೪೦ ॥

ನಾಸಾಗ್ರೇ ವಿನ್ಯಸೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಜಪನ್ ಏಕಾಗ್ರಮಾನಸಃ ।
ಉತ್ತುಂಗಂ ಚಿಬುಕಂ ವಕ್ಷಃ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಪವನಂ ಶನೈಃ ।
ಇದಂ ಪದ್ಮಾಸನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಧಿವಿನಾಶನಮ್ ॥ ೧೪೧ ॥

ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯೊಡನೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವವನು ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾದಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿರಿಸಿ ಅಂಗೈಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ತೊಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರಿಸಿ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ನಾಸಾಗ್ರದಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕು. ಎದೆ ಮತ್ತು ಗಲ್ಲಗಳನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಈ ಪದ್ಮಾಸನವು ಎಲ್ಲಾ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರಕವಾಗಿದೆ.

ಜಾನೂರ್ವೋರಂತರೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಕೃತ್ವಾ ಪಾದತಲೇ ಉಭೇ ।
ಋಜುಕಾಯಃ ಸಮಾಸೀನಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೪೨ ॥

ಎರಡು ತೊಡೆಗಳ ಕೆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾದಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು 'ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನ'ವೆನಿಸುವುದು.

ದಕ್ಷಿಣೋರೋರಧಃ ಪಾದಂ ವಾಮಂ ವಿನ್ಯಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಮ್ । 361
ಪಾದಂ ವಾಮೋರ್ಧ್ವಗಂ ಕೃತ್ವಾ ವೀರಾಸನಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ॥ ೧೪೩ ॥

ಬಲ ತೊಡೆಯ ಕೆಳಗೆ ಎಡ ಪಾದವನ್ನೂ, ಎಡ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಲಪಾದವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ವೀರಾಸನವೆಂದೆನಿಸುವುದು.

[ಸೂಚನೆ- ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮೂರು ಆಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಜಪ-ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯೇ ಆಸನಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಬಾರದು.]

ಉಪಾಕರ್ಮಣಿ ಸೂತಾಂತೇ ಯಾತೇ ಮಾಸೇ ಚತುಷ್ಟಯೇ ।
ಧೃತ್ವಾ ನೂತ್ನಾನಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಪುರಾಣಾನಿ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ ॥ ೧೪೪ ॥

ಉಪಾಕರ್ಮದಿನ, ಜಾತಾಶೌಚ ಮೃತಾಶೌಚಗಳ ಶುದ್ಧಿಯ ದಿನ, ಹಾಗೂ ಧರಿಸಿ ನಾಲ್ಕನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೂತನ ಉಪವೀತ ಧರಿಸಿ ಹಳೆಯದನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕು. (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಜಸ್ವಲಾಸ್ತ್ರೀಸ್ಪರ್ಶ, ಶವಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಿದರೂ ನೂತನ ಉಪವೀತ ಧರಿಸಬೇಕು.)

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರೇಽಪಸವ್ಯೇಽಂಸೇ ಸ್ಥಿತೇ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಿತಾ ।
ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಿತಾ ಸವ್ಯೇ ಕಂಠಸ್ಥೇ ಚ ನಿವೀತಿತಾ ॥ ೧೪೫ ॥

ಜನಿವಾರವು ಎಡ ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೀಯದಂತೆ ಇದ್ದರೆ 'ಉಪವೀತಿ' ಎಂದೂ ಬಲ ಹೆಗಲಲ್ಲಿದ್ದು ಎಡ ಕಂಕುಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ 'ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಿ' ಎಂದೂ ಮಾಲಾಕಾರವಾಗಿದ್ದರೆ 'ನಿವೀತಿ' ಎಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಯೋ ನ ಜಾನಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥಿತಿಮ್ ।
ಮಹಾಂತಂ ವಹತೇ ಭಾರಂ ಪಶುರ್ಗೌರಿವ ಸರ್ವದಾ ॥ ೧೪೬ ॥

ಉಪವೀತದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಉಪವೀತವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಪಶುವು ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗದ ಭಾರ ಹೊತ್ತಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ಸಂಖ್ಯಾನೇ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರೇಣ ಜಪಹೋಮಾದಿ ನಿಷ್ಫಲಮ್ ॥ ೧೩೭ ॥

ಹೋಮದ ಆಹುತಿಕಾಲ ಹಾಗೂ ಜಪಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪವೀತವನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿದರೆ ಸತ್ಕರ್ಮವು ನಿಷ್ಫಲವೆನಿಸುವುದು.

ಮುದಂ ರಾತೀತಿ ಮುದ್ರಾ, ಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಾ ।
ಅರ್ಚನೇ ಜಪಕಾಲೇ ತು ಧ್ಯಾನೇ ಕಾಮ್ಯೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ॥ ೧೩೮ ॥

ದೇವತಾಪೂಜಾ, ಜಪ, ಆವಾಹನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಮುದ್ರೆಗಳು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಆವಾಹನಂ ಸ್ಥಾಪನಂ ಚ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಸನ್ನಿರೋಧನಮ್ ।
ಸಂಮುಖೀಕರಣಂ ಚೈವ ಅವಗುಂಠನಮೇವ ಚ ॥ ೧೩೯ ॥

ಆವಾಹನ, ಸ್ಥಾಪನ, ಸನ್ನಿಧಾನ, ಸನ್ನಿರೋಧನ, ಸಂಮುಖೀಕರಣ, ಅವಗುಂಠನವೆಂದು ಆರು ಮುದ್ರೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು.

ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಅಂಜಲೀಂ ಕೃತ್ವಾಽನಾಮಿಕಾಮೂಲಪರ್ವಣೋಃ ।
ಅಂಗುಷ್ಠೌ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ಸೇಯಂ ಮುದ್ರಾ, ತ್ವಾವಾಹನೀ ಮತಾ ॥ ೧೪೦ ॥

ಕೈಗಳನ್ನು ಅಂಜಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನಾಮಿಕಾ ಬೆರಳಿನ ಪರ್ವಮೂಲ(ಬೆರಳಿನ ಗಂಟು)ದಲ್ಲಿ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳೆರಡನ್ನೂ ಇಟ್ಟಾಗ 'ಆವಾಹನೀಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ,

ಅಧೋಮುಖೀ ತ್ವಿಯಂ ಚೇತ್ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ಥಾಪನೀ ಮುದ್ರಿಕಾ ಮತಾ ।

ಅದೇ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿರಿಸಿದಾಗ 'ಸ್ಥಾಪನೀಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ,

ಉಚ್ಛ್ರಿತಾಂಗುಷ್ಠಮುಷ್ಟ್ಯೋಸ್ತು ಸಂಯೋಗಾತ್ ಸನ್ನಿಧಾಯಿನೀ ॥ ೧೪೧ ॥

ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಮುಷ್ಟಿಹಿಡಿದು ಸಂಧಿಸಿ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿರಿಸಲು 'ಸನ್ನಿಧಾನಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ,

ಅಂತಃಪ್ರವೇಶಿತಾಂಗುಷ್ಠಾ ಸಾ ವೈ ಸಂರೋಧಿನೀ ಮತಾ ।

ಅದೇ ಮುಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲು 'ಸನ್ನಿರೋಧಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ,

ಮುಷ್ಟಿದ್ವಯಸ್ಥಿತಾಂಗುಷ್ಠೌ ಸಂಮುಖೌ ಚ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟೌ ಉಚ್ಛ್ರಿತೌ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸೇಯಂ ಸಂಮುಖಮುದ್ರಿಕಾ ॥ ೧೪೨ ॥

ಮುಷ್ಟಿ ಎರಡರ ಮೇಲೆ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತಾಗುವಂತೆ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ಸಂಮುಖವಾಗಿರಿಸಲು 'ಸಂಮುಖಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ,

ಹಸ್ತೌ ತು ಸಂಮುಖೌ ಕೃತ್ವಾ ಮುಷ್ಟೀ ಕೃತ್ವಾ ವಿಗುಂಠಯೇತ್ ।
ತಯೋರುಪರಿ ಚಾಂಗುಷ್ಠೌ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ವಿವೃತೌ ತಥಾ ।
ಅವಗುಂಠನಮುದ್ರೇಮಾಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಾಃ ॥ ೧೪೩ ॥

ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಅದರ ಮೇಲಿರಿಸಲು 'ಅವಗುಂಠನಮುದ್ರೆ'ಯೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮುದ್ರೆಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಂತ್ರೇ ತೀರ್ಥೇ ದ್ವಿಜೇ ದೈವೇ ದೈವಜ್ಞೇ ಭೇಷಜೇ ಗುರೌ ।
ಯಾದೃಶೀಂ ಭಾವನಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತಿ ತಾದೃಶೀ ॥ ೧೪೪ ॥

ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಗಂಗಾದಿತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ, ದೇವರಲ್ಲಿ, ಜೋಯಿಸರಲ್ಲಿ, ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾವ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಫಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

ನಾಪಿತಸ್ಯ ಗೃಹೇ ಕ್ಷೌರಂ ಪಾಷಾಣೇ ಗಂಧಲೇಪನಮ್ ।
ಆತ್ಮರೂಪಂ ಜಲೇ ದೃಷ್ಟ್ವಂ ಶಕ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಶ್ರಿಯಂ ಹರೇತ್ ॥ ೧೪೫ ॥

ಕ್ಷೌರಿಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರವನ್ನೂ, ಬಂಡೆಕಲ್ಲಿಗೆ ಗಂಧಲೇಪಿಸುವುದನ್ನೂ, ತನ್ನ ಬಿಂಬವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದನ್ನೂ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದವನು ಇಂದ್ರನಾದರೂ ಸರಿ ಆತನ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗುವುದು.

ಮೃತವತ್ಸಪಯಃ ಪೀತ್ವಾ ಮುಖೇ ಪೀತ್ವಾ ಜಲಂ ದ್ವಿಜಃ ।
ಉಪೋಷ್ಯ ರಜನೀಮೇಕಾಂ ಪಂಚಗವ್ಯೇನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ॥ ೧೪೬ ॥

ಕರುಸತ್ತ ದನದ ಹಾಲು ಕುಡಿದರೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಬಗ್ಗಿ ನೀರು ಕುಡಿದರೆ ಪಾಪವೆಂದೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಮರುದಿನ ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ಮೃತಿ.

ದೀಪಪ್ರಶಮನಂ ಪುಂಸಃ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಚ್ಛೇದನಂ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ಛೇದೋಽಶ್ವತ್ಥಸ್ಯ ಶೂದ್ರಸ್ಯ ಕುಲಕ್ಷಯಕರಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ ೧೪೭ ॥

ಗಂಡುಸರು ದೀಪವನ್ನು ಆರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯನ್ನು ತುಂಡುಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಶೂದ್ರನು ಅಶ್ವತ್ಥಮರವನ್ನು ಕಡಿಯುವುದರಿಂದಲೂ ಅವರವರ ಕುಲವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದು. ಇದು ವಿಶೇಷ ನಿಯಮ. ದೇವರಿಗಾಗಿ ಹಚ್ಚಿದ ದೀಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಆರಿಸಬಾರದು. ಬೆರಳಿಂದ ದೀಪದ ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಬಾರದು. ಪೂರ್ಣವಾದ ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೆಚ್ಚ ಬಾರದು. ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದ ಶಾಖಾಸಮಿಧಾದಿಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಛೇದಿಸಬಹುದು.

ದೀಪಶಾಂತೌ ದೀಪದಾನಂ ಕೂಷ್ಮಾಂಡೇ ಕನಕಂ ತಥಾ ।
ದ್ರುಮಚ್ಛೇದೇ ವಿಪ್ರಸೇವಾ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ವಿಧೀಯತೇ ॥ ೧೪೮ ॥

ತಿಳಿಯದೆ ಪುರುಷರು ದೀಪ ನಂದಿಸಿದರೆ ದೀಪದಾನವನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕೂಷ್ಮಾಂಡ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಶೂದ್ರನು ಅಶ್ವತ್ಥಮರ ಕಡಿದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಕುಲಸ್ತ್ರೀ ತು ಶಿರಃಸ್ನಾತಾ ಉತ್ಸವೇ ವಾಥ ತೈಲತಃ ।
ವಾರೇ ಚ ಪೈತೃಕೇ ಕರ್ಮಣ್ಯನ್ಯದಾ ಕಂಠಸಂಪ್ಲವಾ ॥ ೧೪೯ ॥

ಮುತ್ತೈದೆಯರು ಉತ್ಸವಾಂಗ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನ, ಮಂಗಳವಾರ ಶುಕ್ರವಾರ ತೈಲಾಭ್ಯಂಜನಸ್ನಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಆಶೌಚಶುದ್ಧಿಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ತಲೆಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಠಸ್ನಾನ ಮಾತ್ರ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಏಕೈಕಮಂಜಲಿಂ ದೇವಾ ದ್ವೌದ್ವೌ ಚ ಸನಕಾದಯಃ ।
ಅಶ್ನಂತಿ ಪಿತರಸ್ತ್ರೀಂಸ್ತ್ರೀನ್ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚೈಕೈಕಮಂಜಲಿಮ್ ॥ ೧೫೦ ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖಃ ಸವ್ಯಂ ಜಾನ್ವಾಚ್ಯ ದ್ವಿಗುಣೈಃ ಕುಶೈಃ ।
ತಿಲೈರ್ಜಲೈಶ್ಚ ದೇಶಿನ್ಯಾ ಮೂಲದರ್ಭಾದ್ವಿನಿಸ್ಸೃತೈಃ ॥ ೧೫೦ ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಂಸೋಪವೀತೀ ಸ್ಯಾತ್ಸವ್ಯೇನಾಂಜಲಿಭಿಸ್ತ್ರಿಭಿಃ ।
ಸಂತರ್ಪಯೇದ್ದಿವ್ಯಪಿತ್ರೂನ್ ತತ್ಪರಾಂಶ್ಚ ಪಿತ್ರೂನ್ ಸ್ವಕಾನ್ ॥ ೧೫೨ ॥

ಮಾತೃಮಾತಾಮಹಾಸ್ತದ್ವತ್ ತ್ರೀನೇವಂ ತು ತ್ರಿಭಿಸ್ತ್ರಿಭಿಃ ।
ಮಾತಾಮಹಸ್ಯ ಯೇಽಪ್ಯನ್ಯೇ ಗೋತ್ರಿಣೋ ದಾಹವರ್ಜಿತಾಃ ।
ತಾನೇಕಾಂಜಲಿದಾನೇನ ತರ್ಪಯೇಚ್ಚ ಸಕೃತ್ ಸಕೃತ್ ॥ ೧೫೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞವಾದ ಮೇಲೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಗ್ನ್ಯಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವತೀರ್ಥವೆನಿಸುವ ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿಗಳಿಗೆ, ದರ್ಭೆಗಳ ತುದಿಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಒಂದೊಂದಾವರ್ತಿ ತರ್ಪಣ ಕೊಡಬೇಕು. ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವಾಗ ಉಪವೀತ ಮಾಲಾಕಾರವಾಗಿ

ಋಷಿತೀರ್ಥಪ್ರದೇಶವೆನಿಸುವ ಬಲಗೈಯ ಕಿರುಬೆರಳಿನ ಮೂಲಕ್ಕೆ ದರ್ಭೆಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಎರಡೆರಡಾವರ್ತಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಸುಮಂತು ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣವನ್ನು ಮೂರು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಪಿತೃತೀರ್ಥಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿದ ತರ್ಜನಿ ಅಂಗುಷ್ಠಗಳ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ದರ್ಭೆಗಳ ಮೂಲಾಗ್ರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಿತೃತರ್ಪಣಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರು ಉಪವೀತಿಗಳಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಿಗಳಾಗಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯತರ್ಪಣವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಿತೃತರ್ಪಣ ಕೊಡುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಪಿತೃತೀರ್ಥಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ದರ್ಭೆಗಳ ಮೂಲಕ, ದೇವರ ತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಜಲದಿಂದ ಮೊದಲು ಸಂಬಂಧ-ಹೆಸರು-ಗೋತ್ರ-ರೂಪ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಿತೃವರ್ಗ (ಪಿತೃ-ಪಿತಾಮಹ-ಪ್ರಪಿತಾಮಹ) ಮಾತೃವರ್ಗ (ಮಾತೃ-ಪಿತಾಮಹೀ-ಪ್ರಪಿತಾಮಹಿ) ಸಾಪತ್ನಮಾತೃ, ಮಾತಾಮಹವರ್ಗ (ಮಾತಾಮಹ-ಮಾತುಃ ಪಿತಾಮಹ-ಮಾತುಃ ಪ್ರಪಿತಾಮಹ) ಇವರಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರರಂತೆಯೂ ಅನಂತರದ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆಯೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನ ಸಾರಿದೆ. ಮಾತೃವಿನ ತಾಯಿವರ್ಗಕ್ಕೂ (ಮಾತಾಮಹೀ-ಮಾತುಃಪಿತಾಮಹೀ-ಮಾತುಃಪ್ರಪಿತಾಮಹೀ) ಮೂರರಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ತರ್ಪಣಕೊಡುವುದು ವಿಹಿತವೆಂದು ರೂಢಿ.

ಸ್ಮೃತಿ

ಬಂ
ದ
ವಃ

ಜೀವತ್ಪಿತಾಪಿ ಕುರ್ವೀತ ತರ್ಪಣಂ ಯಮಭೀಷ್ಮಯೋಃ ।
ದೇವತ್ವಾದ್ದೇವತೀರ್ಥೇನ ಯಮಂ ಸಂತರ್ಪಯೇದ್ಬುಧಃ ।
ಪಿತೃತ್ವಾದಪಸವ್ಯೇನ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖಸ್ತಿಲೈಃ ॥ ೧೫೪ ॥

ಯಮ ಮತ್ತು ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು ದೇವತೆಗಳಾದುದರಿಂದ(ತಂದೆ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಸವ್ಯದಿಂದಲೇ) ತರ್ಪಣಕೊಡಬೇಕು. ಯಮನಿಗೆ ಪಿತೃರೂಪವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಪಸವ್ಯದಿಂದ ತೆಂಕುಮುಖವಾಗಿ ತಿಲಮಿಶ್ರಿತಜಲದಿಂದ ತರ್ಪಣ ಕೊಡಬೇಕು.

ನಮೋ ವಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕಾ ದೇವಾ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಾಃ ।
ಧರ್ಮಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರೇರಯಂತು ಭವಂತಃ ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ ॥ ೧೫೫ ॥

ಪರಮವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರಾದ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸಿರಿ.

ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತಮಂತ್ರಾಃ

ಓಮ್ ॥ ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧೇಹಿ ಚಿತ್ತಿಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಸುಭಗತ್ವಮಸ್ಮೇ । ಪೋಷಂ ರಯೀಣಾಮರಿಷ್ಟಿಂ ತನೂನಾಂ ಸ್ವಾದ್ಮಾನಂ ವಾಚಃ ಸುದಿನತ್ವಮಹ್ನಾಮ್ ॥ *[* ಪುನಸ್ತ್ವಾಽಽದಿತ್ಯಾ ರುದ್ರಾ ವಸವಃ ಸಮಿಂಧತಾಂ ಪುನರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಣೋ ವಸುನೀಥ ಯಜ್ಞೈಃ । ಘೃತೇನ ತ್ವಂ ತನುವೋ ವರ್ಧಯಸ್ವ ಸತ್ಯಾಃ ಸಂತು ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಕಾಮಾಃ ॥]* ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೇಣ ಶತಶಾರದೇನ ಶತಾಯುಷಾ ಹವಿಷಾಹಾರ್ಷಮೇನಮ್ । ಶತಂ ಯಥೇಮಂ ಶರದೋ ನಯಾತೀಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ದುರಿತಸ್ಯ ಪಾರಮ್ ॥ ಶತಂ ಜೀವ ಶರದೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾಞ್ಛತಮು ವಸಂತಾನ್ । ಶತಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸವಿತಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಶತಾಯುಷಾ ಹವಿಷೇಮಂ ಪುನರ್ದುಃ ॥ ಆಹಾರ್ಷಂ ತ್ವಾವಿದಂ ತ್ವಾ ಪುನರಾಗಾಃ ಪುನರ್ನವ । ಸರ್ವಾಂಗ ಸರ್ವಂ ತೇ ಚಕ್ಷುಃ ಸರ್ವಮಾಯುಶ್ಚ ತೇಽವಿದಮ್ । ಸರ್ವಸ್ಯಾಽಽಪ್ತ್ಯೈ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಿತ್ಯೈ ಸರ್ವಮೇವ ತೇನಾಽಽಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಂ ಜಯತಿ ॥ ಋಧ್ಯಾಸ್ಮ ಹವ್ಯೈರ್ನಮಸೋಪಸದ್ಯ । ಮಿತ್ರಂ ದೇವಂ ಮಿತ್ರಧೇಯನ್ನೋ ಅಸ್ತು । ಅನೂರಾಧಾನ್ ಹವಿಷಾ ವರ್ಧಯಂತಃ । ಶತಂ ಜೀವೇಮ ಶರದಃ ಸವೀರಾಃ ॥ ನವೋನವೋ ಭವತಿ ಜಾಯಮಾನೋಽಹ್ನಾಂ ಕೇತುರುಷಸಾಮೇತ್ಯಗ್ರಮ್ । ಭಾಗಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ವಿ ದಧಾತ್ಯಾಯನ್ ಪ್ರ ಚಂದ್ರಮಾಸ್ತಿರತೇ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥

* ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ.

ಜಪಚ್ಛಿದ್ರಂ ತಪಶ್ಛಿದ್ರಂ ಯಚ್ಛಿದ್ರಂ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ ।

ಸರ್ವಂ ಭವತಿ ನಿಶ್ಛಿದ್ರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈರುಪಪಾದಿತಮ್ ॥

ಸ್ತ್ರಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಾಸ್ಸತ್ಯಾಸ್ಸಫಲಾಸ್ಸಂತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ 368

ಇತಿ ಸಭ್ಯಾಃ ಪರಿಷದಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಬ್ರೂಯಾತ್ । ಪರಿಷದುಚ್ಯೈಃ "ತಥಾಽಸ್ತು" ಇತಿ ಸಭ್ಯೋದ್ದೇಶಂ ಪೂರಯೇತ್ । ಏತತ್ಪೂರಣಾಂ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಲೋಪಪೂರ್ತ್ಯೈ ಭವತಿ ॥

ಸರ್ವಮುಹೂರ್ತಾನಂತರಂ ಕರ್ತವ್ಯಾಶೀಃ

ಅಸ್ಮಿನ್ಮುಹೂರ್ತೇ ಲಗ್ನಹೋರಾದ್ರೇಕ್ಕಾಣನವಾಂಶದ್ವಾದಶಾಂಶತ್ರಿಂಶಾಂಶಾದಿ ಸಮಯೇಷು ಯೇ ಯೇ ಗ್ರಹಾಃ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರವಶಾತ್ ನಾಮನಕ್ಷತ್ರವಶಾತ್, ಜನ್ಮರಾಶಿವಶಾತ್ ನಾಮರಾಶಿವಶಾತ್ ಶುಭೇತರಸ್ಥಾನೇಷು ಸ್ಥಿತಾಃ, ತೇಷಾಂ ಗ್ರಹಾಣಾಂ ಶುಭಫಲದಾತೃತ್ವಂ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು । "ತಥಾಸ್ತು" ।

ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಲಗ್ನಂ ಚ ಸಕಲದೋಷವಿರಹಿತಂ ಶುಭಫಲಕಲಿತಂ ಚ ಸುಖಪ್ರದಂ ಭೂಯಾತ್ .... ॥

ಯದ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಮಹೋತ್ಸವೇ ಯತ್ಕಿಂಚಿದಪಶಬ್ದಿತಂ ಯಾಚಕಾನಾಂ ಯಚ್ಚಾಶ್ರಾವಿ ಪರುಷಂ ಜನೈಃ ಯಚ್ಚಶ್ರುತಮಶ್ಲೀಲಂ ವಾ ತತ್ಸರ್ವಮಪಿ ಮಂತ್ರಘೋಷೈಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶೀರ್ವಚನಬಲೇನ ಚ ಶಾಂತಕಲುಷಂ ಸುಮಂಗಲಂ ಸುಶ್ಲೀಲಂ ಶ್ರಾವ್ಯಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕೃತ್ಪ್ರಭೂಯಾತ್......... ॥

ಗರ್ಭಾಧಾನಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಗರ್ಭಸಂಸ್ಕಾರಾರ್ಥಂ ಕಾರಿತ ವಿಧಿನಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನೋ ಭೂತ್ವಾ ಸರ್ವಗರ್ಭಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕಸಕಲವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದಸಮಸ್ತಲಕ್ಷಣೋಪೇತಾಯುಷ್ಮತ್ಸುಗುಣಸತ್ಸಂತಾನಫಲಪ್ರದೋ ಭೂಯಾತ್ ॥

ಅನೇನ ಕರಿಷ್ಯಮಾಣ ಗರ್ಭಾಧಾನಲಗ್ನಸುಲಗ್ನತಾ ಸಿದ್ಧಿರಸ್ತ್ವಿತಿ............. ॥ 369

ಪುಂಸವನಾನವಲೋಭನಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತಾಭ್ಯಾಂ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಪುಂಸವನಾನವಲೋಭನಸಂಸ್ಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಪತ್ನ್ಯಾಃ ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯಮಾನ ಸರ್ವಗರ್ಭಾಣಾಂ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವದೋಷಪರಿಹಾರಪುಂರೂಪತಾ ಜ್ಞಾನೋದಯಪ್ರತಿರೋಧಪರಿಹಾರೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ .... ॥

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತೇನ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನಸಂಸ್ಕಾರೇಣ ಉನ್ನಯನಲಗ್ನನಿರ್ದೋಷತಾಪೂರ್ವಕಂ ಗರ್ಭಾಭಿವೃದ್ಧಿಪರಿಪಂಥಿಪಿಶಿತರುಧಿರಪ್ರಿಯಾಽಲಕ್ಷ್ಮೀಭೂತರಾಕ್ಷಸೀಗಣದೂರನಿರಸನಕ್ಷೇಮಸಕಲಸೌಭಾಗ್ಯಜನಕಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮಾವೇಶದ್ವಾರಾ ಪ್ರತಿಗರ್ಭಂ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋ ನಿಬರ್ಹಣಜನಕಾತಿಶಯಸಿದ್ಧಿರ್ಭೂಯಾದಿತಿ.............. ॥

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತ ವಿಷ್ಣುಬಲಿಸಂಸ್ಕಾರೇಣ ಗರ್ಭಾಧಿದೇವತಾಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದೇನ ಗರ್ಭಿಣ್ಯಾಃ ಸರ್ವಬಾಧಾಪರಿಹಾರ ಪೂರ್ವಕಂ ಸುಖಪ್ರಸೂತಿರ್ಭೂಯಾದಿತಿ................ ॥

ಜಾತಕರ್ಮ–ನಾಮಕರಣಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತಾಭ್ಯಾಂ ಶಿಶೋಃ ಜಾತಕರ್ಮನಾಮಕರಣಸಂಸ್ಕಾರಾಭ್ಯಾಂ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋ ನಿಬರ್ಹಣದ್ವಾರಾ ಗರ್ಭಾಂಬುಪಾನಜನಿತಸಕಲದೋಷಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕಮ್ ಆಯುಷ್ಯಂ ಮೇಧಾಭಿವೃದ್ಧಿಶ್ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ...................... ॥

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತೇನ ನಾಮಕರಣಸಂಸ್ಕಾರೇಣ ಶಿಶೋಃ ಆಯುರ್ವರ್ಚೋಽಭಿವೃದ್ಧಿಃ ವ್ಯವಹಾರಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ.......॥

ಚೂಡಾಕರ್ಮಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಶಿಶೋಃ ಬೀಜಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವೈನೋಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕಂ ಕುಲದೇವತಾನುಗ್ರಹಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಕಾರಿತೈಃ ಉಪನಿಷ್ಕ್ರಮಣಾನ್ನಪ್ರಾಶನಚೂಡಾಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರೈಃ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸತೇಜ ಇಂದ್ರಿಯಾಯುರ್ಬಲಾದಿಸಿದ್ಧಿರ್ಭೂಯಾದಿತಿ............ ॥

ಚೂಡಾಕರ್ಮಮುಹೂರ್ತ ಸುಲಗ್ನತಾಸಿದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಸಂಭಾವಿತಾಶೇಷದೋಷನಿವೃತ್ತಿರ್ಭೂಯಾದಿತಿ........................ ॥

ಉಪನಯನಸಂದರ್ಭೇ–

ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ವೇದೋಕ್ತಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಮಾಯುಷ್ಯಂ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ "ತಥಾಸ್ತು"

ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಗುರುಕುಲಾವಾಸಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತಕಾಲದ್ವಯಾಗ್ನಿಕಾರ್ಯವೇದಾಧ್ಯಯನಭಿಕ್ಷಾಚರಣ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣಾದೌ ಮತಿರಚಂಚಲಾಽಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ "ತಥಾಸ್ತು"

ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಗುರುದೇವತಾನುಗ್ರಹೇಣ ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾಮೇಧಾಸಿದ್ಧಿರಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ "ತಥಾಸ್ತು"

ಅಸ್ಯ ವಟೋಸ್ಸಕಲವಿದ್ಯಾನೈಪುಣ್ಯಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಂ ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ "ತಥಾಸ್ತು"

ಸಮಸ್ತಸನ್ಮಂಗಲಾನಿ ಭವಂತು........... ॥ "ತಥಾಸ್ತು"

ಸಮಾವರ್ತನಸಂದರ್ಭೇ–

ಅಸ್ಯ ವಟೋಃ ಉಪನಯನಾದಾರಭ್ಯ ಶೌಚಾಚಮನಸಂಧ್ಯಾವಂದನ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಭಿಕ್ಷಾಟನಭೋಜನಗುರೂಪಾಸನವೇದಾಧ್ಯಯನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯನಿಯಮಾನಾಮ್ ಉಪೇಕ್ಷಾಜನಿತದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಂ, ಮಹಾನಾಮ್ನೀ ಮಹಾವ್ರತೋಪನಿಷದ್‌ಗೋದಾನವ್ರತಚತುಷ್ಟಯ ಸಂಸ್ಕಾರಲೋಪಜನಿತದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ಚ ಕೃತಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರಹೋಮಪೂರ್ವಕಂ ಗುರುಪೂಜನೇನ ಸಮಸ್ತದೋಷಪರಿಹಾರೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ .... ॥

ಅನೇನ ಕಾರಿತಸಮಾವರ್ತನಸಂಸ್ಕಾರೇಣ ಸ್ನಾತಕವ್ರತಸ್ವೀಕಾರದ್ವಾರಾ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಸ್ವೀಕಾರಾಧಿಕಾರೋ ಭೂಯಾದಿತಿ............. ॥

ವಿವಾಹಸಂದರ್ಭೇ–

ಅಯಂ ವೈವಾಹಿಕಮುಹೂರ್ತಃ ಸುಮುಹೂರ್ತೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ................................. ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ ಮುಹೂರ್ತೇ ಯೇ ಯೇ ಗ್ರಹಾಃ ಶುಭಸ್ಥಾನೇಷು ಸ್ಥಿತಾಃ ತೇ ಚಾಂತ್ಯತ್ಯಂತಶುಭಫಲಾನುಕೂಲಾ ಭವಂತು................... ॥

ಅನೇನ ವರೇಣ ಅನುಷ್ಠಿತೈಃ ವಧೂಪಾಣಿಗ್ರಹಣ–ಲಾಜಹೋಮ–ಪರಿಣಯನ–ಶಿಲಾರೋಹಣ–ಸಪ್ತಪದೀ–ಮಾಂಗಲ್ಯಬಂಧನಾದಿ ಧಾರ್ಮಿಕಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಕರ್ಮಭಿಃ ಮಾಂಗಲ್ಯಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನೋ ಭೂತ್ವಾ ಅನಯೋಃ ದಂಪತ್ಯೋಃ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವರಪ್ರದೋ ಭೂಯಾದಿತಿ............॥

ಅನಯೋಃ ದಂಪತ್ಯೋಃ ಗೃಹೇ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಸುಪ್ರಸನ್ನತಾ ಧನಕನಕವಸ್ತುವಾಹನಸಮೃದ್ಧಿಶ್ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ.. .... ॥

ಉತ್ಸರ್ಜನ–ಉಪಾಕರ್ಮ ಸಂದರ್ಭೇ–

ಅಸ್ಮಿನ್ ದಿನೇ ಶಿಷ್ಯೈಸ್ಸಹ ಆಚರಿತೇನ ಉತ್ಸರ್ಜನಕರ್ಮಣಾ ಅಧೀತಾನಾಂ ಛಂದಸಾಂ ಯಾತಯಾಮತಾ ನಿರಾಸೇನ ಆಪ್ಯಾಯನ ದ್ವಾರಾ ವೇದಾಧ್ಯಯನಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಭೂಯಾದಿತಿ..................... ॥

ಪುನಃ ಗ್ರಹಣಪೂರ್ವಕಮ್ ಆಪ್ಯಾಯನದ್ವಾರಾ ಅಧ್ಯೇಷ್ಯಮಾಣಾನಾಂ ಛಂದಸಾಂ ಸವೀರ್ಯತ್ವಾಯ ಕೃತೇನ ಉಪಾಕರ್ಮಣಾ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯತಾಸಿದ್ಧಿರಸ್ತು.................. ॥

ನೂತನ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಂ ವೇದಗ್ರಹಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಿದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಂ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಮತಿರಚಲಾ ಭೂಯಾದಿತಿ............... ॥

ದತ್ತಪುತ್ರ ಸಂದರ್ಭೇ–

ಅಯಂ ಯಜಮಾನಃ ಅಪುತ್ರತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತ ದತ್ತಪುತ್ರಸ್ವೀಕಾರವಿಧಿನಾ ಪೈತೃಕಋಣಾಪಕರಣಪುನ್ನಾಮನರಕತ್ರಾಣಪೂರ್ವಕಂ ಕೃತಾರ್ಥೋ ಭೂಯಾದಿತಿ...................... ॥ 372

ಯಜಮಾನೇನ ಸ್ವೀಕೃತಃ ಕುಮಾರಃ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣಃ ಆಯುಷ್ಯವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನೋ ಭೂಯಾದಿತಿ .... ॥

ಋತುಶಾಂತಿ ಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕೃತೇನ ಕುಮಾರ್ಯಾಃ (ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ) ಋತುಶಾಂತಿ ಕರ್ಮಣಾ ಪ್ರಥಮರಜೋದರ್ಶನಕಾಲೇ ಸಂಭೂತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಸಮಾನಪಾಪಾನಾಂ ಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕಂ ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಂ ಸ್ವವಿಹಿತ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯತಾ ಸಿದ್ಧಿರಸ್ತ್ವಿತಿ.................... ॥

ಅಶ್ವತ್ಥೋದ್ಯಾಪನಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕಾರಿತೇನ ಸಾಂಗವೃಕ್ಷಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನವಿಧಿನಾ ವಾಯಸೋಚ್ಛಿಷ್ಟಬೀಜಗರ್ಭಾಜ್ಜಾತದೋಷನಿವೃತ್ತಿರ್ಭೂಯಾ-ದಿತಿ..........

ಅನೇನ ಶುಭಮುಹೂರ್ತೇ ಕಾರಿತೈಃ ಉಪನಯನ–ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಕಾರಕಲ್ಪೋಕ್ತಪೂಜಾದಿ ಕರ್ಮಭಿಃ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನೋ ಭೂತ್ವಾ ಅಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಾತಿಶಯಾಯುಷ್ಯ ಯಶಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಧನಧಾನ್ಯವಿದ್ಯಾವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ವರ್ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾದ್ಯೈಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕಫಲಪ್ರದೋ ಭೂಯಾದಿತಿ................... ॥

ಅರ್ಕವಿವಾಹಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಮಯಾನುಷ್ಠಿತೇನ (ಆಚಾರ್ಯಮುಖೇನ ಕಾರಿತೇನ) ಅರ್ಕವಿವಾಹಕರ್ಮಣಾ ಜನ್ಮಾಂತರೀಯದುರಿತಪ್ರಯುಕ್ತ ದ್ವಿಕಲತ್ರಯೋಗಪರಿಹಾರೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥ 373

ಕುಂಭವಿವಾಹಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಆಚಾರ್ಯಮುಖೇನ ಕಾರಿತ ಕುಂಭವಿವಾಹಕರ್ಮಣಾ ಅಸ್ಯ ಕುಮಾರಿಕಾಯಾಃ ಬಾಲವೈಧವ್ಯಯೋಗದೋಷ ಪರಿಹಾರೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

ರಂಭಾ(ಕದಲೀ)ವಿವಾಹಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಆಚಾರ್ಯಮುಖೇನ ಕಾರಿತೇನ ರಂಭಾ(ಕದಲೀ)ವಿವಾಹಕರ್ಮಣಾ ಅಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಪರಿವೇತೃತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತ ದೋಷಪರಿಹಾರೋಽಸ್ತ್ವಿತಿ ಭವಂತೋ ಮಹಾಂತೋಽನುಗೃಹ್ಣಂತು ॥

ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಸಂದರ್ಭೇ–

ಅನೇನ ಯಜಮಾನೇನ ಕುಮಾರೀಮ್ ಉದ್ದಿಶ್ಯ ಆಚರಿತೇನ ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಕರ್ಮಣಾ ....ನಕ್ಷತ್ರೇ ....ರಾಶೌ ಜಾತಾಯಾಃ .... ನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ವ್ರತದೇವತಾನುಗ್ರಹೇಣ ಚಿಂತಿತಮನೋರಥಾವಾಪ್ತಿಃ ಸಮೀಹಿತಾನೇಕಗುಣಸಂಪನ್ನಪತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಭೂಯಾದಿತಿ....... ॥

ತತಃ ಸಭಾಂ ಪ್ರತಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತಾನ್ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ॥

ಮಂತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

ಮಂತ್ರಗಳು

ಅ

ಅಂಗಾದಂಗಾತ್ಸಂಭವಸಿ 67, 203
ಅಂಗಾರವರ್ಣಮ್ 282
ಅಕ್ಷೈರ್ಮಾದೀವ್ಯಃ 31
ಅಗ್ನ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ 185
ಅಗ್ನ ಆಯೂಂಷಿ ಪವಸ 11, 81
ಅಗ್ನಯೇ ಸಮಿಧಮಾಹಾರ್ಷಮ್ 94
ಅಗ್ನಿಂ ದೂತಂ ವೃಣೀಮಹೇ 238
ಅಗ್ನಿಂ ನರೋ ದೀಧಿತಿಭಿಃ 180
ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಂ 6
ಅಗ್ನಿರ್ಋಷಿಃ ಪವಮಾನಃ 12, 81
ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧ್ಯತೇ 5
ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಮ್ 177, 184
ಅಗ್ನಿರೈತು ಪ್ರಥಮೋ 44
ಅಗ್ನಿಃ ಸಪ್ತಿಂ ವಾಜಮ್ 270
ಅಗ್ನಿಸ್ತುವಿಶ್ರವಸ್ತಮಮ್ 28
ಅಗ್ನೇ ಅಚ್ಛಾ ವದೇಹ ನಃ 6
ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ನೋ 21
ಅಗ್ನೇ ನಯ ಸುಪಥಾ 22
ಅಗ್ನೇ ಪವಸ್ವ ಸ್ವಪಾ 12, 81
ಅಗ್ರೇ ಬೃಹನ್ನುಷಸಾಮೂರ್ಧ್ವೋ 182
ಅಘೋರಚಕ್ಷುಃ 14, 136, 143, 205
ಅತೋ ದೇವಾ ಅವಂತು 16, 49
ಅತ್ರಿರ್ಯದ್ವಾಮವರೋಹನ್ 174
ಅತ್ರೇರ್ಯಥಾನುಸೂಯಾ 175
ಅಥ ಪುರುಷೋ ಹ ವೈ 242
ಅದಾಂತಂ ದಮಯಿತ್ವಾ 98
ಅದಿತಿಃ ಕೇಶಾನ್ ವಪತ್ವಾಪ 81
ಅಥ ಸ್ಮಾ ಯೋಷಣಾ 241
ಅಥ ಸ್ವಪ್ನಸ್ಯ ನಿರ್ವಿದೇ 292

ಅಧೀತ್ಯ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ 115
ಅನಾಘ್ರಾತಂ 17
ಅನಾಧೃಷ್ಟಂ 152
ಅನೃಕ್ಷರಾ ಋಜವಃ 128
ಅನ್ನಪತೇಽನ್ನಸ್ಯ 76
ಅಪ ನಃ ಶೋಶುಚದಘಮಗ್ನೇ 27
ಅಪಸರ್ಪಂತು ತೇ ಭೂತಾ 183
ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧಾ 179
ಅಭಯಂ ವರದಂ 242
ಅಭಿ ತ್ವಾ ಗೋತಮಾ ಗಿರಾ 172
ಅಭ್ರಾತೃಘ್ನೀಂ ವರುಣ 135
ಅಮೋಽಹಮಸ್ಮಿ ಸಾ 146
ಅಯಂ ತೇ ಯೋನಿ 23, 170
ಅಯಾಶ್ಚಾಗ್ನೇ 15
ಅರುಣಾರುಣಭಾಸುರಂ 160
ಅರ್ಕಕನ್ಯಾಂ ಇಮಾಂ 266
ಅರ್ಕ ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ 265
ಅರ್ಚತ ಪ್ರಾರ್ಚತ 295
ಅರ್ಯಮಣಂ ನು 13, 146
ಅವಿಧವಾ ಭವ ವರ್ಷಾಣಿ 143, 149
ಅವ್ಯಂಗೇಽಪತಿತೇಽಕ್ಲೀಬೇ 129
ಅಶ್ಮಾ ಭವ ಪರಶುರ್ಭವ 66
ಅಶ್ವತ್ಥ ತ್ವಂ ಜಗನ್ನಾಥಃ 254
ಅಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಶ್ರಿಯಮ್ 133
ಅಸ್ಮೇ ಪ್ರ ಯಂಧಿ 67
ಅಸ್ಯ ಪಿಬ ಕ್ಷುಮತಃ 131
ಅಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯ 254
ಅಹಂ ವರ್ಷ್ಮ ಸಜಾತಾನಾಮ್ 133

ಆ

ಆ ಕಲಶೇಷು ಧಾವತಿ 291
ಆ ಕೃಷ್ಣೇನ ರಜಸಾ 264
ಆ ಗ್ನಾ ಅಗ್ನ ಇಹಾವಸೇ 194
ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖಂ ದೇವಂ 242
ಆಗ್ನೇ ಯಾಹಿ ಮರುತ್ಸಖಾ 181
ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಕ್ಷುಮಂತಮ್ 160, 241
ಆ ತೇ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೈತು 43
ಆ ತೇ ಪಿತರ್ಮರುತಾಮ್ 212
ಆದಿತ್ಯಾಸ್ತ್ವಾ ಜಾಗತೇನ 134
ಆ ನಃ ಪ್ರಜಾಂ ಜನಯತು 13, 150, 153, 205

ಆ ನೋ ಭದ್ರಾಃ ಕ್ರತವೋ 231, 283
ಆಪೋ ಅಸ್ಮಾನ್ 20
ಆಪೋ ಹಿ ಷ್ಠಾ ಮಯೋಭುವಃ 230
ಆ ಪ್ಯಾಯಸ್ವ ಸಮೇತು 283
ಆಯನೇ ತೇ ಪರಾಯಣೇ 296
ಆಯುಷ್ಯಂ ವರ್ಚಸ್ಯಮ್ 114
ಆರಂಗರೇವ ಮಧ್ವೇರಯೇಥೇ 290
ಆವದಂಸ್ತ್ವಂ ಶಕುನೇ 178
ಆ ವೋ ರಾಜಾನಮಧ್ವರಸ್ಯ 213

ಇ

ಇಂದುರ್ದೇವಾನಾಮುಪ 131
ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ವೃಷಭಮ್ 209, 219
ಇಂದ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನಿ 67, 237
ಇಂದ್ರಾಣೀಮಾಸು ನಾರಿಷು 129, 209
ಇದಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿ ಚಕ್ರಮೇ 16, 198, 223
ಇದಮಾಪಃ 21
ಇಮಂ ಮೇ ಗಂಗೇ 237
ಇಮಂ ಸ್ತೋಮಮರ್ಹತೇ 285
ಇಮಮುಶ್ಮಾನಮಾರೋಹಾಶ್ಮೇವ 147
ಇಮಾಂ ಕುಮಾರೋ ಜರಾಮ್ 67
ಇಮಾಂ ತ್ವಮಿಂದ್ರ 14, 150, 153, 205
ಇಮಾ ಆಪಃ ಶಿವತಮಾ 217
ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ತವಸೇ 211
ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ 212
ಇಯಂ ದುರುಕ್ತಾತ್ 97
ಇಷ ಏಕಪದೀ ಭವ 148
ಇಷೇ ತ್ವೋರ್ಜೇತ್ವಾ 185
ಇಹೈವ ಸ್ತಮ್ 205

ಉ

ಉಗ್ರಂ ವೀರಂ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಮ್ 282
ಉತಾಸಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣೋ 173
ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತೇ 23
ಉದೀರ್ಷ್ವಾತಃ ಪತೀವತೀ 29
ಉದೀರ್ಷ್ವಾತೋ ವಿಶ್ವಾವಸೋ 29
ಉದು ತ್ಯಂ ಜಾತವೇದಸಮ್ 73
ಉದ್ಯದಿನದ್ಯುತಿಂ ಇಂದುಕಿರೀಟಾಮ್ 208, 220
ಉದ್ಯನ್ನದ್ಯ ಮಿತ್ರಮಹ 200
ಉಭಯಂ ಶೃಣವಚ್ಚ ನ 215

ಊ

ಊರ್ಧ್ವೋ ಅಗ್ನಿಃ ಸುಮತಿಮ್ 292

ಋ

ಋತಸ್ಯ ಗೋಪ್ತ್ರೀ 97
ಋಷೇ ಮಂತ್ರಕೃತಾಮ್ 173

ಏ

ಏತತ್ತೇ ಪದನಮ್ 280
ಏತೋ ನ್ವಿಂದ್ರಂ ಸ್ತವಾಮ 235
[illegible] 174
[illegible] 5

ಓ

[illegible] ಸ್ವರಕ್ಷ 22, 95

ಕ

[illegible] ಕನ್ಯಾ ಅಪಾತ್ 137
[illegible] 126
[illegible] 137
[illegible] 131
[illegible] ಮಮಾಗ್ರತೋ 138
ಕಶ್ಯಪೋತ್ರಿ 319
ಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರ್ಯಸಿ 93
ಕಂಕಣಂ ಮೋಚಯಿಷ್ಯಾಮಿ 160
ಕಾಂಡಾತ್ಕಾಂಡಾತ್ 294
ಕಾತ್ಯಾಯನಿ ಮಹಾಮಾಯೇ 279
ಕುಂದೇಂದುಧವಲೋಪೇತಮ್ 250
ಕುಷುಂಭಕಸ್ತದಬ್ರವೀತ್ 177
ಕೇಶ್ಯ ಅಗ್ನಿಮ್ 296
ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾಮಲಾಮ್ 222

ಗ

ಗಂತಾ ನೋ ಯಜ್ಞಮ್ 179
ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಮ್ 295
ಗೃಣಾನಾ ಜಮದಗ್ನಿನಾ 173, 178
ಗೃಭ್ಣಾಮಿ ತೇ ಸೌಭಗತ್ವಾಯ 146
ಗೃಹಾವೈ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಸೂಕ್ತಮ್ 68, 175
ಗೌತಮೋ ಜಮದಗ್ನಿಶ್ಚ 172
ಗೌರೀಂ ಕನ್ಯಾಮ್ 138
ಗೌರೀರ್ಮಿಮಾಯ 30, 259

ಘ

ಘೃತಂ ಮಿಮಿಕ್ಷೇ 293
ಘೃತಾದುಲ್ಲುಪ್ತಮ್ 131

ಚ

ಚಂದ್ರಹಾಸೋಜ್ಜ್ವಲಕರಾ 280
ಚಂದ್ರಾರ್ಕಾಗ್ನಿವಿಲೋಚನಮ್ 283
ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ 7
ಚಿತ್ರಂ ದೇವಾನಾಮ್ 73
ಛುರಿಕೇ ತ್ವಂ 159

ಜ

ಜಾತವೇದಸೇ 216, 288
ಜುಷ್ಟೋ ದಮೂನಾ 5

ತ

ತಂತುಂ ತನ್ವನ್ರಜಸೋ 291
ತಚ್ಛಂಯೋರಾ 186
ತಚ್ಚಕ್ಷುರ್ದೇವಹಿತಮ್ 73
ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಮ್ 96, 208
ತತ್ಸವಿತುರ್ವೃಣೀಮಹೇ 92
ತದಸ್ತು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ 68, 175
ತಪೋಷ್ಪವಿತ್ರಮ್ 295
ತಮರ್ವಂತಮ್ 68
ತಮೀಶಾನಂ ಜಗತಸ್ತಸ್ಥುಷಸ್ಪತಿಮ್ 217, 240
ತಮು ಷ್ಟುಹಿ ಯಃ 213
ತವ ವಾಯವೃತಸ್ಪತೇ 239
ತುಭ್ಯಮಗ್ರೇ ಪರಿ 204
ತ್ರಾಯಂತಾಮಿಹ ದೇವಾಸ್ತ್ರಾಯತಾಮ್ ... 216
ತ್ರಿನಯನಂ 7
ತ್ರಿಭಿಷ್ಟ್ವಂ ದೇವ ಸವಿತರ್ವರ್ಷಿಷ್ಠೈಃ 215
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವಾಸಿನ್ಸಪ್ತಾಶ್ವ 264
ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ಯಜಾಮಹೇ 198, 214, 216
ತ್ವಮಗ್ನೇ ದ್ಯುಭಿಃ 178
ತ್ವಮಗ್ನೇ ರುದ್ರೋ 218
ತ್ವಮರ್ಯಮಾ ಭವಸಿ 12, 145
ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ 180
ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಸದಮಿತ್ 179
ತ್ವೇಷಸ್ತೇ ಧೂಮ 291

ದ

ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣೋ ಅಕಾರಿಷಮ್ 197
ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಂ ಮಹಾದೇವೀಂ 159
ದೇವ ದೇವ ಜಗನ್ನಾಥ 274
ದೇವ ಸವಿತರೇಷ 93
ದೇವಸ್ಯ ತ್ವಾ ಸವಿತುಃ 92, 93, 217
ದೇವಾ ಏತಸ್ಯಾಮವದಂತ 175
ದೇವಾನಾಂ ನು ವಯಂ ಜಾನಾ 246
ದೇವೀಂದ್ರಾಣಿ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಮ್ 130
ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ 248

ಧ

ಧಾತಾ ದದಾತು ದಾಶುಷೇ 45
ಧಾತಾ ಪ್ರಜಾನಾಮುತ 46
ಧಾಮಂತೇ ವಿಶ್ವಮ್ 19, 179
ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌರ್ಧ್ರುವಾ 31

ನ

ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ 186
ನವನೀತಘನಶ್ಯಾಮಮ್ 250
ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ 185
ನಾರಾಯಣಂ ಸುರಗುರುಮ್ 185
ನಿಂಬಪ್ರದಾಪನಂ ಪುಣ್ಯಮ್ 249
ನೀಲಲೋಹಿತಮ್ 155, 160
ನೂ ಮರ್ತೋ ದಯತೇ 54
ನೇಜಮೇಷ ಪರಾ ಪತ 26, 46

ಪ

ಪದ್ಮಂ ವೃತ್ತತ್ರಯಮ್ 268
ಪರಿ ತ್ವಾ ಗಿರ್ವಣೋ ಗಿರ 154, 265, 273
ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ 53. 261
ಪವಮಾನಃ ಸುವರ್ಜನಃ 199
ಪವಿತ್ರಂ ತೇ ವಿತತಮ್ 291
ಪುರುಷಸಮ್ಮಿತಃ 17
ಪೂರ್ಣಾ ದರ್ವಿ ಪರಾ ಪತ 297
ಪೂಷಣಂ ನು ದೇವಮ್ 13, 147
ಪೃಥ್ವಿ ತ್ವಯಾ ಧೃತಾ 183
ಪ್ರ ಕ್ಷೋದಸಾ 241
ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವದೇತಾನ್ಯನ್ಯೋ 12, 26, 47
ಪ್ರ ಣೋ ದೇವೀ 9
ಪ್ರತಿ ಚಕ್ಷ್ವ ವಿ ಚಕ್ಷ್ವೇಂದ್ರಶ್ಚ 181

ಪ್ರತೇ ದದಾಮಿ 66
ಪ್ರತ್ಯವರೋಹ ಜಾತವೇದಃ 7, 170
ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಿದಥ 127
ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯದೋಷಾದ್ವಾ 280
ಪ್ರ ವಃ ಪಾಂತಮಂಧಸೋ 51
ಪ್ರ ಸು ಗ್ಮಂತಾ ಧಿಯಸಾನಸ್ಯ 132
ಪ್ರ ಸು ವ ಆಪೋ 236
ಪ್ರಸೂತೋ ಭಕ್ಷಮಕರಮ್ 175

ಬ

ಬಳಿತ್ಥಾ ಪರ್ವತಾನಾಮ್ 294
ಬೃಹಸ್ಪತೇ ಪ್ರತಿ ಮೇ 297
ಬೃಹತ್ಸಾಮ 266
ಬ್ರಹ್ಮ ಜಜ್ಞಾನಮ್ 198

ಭ

ಭವಾ ಮಿತ್ರೋ 51
ಭಾಸ್ವಾನ್ನೋ ಭಾಸಯೇತ್ತತ್ವಮ್ 1
ಭುವನಸ್ಯ ಪಿತರಂ 213, 218

ಮ

ಮಧು ವಾತಾ ಋತಾಯತೇ 134, 293
ಮಮ ಪ್ರೀತಿಕರಾ 265
ಮಮ ವಂಶಕುಲೇ 138
ಮಮ ವ್ರತೇ ಹೃದಯಮ್ 97
ಮಮಾಗ್ನೇ ವರ್ಚೋ 116
ಮಯಿ ಮೇಧಾಮ್ 94
ಮಾಂಗಲ್ಯತಂತುನಾನೇನ 149, 157
ಮಾ ಚಿದನ್ಯದ್ವಿ ಶಂಸತ 181
ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಮ್ 134
ಮಾ ನಸ್ತೋಕೇ ತನಯೇ 22, 95
ಮಾಹಂ ಪ್ರಜಾಂ 21
ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರ್ಧರುಣಮ್ 90
ಮುಂಚಾಮಿ ತ್ವಾ 261
ಮೇಧಾಂತೇ ದೇವಃ 66
ಮೇಧಾಂ ಮಹ್ಯಮಂಗಿರಸೋ 100
ಮೋ ಷು ಣಃ ಪರಾಪರಾ 238

ಯ

ಯ ಏಕ ಇದ್ವಿದಯತೇ 214

ಯಜ್ಞಾಗ್ರತೋ 218
ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ 19
ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮ್ 90, 197
ಯತ್ಕಕ್ಷೀವಾಂ ಸಂ 152
ಯತ್ ಕ್ಷುರೇಣ 82, 113
ಯತ್ತೇ ಯಮಮ್ 222
ಯತ್ತೇ ರಾಜನ್‌ಚ್ಛೃತಮ್ 182
ಯತ್ತೇ ಸುಶೀಮೇ 45
ಯತ್ರ ವೇತ್ಥ ವನಸ್ಪತೇ 169
ಯತ್ವಾಕೃತ್ವಾ 17
ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ 26, 47
ಯದಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ 15
ಯದ್ವೋ ದೇವಾ 18
ಯಮಾಯ ಸೋಮಂ 238
ಯಮೋ ನಿಹಂತಾ 193
ಯಸ್ತ್ವಾ ಹೃದಾ ಕೀರಿಣಾ 204
ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಂ 11
ಯಸ್ಮೈ ತ್ವಾ ಕಾಮಕಾಮಾಯ 267
ಯಸ್ಯ ಸ್ಮೃತ್ವಾ 23
ಯಾ ಓಷಧೀಃ 207, 294
ಯಾಃ ಫಲಿನೀರ್ಯಾ 27, 297
ಯಾಽಲಕ್ಷ್ಮೀ ಯಚ್ಚ ಮೇ 221
ಯಾತೇ ರುದ್ರ 218
ಯಾಸ್ತೇ ರಾಕೇ ಸುಮತಯಃ 46
ಯುವಂ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ 90, 297
ಯುವಾ ಸುವಾಸಾಃ 93
ಯುವೋರ್ಹಿ ಮಾತಾದಿತಿರ್ವಿಚೇತಸಾ 222
ಯೇನ ತೋಕಾಯ 291
ಯೇನ ಧಾತಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇ 82, 113
ಯೇನ ಭೂಯಶ್ಚರಾತ್ಯಾಮ್ 82, 113
ಯೇನಾವಪತ್ಸವಿತಾ 82, 113
ಯೋ ಯಜ್ಞೇನ 203
ಯೋ ನಃ ಸ್ವೋ ಅರಣೋ 180

ರ

ರಾಕಾಮಹಂ ಸುಹವಾಮ್ 46
ರುದ್ರಾಸ್ತ್ವಾ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇನ 134
ರುವತಿ ಭೀಮೋ 294

ವ

ವಧೇನ ದಸ್ಯುಮ್ 28

ವನಸ್ಪತೇ ಶತವಲ್ಶೋ 130, 245
ವರುಣಂ ನು ದೇವಮ್ 13, 147
ವರುಣಾಂಗಸ್ವರೂಪಾಯ 269
ವಸವಸ್ತ್ವಾ ಗಾಯತ್ರೇಣ 134
ವಾಚಾ ದತ್ತಾ ಮಯಾ 130
ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ನಾಥಃ ಪೂತನಾ 290
ವಿ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಬೃಹತಾ 6, 19
ವಿ ಮೇ ಕರ್ಣಾ ಪತಯತೋ 271
ವಿಶ್ವಂಭರಃ ಪಂಚ 137
ವಿಶ್ವಾನಿ ನೋ ದುರ್ಗಹಾ 11
ವಿಶ್ವೇತ್ತಾ ತೇ ಸವನೇಷು 195
ವಿಶ್ವೇ ತ್ವಾ ದೇವಾನುಷ್ಟುಭೇನ 134
ವಿಷ್ಣುಂ ಶಾರದಚಂದ್ರಕೋಟಿಸದೃಶಮ್ ... 272
ವಿಷ್ಣುರ್ಯೋನಿಂ ಕಲ್ಪಯತು 25, 57
ವಿಷ್ಣೋರ್ನು ಕಂ ವೀರ್ಯಾಣಿ 50
ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೇನ 26, 47

ಶ

ಶಂ ನ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ 214, 233
ಶಂ ನೋ ದೇವೀರಭಿಷ್ಟಯ 165, 223, 230, 290

ಶ್ರೀ[illegible] .... [illegible]
ಶ್ರೀವರ್ಚಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಮ್ 149
ಶ್ರೀಸರಸ್ವತೀ ನಿಧಿಂ ಧುನಿಮೇತೋರರಮ್ಯಾತ್ 148
ಶ್ವೇತವರ್ಣಂ ಸಲಕ್ಷ್ಮೀಶಮ್ 242
ಶ್ರೋಣಾಮೇಕ ಉದಕಮ್ 292

ಸ

ಸಂ ಗೋಭಿರಾಂಗಿರಸೋ 267
ಸಂ ವಾಂ ಕರ್ಮಣಾ 52
ಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯೇಭಿರ್ಮಹತೀ 241
ಸತ್ಯೇನೋತ್ತಭಿತಾ 139
ಸದಸಸ್ಪತಿಮದ್ಭುತಮ್ 99
ಸಪ್ತಹಸ್ತ 7
ಸಮಂಜಂತು ವಿಶ್ವೇ 14, 151
ಸಮಾನೀ ವ ಆಕೂತಿಃ 182
ಸಮಿದ್ಧಸ್ಯ ಶ್ರಯಮಾಣಃ 130
ಸಮುದ್ರಜ್ಯೇಷ್ಠಾಃ ಸಲಿಲಸ್ಯ 235
ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಶ್ವಶುರೇ 14, 153
ಸವಿತುಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಸವ 10
ಸಹ ನಾವವತು 245

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ 55, 224
ಸ ಹಿ ರತ್ನಾನಿ ದಾಶುಷೇ 292
ಸುರಾಸ್ತ್ವಾಮಭಿಷಿಂಚತು 220, 262, 288
ಸುವರ್ಣವರ್ಣಾಮ್ 129
ಸುಶ್ರವಃ ಸುಶ್ರವಾ ಅಸಿ 100
ಸೂರ್ಯೋ ನೋ ದಿವಸ್ಪಾತು 29
ಸೋಮಸ್ಯ ಮಾ ತವಸಮ್ 178
ಸೋಮೋ ಧೇನುಂ 239
ಸೋಮೋ ದದದ್ಗಂಧ 204
ಸ್ಮೃತಂ ಚ ಮೇ 112
ಸ್ಯೋನಾ ಪೃಥಿವಿ ಭವಾನೃಕ್ಷರಾ 290
ಸ್ವಸ್ತಿದಾ ವಿಶಸ್ಪತಿರ್ವೃತ್ರಹಾ 216
ಸ್ವಸ್ತಿ ನೋ ಮಿಮೀತಾಮಶ್ವಿನಾ 74, 98, 232

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಮೇಧಾಮ್ 22
ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನಂ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಮ್ 227

ಸ್ವಾದಿಷ್ಠಯಾ 181
ಸ್ವಾದುಃ ಪವಸ್ವ ದಿವ್ಯಾಯ ಜನ್ಮನೇ 293
ಸ್ವಾಹಾಗ್ನಯೇ ವರುಣಾಯ 20

ಹ

ಹಿಂಕೃಣ್ವತೀ ವಸುಪತ್ನೀ 130
ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮ 158
ಹಿರಣ್ಯಯೀ ಅರಣೀ ಯಂ 26
ಹಿರಣ್ಯರೂಪಃ ಸ ಹಿರಣ್ಯಸಂದೃಗಪಾಮ್ .. 30
ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಹರಿಣೀಮ್ 209
ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಃ ಶುಚಯಃ 199

S. 30 / 2 / 1-2010